

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2021

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2445

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5447, 5570, 5615–5616

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2021

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2445

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5447, 5570, 5615–5616

Innhold

Del I	Innledende del	9	Programområde 13 Statsforvaltning og kommunesektoren mv.	58
1	Innledning	11	<i>Programkategori 13.00 Administrasjon</i>	58
1.1	Ansvarsområder og organisering..	11	Kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet	65
2	Hovedmål og prioriteringer	12	Kap. 502 Tariffavtalte avsetninger	72
2.1	Prioriteringer i budsjettet for 2021	12	Kap. 510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	73
2.2	Levende lokaldemokrati	13	Kap. 3510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	74
2.3	Sterke distrikter	15	<i>Programkategori 13.25</i>	
2.4	Modernisering av Norge	16	<i>Fylkesmannsembetene</i>	76
2.5	Trygge og gode boforhold	24	Kap. 525 Fylkesmannsembetene	88
2.6	Bærekraftsmålene	25	Kap. 3525 Fylkesmannsembetene	90
3	Det økonomiske opplegget for kommunesektoren	27	<i>Programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning</i>	91
3.1	Kommunesektorens inntekter i 2020	27	Kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	97
3.2	Kommunesektorens inntekter i 2021	27	Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål	99
3.3	Aktuelle saker av betydning for kommunesektoren	32	Kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet	100
4	Oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak	34	Kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen	101
5	Oversikt over budsjettforslaget	47	Kap. 3533 Eiendommer utenfor husleieordningen	102
5.1	Utgifter fordelt på programkategori og kapitler	47	Kap. 2445 Statsbygg	102
5.2	Inntekter fordelt på programkategori og kapitler	49	Kap. 5445 Statsbygg	107
Del II	Budsjettforslag	53	Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu	108
6	Nærmere om budsjettforslaget mv.	55	Kap. 5447 Salg av eiendom utenfor statens forretningsdrift	108
Programområde 00	Konstitusjonelle institusjoner	55	<i>Programkategori 13.40</i>	
<i>Programkategori 00.10 Det kongelige hus</i>		55	<i>Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk</i>	109
Kap. 1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	56	Kap. 540 Digitaliseringsdirektoratet	127
Kap. 2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	57	Kap. 3540 Digitaliseringsdirektoratet	132
			Kap. 541 IT- og ekompolitikk	133
			Kap. 542 Internasjonalt samarbeid	137
			Kap. 3542 Internasjonalt samarbeid	139
			Kap. 543 Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	140
			Kap. 3543 Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	141
			Kap. 5570 Sektoravgifter under Kommunal- og moderniseringsdepartementet	142

<i>Programkategori 13.45 Personvern</i>	144	Kap. 5615 Husbanken	233
Kap. 545 Datatilsynet	147	<i>Programkategori 13.90</i>	
Kap. 3545 Datatilsynet	147	<i>Planlegging, byutvikling og geodata</i>	234
Kap. 546 Personvernemnda	148	Kap. 590 Planlegging og byutvikling	245
<i>Programkategori 13.50</i>		Kap. 595 Statens kartverk	248
<i>Distrikts- og regionalpolitikk</i>	149	Kap. 3595 Statens kartverk	251
Kap. 550 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene	154	Del III Omtale av særlege tema	253
Kap. 553 Regional- og distriktsutvikling	157	7 Omtale av særlege tema	255
Kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling	170	7.1 Samfunnssikkerheit og beredskap	255
<i>Programkategori 13.60 Samiske formål</i>	172	7.2 Tilstandsvurdering av satellittbasert kommunikasjon og navigasjon	259
Kap. 560 Samiske formål	175	7.3 Omtale av klima- og miljørelevante saker	271
Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter	176	7.4 Oppfølging av berekraftsmåla i Kommunal- og moderniserings- departementet	272
Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter	177	7.4.1 Hovudmål 11: Inkluderande, trygge, motstandsdyktige og berekraftige byar og lokalsamfunn	273
<i>Programkategori 13.67</i>		7.4.2 Rapportering på andre delmål	274
<i>Nasjonale minoriteter</i>	178	7.5 Lønnsvilkår o.a. til leiarar i heileigde statlege verksemdar	276
Kap. 567 Nasjonale minoriteter	180	7.6 Likestilling i staten	277
<i>Programkategori 13.70</i>		7.7 Likestilling i verksemdene	280
<i>Kommunesektoren mv.</i>	183	7.8 Likestillingskonsekvensar av covid-19 og iverksette tiltak	282
Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner	191	Forslag	285
Kap. 3571 Tilbakeføring av forskudd	198	Vedlegg	
Kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner	198	1 Bakgrunnsmateriale for budsjettforslaget på program- kategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk	299
Kap. 573 Kommunestruktur	205	2 Gjeldende romertallsvedtak fra tidlige år	306
Kap. 575 Ressurskrevende tjenester	206		
Kap. 577 Tilskudd til de politiske partier	208		
Kap. 578 Valgdirektoratet	210		
Kap. 579 Valgutgifter	211		
Kap. 5616 Kommunalbanken AS	211		
<i>Programkategori 13.80</i>			
<i>Bolig, bomiljø og bygg</i>	213		
Kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak	220		
Kap. 585 Husleietvistutvalget	226		
Kap. 3585 Husleietvistutvalget	227		
Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet	227		
Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet	228		
Kap. 2412 Husbanken	229		
Kap. 5312 Husbanken	232		

Digitalt vedlegg:

Prográmmakategoriija 13.60 Sámi ulbmilat

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Nye digitaliseringstiltak i statsbudsjettet for 2021	22	Tabell 6.18	Satser for distriktstilskudd Nord-Norge 2021	196
Tabell 3.1	Økning i kommunesektorens handlingsrom i 2021	28	Tabell 6.19	Satser for Nord-Norge-tilskudd 2021	199
Tabell 3.2	Realvekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2021	29	Tabell 6.20	Tilskudd gjennom inntekts-systemet i 2020 og 2021	200
Tabell 3.3	Kommunenes og fylkes-kommunenes frie inntekter	30	Tabell 6.21	Endringer i rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner som følge av endringer i oppgavefordelingen, regel-endringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv.	201
Tabell 3.4	Kommunesektorens inntekter i 2021	31	Tabell 6.22	Engangstilskudd ved kommune-sammenslåing	206
Tabell 4.1	Oversikt over anmodnings-vedtak, ordnet etter sesjon og nummer	34	Tabell 6.23	Mål for programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg	215
Tabell 6.1	Mål for programkategori 13.00 Administrasjon	59	Tabell 6.24	Mål for programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata	236
Tabell 6.2	Fordeling av bevilgningen på programmer	71	Tabell 6.25	Områdesatser – forslag til bevilgninger i 2021	241
Tabell 6.3	Mål for programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene	78	Tabell 7.1	Kritiske samfunnsfunksjoner som er avhengige av PNT	269
Tabell 6.4	Mål for programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eien-domsforvaltning	93	Tabell 7.2	Prosentdelen kvinner og menn i alle leiarstillinger og toppleiarstillinger i statleg sektor 2015–2019	278
Tabell 6.5	Byggeprosjekter utenfor husleie-ordningen – under oppføring	98	Tabell 7.3	Antal menn og kvinner og gjennomsnittleg lønn for menn og kvinner i utvalde yrkeskategoriar	279
Tabell 6.6	Ordinære byggeprosjekter – videreføring	105	Tabell 7.4	Antal årsverk og gjennom-snittleg månadsforteneste per årsverk 2013–2019	280
Tabell 6.7	Statsbyggs balanse	107	Tabell 7.5	Tilstandsrapportering Kommunal- og moderniserings-departementet og underliggende verksemdar	281
Tabell 6.8	Mål for programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling, IT- og ekopolitikk	115			
Tabell 6.9	Samlet dekningsgrad etter type nett per første halvår 2020	124	Vedlegg 1		
Tabell 6.10	Mål for programkategori 13.45 Personvern	145	Tabell 1.1	Økonomisk politikk	300
Tabell 6.11	Mål for programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk	151	Tabell 1.2	Næringspolitikk	300
Tabell 6.12	Mål for programkategori 13.60 Samiske formål	173	Tabell 1.3	Infrastruktur	302
Tabell 6.13	Mål for programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter	178	Tabell 1.4	Velferd, oppvekst og miljø	303
Tabell 6.14	Mål for programkategori 13.70 Kommunesektoren mv.	185	Tabell 1.5	Særskilde tiltak for Finnmark og Nord-Troms	304
Tabell 6.15	Delkostnadsnøklenes vekt i samlet kostnadsnøkkel 2021	193	Tabell 1.6	Tiltak som prioriterer Nord-Noreg og rammetilskot til kommunane	305
Tabell 6.16	Kostnadsnøkkel for kommunene 2021	194			
Tabell 6.17	Satser for distriktstilskudd Sør-Norge 2021	195			

Figuroversikt

Figur 1.1	Organisasjonskart for Kommunal- og moderniseringsdepartementet med underliggende etater og tilknyttede virksomheter	11	Figur 6.3	Digital Economy and Society Index (DESI 2020 ranking)	113
Figur 3.1	Vekst i frie inntekter ut over beregnede demografi- og pensjonskostnader og satsinger innenfor veksten i frie inntekter ...	29	Figur 6.4	Antall virksomheter som bruker de ulike fellesløsningene	117
Figur 3.2	Årlig demografibehov i den kommunale helse- og omsorgstjenesten under ulike forutsetninger om ekstra leveår (mrd. kroner)	33	Figur 6.5	Investeringer i ekomtjenester og -nett: 2014–2019 (mill. kroner)	123
Figur 6.1	Ressursfordeling per departementsområde for 2019	88	Figur 6.6	Kart over omstillingsområder 2020	163
Figur 6.2	Tilfredshet med og tilliten til offentlig sektor i Norge og OECD	111	Figur 7.1	Eit generisk oppsett for eit satellittkommunikasjonssystem ..	260
			Vedlegg 1		
			Figur 1.1	Utvikling i den breie distriktspolitikken 2003–2021	299

Oversikt over bokser

Boks 3.1	Kommunesektorens inntekter i 2021	31	Boks 7.1	Grunnleggende nasjonale funksjonar i Kommunal- og moderniseringsdepartementets sektorar	258
Boks 6.1	Virkemidler	158	Boks 7.2	Sentrale element for eit satellittsystem	260
Boks 6.2	Merkur-programmets tilskuddsordninger	171			

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2021

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2445

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5447, 5570, 5615–5616

*Tilråding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 21. september 2020,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

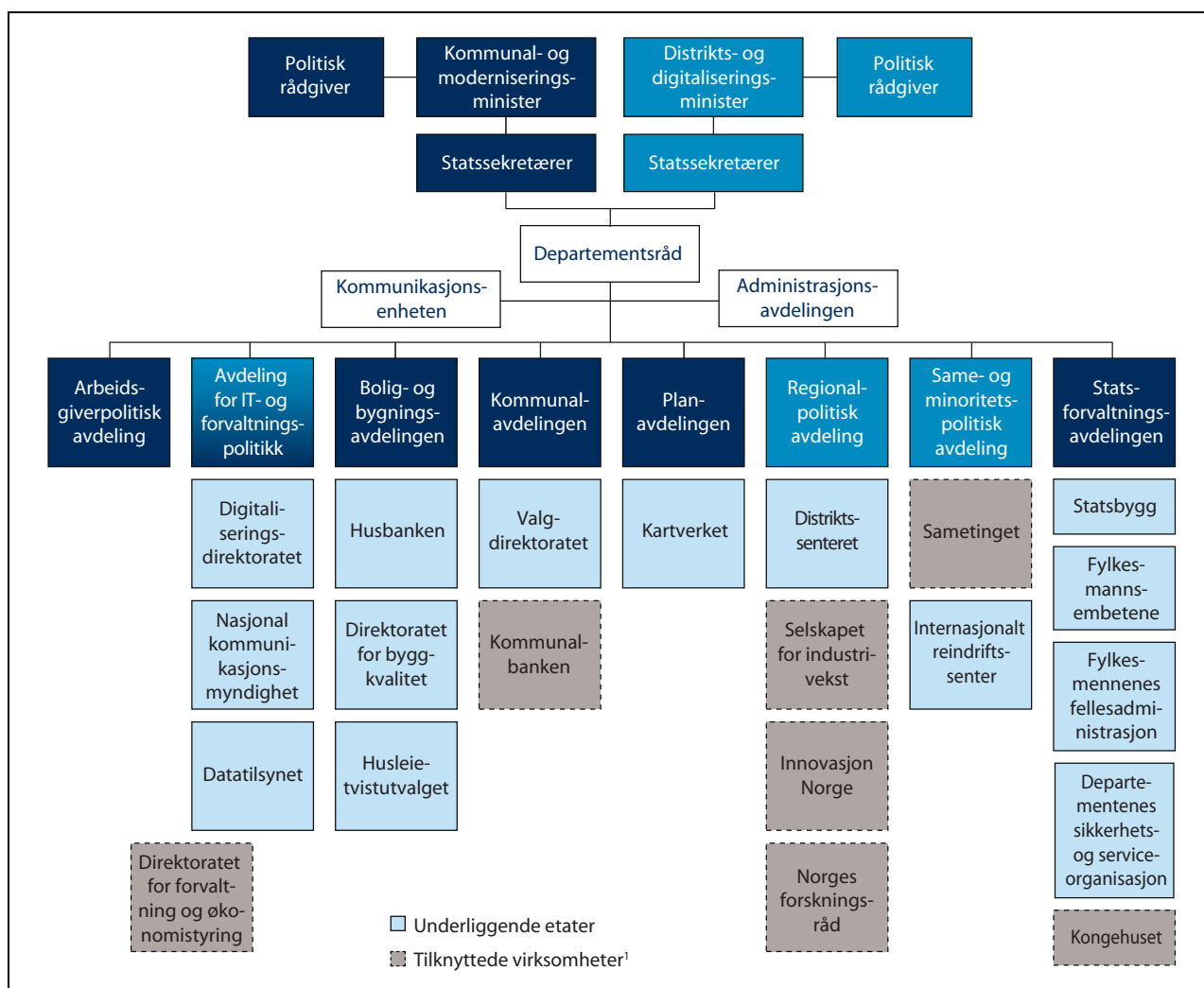
1 Innledning

1.1 Ansvarsområder og organisering

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for fornying av offentlig sektor, IT-politikk, elektronisk kommunikasjon, bolig- og bygningspolitikk, regional- og distriktpolitikk, økonomiske og juridiske rammebetingelser for kommunesektoren, gjennomføring av valg, planleg-

ging og kart- og geodata, samer og nasjonale minoriteter, oppfølging av bærekraftsmålene, personvern, statlig arbeidsgiverpolitikk, sikkerhet og fellestjenester for departementene, overordnet ansvar for statlige bygg og fylkesmannsembetene samt budsjettet for Kongehuset.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets organisering i 2021:

Figur 1.1 Organisasjonskart for Kommunal- og moderniseringsdepartementet med underliggende etater og tilknyttede virksomheter

¹ Selskap eid av Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Kommunalbanken), uavhengige institusjoner som mottar budsjettmidler over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett (Sametinget og Kongehuset) og etater under andre departementer som mottar budsjettmidler og oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, Selskapet for industrivekst, Innovasjon Norge og Norges forskningsråd).

2 Hovedmål og prioriteringer

2.1 Prioriteringer i budsjettet for 2021

Regjeringen vil ta Norge ut av krisen og møte fremtidens utfordringer ved å skape mer og inkludere flere. Hovedprioriteringene i budsjettforslaget for Kommunal- og moderniseringsdepartementet er:

- Levende lokaldemokrati
- Sterke distrikter
- Modernisering av Norge
- Trygge og gode boforhold

Regjeringen vil bevare tryggheten og tilliten i det norske samfunnet, og legge til rette for velfungerende, levende lokaldemokratier og en god og forutsigbar kommuneøkonomi slik at kommunesektoren kan levere gode tjenester til innbyggerne.

Regjeringen foreslår en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2021 på 1,7 mrd. kroner. Realvekst i de frie inntektene anslås til 2 mrd. kroner, tilsvarende om lag 0,5 pst. Dette er i samsvar med signalene som regjeringen ga i kommuneproposisjonen for 2021. Veksten vil gi kommunesektoren handlingsrom, selv når det tas hensyn til økte utgifter knyttet til den demografiske utviklingen. Av veksten går 1,6 mrd. kroner til kommunene og 0,4 mrd. kroner til fylkeskommunene.

Regjeringen vil bygge kompetanse for fremtiden ved å sørge for at flere fullfører videregående skole og ved å videreutvikle Utdanningsløftet 2020. 100 mill. kroner av veksten i de frie inntektene begrunnes med en særskilt satsing på barn og unges psykiske helse.

Regjeringen vil skape en grønnere fremtid ved å legge til rette for at næringslivet kan skape flere grønne jobber. 100 mill. kroner av veksten i de frie inntektene begrunnes med en satsing på ferjer og nullutslippsbåter.

Regjeringen skal sikre godt smittevern. Kommunesektoren skal kompenseres for merutgifter og mindreinntekter som følger av virusutbruddet. Regjeringen vil legge frem et tilleggsnummer til Prop. 1 S (2020–2021) i løpet av november med foreløpige anslag for merutgifter og mindreinntekter for kommunesektoren i 2021, med tilhørende bevilgningsforslag.

Regjeringen vil legge til rette for sterkere distrikter. Samlet foreslår regjeringen å bevilge om lag 46 mrd. kroner til virkemidler som er begrunnet i distriktspolitiske mål eller som er særlig viktig for distriktsområder. Dette er en vekst på om lag 3 pst. fra saldert budsjett 2020.

Regjeringen vil sikre flere bein å stå på ved å skape flere jobber, i flere bransjer, over hele landet. Veksten må komme i privat næringsliv. Derfor vil regjeringen fortsette innsatsen for nyetableringer og etablerte bedrifter, blant annet gjennom distriktsrettede risikolån, etablerertilskudd, investerings- og bedriftsutviklingstilskudd og ulike bedrifts- og næringsrettede programsatsinger.

Som et ledd i lokaliseringspolitikken vil regjeringen prøve ut en ny modell (Statens Hus) der mindre avdelinger i statlige etater samarbeider, og eventuelt samlokaliseres, i samme bo- og arbeidsmarkedsregion. Regjeringen foreslår også å bevilge midler til ekstraordinært omstillingsarbeid i Andøy kommune som følge av nedleggelse av Andøya flystasjon.

Regjeringen fortsetter arbeidet med å modernisere Norge ved å satse på innovasjon og digitalisering i offentlig sektor. Regjeringen foreslår om lag 1,5 mrd. kroner til nye digitaliseringstiltak i 2021.

På Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett foreslås det 56,2 mill. kroner til norsk deltagelse i EUs nye investerings- og kapasitetsbyggingsprogram for digital omstilling og bruk av innovative digitale teknologier i samfunn og næringsliv (Digital Europe Programme 2021–2027). Det vil gi norske bedrifter og forskningsmiljøer tilgang til samarbeidspartnere og ressurser innenfor kunstig intelligens, superdatamaskiner (tungregning), IKT-sikkerhet og avansert digital kompetanse.

Altinn er en viktig fellesløsning for næringsliv, innbyggere og offentlig sektor, som bidrar til økt verdiskaping og tillit til forvaltningen. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Digitaliseringsdirektoratet for å utvikle og opprettholde en sikker og robust drift og forvaltning av Altinn.

Videre vil regjeringen legge til rette for etablering av Datafabrikken. Datafabrikken skal gi små

og mellomstore bedrifter, akademia og mindre offentlige virksomheter rask og enkel tilgang på data, verktøy (som kunstig intelligens) og kompetanse for å kunne utvikle nye tjenester og nye næringer. Regjeringen foreslår også å etablere et program for innovasjonsskjøp fra oppstartsselskaper, slik at det offentlige enklere kan utnytte innovasjonsevnen i oppstartsmiljøene.

I tillegg foreslår regjeringen at data knyttet til eiendomsforhold, som oppstår gjennom tinglysing og eiendomsregistrering, gjøres fritt tilgjengelig. Det vil gi lavere kostnader for kjøpere av data og vil kunne utløse økt bruk og utvikling av nye digitale tjenester.

Regjeringen vil inkludere flere. Trygge og gode boforhold er viktig for å bekjempe fattigdom, og for at flere skal få muligheten til å delta i arbeidsliv og i samfunnsliv. I 2021 foreslår regjeringen derfor å øke bostøtten til enslige og barnefamilier som har høyere boutgifter enn det som i dag blir lagt til grunn i beregningen av bostøtte. I tillegg foreslås det å likestille foreldrene i tilfeller der barnet har delt bosted, slik at begge foreldrene kan få bostøtte.

Regjeringen foreslår også å øke lånerammen til Husbanken fra 16 mrd. kroner i saldert budsjett for 2020 til 20 mrd. kroner i 2021. Målet er at flere med langvarige finansieringsproblemer skal få startlån og dermed mulighet til å eie egen bolig. I tillegg skal økningen bidra til at det bygges flere utleieboliger og boliger med kvaliteter innenfor miljø eller tilgjengelighet.

For å øke kunnskapen blant leietagere og utleierye om deres rettigheter og plikter etter husleieloven, foreslår regjeringen å utvide Husleievistutvalgets virkeområde til hele landet.

Regjeringen vil at alle skal få mulighet til å delta, både i arbeidsliv og i samfunnsliv. For at ingen skal falle utenfor, samarbeider staten med enkelte kommuner om særskilt innsats i områder med store levekårsutfordringer. I 2021 foreslår regjeringen over syv departementers budsjetter, om lag 208 mill. kroner til områdesatsinger i Oslo, Drammen, Bergen, Trondheim og Stavanger.

Regjeringen vil bidra til at næringslivet kommer i gang igjen over hele landet, og at flest mulig kommer i arbeid. Regjeringen foreslår å øke aktiviteten i statlige byggeprosjekter i 2021 sammenlignet med 2020. Nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket og arkivmagasin for Arkivverket i Rana, og nytt museum for Saemien Sijte på Snåsa, ferdigstilles i 2021. Regjeringen foreslår også å starte opp byggingen av nytt regjeringskvartal i Oslo og fagskole for brann og redningstjenesten i Tjeldsund i 2021. Regjeringen foreslår også midler

til å prosjektere nytt fengsel i Oslo og til Campus NTNU.

2.2 Levende lokaldemokrati

Kommuneøkonomi

Regjeringen vil legge til rette for et levende lokaldemokrati i hele landet. Et sterkt lokalt folkestyre gir innbyggere og lokalsamfunn frihet og mulighet til å styre sin egen hverdag og samfunnsutvikling. Lokalt handlingsrom er en forutsetning for at kommunen kan jobbe med innovasjon og lokalt tilpassede løsninger.

Kommunene leverer noen av de viktigste tjenestene i innbyggernes hverdag. Kommunesektoren er ansvarlig for barnehager, skole, helsetjeneste, omsorgstjenester, barnevern, kollektivtrafikk, veier, rent vann, avløp og renovasjon. Alle disse områdene er av vesentlig betydning for arbeidet med å nå bærekraftsmål 3 om god helse og livskvalitet, mål 4 om god utdanning, mål 6 om rent vann og gode sanitærforhold og mål 11 om bærekraftige byer og lokalsamfunn.

Kommunene har gjort og gjør fortsatt en stor innsats for å bekjempe de helsemessige konsekvensene av virusutbruddet, og skal samtidig sørge for at innbyggerne kan motta tjenestene de er avhengige av hver dag.

Regjeringen er opptatt av at kommunene skal ha en god og forutsigbar kommuneøkonomi. Det er avgjørende for et godt tjenestetilbud til innbyggerne, både under dagens unntakssituasjon og når situasjonen etter hvert normaliseres.

Kommunesektoren skal kompenseres for merutgifter og mindreinntekter i forbindelse med virusutbruddet. Regjeringen vil i løpet av november legge fram et tilleggsnummer til Prop. 1 S (2020–2021) med foreløpige anslag for merutgifter og mindreinntekter for kommunesektoren i 2021, med tilhørende bevilgningsforslag.

I løpet av våren 2020 vedtok Stortinget kompenserende og aktivitetsfremmende bevilgninger og tiltak for kommunesektoren på i alt 19,6 mrd. kroner. I Prop. 142 S (2019–2020) har regjeringen foreslått ytterligere 2,5 mrd. kroner til kommunesektoren. I tillegg kommer virkningen av lavere anslått lønns- og prisvekst i 2020, som vil gi kommunesektoren et økt handlingsrom på 8,2 mrd. kroner. Summen av økte bevilgninger og nytt anslag for økt kjøpekraft om følge av lavere kommunal deflator utgjør dermed 30,3 mrd. kroner i 2020.

Regjeringen vil i nysalderingen av statsbudsjettet for 2020 komme med en ny vurdering av merutgifter, inntektsbortfall og eventuelle behov

for justeringer i bevilgningene til kommunesektoren. I revidert nasjonalbudsjett for 2021 vil det bli gitt en analyse av de samlede økonomiske konsekvensene av virusutbruddet for kommunesektoren i 2020. Eventuelle behov for justeringer av bevilgningene til kommunesektoren vil bli vurdert i den sammenheng.

Kommunesektorens frie inntekter har blitt styrket med anslagsvis 35 mrd. kroner i perioden 2013–2019. Det har satt kommunene i stand til å satse på de grunnleggende velferdstjenestene til innbyggerne. Framover vil handlingsrommet for videre vekst i kommuneøkonomien bli mindre. Regjeringen vil likevel prioritere vekst i kommunesektorens inntektsrammer i budsjettforslaget for 2021. Regjeringen legger opp til realvekst i de frie inntektene på 2 mrd. kroner. Det vil gi kommunesektoren handlingsrom, selv når det tas hensyn til økte utgifter knyttet til den demografiske utviklingen.

Kommunereform

Kommunereformen medførte den største endringen i kommunestrukturen i Norge siden 1960-tallet. Det er nå 356 kommuner i Norge, som er en reduksjon på 17 pst. fra 428 kommuner før kommunereformen startet. Hele 32 pst. av innbyggerne i Norge bor i en ny kommune. Til tross for mange sammenslåinger, endret ikke kommunereformen på hovedtrekkene i kommunestrukturen. Forskjellene mellom de største og de minste kommunene har økt gjennom de siste 40 årene. De minste kommunene har en mye større utfordring med en aldrende befolkning enn sentrumskommuner med vekst i befolkningen. Urbaniseringen og aldringen har foregått samtidig med at oppgavene og kravene til kommunene har økt betydelig. Utviklingen har medført store ulikheter mellom kommuner i forutsetningene for å løse lovpålagte og øvrige oppgaver.

Målet er at norske kommuner fortsatt skal være bærekraftige kommuner med lokalt handlingsrom, som både skal levere gode og likeverdige tjenester, sikre rettsikkerhet og likebehandling for innbyggerne, legge til rette for næringsutvikling og samfunnsutvikling, og være en lokaldemokratisk arena med reell beslutningsmyndighet. I lys av dagens og framtidens utfordringer må kommunene også ha tilstrekkelig evne til å håndtere klimaforandringer og kriser. Forvaltningsstrukturen må legge til rette for dette. Flere steder i landet er det fortsatt en kommunestruktur

som ikke er framtidsrettet, og som ikke legger til rette for generalistkommuner med utviklingskraft.

Regjeringen mener derfor at arbeidet med en mer hensiktsmessig kommunestruktur må fortsette. Staten har et overordnet ansvar for å sørge for å organisere forvaltningen på en slik måte at alle innbyggere i landet, uansett bosted, har tilgang på gode og likeverdige offentlige tjenester. Dersom kommunene også i framtiden skal være i stand til å ivareta den viktige rollen i velferdsstaten som de har hatt gjennom hele etterkrigstiden, må arbeidet med å legge til rette for flere kommunesammenslåinger fortsette. I tråd med Stortingets vedtak av 7. desember 2017, er det opp til kommunene selv å bestemme om de ønsker å slå seg sammen med nabokommuner.

Også i det videre arbeidet med kommunestruktur legges det til rette for gode og langsiktige økonomiske virkemidler for kommuner som ønsker å slå seg sammen, jf. Stortingets tilslutning til dette i Innst. 393 (2017–2018). Kommuner som slår seg sammen, får dekket engangskostnader etter en standardisert modell. De får også kompensasjon for reduksjon i rammetilskuddet som følge av sammenslåingen (inndelingstilskudd), og kommuner som slår seg sammen og utgjør et sterkere tyngdepunkt i sin region, vil få utbetalt et regionsentertilskudd. Departementet vil også gi støtte til kommuner som vurderer sammenslåing samt støtte til informasjon og folkehøring.

Regionreform

Fra 1. januar 2020 er det 11 fylker i Norge. Målet for regionreformen er større fylkeskommuner med økt kapasitet og kompetanse til å ivareta dagens oppgaver på en bedre måte og til å påta seg nye oppgaver. Fra 2020 har ingen fylkeskommune under 240 000 innbyggere. Når fylkeskommunene nå har blitt større, har de også fått flere oppgaver og virkemidler til å utvikle fylkene i tråd med regionale behov og muligheter. Det er overført oppgaver og virkemidler innenfor områder der fylkeskommunene allerede har hatt ansvar og kompetanse, for eksempel innen samferdsel, næringsutvikling, klima og miljø, integrering og landbruk. Fylkeskommunene har en vesentlig rolle i å bidra til å nå flere av bærekraftsmålene, herunder å bidra regionalt til mål 17 om å stimulere til velfungerende partnerskap.

2.3 Sterke distrikter

Levende lokalsamfunn for framtiden

Regjeringen ønsker levende lokalsamfunn og vekst i hele landet. Folk bor der verdiene er og skapes. Det gjør sterke bedrifter og levende lokalsamfunn til konkurransefortrinn for Norge. Granavolden-plattformen hviler på en grunnleggende forståelse av at Norge er et samfunn med små forskjeller, tillit mellom folk og høy grad av trygghet.

Regjeringen la høsten 2019 fram Meld. St. 5 *Levende lokalsamfunn for fremtiden – Distriktsmeldingen*. Gjennom å prioritere en god nærings- og skattepolitikk, som gjør at bedriftene kan vokse og skape framtidens jobber, legger regjeringen til rette for at folk har en jobb å gå til. Regjeringen prioriterer innsats for å få flere i jobb, og at befolkningen har relevant utdanning og kompetanse. Dette er viktig for å nå bærekraftsmål 4 om god utdanning, mål 8 om anstendig arbeid og økonomisk vekst og mål 9 om industri, innovasjon og infrastruktur. Samferdsel, kultur, frivillighet og velferdstjenester er også viktige områder som bidrar til livskraftige lokalsamfunn og distriktsentre. En god regional utvikling vil styrke arbeidet med å nå bærekraftsmål 10 om mindre ulikhet og mål 11 om bærekraftige byer og lokalsamfunn.

Digitalisering bidrar til å øke konkurransekraften i næringslivet, og gir bedre tjenester til befolkningen. Regjeringen er opptatt av at kommunene satser på innovasjon og digitalisering, også i små distriktskommuner der kapasitet og kompetanse kan begrense muligheter for utviklingsarbeid. Regjeringen fører en politikk der nødvendige strukturendringer i statlige etater gir en mer framtidsrettet organisering av oppgaver, og dermed bedre tjenester for folk og bedrifter. Regjeringen vil samtidig fortsatt arbeide for at statlige arbeidsplasser skal lokaliseres over hele landet, og at det skal være en god regional fordeling av statlige arbeidsplasser.

Det har lenge vært kjent at andelen eldre i befolkningen vil øke betydelig i årene fram mot 2030 og 2040. Det finnes derimot begrenset kunnskap om hvordan dette vil påvirke Distrikts-Norge i praksis. Regjeringen har derfor satt ned et offentlig utvalg som skal utrede hvilke konsekvenser befolkningsendringene får for de mindre sentrale områdene av landet. Det private næringslivet kan være en del av løsningen på mange utfordringer i Distrikts-Norge. Regjeringen har også satt ned et utvalg som skal utrede betydningen privat næringsliv har for levende og bærekraftige lokal-

samfunn, og vurdere muligheter og hindringer for å utvikle lønnsom næringsvirksomhet i distriktene. Begge utvalgene skal levere sitt arbeid høsten 2020.

Framtidig bosetting i samiske lokalsamfunn forutsetter en aktiv nærings- og sysselsettingspolitikk. Kombinasjoner av tradisjonelle samiske næringer som jordbruk, duodji (samisk husflid), fiske, reindrift og utmarksnæringer utvikler samisk kultur. I tillegg er det viktig å skape nye næringer og arbeidsplasser i samiske samfunn, for å opprettholde sterke samiske lokalsamfunn. Gjennom sine ordninger bidrar Sametinget til vekst og utvikling, også utenom det som tradisjonelt oppfattes som samiske områder.

Høsten 2020 legger regjeringen fram en stortingsmelding om nordområdepolitikken. Meldingen vil omhandle samfunnsutviklingen i nord, næringsliv og kompetanse, infrastruktur, klima og miljø, samt sikkerhet og beredskap. Urfolk og samiske spørsmål har en selvfølgelig plass i meldingen.

Distriktspolitikk i kjølvannet av virusutbruddet

De samfunnsøkonomiske konsekvensene av virusutbruddet stiller store omstillingskrav til samfunns- og næringsliv. Samtidig har de langsiktige utfordringene som ligger til grunn for Distriktsmeldingen ikke endret seg. Det blir fortsatt flere eldre per arbeidstaker, særlig i distriktene. Omstillingsbehovet i næringslivet vil med stor sannsynlighet øke i tiden framover. Det vil fortsatt være behov for relevante kompetansetilbud og fleksible utdanningstilbud i ulike arbeidsmarkeder. Offentlig sektor vil fortsatt ha behov for å digitalisere, fornye og effektivisere sine tjenester. Summen av sektorpolitikken vil legge rammene for distriktenes utvikling.

De samfunnsøkonomiske effektene av virusutbruddet har truffet hele landet. Mange av de akutte tiltakene har derfor vært generelle. Forutsetningene for gjenoppbygging av økonomien vil imidlertid variere i ulike deler av landet. Regjeringen prioriterer derfor også politikk som bygger opp under regionale fortrinn og lokal omstillings-evne, og som styrker tillit og samarbeid i alle deler av landet. Regjeringen har blant annet prioritert midler til lokal næringsutvikling i de økonomiske tiltakene for å få Norge ut av krisen. Som ett av flere tiltak for å motvirke arbeidsledigheten i bygg- og anleggsnæringslivet, har regjeringen foreslått et tilskudd på 2,5 mrd. kroner til vedlikehold av kommunale bygg og anlegg.

2.4 Modernisering av Norge

En brukerorientert, moderne og effektiv forvaltning

Offentlig sektor har høy tillit i Norge, og de fleste innbyggerne er fornøyde med tjenestene stat og kommune leverer. Det er et godt utgangspunkt. Samtidig må velferdssamfunnet være bærekraftig. Offentlig sektor må være forberedt på lavere oljeinntekter og en økende andel eldre i befolkningen. Offentlig sektor må være omstillingsdyktig, og bruke ressursene effektivt og i samsvar med innbyggernes behov.

Dagens regjering har hele tiden hatt stor oppmerksomhet på å modernisere og forbedre offentlig sektor. En rekke forenklingstiltak er gjennomført innenfor de ulike sektorene. Mange av tiltakene handler om å forenkle lov- og regelverk, forenkle og forbedre rutiner, lage digitale selvbetjeningsløsninger og øke valgfriheten for innbyggerne. For at innbyggerne og næringslivet skal få en enklere hverdag, er det viktig at det brukes mindre tid og penger på unødvendig eller tungvint administrasjon, og mer på å levere gode tjenester.

Omstillingsarbeidet skal skje kontinuerlig. Det må bygges en kultur for innovasjon og omstilling i offentlig sektor, med mindre detaljstyring og mer tillit. Regjeringen vil sørge for at både næringsliv og kommuner kan bruke mer tid på å skape verdier, og mindre tid på papirarbeid. Enklere regler, mindre byråkrati og brukervennlige digitale tjenester vil skape større frihet i hverdagen, og et bedre møte mellom offentlig sektor og innbyggerne. Utviklingen av offentlig forvaltning skal sikre gode tjenester, bedre samordning og god bruk av samfunnets ressurser. Utviklingen skal forankres i sentrale forvaltningsverdier som demokrati, faglig integritet, effektivitet og rettssikkerhet. Løsningene må ivareta innbyggernes personvern, herunder gi god sikkerhet, og bygges på prinsippene om innbygd personvern.

Nedenfor gjøres det rede for noen av departementets konkrete tiltak for å fremme den ønskede utviklingen. I tillegg vil det være satsinger og tiltak på andre departementers områder.

Innovasjon i offentlig sektor

Forventninger fra brukerne og krav til en bærekraftig offentlig sektor fordrer nye løsninger, og innovasjon gjør det mulig å løse samfunnsoppdraget på helt nye måter. Regjeringen la i 2020 fram Meld. St. 30 (2019–2020) *En innovativ offentlig*

sektor – Kultur, ledelse og kompetanse. Meldingen presenterer regjeringens mål og politikk på området. Noen av hovedbudskapene i meldingen er at offentlig sektor må gis handlingsrom og insentiver til å innovere, at ledere må bygge kultur for innovasjon, og at offentlig sektor må samarbeide om innovasjon på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer, og med næringsliv, forskningsmiljøer og sivilsamfunn. Regjeringen vil også legge til rette for at offentlig sektor skal bruke teknologi, forsøk og utprøving mer systematisk for å utvikle og ta i bruk innovative løsninger, og omsette flere av de vellykkede forsøkene til varige løsninger.

StimuLab er en stimuleringsordning for innovasjon og tjenestedesign i offentlig sektor. Formålet med ordningen er å øke innovasjonskapasiteten, og å bidra til kunnskapsutvikling og brukeroorientert nyskaping i statlige virksomheter og kommuner gjennom tilskudd og faglig veiledning til prosjekter. Se nærmere omtale av ordningen under kap. 540, post 26.

Ordningen med innovasjonspartnerskap fremmer samarbeid med privat sektor om innovative offentlige innkjøp. Ordningen er administrert av Innovasjon Norge. Innovasjonspartnerskap legger til rette for at innovative gründere og vekstbedrifter kan utvikle og levere nye løsninger til offentlige markeder. Innovasjonspartnerskap skal også bidra til reduserte kostnader og økt kvalitet i tilbud og tjenester i offentlig sektor. Se nærmere omtale av ordningen under kap. 553, post 74.

Klarspråk

Klart språk er et virkemiddel for brukerreting og tillit, innovasjon og effektivisering. Regjeringen satser derfor på forskjellige tiltak for å gjøre offentlig sektors kommunikasjon med innbyggerne klarere, blant annet ved å gi støtte til Universitetet i Oslo til deres satsing på å integrere klart språk i jusutdanningen. Regjeringen arbeider med å stille mer tydelige krav til forvaltningen og med å sette arbeidet med klart lovspråk i system. Departementet arbeider også med tiltak for et klart og digitaliseringsvennlig regelverk. Se nærmere omtale under programkategori 13.40.

Kjønnsnøytralt navn på fylkesmannen

Regjeringen har besluttet at kjønnsnesifikke stillingstitler over tid skal endres til kjønnsnøytrale stillingstitler i alle statens virksomheter. Fylkesmannen som statens øverste representant i fylkene, skal derfor ha et kjønnsnøytralt navn. Når

stillingstittelen «fylkesmann» endres, må også navnet på virksomheten endres. Dette gjelder også Fylkesmennes fellesadministrasjon (FMFA). Det samiske navnet for de embetene der dette er aktuelt, må også endres.

Departementet iverksatte en navnekonkurranse på sosiale medier i juni 2020 og arbeider ut fra at nye navn besluttes høsten 2020 og at navneendring gjøres med virkning fra 1. januar 2021. Navneendringen medfører behov for endring av en rekke lover og forskrifter som omhandler fylkesmannen.

Offentlige anskaffelser

Gode offentlige anskaffelser er et virkemiddel for effektivisering av offentlig sektor. Anskaffelser bidrar til bedre tjenester til innbyggerne, en mer effektiv tjenesteproduksjon og et lønnsomt og omstillingsdyktig næringsliv. Gjennom anskaffelser vil staten kunne stimulere utviklingen av mer bærekraftige tjenester og produkter, jf. bærekraftsmål 9 om industri, innovasjon og infrastruktur og mål 12 om ansvarlig forbruk og produksjon. For å stimulere til nye måter å samarbeide med markedet på, vil regjeringen etablere et program for økt samhandling mellom offentlig sektor og oppstartsselskaper.

Utviklingen av veiledning og maler er viktige virkemidler for å styrke forvaltningens kompetanse om anskaffelser. Statens innkjøpssenter skal inngå og forvalte felles avtaler på vegne av statlige virksomheter. Målet er mer profesjonelle, effektive og enkle innkjøpsprosesser, samt bedre og mer gunstige kjøp for staten. De sju første innkjøpsområdene Statens innkjøpssenter har inngått kontrakter på, er beregnet å gi staten en betydelig årlig besparelse. En evalueringsrapport fra Oslo Economics og Inventura fra januar 2019 estimerer at staten vil spare ca. 500 mill. kroner i løpet av fire år på de sju avtalene som hittil er inngått. Se nærmere omtale under programkategori 13.40.

Database med nøkkeltall over statlige eiendommer og leide lokaler

Statsbygg har utviklet en database med informasjon om leieforhold i statlig sivil sektor. Alle departement med underliggende virksomheter har registrert nøkkeltall om leieforhold i databasen. Formålet med en slik helhetlig oversikt er å bidra til mer kostnadseffektiv arealbruk. Potensialet for å redusere utgifter til leie av lokaler i markedet er stort. Regjeringen har et mål om å redusere disse

utgiftene med 15 pst. innen 2029. For å nå målet må departementene stille krav om leie av mer kostnadseffektive lokaler for sine virksomheter når det skal inngås nye leieforhold, eller ved bruk av reforhandlingsklausuler i gjeldende leiekontrakt. Det er viktig at staten aktivt bruker sin forhandlingsposisjon, for eksempel ved bruk av Statsbygg som rådgiver.

Nytt regjeringskvartal og et mer effektivt og velfungerende departementsfellesskap

Målet med det nye regjeringskvartalet er at det legges til rette for et effektivt og godt departementsfellesskap med nødvendig sikkerhet. Etableringen av et nytt regjeringskvartal, med samlokalisering av departementene, skal gi bedre fysiske rammebetingelser og sikre høy kvalitet og effektivitet i oppgaveløsningen i departementsfellesskapet.

Det skal lages en strategi for å utvikle departementsfellesskapet til et sterkere faglig og administrativt fellesskap som kan utføre samfunnsoppdraget enda mer effektivt, samordnet og med høy kvalitet. Det pågående arbeidet med innføring av nye fellestjenester og standardiserte arbeidsprosesser i departementsfellesskapet vil støtte opp under dette målet. Det pågår også et arbeid med å etablere en felles IKT-løsning for alle departementene og Statsministerens kontor, som skal bidra til bedre samhandling og bedre informasjonssikkerhet.

En mer offensiv og målrettet arbeidsgiverpolitikk

For å styrke statlige virksomheters omstillings- evne, gjennomføringsevne og ressursutnyttelse, må arbeidsgiverpolitikken i staten gi virksomhetene økt handlingsrom og bevisstgjøre ledere på å utnytte det handlingsrommet de har. Statens arbeidsgiverpolitikk skal bidra til at virksomhetene rekrutterer, utvikler og beholder kompetente medarbeidere, slik at virksomhetene kan oppfylle sine samfunnsoppdrag. Arbeidsgiverstrategien i staten er revidert med nye mål for perioden 2020–2023. Målene for strategiperioden er at statlige virksomheter 1) har høy endringskapasitet og gjennomfører gode omstillingsprosesser, 2) møter framtidens kompetansebehov og 3) har ledere som er kompetente og tydelige i arbeidsgiverrollen. Arbeidsgiverrådet, hvor 15 virksomhetsledere er medlemmer, fremmer statlige virksomheters interesser i utviklingen og gjennomføringen av arbeidsgiverpolitikken i staten, blant annet ved å gi råd til Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Regjeringspartiene har i Granavolden-plattformen trukket fram et inkluderende arbeidsliv og gjennomføring av et integreringsløft som viktige innsatsområder. Dette er nødvendig for å nå bærekraftsmål 1 om å utrydde fattigdom og mål 10 om mindre ulikhet. Statlige virksomheter skal gå foran i arbeidet med inkluderingsdugnaden og delta i integreringsløftet. Minst 5 pst. av alle nyansette i statlige virksomheter skal være personer med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en. Det vises til nærmere omtale av departementets oppfølging av inkluderingsdugnaden under programkategorien 13.00.

Bedre og mer effektive boligsosiale tjenester

Boligpolitikken har vesentlig betydning for bærekraftsmål 10 om mindre ulikhet og mål 11 om bærekraftige byer og samfunn. I dag er det få gode systemer for å søke, tildele og administrere kommunale utleieboliger. Regjeringen tok derfor i 2020 initiativ til et stat-kommune-samarbeid om å utvikle digitale løsninger på dette området. Våren 2020 ble konseptfasen for prosjektet gjennomført, og prosjektet gikk over i planleggingsfasen. Regjeringen foreslår 30 mill. kroner til Husbanken også i 2021 til dette formålet.

Regjeringen legger til rette for at Husbanken kan videreføre moderniseringen av IKT-systemene i 2021. Husbankens kjernesystemer for lån- og tilskuddsforvaltning skiftes ut, og det nye systemet vil være bygget på en plattform som gir mulighet for mer automatisering, integrasjoner og tilpasninger til nye digitale løsninger.

Husbanken har utviklet flere analyseverktøy og veiledere for kommunene og deres samarbeidspartnere i det boligsosiale arbeidet. Eksempler på dette er:

- Boligsosial monitor – Monitoren gir kommunene oversikt over deres boligsosiale situasjon, og inneholder indikatorer på prioriterte boligsosiale innsatsområder; for barn og unge, bostedsløse, eldre, og for personer med nedsatt funksjonsevne. Monitoren skal bidra til at kommunene kan ta bedre og mer kunnskapsbaserte beslutninger i sitt bolig- og planleggingsarbeid.
- Behovsmelding – Husbanken har utviklet en digital behovsmelding, hvor kommunene melder inn behov for tilskudd og startlån, som gir Husbanken oversikt over kommunenes helhetlige behov.

Planlegging som verktøy for helhetlig og bærekraftig utvikling

Regjeringen ønsker at planlegging skal være et effektivt verktøy for gjennomføring av nasjonal, regional og kommunal politikk. Det er derfor viktig at bærekraftsmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen. Kommunale og regionale planstrategier skal vedtas i løpet av 2020, og vil vise hvordan *Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging 2019–2023* blir fulgt opp i kommuner og fylkeskommuner. Gjennom kommuneplanlegging etter plan- og bygningsloven er kommunene gitt et handlingsrom til å sette dagsorden og forme den lokale utviklingen, både innenfor egne ansvarsområder og for utviklingen av lokalsamfunnet som helhet. Kommunene er den viktigste planmyndigheten, og skal være en pådriver for samfunns- og næringsutvikling. Oppdatert kunnskapsgrunnlag, tilgjengelige planprosesser og tilretteleggelse for deltakelse i prosessene bidrar til kvalitet på planene. Økt kompetanse og kapasitet vil styrke rollen som utviklingsaktør. Se programkategori 13.90 og del III for nærmere omtale av departementets oppfølging av bærekraftsmålene.

Bedre og enklere prosesser for plan- og byggesaker

Regjeringen er opptatt av å utvikle gode digitale tjenester som gjør informasjon lett tilgjengelig for brukeren. Departementet vil videreføre arbeidet med å legge til rette for enklere og mer effektive plan- og byggesaksprosesser, slik at boliger, infrastruktur og næringsområder kan bygges ut raskere og rimeligere. Med et mer oversiktlig og forutsigbart regelverk og med klarere krav, legger departementet også til rette for økt produktivitet i næringslivet. Reglene blir enklere, næringen sparer tid på byggesøknader og kommunene kan prioritere ressursene sine bedre. Sentrale og lokale myndigheter og næringen tar denne utfordringen på alvor, blant annet ved å utvikle og tilby nye digitale søknads- og saksbehandlingsløsninger. Ved utgangen av 2019 hadde 184 kommuner anskaffet fagsystem for digital byggesaksbehandling.

Bedre arealutnyttelse og redusert reisetid gir mer effektiv ressursbruk for samfunnet og bidrar til reduserte utslipp av klimagasser og dermed til bærekraftsmål 13 om å stoppe klimaendringene. Samordning og god oppfølging av bolig-, areal- og transportplanleggingen er viktig, særlig i de store byområdene. Regjeringen arbeider med å se på hvordan det kan legges til rette for raskere og

enkler gjennomføring av utbygging i kompliserte fortettings- og transformasjonsområder.

Regjeringen styrker det lokale selvstyret i planleggingen. Det betyr at fylkeskommunene og kommunene får større ansvar for å sikre nasjonale og viktige regionale interesser. Regjeringen ønsker at regional og lokal samfunns- og arealplanlegging skal være basert på en åpen dialog mellom alle parter, der også staten deltar.

Regjeringen vil fortsette å forenkle plan- og bygningsloven og tilhørende forskrifter. Forslag til forenklinger og tydeliggjøring av plan- og bygningslovens bestemmelser om eksisterende bygg har vært på høring. Målet er at det skal bli enklere, rimeligere og mer forutsigbart for bolig- og bygningseiere å gjøre endringer i byggene sine. Departementet har også sendt på høring forslag om å unnta flere tiltak fra søknadsplikt i plan- og bygningsloven. Målet er at det skal bli enklere å gjøre små tiltak på egen eiendom uten å måtte søke. Dette frigjør ressurser i kommunen, i tillegg til at folk får større frihet til å gjøre tiltak på egen eiendom.

Regjeringen prioriterer å digitalisere og forenkle plan- og byggesaksprosessene. Arealplaner bør bli enklere å forstå og bruke, og mer entydige. Visualisering gir bedre kommunikasjon og medvirkning i planprosessene, og er også et viktig bidrag i arbeidet med digitale byggesaksprosesser.

Departementet utreder for tiden lovendringer som skal forbedre og effektivisere planlegging etter plan- og bygningsloven. Departementet tar sikte på å sende forslag på høring i 2021.

Gjennom oppfølging av nasjonal geodatastrategi arbeider departementet med å sikre et nasjonalt kunnskapsgrunnlag av geografisk informasjon som møter viktige samfunnsbehov. Arbeidet med nasjonal detaljert høydemodell fortsetter, og er foran skjema. Målet er at hele fastlands-Norge skal være dekket med høypresisjons høydedata i løpet av 2022. Høydemodellen styrker blant annet grunnlaget for klimatilpasning, ressurskartlegging og flom- og skredvern i planarbeidet. Det legges til rette for bedre og enklere prosesser for utveksling av eiendomsinformasjon. Elektronisk tinglysning, videreutvikling av matrikkelen og bedre tilrettelegging av det offentlige kartgrunnlaget (DOK), er tiltak som vil gi bedre kunnskapsgrunnlag. De ulike tiltakene vil komme til nytte både for kommunesektoren, offentlige etater, næringslivet og innbyggerne. Departementet tilrettelegger også for relevant statistikk om arealbruk.

Kartverket startet 2020 et pilotprosjekt for marine grunnkart sammen med fylkeskommuner,

Norges geologiske undersøkelser og Havforskningsinstituttet, som vil kartlegge naturressurser i kystnære områder. Det vil gi kunnskapsgrunnlag som en rekke samfunnsaktører kan dra nytte av. Se nærmere omtale under programkategori 13.90.

Digitalisering av byggesaksprosessen er et viktig innsatsområde for å oppnå økt og effektiv boligbygging og lavere kostnader. Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) har siden lanseringen av ByggNett strategien i 2014 jobbet med å tilrettelegge for framtidens digitale byggesektor. En rekke tiltak for å digitalisere byggesaksprosessen er gjennomført. Gjennom regelverksplattformen Fellestjenester BYGG blir byggesøknader automatisk kontrollert i Altinn før de sendes videre til riktig kommune.

DiBK har tilrettelagt for digitalt bruk av regelverket, mens næringen har utviklet sluttbrukerløsningene. Målet har vært å skape et attraktivt marked for kommersielle aktører som kan tilby gode søknadsløsninger til innbyggere og profesjonelle aktører. Fem leverandører i markedet tilbyr nå digitale søknadsløsninger for innsending av byggesøknader og digital nabovarsling.

I samarbeid med KS sikrer DiBK at det finnes gode løsninger for byggesaksbehandling i kommunene. eByggesak er etablert som standard for digital byggesaksbehandling, noe som gjør behandlingen av digitale byggesøknader mer effektiv og standardisert.

I 2020 ble det bevilget 20 mill. kroner til tre delprosjekter for ytterligere digitalisering av plan- og byggesaker, jf. Prop. 127 S (2019–2020) *Om økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet* og Innst. 360 S (2019–2020). Prosjektene støtter opp under målet om raskere og mer digitale plan- og byggesaksprosesser, som igjen bidrar til en mer velfungerende tilbudsside i byggemarkedet.

Bustadbyggjelagslova, burettslagslova og eierseksjonsloven («boliglovene») gjenspeiler ikke den teknologiske utviklingen og boligselskapenes behov for effektive, fleksible og digitale møter, elektronisk kommunikasjon mv. Virusutbruddet våren 2020 medførte et akutt behov for å gjøre lovene teknologinøytrale. Dette var også etterspurt før virusutbruddet. Departementet vil derfor fremme forslag om lovendringer som vil tilpasse lovene til dagens digitale virkelighet.

Regjeringen fastsatte i juni 2020 et videreutviklet nullvekstmål: I byområdene skal klimagassutslipp, kø, luftforurensning og støy reduseres gjennom effektiv arealbruk og ved at veksten i persontransporten tas med kollektivtransport, sykling og gange. Byvekstavtalene er et virkemiddel for å nå

dette målet. Byvekstavtalene skal også bidra til mer effektiv arealbruk og mer attraktive by- og tettstedssentre. Dette vil bidra til å nå bærekraftsmålene, særlig mål 11 om bærekraftige byer og lokalsamfunn. Arealdelen av avtalene skal sikre en effektiv og forutsigbar oppfølging av regionale og interkommunale areal- og transportplaner. Avtalene skal medføre forpliktende samarbeid om utvikling av kollektivknutepunkter, samtidig som by- og bokvaliteten ivaretas. Det er viktig at staten følger opp sin lokaliseringpolitikk aktivt og tydelig i storbyområdene hvor det inngås byvekstavtaler. Se nærmere omtale under programkategori 13.90.

Digitalisering av Norge

Formålet med IT-politikken er å påvirke utviklingen i bruken av IT for å oppnå forenkling og effektivisering i offentlig sektor, understøtte innovasjon og verdiskaping i næringslivet, og en bærekraftig og inkluderende samfunnsutvikling. Økt digitalisering er, og vil være, et viktig og kraftfullt virkemiddel for å kunne nå disse målene. Gode og robuste mobil- og bredbåndnett, felles økosystem for digital samhandling i offentlig sektor, god tilgang til digital kompetanse og ivaretagelse av sikkerhet og personvern er viktige forutsetninger for måloppnåelsen. Tillit til digital infrastruktur, tillit til fellesløsningene og tillit aktørene imellom er også sentralt i den videre digitaliseringen av Norge. Digital inkludering har blitt enda viktigere etter virusutbruddet, når mer av samhandlingen i samfunnet foregår digitalt. Derfor må arbeidet med digital deltakelse og kompetanse i befolkningen styrkes i tiden framover.

Gode rammebetingelser for utvikling og bruk av digitale tjenester og nye forretningsmodeller i alle sektorer, er sentralt for å understøtte verdiskaping i næringslivet. Et tiltak er opprettelse av en regulatorisk sandkasse for kunstig intelligens og personvern. Det har også vært viktig å understøtte verdiskaping i næringslivet gjennom å legge til rette for tidlig utbygging av 5G (neste generasjons mobilnett), blant annet ved å bidra med frekvensressurser og forutsigbare sikkerhetskrav for 5G. Bedre tilgang til, og større muligheter for deling av data, både innad i offentlig sektor, med næringslivet og innad i næringslivet, er en forutsetning for videreutvikling av datadrevne forretningsmodeller og nytt næringsliv, ikke minst i distriktene.

De mulighetene som teknologien gir, må utnyttes. Dette forutsetter omstillingsevne, samarbeid på tvers av virksomheter og sektorer, mellom staten og kommunene, samt et utstrakt samarbeid med privat sektor. Økt produktivitet vil bidra til at

vi kan nå bærekraftsmål 8 om anstendig arbeid og økonomisk vekst, og mål 10 om industri, innovasjon og infrastruktur.

Regjeringen la i august 2020 fram Meld. St. 31(2019–2020) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv*, med tema digitalisering. Meldingen belyser mulighetene, men også utfordringene stat og kommune står ovenfor, når de skal tilby digitale tjenester til samiske innbyggere, og de utfordringene samiske innbyggere støter på i en digital hverdag.

Arbeidet med digitalisering av offentlige tjenester skal fortsette i tråd med føringene i Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet*. Digitaliseringsstrategien for offentlig sektor prioriterer utvikling av løsninger for sammenhengende tjenester som skal underbygge syv ulike livshendelser. Samarbeidet med privat sektor skal forsterkes, blant annet gjennom etablering av et eget program for oppstartsselskaper og videre arbeid med DSOP-prosjekter (Digital Samhandling Offentlig Privat). I takt med den økende digitaliseringen vil også kompetanse være helt sentralt. Det er spesielt viktig å sørge for tilstrekkelig IKT-spis-skompetanse med relevant innhold. Utdanningen og kompetansen må vare hele livet. Digital kompetanse hos arbeidstakere må kunne utvikles i takt med endringene i arbeidets innhold, jf. regjeringens kompetansereform.¹ Lover og reguleringer må tilpasses den digitale utviklingen. Et ressurscenter for juss, forretningsmodeller og deling av data etablert i Digitaliseringsdirektoratet, skal kunne fange opp aktuelle behov for dette, og bistå offentlige og private virksomheter med å løse blant annet juridiske utfordringer.

Regjeringens strategi for digitalisering av offentlig sektor

Digital agenda for Norge fastsatte prinsippene for digitalisering av offentlig sektor på et overordnet nivå. Disse er ytterligere konkretisert i *Én digital offentlig sektor – Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019–2025* (juni 2019). Strategien markerer også en forsterket innsats og samordning på digitaliseringsområdet, slik det er varslet i Granavolden-plattformen.

Sentralt i strategien er de syv livshendelsene. De ansvarlige departement for hver livshendelse skal ta utgangspunkt i eksisterende prosjekter for å etablere og realisere mer sammenhengende tjenester. Det er gitt midler via StimuLab for et arbeid ret-

¹ Meld. St. 14 (2019–2020) Kompetansereformen – Lære hele livet

tet mot innovasjon og tjenestedesign for å stimulere til en mer brukerorientert eksperimentering og nyskaping for livshendelsene «alvorlig sykt barn» og «starte og drive en frivillig organisasjon». Livshendelsen «dødsfall og arv» har fått støtte fra medfinansieringsordningen. Av strategien framgår det at regjeringen vil fortsette å utvikle digitale løsninger som tar utgangspunkt i brukernes behov på tvers av sektorer og forvaltningsnivå. De offentlige virksomhetene må forenkle og samordne slik at brukeren i størst mulig grad kan gjøre én henvendelse til offentlig sektor for å løse sammensatte behov. Informasjonen må deles internt i forvaltningen, og innbyggerne må få tilpassede tjenester ut fra livssituasjon. Tilsvarende må også tjenester for næringslivet samordnes bedre.

Forvaltningen skal fortsette å styrke arbeidet med informasjonsforvaltning og deling av offentlige data, innenfor rammen av personvernreglene. Dette er viktig for å nå det langsiktige målet om at innbyggere og næringsliv skal gi samme informasjon kun én gang. Arbeidet for å få til effektiv utveksling og gjenbruk av informasjon på tvers i forvaltningen må prioriteres. Gjenbruk av data må også økes på tvers av statlig og kommunal sektor. Offentlige data er en viktig ressurs for næringslivet og samfunnet ellers. Regjeringen vil arbeide for at offentlige data skal være bedre tilgjengelig for viderebruk.

Av digitaliseringsstrategien framgår det at staten skal ta ansvar for mer samordnet digitalisering og IT-utvikling på tvers av statlig og kommunal sektor. Dette vil blant annet innebære at statlige virksomheter skal samordne seg når det utvikles digitale løsninger som kommunesektoren skal benytte.

Ivaretagelse av personvern og informasjonssikkerhet er avgjørende for at offentlig sektor skal lykkes med digitaliseringsarbeidet. Digitaliseringen krever gjennomgripende endringer i måten offentlig sektor utfører sine oppgaver på, og dermed også hvordan man sikrer og forvalter dokumentasjon. Ambisjonen om økt digitalisering i offentlig sektor betyr at fokuset på personvern og informasjonssikkerhet også må økes. Dette skal være en del av ethvert digitaliseringstiltak i forvaltningen fra starten, og i hele tiltakets livssyklus.

I samarbeid med KS har regjeringen etablert en finansieringsordning for kommunale digitaliseringsprosjekter, kalt DigiFin. Prosjektene DigiHelse, DigiSOS og Minside er blant de første fellesprosjektene som er tatt inn i DigiFin. Ved å utvikle løsninger sammen får kommunene bedre kvalitet og lavere pris på det som utvikles.

Departementet tilrettelegger for at forvaltning og næringsliv kan utnytte datadrevet innova-

sjon. I dette ligger økt viderebruk av offentlige data, bruk av stordata i offentlig sektor, utvikling og bruk av kunstig intelligens og tilrettelegging for utviklingen av smarte byer og samfunn.

Skytjenester kjøpt i markedet kan gi lavere kostnader enn tradisjonell IT. For de fleste virksomheter betyr skytjenester også mer profesjonell og sikker drift. I 2018 utredet departementet og Digitaliseringsdirektoratet muligheten for å etablere en innkjøpsordning/markeds plass for skytjenester rettet mot offentlig sektor. Markeds plassen skal gjøre det enklere for virksomhetene å anskaffe sikre, lovlige og kostnadseffektive skytjenester, gi dem oversikt over tilbudet i markedet, prosessstøtte i anskaffelsesprosessen, og støtte til sikkerhets- og risikovurderinger. En første versjon av markeds plassen blir etablert i Digitaliseringsdirektoratet ved årsskiftet 2020/21.

Evnen til å utvikle og ta i bruk ny teknologi vil være avgjørende for Norges samlede konkurransevne. Det forutsetter kompetanse. Det er behov for tilstrekkelig spesialisert IKT-kompetanse, anvendt kompetanse og tverrfaglig kompetanse, både i næringslivet og offentlig sektor. For å understøtte dette, er det viktig at universitets- og høyskolesektoren evner å dimensjonere sine studier på en best mulig måte, i dialog med næringslivet. I perioden fra 2015 til 2019 ble det tildelt midler til nesten 1 600 nye studieplasser innen IKT-relaterte fag. I Utdanningsløftet 2020 som skulle motvirke skadevirkningene av det pågående virusutbruddet, ble det tildelt midler til 4 000 nye studieplasser som skulle opprettes allerede i høstsemesteret 2020. 1 400 av disse gikk til matematisk-naturvitenskapelige fag med vekt på informatikk, og teknologiske fag med vekt på IKT.

Digital kompetanse og deltakelse i hele befolkningen gjennom livsløpet er en sentral forutsetning for å hente ut gevinstene av digitalisering i offentlig og privat sektor. I 2020 ble det over statsbudsjettet bevilget 6,1 mill. kroner til tiltak som skal styrke veiledningstilbudet til innbyggere som har behov for å styrke sin digitale kompetanse.

I 2019 har 13 prosjekter fått tilsagn om medfinansiering fra medfinansieringsordningen for digitaliseringsprosjekter. Dette vil bidra til at flere lønnsomme og innovative prosjekter blir gjennomført, slik at digitaliseringstempoet i offentlig sektor økes. I årene 2016–2020 er det gjennom ordningen gitt tilsagn på til sammen 626,4 mill. kroner til i alt 62 prosjekter. Samlet prosjektkostnad er beregnet til om lag 990 mill. kroner. Den potensielle innsparingen for det offentlige som følge av de 62 prosjektene er om lag 9,2 mrd. kroner, beregnet over ti år. Fra 2020 er ordningen utvidet til også å kunne

finansiere fellestjenester og tverrgående tiltak som understøtter målet i regjeringens digitaliseringsstrategi om sammenhengende tjenester. Det vises til nærmere omtale av medfinansieringsordningen under programkategori 13.40.

Om lag 1,5 mrd. kroner til nye digitaliseringstiltak i 2021

Regjeringen foreslår en offensiv satsing på digitalisering, og opprettholder et høyt digitali-

seringstempo. I 2020 ble det bevilget over 700 mill. kroner til nye digitaliseringstiltak. Regjeringens budsjettforslag innebærer 1 542,1 mill. kroner til nye digitaliseringstiltak i 2021, jf. tabellen under. Regjeringens forslag til satsinger og omprioriteringer vil gjøre det mulig å realisere digitaliseringstiltak som vil bidra til forenkling og effektivisering i offentlig sektor, bedre offentlige tjenester og økt IT-sikkerhet.

Tabell 2.1 Nye digitaliseringstiltak i statsbudsjettet for 2021

Departement	Kort omtale av tiltaket	Forslag (mill. kroner)
ASD	Innføring av ny offentlig tjenstepensjon i SPK	30,0
ASD	Utfasing Arena og Abetal	60,0
FIN	Bruk av A-ordningen for OTP i privat sektor	77,2
JD	Digitale domstoler	42,6
HOD	Akson	282,0
KMD	Datafabrikken	16,0
KMD	Drift og forvaltning Altinn	45,0
KMD	Innføring av sak- og arkivsystem i departementsfellesskapet	25,0
KMD	Medfinansieringsordningen (tilsagnsramme) ¹	189,5
KMD	Bredbåndsutbygging ²	264,1
KMD	Frikjøp av eiendomsdata	11,0
KMD	Digital Europe Programme	56,2
UD	Nytt digitalt system for eksportkontroll av forsvarsmateriell og flerbruksvarer (intern omdisponering)	3,0
KD	Grunnleggende teknologiforskning med vekt på IKT	62,5
KD	Digital undervisning i kommuner	80,0
KD	Bedre bruk av digital teknologi i undervisningen i høyere utdanning	7,5
KD	Nasjonalt vitenarkiv	10,0
NFD	Fiskeridirektoratet – økt ressurskontroll og tilsyn	20,0
NFD	Nytt system for akvakultursøknader	8,8
SD	Digitalisering Luftfartstilsynet	1,7
SD	Digitalisering Statens vegvesen	150,0
SD	Entur	20,0
FD	Felles IKT-løsning for SMK, departementene og DSS	80,0
	Sum	1 542,1

¹ Bevilgningen til medfinansieringsordningen i 2021 vil kunne utløse offentlige digitaliseringsinvesteringer med samlet budsjett på mellom 218 og 379 mill. kroner.

² Beløpet i tabellen reflekterer nivået på støtte i 2021. Nivået på støtte til bredbåndsutbygging ble økt i saldert budsjett for 2020, og dette nivået videreføres i 2021. Bevilgningen i 2020 ble ytterligere økt til 406 mill. kroner av Stortinget ved behandlingen av Prop. 67 S (2019–2020), jf. Innst. 216 S (2019–2020).

Nedenfor følger omtale av noen av tiltakene som er nevnt i tabellen. For tiltak under Kommunal- og moderniseringsdepartementet vises det til egen omtale i denne proposisjonen.

Regjeringen foreslår å bevilge 8,8 mill. kroner til et nytt system for akvakultursøknader. Tiltaket skal finansiere et felles digitalt søknadssystem for akvakultursøknader på tvers av alle involverte myndigheter, og vil bidra til en mer effektiv saksbehandling og lavere gebyrer på lengre sikt. Den foreslåtte investeringen vil redusere den enkelte næringsaktørs tidsbruk i møte med forvaltningen, enten det dreier seg om ulike søknader/meldinger eller periodiske rapporteringsplikter som i større grad kan reduseres gjennom en tettere løpende dialog. Gjennom satsingen vil Fiskeridirektoratet også kunne tilby andre etater, som Mattilsynet, en felles kommunikasjons- og rapporteringskanal. Det vil være en forenkling og effektivisering for næringen, og løsningen sikrer at myndighetene spør om de samme opplysningene kun én gang.

Regjeringen foreslår å styrke Fiskeridirektoratets kapasitet og kompetanse til å drive en framtidstrettet, effektiv og troverdig ressurskontroll, og til utvikling av ny teknologi som gjennom automatisert datafangst gir ikke-manipulerbare data fra fiskeriene. Det anslås at om lag 20 mill. kroner vil bli benyttet til IT-relaterte investeringer.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Statens pensjonskasse med 30 mill. kroner slik at arbeidet med administrative forberedelser til innføring av ny offentlig tjenstepensjon kan fortsette. Den nye tjenstepensjonen vil få virkning for utbetalt pensjon når 1963-kullet fyller 62 år, det vil si fra 2025.

Våren 2020 ble det bevilget 80 mill. kroner for å utjevne forskjeller mellom kommuner når det gjelder digital hjemmeundervisning. Regjeringen foreslår for 2021 å bevilge 80 mill. kroner for å støtte oppunder mer langsiktige mål og tiltak i digitaliseringsstrategien med tilhørende handlingsplan for grunnopplæringen, herunder støtte til digital undervisning. Tiltaket må også ses i sammenheng med implementering av nye læreplaner.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningene til grunnleggende teknologi med vekt på IKT med 62,5 mill. kroner. Tiltaket er relevant for opptrappingsplanen teknologiløft under Langtidsplan for forskning og høyere utdanning.

Regjeringen foreslår å bevilge 10 mill. kroner i 2021 til siste fase av utviklingen av et digitalt vitenarkiv for deponering av vitenskapelige publikasjoner og forskningsdata. Unit har blitt tildelt til

sammen 21,4 mill. kroner i forbindelse med reviderte nasjonalbudsjett for 2019 og 2020 til å utvikle et slikt arkiv. Fra 2022 vil vitenarkivet bli brukerfinansiert av de som deponerer forskningsresultat.

Regjeringen foreslår å bevilge 7,5 mill. kroner til bruk av digital teknologi i undervisningen i høyere utdanning. Av dette skal 5,3 mill. kroner benyttes til å fullføre arbeidet med en felles nasjonal løsning for lagring og deling av digitale læringsressurser. Løsningen vil gjøre det lettere for undervisere og studenter å finne kvalitets-sikrede læringsressurser uavhengig av lærestedet deres. Kunnskapsdepartementet vil også styrke arbeidet som universitetet og høyskoler gjør for at de som underviser skal oppnå god utdanningsfaglig digital kompetanse. 2,2 mill. kroner går til Unit for at Diku, Unit og NOKUT sammen kan innhente mer kunnskap om effektene av digital teknologi for utdanning, og legge til rette for at institusjonene kan dele sine erfaringer og heve den utdanningsfaglige digitale kompetansen til sine ansatte.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Luftfartstilsynet med 1,7 mill. kroner til implementering av nødvendige elektroniske tjenester slik at arbeidsprosessene internt i tilsynet effektiviseres. Dette vil bidra til raskere og mer enhetlig saksbehandling og bedre service.

Regjeringen foreslår å bevilge 150 mill. kroner til teknologi og digitalisering i Statens vegvesen. 50 mill. kroner settes av til utvikling av ny teknologi innenfor transportområdet, blant annet dataplattformen til Nasjonal vegdatabank og etablering av infrastruktur for samvirkende intelligente transportsystemer (ITS), samt drift og forvaltning av eksisterende systemer. 100 mill. kroner settes av til utvikling av nye digitale løsninger og fullføring av planlagte selvbetjeningsløsninger for trafikant- og kjøretøyområdet, samt drift og forvaltning av eksisterende systemer.

Regjeringen foreslår en bevilgningsøkning på 20 mill. kroner til Entur. Økningen skal blant annet legge til rette for en mer effektiv forvaltning og bruk av de stadig økende mengdene data som genereres i kollektivsektoren. Identifikasjon av verdiøkende datasett og kombinasjoner av disse i kollektivsektoren kan danne grunnlag for innsikts- og prediksjon basert på kunstig intelligens. Innsikt og analyse basert på data/stordata bidrar til forbedrede beslutningsgrunnlag i sektoren og vil kunne gi gevinster på en rekke områder, blant annet knyttet til planlegging, drift og bedre tjenester til brukerne. Den økte bevilgningen vil også bli brukt på utvikling av felles systemer for salg av

sømløse billetter i norsk kollektivsektor, samt skalering av Enturs dataforvaltningssystemer.

Regjeringen foreslår å bevilge 282 mill. kroner til investeringer i Akson og samhandlingsløsning. Det foreslås 93 mill. kroner til programaktiviteter i felles kommunal journalløsning for kommunale helse- og omsorgstjenester utenfor helseregion Midt-Norge. I tillegg foreslås det 189 mill. kroner til steg 1 i samhandlingsløsningen. Konseptet består av en felles journalløsning for kommunale helse- og omsorgstjenester i kommuner utenfor helseregion Midt-Norge, og en løsning for samhandling mellom alle kommuner og spesialisthelsetjenesten. Samfunns målet er bedre helse for innbyggerne gjennom en kunnskapsbasert og bærekraftig helse- og omsorgstjeneste som utnytter teknologiske muligheter for å tilby helhetlige og sikre tjenester av høy kvalitet.

I tillegg til de nye digitaliseringstiltakene nevnt over, videreføres allerede vedtatte digitaliseringssatsinger på flere sentrale områder. En rekke prosjekter blir gjennomført innenfor gjeldende rammer.

Det er høy aktivitet i digitaliseringen av helsesektoren, og erfaringer fra koronautbruddet har vist at det er potensial for å framskynde dette arbeidet. Regjeringen foreslår å bevilge ytterligere 35 mill. kroner til arbeidet med å realisere en nasjonal helseanalyseplattform. Til sammen foreslås det 235,3 mill. kroner i 2021 til investeringer i teknisk infrastruktur, etablering av en permanent forvaltningsfunksjon og øvrige aktiviteter i regi av Helsedataprogrammet for å realisere helseanalyseplattformen som en nasjonal løsning for tilgjengeliggjøring og analyse av helsedata. Det skal legges til rette for avanserte analyser på tvers av helseregistre og andre kilder til helseopplysninger. Samtidig skal personvernet styrkes gjennom bedre innsynstjenester, bedre muligheter til å gi og trekke samtykker og bedre sporing av bruken av opplysningene. Målet er å forbedre utnyttelsen av norske helsedata samtidig som personvern og sikkerhet styrkes.

Det vises for øvrig til omtale i de enkelte departementers fagproposisjoner.

2.5 Trygge og gode boforhold

Egnede boliger for alle

Selv om samfunnet har godt utbygde velferdsordninger, er det fortsatt en del som ikke får den hjelpen de har behov for. Regjeringen styrker arbeidet med å tette hullene i sikkerhetsnettet for grupper som i dag faller gjennom, blant annet ved å for-

sterke innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet. Dette er en del av arbeidet med bærekraftsmål 1.3 om sosiale velferdsordninger, 10.3 om å redusere forskjeller i levekår og 11.1 om å sikre tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger.

Vanskeligstilte på boligmarkedet er ingen ensartet gruppe. Noen er vanskeligstilte i en kortere periode, og trenger noe økonomisk hjelp for å bedre situasjonen sin. Andre trenger mer omfattende og langvarig veiledning og tilbud om offentlige tjenester for å mestre boforholdet.

Regjeringen vil sørge for at Husbanken har tilstrekkelige rammer til å dekke boligsosiale behov, og fleksible ordninger tilpasset den enkeltes og kommunenes behov. Bostøtte, startlån, og lån og tilskudd til utleieboliger er de viktigste økonomiske virkemidlene.

Regjeringen vil sørge for en god og målrettet bostøtteordning. Bostøtten skal gi husstander med lave inntekter og høye boutgifter bedre mulighet til å skaffe seg og beholde en egnet bolig. Regjeringen har styrket bostøtten flere ganger. I statsbudsjettet 2019 ble bostøtten til barnefamilier og andre store husstander styrket med i alt 126 mill. kroner i form av høyere boutgiftstak. Dette tilsvarer en helårsvirkning om lag 225 mill. kroner fra 2020.

Virusutbruddet kan føre til at flere får økonomiske utfordringer og problemer på boligmarkedet. For å bidra til å bøte på situasjonen, ble bostøtteordningen midlertidig styrket med 500 mill. kroner i 2020 jf. Prop. 67 S (2019–2020) *Om økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet og Innst. 216 S (2019–2020)*.

Regjeringen fortsetter å prioritere bostøtten, og foreslår flere nye tiltak i 2021. Blant annet foreslår regjeringen å øke støtten både til enslige og barnefamilier som har høyere boutgifter enn det som blir lagt til grunn i beregningen av bostøtte i dag. I tillegg foreslår regjeringen å likestille begge foreldrene i tilfeller der barnet har delt bosted.

Regjeringen foreslår å øke lånerammen til Husbanken med 4 mrd. kroner i 2021, fra 16 mrd. kroner til 20 mrd. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak. Lånerammen skal dekke en økt satsing på startlån, lån til utleieboliger og lån til boligkvalitet. Gjennom *startlån* får de med langvarige finansieringsproblemer mulighet til å eie egen bolig.

Selv om eierlinjen står sterkt i Norge, skal det også være et godt alternativ å leie bolig. Gjennom lån til utleieboliger bygger og kjøper både private og kommuner flere egnede utleieboliger. Tilskudd til utleieboliger skal også bidra til flere

egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Regjeringen vil vurdere forsøk på flere leie-til-eie-modeller og alternative botilbud for personer med rusproblemer og psykiske lidelser.

Lån til boligkvalitet bidrar til flere miljøvennlige boliger og boliger egnet for eldre og personer med funksjonsnedsettelse. Lånet støtter derfor opp om viktige samfunnsproblemer som ikke løses i markedet alene.

Regjeringen tar sikte på å legge fram en strategi om den boligsosiale politikken høsten 2020. I strategien vil regjeringen komme med tiltak som skal øke måloppnåelsen på det boligsosiale området framover.

I Norge leier 940 000 personer boligen de bor i. Leiemarkedet utgjør derfor en viktig del av boligmarkedet. Botrygghet for leietakere innebærer først og fremst beskyttelse mot brå og uventede oppsigelser, vilkårlige utkastelser, urimelig leieøkning og rett til et uforstyrret privatliv i leieboligen. Leiere har i større grad enn boligeiere dårlige boforhold som trangboddhet, fukt og råte, vansker med å varme opp leiligheten og et generelt dårligere opplevd bomiljø. For mange leiere er det også krevende å skaffe seg en stabil boposisjon fordi kontraktstidene er korte. Husleietvistutvalget (HTU) er et utenomrettslig tvisteløsningsorgan som løser tvister mellom utleier og leier av bolig på en rask, rimelig og kompetent måte. Regjeringen foreslår å utvide HTUs virkeområde til hele landet i løpet av 2021. Se nærmere omtale under kap. 585, post 01.

Områdesatsing i byer

Kommunene har hovedansvaret for å bidra til at alle innbyggerne har gode levekår i alle deler av byen og til å utvikle bærekraftige lokalsamfunn.

I samarbeid med flere kommuner bidrar staten med en særskilt innsats i enkelte områder i storbyene med høy konsentrasjon av særskilte levekårsutfordringer, jf. bærekraftsmål 10 om ulikhet og 11 om bærekraftige byer og lokalsamfunn. Områdesatsingene skal forbedre tjenester og nærmiljøkvaliteter der behovene er størst, slik at flere blir økonomisk selvstendige og aktivt deltakende i lokalsamfunn og storsamfunn. Satsingene bidrar til å utvikle nye arbeidsformer og metoder for oppgaveløsning. Dette gir viktig erfaringsoverføring mellom sektorene og forvaltningsnivåene

Departementet samarbeider med Husbanken, de øvrige statlige aktørene og de største byene om å utvikle en digital plattform for læring og erfaringsutveksling. Det er opprettet et nettverk for områdesatsing, for å dele erfaringer og

utvikle felles overordnet kunnskapsgrunnlag, for å støtte opp om arbeidet i de enkelte områdesatsingene. Det er tatt initiativ til å videreutvikle et nordisk samarbeid, for å dele kunnskap og erfaringer om arbeidet gjennom Nordisk ministerråd fra 2021.

Regjeringen utnevnte i 2018 et ekspertutvalg, By- og levekårsutvalget. Det skal blant annet utrede levekårs- og integreringsutfordringer i områder i og rundt de store byene i Norge, vurdere den sannsynlige virkningen av områdesatsingene, foreslå endringer i eksisterende virkemidler og strategier og foreslå eventuelle nye tiltak. Arbeidet med områdesatsinger vil bli vurdert på nytt etter at rapporten foreligger. Utvalget skal levere en NOU i løpet av desember 2020.

2.6 Bærekraftsmålene

Verdensmålene for bærekraftig utvikling ble vedtatt av FNs medlemsland i 2015. Målene gjelder for alle land, og alle land har ansvar for å bidra til å nå dem. Det overordnede målet er å oppnå velstand for alle på en måte som er forenlig med miljø- og klimahensyn.

Bærekraftsmålene består av 17 hovedmål og 169 delmål. Dette er verdens felles dugnad for å utrydde fattigdom og sult, sikre god helse og utdanning, redusere ulikheter og oppnå likestilling, sikre rent vann og tilgang til energi, sikre et anstendig arbeidsliv, økonomisk vekst og innovasjon, fremme trygge byer og lokalsamfunn, bekjempe klimaendringer, sikre ansvarlig forbruk og bærekraftig ressursforvaltning på land og i havet, arbeide for fredelige samfunn og stimulere til samarbeid.

Norge skal bidra til at de globale målene nås. Dette skjer gjennom utviklingspolitikken, gjennom handelsavtaler og ved at norske aktører handler i tråd med bærekraftsmålene når de samarbeider med utenlandske partnere eller driver økonomisk virksomhet i andre land. Arbeidet med bærekraftsmålene har også en nasjonal dimensjon. Her handler det om hvordan målene skal konkretiseres og følges opp i tråd med regjeringens politikk, og om koordinering av innsatsen til næringsliv, frivillige organisasjoner, utdannings- og forskningsinstitusjoner, kommuner, fylkeskommuner og stat.

Ansvar for samordningen av det nasjonale arbeidet er i 2020 overført til kommunal- og moderniseringsministeren. Regjeringen planlegger å legge fram en melding til Stortinget om

arbeidet med bærekraftsmålene våren 2021, og har invitert alle virksomheter og organisasjoner til å komme med innspill til dette arbeidet.

For Kommunal- og moderniseringsdepartementets oppfølging av bærekraftsmålene vises det til Del III Omtale av særlege tema pkt. 7.4.

3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren

3.1 Kommunesektorens inntekter i 2020

Regjeringen har varslet at kommunesektoren skal kompenseres for merutgifter og mindreinntekter i forbindelse med virusutbruddet. I løpet av første halvår 2020 er det gitt ekstrabevilgninger og iverksatt økonomiske tiltak til kommunesektoren som utgjør 19,6 mrd. kroner. Dette inkluderer en midlertidig reduksjon i arbeidsgiveravgiften, som gir kommunesektoren en innsparing anslått til 2,2 mrd. kroner. I tillegg er det gitt smittevernuttstyr kostnadsfritt tilsvarende 0,8 mrd. kroner.

I Prop. 142 S (2019–2020) foreslår regjeringen å øke bevilgningene til kommunesektoren med 2,5 mrd. kroner. Dette inkluderer en ytterligere økning i kompensasjonen til fylkeskommunene knyttet til bortfall av billettinntekter i kollektivtrafikken på 1,5 mrd. kroner. Regjeringen har også varslet at den tar sikte på å dekke alle nødvendige kostnader kommunesektoren har i forbindelse med testing og smittesporing i tråd med TISK-strategien i 2020 og 2021. Det foreslås derfor å øke skjønnsmidlene med 500 mill. kroner som skal målrettes til kommuner som har hatt særlig store utgifter til oppfølging av TISK-strategien.

Regjeringen vil fortløpende vurdere om det er behov for å sette inn nye tiltak overfor kommunesektoren i forbindelse med virusutbruddet. I nysalderingen av statsbudsjettet for 2020 vil regjeringen komme med en ny vurdering av merutgifter, inntektsbortfall og eventuelle behov for justeringer i bevilgningene til kommunesektoren.

Kommunesektorens skatteinntekter i 2020 ser nå ut til å bli 2,25 mrd. kroner høyere enn anslått i revidert nasjonalbudsjett for 2020. Årsaken er høyere skatteinngang enn ventet hittil i år fra forskuddstrekket, noe som reflekterer en bedre utvikling i arbeidsmarkedet enn ventet. I tillegg viser ny informasjon at utbytterne i 2019 ble en del høyere enn anslått, noe som isolert sett bidrar til å trekke kommunale skatteinntekter i 2020 opp med om lag 1 mrd. kroner. Det understrekes at det fortsatt er stor usikkerhet om utviklingen i kommunesektorens skatteinntekter i 2. halvår 2020.

Kostnadsveksten i kommunesektoren i 2020 er oppjustert fra 1,4 pst. i revidert nasjonalbudsjett for 2020 til 1,6 pst. Det skyldes en oppjustering av både lønns- og prisveksten fra anslagene i mai. Det innebærer at virkningen av lavere lønns- og prisvekst nå anslås til 8,2 mrd. kroner, mot 9,1 mrd. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2020.

Når ekstrabevilgningene til kommunesektoren knyttet til virusutbruddet holdes utenom, kan den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2020 anslås til 4,4 mrd. kroner. De frie inntektene anslås reelt redusert med 2,6 mrd. kroner. Reduksjonen i frie inntekter må ses i sammenheng med at kommunesektorens skatteinntekter i 2019 ble oppjustert med til sammen 6,6 mrd. kroner sammenliknet med anslaget i revidert nasjonalbudsjett for 2020. Denne oppjusteringen ble ikke videreført til 2020.

3.2 Kommunesektorens inntekter i 2021

I kommuneproposisjonen for 2021 la regjeringen opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på mellom 1,4 og 1,9 mrd. kroner. I tråd med etablert praksis regnes veksten i inntektene i utgangspunktet fra anslått nivå på kommunesektorens inntekter i 2020 etter Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2020. Ekstraordinære bevilgninger i forbindelse med virusutbruddet holdes utenom beregningsgrunnlaget når veksten skal beregnes, slik ekstraordinære bevilgninger vanligvis behandles.

Det som avviker fra vanlig praksis, er at regjeringen foreslår at det i år, som et særskilt tiltak i forbindelse med virusutbruddet, skal gis et særskilt tillegg i frie inntekter som kompensasjon for den reelle skattesvikten gjennom 2020 utover det som automatisk kompenseres gjennom at kostnadsveksten også er lavere. Dette tillegget holdes utenfor den beregnede veksten sammenliknet med anslått nivå fra revidert nasjonalbudsjett. Tillegget er fastsatt til 1 926 mill. kroner. I praksis betyr dette at kommunesektoren i 2021 tilføres i

overkant av 1,9 mrd. kroner ut over regjeringens forslag til vekst i frie inntekter. Dette er midler som gir en varig økning i sektorens inntekter, og de bidrar dermed til styrking av det kommunale tjenestetilbudet.

Holdes det særskilte tillegget utenom, legges det nå opp til en reell vekst i de samlede inntektene på 1,7 mrd. kroner, jf. tabell 3.2. Dette tilsvarer en reell vekst på 0,3 pst. Ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter er det lagt til grunn en pris- og kostnadsvekst i kommunal tjenesteyting på 2,7 pst.

I kommuneproposisjonen for 2021 varslet regjeringen en realvekst i kommunesektorens frie inntekter i 2021 på mellom 2,0 og 2,4 mrd. kroner. Det ble varslet at kommunene ville få mellom 1,6 og 2,0 mrd. kroner av veksten, og at fylkeskommunene ville få 0,4 mrd. kroner.

Regjeringen legger nå opp til en realvekst i kommunesektorens frie inntekter i 2021 på 2,0 mrd. kroner. Dette tilsvarer en realvekst på 0,5 pst. Siden veksten beregnes fra anslått inntektsnivå i revidert nasjonalbudsjett, påvirker ikke oppjusteringen av skatteanslaget for 2020 med 2,25 mrd. kroner, jf. punkt 3.1, nivået på sektorens inntekter i 2021.

Regjeringen foreslår en vekst i kommunenes frie inntekter på 1,6 mrd. kroner. Av veksten begrunnes 100 mill. kroner med en særskilt satsing på barn og unges psykiske helse.

For fylkeskommunene foreslås det en vekst i frie inntekter på 0,4 mrd. kroner. Av dette begrunnes 100 mill. kroner med utgifter knyttet til ferjer og nullutslippsbåter.

Veksten i frie inntekter i 2021 må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter som følge av befolkningsutviklingen. Beregninger utført av Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) viser merutgifter for kommunesektoren i 2021 på 1,4 mrd. kroner som følge av den demografiske utviklingen. Av dette er det anslått at om lag 1,1 mrd. kroner må finansieres innenfor veksten i frie inntekter. De anslåtte merutgiftene er et

uttrykk for hva det vil koste å opprettholde tjenestetilbudet i blant annet skole, barnehage og omsorgstjenesten med uendret standard og produktivitet i tjenestene.

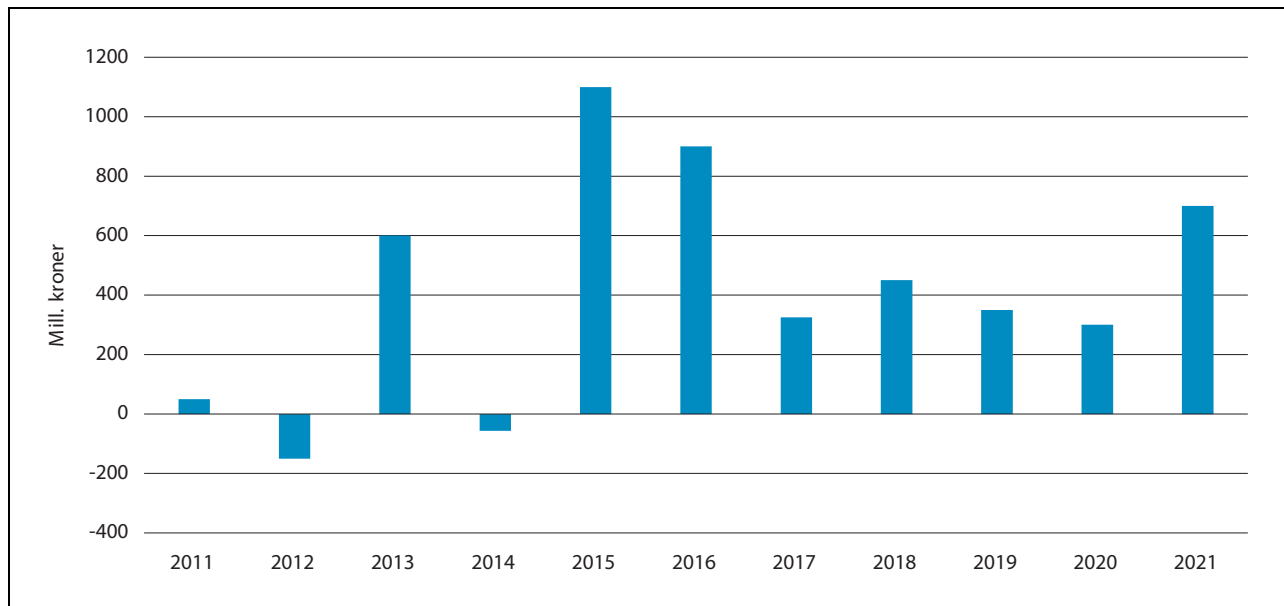
I kommuneproposisjonen for 2021 ble det anslått en nedgang i kommunesektorens samlede pensjonskostnader i 2020 på rundt 1,9 mrd. kroner sammenliknet med anslaget i statsbudsjettet for 2020. Det ble anslått en vekst i kommunesektorens pensjonskostnader i 2021 på om lag 300 mill. kroner. Nedgangen i pensjonskostnadene i 2020 er nå justert til rundt 1,7 mrd. kroner sammenliknet med statsbudsjettet for 2020. Veksten i pensjonskostnadene i 2021 anslås nå til om lag 600 mill. kroner. Veksten i pensjonskostnadene for 2020 og 2021 må ses i sammenheng.

Kommunesektorens handlingsrom anslås å øke med om lag 700 mill. kroner i 2021, jf. tabell 3.1. Da er det tatt hensyn til merutgifter som følge av den demografiske utviklingen på 1,1 mrd. kroner, og satsinger finansiert innenfor veksten i frie inntekter på 200 mill. kroner.

Regjeringens budsjettoplegg innebærer at kommunesektoren får økt handlingsrom, men det er fortsatt nødvendig å prioritere og sikre god ressursbruk. Det gjennomføres i dag et betydelig omstillings- og effektiviseringsarbeid i kommunesektoren, og bedre organisering av tjenestene kan frigjøre midler som vil styrke handlingsrommet ut over veksten i frie inntekter.

Tabell 3.1 Økning i kommunesektorens handlingsrom i 2021

	Mrd. kroner
Vekst i frie inntekter utover særskilt tillegg	2,0
- merkostnader til demografi	-1,1
- satsinger innenfor veksten i frie inntekter	-0,2
Økt handlingsrom	0,7

Figur 3.1 Vekst i frie inntekter ut over beregnede demografi- og pensjonskostnader og satsinger innenfor veksten i frie inntekter

Kilde: Prop. 1 S for respektive år. Anslag for pensjonskostnader for 2011 og 2012 er gitt av TBU i novemberrapporten 2010 og 2011. Veksten i frie inntekter er regnet fra anslått inntektsnivå i revidert nasjonalbudsjett foregående år. For 2021 er veksten regnet fra anslått inntektsnivå i revidert nasjonalbudsjett for 2020, korrigert for virkningene av virusutbruddet.

Figur 3.1 illustrerer veksten i kommunesektorens frie inntekter etter at beregnede utgifter knyttet til befolkningsutvikling og pensjonskostnader, samt satsinger innenfor veksten i frie inntekter er trukket fra. Figuren viser at veksten i frie inntekter har gitt et handlingsrom, før effektiviseringsgevinst, hvert år siden 2015. Handlingsrommet i regjeringens forslag til budsjett for 2021 er høyere enn i de senere årene.

Kommunesektoren skal kompenseres for merutgifter og mindreinntekter i forbindelse med virusutbruddet. I denne proposisjonen foreslås det at fylkeskommunene kompenseres for mindreinntekter i kollektivtrafikken med 1 250 mill. kroner. Dette kommer i tillegg til den foreslåtte veksten i frie inntekter.

Regjeringen vil fortsatt følge nøye med på utviklingen for kommunesektoren. I løpet av november vil regjeringen legge fram et tilleggsnummer til Prop. 1 S (2020–2021) med foreløpige anslag for merutgifter og mindreinntekter for kommunesektoren i 2021, med tilhørende bevilgningsforslag.

Nærmere om realveksten i samlede inntekter

I tabell 3.2 er realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2021 på rundt 1,7 mrd. kroner dekomponert.

Tabell 3.2 Realvekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2021

	Mrd. kroner
Frie inntekter	2,0
Særskilt tillegg	1,9
Frie inntekter knyttet til endringer i oppgaver ¹	0,1
Øremerkede tilskudd	-0,8
Gebyrinntekter	0,5
Realvekst samlede inntekter	3,6²
-Særskilt tillegg i frie inntekter	1,9
Realvekst samlede inntekter uten særskilt tillegg	1,7

¹ Disse midlene bevilges som frie inntekter, men regnes ikke med i veksten i frie inntekter siden midlene er knyttet til endringer i pålagte oppgaver. Midlene medregnes i veksten i de samlede inntektene.

² Veksten i kommunesektorens samlede inntekter anslås til om lag 3,6 mrd. kroner inkludert det særskilte tillegget.

Ved pålegg om nye eller utvidede oppgaver for kommunesektoren, avvikling av oppgaver eller regelendringer som har økonomiske konsekvenser, blir kommunesektoren kompensert eller trukket i frie inntekter på grunnlag av beregnet endring i økonomisk belastning. Disse endringene holdes utenom den beregnede veksten i frie inntekter, men inngår i veksten i samlede inntekter. For 2021 utgjør disse bevilgningsendringene samlet sett en økning på knapt 0,1 mrd. kroner. Endringene knytter seg til moderasjonsordninger i SFO, jf. nærmere omtale under programkategori 13.70.

Øremerkede tilskudd reduseres med netto 0,8 mrd. kroner. Dette må ses i sammenheng med blant annet bortfall av havbruksinntekter i 2020.

Nærmere om realveksten i frie inntekter

Tabell 3.3 viser anslag på kommunesektorens frie inntekter i 2020 og 2021 i løpende priser. Inntektsnivået i 2020 er anslag på regnskap i denne proposisjonen. Det innebærer at oppjusteringen av skatteanslaget på 2,25 mrd. kroner er medregnet. Videre er inntektsnivået for 2020 korrigert for oppgaveendringer, regelendringer og endringer i finansieringen av kommunesektorens oppgaver. Hensikten med å korrigere for oppgaveendringer

med videre er å gjøre inntektsnivået i 2020 sammenliknbart med inntektsnivået i 2021. I anslag på regnskap 2020 er ekstraordinære bevilgninger knyttet til virusutbruddet ikke medregnet, slik ekstraordinære bevilgninger vanligvis behandles. Disse bevilgningene videreføres ikke i 2021.

Anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2021 bygger blant annet på en sysselsettingsvekst på 0,6 pst. og en årslønnsvekst på 2,2 pst. fra 2020 til 2021.

Det er langvarig praksis for at skattørene fastsettes med sikte på at skatteinntektene skal utgjøre 40 pst. av kommunenes samlede inntekter. Forslag til kommunale og fylkeskommunale skattører for 2021 er fremmet i Prop. 1 LS (2020–2021) *Skatter, avgifter og toll 2021*. Den kommunale skattøren foreslås økt med 1,05 prosentpoeng til 12,15 pst. Den fylkeskommunale skattøren foreslås økt med 0,25 prosentpoeng til 2,70 pst. Skatteinntektene anslås etter dette å utgjøre om lag 40 pst. av kommunenes samlede inntekter i 2021.

Den forholdsvis sterke økningen i skattøren skyldes blant annet at veksten i inntektsskatt til kommunesektoren anslås å bli lav før endring av skattøren. Dette skyldes blant annet relativt lav lønnsvekst og en betydelig nedjustering av anslaget på skatt fra utbytte for 2020, som i stor grad får bokført virkning i 2021.

Tabell 3.3 Kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter

	Mill. kroner. Nominelle priser ¹								
	Kommunene ²			Fylkeskommunene ²			Kommunesektoren i alt		
	2020 ³	2021	Pst. endr	2020 ³	2021	Pst. endr	2020 ³	2021	Pst. endr
Skatter i alt	184 363	195 496	6,0	34 540	37 500	8,6	218 903	232 996	6,4
<i>Herav skatt på inntekt og formue</i>	<i>169 560</i>	<i>180 700</i>	<i>6,6</i>	<i>34 540</i>	<i>37 500</i>	<i>8,6</i>	<i>204 100</i>	<i>218 200</i>	<i>6,9</i>
Rammetilskudd ⁴	140 957	139 560	-1,0	39 529	39 262	-0,7	180 486	178 822	-0,9
Sum frie inntekter	325 320	335 056	3,0	74 069	76 762	3,6	399 389	411 817	3,1

¹ Pris- og lønnsveksten i kommunesektoren i 2021 (deflator) er anslått til 2,7 pst.

² Oslo er delt i en kommunedel og en fylkeskommunedel.

³ Anslag på regnskap korrigert for oppgaveendringer og virkningene av virusutbruddet, jf. tabell 6.21 under programkategori 13.70.

⁴ Omfatter ikke kap. 571, post 21 Spesielle driftsutgifter.

For nærmere omtale av endringer i rammetilskuddet vises det til programkategori 13.70, blant annet tabell 6.21 og etterfølgende omtaler av de ulike endringene.

Eiendomsskatt

Regjeringen foreslår at maksimal eiendomsskattesats for bolig og fritidsbolig reduseres fra 5 til 4 promille fra 2021. Det isolerte inntektsbortfallet

som følge av satsreduksjonen anslås til 380 mill. kroner. Justert for andre endringer kommunene kan gjennomføre i reglene, anslås faktisk bortfall av eiendomsskatteinntekter for de berørte kommunene til 300 mill. kroner samlet. Regjeringen foreslår at kommunene ikke kompenseres særskilt som følge av redusert maksimal eiendomsskattesats, i tråd med hvordan dette ble håndtert ved reduksjonen fra 7 til 5 promille.

For kommunesektoren som helhet vil reduserte eiendomsskatteinntekter, for en gitt vekst i frie inntekter, motsvares av økt skatt på inntekt og formue. Det skyldes at eiendomsskatt inngår ved

beregning av skatteandelen på 40 pst. av kommunesektorens samlede inntekter. Det legges ikke opp til å kompensere enkeltkommuner for tap av eiendomsskatteinntekter.

Fra 2019 bortfalt adgangen for kommunene til å ilegge eiendomsskatt på produksjonsutstyr og installasjoner. Stortinget vedtok en kompensasjonsordning begrenset oppad til 500 mill. kroner. Som følge av at lovendringen fases inn over en syvårsperiode, trappes kompensasjonen gradvis opp over den samme perioden. I 2020 utgjør kompensasjonen 143 mill. kroner, som fordeles til 116 kommuner.

Boks 3.1 Kommunesektorens inntekter i 2021

Kommunesektorens samlede inntekter anslås til om lag 580,7 mrd. kroner i 2021. Tabell 3.4 viser

sammensetningen av inntektene i 2021 og nominell endring fra 2020.

Tabell 3.4 Kommunesektorens inntekter i 2021

	Mrd. kroner	Andel av samlede inntekter (pst.)	Endring fra 2020 ¹ (pst.)
Frie inntekter	411,8	70,9	3,1
<i>Skatteinntekter</i>	<i>233,0</i>	<i>40,1</i>	<i>6,4</i>
<i>Rammetilskudd</i>	<i>178,8</i>	<i>30,8</i>	<i>-0,9</i>
Øremerkede tilskudd ²	37,0	6,4	0,5
Gebyrer	83,6	14,4	3,3
Merverdiavgiftskompensasjon	29,0	5,0	4,6
Andre inntekter	19,2	3,3	2,7
Totalt	580,7	100,0	3,0

¹ Nominell endring. Beregningsgrunnlaget er anslag på regnskap for 2020 korrigert for oppgaveendringer, innlemminger og virkningene av virusutbruddet.

² Ekskl. tilskudd til kommunenes arbeid med flyktninger, personer med opphold på humanitært grunnlag og asylsøkere.

Kommunesektorens skatteinntekter og rammetilskudd er sektorens frie inntekter. De frie inntektene utgjør 70,9 pst. av samlede inntekter. Disse inntektene kan disponeres fritt innenfor rammen av lover og forskrifter, og gir kommunesektoren rom for lokal tilpasning av virksomheten.

Skatteinntekter er kommunesektorens andel av skatt på alminnelig inntekt fra personlige skattytere, formuesskatt samt eiendomsskatt i kommuner som har innført det. Størrelsen på skatteinntektene avhenger blant annet av utviklingen i skattegrunnlagene og av de kommunale og fylkeskommunale skattørene. Rammetilskudd bevilges på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, kap. 571 og kap. 572.

Øremerkede tilskudd skal benyttes i tråd med formålet som er angitt for bevilgningen. Andelen øremerkede tilskudd utgjør 6,4 pst. av de samlede inntektene.

Gebyrinntekter er kommunale avgifter og egenbetaling for tjenester som leveres av kommunen, eksempelvis tekniske tjenester, helse- og omsorgstjenester og barnehager, og utgjør 14,4 pst. av de samlede inntektene. Merverdiavgiftskompensasjon er refusjon til kommunesektoren for anskaffelser som er merverdiavgiftspliktige, og utgjør 5,0 pst. av de samlede inntektene.

Som et utgangspunkt bør ikke staten kompensere enkeltkommuner for endringer i skattereglene når skatten er en frivillig, lokal skatt. Etter en samlet vurdering foreslår regjeringen å redusere den samlede kompensasjonen til 300 mill. kroner. For 2021 innebærer det at kompensasjonen trappes opp med 31,4 mill. kroner. Med videre årlig opptrapping med samme beløp i perioden 2022–2025, vil samlet kompensasjon i 2025 utgjøre 300 mill. kroner.

Fordelingen av kompensasjonen i 2021 er vist i tabell c-k i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2020–2021) Grønt hefte (H-2468 N).

3.3 Aktuelle saker av betydning for kommunesektoren

Barn og unges psykiske helse

Det foreslås at 100 mill. kroner av veksten i de frie inntektene til kommunene begrunnes med en satsing på barn og unges psykiske helse. Dette må ses i sammenheng med Opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019–2024) som ble behandlet i Stortinget 30. januar 2020. Opptrappingsplanen inneholder både helsefremmende, sykdomsforebyggende og behandlingsrettede initiativ. Forebygging av selvskading inngår i planen. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for kommunehelse. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Lav- og nullutslippsferjer og -hurtigbåter

Innenfor ferjesektoren har vi hatt fylkeskommuner som har gått foran og som har tatt i bruk lav- og nullutslippsferjer. Disse fylkeskommunene har fått merkostnader som følge av denne overgangen. Vi ser at overgangen til lav- og nullutslippsløsninger har kommet langt innenfor ferjene. Hurtigbåtsegmentet har ikke kommet like langt, men det er grunn til å anta at vi vil se en lignende utvikling for hurtigbåtene som vi har hatt for ferjene. For å gi fylkeskommunene større mulighet til å prioritere lav- og nullutslippsløsninger for ferjer og hurtigbåter, foreslås det at 100 mill. kroner av veksten i de frie inntektene til fylkeskommunene gis med en særskilt fordeling til ferje- og båtfylkene etter delkostnadsnøkkelen for båt og ferje. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Samferdselsdepartementet.

Endring i finansieringen av landslinjer

Landslinjeordningen skal bidra til å sikre at elever fra hele landet har et nasjonalt tilbud i små og/eller kostbare tilbud i videregående opplæring. Landslinjetilskuddet, som er finansiert via kap. 225, post 60 på Kunnskapsdepartementets budsjett, består av et driftstilskudd og et utstyrstilskudd til særlig utstyrskrevede linjer.

Videregående opplæring blir i hovedsak finansiert via fylkeskommunenes frie inntekter. For å unngå dobbeltfinansiering av landslinjene, vil nye landslinjetilbud og utvidelser av eksisterende landslinjetilbud bli finansiert ved et trekk i samlet rammetilskudd til fylkeskommunene, tilsvarende budsjetteffekten av en ny eller utvidet landslinje. Nivået på trekket blir beregnet det året landslinjen blir opprettet/utvidet, og deretter videreført som et varig trekk uten justering for eventuelt endret elevtall innenfor godkjent elevtall.

For budsjettåret 2021 er det ikke foreslått trekk i rammetilskuddet for nye eller utvidede landslinjer.

Friskere aldring

Hvorvidt økt levealder gir flere friske eller flere syke år, er av stor betydning for vurderinger av framtidig behov for helse- og omsorgstjenester og for langsiktige analyser av offentlige finanser. I forskningslitteraturen pekes det ofte på tre ulike hypoteser om forholdet mellom økt levealder og behovet for helse- og omsorgstjenester. Antakelsen om utvidet sykkelighet innebærer at økningen i forventet levealder faller sammen med en like stor, eller større, økning i antall år med sykkelighet, mens en antakelse om forkortet sykkelighet innebærer at antall år med god helse øker mer enn forventet levealder. Den tredje hypotesen, utsatt sykkelighet, ligger mellom disse ytterpunktene, og innebærer at en økning i levealder både vil bety flere «friske» år og flere «syke» år. Det er denne antakelsen som synes å ha stått sterkest i litteraturen de senere år.

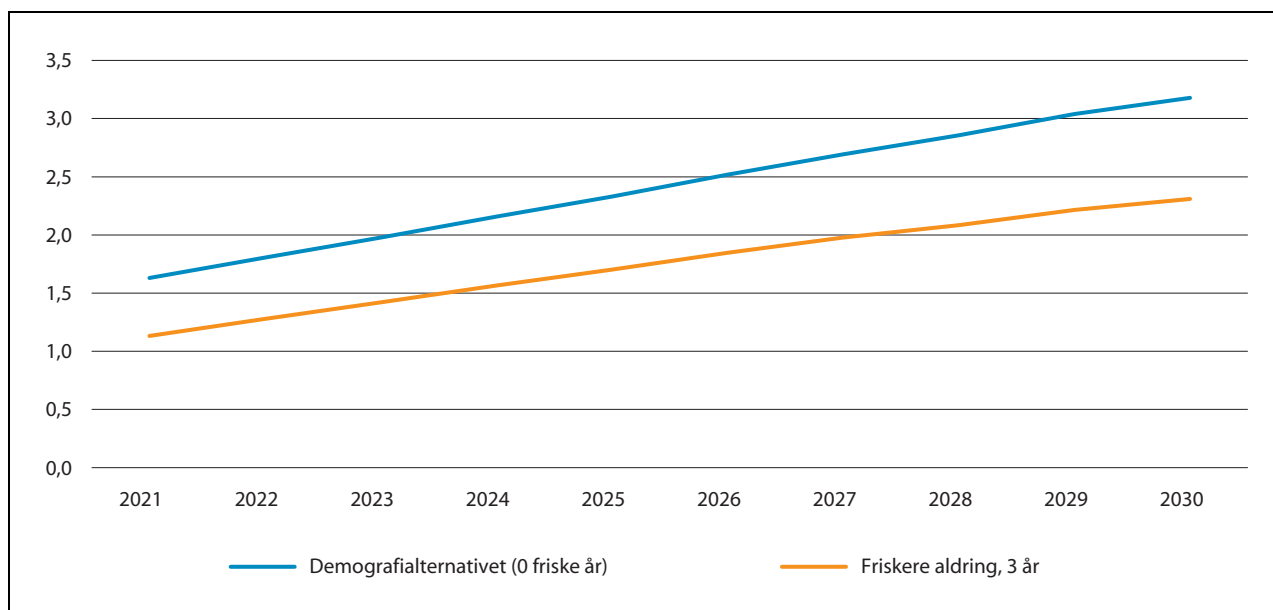
I kortsiktige utgiftsframskrivninger for kommunesektoren og spesialisthelsetjenesten legges det i dag til grunn at bruken av tjenester i ulike aldersgrupper for kommende budsjettår er lik bruken i det siste året vi har tilgjengelige forbruksdata for. Beregningene legger altså til grunn at en 70-åring i 2021 vil ha behov for like mye helse- og omsorgstjenester som en 70-åring i 2020. Dette innebærer at vi i dag ikke tar hensyn til effekten det kommende året av eventuelle endringer i befolkningens helsetilstand.

Flere institusjoner som utarbeider langsiktige framskrivninger av helse- og omsorgsutgifter, forutsetter at økt levealder ledsages av en eller annen form for friskere aldring. Antakelsen har tidligere også ligget til grunn i ulike dokumenter til Stortinget, som stortingsmeldinger om framtidens omsorgsutfordringer i 2006 og 2013, og inngår blant annet i basisforløpet i de langsiktige framskrivningene av offentlige finanser i Perspektivmeldingen 2017.

Det kan være flere forhold enn endringer i helsetilstanden som påvirker befolkningens behov for tjenester, og som ikke fullt ut ivaretas i dagens demografiberegninger. Forholdet mellom økning i levealder og helsetilstand er usikker, og vil påvirkes av både helse- og omsorgstjenestens tilbud, sykdomsutvikling, livsstil eller andre samfunnsmessige forhold. Internasjonalt har OECD beregnet at ressursbruk i helsetjenesten kan forklare over halvparten av veksten i forventet levealder siden 1990. Det vil si at helsetjenesten har hatt større betydning enn endringer i livsstil og sosioøkonomiske faktorer til sammen. Hvordan vi videreutvikler helse- og omsorgstjenestene vil derfor påvirke utviklingen i forventede friske leveår. Det er behov for mer kunnskap om sammenhengen

mellom økt levealder, helsetilstand og behovet for tjenester. Finansdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har derfor lyst ut et forskningsoppdrag om disse spørsmålene.

Figur 3.2 illustrerer det årlige demografibehovet i den kommunale helse- og omsorgstjenesten under to ulike forutsetninger om friske leveår når levealderen øker. Figuren viser at dersom ekstra leveår ikke gir flere friske leveår, så anslås det økte demografibehovet i 2030 til 3,2 mrd. kroner. Dette alternativet legger til grunn at en 70-åring i 2030 vil ha behov for like mye helse- og omsorgstjenester som en 70-åring i 2020. Figuren viser videre at dersom 3/5 av de ekstra leveårene er friske år (dvs. fem ekstra leveår gir tre friske år), så anslås det økte demografibehovet i 2030 til 2,3 mrd. kroner. Dette alternativet legger til grunn en antakelse om friskere aldring der antall friske leveår øker med økt levealder, men ikke like mye som levealderen. Det årlige demografibehovet i 2030 er 0,9 mrd. kroner lavere dersom denne antakelsen om friskere aldring legges til grunn sammenliknet med antakelsen om at økt levealder ikke gir flere friske leveår.

Figur 3.2 Årlig demografibehov i den kommunale helse- og omsorgstjenesten under ulike forutsetninger om ekstra leveår (mrd. kroner)

4 Oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak

Nedenfor gis en oversikt over oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak under Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Oversikten inkluderer alle vedtak fra stortingssesjonen 2019–2020 og alle vedtak fra tidligere stortingssesjoner hvor rapporteringen ikke ble varslet avsluttet i Prop. 1 S (2019–2020), samt de vedtakene som kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 373 S (2019–2020) mente ikke var utkvittert. I enkelte tilfeller kan oppfølgingen av vedtakene være mer omfattende beskrevet under det aktuelle programområdet i proposisjonen. Det vil i disse tilfellene være en henvisning til hvor denne teksten finnes.

I den fjerde kolonnen i tabellen nedenfor angis det hvorvidt departementet planlegger at rapporteringen knyttet til anmodningsvedtaket nå avsluttes, eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket også i neste års budsjettproposisjon.

Rapporteringen på vedtak som innebærer at departementet skal legge fram en konkret sak for Stortinget, for eksempel proposisjon, stortingsmelding, utredning eller lignende, vil normalt avsluttes først når saken er lagt fram for Stortinget.

Selv om det i tabellen angis at rapporteringen avsluttes, vil det i en del tilfeller kunne være slik at oppfølgingen av alle sider av vedtaket ikke er endelig avsluttet. Dette kan for eksempel gjelde vedtak med anmodning til regjeringen om å ivareta særlige hensyn i politikktutforming på et område, der oppfølgingen vil kunne gå over mange år. Stortinget vil i disse tilfellene holdes orientert om den videre oppfølgingen på ordinær måte, gjennom omtale av det relevante politikkområdet i budsjettproposisjoner og andre dokumenter.

Tabell 4.1 Oversikt over anmodningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2019–2020	414	Kompensasjon til kommunene og fylkeskommunene i forbindelse med smittesituasjonen	Nei
2019–2020	421	Midlertidige korona-tiltak og fradrag i bostøtten (I)	Ja
2019–2020	425	BIO-midlene	Ja
2019–2020	453	Midlertidig økning av Husbankens låneramme	Ja
2019–2020	454	Midlertidig økning av inntektsgrensen i bostøtten	Ja
2019–2020	455	Midlertidige korona-tiltak og fradrag i bostøtten (II)	Ja
2019–2020	462	Tiltakspakke for aktivitetsfremmende tiltak	Ja
2019–2020	467	Vedlikeholdsprosjekt på offentlige bygg	Ja
2019–2020	718	Kompensasjon til kommunesektoren i forbindelse med virusutbruddet i lys av ny informasjon	Nei
2019–2020	719	Samlede økonomiske konsekvenser av koronapandemien for kommunesektoren	Nei
2019–2020	720	Toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester	Ja
2019–2020	721	Fordeling av ekstrabevilgning til fergefylkene	Ja
2019–2020	726	Retningslinjene for fergeavløsningsordningen	Ja

Tabell 4.1 Oversikt over anmodningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2019–2020	727	Tilskuddsordning i forbindelse med fergeavløsningsordningen	Nei
2018–2019	55	Opplysningsplikt for statsråder og statssekretærer	Nei
2018–2019	508	Sameloven	Nei
2018–2019	609	22. juli-senteret	Ja
2017–2018	65	Redusert sårbarhet i elektronisk kommunikasjon	Nei
2017–2018	648	Habilitetsregler og bevisstgjøring om dobbeltroller	Nei
2017–2018	705	Nytt regjeringskvartal (I)	Ja
2017–2018	706	Nytt regjeringskvartal (II)	Ja
2017–2018	707	Nytt regjeringskvartal (III)	Ja
2017–2018	708	Nytt regjeringskvartal (IV)	Ja
2017–2018	709	Nytt regjeringskvartal (V)	Ja
2017–2018	857	Kommunesektorens plikt til å gi universelt utformet informasjon	Ja
2017–2018	932	Gjennomgang av kommunenes inntektssystem	Ja
2016–2017	700	Stryke listekandidater	Nei
2016–2017	705	Hyblifisering	Nei
2016–2017	716	Ladepunkt i borettslag og sameier	Nei
2016–2017	717	Ladeklare bygg	Nei
2016–2017	845	Sørsamisk språk	Nei
2015–2016	590	Registrering av økonomiske interesser for departementsråder	Nei
2015–2016	646	Fravikelse av plan- og bygningsloven og grannelova ved nasjonal flyktningkrise	Nei
2015–2016	861	Endringer i valgloven	Nei

Stortingssesjon 2019–2020

Kompensasjon til kommunene og fylkeskommunene i forbindelse med smittesituasjonen

Vedtak nr. 414, 19. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen om å kompensere kommunene og fylkeskommunene for urimelige virkninger av skattesvikt, inntektsbortfall og merutgifter i forbindelse med håndteringen av smittesituasjonen og endret økonomisk utvikling siden vedtatt statsbudsjett.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 52 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2020 under Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Finansdepartementet (økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet)* og Innst. 197 S (2019–2020).

I Prop. 117 S (2019–2020) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2020* ga regjeringen en foreløpig vurdering av de samlede økonomiske konsekvensene for kommunesektoren av virusutbruddet. Kompenserende tiltak og bevilgninger til kommunesektoren samt nedjus-

tert anslag på lønns- og prisvekst, utgjorde samlet sett om lag 5,5 mrd. kroner mer enn de foreløpig beregnede virkningene av virusutbruddet i 2020.

På grunn av den store usikkerheten om den videre utviklingen av virusutbruddet, varslet regjeringen et videre arbeid med å analysere og vurdere de økonomiske konsekvensene av virusutbruddet for kommunesektoren, og vurdere hvordan kommunesektoren kan kompenseres for eventuelle ytterligere virkninger av virusutbruddet. Det vises til vedtak nr. 718 og 719 for nærmere redegjørelse for regjeringens kartlegging og oppfølging av de økonomiske konsekvensene for kommunesektoren av virusutbruddet.

Midlertidige korona-tiltak og fradrag i bostøtten (I)

Vedtak nr. 421, 19. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen sikre at forskyvning av inntekt, og dermed midlertidig inntektsøkning, som følge av de midlertidige korona-tiltakene ikke går til fradrag i bostøtten, og umiddelbart fremme eventuelle forslag som er nødvendig for å sikre dette. Bostøtte som er utbetalt i påvente av senere ytelse, må også avregnes mot senere utbetalinger»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 52 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2020 under Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Finansdepartementet (økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet)* og Innst. 197 S (2019–2020).

Første ledd i anmodningsvedtaket er ivaretatt ved at relevante ytelser som blir etterbetalt fra NAV, holdes utenfor når bostøtten beregnes. Ordningen er omtalt i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2020, og ble innført med virkning fra april 2020, jf. Prop. 117 S (2019–2020) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2020* og Innst. 360 S (2019–2020). Skjermingen vil bli opprettholdt ut 2020 dersom det er behov for det. Se nærmere omtale under kap. 581, post 70 Bostøtte. Andre ledd i vedtaket ville innebære vesentlige kostnader til systemutvikling i Arbeids- og velferdsetaten og Husbanken, og medføre betydelige forsinkelser i utbetaling av dagpenger i forbindelse med virusutbruddet. Ved behandlingen Prop. S 117 S (2019–2020) fikk regjeringen derfor tilslutning til ikke å følge opp denne delen av vedtaket. Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

BIO-midlene

Vedtak nr. 425, 19. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at fylkeskommunene kan nyttiggjøre seg av BIO-midlene og sørge for at de raskest mulig kommer arbeidstakerne til gode.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 52 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2020 under Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Finansdepartementet (økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet)* og Innst. 197 S (2019–2020).

Fylkeskommunene har med regionreformen fått en sterkere kompetansepolitisk rolle, og fikk fra 1. januar overført midlene knyttet til arbeidsmarkedstiltaket bedriftsintern opplæring (BIO). I forbindelse med statsbudsjettet for 2020 ble rammetilskuddet økt med 55 mill. kroner knyttet til denne oppgaven. Oppgaven lå tidligere under NAV.

I forbindelse med virusutbruddet har fylkeskommunene mottatt ytterligere 300 mill. kroner til dette formålet. Regjeringen foreslo 50 mill. kroner i den første krisepakken, jf. Prop. 52 S (2019–2020), og Stortinget bevilget ytterligere 250 mill. kroner, jf. Innst. 216 S (2019–2020). I innstillingen fra Stortinget begrunnes økningen med å støtte bedriftsintern opplæring, mulighet til å øke kapasitet innen videregående opplæring og fagskoler for de som nå er permittert, samt å styrke de regionale karriereveiledningssentrene.

Midlene er fordelt med et likt beløp per innbygger. Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Midlertidig økning av Husbankens låneramme

Vedtak nr. 453, 31. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen øke Husbankens låneramme midlertidig med 5 mrd. kroner og sikre flere tilgang til blant annet startlån, samt vurdere ytterligere utvidelse ved behov og ber regjeringen komme tilbake til de budsjettmessige konsekvensene i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2020.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 67 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2020 under Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet, Justis- og bered-*

skapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet og Finansdepartementet, samt endringer i skatter, avgifter og toll 2020 (økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet) og Innst. 216 S (2019–2020).

Lånerammen ble økt fra 16 mrd. kroner til 21 mrd. kroner i 2020, og midlene er tildelt Husbanken. De budsjettmessige konsekvensene av forslaget ble lagt fram i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2020, jf. Prop. 117 S (2019–2020) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2020* og Innst. 360 S (2019–2020). Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Midlertidig økning av inntektsgrensen i bostøtten

Vedtak nr. 454, 31. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en midlertidig økning av inntektsgrensen i bostøtteordningen til 31. oktober 2020, innenfor et samlet proveny på 500 mill. kroner.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 67 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2020 under Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet og Finansdepartementet, samt endringer i skatter, avgifter og toll 2020 (økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet)* og Innst. 216 S (2019–2020).

For å følge opp anmodningsvedtaket ble boutgiftstakene midlertidig hevet, samtidig som egenandelsberegningen er gjort noe lempeligere, jf. Prop. 117 S (2019–2020) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2020* og Innst. 360 S (2019–2020). Eksisterende mottakere får derved midlertidig høyere ytelse, og mange nye mottakere kan komme til. Tiltaket er satt i verk med virkning for månedene april – oktober 2020, og har en anslått budsjettvirkning på 500 mill. kroner. For enslige husstander ble takene for årlige boutgifter økt med 17 000 kroner, for husstander med to personer ble boutgiftstakene økt med 11 000 kroner, mens for husstander med tre og flere ble boutgiftstakene økt med 8 000 kroner. I tillegg ble reglene for beregning av egen-

andelen justert. Se også omtale under kap. 581, post 70 Bostøtte. Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Midlertidige korona-tiltak og fradrag i bostøtten (II)

Vedtak nr. 455, 31. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen sikre at forskyvning av inntekt, og dermed midlertidig inntektsøkning, som følge av de midlertidige korona-tiltakene ikke går til fradrag i bostøtten, og fremme eventuelle forslag som er nødvendig for å sikre dette. Bostøtte som er utbetalt i påvente av senere ytelse, må også avregnes mot senere utbetalinger.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 67 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2020 under Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet og Finansdepartementet, samt endringer i skatter, avgifter og toll 2020 (økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet)* og Innst. 216 S (2019–2020).

Anmodningsvedtaket er i sitt innhold likelydende med anmodningsvedtak 421 ovenfor, og anses dermed fulgt opp, jf. omtale under vedtak 421.

Tiltakspakke for aktivitetsfremmende tiltak

Vedtak nr. 462, 31. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen i samråd med KS komme tilbake til Stortinget med en endelig modell for hvordan tiltakspakken for aktivitetsfremmende tiltak fordeles.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 67 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2020 under Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet og Finansdepartementet, samt endringer i skatter, avgifter og toll 2020 (økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet)* og Innst. 216 S (2019–2020).

I Prop. 127 S (2019–2020) fremmet regjeringen flere tiltak for å få fart på norsk økonomi igjen.

Veien ut av krisen handler om å skape flere jobber og å få flere permitterte tilbake i jobb. Som ett av flere tiltak for å motvirke arbeidsledigheten, foreslo regjeringen et tilskudd på 2,5 mrd. kroner til vedlikehold av kommunale bygg og anlegg. Tilskuddet vil bidra til å skape arbeidsplasser i den lokale bygg- og anleggsnæringen.

Tilskuddet skal nyttes til tiltak innen vedlikehold, rehabilitering og oppgradering av kommunale bygg og anlegg. Det kan også benyttes til tilsvarende tiltak som hører inn under kirkelig fellesråd, til mindre investeringer i nybygg/nyanlegg og til tiltak for tilrettelegging for besøk i sykehjem.

Midlene skal brukes til prosjekter og tiltak som kommer i tillegg til allerede vedtatte prosjekter i kommunens opprinnelige, vedtatte årsbudsjetter for 2020. Prosjektene må være satt i gang i løpet av 2020. Det legges opp til en rapportering om bruken av midlene våren 2021, og regjeringen vil i kommuneproposisjonen 2022 gi en omtale av kommunenes bruk av tilskuddet.

Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Vedlikeholdsprosjekt på offentlige bygg

Vedtaks nr. 467, 31. mars 2020

«Stortinget ber regjeringen vurdere å oppfordre kommunene til å igangsette planlagte vedlikeholdsprosjekt på offentlige bygg.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 67 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2020 under Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet og Finansdepartementet, samt endringer i skatter, avgifter og toll 2020 (økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet)* og Innst. 216 S (2019–2020).

Det vises til omtale under vedtak nr. 462. Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Kompensasjon til kommunesektoren i forbindelse med virusutbruddet i lys av ny informasjon

Vedtaks nr. 718, 17. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen gjøre nye vurderinger av behovet for kompensasjon til kommunesektoren i lys av ny informasjon både om merutgifter og inntektsbortfall i kommunesektoren, utvikling i skatteinngang og lønns-/prisutvikling, og komme tilbake til Stortinget i tilknytning til nysalderingen av statsbudsjettet for 2020, og om mulig gi en løypemelding i forslag til statsbudsjettet for 2021.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021* og Innst. 383 S (2019–2020).

Virusutbruddet vil i betydelig grad påvirke kommunenes og fylkeskommunenes inntekter og utgifter i inneværende år. Det er imidlertid stor usikkerhet rundt hvor store de økonomiske konsekvensene vil være. Regjeringen vil derfor følge nøye med på utviklingen framover, og ha god dialog med kommunesektoren.

Kommunesektoren skal kompenseres for merutgifter og mindreinntekter i forbindelse med virusutbruddet. For å få faglige vurderinger av de økonomiske konsekvensene som virusutbruddet har hatt for kommunesektoren, har regjeringen nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra staten og kommunesektoren. Arbeidsgruppen skal systematisk gå gjennom hvilke typer utgifter og inntekter som blir påvirket av utbruddet, både direkte og indirekte, samt gi et anslag på hvor mye disse utgiftene og inntektene utgjør.

Arbeidsgruppen skal avgi endelig rapport innen 1. april 2021, men kan også avgi delrapporter underveis. Dette blir et viktig innspill når regjeringen skal vurdere behovet for kompensasjon til kommunesektoren i lys av ny informasjon både om merutgifter og inntektsbortfall i kommunesektoren, utvikling i skatteinngang og lønns- og prisutvikling. Regjeringen vil følge opp dette anmodningsvedtaket og gjøre en slik vurdering i tilknytning til nysalderingen av statsbudsjettet for 2020. I den vurderingen vil regjeringen følge opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 414 (2019–2020) av 19. mars 2020, og legge til grunn at kommunene og fylkeskommunene skal kompenseres for urimelige virkninger av skattesvikt, inntektsbortfall og merutgifter i forbindelse med håndteringen av smittesituasjonen og endret økonomisk utvikling siden vedtatt statsbudsjett 2020.

I denne proposisjonen er skatteanslaget for kommunesektoren i 2020 oppjustert med 2,25 mrd. kroner sammenliknet med anslaget i revidert nasjonalbudsjett. Videre anslås lønns- og prisveksten (kommunal deflator) til 1,6 pst. i 2020, som er en oppjustering på 0,2 prosentpoeng fra revidert nasjonalbudsjett. Isolert sett reduseres kommunesektorens kjøpekraft med 0,9 mrd. kroner som følge av dette. Samlet sett innebærer disse anslagsendringene en styrking av kommuneøkonomien med 1,35 mrd. kroner i 2020 sammenliknet med anslaget i revidert nasjonalbudsjett.

Det er ikke laget nye anslag etter revidert nasjonalbudsjett på reduserte brukerbetalingar og merutgifter som følge av virusutbruddet.

Regjeringen vil legge fram et tilleggsnummer til 2021-budsjettet om bevilgninger til kommuner og fylkeskommuner i etterkant av at arbeidsgruppen som skal kartlegge merkostnader for kommunesektoren av covid-19-tiltak, har lagt fram sin første rapport i løpet av oktober.

Samlede økonomiske konsekvenser av koronapandemien for kommunesektoren

Vedtak nr. 719, 17. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen legge frem en analyse av samlede økonomiske konsekvenser av koronapandemien for kommunesektoren i 2020 i RNB 2021/kommuneproposisjonen 2022.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021* og Innst. 383 S (2019–2020).

Det er stor usikkerhet om hvordan virusutbruddet vil påvirke kommunenes og fylkeskommunenes inntekter og utgifter, og situasjonen kan forandre seg. Regjeringen følger utviklingen nøye. I løpet av våren 2021 vil blant annet skatteinngangen i 2020 være kjent, og arbeidsgruppen som skal vurdere de økonomiske konsekvensene som koronautbruddet har hatt for kommunesektoren, har lagt fram sin endelige rapport, som har frist 1. april 2021. Regjeringen vil i revidert nasjonalbudsjett 2021 og kommuneproposisjonen 2022 legge fram en analyse av de samlede økonomiske konsekvensene av virusutbruddet for kommunesektoren.

Toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester

Vedtak nr. 720, 17. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte belyse og legge til rette for mekanismer i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester i kommunene, som ivaretar mindre kommuner med stort antall brukere av ressurskrevende tjenester.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021* og Innst. 383 S (2019–2020).

Det er enkelte små kommuner som har spesielt høye utgifter til ressurskrevende tjenester. For å fange opp kommuner med spesielt høye utgifter per innbygger, foreslås det at skjønnsrammen for 2021 økes med 30 mill. kroner, jf. kap. 571, post 64. Midlene skal rettes mot kommuner med under 3 000 innbyggere som har en særskilt stor økonomisk byrde på grunn av ressurskrevende tjenester. Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Fordeling av ekstrabevilgning til fergefylkene

Vedtak nr. 721, 17. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen, med forbehold om vedtak om ekstrabevilgning til fergefylkene på kap. 572 post 60 ved behandlingen av RNB 2020, om å sørge for å fordele denne bevilgningen slik at en tredjedel fordeles etter fergekriteriene i kostnadsnøkkelen og to tredjedeler ut fra ferjesamband som har tatt i bruk el-ferger per 2020.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021* og Innst. 383 S (2019–2020).

Ekstrabevilgningen på 150 mill. kroner ble utbetalt som en del av rammetilskuddet til fylkeskommunene i juli 2020. I tråd med Stortingets vedtak ble 50 mill. kroner fordelt etter ferjekriteriene i kostnadsnøkkelen, og 100 mill. kroner etter ferjesamband med el-ferje i drift per 2020. Sistnevnte ble fordelt med et likt beløp per samband som hadde el-ferje per 15. juni 2020, eller som vil innføre det innen utgangen av året.

I alt vil 29 ferjesamband ha el-ferje per 31. desember 2020, og hvert samband utgjør dermed om lag 3,45 mill. kroner. Opplysningene om antall ferjesamband med el-ferje ble hentet inn av depar-

tementet direkte fra fylkeskommunene i juni 2020. Fordelingen mellom fylkeskommunene er vist i vedlegg til rundskriv nr. H-3/20 *Kommuneproposisjonen 2021, revidert nasjonalbudsjett 2020 og koronatiltak fase 3*.

Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Retningslinjene for fergeavløsningsordningen

Vedtak nr. 726, 17. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen oppdatere retningslinjene for fergeavløsningsordningen slik at fergesamband som består av flere strekninger der det bare er aktuelt å avløse deler av sambandet, beregnes som om hele fergesambandet avløses, så lenge hele sambandet legges ned.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021* og Innst. 383 S (2019–2020).

Retningslinjene for ferjeavløsningsordningen er oppdatert, med følgende tillegg i punkt 5.1: «I ferjesamband med flere strekninger, der somme strekninger blir avløst av ei bru eller ein undersjøisk tunnel og resten av sambandet blir lagt ned, blir ferjeavløsningsmidlane berekna som om heile sambandet blir avløst.» Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Tilskuddsordning i forbindelse med fergeavløsningsordningen

Vedtak nr. 727, 17. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen om at det legges fram en egen tilskuddsordning i forbindelse med fergeavløsningsordningen som kan avhjelpe rentekostnadene de første årene etter at et fergeavløsningsprosjekt er ferdigstilt, og komme tilbake med endringsforslagene i forslaget til statsbudsjett for 2021.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021* og Innst. 383 S (2019–2020).

Departementet tar sikte på å komme tilbake til saken i forbindelse med statsbudsjettet for 2022.

Stortingssesjon 2018–2019

Opplysningsplikt for statsråder og statssekretærer

Vedtak nr. 55, 27. november 2018

«Stortinget ber regjeringen utrede og sende på høring forslag om endring i lov om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser. Herunder opplysningsplikt for statsråder og statssekretærer til å registrere sine tidligere oppdragsgivere og oppdragenes innhold der vedkommende, de siste to år før tiltredelse, har arbeidet med å fremme politiske eller næringsmessige interesser.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Torgeir Knag Fylkesnes, Kari Elisabeth Kaski, Gina Barstad og Marius Meisfjord Jøsevold om opplysningsplikt for statsråder og statssekretærer, jf. Dokument 8:108 LS (2017–2018) og Innst. 54 L (2018–2019).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet oppnevnte høsten 2019 en arbeidsgruppe for å utrede forslaget. Arbeidsgruppen ledes av Regjeringsadvokaten og har medlemmer fra Justis- og beredskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Arbeidsgruppen er gitt en frist på inntil ett år. Departementet vil komme tilbake til Stortinget med saken på egnet måte.

Sameloven

Vedtak nr. 508, 9. mai 2019

«Stortinget ber regjeringen sende forslaget til endringer i sameloven, jf. Prop. 116 L (2017–2018), ut på alminnelig høring før saken fremmes for Stortinget til ny behandling.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 116 L (2017–2018) *Endringer i sameloven mv. (konsultasjoner)* og Innst. 253 L (2018–2019).

Den 29. november 2019 sendte regjeringen saken på høring sammen med utkast til veileder, i tråd med Stortingets anmodning, med høringsfrist 29. februar 2020.

Departementet har vurdert høringsinnspillene, og tar sikte på å legge fram lovforslaget på nytt i løpet av høsten 2020.

22. juli-senteret

Vedtak nr. 609, 18. juni 2019

«Stortinget ber regjeringen sørge for at så mye som mulig av 22. juli-senteret slik det står i dag, bør bevares og bli et viktig element i det nye regjeringskvartalet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 21 (2018–2019) *Nytt regjeringskvartal* og Innst. 382 S (2018–2019).

Det er av stor betydning å ta vare på spor og minner etter terroren i regjeringskvartalet 22. juli 2011, jf. Meld. St. 21 (2018–2019) *Nytt regjeringskvartal*, kap. 5. Regjeringen gjorde i 2019 sikkerhetsfaglige og funksjonelle vurderinger for å avklare om det lar seg forene å ha både 22. juli-senteret og Statsministerens kontor i Høyblokken, jf. Prop. 1 S (2019–2020). Regjeringen har konkludert med at Statsministerens kontor ikke flytter tilbake til Høyblokken, men til nytt bygg D. Regjeringen ønsker å bevare mest mulig av de opprinnelige sporene i den helhetlige løsningen, og dette gir rom for å bevare og bruke det meste av 22. juli-senteret slik det er i dag. Den delen av østre paviljong som ble revet på grunn av skader etter bomben, bygges opp, og vil utgjøre nytt inngangsparti for ansatte i Høyblokken.

Det har tatt tid å få avklart hva som er funksjonelt og sikkerhetsfaglig mulig. Etter dialog med Støttegruppen etter 22. juli og AUF, er det nå funnet en løsning som fortsatt gir senteret plass i østre og vestre paviljong, og i mellombygget. Minnerommet og deler av Prologrommet, som ligger rett under Høyblokkens bygningskropp, kan på grunn av sikkerhetskrav dessverre ikke brukes som del av 22. juli-senterets lokaler. Sporene etter terroren vil likevel bli bevart, både i den delen av Høyblokken som skal brukes til senteret, og den delen som blir departementsarealer. Senteret vil bli utvidet med nye lokaler under bakken, og ny inngangspaviljong fra Akersgata. Statsbygg har startet prosjekteringen av dette. Planleggingen skjer i samarbeid med 22. juli-senteret og Kunnskapsdepartementet, og Støttegruppen og AUF er involvert i prosessen. Departementet tar sikte på å legge fram kostnadsramme og oppstartsbevilgning i statsbudsjettet for 2022.

Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Stortingssesjon 2017–2018

Redusert sårbarhet i elektronisk kommunikasjon

Vedtak nr. 65, 4. desember 2017

«Stortinget ber regjeringen evaluere arbeidet med redusert sårbarhet både i den elektroniske kommunikasjonen mot utlandet og i telenettverkene i Norge etter at tiltak initiert i 2018 er påbegynt, og deretter vurdere eventuelt videre merbehov og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 1 og Innst. 2 S (2017–2018).

I statsbudsjettet for 2018 og 2019 er det bevilget til sammen 80 mill. kroner til en pilot for alternativt kjernenett. I statsbudsjettene for 2018, 2019 og 2020 er det også bevilget til sammen 100 mill. kroner for å legge til rette for fiberkabler til utlandet. Som omtalt i Prop. 1 S (2017–2018) for Samferdselsdepartementet, skal tiltakene bidra til å redusere identifiserte sårbarheter i den elektroniske kommunikasjonen i Norge og mot utlandet.

For alternativt kjernenett er det igangsatt flere tiltak, blant annet knytting av Svalbardfiberen til to uavhengige transportnett på fastlandet. For fiberkabler til utlandet er det inngått en kontrakt om etablering av et nytt sjøfibersamband mellom Kristiansand og Esbjerg i Danmark. Sjøfiberkabelen skal være operativ fra starten av 2022.

Departementet og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet arbeider med vurdering og igangsettning av ytterligere tiltak innenfor rammene av Stortingets bevilgninger.

Det er for tidlig å evaluere arbeidet eller vurdere eventuelle merbehov. Departementet vil komme tilbake til Stortinget om saken på egnet måte.

Habilitetsregler og bevisstgjøring om dobbeltroller

Vedtak nr. 648, 24. april 2018

«Stortinget ber regjeringen styrke kunnskapen om habilitetsreglene og bevisstgjøre arbeidsgivere og arbeidstakere i offentlig sektor om dobbeltroller.»

Dokumentene som ligger til grunn for forslaget er representantforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Petter Eide og Karin Andersen om granskning og tiltak for å forhindre dobbeltroller i offentlig barnevern, jf. Dokument 8:111 S og Innst. 209 S (2017–2018).

For å sikre tilliten til statsforvaltningen, arbeides det med forslag til sentrale retningslinjer for registrering av ansattes økonomiske interesser, som kan gi et rammeverk for opprettelse av eventuelle registre i den enkelte statlige virksomhet. Slike sentrale retningslinjer vil også styrke kunnskapen om habilitetsreglene, og bevisstgjøre arbeidsgivere og arbeidstakere i offentlig sektor om dobbeltroller. Anmodningsvedtaket følges derfor opp sammen med anmodningsvedtak nr. 590, 12. april 2016 om registrering av økonomiske interesser for departementsråder.

Nytt regjeringskvartal (I)

Vedtak nr. 705, 14. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at bygging av regjeringskvartalet skal bidra til innovasjon og utvikling hos norske leverandører i tråd med målene for Nasjonalt program for leverandørutvikling.»

Dokumentene som ligger til grunn for forslaget er representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Kari Elisabeth Kaski, Jonas Gahr Støre og Trygve Slagsvold Vedum om at tre skal være et hovedelement i det nye regjeringskvartalet, jf. Dokument 8:103 S og Innst. 274 S (2017–2018).

Statsbygg har utarbeidet en innovasjonsstrategi for å legge planmessig til rette for innovasjonstiltak. Det er også valgt en kontraktstrategi med tidlig involvering av entreprenørene. Se også Meld. St. 21 (2018–2019) *Nytt regjeringskvartal*, kap. 6 Gode miljøløsninger i nytt regjeringskvartal.

I forprosjektfasen har prosjektet samarbeidet med Nasjonalt program for leverandørutvikling for å bidra til innovasjon og utvikling hos norske leverandører. Det er blant annet gjennomført dialogkonferanser med leverandørmarkedet, og fire innovasjonstiltak har fått støtte fra Norsk forskningsråd. Ett tiltak har også mottatt støtte fra «Prosjekt Fast-track for sirkulærøkonomi», som er bevilget fra Klima- og miljødepartementet. Alle innovasjonstiltakene vil følges opp i gjennomføringsfasen, og basert på løpende vurdering blir tiltak implementert i prosjektet. Samarbeidet med Nasjonalt program for leverandørutvikling vil også videreføres i gjennomføringsfasen.

Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Nytt regjeringskvartal (II)

Vedtak nr. 706, 14. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen sørge for at regjeringskvartalet blir et ledende eksempel på reduksjon av skadelig miljøpåvirkning og fremme av klimavennlige løsninger i offentlig byggevirkosomhet, med strenge sikkerhetskrav, i tråd med § 5 i lov om offentlige anskaffelser, hvor et livsløpsperspektiv legges til grunn.»

Dokumentene som ligger til grunn for forslaget er representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Kari Elisabeth Kaski, Jonas Gahr Støre og Trygve Slagsvold Vedum om at tre skal være et hovedelement i det nye regjeringskvartalet, jf. Dokument 8:103 S og Innst. 274 S (2017–2018).

Regjeringen har høye miljøambisjoner i prosjekt nytt regjeringskvartal, jf. Meld. St. 21 (2018–2019) *Nytt regjeringskvartal* kap. 6. Det høye sikkerhetsnivået stiller krav til fasade og bærende konstruksjoner, noe som gjør det utfordrende å nå de aller høyeste miljømålene. Nytt regjeringskvartal vil likevel bli et godt miljøprosjekt, der det blant annet etableres en sjøvannsbasert varme- og kjøleløsning.

Prosjektets hovedgrep for å operasjonalisere reguleringsplanens miljøprogram er å sertifisere i henhold til BREEAM-NOR (Building Research Establishment's Environmental Assessment Method). Breeam er en metode for å måle et byggs bærekraftige egenskaper. Det viktigste målet for dette er å redusere negativ miljøpåvirkning fra nybygg og forbedre byggets positive påvirkning på samfunn og økonomi gjennom sin levetid. Klasifiseringen med BREEAM gjør det mulig å sammenligne et byggs ytelse med andre bygg som er vurdert i samme prosjektfase. Prosjektet styrer mot sertifisering på nivå Excellent. Sertifikat utstedes i to etapper – først for prosjektering, deretter for ferdige bygg. Hittil er over 40 pst. av underlag for prosjekteringsfasen godkjent av prosjektets uavhengige BREEAM-revisor.

Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Nytt regjeringskvartal (III)

Vedtak nr. 707, 14. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det legges særskilt vekt på klima- og miljøfotavtrykket til materialene som benyttes i byggingen av regje-

ringskvartalet. I beregningene av miljøeffekt skal både råvareuttak, produksjon, transport og byggefase trekkes inn.»

Dokumentene som ligger til grunn for forslaget er representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Kari Elisabeth Kaski, Jonas Gahr Støre og Trygve Slagsvold Vedum om at tre skal være et hovedelement i det nye regjeringskvartalet, jf. Dokument 8:103 S og Innst. 274 S (2017–2018).

Departementet legger stor vekt på klima- og miljøfotavtrykket til regjeringskvartalet, også fra materialene som benyttes, gjennom hele livsløpet. Klimafotavtrykket følges opp iht. NS 3720:2018 Metode for klimagassberegninger for bygninger, på metodens mest omfattende nivå. Dette innebærer at materialer som ikke var vanlig å kartlegge før 2018, også skal dokumentere klimafotavtrykk (varme, ventilasjon, sanitær, elektro, samt utendørs materialer). Utslippsfaktoren for klimagassutslipp fra betong i referansebygg ble skjerpet i 2018, så prosjektet vurderer i samspill med entreprenørene i detaljprosjekteringsfasen muligheten for å ta i bruk nye og mer klimavennlige betongkvaliteter som har kommet på markedet. Bærekraftig materialvalg og ansvarlig innkjøp følges opp gjennom spesifikke kriterier i BREEAM-NOR.

Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Nytt regjeringskvartal (IV)

Vedtak nr. 708, 14. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte informere Stortinget om hva målet «Klimagassutslippet skal være vesentlig lavere enn utslippene i et referanseprosjekt med samme sikkerhetsnivå» innebærer for regjeringskvartalet og fremme forslag til tallfesting av mål for klimagassreduksjon for prosjektet.»

Dokumentene som ligger til grunn for forslaget er representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Kari Elisabeth Kaski, Jonas Gahr Støre og Trygve Slagsvold Vedum om at tre skal være et hovedelement i det nye regjeringskvartalet, jf. Dokument 8:103 S og Innst. 274 S (2017–2018).

I planfasen ble klimagassutslipp for prosjekt nytt regjeringskvartal beregnet etter metoden klimagassregnskap.no. Sammenlignet med referansealternativet ga planforslaget en reduksjon på

45–55 pst. beregnet for materialer, transport av kvartalets brukere, og energi i driftsfase, over et livsløp på 60 år. I dag beregnes klimagassutslipp i henhold til NS 3720:2018 Metode for klimagassberegninger for bygninger. I 2018 ble referanseverdien for utslipp tilknyttet betong betydelig skjerpet, hvilket i stor grad påvirker prosjektets beregnede reduksjon. Med gjeldende forutsetninger i prosjektet (utslipp fra energi satt lik null) er foreløpig prognose en reduksjon på 36 pst. Ytterligere prosjektoptimalisering pågår i samspill med entreprenører, med særlig fokus på materialvalg. Det forventes at reduksjon etter gjennomført detaljprosjekteringsfase kan bli mellom 36 og 40 pst. sammenlignet med et referansebygg med samme sikkerhetsnivå.

Det viktigste tiltaket for et miljøvennlig regjeringskvartal er å holde totalarealet nede. Med sjøvann til både kjøling og oppvarming vil regjeringskvartalet også i stor grad være selvforsynt med energi. Sjøvann er en fornybar energiløsning, og bidrar til at regjeringskvartalet i liten grad belaster eksisterende energiinfrastruktur. Blågrønne tak, som både håndterer overvann og med vegetasjon, er positivt for biologisk mangfold, og et bidrag til å oppnå prosjektets miljøambisjon.

Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Nytt regjeringskvartal (V)

Vedtak nr. 709, 14. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen legge opp til at regjeringskvartalet skal stå som et eksempel på god norsk byggeskikk og arkitektur, og at tre skal være et viktig element i det nye regjeringskvartalet.»

Dokumentene som ligger til grunn for forslaget er representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Kari Elisabeth Kaski, Jonas Gahr Støre og Trygve Slagsvold Vedum om at tre skal være et hovedelement i det nye regjeringskvartalet, jf. Dokument 8:103 S og Innst. 274 S (2017–2018).

Nytt regjeringskvartal vil få en representativ arkitektonisk kvalitet, som spiller byggenes symbolfunksjon og norske verdier. Tre vil være et viktig element. Bygningskonseptet for regjeringskvartalet er de tre frontbygningene på Johan Nygaardsvolds plass fra ulike tidsepoker. Bak frontbygningene ligger lavere bygninger som et bakteppe. Ved å utnytte bakkearealet maksimalt, begrenses byggenes høyde.

Det legges opp til å bruke få, utvalgte og holdbare materialer – tre, naturstein og betong. Hovedinngangene vil få vegger og himlinger i tre. Dette vil bli videreført i samhandlingsstrøket i andre etasje og fellesarealene i første etasje. Tre vil også prege trapper og rekkverk, gulv, himlinger og vegger samt broene mellom blokkene. Se også Meld. St. 21 (2018–2019) *Nytt regjeringskvartal*, kap. 6.4 Innvasjon og materialbruk.

Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Kommunesektorens plikt til å gi universelt utformet informasjon

Vedtak nr. 857, 7. juni 2018

«Stortinget ber regjeringen utrede og legge fram forslag om hvordan plikten kommunesektoren har til å gi informasjon som er universelt utformet og tilstrekkelig individuelt utformet, skal innfris.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 46 L (2017–2018) *Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)* og Innst. 369 L (2017–2018).

Oppfølgingen av vedtaket er omtalt i Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021*. Forskrift 21. juni 2013 nr. 732 om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger er hjemlet i likestillings- og diskrimineringsloven, og gjelder for kommunesektoren. Ifølge forskriften § 2 gjelder kravene for IKT-løsninger som underbygger offentlige og private virksomheters alminnelige funksjoner, og som er hovedløsninger rettet mot eller stilt til rådighet for allmennheten. Forskriften § 4 stiller krav til at nettløsningene er utformet i tråd med internasjonale retningslinjer (WCAG 2.0). EUs direktiv om universell utforming fra 2016 og Europaparlamentets og Rådets direktiv (EU) 2016/2102 om tilgjengelighet av offentlige organers nettsted og mobilapplikasjoner (Web Accessibility Directive), blir også nå vurdert om skal innlemmes i EØS-avtalen. Disse reglene vil bidra til å sikre universelt utformet informasjon dersom direktivet innlemmes i EØS-avtalen og gjennomføres i norsk lov. Også forslaget til ny forvaltningslov i NOU 2019: 5 er relevant, og er nå til behandling i Justis- og beredskapsdepartementet.

I lys av eksisterende regelverk og pågående lovarbeid med ulike regelverk som omfatter hele offentlige sektor, mener departementet at det ikke

er hensiktsmessig å legge fram et lovforslag med særregulering av kommunesektoren. Kommunal- og forvaltningskomiteen hadde ikke merknader til dette ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2021. Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket ikke skal følges opp.

Gjennomgang av kommunenes inntektssystem

Vedtak nr. 932, 13. juni 2018

«Stortinget ber regjeringen nedsette et bredt sammensatt offentlig utvalg for å gjennomgå inntektssystemet for kommunene.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 88 S (2017–2018) *Kommuneproposisjonen 2019* og Innst. 393 S (2017–2018).

Regjeringen oppnevnte våren 2020 et offentlig utvalg som skal gå gjennom inntektssystemet for kommunene. Utvalget er satt sammen av kommunerepresentanter med erfaring fra sektoren, forskere med kompetanse på kommunesektoren, kommuneøkonomi og offentlig sektor, og representanter fra Finansdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Utvalget er bedt om å gi en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene, vurdere de ulike elementene i dagens inntektssystem og komme med forslag til utforming av inntektssystemet for kommunene. Utvalget skal levere sin utredning innen 1. juni 2022. Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Stortingssesjon 2016–2017

Stryke listekandidater

Vedtak nr. 700, 23. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gjeninnføre velgernes mulighet til å stryke listekandidater ved fylkestings- og kommunestyrevalg.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Ingebjørg Amanda Godsken, Harald T. Nesvik, Ingjerd Schou, Michael Tetzschner og Frank J. Jenssen om å tillate stryking av listekandidater ved fylkestings- og kommunestyrevalg, jf. Dokument 8:14 S og Innst. 306 S (2016–2017).

Departementet har bedt Valglovutvalget vurdere om det bør være adgang til å stryke listekandidater ved fylkestings- og kommunestyrevalg

som en del av utvalgets arbeid. Valglovutvalget la fram sin utredning 27. mai 2020, og utredningen er nå sendt på høring med høringsfrist 31. desember 2020. Flertallet i valglovutvalget går ikke inn for å gjeninnføre strykeadgang ved lokalvalg. Departementet tar sikte på å fremme forslag til ny valglov for Stortinget innen utgangen av 2022.

Hyblifisering

Vedtak nr. 705, 29. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et helhetlig lovforslag som vurderer problemstillingen om hyblifisering både i eierseksjonsloven og i plan- og bygningsloven.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 39 L (2016–2017) *Lov om eierseksjoner (eierseksjonsloven)* og Innst. 308 L (2016–2017).

Da Prop. 39 L (2016–2017) *Lov om eierseksjoner* ble behandlet i Stortinget, ønsket et flertall i kommunal- og forvaltningskomiteen å regulere hyblifisering. Flertallets forslag ble nedstemt under stortingsbehandlingen, men Stortinget vedtok enstemmig anmodningsvedtaket, der regjeringen ble bedt om å utrede problemstillingen nærmere. Departementet sendte et lovforslag på høring i mai 2019, og planlegger å komme tilbake til Stortinget med en lovproposisjon høsten 2020.

Ladepunkt i borettslag og sameier

Vedtak nr. 716, 30. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til utforming av nasjonal regulering som sikrer eiere i borettslag og sameier rett til å anlegge ladepunkt – med mindre det foreligger saklig grunn for at en slik etablering ikke kan finne sted.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Heikki Eidsvoll Holmås og Abid Q. Raja om å sikre at alle i borettslag og sameier får mulighet til å lade elbilene sine, samt opptrappingsplan for salg av nullutslippsbiler, jf. Dokument 8:70 S og Innst. 315 S (2016–2017).

Departementet sendte et lovforslag på høring i mai 2019, og planlegger å komme tilbake til Stortinget i løpet av 2020.

Ladeklare bygg

Vedtak nr. 717, 30. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan man kan innføre krav til at nye bygg og bygg som underlegges større ombygginger, skal være ladeklare bygg.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Heikki Eidsvoll Holmås og Abid Q. Raja om å sikre at alle i borettslag og sameier får mulighet til å lade elbilene sine, samt opptrappingsplan for salg av nullutslippsbiler, jf. Dokument 8:70 S og Innst. 315 S (2016–2017).

Direktoratet for byggkvalitet har utredet flere problemstillinger ved å innføre krav om lademulighet, som grensedragninger mellom ulike regelverk, brannsikkerhet og nettkapasitet. Det er behov for å utrede problemstillinger knyttet til vedtaket ytterligere. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget i 2021.

Sørsamisk språk

Vedtak nr. 845, 8. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen i oppfølgingen av NOU 2016: 18 Hjertespråket om å ha en særlig oppmerksomhet rettet mot sørsamisk språk og sammenhengene mellom språk, kultur og næring, og komme tilbake til Stortinget på en egnet måte med konkrete forslag til oppfølging av dette.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S (2017–2018) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Innst. 16 S (2017–2018).

Regjeringen følger opp anmodningsvedtaket som ledd i oppfølgingen av NOU 2016: 18 *Hjertespråket*, og vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Stortingssesjon 2015–2016

Registrering av økonomiske interesser for departementsråder

Vedtak nr. 590, 12. april 2016

«Stortinget ber regjeringen vurdere om tilsvarende regler som gjelder for registrering av regjeringsmedlemmers økonomiske interesser, bør gjøres gjeldende for departementsråder.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentant Torgeir Knag Fylkesnes om endring av Stortingets forretningsorden for å sikre åpenhet om representantenes økonomiske interesser, jf. Dokument 8:22 S og Innst. 221 S (2015–2016).

For å sikre tilliten til statsforvaltningen, har departementet utarbeidet forslag til sentrale retningslinjer for registrering av ansattes økonomiske interesser. Forslag til retningslinjer har vært på høring. I forbindelse med høringen mottok departementet innspill knyttet blant annet til nødvendig hjemmel for en registreringsordning. Et forslag om hjemmel for ordningen i statsansatteloven er sendt på alminnelig høring. Departementet vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Fravikelse av plan- og bygningsloven og grannelova ved nasjonal flyktningkrise

Vedtak nr. 646, 10. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer som ved en nasjonal flyktningkrise gir kommunene myndighet til å fravike plan- og bygningsloven og grannelova. Det settes frist for kommunens beslutning, som treffes etter anmodning fra annen kommunal eller statlig myndighet. Saken overføres departementet hvis fristen ikke holdes, og departementet kan også ved overprøving prøve alle sider av saken. Beslutning om at det foreligger en nasjonal flyktningkrise kan treffes av Kongen i statsråd eller av departementet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 43 L (2015–2016) *Endringer i plan- og bygningsloven (unntak ved kriser, katastrofer eller andre ekstraordinære situasjoner i fredstid)* og Innst. 229 L (2015–2016).

Justis- og beredskapsdepartementet satte i 2018 ned et lovutvalg som fikk i oppgave å utrede

en sektorovergripende fullmaktsbestemmelse og hjemmel for suspensjon av enkeltpersoners rettigheter i beredskapslovgivningen. Utvalget ble bedt om å ta særlig hensyn til utfordringen i anmodningsvedtak nr. 646. NOU 2019: 13 *Når krisen inntrer* ble overrakt Justis- og beredskapsdepartementet 14. juni 2019, og sendt på høring med frist 20. desember 2019. Departementet er i dialog med Justis- og beredskapsdepartementet om videre oppfølging. På grunn av virusutbruddet, er arbeidet blitt forsinket. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget i 2021.

Endringer i valgloven

Vedtak nr. 861, 10. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med et nytt forslag til endringer i valgloven § 7-2 og § 11-5 første ledd (personvalg ved stortingsvalg), hvor også merknader og forslag i denne innstilling er vurdert. Lovendringen foreslås iverksatt fra stortingsvalget i 2021.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 73 L (2015–2016) *Endringer i valgloven (personvalg ved stortingsvalg, frist for godkjenning av førehandsstemmer mv.)* og Innst. 402 L (2015–2016).

Vurdering av personvalgregler ved stortingsvalg har inngått i valglovutvalgets mandat. Flertallet i utvalget foreslår å gi velgerne mer innflytelse over personvalget. Utredningen er nå på høring. Departementet vurderer at det ikke er mulig å endre personvalgreglene før stortingsvalget i 2021, slik anmodningsvedtaket foreslår. Nominasjonsarbeidet i partiene er allerede i gang, og en lovendring våren 2021 vil være krevende for partiene. Departementet tar sikte på å fremme et forslag til ny valglov for Stortinget i løpet av 2022.

Se også omtale under anmodningsvedtak nr. 700, 23. mai 2017.

5 Oversikt over budsjettforslaget

5.1 Utgifter fordelt på programkategori og kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Det kongelige hus					
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	423 832	280 665	324 858	15,7
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	10 065	10 427	10 792	3,5
	<i>Sum kategori 00.10</i>	<i>433 897</i>	<i>291 092</i>	<i>335 650</i>	<i>15,3</i>
	Sum programområde 00	433 897	291 092	335 650	15,3
Administrasjon					
500	Kommunal- og moderniserings- departementet	766 663	637 482	736 420	15,5
502	Tariffavtalte avsetninger	215 784	195 000	195 000	0,0
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	938 346	866 020	901 558	4,1
	<i>Sum kategori 13.00</i>	<i>1 920 793</i>	<i>1 698 502</i>	<i>1 832 978</i>	<i>7,9</i>
Fylkesmannsembetene					
525	Fylkesmannsembetene	2 019 751	2 069 260	2 065 953	-0,2
	<i>Sum kategori 13.25</i>	<i>2 019 751</i>	<i>2 069 260</i>	<i>2 065 953</i>	<i>-0,2</i>
Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning					
530	Byggeprosjekter utenfor husleie- ordningen	2 812 330	2 545 300	2 169 051	-14,8
531	Eiendommer til kongelige formål	112 720	90 812	75 132	-17,3
532	Utvikling av Fornebuområdet	9 220	297		-100,0
533	Eiendommer utenfor husleie- ordningen	54 333	56 008	356 347	536,2
2445	Statsbygg	4 195 669	2 385 231	2 600 855	9,0
	<i>Sum kategori 13.30</i>	<i>7 184 272</i>	<i>5 077 648</i>	<i>5 201 385</i>	<i>2,4</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
	Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk				
540	Digitaliseringsdirektoratet	645 715	857 766	924 072	7,7
541	IT- og ekompolitikk	27 092	497 769	485 052	-2,6
542	Internasjonalt samarbeid	43 894	78 670	83 670	6,4
543	Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	728 005	389 087	374 936	-3,6
	<i>Sum kategori 13.40</i>	<i>1 444 706</i>	<i>1 823 292</i>	<i>1 867 730</i>	<i>2,4</i>
	Personvern				
545	Datatilsynet	58 959	66 478	66 487	0,0
546	Personvernemnda	1 961	2 564	2 564	0,0
	<i>Sum kategori 13.45</i>	<i>60 920</i>	<i>69 042</i>	<i>69 051</i>	<i>0,0</i>
	Distrikts- og regionalpolitikk				
550	Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene	653 113			
553	Regional- og distriktsutvikling	490 879	1 193 946	1 252 807	4,9
554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	32 478	92 752	94 179	1,5
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>1 176 470</i>	<i>1 286 698</i>	<i>1 346 986</i>	<i>4,7</i>
	Samiske formål				
560	Samiske formål	522 526	525 652	552 317	5,1
563	Internasjonalt reindriftssenter	9 435	9 297	9 108	-2,0
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>531 961</i>	<i>534 949</i>	<i>561 425</i>	<i>4,9</i>
	Nasjonale minoriteter				
567	Nasjonale minoriteter	40 363	50 718	52 831	4,2
	<i>Sum kategori 13.67</i>	<i>40 363</i>	<i>50 718</i>	<i>52 831</i>	<i>4,2</i>
	Kommunesektoren mv.				
571	Rammetilskudd til kommuner	137 025 726	142 141 331	139 593 109	-1,8
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner	34 677 331	38 040 410	39 261 773	3,2
573	Kommunestruktur		871 786	53 200	-93,9
575	Ressurskrevende tjenester	10 188 647	10 767 694	11 023 904	2,4
577	Tilskudd til de politiske partier	468 109	468 074	461 957	-1,3
578	Valgdirektoratet	112 339	57 436	116 738	103,2
579	Valgutgifter	10 437	11 662	11 780	1,0
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>182 482 589</i>	<i>192 358 393</i>	<i>190 522 461</i>	<i>-1,0</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Bolig, bomiljø og bygg					
581	Bolig- og bomiljøtiltak	4 110 382	3 348 639	3 350 603	0,1
585	Husleietvistutvalget	30 023	30 821	35 859	16,3
587	Direktoratet for byggkvalitet	155 197	156 107	147 194	-5,7
2412	Husbanken	17 540 653	15 272 694	18 508 155	21,2
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>21 836 255</i>	<i>18 808 261</i>	<i>22 041 811</i>	<i>17,2</i>
Planlegging, byutvikling og geodata					
590	Planlegging og byutvikling	118 874	111 454	92 265	-17,2
595	Statens kartverk	1 316 658	1 214 843	1 199 107	-1,3
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>1 435 532</i>	<i>1 326 297</i>	<i>1 291 372</i>	<i>-2,6</i>
Sum programområde 13		220 133 612	225 103 060	226 853 983	0,8
Sum utgifter		220 567 509	225 394 152	227 189 633	0,8

5.2 Inntekter fordelt på programkategori og kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Administrasjon					
3500	Kommunal- og moderniserings- departementet	3 620			
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	116 548	85 056	107 339	26,2
	<i>Sum kategori 13.00</i>	<i>120 168</i>	<i>85 056</i>	<i>107 339</i>	<i>26,2</i>
Fylkesmannsembetene					
3525	Fylkesmannsembetene	130 223	172 308	176 932	2,7
	<i>Sum kategori 13.25</i>	<i>130 223</i>	<i>172 308</i>	<i>176 932</i>	<i>2,7</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning				
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen	4 013	2 447	2 513	2,7
5445	Statsbygg	1 242 976	1 132 272		-100,0
5446	Salg av eiendom, Fornebu		200		-100,0
5447	Salg av eiendom utenfor statens forretningsdrift			1 400 000	
	<i>Sum kategori 13.30</i>	<i>1 246 989</i>	<i>1 134 919</i>	<i>1 402 513</i>	<i>23,6</i>
	Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk				
3540	Digitaliseringsdirektoratet	101 705	172 877	226 990	31,3
3542	Internasjonalt samarbeid	2 478	2 259	2 640	16,9
3543	Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	290	597	294	-50,8
5570	Sektoravgifter under Kommunal- og moderniseringsdepartementet	236 256	247 880	242 148	-2,3
	<i>Sum kategori 13.40</i>	<i>340 729</i>	<i>423 613</i>	<i>472 072</i>	<i>11,4</i>
	Personvern				
3545	Datatilsynet	4 077			
	<i>Sum kategori 13.45</i>	<i>4 077</i>			
	Distrikts- og regionalpolitikk				
3554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	6			
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>6</i>			
	Samiske formål				
3563	Internasjonalt reindriftssenter	3 454	3 068	2 864	-6,6
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>3 454</i>	<i>3 068</i>	<i>2 864</i>	<i>-6,6</i>
	Kommunesektoren mv.				
3571	Tilbakeføring av forskudd	375			
5616	Kommunalbanken AS	481 000	510 000	588 000	15,3
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>481 375</i>	<i>510 000</i>	<i>588 000</i>	<i>15,3</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Bolig, bomiljø og bygg					
3585	Husleietvistutvalget	1 615	1 915	1 822	-4,9
3587	Direktoratet for byggkvalitet	40 969	41 108	39 110	-4,9
5312	Husbanken	13 430 562	12 782 663	12 826 514	0,3
5615	Husbanken	3 035 364	3 386 000	1 820 000	-46,2
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>16 508 510</i>	<i>16 211 686</i>	<i>14 687 446</i>	<i>-9,4</i>
Planlegging, byutvikling og geodata					
3595	Statens kartverk	892 886	809 531	820 596	1,4
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>892 886</i>	<i>809 531</i>	<i>820 596</i>	<i>1,4</i>
Sum programområde 13		19 728 417	19 350 181	18 257 762	-5,6
Sum inntekter		19 728 417	19 350 181	18 257 762	-5,6

Våren 2020 ble det besluttet å utsette årets lønnsoppgjør for det statlige tariffområdet til høsten 2020. Som følge av dette er virkninger for 2021-budsjettet av inneværende års lønnsoppgjør for ansatte i det statlige tariffområdet foreløpig ikke innarbeidet i departementenes budsjettrammer. Oppgjøret startet tirsdag 1. september. Regjeringen vil komme tilbake til virkninger for 2021-budsjettet av oppgjøret.

Del II
Budsjettforslag

6 Nærmere om budsjettforslaget mv.

Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner

Programkategori 00.10 Det kongelige hus

Utgifter under programkategori 00.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	423 832	280 665	324 858	15,7
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	10 065	10 427	10 792	3,5
	Sum kategori 00.10	433 897	291 092	335 650	15,3

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for bevilgningene til Kongehuset. I tillegg til bevilgningene under kap. 1 og kap. 2 blir

følgende midler foreslått til kongelige formål i 2021:

(i 1000 kroner)

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål 75 132

Utenriksdepartementet

Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet 10 341

Forsvarsdepartementet

Diverse kapittel (H.M. Kongens adjutantstab) 4 000

Kap. 1732 Sjøforsvaret (Kongeskipet og K/B Stjernen) 45 000

Justis- og beredskapsdepartementet

Kap. 441 Oslo politidistrikt (eskortetjenesten) Oppgis ikke

Kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Apanasje	12 093	12 528	12 967
50	Det kongelige hoff	201 139	218 137	223 991
51	Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff	210 600	50 000	87 900
	Sum kap. 0001	423 832	280 665	324 858

Post 01 Apanasje

Bevilgningen dekker personlige utgifter for H.M. Kongen og H.M. Dronningen, samt utgifter til drift, vedlikehold og utvikling av private eiendommer.

Post 50 Det kongelige hoff

Det kongelige hoff er H.M. Kongens organisasjon, som skal understøtte H.M. Kongen og Kongefamilien. Det kongelige hoff forbereder og legger til rette for Kongefamiliens offisielle virksomhet, og utfører andre nødvendige støttefunksjoner. Bevilgningen dekker Kongehusets utgifter til offisielle oppgaver og driften av Det kongelige hoff, herunder lønnsmidler for alle ansatte. Bevilgningen skal også dekke utgifter til indre vedlikehold, mindre rehabiliteringsprosjekter og utvikling av de statlige kongelige eiendommene Det kongelige slott, Bygdø kongsgård (hovedhuset med sidebygning og park) og Oscarshall slott. Det kongelige hoff rapporterer gjennom sin årsrapport på bruken av de årlige bevilgningene, der også årsregnskap og revisorberetning fremkommer. Det kongelige hoff beholder disposisjonsretten til utbetalte midler dersom årsregnskapet viser et positivt driftsresultat, og har ansvaret for å dekke et eventuelt negativt årsresultat.

Det kongelige hoff rapporterer gjennom sin årsrapport på hvor mye av de ansattes arbeidstid som medgår til forvaltningsoppgaver som planlegging, innhenting av tilbud og oppfølging av prosjekter og vaktmestertjenester, inkl. gartner-tje-

nester, på de private kongelige eiendommene. Om lag halvparten av nevnte lønnsmidler brukes på Skaugum. Denne eiendommen har status som tronfølgerbolig, og brukes også til offisielle formål. Det er lagt til grunn at staten skal holde tronarvingen med bolig. Det kongelige hoff følger prinsippet om at større/verdiøkende tiltak på private kongelige eiendommer ikke skal utføres av de ansatte. Slike større tiltak finansieres av private midler og utføres av eksterne aktører.

Post 51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har Politidirektoratet utarbeidet en rapport om sikkerheten ved de statlige og private kongelige eiendommer. Prosjektet ble første gang omtalt i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2014.

Det kongelige hoff utøver byggherreansvaret for sikringsprosjektet, med unntak av nytt logistikkbygg ved Det kongelige slott, der Statsbygg er byggherre, se egen omtale under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

Kostnadsramme for sikringsprosjektet ble vedtatt ved behandlingen av statsbudsjettet for 2018. Kostnadsrammen er på 608,1 mill. kroner (prisnivå per 1. juli 2021). Det vises til forslag til romertallsvedtak. Sikkerhetsprosjektet ferdigstilles i 2021. Det foreslås en bevilgning på 87,9 mill. kroner til prosjektet i 2021.

Kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Apanasje	10 065	10 427	10 792
	Sum kap. 0002	10 065	10 427	10 792

Post 01 Apanasje

Bevilgningen skal dekke kronprinsparets personlige utgifter, inkludert utgifter til diverse offisielle oppdrag, og til drift, vedlikehold og utvikling av private eiendommer.

Programområde 13 Statsforvaltning og kommunesektoren mv.

Programkategori 13.00 Administrasjon

Utgifter under programkategori 13.00 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
500	Kommunal- og moderniserings- departementet	766 663	637 482	736 420	15,5
502	Tariffavtalte avsetninger	215 784	195 000	195 000	0,0
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	938 346	866 020	901 558	4,1
	Sum kategori 13.00	1 920 793	1 698 502	1 832 978	7,9

Inntekter under programkategori 13.00 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3500	Kommunal- og moderniserings- departementet	3 620			
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	116 548	85 056	107 339	26,2
	Sum kategori 13.00	120 168	85 056	107 339	26,2

Ansvarsområder

Programkategorien omfatter utgifter til drift og administrasjon av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og utgifter til felles forsknings- og utredningsoppgaver innenfor departementets fagområder.

Programkategorien omfatter også bevilgninger til enkelte fagområder:

- sikring av departementsbygningene
- arbeidet med nytt regjeringskvartal
- Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS)
- den sentrale arbeidsgiverfunksjonen i staten

Departementet har ansvaret for sikring av departementsbygningene. Dette omfatter etablering og vedlikehold av sikkerhetstiltak for å opprettholde et forsvarlig sikkerhetsnivå i henhold til sikkerhetsloven og gjelder felles bygningsmasse, fellesområder og utendørsområder. Ansvaret omfatter også regjeringens representasjonsanlegg, men ikke Forsvarsdepartementet og de midlertidige lokalene for Statsministerens kontor.

Departementet har ansvar for arbeidet med nytt regjeringskvartal.

Departementet er etatsstyrer for Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) som leverer fellestjenester til departementene og Statsministerens kontor.

Departementet har ansvaret for den sentrale arbeidsgiverfunksjonen i staten. Departementet forvalter statsansatteloven, tjenestetvistloven og karantene-loven med forskrifter. Videre forvalter departementet fullmakten til å forhandle og inngå tariffavtaler med hovedsammenslutningene i staten (LO Stat, Akademikerne, Unio og YS Stat).

Den sentrale overordnede arbeidsgiverpolitikken angir mål og setter rammer for utøvelsen av arbeidsgiveransvaret i de statlige virksomhetene.

Departementets arbeid med øvrige fagområder omtales samlet under den tilhørende programkategorien.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.1 Mål for programkategori 13.00 Administrasjon

-
1. Statlige virksomheter er kompetente arbeidsgivere med attraktive arbeidsplasser
 2. Departementene mottar effektive fellestjenester med riktig kvalitet
 3. Et nytt, effektivt regjeringskvartal
-

Mål 1 Statlige virksomheter er kompetente arbeidsgivere med attraktive arbeidsplasser

Den statlige arbeidsgiverpolitikken bygger på felles prinsipper og verdier. Virksomhetene er ulike og må utvikle sin egen arbeidsgiverpolitikk tilpasset sine oppgaver, organisering, størrelse og samfunnsoppdrag. Det er derfor nødvendig å gi dem stort lokalt handlingsrom og sentral støtte.

Rapport, strategier og tiltak

Virusutbruddet rammer norsk arbeidsliv hardt, også statlige virksomheter. Mange statlige virksomheter har samfunnskritiske funksjoner og opplever en sterk økning i arbeidsmengden. I tillegg ble alle statlige virksomheter berørt av at skoler og barnehager ble stengt og bruken av kollektivtrafikk skulle begrenses. Utstrakt bruk av hjemmekontor er innført der hvor dette er mulig.

Det er tett kontakt og godt samarbeid mellom departementet og hovedsammenslutningene i forbindelse med virusutbruddet. Den 16. mars inngikk de sentrale partene i staten en avtale om å endre rammene for arbeidstid, utvidelse av overtid og redusert hviletid samt opphevelse av kjerntiden. Avtalen gjaldt i første omgang frem til og med 30. april 2020, men ble den 28. april revidert og forlenget. Departementet gjennomførte en spørreundersøkelse til statlige virksomheter i april, som viste at mange virksomheter vurderte dette tiltaket som nyttig.

Arbeidsgiverportalen, som redigeres av Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ), fungerte som den viktigste informasjonskanalen ut til virksomhetene, med informasjon om hvordan de kunne sikre bemanning under virusut-

bruddet, endringer i regelverk som ble besluttet av sentrale myndigheter og om praktiseringen av regelverket i det statlige tariffområdet. Portalen formidlet også råd og ga veiledning til virksomhetene etter hvert som samfunnet og arbeidslivet gradvis ble åpnet opp. I undersøkelsen til virksomhetene ga de tilbakemelding om viktigheten av rettidig, relevant og god informasjon og at portalen fylte denne rollen godt. Departementet og DFØ har hatt løpende kontakt underveis for å sikre at informasjonsbehov ble møtt og at problemstillinger som virksomhetene reiste overfor arbeidsgiverstøtten ble besvart korrekt.

Sentrale arbeidsgiverpolitiske tiltak og føringer må være godt forankret i en felles overordnet arbeidsgiverstrategi for de statlige virksomhetene og i virksomhetenes behov, samtidig som det legges til rette for lokale tilpasninger.

Arbeidsgiverstrategien i staten er revidert med nye mål for perioden 2020–2023. Målgruppen for den nye strategien er virksomhetsledere. Strategien er imidlertid også viktig for HR-avdelinger i staten, fordi de er viktige samarbeidspartnere, både internt i den enkelte virksomhet og overfor Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Målene for strategiperioden er at statlige virksomheter 1) har høy endringskapasitet og gjennomfører gode omstillingsprosesser, 2) møter fremtidens kompetansebehov og 3) har ledere som er kompetente og tydelige i arbeidsgiverrollen. Disse strategiske målene skal understøtte det overordnede målet med den statlige arbeidsgiverpolitikken: At statlige virksomheter oppfyller sine samfunnsoppdrag, gjennom å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere. Departementet vil arbeide videre for å støtte virksomhetene i implementeringen av strategien. Målene

skal være retningsgivende for departementets arbeid med videreutvikling av den sentrale arbeidsgiverpolitikken – herunder å videreutvikle arbeidsgiverstøtten for statlige virksomheter.

Statens arbeidsgiverråd fullførte sin første periode våren 2020. Halvparten av rådsmedlemmene er reoppevnt i 1,5 år for å sikre kontinuitet i rådets arbeid. Nye medlemmer er oppnevnt for en full rådsperiode på 3 år. Arbeidsgiverrådet har gitt råd og prioriteringer til departementet knyttet til både lønnsoppgjør og sentrale arbeidsgiverpolitiske satsinger. Rådets anbefalinger veier tungt i departementets arbeid med videreutviklingen av den statlige arbeidsgiverpolitikken.

Regjeringens mål for inkluderingsdugnaden i staten er at minst 5 pst. av de nyansatte skal ha funksjonsnedsettelse eller hull i CV-en. Reglene for ansettelser er fra 1. januar 2020 endret for å understøtte arbeidet med dugnaden. Minst én kvalifisert søker med hull i CV-en skal kalles inn til intervju, og søkere med hull i CV-en kan ansettes dersom de er tilnærmet like godt kvalifisert som den best kvalifiserte søkeren. Dermed er reglene for denne gruppen de samme som for søkere med funksjonsnedsettelse. I traineeprogrammet som ble utlyst i 2019 ble det ansatt 27 nye traineer fordelt på 20 virksomheter. Traineeprogrammet omfatter fra starten av 2020 både mennesker med funksjonsnedsettelse og de som har hull i CV-en. Midlertidig ansatte deltakere i traineeprogrammet kan fra samme tidspunkt ansettes fast uten ny utlysning. Grunnet virusutbruddet er det i 2020 lagt opp til større fleksibilitet og virksomhetene vil selv kunne bestemme når de vil lyse ut og ansette traineer.

For å støtte virksomhetene i arbeidet med å oppnå 5 prosent-målet i inkluderingsdugnaden i staten har DFØ tilrettelagt for et omfattende tilbud av virkemidler som virksomhetene kan gjøre nytte av i rekrutteringsarbeidet. NAV har bistått ved ansettelser i statlige virksomheter. Virksomhetene har i årsrapportene for 2019 rapportert om resultatene fra arbeidet med inkluderingsdugnaden og 5 prosent-målet. Fire departementsområder har oppnådd 5 prosent-målet. Samlet for departementene og de underliggende virksomhetene har 2,2 pst. av alle ansettelsene vært fra målgruppen (nedsatt funksjonsevne og/eller hull i CV-en). Resultatet er en fremgang sammenlignet med den første rapporteringen for andre halvår 2018, men innsatsen må trappes opp for å nå målet. For å få et mer helhetlig grep om arbeidet har regjeringen gitt tilslutning til at hvert departement lager en handlingsplan for hvordan departementet og dets underliggende virksomheter skal

arbeide med inkluderingsdugnaden i staten ut stortingsperioden. Alle statlige virksomheter, inkludert departementene selv, oppfordres til å benytte traineordningen i staten for å styrke resultatoppgåelsen.

Forsøket med anonyme søknader i staten er en del av integreringsløftet. Forsøket skal undersøke om anonyme søknader fører til at flere innvandrere blir innkalt til intervju og får tilbud om ansettelse i staten. Det er nå utviklet en ny funksjonalitet i rekrutteringssystemene, i form av digital anonymisering av søknader. Femten statlige virksomheter deltar. Forsøksperioden startet 1. august 2019 og varer til og med 31. desember 2020. DFØ skal dokumentere gjennomføring av forsøket og evaluere resultatene. En sluttrapport skal ferdigstilles innen fire måneder etter at forsøket er avsluttet.

For å legge til rette for en kunnskapsbasert utvikling av arbeidsgiverpolitikken gjennomfører departementet fra våren 2020 en halvårlig undersøkelse overfor statlige virksomheter, kalt arbeidsgiverbarometer. Den første undersøkelsen rettet søkelys på organisatoriske og personalforvaltningsmessige konsekvenser av virusutbruddet.

Statsansatteundersøkelsen er en undersøkelse rettet mot ansatte i virksomhetene, som gjennomføres av DFØ (tidligere Difi) hvert tredje år. Undersøkelsen gir et bilde av hvordan de ansatte opplever ulike sider ved sin arbeidssituasjon. Medarbeiderne har stort engasjement og opplever i hovedsak et godt arbeidsmiljø. Undersøkelsen i 2018 viste at omstillingsevne, bedre utnyttelse av mulighetene for digitalisering, god ledelse i endringsprosesser, god forståelse for ansvar, plikter og handlingsrom, vil være viktig for å lykkes med omstilling i årene fremover.

Det har vært gjennomført forsøk med alternative arbeidstidsordninger, såkalte langvakter, i Kriminalomsorgen, Forsvaret og Tolletaten. Forsøkene ble avsluttet i 1. kvartal 2019. En rapport fra forskningsstiftelsen Fafo, viser at både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden i stor grad er fornøyd. Arbeidstakerne er særlig fornøyd med bedre balanse mellom arbeid og fritid. De sentrale partene har åpnet for at forsøkene kan fortsette ut 2020.

Meld. St. 30 (2019–2020) *En innovativ offentlig sektor – Kultur, ledelse og kompetanse* vil følges opp ved at DFØ i samarbeid med Digitaliseringsdirektoratet videreutvikler lederprogrammer som understøtter innovasjon, digitalisering og endring. Mobilitetsprogrammet har blant annet som formål å stimulere til samarbeid for å løse samfunnsoppgavene i virksomhetene på en innovativ og hel-

hetlig måte. Det skal også legges til rette for å utvikle verktøy for å måle innovasjonskultur i den enkelte virksomhet.

Kompetanseutvikling for ansatte og ledere i statlige virksomheter er et av de sentrale elementene i den reviderte statlige arbeidsgiverstrategien. Nye satsinger innen kompetanseutvikling i virksomhetene, i hovedsak basert på digitale plattformen i regi av DFØ, vil være en sentral del av implementeringen av den nye strategien. Regjeringens mål om livslang læring vil ligge til grunn for kompetanseutviklingstiltakene.

Fra oktober 2019 har opplæringskontoret OK stat styrket bemanningen knyttet til lærlingordningen i Nord-Norge, med nytt kontor i Harstad. Målet er å bidra til flere lærlinger i staten og gjøre lærlingordningen mer kjent. Dette er et prøveprosjekt over tre år og skal evalueres i første halvdel av 2021. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) fikk i 2019 Lærlingprisen for størst innsats i staten for tilrettelegging av lære-plasser.

Departementet har igangsatt et arbeid for å legge bedre til rette for praksis- og traineeopphold for studenter i departementene, direktoratene og statsetatene. Praksis- og traineeopphold i staten vil blant annet kunne bidra til rekruttering av dyktige medarbeidere, og at staten oppfattes som en attraktiv arbeidsgiver. Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap foreslå tiltak for å legge bedre til rette for praksisopphold i staten. Det planlegges for at tiltak kan inngå i stortingsmeldingen fra Kunnskapsdepartementet om arbeidsrelevans som skal legges frem våren 2021.

Lønnsoppgjøret i 2019 ble gjennomført innenfor forsvarlige økonomiske rammer, og i samsvar med frontfaget. Store deler av rammene er delegert til fordeling gjennom lokale forhandlinger og i tråd med lokal lønnspolitikk. Lønnsoppgjøret i 2020 ble som følge av virusutbruddet utsatt til høsten 2020. Partene i det statlige tariffområdet satte 15. september som ny forhandlingsfrist. Lønnsoppgjøret for 2020 omtales derfor ikke her.

Staten har siden 2016 hatt to tariffavtaler. I tariffavtalen med Akademikerne ble lønnsystemet skrittvis modernisert som ledd i tariffoppgjørene i 2017 og 2018. Det er et pågående partssammensatt arbeid med LO Stat, Unio og YS Stat med intensjon om å modernisere lønnsystemet i deres avtale. De lokale lønnsforhandlingene har blitt en viktig del av lønnsutviklingen i staten. Disse forhandlingene evalueres gjennom en årlig spørreundersøkelse rettet til virksomhetene.

Statens sentrale særavtaler regulerer arbeidsvilkår som ikke er omfattet av hovedtariffavtalene i staten. Gjennom forhandlinger med hovedsammenslutningene vil departementet arbeide for at særavtalene moderniseres i tråd med arbeidsgiverstrategien i staten, og tilpasses de endrede kravene som stilles til staten som en omstillingsdyktig sektor.

Hovedavtalen i staten er inngått mellom staten og hovedsammenslutningene i staten. Avtalen har som formål å skape et best mulig samarbeidsgrunnlag mellom partene på alle nivåer i sektoren. Det viste seg å ikke være grunnlag for reelle forhandlinger om revisjon av avtalen høsten 2019. Avtalen varer til og med 31. desember 2020, og det skal gjennomføres forhandlinger om revisjon med oppstart i slutten av november i år. Den sentrale arbeidsgiverfunksjonen i staten og de fire hovedsammenslutningene er enige om at det skal etableres et felles kunnskapsgrunnlag om samarbeidsrelasjonen og praktiseringen av hovedavtalen. På oppdrag fra partene gjennomfører Forskningsstiftelsen Fafo en undersøkelse hos tillitsvalgte og ledere, som skal være avsluttet før partene starter forhandlingene i november.

Mange statlig ansatte utøver myndighet overfor borgerne som del av sitt arbeid, og kan derfor være utsatte for hevnaksjoner. Det er besluttet å etablere en ordning hvor statlig ansatte kan få refundert tap eller merutgifter som er en følge av hevnaksjoner, som har sammenheng med arbeid for staten. Ordningen innebærer at statlig ansatte kan søke arbeidsgiver om refusjon ved ødeleggelse av eiendom og eiendeler, som ikke dekkes av forsikring samt eventuelt inntektstap som følge av iverksatte sikkerhetstiltak. Dette er tap eller merutgifter som ikke dekkes av yrkesskadeerstatningen eller voldsoffererstatningsordningen. Ordningen forankres i en kongelig resolusjon.

Departementet vil sette ned et utvalg som skal foreta en helhetlig gjennomgang av lederlønnssystemet i staten slik at det møter dagens utfordringer og krav. En rekke statlige virksomhetsledere er fortsatt utenfor systemet, mens flere stillinger på lavere nivå er innenfor. Sammensetning vil derfor være en viktig del av arbeidet. Departementet har dialog med hovedsammenslutningene i staten om mandatet for og sammensetningen av utvalget.

Karantenenemnda er et uavhengig forvaltningsorgan og er gitt myndighet til å treffe vedtak om karantene og saksforbud for statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere ved overgang til stillinger og verv utenfor statsforvaltningen samt oppstart av næringsvirksomhet. Karantenenemnda legger hvert år frem årsmelding for departe-

mentet. Departementet har nedsatt et lovutvalg som skal gjennomgå karanteneloven. Dette er en oppfølging av anbefalingene som er gitt av Karantenemnda i årsmeldingene for 2017, 2018 og 2019 og av representantforslaget som ble fremmet i Innst. 393 S (2018–2019) (Dokument 8:77). Utvalget har startet sitt arbeid og skal legge frem rapport i 2021. Eventuelle lovendringsforslag vil bli fremmet til Stortinget på ordinær måte.

Departementet har sendt på høring et forslag til lovhjemmel for en registreringsordning for statsansattes verv og økonomiske interesser. Regjeringen har bestemt at registreringsordningen også skal kunne omfatte statssekretærer og politiske rådgivere, ettersom disse, i motsetning til statsråder, ikke er omfattet av lov om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser med tilhørende forskrift. Det arbeides derfor både med en registreringsordning for statsansattes verv og økonomiske interesser, og en registreringsordning for statssekretærer og politiske rådgivere.

Departementet følger opp IA-avtalens gjennomføring i de statlige virksomhetene. Statlig tariffområde reetablerte i 2019 sin partssammensatte IA-gruppe med representanter fra departementet og de fire hovedsammenslutningene. IA-gruppen har også fått i oppdrag å se nærmere på mulighetene i det nasjonale konseptet HelseIArbeid. I tillegg er det rettet søkelys på seniorene. Departementet har bidratt til igangsetting av en undersøkelse i regi av Arbeidsforskningsinstituttet AFI kalt Seniorer i en sentralforvaltning under omstilling.

Mål 2 Departementene mottar effektive fellestjenester med riktig kvalitet

Gode og effektive felles administrative tjenester er en forutsetning for at departementene skal kunne ivareta rollen som sekretariat for politisk ledelse. Felles løsninger, samlet kompetanse, standardisering og digitalisering gir sterke fagmiljøer, økt effektivitet og bedre kvalitet i oppgaveutførelsen samt stordriftsfordeler som kostnadseffektiv drift og forvaltning. Det er derfor viktig å fortsette arbeidet med standardisering, etablering av sterke fagmiljøer og effektiv samhandling i departementsfellesskapet.

Rapport, strategier og tiltak

Departementet har i 2019 fortsatt oppfølgingen av Strategi for bedre og mer effektive administrative tjenester i departementsfellesskapet (2016–2020).

Det er etablert nye fellestjenester innenfor rekruttering, kompetanseutvikling og HR-statistikk i DSS. Videre er det inngått en rekke nye fellesavtaler som dekker departementenes behov for anskaffelser. Implementeringen av de nye tjenestene har startet opp. Pågående arbeid med innføring av nye fellestjenester og standardiserte arbeidsprosesser i departementsfellesskapet, vil støtte opp under hovedmålet om et mer effektivt og velfungerende departementsfellesskap.

En ny strategi for departementsfellesskapet for perioden 2021–2025 er under utarbeidelse, og skal etter planen ferdigstilles i løpet av 2020.

Det pågår et arbeid med å etablere en felles IKT-plattform for alle departementene og Statsministerens kontor. Arbeidet er et fellesprosjekt med Forsvarsdepartementet og skal bidra til bedre samhandling og bedre informasjonssikkerhet. Finansdepartementet skal over på departementenes felles IKT-plattform som driftes av DSS, og migreringen er planlagt gjennomført i 2020. Dette er en del av prosessen for å samle alle departementene på en felles IKT-plattform. Parallelt med dette, arbeides det også med innføring av en ny felles sak- og arkivløsning for Statsministerens kontor, departementene og DSS. Ambisjonen er at alle brukere har tatt i bruk nytt sak- og arkivsystem i løpet av 2022.

Arbeidet med bedret sikkerhetskultur i departementsfellesskapet fortsetter. Ansattes kompetanse, holdninger og adferd skal kartlegges høsten 2020 for å tilpasse nødvendige tiltak. I 2019 ble podkasten «Strengt hemmelig – veien inn» utviklet og lansert i samarbeid med Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Podkasten har hittil hatt over 30 000 lyttere.

Mål 3 Et nytt, effektivt regjeringkvartal

Regjeringen vil utvikle et åpent, trygt og grønt regjeringkvartal. Regjeringskvartalet skal være velegnet for regjeringens og departementenes arbeid, ha gode bymessige kvaliteter og nødvendig sikkerhetsnivå.

Rapport, strategier og tiltak

Det har i ni år vært arbeidet med å gjenreise regjeringskvartalet etter bombeangrepet 22. juli 2011. Erfaringen fra 22. juli 2011 og sikkerhetslovens krav til sikring av grunnleggende nasjonale funksjoner og nasjonale sikkerhetsinteresser har vært førende i planleggingen av regjeringskvartalet. Etablering av tilfredsstillende infrastruktur, perimetersikring, innebygd sikkerhet i konstruksjon

sjoner og kjøp av eiendom gjør prosjektet kostbart, men er nødvendig for å oppfylle sikkerhetslovens krav til sikring av grunnleggende nasjonale funksjoner, samtidig som kvartalet skal være trygt både for ansatte, besøkende og de som ferdes i området. Politiets sikkerhetstjeneste, Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Forsvarsbygg, Politidirektoratet og Oslo politidistrikt er involvert i arbeidet med utvikling av prosjektet. Regjeringskvartalet skal være åpent, trygt og grønt, med gode byrom og ha flere trygge og gode gang- og sykkelforbindelser enn i dag. Sikkerheten som ligger i det valgte konseptet er ikke til hinder for dette.

Regjeringen la i april 2019 frem Meld. St. 21 (2018–2019) *Nytt regjeringskvartal*. Meldingen redegjør for mål og grunnleggende verdier og hensyn, for detaljer om planleggingen av nytt regjeringskvartal, skadene etter terrorbomben, sikkerhet, miljø- og klimaspørsmål og bymiljø og byutvikling. Stortinget behandlet meldingen 18. juni 2019, og ba om at så mye som mulig av 22. juli-senteret forblir slik det har vært siden opprettelsen i 2015. Det er derfor besluttet at Statsministerens kontor ikke skal tilbake til Høyblokken, men flytte inn i D-bygget. 22. juli-senteret vil bli fremlagt for Stortinget som et eget prosjekt, etter planen i statsbudsjettet for 2022, men byggingen skal skje som en del av regjeringskvartalet. Det er i arbeidet lagt vekt på å ta vare på flest mulig spor etter terrorangrepet. Se omtale av anmodningsvedtak 609 (2018–2019).

Beslutningen om å rive Y-blokken ble tatt i 2014, jf. Prop. 1 S (2014–2015). Det er av sikkerhetsmessige årsaker ikke tilrådelig å benytte Y-blokken til departementsformål. Reguleringsplanen fra 2017 utgjør det juridiske grunnlaget for rivingen, jf. Meld. St. 21 (2018–2019). Stortinget har votert over forslag om riving av Y-blokken og sluttet seg til riving, da Meld. St. 21 (2018–2019) var oppe til behandling, og ved behandlingen av Dok. 8:106 S (2019–2020) i juni 2020. Rivingen av S-blokken, Møllergata 17 og R4 er ferdig høsten 2020. De to øverste påbygde etasjene av Høyblokken rives også høsten 2020, slik at Høyblokken tilbakeføres til sitt opprinnelige uttrykk og høyde fra byggeåret.

Statsbygg inngikk i oktober 2019 flere samspillskontrakter for bygging av nytt regjeringskvartal. Dette innebærer at entreprenør kommer tidlig inn i prosjektet og deltar i detaljplanleggingen. Se omtale av anmodningsvedtak 705 (2017–2018).

Som følge av prosjektutviklingen har departementet vedtatt noen mindre endringer i reguleringsplanen for nytt regjeringskvartal. Dette inkluderer justering av høyden på A-blokken og endring av planområdet på Youngstorget. Det er

etablert samarbeid med Oslo kommune og berørte aktører for å finne løsninger som gjør at dagens bruk av Youngstorget kan opprettholdes.

Stortinget er for øvrig orientert om arbeidet med gjenoppbyggingen av regjeringskvartalet i de årlige budsjettproposisjonene, og er orientert om og har behandlet spørsmål om nytt regjeringskvartal en rekke ganger i form av interpellasjoner, spørsmål og representantforslag.

Byggetrinn 1 er prosjektert i tråd med omtalen i Meld. St. 21 (2018–2019), og det foreligger nå et eksternt kvalitetssikret forprosjekt (KS2) for dette byggetrinnet. I tillegg til rehabilitering av Høyblokken og Møllergata 19 omfatter byggetrinn 1 etablering av bygg A og bygg D, inngangsparti G-blokk, store deler av kjeller for det nye kvartalet, perimetersikring og deler av utendørsanlegg, eksternt kontrollsentersenter, eiendomsserverv, erstatning til grunneiere og brukerutstyr for byggetrinn 1. Innflytting i byggetrinn 1 vil etter planen kunne skje i andre halvdel av 2025 og første halvdel av 2026. Regjeringen legger til grunn at prosjektet skal styres etter kostnad fremfor kvalitet og tid.

Kvalitetssikret kostnadsramme for byggetrinn 1 er 20,5 mrd. kroner (prisnivå 1. juli 2021). Ekstern kvalitetssikrer har gjennomført en oppdatering av prosjektets samfunnsøkonomiske lønnsomhet. Analysen viser lavere lønnsomhet enn ved kvalitetssikringen av konseptvalgutredningen (KS1), fordi kostnadene har økt. I den oppdaterte analysen har prosjektet fortsatt positive ikke-prissatte virkninger, men har negativ nåverdi for de prissatte virkningene på minus 5,4 mrd. kroner sammenliknet med nullalternativet. For regjeringskvartalet er imidlertid nullalternativet ikke valgbart fordi det ikke tilfredsstiller sikkerhetskravene. Kvalitetssikrers vurdering er at endringene i liten grad ville påvirket konseptene ulikt, og at andre konsepter ikke ville blitt vurdert som mer gunstig enn valgt konsept. Departementet vurderer på denne bakgrunn avveiningen mellom prissatte og ikke-prissatte virkninger totalt sett som positive for prosjektet. Ved KS1 var ikke sikkerhetskravene fastsatt og forståelsen av hvordan sikkerheten kunne påvirke prosjektet var umodent. Konkretisering av sikkerhetskrav har medført en betydelig kostnadsvekst i prosjektet. Med gjeldende sikkerhetskrav ville alle konsepter fått betydelig økte kostnader. Ekstern kvalitetssikrer konstaterer at prosjektets størrelse, varighet, kompleksitet og spesielle interessentbilde bidrar til stor usikkerhet. Etter deres vurdering er prosjektet trolig det mest krevende prosjektet Statsbygg har håndtert. Prosjektet vurderes like-

vel til å være modent for igangsetting. Den samfunnsøkonomiske analysen viser at det vil være lønnsomt å bygge trinn 2 og 3 når først byggetrinn 1 er ferdigstilt. Dette skyldes at byggetrinn 1 omfatter betydelige grunninvesteringer som kommer senere byggetrinn til nytte. Ekstern kvalitetssikrer anslår samlet forventet kostnad (P50) for byggetrinn 1, 2 og 3 til 24,1 mrd. kroner (prisnivå 1. juli 2021). Regjeringen vil komme tilbake til kostnadene for byggetrinn 2 og 3 når forprosjekt for disse byggetrinnene er utarbeidet og har gjennomgått ekstern kvalitetssikring.

Ekstern kvalitetssikrer har i sin tilrådning til kostnadsramme kommet med anbefalinger for det videre arbeidet for å sikre at kostnadene i prosjektet ikke går ut over kostnadsrammen. Departementet vil i gjennomføringsfasen følge opp anbefalingene, og legger opp til oppfølging som sikrer forankring, forutsigbarhet og kontroll. De viktigste anbefalingene gjelder helhetlig plan og styring, koordinering av delprosjekter og tilgrensede prosjekter, og å sikre en tilstrekkelig helhetstenkning og systematisk erfaringsoverføring mellom delprosjekter. Prosjekt- og prosjekteierstyring, sammen med markedsusikkerhet og lokale forhold knyttet til byggeplass, logistikk og grensesnitt, utgjør de største usikkerhetene i ekstern kvalitetssikrers usikkerhetsanalyse. I tråd med ordinær praksis for store statlige prosjekter er valutausikkerhet ikke inkludert i usikkerhetsanalysen. Det innebærer at det ikke er tatt høyde for økte valutakostnader ved beregning av kostnadsrammen. Prosjektets størrelse, kompleksitet, gjennomføringsintensitet, markedsusikkerhet og styringsmessige utfordringer tilsier at prosjektet har vesentlig større usikkerhet enn andre store byggeprosjekter, men dette er hensyntatt i forslaget til kostnadsramme.

Prosjektet har i planleggingsfasen hatt fokus på kostnadskontroll og kostnadsreduksjoner gjennom kostnadsstyrt prosjektutvikling, og er optimalisert i mange runder. Viktige kostnadsreduksjoner har vært å tilpasse arealbruk til faktisk behov, flytte støttefunksjoner til omkringliggende bygg og at fellesfunksjoner som resepsjon og kantine mv. ikke dubleres. Det er også gjort grundige avveininger av forholdet mellom sikkerhet og kostnader. Arealbruken i nytt regjeringskvartal blir mer effektiv enn i dag, men gir samtidig rom for gode arbeidsplasser. Som en konsekvens av at Statsministerens kontor ikke skal tilbake til Høyblokken, vil høyden på bygg D bli økt med en etasje. Det er kostnadsbesparende og reduserer usikkerhet i prosjektet å ikke bygge på fire nye etasjer på Høyblokken. Å rehabilitere eksis-

terende påbygg fra 1990, vil bli dyrere enn å rive det eksisterende påbygget slik regjeringen har besluttet. En vesentlig årsak er at rehabilitering av påbygget utløser krav om nye heisløp, som krever areal i alle etasjer. Dermed blir det færre arbeidsplasser i hele Høyblokken. Å ta ned høyden på Høyblokken til 1958-høyden vil dessuten ha positiv innvirkning på antall arbeidsplasser i D-blokken, fordi det bedrer lysforholdene i de nedre etasjene av D-blokken. Høyblokken vil fortsatt være det høyeste bygget i regjeringskvartalet. Regjeringen kommer tilbake til forslag om byggetrinn 2 (bygg C) og byggetrinn 3 (bygg B, E og rehabilitering av bygg G) når disse er prosjektert og kvalitetssikret.

Det vises til Prop. 1 S (2020–2021) for Forsvarsdepartementet for omtale av fase 2 for Sikker teknisk infrastruktur i regjeringskvartalet. Forsvarsbygg skal gjennomføre prosjektet på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Regjeringskvartalet legger til rette for samhandling mellom departementene gjennom samlokalisering og funksjonell arbeidsplassutforming. Det etableres et samhandlingsstrøk på plan to, der bygningene er bundet sammen med gangbroer. Samhandlingsstrøket og områder med representative funksjoner er preget av bruk av tre. Se omtale av anmodningsvedtak 709 (2017–2018). De nederste etasjene rommer alle fellesfunksjonene, blant annet to hovedinnganger. I nytt regjeringskvartal er det etter faglige anbefalinger lagt til grunn et aktivitetsbasert arbeidsplasskonsept uten fast plass og med færre arbeidsstasjoner enn antall ansatte, men dekningsgraden av arbeidsstasjoner er høyere enn målinger av faktisk tilstedeværelse viser. Dette gir rom for løsninger tilpasset ulike oppgaver i departementene, og gode muligheter for konsentrasjonsarbeid. Departementene vil ha mulighet til å velge fast plass med full dekning for sine ansatte. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har som følge av virusutbruddet gitt Statsbygg i oppdrag å se på forhold som kan redusere risikoen for spredning av virus på arbeidsplassen i nytt regjeringskvartal. Departementet har bedt Statsbygg om å samarbeide med aktuelle forskningsbaserte fagmiljøer for å vurdere hvordan det nye regjeringskvartalet gjennom ulike tiltak kan redusere risiko for spredning av virus.

Etter anbefalinger fra sikkerhetsfaglige myndigheter har departementet satt krav til sikkerhet i nytt regjeringskvartal, for eksempel til materialbruk i bærende konstruksjoner. Innenfor rammen av disse kravene er det satt høye mil-

jøkrav til prosjektet, og prosjektet skal oppnå BREEAM-NOR nivå «excellent». For nærmere omtale av klima- og miljøpåvirkning, se omtale av anmodningsvedtakene 706, 707 og 708 (2017–2018).

Senking og overbygging av Ring 1 vil bli gjennomført som et ordinært veiprojekt i regi av Statens vegvesen. Regjeringen vil komme tilbake med forslag til kostnadsramme og startbevilgning når forprosjekt er ferdigstilt og kvalitetssikret.

Kunst i offentlig rom (KORO) er ansvarlig for kunstnerisk utsmykning i det nye regjeringskvartalet, på lik linje med øvrige statlige byggeprosjekter, jf. omtale under kap. 530.

Nytt regjeringskvartal er et ordinært prosjekt innenfor statens husleieordning. Det innebærer at det skal betales husleie som dekker både avskrivninger, forvaltning, drift og vedlikehold. Økt husleie vil bli kompensert, og regjeringen vil legge dette til grunn for senere budsjettforelegg når

dette blir aktuelt. Det er forutsatt at husleieordningen for nytt regjeringskvartal skal gi insentiver til kostnadseffektive løsninger og arealbruk i nytt kvartal.

Det er utarbeidet en overordnet gevinstrealiseringsplan som støtter realisering av effektmålene som er satt for nytt regjeringskvartal, jf. Prop. 1 S (2016–2017). I det videre arbeidet med å utarbeide og beslutte en forpliktende gevinstrealiseringsplan vil det bli lagt vekt på å bidra til at gevinstene blir så store som mulig. Prosjektet skal gi følgende gevinster: økt sikkerhet og evne til å opprettholde samfunnskritiske funksjoner, mer attraktivt bymiljø og et mer miljøvennlig regjeringskvartal, økt kvalitet og effektivitet i saksbehandlingen, mer fleksibel og effektiv arealbruk og mer effektiv bygningsdrift samt mer funksjonelle fellestjenester gjennom samlokalisering.

Det vises også til omtale under kap. 2445 Statsbygg.

Kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	413 365	417 296	413 942
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	63 787	76 599	73 215
23	Husleie for fellesarealer m.m.	21 463	25 326	122 327
25	Nytt regjeringskvartal, <i>kan overføres</i>	7 844	4 039	4 119
27	Felles IKT-løsning, <i>kan overføres</i>	12 032	40 596	66 403
50	Forskningsprogrammer	245 965	70 632	53 324
70	Diverse formål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	2 207	2 994	3 090
	Sum kap. 0500	766 663	637 482	736 420

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 25 økt med 5 mill. kroner til 9 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker i hovedsak lønn, husleie og andre faste driftsutgifter i Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Departementets mål, strategier og tiltak for 2021 og resultatrapport for 2019 beskrives under de aktuelle programkategoriene.

Departementets behov for lokaler er redusert som følge av effektivisering av arealbruken. Det

foreslås derfor å redusere bevilgningen med 2,7 mill. kroner mot en tilsvarende økning på post 23 Husleie for fellesarealer m.m.

Som departementets bidrag til å styrke Statens innkjøps-senter, foreslås det å redusere bevilgningen med 385 000 kroner mot en tilsvarende økning på kap. 1605, post 01 under Finansdepartementet.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen med 3,4 mill. kroner til 413,9 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3500, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70

Bevilgningen skal dekke departementets behov for kjøp av statistikk, data, utredninger, evalueringer og formidling av kunnskap samt gjennomføring av midlertidige tiltak og prosjekter. Prosjektene skal bidra til et godt grunnlag for utvikling og gjennomføring av regjeringens politikk på departementets ansvarsområde.

Rapport

Arbeidsgiverpolitikk

Det er benyttet midler til en felles satsing på digital opplæring, lederutviklingstilbud og på traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning samt på kunnskapsinnhenting. Videre er det benyttet midler til innhenting og bearbeiding av lønns- og personaldata, som særlig benyttes i forbindelse med gjennomføring av lønnsoppjøret i staten.

Effektivisering og fornying

I 2019 er det benyttet midler til arbeidet med å utvikle politikk for innovasjon i offentlig sektor, jf. nærmere omtale under programkategori 13.40. Det er også satt av midler til dette formålet i 2020. Det er også benyttet midler til Stat & Styring – tidsskrift for politikk og forvaltning, og til forvaltningslovutvalget, som departementet har finansiert sammen med Justis- og beredskapsdepartementet. I tillegg er det i 2019 og 2020 benyttet midler til evaluering av Statens innkjøpssenter. I 2020 vil det også benyttes midler til å dekke utgifter til personvernkommissjonen og til departementets koordinering av arbeidet med bærekraftsmålene.

Fylkesmennes fellesadministrasjon (FMFA)

I 2019 ble det benyttet midler for å bedre IKT-sikkerheten hos fylkesmannsembetene og hos FMFA. Det ble blant annet utarbeidet beredskapsrutiner for håndtering av uønskede IKT-hendelser for alt fra tapt mobiltelefon til cyberangrep.

Planlegging og bypolitikk

Kunnskapsinnhenting og -deling gjennom utredninger, analyser og møteplasser er viktige for utvikling av politikk og virkemidler. Midlene bidrar til utvikling av bedre og mer effektive planprosesser og til at kommunene kan utnytte utviklingspotensialet på en bærekraftig måte.

I 2019 og 2020 er det brukt midler til departementets arbeid med digitalisering av planprosesser gjennom bruk av IKT-verktøy. En mer standardisert planbehandling vil gi store effektiviseringsgevinster. Staten har ansvar for å utarbeide standarder og kravspesifikasjoner som brukerne, dvs. kommunene og aktørene i byggenæringen og deres systemleverandører, kan nyttiggjøre seg. Arealstatistikk utvikles og gjøres tilgjengelig på en enkel og brukervennlig måte, slik at det i alle planprosesser etableres et felles, omforent og godt kunnskapsgrunnlag som utgangspunkt for planarbeidet. Digital informasjon og veiledning er en flerårig satsing på mer brukervennlig veiledning. Det er benyttet midler til arbeid med gravefrie løsninger for fornyelse av avløpsledninger som kan redusere kommunenes investeringsbehov med 1,8 mrd. kroner per år.² Videre er det benyttet midler til oppfølging av samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, til utredninger knyttet til områdeutvikling, fortetting og transformasjon og til en NOU som skal se på levekårs- og integreringsutfordringer. Departementet har også støttet opp om fylkesmennes arbeid med samordning av innsigelser, byvekstavtaler og plankompetanse i kommunene.

Regional- og distriktpolitikk

Midlene har gått til analyser, utredninger og dialogarenaer i forbindelse med politikktutvikling og virkemiddelbruk innenfor regional- og distriktpolitikken. I 2019 ble det blant annet benyttet midler til utarbeidelse av en analyse av 15 verdikjeder i Norge, en evaluering av programmet Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene og en rapport om bruk av statlige innovasjonsvirkemidler i små distriktskommuner. Det har videre blitt gjennomført en rekke dialogarenaer og oppstart av Ungdommens distriktspanel. Panelet startet sitt arbeid i 2020. Det har også blitt benyttet midler til forvaltning og utvikling av Regionalforvaltning.no, et fagsystem spesielt tilrettelagt for tilskuddsforvaltning. Systemet brukes av alle fylkeskommuner og av mer enn 275 kommuner og regi-

² Tall fra No-Dig Solution Group.

onråd. I inneværende år finansieres også utvalgsarbeid i forbindelse med en NOU om demografiutfordringer i distriktene, en NOU om næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn, en kartlegging og vurdering av lokale ordninger for å beholde og rekruttere arbeidskraft i Nord-Norge samt oppstart av et læringsnettverk for smart mobilisering.

Bolig- og bygningspolitikk

Det er benyttet midler til å finansiere en rammeavtale med Statistisk sentralbyrå (SSB) for statistikk og analyse om bolig, boforhold, boligøkonomi og byggkvalitet. Videre har det fra 2019 pågått et arbeid med å vurdere om det er behov for å klargjøre kommunenes boligsosiale ansvar, og hvordan dette i så fall skal gjøres. Departementet har også finansiert en kartlegging av kommunenes boligsosiale oppgaver og en utredning om bedre informasjon til boligkjøpere.

I 2019 ble et forprosjekt som skal avklare behov for digitale løsninger for kommunalt disponerte utleieboliger finansiert over posten. I 2020 er det tildelt midler til planlegging og utvikling av de aktuelle digitale løsningene. Et prosjekt om muligheter for forenkling og effektivisering av transformasjonsprosesser i byer og tettsteder ble ferdigstilt i 2019. I februar 2020 leverte Byggkvalitetutvalget sine anbefalinger om tiltak for å sikre god kvalitet og seriøsitet i byggenæringen. Utvalgsarbeidet ble finansiert over denne posten. Departementet har igangsatt flere prosjekter som skal vurdere konsekvensene av noen av forslagene. Regjeringen vil nedsette en ekspertgruppe som skal utrede bostøtten. Ekspertgruppen skal gi en grundig vurdering av bostøttens måloppnåelse, vurdere hvordan den statlige bostøtten virker sammen med andre virkemidler, og gi forslag til hvordan en fremtidig bostøtteordning kan innrettes. Ekspertgruppen skal levere sin rapport i november 2021.

Departementslokaler og nytt regjeringskvartal

Departementslokalene er skjermingsverdige objekter og underlagt krav til sikkerhetsstyring. I 2019 er det benyttet midler til analyser og utredning av sikringsbehov og tiltak for både midlertidige og øvrige departementslokaler i tråd med lov og forskrift. I forbindelse med utviklingen av nytt regjeringskvartal ble det i 2019 benyttet midler til ekstern kvalitetssikring (KS2) av sikker teknisk infrastruktur, og sikkerhetsmessig analyse og

utredning av planer for å sikre at krav som er satt til sikkerhet ivaretas. Arbeidet er videreført i 2020.

Samer og nasjonale minoriteter

I 2019 ble det blant annet benyttet midler til oppfølging av NOU 2007: 13 *Den nye sameretten*, til anskaffelse av Northern Research Institutes (Norut) rapport *Utredning om forholdet mellom samisk språk, kultur og næring*, og til å dekke departementets utgifter til arbeid med *Handlingsplan mot antisemittisme 2016–2020*. I 2020 er det tildelt midler til Divvun – samisk språkteknologi ved Universitetet i Tromsø, for utvikling av tekst-til-tale-teknologi for samiske språk.

Budsjettforslag

I 2021 vil regjeringen markere 10-årsdagen for 22. juli-angrepet. Det foreslås å øke bevilgningen med 1 mill. kroner til minnemarkering på det nye nasjonale minnestedet på Utøyakaia og ved minnestedet i regjeringskvartalet.

Som en del av regjeringens satsing på digital opplæring i staten, har Digitaliseringsdirektoratet bygget opp en virksomhetsplattform. I 2019 ble ansvaret for virksomhetsplattformen overført til DFØ. For å sikre varig finansiering av plattformen, foreslås det å redusere bevilgningen med 2 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 1605, post 01 under Finansdepartementet.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 2 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringer på departementets område. Samlet foreslås det å redusere bevilgningen med 3,4 mill. kroner til 73,2 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Post 23 Husleie for fellesarealer m.m.

Bevilgningen skal dekke utgifter til husleie for ledige arealer i R5, utgifter til erstatningslokaler og driftskostnader for ødelagte bygg i regjeringskvartalet.

Det inngås husleiekontrakt for kapitalkostnadene for sikker teknisk infrastruktur fase 1, og det foreslås at bevilgningen økes med 93,9 mill. kroner for å dekke husleiekompensasjon.

Som følge av at lokaler har blitt ledige, foreslås det å øke bevilgningen med 2,7 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på post 01. Det foreslås videre å overføre husleiemidler på 0,3 mill. kroner til Olje- og energidepartementet knyttet til omfordeling av lokaler.

Inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering, foreslås det en bevilgning på 122,3 mill. kroner.

Post 25 Nytt regjeringskvartal, kan overføres

Bevilgningen skal dekke innkjøp av faglig bistand og utredninger til departementets arbeid med nytt regjeringskvartal, herunder vurderinger av sikkerhetsspørsmål, gevinstrealisering og kvalitets-sikring av prosjektet.

I 2019 ble midlene benyttet til innkjøp av faglig bistand og ekstern kvalitetssikring, herunder KS2, samt til å tilrettelegge for at det kan arbeides forsvarlig med behandling av høyt sikkerhetsgradert informasjon. Arbeidet er videreført i 2020.

Inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering, foreslås det en bevilgning på 4,1 mill. kroner, til faglig bistand prosjektledelse, prosjektstøtte og analysearbeid samt anskaffelse av rådgivningstjenester for sikring av bygg.

Post 27 Felles IKT-løsning, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utgifter for Kommunal- og moderniseringsdepartementet, DSS og Forsvarsdepartementet til innføring av ny sak- og arkivløsning for Statsministerens kontor, departementene og Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS).

Migreringen til Forsvarsdepartementets tonivå-plattform krever blant annet at det innføres ny sak- og arkivløsning som skal være felles for Statsministerens kontor, departementene og DSS.

Det foreslås å øke bevilgningen med 25 mill. kroner til 66,4 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 50 Forskningsprogrammer

Bevilgningen skal dekke departementets behov for langsiktig kunnskapsoppbygging i regi av Norges Forskningsråd. Bevilgningen skal underbygge og gi et godt grunnlag for faglige og politiske beslutninger samt bidra til at det finnes kompetente forskningsmiljøer innenfor departementets sektoransvar. Bevilgningen blir også brukt til direkte støtte til forskning ved statlige forskningsinstitusjoner samt satsing for å inkludere klarspråk i jusutdanningen. Norges forsk-

ningsråd er en sentral aktør i det norske forsknings- og innovasjonssystemet og et viktig virkemiddel for å nå regjeringens forskningspolitiske mål.

Regjeringen har fastsatt fem mål for Forskningsrådet. Målene er:

- Økt vitenskapelig kvalitet.
- Økt verdiskaping i næringslivet.
- Møte store samfunnsutfordringer.
- Et velfungerende forskningssystem.
- God rådgiving.

Målene er felles for alle departementene. Kunnskapsdepartementet har i samarbeid med departementene og Forskningsrådet utarbeidet et styringssystem for departementenes styring av Forskningsrådet. Samlet måloppnåelse for Forskningsrådets virksomhet i 2019 er omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2021.

Rapport

Demokratisk og effektiv styring og forvaltning (DEMOS)

DEMOS er et tiårig forskningsprogram som startet i 2015. Programmet skal bidra til å utvikle kunnskapsgrunnlaget for en demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning. Et mål for DEMOS er å bygge kompetente forskermiljøer som kan hevde seg internasjonalt. Programmet har utlyst relativt store forskerprosjekter for å oppnå dette.

Prosjektene i DEMOS retter seg spesifikt mot offentlig sektor, både på statlig, regionalt og kommunalt nivå, og mange belyser forholdet mellom nivåene. Statlig styring og forvaltning, kommunereformen og styrings- og samarbeidsformer er noen av temaene.

I 2019 fortsatte arbeidet med prosjektet «NoReg», ved blant andre Transportøkonomisk institutt og Vista Analyse. Prosjektet utvikler en regional likevektsmodell for norsk økonomi, og i begynnelsen av 2020 leverte prosjektet den første årlige fremskrivningen av norsk økonomi basert på NOREG-modellen. Den første rapporten la blant annet vekt på å illustrere regionaløkonomiske konsekvenser av Statistisk sentralbyrås befolkningsprognoser, og modellens fleksible regioninndeling muliggjør å studere relevante problemstillinger på flere nivåer. Modellen skal etter hvert være tilgjengelig for lokale, regionale og nasjonale myndigheter, og for akademiske miljøer for studier av politikkreformer og strukturelle endringer i norsk økonomi over tid.

Prosjekt om kommune- og regionreformprosessene ble avsluttet i 2019. Forskningsrådet har i 2020 lyst ut et nytt prosjekt under DEMOS, om overordnede effekter av kommune- og regionreformprosessene og om generalistkommunesystemet.

Et nytt program innen planforskning ble startet opp i 2019 med en totalramme på om lag 50 mill. kroner. Dette er av typen «Kompetanse- og samarbeidsprosjekter» (KSP). Satsingen er ledd i et langsiktig arbeid for å bidra til å utvikle kunnskapsgrunnlaget som må ligge til grunn for planlegging etter plan- og bygningsloven. Målet er at det også skal bygge sterke fagmiljøer, øke forskningsinnsatsen og å bidra til å koble forskningsmiljøer tettere på utdanninger innenfor dette feltet. Midlene er besluttet lyst ut i to omganger. Den første utlysningen resulterte i tre prosjekter med en samlet ramme på 27 mill. kroner for perioden 2020–2023. Den andre ble lyst ut våren 2020 med en ramme på 25 mill. kroner. Beslutningen om tildeling vil skje i regi av Forskningsrådet ved årsskiftet 2020/2021. Samlet vil dette kunne gi rom for inntil seks større prosjekter med virketid ut 2024.

Samlet tildeling til DEMOS i 2020 er 40 mill. kroner.

Velferd, arbeid og migrasjon (VAM)

VAM er det største samfunnsvitenskapelige forskningsprogrammet i Norge. Programets hovedmål er å gi kunnskap av høy kvalitet som bidrar til at samfunnet får bedre evne, virkemidler og kapasitet til å håndtere og løse samfunnsutfordringer innenfor velferd, arbeidsliv og migrasjon.

Fra 2011 ble programmet utvidet til å omfatte boligspørsmål. Formålet er å få mer kunnskap om boligens betydning i sammenheng med andre velferdstematiske felt. Departementets bidrag er 7,6 mill. kroner i 2020.

Innenfor forskningsprogrammet pågår det nå et større prosjekt om vanskeligstilte på boligmarkedet og effekter av tiltak. I tillegg er et prosjekt om uønskede posisjoner på boligmarkedet i slutfasen.

FORKOMMUNE

Det er behov for å øke kapasiteten for innovasjon og forskning i offentlig sektor for å kunne løse viktige samfunnsutfordringer, øke effektiviteten og gi brukerne bedre tjenester. FORKOMMUNE er Forskningsrådets program for forskning og inno-

vasjon i kommunesektoren. Departementets bidrag er 5,1 mill. kroner i 2020. Fra 2019 ses søknadene til FORKOMMUNE i sammenheng med andre forskningsprogrammer, som Gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstjenester (HELSEVEL) og Forskning og innovasjon i utdanningssektoren (FINNUT). I mars 2020 delte Forskningsrådet ut 210 mill. kroner til 33 prosjekter ledet av offentlig sektor der de skal samarbeide med forskere. Over 80 kommuner deltar.

Joint Programming Initiative Urban Europe (JPI Urbant Europa)

JPI Urbant Europa er et forsknings- og innovasjonssamarbeid om urbane spørsmål som i dag involverer opp mot 20 europeiske land og EU-kommisjonen. Aktiviteter under programmet gjøres i tillegg til det som skjer under rammeprogrammet Horisont 2020. Arbeidet i JPI Urbant Europa videreføres i 2021. Det er ikke endelig avklart om arbeidet med urbane spørsmål skal inngå i et eget partnerskap i Horisont Europa.

Departementet og Norges forskningsråd har hovedansvaret for den norske oppfølgingen av JPI Urbant Europa. Norske forskningsmiljøer er aktivt med i relevante prosesser. Byene og deres omland står overfor betydelige dilemmaer i sine bestrebelser på å møte sosiale, næringspolitiske og miljømessige utfordringer ved byutvikling. Viktige mål for programmet er å belyse og legge grunnlaget for utviklingen av byer som er bærekraftige og gode å leve i, gjennom en sektorovergrepene og tverrfaglig tilnærming til forskning og innovasjon. I arbeidet vektlegges koblingen til bærekraftsmålene og det å oppnå resultater som er relevante for pågående politiske prosesser, herunder arbeidet med EUs Urban Agenda. Departementets bidrag er 2,8 mill. kroner i 2020.

Samisk forskning (SAMISK)

Programmet samisk forskning III er et løpende program med en ikke-definert tidsperiode. Det er et faglig bredt grunnforskningsprogram for samiske problemstillinger innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Programmet skal fremme forskning av høy kvalitet som er relevant for politikkutvikling, forvaltning og for andre aktører i samfunnet. Målet er å få mer kunnskap om kulturtrykk, samisk identitet og samfunnsbygging, oppvekst og utdanning, språk, klima og miljø, levekår og befolkningsutvikling. Departementets bidrag er 3,5 mill. kroner i 2020.

Forskning som gjelder nasjonale minoriteter (SAMKUL)

Forskning som gjelder nasjonale minoriteter finansieres gjennom Norges forskningsråds program Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger (SAMKUL). Departementets bidrag er 2,95 mill. kroner i 2020.

I Forskningsrådets satsing inngår flere prosjekter som følger opp regjeringens handlingsplan mot antisemittisme (2017–2021), blant annet i regi av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter. I tillegg finansierer Forskningsrådet et pågående prosjekt om kvensk språk og kultur ved Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet.

Direkte støtte til statlige forskningsinstitutter

Høsten 2018 ga Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Finansdepartementet OsloMet, Samfunnsøkonomisk analyse og Eiendomsverdi i oppdrag å etablere et nytt senter for boligmarkedsforskning. Det nye senteret, Housing Lab, skal forske på hva som er driverne i boligmarkedet, og sammenhenger mellom boligmarkedet, makroøkonomien og finansmarkedene. Senteret skal legge til rette for at det forskes mer på forhold i boligmarkedet der forskningen er mangelfull, og da særlig på tilbudssiden. Senteret er etablert med ansatte og lokaler. Det er produsert flere forskningsartikler som er publisert i anerkjente tidsskrifter, og flere relevante forskningsprosjekter er under arbeid. Housing Lab er tildelt 2,5 mill. kroner i 2020.

Det er tildelt 1,2 mill. kroner i 2019 og i 2020 til en doktorgrad i rettsinformatikk ved UiO med varighet på tre år. Midlene bidrar til å øke kompetansen om forholdet mellom bygningsrett og digitalisering av byggesaksprosess.

Universitetet i Oslo (UiO) er tildelt 3 mill. kroner i 2020 til deres satsing på å integrere klart språk i jusutdanningen.

ARENA Senter for europaforskning er tildelt 1 mill. kroner i 2020. Forskningen ved senteret fokuserer på politisk integrasjon og endring i Europa. Formålet med tilskuddet er å sikre forskning og kompetansebygging på EU og hvordan norsk forvaltning er integrert i den fremvoksende flernivå-forvaltningen i Europa.

Senter for forskningsbasert innovasjon ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) er tildelt 1 mill. kroner i 2020. Bevilgningen til Centre for Advanced Structural Analysis (CASA) ved NTNU gjelder forsknings- og utviklingsaktiviteter innen sikkerhet og beskyttelse av bygninger. Arbeidet gir kunnskap og metoder for å kunne utføre beregninger, sette funksjonskrav og dimensjonere konstruksjoner som oppfyller kravene. Arbeidet er viktig for nåværende departementsbygg og det nye regjeringskvartalsprosjektet.

Budsjettforslag

For å redusere avsetningene som er knyttet til denne posten, foreslås det en ettårig reduksjon av bevilgningen med 15,2 mill. kroner i 2021. Denne reduksjonen skal ikke føre til redusert aktivitet, og Forskningsrådet skal fortsette å lyse ut midler som om bevilgningen ikke var redusert. Forskningsrådet kan i 2021 legge opp til aktivitet med utgangspunkt i at disse midlene vil bli ført tilbake til posten i 2022.

Til inndekning av kontingent til norsk deltakelse i Horisont Europa foreslås det å redusere bevilgningen med 1,8 mill. kroner mot en tilsvarende økning av Kunnskapsdepartementets kap. 288 Internasjonale samarbeidstiltak, post 73 EUs rammeprogram for forskning og innovasjon.

Samlet foreslås det en bevilgning på 53,3 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Tabell 6.2 Fordeling av bevilgningen på programmer

Program	(i 1 000 kroner)	
	Budsjett 2020	Forslag 2021
<i>Norges Forskningsråd:</i>		
DEMOS	40 000	28 774
VAM	7 550	3 500
FORKOMMUNE	5 132	3 100
JPI Urbant Europa	2 800	2 800
SAMISK	3 500	3 500
SAMKUL	2 950	2 950
<i>Direkte støtte:</i>		
ARENA – senter for europaforskning	1 000	1 000
NTNU – senter for forskningsbasert innovasjon	1 000	1 000
UiO – klart språk i juridisk utdanning og forskning	3 000	3 000
UiO – ph.d rettsinformatikk	1 200	1 200
Housing Lab	2 500	2 500
Sum	70 632	53 324

Den ettårige reduksjonen for å redusere avsetningene er fordelt på programmene DEMOS (-9,2 mill. kroner), VAM (-4 mill. kroner) og FORKOMMUNE (-2 mill. kroner), etter en samlet vurdering av størrelse på programmene og avsetninger fra tidligere år. Som det fremgår av omtalen ovenfor skal denne reduksjonen ikke føre til redusert aktivitet.

Post 70 Diverse formål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen skal dekke kontingenter og enkeltstående tilskudd med navngitt mottaker, som ikke hører naturlig inn under andre budsjettposter.

I 2021 skal bevilgningen dekke Norges årlige kontingent for medlemskap i European Institute of Public Administration (EIPA), i European Centre of Employers and Enterprises providing Public Services and Services of general interest (CEEP) og i International Hydrographic Organization (IHO).

Bevilgningen skal videre dekke utgifter på 1,3 mill. kroner til oppfølging av handlingsplan mot antisemittisme. Midlene skal blant annet benyttes til sikkerhetstiltak og informasjonstiltak ved Jødisk Museum i Trondheim.

Bevilgningen skal også dekke noen mindre stipendutbetalinger til mastergradsstudenter innenfor økonomi og juss på bolig-, bomiljø- og byggområdene.

Samlet foreslås det en bevilgning på 3,1 mill. kroner, inkludert prisjustering.

Kap. 502 Tariffavtalte avsetninger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	1 660		
70	Kompetanseutvikling mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	19 124		
71	Opplæring og utvikling av tillitsvalgte	195 000	195 000	195 000
	Sum kap. 0502	215 784	195 000	195 000

Bevilgningene på postene forhandles mellom Kommunal- og moderniseringsdepartementet og hovedsammenslutningene i staten som parter i hovedtariffoppgjøret i det statlige tariffområdet. På grunn av virusutbruddet er årets lønnsoppgjør utsatt til høsten med 15. september som forhandlingsfrist. Det foreslås derfor ikke bevilgning på post 21 og 70 for 2021. Bevilgningen på post 71 foreslås beregningsteknisk videreført inntil oppgjøret er klart. Departementet vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte etter avslutning av forhandlingene og påfølgende mekling.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70

Posten er i hovedsak benyttet til honorarer i forbindelse med de sentrale partenes satsing på forsøk i statens felles regel- og avtaleverk.

Post 70 Kompetanseutvikling mv., kan overføres, kan nyttes under post 21

Posten er benyttet til å dekke tilskudd til kompetanse- og omstillingsarbeid og skal bidra til å legge til rette for en god praktisering av de tillitsvalgtes medbestemmelse.

Post 71 Opplæring og utvikling av tillitsvalgte

Posten dekker organisasjonenes utgifter i forbindelse med opplæring og utvikling av tillitsvalgte. Bevilgningen benyttes i samsvar med særavtale om opplærings- og utviklingsmidler. Bevilgningen foreslås beregningsteknisk videreført. Departementet vil komme tilbake med eventuell justering etter lønnsoppgjøret.

Kap. 510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	668 176	640 329	669 775
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	59 559	61 157	62 798
22	Fellesutgifter	129 664	134 672	138 287
23	22. juli-senteret	10 994		
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	59 807	21 083	21 673
46	Sikringsanlegg og sperresystemer, <i>kan overføres</i>	10 146	8 779	9 025
Sum kap. 0510		938 346	866 020	901 558

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 01 økt med 10,3 mill. kroner til 650,6 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) skal levere gode og effektive fellestjenester til departementene og Statsministerens kontor. DSS leverer tjenester innenfor områdene anskaffelser, bedriftshelsetjeneste, post- og vare-mottak, resepsjon, kantine, renhold, møteromstjenester, IKT og digitale innholdstjenester, vakthold og sikring mv. DSS skal styrkes som hovedleverandør av fellestjenester. Oppgaver innenfor HR er etablert og arkiv- og dokumentforvaltning skal etableres som nye fellestjenester.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til lønn og andre driftsutgifter for DSS. I tillegg dekker bevilgningen utgifter til fellestjenester for departementsfellesskapet og Statsministerens kontor.

Rapport

DSS har fortsatt arbeidet med å utvikle standardiserte fellesløsninger som understøtter og effektiviserer departementenes kjerneprosesser. I 2019 er det implementert løsninger for utarbeidelse av statsbudsjettet og spørsmål fra Stortinget. Departementenes samhandlingsverktøy for statsbudsjettet (Budmod) er under videreutvikling. Det er utarbeidet felles miljøpolicy og miljømål for departementsfellesskapet. Miljøkartlegging, oppfølging av handlingsplaner, rapportering og overvåking er fellesprosesser som utføres av DSS på vegne av departementsfellesskapet.

Sentralbordet for departementsfellesskapet ble overført til Statens servicesenter i Engerdal (SSiE) fra 1. juli 2019.

DSS har de senere år hatt en større satsing på lære-plasser. Dette gjelder spesielt innenfor sikkerhetsfaget, men også innenfor andre felt. Flere av de som har tatt fagbrev, har fått fast stilling i DSS etter endt læretid. DSS har i løpet av 2019 hatt totalt 14 lære-plasser. Tolv av disse har vært i sikkerhetsfaget, én i IKT-faget og én i medieproduksjonsfaget. Det begynner seks nye lærlinger høsten 2020. I desember 2019 ble DSS kåret til statens beste lærebedrift for 2019.

Budsjettforslag

DSS har gjennom flere år hatt merinntekter på brukerfinansierte tjenester. Posten foreslås derfor økt med 20 mill. kroner mot en tilsvarende økning av inntektene på kap. 3510, postene 02 og 03.

Det foreslås å øke bevilgningen med 7,8 mill. kroner i forbindelse med virusutbruddet til digitale tjenester som medieproduksjon og pressekonferanser samt økt bemanning til renholdstjenester.

Inkludert avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering, foreslås det en samlet bevilgningsøkning på 29,4 mill. kroner, til 669,8 mill. kroner. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3510, postene 02 og 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke deler av IKT-tjenestene som DSS leverer til departementene på felles IKT-plattform. Standardiserte løsninger som hvert enkelt departement har behov for, skal være obligatoriske og bevilgningsfinansierte.

Inkludert avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering, foreslås det en bevilgning på 62,8 mill. kroner.

Post 22 Fellesutgifter

Bevilgningen dekker deler av fellesutgiftene for departementsfellesskapet. Dette gjelder blant annet husleie for fellesareal, statsforvaltningens avtale med Kopinor og drifts- og vedlikeholdsavtaler og utviklingskostnader for regjeringen.no.

Om lag 102 mill. kroner av utgiftene gikk i 2019 til å dekke husleie, energi og brukeravhengige driftskostnader for fellesarealer i regjeringskvartalet. Til statens avtale med Kopinor, utenom forsvarssektoren, ble det utgiftsført om lag 9,4 mill. kroner. Resterende bevilgning er benyttet til kjøp av tjenester for drift og utvikling av regjeringen.no.

Inkludert avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering, foreslås det en bevilgning på 138,3 mill. kroner.

Post 23 22. juli-senteret

22. juli senteret ble overført til kap. 251, post 01 under Kunnskapsdepartementet fra 1. juli 2019.

Utgiftene for 2019 var i hovedsak lønn og personalutgifter, husleie og renhold av senteret.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utgifter til investeringer, vedlikehold, utskifting av utstyr og utviklingskostnader knyttet til DSS' tjenesteleveranser innenfor tjenestoområdene Vakt- og resepsjonstjenester, Digitale tjenester, Fasilitetstjenester og HR-tjenester.

Bevilgningen ble i 2019 benyttet til ombygging av Akersgata 64 for å klargjøre for riving av Y-blokken, nye uniformer, oppgradering av statsbudsjettets samhandlingsverktøy for budsjettdata (Budmod), teknisk utstyr for vakt- og resepsjonstjenestene og utstyr til IKT infrastruktur.

Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgning på 21,7 mill. kroner.

Post 46 Sikringsanlegg og sperresystemer, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til elektroniske sikringsanlegg og sperresystemer i regjeringsbyggene.

Bevilgningen i 2019 ble i all hovedsak benyttet til investeringer og vedlikehold av elektroniske sikkerhetssystemer og teknisk sikringsutstyr samt vedlikehold av kjøretøysperrer.

Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgning på 9 mill. kroner.

Kap. 3510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
02	Diverse inntekter	39 202	22 761	40 372
03	Brukerbetaling	77 346	62 295	66 967
	Sum kap. 3510	116 548	85 056	107 339

Post 02 Diverse inntekter

På posten føres i hovedsak betaling for standard- og tilleggstjenester til Høyesterett, Statsbygg og driftsinntekter for Statens servicesenter i Engerdal. Inntekter fra Statsbygg er i hovedsak betaling for støtte fra DSS til prosjektet nytt regjeringskvartal. Beløpets størrelse varierer med arbeidene i prosjektene.

DSS har gjennom flere år hatt merinntekter på brukerfinansierte tjenester. Posten foreslås derfor økt med 17 mill. kroner mot tilsvarende økning av utgiftene, jf. kap. 510, post 01.

Det foreslås en bevilgning på 40,4 mill. kroner.

Post 03 Brukerbetaling

På posten føres brukerbetaling for tilleggstjenester til departementene og Statsministerens kontor.

DSS har gjennom flere år hatt merinntekter på brukerfinansierte tjenester. Posten foreslås derfor økt med 3 mill. kroner mot tilsvarende økning av utgiftene, jf. kap. 510, post 01.

Det foreslås en bevilgning på 67 mill. kroner.

Programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene

Utgifter under programkategori 13.25 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
525	Fylkesmannsembetene	2 019 751	2 069 260	2 065 953	-0,2
	Sum kategori 13.25	2 019 751	2 069 260	2 065 953	-0,2

Inntekter under programkategori 13.25 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3525	Fylkesmannsembetene	130 223	172 308	176 932	2,7
	Sum kategori 13.25	130 223	172 308	176 932	2,7

Ansvarsområder

Fylkesmannen er Kongens og regjeringens representant i fylket og skal arbeide for at Stortingets og regjeringens vedtak, mål og retningslinjer blir fulgt opp. Fylkesmannens ansvar er fastsatt i Instruks for Fylkesmenn.³

Innen samfunnssikkerhet og beredskap er Fylkesmannen gitt et særskilt ansvar av regjeringen for å samordne dette regionalt.⁴

Fra 1. januar 2019 ble Fylkesmennes fellesadministrasjon (FMFA) etablert som eget forvaltningsorgan underlagt Kommunal- og moderniseringsdepartementet. De ansatte har kontorsted ved embetene, og hovedsetet er i Arendal. FMFA har ansvar for styrings-, drifts- og utviklingsoppgaver innen det administrative området for fylkesmannsembetene. Målet med etableringen er gode administrative tjenester tilpasset framtidens embeter.

Utviklingstrekk og utfordringer

I forbindelse med virusutbruddet har fylkesmannsembetene en sentral samordningsrolle i regionene, særlig innenfor krise- og beredskapsområdet og helse- og sosialområdet.

Fylkesmennes regionale samordningsrolle er avgjørende for å bidra til felles situasjonsforståelse mellom regionalt og sentralt nivå.

Kommunene er i stadig større grad involvert i oppgaveløsningen av ikke bare nasjonale og regionale, men også globale samfunnsutfordringer knyttet til bærekraftsmålene. Mange kommuner som opplever befolkningsnedgang og aldring, har utfordringer med tilstrekkelig kapasitet og kompetanse i organisasjonen for å dekke opp alle fagområder. I mange byområder er det sterk befolkningsvekst og uhensiktsmessige kommunegrenser, noe som vanskeliggjør en bærekraftig samfunnsutvikling der samlet areal og effektive transportløsninger mellom bosted, arbeid og fritid sees i sammenheng. Større kommuner og en mer ensartet og framtidsrettet kommunestruktur er viktig for å sikre sterke og bærekraftige velferdscommuner over hele landet.

³ Gitt ved kgl.res. 7. august 1981, endret ved kgl. res. 10. november 1988 og 6. juli 1999.

⁴ Gitt ved kgl.res 19. juni 2015

Det er et overordnet nasjonalt mål at kommunene utvikler en bærekraftig og sunn økonomiforvaltning. Sterk inntektsvekst og god innsats fra både kommunene og fylkesmannsembetene har de siste årene ført til en stor nedgang i antall kommuner i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK). For å holde antall kommuner i ROBEK på et lavt nivå er det viktig at fylkesmannen fortsetter å jobbe aktivt med kommuneøkonomi og prioriterer oppfølging av kommuner i ROBEK og andre kommuner i økonomisk ubalanse.

Endringene i det helhetlige utfordringsbildet på samfunnssikkerhetsområdet krever planlegging for å sikre at samfunnet er godt forberedt lokalt, regionalt og nasjonalt. I kraft av sin samordningsrolle har fylkesmannen ansvar for å ha oversikt over det helhetlige situasjonsbildet i fylket. I tillegg til å gi råd, veiledning og oppfølging av kommunene skal fylkesmannen også bidra til kunnskapsdeling og situasjonsrapporteringer mellom forvaltningsnivåene og regionale aktører, både offentlige og private.

Håndteringen av virusutbruddet har tydeliggjort hvor viktig fylkesmennenes samordningsrolle er under hendelser, ikke minst for å bidra til felles situasjonsforståelse mellom regionalt og sentralt nivå samt hensiktsmessig koordinering og oppfølging regionalt og lokalt.

Helseberedskap inngår som en sentral del av det helhetlige utfordringsbildet. Fylkesmannen skal gjennom tilrettelegging og veiledning medvirke til at kommunene og regionale og lokale etablerer planer som del av samordnet planverk, jf. Nasjonal helseberedskapsplan.

Evaluerings og læring av håndteringen av virusutbruddet og videreutvikling av totalforsvaret vil være viktig arbeid framover. Økt digitalisering av samfunnet skaper muligheter, men også sårbarheter. Denne tendensen og hendelser som blant annet virusutbruddet, krever at fylkesmannen har en tydelig og aktiv rolle innen samfunnssikkerhet og beredskap, og at det sikres god samhandling på alle nivå.

De kommunale sosiale tjenestene er velferdsstatens siste sikkerhetsnett og retter seg mot vanskeligstilte. Fylkesmannen skal gjennom tiltak som styrker kompetansen og regelverksetterle-

velsen bidra til at kommunene ivaretar sitt ansvar for de sosiale tjenestene på en god måte, herunder tilgjengelighet til de sosiale tjenestene, at kommunene gjør individuelle vurderinger i den enkelte sak og sørger for at barneperspektivet ivaretas i NAV-kontoret. Fylkesmennene vil være en viktig bidragsyter for å sikre best mulig sosiale tjenester i en slik situasjon.

Å løse klima- og miljøutfordringene er blant vår tids største utfordringer. Vi står overfor flere svært alvorlige utviklingstrekk knyttet til endringer i klimaet, tap av naturmangfold, marin forsøpling og spredning av mikroplast i havet. Press på arealer som følge av arealinngrep og arealbruksendringer er en viktig del av disse utfordringene. Klima- og miljøutfordringene fører til endringer som påvirker befolkningens helse, livsgrunnlag og verdiskaping. Disse utfordringene må løses på alle nivå.

Reindriften har vinteren 2020 opplevd en alvorlig beitekrise, da unormalt store snømengder og krevende isforhold som følge av ustabil vær gjorde beiteene utilgjengelige. Endringer i beiteforhold som følge av klimaendringer er en utfordring for reindriften, og værforholdene vil kunne endre forutsigbarheten i beiteforholdene betydelig framover. Fylkesmannen skal som reindriftsmyndighet ha kunnskapsgrunnlag for å vurdere hvordan utfordringene skal løses, gjennom god dialog med reindriftsnæringen.

Sårbare grupper har behov for at samfunnet ivaretar dem og beskytter deres interesser. Tilsynserfaringer og funn fra landsomfattende tilsyn viser at det forekommer svikt i tjenesteytingen. Fylkesmannens tilsyn skal forebygge svikt og avdekke når tjenestene ikke er gode og sikre nok. Det er behov for økt harmonisering, kvalitetsutvikling og kompetanseheving i tilsynet. For å få et virkningsfullt tilsyn, som bidrar til styrket kvalitet og sikkerhet i tjenestene, er det viktig at pasienters og brukeres perspektiv og erfaring blir brukt. Utvidede varselordninger om alvorlige hendelser skal bidra til bedre pasient- og brukersikkerhet. Behandlingen av saker om mulig svikt i tjenestene må gjøres ressurseffektivt og målrettet, og virksomhetenes ansvar for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av helselovgivningen må tydeliggjøres.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.3 Mål for programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene

-
1. Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket
 2. Statlige virksomheter på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger
 3. Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene
 4. Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk
-

Mål 1 Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket

Fylkesmannen utfører sektoroppgaver på sentrale samfunnsområder på vegne av flere departement. Departementene har direkte instruksjonsmyndighet overfor fylkesmannen på sine ansvarsområder. Som sektormyndighet skal fylkesmannen gjennom veiledning, dialog og tilsyn med kommunene, fylkeskommunene og andre offentlige og private tjenesteleverandører medvirke til å iverksette nasjonal politikk. Fylkesmannen er en sentral bidragsyter på flere fagområder som understøtter bærekraftsmålene. For å sikre en balansert sosial, økonomisk og miljømessig utvikling skal embetene bidra til at bærekraftsmålene er godt kommunisert og at de ligger til grunn for den kommunale og fylkeskommunale planleggingen.

Rapport, strategier og tiltak

Ny kommunelov

Fylkesmannen gjør hvert år viktig arbeid med å veilede og formidle kunnskap om lover og forskrifter på kommunalrettens område. Ny kommunelov ble vedtatt av Stortinget i juni 2018, og er trådt i kraft. Fylkesmannen har hatt og vil fortsatt ha en sentral rolle i å veilede kommuner, folkevalgte og private i ny kommunelov og tilhørende forskrifter.

Økonomiforvaltning

Fylkesmannen veileder og formidler kunnskap om regelverk på økonomi, langsiktig planlegging og rapportering til kommunene.

Fylkesmannen har en viktig rolle med å veilede kommunene i rapportering og bruken av styringsdata som Kommune-stat-rapportering (KOSTRA). Det er viktig at fylkesmannen formidler til kommunene hvordan de kan bruke

KOSTRA-data til styringen i egen kommune, samtidig som fylkesmannen aktivt bruker KOSTRA i dialogen med kommunene.

Regjeringen ønsker å bidra til at kommunene kan tenke nytt og at det utvikles innovative løsninger for de utfordringene samfunnet står overfor. Fylkesmannen har tildelt om lag 152 mill. kroner i skjønnsmidler til omstillings- og fornyingsarbeidet i kommunene i 2019. Også i 2021 vil kommuner som ønsker å prøve ut nye løsninger i sin virksomhet, kunne søke fylkesmannen om skjønnsmidler til innovasjons- og fornyingsprosjekter.

Helse- og omsorgstjenester

Fylkesmannen driver veiledning og fører tilsyn med helse- og omsorgstjenestene. Et overordnet mål for denne virksomheten er økt pasientsikkerhet og styrket kvalitet i samsvar med nasjonale målsettinger. Fylkesmannen støtter tverrsektorielle og tverrfaglige tiltak som fagdager for helsepersonell og tverrfaglige nettverk.

Ved akutte kriser vil tilsyn som regel være en lite egnet aktivitet. Virusutbruddet vil strekke seg langt inn i 2021, og relevant tilsyn vil være en viktig aktivitet. Det er viktig å sikre tilstrekkelig omfang av tilsynsaktiviteter i 2021.

I 2019 la regjeringen fram en ny strategi for helsekompetanse, og fylkesmannen skal bidra til å gjøre begrepet og strategien kjent.

Fylkesmannen har en sentral rolle i gjennomføringen av tiltak i Meld. St. 15 (2017–2018) *Leve hele livet – En kvalitetsreform for eldre*. Fylkesmannen koordinerer de regionale støtteapparatene for gjennomføring av *Leve hele livet* i perioden 2019–2023. Støtteapparatet skal veilede kommunene i deres arbeid med å planlegge og gjennomføre reformen lokalt. Det legges opp til en prosess hvor kommunestyrene behandler og vedtar hvordan reformens løsninger kan innføres og gjennomføres lokalt. De kommunene som omstiller

seg i tråd med reformen *Leve hele livet*, vil bli prioritert innenfor en rekke relevante tilskuddsordninger fra og med 2021. Det vises til nærmere omtale under kap. 761 i Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet. Regjeringen vil i løpet av 2020 legge fram en nasjonal ernæringsstrategi for eldre. Strategien skal inngå som en del av støtteapparatenes arbeid med gjennomføringen av *Leve hele livet*.

Regjeringen har våren 2020 lagt fram Meld. St. 24 (2019–2020) *Lindrende behandling og omsorg. Vi skal alle dø en dag. Men alle andre dager skal vi leve*. Stortingsmeldingen skal bidra til mer åpenhet om døden, til at mennesker med behov for lindrende behandling og omsorg ivaretas på en helhetlig måte for best mulig livskvalitet og til økt grad av valgfrihet ved livets slutt. Fylkesmannen skal bidra til å gjøre meldingen kjent i fylket.

Nasjonal helse- og sykehusplan gjelder for perioden 2020–2023, jf. Meld. St. 7 (2019–2020). Fylkesmannen skal bidra til å realisere målene i planen og i særlig grad legge til rette for tettere samhandling mellom nivåene i helsetjenesten.

Fylkesmannen vil ha en viktig rolle i oppfølgingen av Kompetanseløft 2025, ny handlingsplan for rekruttering, fagutvikling og kompetanseheving i kommunale helse- og omsorgstjenester. Fylkesmannen må prioritere innsatsen slik at kommuner med særlige utfordringer blir fulgt opp.

Regjeringen vil legge fram Demensplan 2025, som vil gjelde fra 1. januar 2021. Fylkesmannen vil ha en viktig rolle i oppfølgingen av Demensplan 2025 ved å stimulere til at kommunene følger opp satsingsområder og tiltak i planen og tilrettelegger tjenestene for personer med demens og deres pårørende.

Regjeringen tar sikte på å legge fram en samlet pårørendestrategi og handlingsplan i løpet av 2020. Strategien vil omfatte pårørende i vid forstand og skal bidra til at pårørende i større grad anerkjennes som en ressurs og kan leve gode liv. Fylkesmennene skal bidra til at strategien blir kjent og iverksatt i fylket.

Fylkesmannen har en viktig rolle i oppfølgingen av blant annet Meld. St. 26 (2014–2015) *Fremtidens primærhelsetjeneste – Nærhet og helhet*.

Fra og med 2021 innføres det et plankrav for investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser. Endelig innføringstidspunkt tilpasses tilsagnsrammen og situasjonen med virusutbruddet. Formålet med plankravet er å stimulere til bedre og mer helhetlige behovsvurderinger av kommunenes helhetlige bo- og omsorgstilbud. Fylkesman-

nen har en sentral rolle i oppfølgingen av tilskuddet i samarbeid med Husbanken.

Regjeringen la våren 2020 fram Handlingsplan for allmennlegetjenesten (2020–2024). Handlingsplanen skal bidra til en attraktiv, teambasert tjeneste av god kvalitet som bygger en god allmennlegetjeneste for fremtiden. Fylkesmannen skal bidra til å gjøre tiltakene i planen kjent i fylket og stimulere til at kommunene tilrettelegger for implementering.

Psykisk helse, rus og vold

Fylkesmannen skal være en sentral pådriver for å styrke det kommunale arbeidet med psykisk helse, rus og vold. Derfor er det ved embetene etablert egne stillinger med et særlig ansvar for å gi faglig bistand og oppfølging til kommunene innenfor disse områdene. Fylkesmannen skal følge opp tiltakene i *Mestre hele livet – Regjeringens strategi for god psykisk helse (2017–2022)*, *Handlingsplan for forebygging av selvmord* og implementeringen av pakkeforløp psykisk helse og rus. Fylkesmannens innsats på rusfeltet, herunder oppfølging av Nasjonal overdosestrategi 2019–2022, må ses i sammenheng med områdene psykisk helse og voldsproblematikk.

Rapporter fra samtlige fylkesmannsembeter viser at alle har en tilfredsstillende oppfølging av *Opptrappingsplanen for rusfeltet (2016–2020)*, jf. Innst. 240 S (2015–2016). Faglig veiledning til å utvikle kommunalt rusarbeid og opplysning om statlige virkemidler er av de sentrale oppgavene som utføres av rådgiverne ved kontorene. Landets kommuner er ved dette arbeidet blitt gjort godt kjent med målsetningen i planen og muligheter for å kunne søke tilskudd. Forvaltningen av tilskudd til kommunalt rusarbeid er delegert til embetene. Tilskuddene er et sentralt virkemiddel for å oppnå resultater i tråd med formålene i Opptrappingsplanen.

Vold og overgrep i nære relasjoner og mot barn og unge er både et alvorlig samfunnsproblem og et folkehelseproblem. Det fører til store lidelser for den enkelte og påfører samfunnet store kostnader. Derfor er det behov for både statlig og kommunal innsats. Samordning på tvers av sektorer er en forutsetning for å lykkes i det forebyggende arbeidet. Fylkesmannen skal aktivt bidra til at kommunene ivaretar sitt ansvar for å avdekke og forebygge vold og overgrep, gir et helhetlig krisesentertilbud og bidrar i arbeidet med opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021).

Folkehelse

Fylkesmannen skal være pådriver for et styrket og kunnskapsbasert folkehelsearbeid, blant annet ved formidling av nasjonale normer og standarder for godt folkehelsearbeid, jf. folkehelseovens § 24. Videre skal fylkesmannen påse at kommuner og fylkeskommuner ivaretar helsehensyn, herunder bidrar til å utjevne sosiale helseforskjeller som synliggjøres i planer etter plan- og bygningsloven. Rapporteringen fra embetene i 2019 viser at de fleste kommuner nå har etablert et systematisk folkehelsearbeid. Det er imidlertid fortsatt variasjon blant kommunene, og ikke alle embetene rapporterer om tilstanden i sine regioner. Embetene skal prioritere innsatsen mot kommuner der det er avdekket særlige utfordringer.

Psykisk helse og livskvalitet som del av det systematiske folkehelsearbeidet er under utvikling både lokalt og nasjonalt. I en nyere kartlegging av By- og regionforskningsinstituttet NIBR rapporterer over 60 pst. av kommunene at psykiske helseplager hos barn og unge er deres fremste utfordring i folkehelse- og forebyggingsarbeidet. Fra 2021 skal Fylkesmannen også følge opp tiltak i Prop. 121 S (2018–2019) *Opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019–2024)*. I planen påpekes et behov for å tydeliggjøre forventninger til fylkesmennene om psykisk folkehelsearbeid for barn og unge. For 2021 er 100 mill. kroner av den foreslåtte veksten i de frie inntektene til kommunene begrunnet med regjeringens økte satsing på barn og unges psykiske helse, det vises til omtale under kap. 571, post 60.

I april 2019 ble ny folkehelsemelding Meld. St. 19 (2018–2019) *Folkehelsemeldinga– Gode liv i eit trygt samfunn* lagt fram. Fylkesmannen skal legge denne og nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023 til grunn ved formidling av statlig politikk og vurdering av planer etter folkehelseoven og plan- og bygningsloven. I Prop. 91 L (2018–2019) *Endringer i smittevernloven*, jf. Innst. 328 L (2018–2019) § 7-4 er det vedtatt at «fylkesmannen skal ha særlig oppmerksomhet rettet mot smittevernet i fylket, herunder ha oversikt over og kunnskap om lokale planer om smittevern, samt yte bistand ved behov».

Ny handlingsplan for fysisk aktivitet for perioden 2020–2029 ble lagt fram våren 2020. I tråd med føringer omtalt i Meld. St. 19 (2018–2019) *Folkehelsemeldinga– Gode liv i eit trygt samfunn*, rettes innsatsen mot forhold som påvirker folks muligheter til å være fysisk aktive i hverdag og fritid.

Barnevern

Fylkesmannen skal ha god oversikt over situasjonen og utfordringer i det kommunale barnevernet, og har en viktig oppgave i å følge opp regjeringens mål om økt kvalitet i barnevernstjenestene. Fylkesmannen har fått flere oppgaver gjennom kompetansestrategien *Mer Kunnskap – bedre barnevern*, som ble lansert høsten 2017.

Fylkesmannen har de siste årene gjennomført møter med kommunene for å drøfte tilstanden og utviklingsbehov i barnevernstjenestene, samt bidratt til å identifisere og motivere barnevernstjenester som har behov for kompetanseheving og veiledning. Fylkesmannen har videre etablert og fulgt opp læringsnettverk der kommunene samarbeider om kvalitets- og tjenesteutvikling i barnevernet, blant annet på fosterhjemsområdet. Disse arbeidsområdene vil fortsatt være viktige i 2021, blant annet som del av fylkesmannens arbeid med å forberede kommunene på ansvarsendringene i barnevernsreformen som skal tre i kraft i 2022. Dette omfatter også at fylkesmannen skal bidra til en forsvarlig og god organisering av akuttberedskapen for utsatte barn og unge og aktivt følge opp kommunenes fosterhjemsarbeid.

Barn som vokser opp med omsorgspersoner med vedvarende lavinntekt

Andelen barn som vokser opp med omsorgspersoner med vedvarende lavinntekt øker. Fylkesmannen spiller en viktig rolle som kunnskapsformidler, og skal bidra til at veileder for tverrsektorielt arbeid mot fattigdom i barnefamilier og indikatorer på kommunenivå blir kjent.

Sosiale tjenester

Fylkesmannen skal gjennom tilsyn, klagesaksbehandling og kompetanseheving bidra til gode sosiale tjenester som oppfyller regelverkets krav. Som en del av embetenes kompetansehevende arbeid overfor NAV-kontorene, ble det i 2019 gitt tilbud om opplæring i sosialtjenesteloven til alle NAV-kontor.

Fylkesmannen skal i 2021 medvirke til god regelverksetterlevelse og god praktisering av sosialtjenesteloven. Fylkesmannen skal benytte erfaringer fra tilsyn, klagesaksbehandling og øvrig kontakt med de kommunale tjenestene til å utforme kompetansehevende tiltak som kan bidra til styrket ivaretagelse av innbyggerne i kommunene. Fylkesmannen skal også i 2021 medvirke til at blant annet tilgjengelighet til tjenestene, indivi-

duelle vurderinger og barneperspektivet sikres. Ved eventuell høy arbeidsledighet i 2021 som følge av virusutbruddet, bør fylkesmennene ha et særskilt fokus på behovet for økonomisk rådgiving.

Fylkesmannen skal bidra med råd og veiledning overfor kommunene om plikten for kommunen til å stille vilkår om hensiktsmessig aktivitet til mottakere av økonomisk sosialhjelp under 30 år.

Kvalifiseringsprogrammet er et viktig virkemiddel i regjeringens innsats for å bekjempe fattigdom. Kvalifiseringsprogrammet er et individuelt arbeidsrettet program, og er en rettighet for de som fyller vilkårene. Fylkesmannen skal gjennom kompetansehevende tiltak medvirke til at retten til kvalifiseringsprogram blir oppfylt.

Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling

Fylkesmannen er statlig sektormyndighet på landbruks- og matområdet regionalt, og er et viktig kompetansesenter og bindeledd mellom kommunene og staten i gjennomføringen av den nasjonale landbruks- og matpolitikken. Fylkesmannen har utstrakt samarbeid med andre regionale aktører, og vil i 2021 videreutvikle veiledning, dialog og oppfølging av kommunene. Samtidig vil samarbeidet med fylkeskommunen bli videreført.

Fylkesmannen har gjennom sin dialog med kommunene bidratt til en reduksjon i omdisponering av dyrket jord de siste årene. Dialogen med kommunene vil bli prioritert også i 2021, for å redusere og holde omdisponeringen på et lavt nivå framover. Fylkesmannen har en viktig rolle når det gjelder å følge med på kunnskapsutviklingen om jordbrukets samlede klimagassutslipp og bidrag til utslippsreduksjoner, og vil i 2021 videreføre arbeidet for å bidra til at denne kunnskapen når ut til forvaltning og næring.

Fylkesmannen skal påse at investeringer i infrastrukturtiltak i skogbruket og investeringer i oppbygging av ny skog fortsatt har høy prioritet. Fylkesmannen vil arbeide for å styrke verdiskapingen i skognæringen, bidra til å videreutvikle effektive transportårer fra skog til marked og koordinere innsatsen i skogbruksplanleggingen med miljøregistreringer. På denne måten legger staten til rette for langsiktig bærekraft og økt verdiskaping med basis i skogressursene, jf. også strategidokumentet Skog og trenæringen ein drivvar for grøn omstilling.

Som førstelinjetjeneste for reindriftsnæringen har fylkesmannen prioritert rådgiving og veiledning av distriktene. Fylkesmannen skal legge til

rette for at reindriftsinteressene ivaretas i planprosesser og utbyggingssaker, sørge for at offentlige aktører er kjent med aktuelle distriktsplaner og at reindriftens arealbrukskart legges til grunn. Å tilrettelegge for dialog mellom reinbeitedistrikt og offentlige myndigheter og bidra til utvikling av en markedsorientert, bærekraftig reindriftsnæring, vil fortsatt ha prioritet. Fylkesmannen vil bistå ved evaluering av håndteringen av beitekrisen vinteren 2020, og eventuell oppfølging av denne i 2021.

Målrettet klima- og miljøarbeid

Fylkesmannsembetene er viktige for iverksettningen av nasjonal klima- og miljøpolitikk. De utøver myndighet og har en rekke oppgaver innenfor naturforvaltning, forurensning og klima.

Embetene har i 2019 bidratt til at kommunene tar klima- og miljøhensyn i plansaker. De har fortsatt å levere resultater knyttet til marin forsøpling og opprydding i forurenset grunn og sjøbunn i prioriterte områder. Embetene har videre fortsatt arbeidet med vern av norsk skog og fremmet forslag til vern av marine områder.

Reduksjon av klimagassutslipp og tilpasning av samfunnet til klimaendringer er prioritert i 2021. I oppfølgingen av en 3-årig plan for årene 2019–2021 vil embetenes arbeid med klima og miljø i arealplanlegging, skogvern og revidering av avløpstillatelse være høyt prioritert. Embetene skal også prioritere arbeidet med vannforvaltning, inkludert opprydding i forurenset sjøbunn på prioriterte skipsverft.

Samfunnssikkerhet og beredskap i kommunene

Fylkesmannen skal være pådriver for å styrke arbeidet med samfunnssikkerhet i kommunene gjennom råd og veiledning for å bidra til å utvikle trygge og robuste lokalsamfunn. Styrking av kommunenes samordningsrolle utøves gjennom tilsyn, øvelser og veiledning.

Rapporteringen fra embetene for 2019 viser at de arbeider målrettet og systematisk for å gjøre nasjonal politikk kjent i fylket. Embetene har vært aktive ut mot kommuner og regionale samarbeidsaktører, til tross for utfordringer embetene har hatt med region- og kommunereformen.

Fylkesmannen skal bruke erfaringene fra virusutbruddet til å videreutvikle egenberedskap. Embetene skal i 2021 implementere læringspunkter fra håndtering og evalueringer av virusutbruddet, herunder sørge for at *Nasjonale beredskapsplan mot utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer* implementeres i kommunene og at deres

planverk harmoniseres med denne. Det er også viktig at det systematiske arbeidet rettet mot kommunene innen samfunns-, areal- og beredskapsplanlegging videreføres. En viktig oppgave for fylkesmannen er å bidra til at arbeidet med kommunal beredskapsplikt blir tydeligere forankret i planer og prosesser etter plan- og bygningsloven.

Planlegging, byutvikling og geodata

Fylkesmannen skal i kraft av sin samordningsrolle ivareta helhet og effektivitet i areal- og samfunnsplanleggingen. Utviklingen i ulike sektorer må ses i sammenheng. Samfunnsutviklingen må bli mer bærekraftig, samtidig som verdiskapningen skal øke. Regjeringen legger stor vekt på lokaldemokratiet i plan- og byggesaker, samtidig som nasjonale hensyn skal ivaretas. Bærekraftsmålene er tatt inn som et grunnlag for den kommunale og fylkeskommunale planleggingen. Se programkategori 13.90 og del III for nærmere omtale av departementets oppfølging av bærekraftsmålene.

Fylkesmannen skal også bidra til å identifisere tiltak for mer effektive planprosesser og bedre plankvalitet. Fylkesmannen skal være pådriver for at kommunen som planmyndighet har oppdaterte kommuneplaner. Dette gjøres gjennom tidlig dialog, veiledning og samordning av statlige interesser. Planene skal ta inn i seg nye føringer og oppdatert kunnskap, herunder innen samfunnsikkerhet. Planene skal benyttes som virkemiddel for å redusere klimagassutslipp, og til at samfunnet forberedes på og tilpasses et klima i endring.

Fylkesmannen arbeider for å sikre god kvalitet i det bygde miljø, som ivaretar sikkerhet, miljø og universell utforming. Fylkesmannen har siden 2018 hatt oppgaver knyttet til ivaretagelse av arealdimensjonen i arbeidet med byvekstavtaler.

Fylkesmannen har fulgt opp og rapportert om sin rolle på planområdet i 2019 i tråd med ovennevnte føringer. Disse videreføres i 2021, jf. *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023*.

Mål 2 Statlige virksomheter på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger

Fylkesmannen er det eneste regionale organet med fullmakt til å ta samordningsinitiativ overfor andre statlige etater på samme nivå. Oppgaven er i hovedsak begrunnet ut fra ønsket om en effektiv statsforvaltning og hensynet til brukerne, og handler om statens evne til å realisere nasjonale

mål på tvers av nivåer og sektorer, og samordning av statens styring av kommunene.

Rapport, strategier og tiltak

Samordning av tilsyn

Fylkesmannen har etter kommuneloven kapittel 30 i oppgave å samordne det planlagte statlige tilsynet med kommuner og fylkeskommuner. Fylkesmannen arbeider for å innrette eget tilsyn på en måte som bidrar til mer læring og forbedring etter tilsyn, og for at det i tilsynsarbeidet tas hensyn til forvaltningsrevisjoner i kommunene.

Fra 1. januar 2020 har fylkesmennene, andre statlige tilsynsmyndigheter, kommuner og fylkeskommuner tatt i bruk en ny, felles nasjonal tilsynskalender som et verktøy for samordning av tilsyn med kommuner og fylkeskommuner etter kommuneloven. Gjennom tilsynskalenderen vil statlige tilsynsmyndigheter og kommunesektoren få en samlet oversikt over planlagte og gjennomførte statlige tilsyn med kommuner, og over kommunenes egne forvaltningsrevisjoner. Tilsynskalenderen vil legge til rette for bedre dialog med kommunene i forbindelse med planlagte tilsyn. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil legge til rette for en videreutvikling av tilsynskalenderen for å sikre at løsningen er helhetlig og brukervennlig.

Bolig for velferd

Bolig for velferd – Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014–2020) har gitt retningen for arbeidet med boliger og oppfølgingstjenester for vanskeligstilte på boligmarkedet. Strategien bidrar til at kommunene møter en mer samordnet stat og til bedre rammebetingelser i arbeidet. Barn og unge er prioritert. Se nærmere omtale av resultater fra strategiperioden i Prop. 1 S (2020–2021) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet under programkategori 13.80. Fylkesmannen har hatt en viktig samordningsrolle ved å se ulike statlige satsinger i sammenheng med Bolig for velferd. Fylkesmannen har hatt ansvar for å bidra til at boligsosiale hensyn vektlegges helhetlig i kommunal planlegging. Fylkesmannen har i strategiperioden også bidratt til at regionale aktører møter kommunene samordnet, for å løse boligsosiale problemstillinger. Sammen med Husbanken har fylkesmannen opprettet regionale samordningsfora. Strategien er i 2020 under evaluering. Fylkesmannens styrkede samordningsrolle på det boligsosiale området skal fortsette i også 2021.

Klimahensyn

I samarbeid med andre statlige aktører bidrar fylkesmannen til at kommunene og næringslivet reduserer sine klimagassutslipp og samfunnets samlede sårbarhet for klimaendringer. Klimahensyn skal ivaretas i alle sektorer. De statlige planretningslinjene om samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging og om klima- og energiplanlegging og klimatilpasning skal ligge til grunn i kommunale og regionale planprosesser. Embetene arbeider også for å ivareta miljøhensyn ved konseptvalgutredninger.

I 2019 har embetene fulgt opp og veiledet kommunene i deres arbeid med klimatilpasning og klima- og energiplanlegging, blant annet ved å gjennomføre kunnskapsfremmende og kompetansehevende tiltak. Embetene har fulgt opp kommunenes arbeid med klima- og energiplaner, og embetene i Oslo og Viken, Vestfold og Telemark, Trøndelag og Troms og Finnmark har hatt ansvar for pilotprosjekter knyttet til klimatilpasning. Fylkesmannen har videre bidratt i gjennomføring av byvekstavtalene og i ivaretagelsen av klimahensyn i plansaker. Rundskriv T-2/16 Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis er lagt til grunn for arbeidet med plan- og energisaker.

Fylkesmannen skal i 2021 fortsette arbeidet med å ivareta klimahensyn i alle sektorer for å bidra til reduserte klimagassutslipp og tilpasning av samfunnet til klimaendringer.

Utsatte barn og unge

Fylkesmannen er pådriver for samarbeid og samordning mellom kommuner, fylkeskommuner, sektorer, tjenester og institusjoner som arbeider for og med barn og unge og deres familier. Fylkesmannen har en viktig rolle i å følge opp kommuner med stor risiko for svikt i tjenestene, med råd og veiledning.

Kommuner og samarbeidspartnere gir gode tilbakemeldinger på embetenes innsats for utsatte barn og unge, men for at arbeidet skal få en langvarig effekt er det behov for videre innsats. I 2021 blir det særlig viktig med god dialog med alle embetene om hvordan arbeidet kan styrkes ytterligere.

Som en del av 0-24-samarbeidet har departementene fra og med 2015 gitt fylkesmennene i oppdrag å samordne innsatsen for utsatte barn og unge og deres familier. Årsrapporteringen for 2019 viser at oppdraget er høyt prioritert og ledel-

sesforankret. Oppdraget vurderes som strategisk viktig for utvikling av tverrgående strukturer i embetene, og samordning på regionalt nivå, for eksempel mellom fylkeskommunen, NAV, KS, kompetansesentrene og andre statlige virksomheter. Samordningsaktivitetene er blant annet knyttet til regionale nettverk og felles møtearenaer, lederforankrede samarbeidsavtaler og felles opplæringstiltak. Fylkesmennene har også iverksatt mange aktiviteter ut mot kommunene for å sette utsatte barn og unge på dagsordenen. Fylkesmannen skal sikre at barnevernkonvensjonen legges til grunn for arbeidet.

Under virusutbruddet har fylkesmannsembetene hatt en viktig rolle når det gjelder å framskaffe informasjon om status for tjenestetilbudet til sårbare barn og unge i kommunene. Embetene har også bidratt med informasjon og veiledning til kommunene om at tjenester til sårbare barn og unge skal være tilgjengelige og åpne så fremt smittevernensyn kan ivaretas.

Bosetting og integrering av flyktninger

Fylkesmannen bidrar til raskere bosetting av flyktninger, i samarbeid med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Enkelte fylkesmannsembeter deltar i Nasjonalt utvalg for bosetting av flyktninger og etablering og nedlegging av mottak samt omsorgssentre. Utvalget ledes av IMDi. Siden 2018 har bosettingsbehovet vært stabilt på om lag 5 000 personer i året. I 2019 bosatte kommunene 4 822 flyktninger, hvorav 2 806 overføringsflyktninger. Det er på samme nivå som i 2018 og lavere enn i 2017, da det ble bosatt 11 078 flyktninger. I toppåret 2016 ble det bosatt 15 291 flyktninger. Ventetiden for å bli bosatt har aldri vært kortere enn i 2019. Prognosene tilsier at kommunene må bosette om lag 3 730 flyktninger i 2020, men tallet er usikkert på grunn av virussituasjonen. Bosetting av nyankomne flyktninger har blitt forsinket i 2020. Alle bosettingsplassene i kommunene vil ikke bli benyttet som planlagt. Asylankomster og ankomster av overføringsflyktninger er betydelig redusert som følge av virusutbruddet.

Fylkesmannen fører tilsyn med kommunenes oppfyllelse av plikter etter introduksjonsloven. Tilsynsoppgaven vil bli videreført i Prop. 89 L (2019–2020) *Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven)* som etter planen skal tre i kraft i 1. januar 2021. Fylkesmannen er også klageinstans for enkeltvedtak truffet etter introduksjonsloven og integreringsloven med tilhørende forskrifter.

Stortinget har vedtatt at fylkeskommunene skal få et økt ansvar på integreringsfeltet. Flere integreringsoppgaver ble overført fra IMDis regionkontorer til fylkeskommunene fra og med 1. januar 2020, jf. Meld. St. 6 (2018–2019) *Oppgaver til nye regioner*. Dette gjelder blant annet oppgaver relatert til bosetting, veiledning og oppfølging av kommunene i arbeidet med kvalifisering av nyankomne innvandrere. Dette ansvaret er foreslått regulert i ny integreringslov.

Samfunnssikkerhet og beredskap – regional samordning

Godt tverrsektorielt samfunnssikkerhetsarbeid krever at hver enkelt aktør kjenner roller og ansvar gitt ansvarsprinsippet, og tar det ansvaret de til enhver tid har. Fylkesmannen skal legge til rette for felles arenaer og aktiviteter i samarbeid med andre regionale samfunnssikkerhetsaktører, både offentlige og private, og ved håndtering av uønskede hendelser.

Gjennom rapporteringen for 2019 framkommer det at embetene jobber aktivt i sin samordningsrolle og bidrar godt med videreutvikling av det sivil-militære samarbeidet i fylket, herunder totalforsvaret og egenberedskap i befolkningen. Håndteringen av virusutbruddet viser stor nytte og effekt av det arbeidet som er gjort gjennom Totalforsvarsprogrammet. Fylkesmannen skal ha klare mål og planer for å følge opp utfordringer og tiltak i det regionale samfunnssikkerhetsarbeidet både i forebygging, beredskapsplanlegging og kri-
sehåndtering.

Et viktig arbeid i 2021 vil være å ta læring av håndteringen av virusutbruddet. Læringspunktene etter evalueringer må implementeres og følges opp på tvers av sektorer både på regionalt og lokalt nivå.

Planlegging, byutvikling og geodata

Fylkesmannen skal bidra til framtidsrettet areal- og samfunnsplanlegging gjennom å gi et helhetlig bilde av statens forventninger og krav i planleggingen. Plan- og bygningsloven og geodataloven med tilhørende forskrifter er verktøy som bidrar til måloppnåelse innenfor flere sektorer. Innsigelser skal bare fremmes når det er nødvendig for å ivareta nasjonale og viktige regionale interesser, der tidlig dialog og interesseavveining ikke har ført fram. Det lokale selvstyret skal vektlegges.

Embetenes rapportering for 2019 bekrefter at samordning av statlige innsigelser bidrar til mer

effektive planprosesser, et bedre samarbeid mellom kommunene og statlige myndigheter og bedre planer.

Fylkesmannen skal også i 2021 prioritere å følge opp Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023 i sin samordningsrolle.

Mål 3 Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene

Fylkesmannen er klagemyndighet for kommunale enkeltvedtak og tilsynsmyndighet etter særlovgivningen. Fylkesmannen er også klage- og tilsynsmyndighet for statlig og privat drevet barnevern, familievern, krisesentre, helseforetak og private tjenesteytere innen helse- og omsorgstjenester. Dette utgjør hovedelementene i fylkesmannens rettssikkerhetsfunksjon. Det gjelder i forholdet mellom kommunene som offentlige utøvende myndighetsorgan, og innbyggerne og næringslivet som mottakere av kommunale tjenester og vedtak. Tilsyn skal sikre at innbyggerne får oppfylt sine rettigheter til nødvendige tjenester. Overordnet tilsynsmyndighet tilrettelegger for harmonisert og enhetlig praksis i embetene.

Rapport, strategier og tiltak

Vergemål

Fylkesmannen er lokal vergemålsmyndighet og førstelinje på vergemålsområdet. Det var en betydelig økning i antall vergemål etter reformstart i 2013, men de siste årene har utviklingen flatet ut og antallet har stabilisert seg. Det er i dag om lag 42 000 voksne som har verge.

Alle personer har en grunnleggende rett til selvbestemmelse. På bakgrunn av «Tolga-saken» gjennomførte fylkesmennene en kartlegging av vergemål som ble rapportert å være uønsket, og om lag 250 vergemål ble avsluttet i 2019.

Vergemålet skal være tilpasset til den enkeltes behov og ønske. Digitalisering og en enklere hverdag for vergene er også en målsetting. Å gi vergene tilgang til de digitale portalene som følger av vergens mandat kan både bidra til individualtilpasning og forenkling. Statens sivilrettsforvaltning deltar for tiden i to digitaliseringsprosjekter som vil forenkle og effektivisere arbeidet for både verger og forvaltningen; FUFINN-prosjektet og automatisert vergeregnskapskontroll. Det arbeides også med å gjøre vergeopplæringen mer digital. Opplæring av og tilsyn med verger skal også prioriteres.

Retts hjelp

Fylkesmannen behandler saker i første instans etter retts hjelploven med tilhørende forskrifter. Statens sivilrettsforvaltning (SRF) er klageinstans, og skal som etatsstyrer av fylkesmennene på retts hjelpsområdet bidra til å sikre en mest mulig ensartet praksis og god kompetanse på rettsfeltet. Det har vært en nedgang i saksinngangen de senere årene. Nedgangen har vært særlig stor i utlendingsrelaterede saker.

Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Statens helsetilsyn har ansvar for å føre tilsyn og kontroll med helse- og omsorgstjenestene og de sosiale tjenestene. Dette arbeidet gjøres i all hovedsak av fylkesmannen.

Fylkesmannsembetenes tilsynsaktiviteter i 2019 er nærmere beskrevet under kapittel 748 Statens helsetilsyn i Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Innenfor kommunale tjenester skal fylkesmennene i 2021 føre tilsyn med helse- og omsorgstjenester til sårbare barn og unge. På grunn av virusutbruddet har fylkesmennene fått gjennomført få tilsyn med tvungen somatisk helsehjelp i 2020. Dette landsomfattende tilsynet videreføres derfor første halvår 2021. Fylkesmennene skal også gjøre en landsomfattende undersøkelse med tilgjengeligheten til sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen.

Det to-årige landsomfattende tilsynet med somatiske spesialisthelsetjenester til pasienter som er plassert på en annen sengepost enn den som har spesifikk kompetanse på pasientens aktuelle helseproblem, ble avsluttet i 2020 på grunn av virusutbruddet.

I tillegg til de omtalte temaene vil Statens helsetilsyn løpende vurdere hva som er relevante og situasjonstilpassede tilsynsaktiviteter, og fylkesmennene må justere sin prioritering og gjennomføring av tilsynsaktiviteter i tråd med Helsetilsynets veiledere.

Barnehage og grunnopplæring

Myndighetsoppgaver knyttet til rettsikkerhet er fylkesmannens viktigste oppgave på barnehage- og grunnopplæringsområdet. Tilsyn, klagebehandling og veiledning er fylkesmannens virkemidler for å sikre at barn og unge får det tilbudet de har rett og krav på.

For at tilsyn skal ha slagkraft og effekt i sektoren må tilsynsaktiviteten ha et visst volum. I perio-

den 2014 til 2018 var det nedgang i antall tilsyn for hvert år, men fra 2018 til 2019 er det en liten økning i dette antallet. De enkelte tilsynene som ble gjennomført i 2018 var omfangsrike med mange tema, men det ble avdekket få brudd på regelverket. I 2019 har embetene gjennomført mindre omfangsrike tilsyn med færre temaer, og det kan se ut til at det har medvirket til at tilsynene også mer treffsikkert avdekker brudd på regelverket. Dette er positivt fordi tilsynets hovedoppgave er å avdekke brudd og pålegge endring av praksis som er i strid med regelverket.

Fylkesmennene og Utdanningsdirektoratet må følge opp all risiko for brudd på regelverket fortløpende. For både friskoler og kommuner skal det være økt bruk av tilsyn som virkemiddel der risikovurderingene tilsier det. I 2021 skal tilsyn på barnehage- og opplæringsområdet brukes som et proaktivt virkemiddel.

Kapittel 9 A i opplæringsloven trådte i kraft høsten 2017. I 2019 ble det meldt inn 1 585 saker til embetene, som er en økning på 81 saker sammenlignet med 2018. I tillegg hadde embetene 338 saker til behandling fra 2018. Årsrapporteringen for 2019 viser en betydelig økning i gjennomsnittlig saksbehandlingstid i håndhevingssakene. Det er bekymringsfullt med tanke på barnas rettsikkerhet. Embetene viser selv til sammenslåingsprosesser og høy turnover som medvirkende årsaker til økt saksbehandlingstid.

Fylkesmannen skal prioritere å arbeide forebyggende og systematisk for å sikre at alle elever skal ha et trygt og godt skolemiljø. I håndhevingssakene må fylkesmannen sørge for forsvarlig saksbehandlingstid og god kvalitet på vedtakene. Samtidig må embetene bidra til god regelverksetterlevelse i sektoren også på andre områder, slik som for eksempel innenfor spesialundervisning og opplæring i og på samisk.

Barnevern, krisesenter og familievern

Fylkesmannen fører tilsyn med disse tjenestene, og følger særlig opp kommuner med store utfordringer på barnevernområdet med råd og veiledning

Fylkesmennene skal justere sin prioritering og gjennomføring av klage- og tilsynsaktiviteter på barnevernsområdet i tråd med Helsetilsynets retningslinjer i forbindelse med virusutbruddet.

Fylkesmennene gjennomførte i 2019 tilsyn med barnevernstjenestens tilbud om ettervern og samhandling med sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. I 2021 skal fylkesmannen

videreføre det toårige landsomfattende tilsynet med undersøkelser i barnevernet som startet i 2020.

Fylkesmannen skal bistå og samarbeide med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) om tiltakene i kompetansestrategien for det kommunale barnevernet. Fylkesmannen skal blant annet gjennomføre konkrete tiltak og dialogmøter med kommunene, legge til rette for samarbeid mellom kommunene gjennom kommunale læringsnettverk og forvalte midler til lokale utviklingsprosjekter.

Alle embetene har gjennomført tilsyn med kommuners krisesentertilbud i løpet av de tre siste årene. Det er imidlertid store variasjoner mellom embetene med hensyn til hvor mange kommuner det er ført tilsyn med. Fylkesmannen skal i 2021 føre tilsyn med kommunenes ansvar for krisesentertilbudet, og videreføre arbeidet med å gjøre kjent veileder om innhold og kvalitet i krisesentertilbudet utgitt av Bufdir.

Det er også gjennomført tilsyn med virksomheten ved familievernkontorene, men med variasjon mellom embetene. Ikke alle embetene har gitt tilstrekkelig prioritet til oppgavene knyttet til tilsyn med familievernkontorene. Fylkesmannsembetene skal i 2021 videreføre arbeidet med å føre tilsyn innenfor gjeldende rammer.

Fylkesmannsembetene behandler søknader etter ekteskapsloven, anerkjennelsesloven og brudvigjingslova. Søknadsprosessen ved separasjon og skilsmisse er digitalisert, slik at informasjon i saken automatisk kan hentes fra blant annet Folkeregisteret. Dette fører til forenkling for søkeren, men også for saksbehandlingen ettersom et elektronisk søknadsskjema fører til færre feil og færre mangelfulle skjema som må returneres.

Gravferdsloven

Fra 1. januar 2021 flyttes oppgavene bispedømmerådene har hatt etter gravferdsloven til fylkesmennene, jf. Prop. 130 L (2018–2019) punkt 22.6.3 og Innst. 208 L (2019–2020). Dette dreier seg i hovedsak om godkjenning av endringer av gravplasser og klagesaker etter gravferdsloven. Oppgavene vil bli samlokalisert for hele landet hos Fylkesmannen i Vestfold og Telemark, tjenestested Tønsberg.

Tros- og livssynssamfunn

Den nye trossamfunnsloven trer i kraft 1. januar 2021. Fra samme tid samlokaliseres oppgavene etter trossamfunnsloven kapittel 2 hos to fylkes-

mannsembeter. Dette dreier seg i hovedsak om registrering, tilskuddsforvaltning og tilsyn.

Oppfølging av næringslivet på områder der fylkesmannen er forurensningsmyndighet

Fylkesmannsembetene arbeider med oppfølging av bedrifter og virksomheter innenfor områder der de er forurensningsmyndighet. Embetene har en viktig rolle i å sikre likebehandling og enhetlig praksis slik at konkurransevilkårene for industrien blir tilnærmet like i hele landet. Arbeidet med konsesjonsbehandling og tilsyn er gebyrlagt etter prinsippet om at forurenser betaler. Miljødirektoratet, som overordnet tilsynsmyndighet, legger til rette for landsdekkende aksjoner og harmonisert og enhetlig praksis i embetene. Deres tilsynsaktivitet økte i 2019, og er i større grad basert på risiko. Embetene deltar også i digitaliseringen av saksbehandling for tillatelser og tilsyn. I 2021 skal arbeidet med risikobasert tilsyn og oppfølging av konsesjonsbehandling videreføres.

Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling

Fylkesmannen har i 2019 ivaretatt forvaltningsoppgaver knyttet til juridiske og økonomiske virkemidler innen landbruk, og tilrettelagt for utvikling av ulike produksjoner i og i tilknytning til landbruket. Fylkesmannen vil i 2021 følge opp Riksrevisjonens etterlevelseskontroll for å sikre at etablerte systemer for kontroll og oppfølging av inntekts- og velferdspolitiske virkemidler blir fulgt.

Lovlighetskontroll av kommunale vedtak

Fylkesmannen har ansvar for å gjøre lovlighetskontroller av kommunale vedtak etter kommune-loven kapittel 27. I 2019 er 67 lovlighetskontroller gjennomført etter klage, hvorav 13 vedtak er kjent ulovlig. Åtte lovlighetskontroller er gjennomført etter fylkesmannsembetenes eget initiativ, hvorav seks er kjent ulovlig.

Mål 4 Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk

Fylkesmannen skal virke til beste for fylket ved å ta de initiativ som er påkrevd, og fremme forslag til løsning av oppgaver i den utstrekning fylkesmannen finner det nødvendig eller formålstjenlig. Fylkesmannen skal videre holde regjeringen og sentraladministrasjonen orientert om viktige

spørsmål i fylket, og rapportere til sentralt nivå om kommunenes oppfølging av statlige mål og prioriteringer. Fylkesmannen skal formidle informasjon til kommunale, fylkeskommunale og statlige organ om forhold som antas å berøre deres virksomhet.

Rapport, strategier og tiltak

Barnehage og grunnsopplæring

Fylkesmannen har en viktig oppgave med å informere om sektortilstanden i fylket og virkningen av statlig politikk til sentrale myndigheter. I tillegg skal fylkesmannen ta nødvendige initiativ slik at nasjonal politikk blir tilpasset lokale behov.

Fylkesmannen har en sentral oppgave i å støtte, tilrettelegge og stimulere barnehage- og skoleeiere i deres arbeid med regional og desentralisert kompetanseutvikling. I 2019 har fylkesmennene jobbet videre med å legge til rette for arbeidet med lokal kompetanseutvikling for barnehager og skoler. Kompetansetiltak har vært drøftet og vurdert i samarbeidsfora, og fylkesmannen har jobbet godt med å legge til rette for utvikling av partnerskap mellom universiteter og høyskoler og barnehage- og skoleeiere.

Partnerskapene er et viktig utgangspunkt for videre arbeid med regional og desentralisert ordning. Fra 2021 skal fylkesmennene forvalte ordningene for barnehage og skole som en tilskuddsordning. Tilskuddsordningen vil også omfatte tiltak knyttet til kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis.

Oppfølgingsordningen er et statlig tiltak for kommuner som over tid ikke oppnår ønsket utvikling på sentrale områder av opplæringen. I 2019 har fylkesmannen fulgt opp og støttet kommunene i ordningen i deres utviklingsarbeid, og samarbeidet med veilederkorps i de kommuner der de benyttes. Fylkesmannen disponerer og fordeler midler etter søknad for nye og/eller pågående kvalitetsutviklingstiltak i kommunene.

Oppfølgingsordningen ble fra 2020 utvidet fra to til tre år. I 2021 skal fylkesmannen sammen med eksterne veiledere bistå nye kommuner i ordningen i analyser og valg av tiltak for kompetanseutvikling.

Kommunale helse- og omsorgstjenester

Mange kommuner har utfordringer med å rekruttere fastleger og sykepleiere. Fylkesmannen skal følge med på fastlegedekningen i kommunene og tilby veiledning til kommuner med underdekning av fastleger. Tilsvarende må fylkesmannen følge med på rekrutteringssituasjonen for sykepleiere i kommunale helse- og omsorgstjenester. Fylkesmennene har også oppdrag med å følge opp spesialistutdanningen av allmennleger. Planperioden for Opptappingsplanen for habilitering og rehabilitering 2017–2019 gikk ut 2019. Fylkesmannen skal følge opp og understøtte en fortsatt utvikling i tråd med de nasjonale målene om en styrking av tjenestene. Utviklingsarbeidet skal ha særlig vekt på de nasjonale målene om å styrke tjenestene i kommunene slik at de blir bedre i stand til å yte gode tjenester uavhengig av bosted. Funn og resultater fra evalueringen av opptappingsplanen i 2020 vil være et viktig grunnlag for arbeidet.

Klima- og miljø

Fylkesmannen har en viktig rolle i å bidra til at klima- og miljødata blir formidlet og benyttet som grunnlag for beslutninger nasjonalt, regionalt og lokalt. Embetene har gitt råd, veiledet og fulgt opp kommunene i klima- og miljøsaker, herunder bidratt til å spre informasjon om støtteordningen Klimasats og andre tilskuddsordninger på klima- og miljøområdet. I 2021 er klimaarbeidet fortsatt prioritert, blant annet gjennom formidling av veiledningsmateriale og klimagasstatistikk for kommuner.

Kap. 525 Fylkesmannsembetene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	1 930 038	1 896 952	1 889 021
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	89 713	172 308	176 932
	Sum kap. 0525	2 019 751	2 069 260	2 065 953

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 01 økt med 3,2 mill. kroner til 1 900,1 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Fylkesmannsembetene utfører fagoppgaver for 13 departementer og 10 direktorater og tilsyn. Finansiering av fagoppgavene skjer i hovedsak gjennom overføring av midler fra fagkapitler til kap. 525 i tråd med gjeldende finansieringsordning for fylkesmannen.

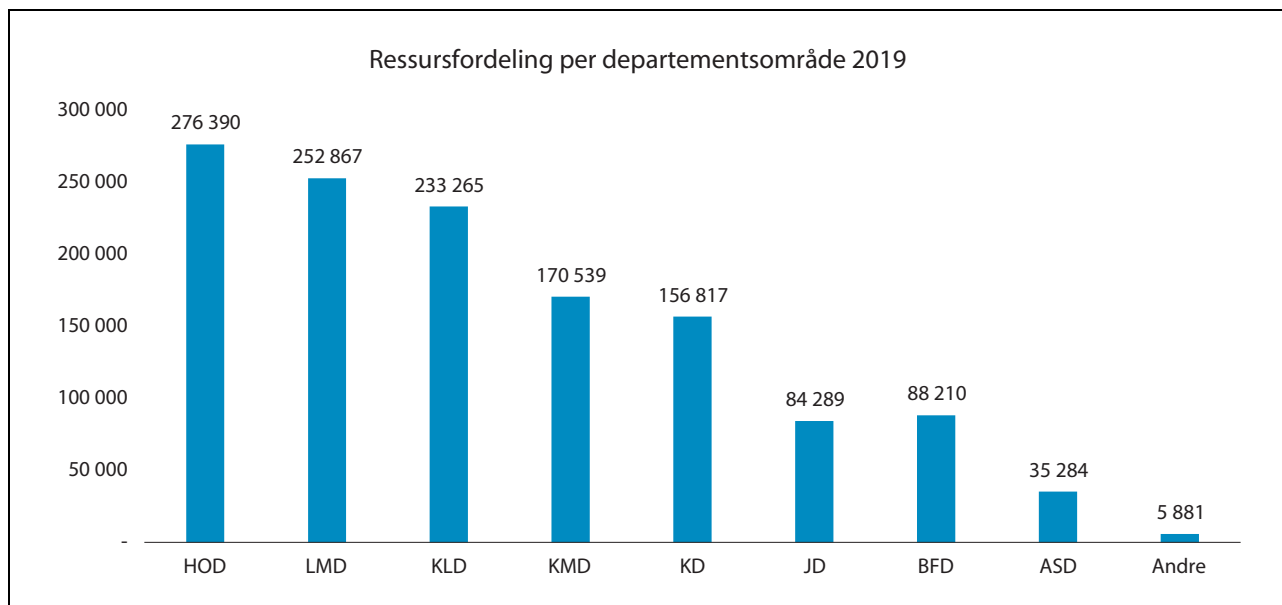
Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke ordinære lønns- og driftsutgifter for fylkesmannsembetene og for Fylkesmennes fellesadministrasjon (FMFA). Bevilgningen er avgjørende for forsvarlig oppgavegjennomføring i embetene på vegne av 13 departementer.

Rapport

I 2019 ble det bevilget 12 mill. kroner for å dekke kostnader i forbindelse med etablering av FMFA. Midlene ble brukt til etablering av den nye virksomheten, inkludert samlinger for alle ansatte, diverse investeringer i teknisk infrastruktur og etablering av virksomhetsledelsen i FMFA. 7 mill. kroner av ekstrabevilgningen er videreført til og med 2020.

Figuren nedenfor viser utgifter på kap. 525 Fylkesmannsembetene, post 01 i 2019 fordelt på departementsområder.

Figur 6.1 Ressursfordeling per departementsområde for 2019

Administrative utgifter er fordelt likt på alle departement etter deres relative størrelse. I kategorien «Andre» inngår Forsvarsdepartementet, Kulturdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet og Utenriksdepartementet.

Rapport, strategier og tiltak for Fylkesmennenes fellesadministrasjon

Fylkesmennenes fellesadministrasjon (FMFA) skal levere gode administrative tjenester som understøtter fylkesmannsembetenes samfunnsoppdrag. FMFA er delegert ansvar for alle tjenester for fylkesmannsembetene innen IKT, dokumentforvaltning og anskaffelser. FMFA er også delegert ansvaret for informasjonssikkerhet, unnatt informasjonssikkerhet i løpende drift. I tillegg har FMFA ansvar for noen av embetenes oppgaver innen økonomi og HR.

FMFA ble etablert 1. januar 2019. Det ble overført rundt 200 årsverk fra embetene og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. I oppstartsåret var hovedprioriteringene å sørge for god drift av administrative tjenester til embetene, etablering av rutiner i FMFA og samhandling med embetene. Nå kan oppmerksomheten rettes mot realiseringen av formålet med endringene; et sterkere fagmiljø og kostnadseffektive administrative tjenester som understøtter fylkesmannsembetenes samfunnsoppdrag. FMFA har ansvaret for forvaltning av IKT-strategien for fylkesmannen. FMFA viderefører i 2020 arbeidet med nødvendige tiltak for å øke IKT-sikkerheten, som ble påbegynt i 2019.

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen økes med 4 mill. kroner, mot en tilsvarende reduksjon under Helse- og omsorgsdepartementet. Overføringen gjelder oppfølging og bistand til kommunene i forbindelse med Opptappingsplan for habilitering og rehabilitering (2017–2019). Helse- og omsorgsdepartementet ønsker at fylkesmennene fortsatt skal følge opp kommunene vedrørende habilitering og rehabilitering.

Fylkesmennene har som følge av feiltolkning av trygderegelverket i NAV-sakene fått økt sakstilfang. Ressursbehovet til behandling av rettshjelp-sakene hos fylkesmennene tilsvarer tre årsverk i 2021, og bevilgningen foreslås økt med 3,2 mill. kroner.

I statsbudsjettet for 2020 ble det bevilget midler til en ny verneområdeforvalter i Gutulia nasjonalpark. Nye verneområdeforvaltere ble da midlertidig registrert på Miljødirektoratets budsjett-

kapittel det første året, under Klima- og miljødepartementet. Siden dette er faste oppgaver, som skal bevilges på kap. 525, post 01, foreslås det at bevilgningen økes med 1 mill. kroner, mot en tilsvarende reduksjon under Klima- og miljødepartementet.

I 2019 ble det bevilget 12 mill. kroner for å dekke engangskostnader i forbindelse med etablering av Fylkesmennenes fellesadministrasjon. I 2020 ble bevilgningen redusert med 5 mill. kroner. For 2021 foreslås bevilgningen redusert med ytterligere 7 mill. kroner.

Det skal realiseres gevinster som følge av ny geografisk inndeling av embetene og effektivisering av det administrative området. I tråd med gevinstrealiseringsplan foreslås bevilgningen redusert med 6 mill. kroner for 2021.

Regjeringen har satt i gang et arbeid med mer effektive leieavtaler for statlige virksomheter. Som en konsekvens av nye leiekontrakter for 2021 foreslås bevilgningen redusert med 3,4 mill. kroner i 2021.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen med 7,9 mill. kroner til 1 889 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3525, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke lønns- og driftsutgifter for tidsbegrensede oppgaver for fylkesmannen som er finansiert av departementer, direktorat, tilsyn og andre virksomheter. Dette gjelder blant annet handlingsplaner og prosjekter av ulik karakter. Midlene inntektsføres på kap. 3525, post 01, og utgiftsføres på post 21 når utgiftene påløper.

For rapportering vises det til de respektive fagdepartementenes fagproposisjoner.

Som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering foreslås bevilgningen økt med 4,6 mill. kroner til 176,9 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3525, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3525 Fylkesmannsembetene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Inntekter ved oppdrag	105 770	172 308	176 932
02	Diverse inntekter	24 453		
	Sum kap. 3525	130 223	172 308	176 932

Post 01 Inntekter ved oppdrag

På posten føres inntekter fra andre som gir oppdrag eller prosjekter til fylkesmannen og Fylkesmennenes fellesadministrasjon (FMFA). Midlene gis fra departementer, direktorater, tilsyn eller andre virksomheter, for eksempel fylkeskommunene.

Som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering foreslås bevilg-

ningen økt med 4,6 mill. kroner til 176,9 mill. kroner.

Post 02 Diverse inntekter

På posten føres refusjoner av ordinære driftsutgifter på kap. 525, post 01 som kan gjelde andre embeter, andre statlige virksomheter eller andre virksomheter og organisasjoner.

Programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning

Utgifter under programkategori 13.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
530	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	2 812 330	2 545 300	2 169 051	-14,8
531	Eiendommer til kongelige formål	112 720	90 812	75 132	-17,3
532	Utvikling av Fornebuområdet	9 220	297		-100,0
533	Eiendommer utenfor husleieordningen	54 333	56 008	356 347	536,2
2445	Statsbygg	4 195 669	2 385 231	2 600 855	9,0
	Sum kategori 13.30	7 184 272	5 077 648	5 201 385	2,4

Inntekter under programkategori 13.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen	4 013	2 447	2 513	2,7
5445	Statsbygg	1 242 976	1 132 272		-100,0
5446	Salg av eiendom, Fornebu		200		-100,0
5447	Salg av eiendom utenfor statens forretningsdrift			1 400 000	
	Sum kategori 13.30	1 246 989	1 134 919	1 402 513	23,6

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for statens bygge- og eiendomspolitikk i sivil sektor. Departementet gir retningslinjer for hvordan statens byggeprosjekter og leie av lokaler i markedet skal gjennomføres. I byggeprosjekter der Statsbygg er byggherre, har departementet et koordineringsansvar og sørger for en samlet

budsjettmessig oppfølging av prosjektene fra oppstart til ferdigstillelse. Departementet skal legge til rette for at Statsbygg kan forvalte og utvikle eiendommer på en god måte.

Programkategorien omfatter bevilgninger til alle byggeprosjekter som Statsbygg har ansvaret for. Bevilgningene dekker også forvaltning, drift og vedlikehold av eksisterende eiendommer.

Utviklingstrekk og utfordringer

Samlede investeringer i byggeprosjekter økes noe i 2021 sammenliknet med 2020. Dette skyldes at nytt regjeringskvartal etter planen igangsettes i 2021. Store prosjekter som nytt nasjonalmuseum og nybygg for Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og Veterinærinstituttet på Ås blir ferdigstilt i 2020. Samtidig vil andre store prosjekter være i byggefase i 2021, blant annet nybygg for livsvitenskap og Vikingtidsmuseet, begge ved Universitetet i Oslo.

Lokaler utgjør en stor utgift og er en vesentlig innsatsfaktor for at statlige virksomheter skal nå sine mål. Det legges derfor vekt på samfunnsøkonomiske analyser, kostnad-nytte-analyser og realisering av samfunns- og effektmål i nye prosjekter. I større grad enn tidligere vil statlig eiendomsutvikling handle om god arealbruk, modernisering og ressursutnyttelse i eksisterende bygningsmasse, slik at behovet for nybygg begrenses. Databasen statenslokaler.no ble lansert høsten 2019 og gir oversikt over statens samlede ressursbruk til lokaler. Den viser arealer og kostnader for eiendommer statlige virksomheter forvalter selv, og eiendommer Statsbygg forvalter innenfor den statlige husleieordningen. I tillegg viser databasen lokaler som staten leier i markedet. Databasen er et grunnlag for analyser og et viktig verktøy for bedre porteføljestyling.

Ved leie av lokaler i markedet, statlig eiendomsforvaltning og i tidligfase av statlige byggeprosjekter, skal grundige behovsanalyser, strategiske arealplaner og gevinstrealiseringsplaner legges til grunn for videre utvikling. Det er et stort potensial for å redusere statens areal- og investeringsbehov gjennom god utredningspraksis.

Utvikling og tilpasning av eksisterende eiendom, fremfor å bygge nytt, gir store miljøgevinster. Statsbygg arbeider derfor med revitalisering og optimalisering av funksjonalitet og løsninger i eksisterende bygningsmasse.

Energi, miljø og klima er viktig innenfor alle virksomhetsområder i Statsbygg. Regjeringens mål om reduserte klimagassutslipp krever høy miljøfaglig kompetanse om lokalisering og konseptvalg samt gjennomføring av betydelige tiltak i byggeprosessen og i eiendomsforvaltningen.

Statsbyggs virksomhet er relevant for mange av bærekraftsmålene. To viktige virkemidler for samtlige bærekraftsmål er digitalisering og samarbeid. Statsbygg arbeider kontinuerlig med kostnadseffektivisering for økt produktivitet, jf. mål 8 Anstendig arbeid og økonomisk vekst. I tillegg

bidrar arbeidet med seriositet; sikkerhet, helse og arbeidsmiljø; universell utforming og inkluderingsdugnaden til trygge, sikre og anstendige arbeidsplasser.

Statsbygg har mål om å kvantifisere sin klimapåvirkning og oppnå betydelige reduksjoner i klimagassutslipp, jf. mål 13 Stoppe klimændringene. I tillegg jobber Statsbygg systematisk med å identifisere spesielt utsatte eiendommer, for å kunne gjennomføre klimatilpasningstiltak.

Tiltak som arealeffektivitet, å unngå å bygge på tidligere ubebygde tomter og å utnytte eksisterende bygninger fremfor å bygge nytt bidrar til bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser, jf. mål 12 Ansvarlig forbruk og produksjon. I tillegg er sirkulærøkonomi et hovedtema i miljøopsatsingen.

Statsbygg bidrar videre med lokaliseringsvurderinger, å ivareta kulturhistoriske eiendommer og universell utforming, jf. mål 11 Bærekraftige byer og samfunn, energieffektivisering og fornybar energi, jf. mål 7 Ren energi til alle, å begrense nedbygging av natur og bidra til naturmangfold på eiendommene, jf. mål 15 Livet på land, miljøkrav i anskaffelser som bidrag til grønn omstilling og innovasjon i næringslivet, jf. mål 9 Industri, innovasjon og infrastruktur, og lærlingeordningen, jf. mål 4 God utdanning.

Bygge-, anleggs- og eiendomsbransjen har utfordringer med useriøse aktører. Statsbygg samarbeider med næringen for å etablere rutiner og verktøy for å forebygge og avdekke brudd på regelverk og seriositetskrav. Det tas i bruk system for leverandørevaluering slik at manglende etterlevelse av regelverk og krav kan få konsekvenser for fremtidige konkurranser.

Det pågår flere tiltak for økt kostnadseffektivitet. Staten er den største leietakeren i det norske markedet, med årlige leiekostnader på nesten 8,9 mrd. kroner. Fra 1. mars 2020 har staten profesjonalisert sin innleie av lokaler ved å gjøre det obligatorisk å bruke Statsbyggs rådgivningstjeneste for leiekontrakter med en kontraktsverdi over 30 mill. kroner.

En effektiv og verdibevarende forvaltning av statens eiendommer har stor betydning. Det krever profesjonell eiendomsdrift, gode vedlikeholdsplaner og forutsigbare budsjetter. I tillegg jobbes det målrettet med porteføljeanalyser og utviklingsplaner i samarbeid med brukere og oppdragsgivere. Eksempler er campusutviklingsplaner, mulighetsstudier og andre utviklingsplaner for enkelte eiendommer og eiendomsporteføljer.

I gjennomføringen av statlige byggeprosjekter arbeides det med å hente ut effektiviseringspoten-

sial. Statsbygg har i 2020 på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet levert en utredning som identifiserer aktuelle systemiserings- og standardiseringstiltak.

Det pågår store strukturendringer i statlig sektor. Statsbygg erfarer at omstruktureringer, digitalisering og teknologisk utvikling fører til endrede, og i noen tilfeller reduserte, lokal- og arealbehov hos brukerne.

I statlig sivil sektor er det et potensial for en mer samlet tilnærming til bygg og eiendom. Dette gjelder både for byggeprosjekter, eiendomsforvaltning og leie i markedet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har startet et arbeid for å utvikle en helhetlig strategi for bygg og eiendom i statlig sivil sektor. Det tas sikte på å legge frem strategien i 2021.

Statsbyggs virksomhet er, som mange andre virksomheter, påvirket av virusutbruddet og restriksjoner iverksatt av myndighetene. Statsbygg jobber for i størst mulig grad å kunne opprettholde et normalt aktivitetsnivå for drifts-

utviklings- og byggearbeid innenfor Folkehelseinstituttets retningslinjer.

I starten av nedstengingen falt aktivitetsnivået i byggeprosjektene med om lag 50 pst. sammenliknet med planlagt aktivitet. Igangsatte tiltak bidro til at aktiviteten steg raskt, og den er nå på et tilnærmet normalt nivå. Virusutbruddet har påvirket fremdrift og kostnader i byggeprosjektene negativt. På kostnadssiden priser leverandørene inn høyere risiko, og den svake norske kronen gir betydelige økte kostnader. Dette gjelder blant annet for spesialisert brukerstyr, som ofte har en stor andel utenlandske leverandører. Fremdriften påvirkes generelt av innførte tiltak og spesielt av mangel på utenlandske leveranser, og at eksperter på montering av byggelementer og teknologi er forhindret fra å reise til Norge.

Varigheten av restriksjoner i Norge og andre land vil ha betydning for fremdrift og kostnader i byggeprosjektene i tiden fremover. Spesielt de to store prosjektene Campus Ås og Nasjonalmuseet, som begge ferdigstilles i 2020, er påvirket av situasjonen.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.4 Mål for programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning

-
1. Statlige virksomheter har effektive lokaler som støtter virksomhetenes formål
 2. Statlig eiendomsforvaltning er verdibevarende, bærekraftig og effektiv
-

Mål 1 Statlige virksomheter har effektive lokaler som støtter virksomhetenes formål

Rapport, strategier og tiltak

I 2019 arbeidet Statsbygg med 116 oppdrag innen utredning, analyse, arealutvikling, planlegging og rådgivning ved leie i markedet. Av disse ble 53 prosjekter ferdigstilt. 66 av oppdragene i 2019 gjaldt leie i markedet. Det ble inngått ni nye leieavtaler. Disse ga en gjennomsnittlig areal-effektivisering på 44 pst. og en kostnadseffektivisering på 32 pst. per ansatt, sammenliknet med tidligere leieavtaler. Samlet ga de ni kontraktene en kostnadsbesparelse på 346 mill. kroner i nåverdi, beregnet for kontraktens levetid på ti år. Gjennomsnittlig bruttoareal per ansatt i disse lokalene er 19,4 kvm. Gjennom kontraktene stilles det tydelige krav til klimafotavtrykk og seriøsitet.

I tillegg bisto Statsbygg i 2019 ved kjøp og salg av ti eiendommer utenfor egen portefølje. Rådgivningsoppdragene kommer fra departementer,

direktorater, andre statlige virksomheter og egen eiendomsforvaltning.

I 2019 ble *program for arealutvikling* avsluttet. Programmet har etablert et metodeverk og en kunnskaps- og formidlingsplattform for arbeidet med modernisering og optimalisering av statens lokalbruk. Programmet følges opp av forsknings- og utviklingsprosjekter.

Alle oppdrag og tiltak i Statsbygg blir vurdert etter utredningsinstruksen og instruks om håndtering av bygge- og leiesaker i statlig sivil sektor for å sikre tilstrekkelig behovsforståelse og modenhet før igangsetting. Statsbygg gjennomførte i 2019 elleve konseptutredninger av ulik kompleksitet og omfang. Anbefalt konsept har i flere tilfeller bidratt til å redusere arealbehovet med opp mot 40 pst. sammenliknet med opprinnelig angitt behov.

Rett lokalisering av statlige virksomheter bidrar til lav miljøbelastning og styrket stedsutvikling. Lokalisering vurderes både i Statsbyggs byggeprosjekter og når staten skal leie i markedet. I

2019 ble det blant annet gjennomført lokaliseringsutredninger for nytt Oslo fengsel og nytt politihus i Bergen.

Statens byggeprosjekter gjennomføres ved utlysning av konkurranser i markedet. Det gjelder både prosjektering og bygging. Grundige beslutningsgrunnlag er viktige for å oppnå anskaffelser av god kvalitet, og for at staten skal ha effektive og bærekraftige lokaler. Anskaffelsene skal også bidra til innovasjon og utvikling av næringen.

Regjeringen har styrket arbeidet med kostnadsstyring i prosjektenes tidligfase, jf. omtale i Prop. 1 S (2017–2018). Statsbygg benytter metodikk for kostnadsstyrt prosjektutvikling for porteføljen i tråd med gjeldende veileder. Så langt er erfaringene at arbeidet bidrar til at endringsforslag og kostnadskonsekvenser vurderes mer systematisk tidlig i prosjektutviklingen. Dette gir en større bevissthet hos oppdragsdepartementet og brukeren om kostnadsutvikling før forslag til kostnadsramme og startbevilgning fremmes for Stortinget.

Miljøstrategien for 2019–2020 skal sammen med Statsbyggs miljøstyringssystem bidra til å kunne levere bærekraftige byggeprosjekter. Miljøstrategien har tre satsingsområder: klima, sirkulærøkonomi og lokalmiljø. Det er opprettet et utviklingsprosjekt for å kunne gjøre gode kostnadsnyttevurderinger av miljøtiltakene i et livsløpsperspektiv.

For porteføljen av byggeprosjekter har Statsbygg som mål å redusere klimagassutslippene med 40 pst., målt mot minstekrav i byggteknisk forskrift og standard materialvalg i norsk byggenæring. Klimagassutslippene for byggeprosjekter som var i byggefase i 2019 ble redusert med 36 pst. når utslipp fra materialer til prosjektene og utslipp fra energi i drift over byggenes normerte livsløp på 60 år er inkludert i beregningen.

Fra 2017 og 2018 ble passivhusnivå standard, både for byggene Statsbygg prosjekterer, og for byggene som ferdigstilles. Denne standarden gir miljøvennlige bygninger med høy kvalitet, godt inn klima og lavt energibehov. Tilsvarende er andelen nybyggprosjekter med energimerke A økende. Andelen utgjør om lag 2/3 av ferdigstilte nybyggprosjekter de siste årene. Det jobbes systematisk med å øke avfallssortering på byggeplass, og i 2019 var gjennomsnittet 88 pst., mot forskriftskravet på 60 pst. For prosjektene i byggefase i 2019 var 30 pst. av areal under oppføring under miljøsertifisering etter BREEAM-NOR nivå excellent.

De siste årene har statlige byggeprosjekter blitt fullført godt innenfor Stortingets godkjente

kostnadsrammer. Nybygg for Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og Veterinærinstituttet ferdigstilles i 2020 og vil overskride opprinnelig kostnadsramme. Statsbygg har de siste fem årene (2015–2019) ferdigstilt byggeprosjekter til en sluttkostnad tilsvarende 98 pst. av styringsrammen for porteføljen som helhet. I 2019 pågikk det 39 byggeprosjekter i tidligfase og 55 prosjekter i gjennomføringsfase. 15 av disse ble ferdigstilt, hvor de største var sikker teknisk infrastruktur i regjeringskvartalet, boligene i Longyearbyen, påbygg ved Høgskolen i Sørøst-Norge, campus Ringerike og rehabilitering ved Ullersmo fengsel. Av prosjektene i gjennomføringsfase var de største nytt nasjonalmuseum på Vestbanen, nybygg for NMBU og Veterinærinstituttet, nybygg for livsvitenskap ved Universitetet i Oslo, ny energiløsning i regjeringskvartalet og Agder fengsel.

Gjennom målrettet arbeid med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA) og seriøsitet har Statsbygg bidratt til en tryggere og mer seriøs bygge-, anleggs- og eiendomsnæring. Skadefrekvensen i 2019 viser 5,1 fraværsskader per million arbeidede timer, en nedgang fra 2018 hvor skadefrekvensen var 8,2. For å sikre effektiv og målrettet oppfølging av seriøsitet i hele leverandørkjeden benytter Statsbygg et system for føring av elektroniske oversiktslister over tilstedeværelse på byggeplass (HMSREG). Systemet tilrettelegger for effektiv og målrettet oppfølging av seriøsitet i hele leverandørkjeden. I tillegg har Statsbygg innført leverandørevaluering som benyttes i nye anskaffelser, med tilbakemelding til leverandører, slik at næringen utvikler seg i riktig retning innenfor disse områdene. Statsbygg fortsetter samarbeidsavtalen med Skatteetaten, som ble inngått i 2017. I 2019 har avtalen blant annet bidratt til ute-stengelse av åtte firmaer fra Statsbyggs byggeplasser og til innbetaling av 31 mill. kroner i skat-terestanser.

Statsbygg jobber aktivt for økt digitalisering i bygge- og eiendomsnæringen. Dette skjer i samarbeid med næringen og ulike kunnskapsmiljøer. Ved å stille krav til konsulenter, prosjekterende og entreprenører i statens anbudskonkurranser, er Statsbygg en pådriver for digitalisering og innovasjon i bygge- og eiendomsnæringen. Statsbygg tar selv i bruk nye digitale løsninger for å bidra til rasjonell drift, god arealutnyttelse og energisparing. Digitaliseringen gir også muligheter for bedre informasjon til brukere og andre berørte, samtidig som det gir mer effektive interne arbeidsprosesser.

Det pågår flere digitaliseringsprosjekter for å effektivisere arbeidsprosesser, øke kvalitet på leveranser, bedre sikkerhet og redusere klimabelastning. Arbeidet med å etablere digitale modeller av alle bygg er godt i gang. Både tilrettelegging av databaser for lagring, avtaler for skanning, nye systemer for digital samhandling og et felles styrings- og energioppfølgingssystem er under innføring. Statsbyggs realisering av gevinster av disse prosjektene kan starte i 2021. I tillegg utvikler Statsbygg nye automatiske og robotiserte prosesser både i støttefunksjoner og i kjernevirksomheten. Blant annet arbeides det med å erstatte utvendig manuell inspeksjon av byggene med inspeksjon ved hjelp av droner. Statsbygg arbeider også med å innføre verktøy for digital kontroll av krav i byggeprosjekter, SIMBA, og forventer at dette arbeidet vil bidra til å effektivisere byggeprosessene. Statsbygg samarbeider bredt med næringen på flere arenaer om digitalisering.

Mål 2 Statlig eiendomsforvaltning er verdibevarende, bærekraftig og effektiv

Rapport, strategier og tiltak

Statsbyggs eiendomsforvaltning omfatter forvaltning, drift, verdibevarende vedlikehold og utvikling av bygninger og eiendommer som inngår i den statlige husleieordningen. Statsbygg forvalter også eiendommer til kongelige formål under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål og kulturhistoriske eiendommer under kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen.

Eiendomsforvaltningen i Statsbygg ble fra 1. januar 2019 omorganisert fra én til to avdelinger, en for eiendomsutvikling og forvaltning og en for drift og vedlikehold. Avdeling for eiendomsutvikling og forvaltning er organisert etter sektorer og er brukers og oppdragsgivers hovedkontaktpunkt i Statsbygg. Avdeling for drift og vedlikehold er organisert i geografiske områder og gjennomfører drifts- og vedlikeholdsoppgaver. Omorganiseringen skal styrke Statsbyggs evne til strategisk forståelse av oppdragsgivers og brukers behov samt legge til rette for fremtidsrettet drift og vedlikehold av eiendommene.

Statsbyggs rådgivning for eiendoms- og arealutvikling skal øke funksjonalitet, fleksibilitet og attraktivitet i statlige eiendommer, samtidig som ressursbruk, kostnader og behov for nybygg reduseres. I 2019 arbeidet Statsbygg med porteføljeanalyser for å styrke kunnskapen om utviklingstrekk innenfor de ulike sektorene, eiendommens potensial og brukernes behov. Det er også utarbeidet fem campusutviklingsplaner.

Disse omfatter arealstudier som viser potensial for å utnytte eksisterende bygningsmasse samt konsepter og plangrep for å møte fremtidens behov og lokal stedsutvikling. Statsbygg opplever økt etterspørsel etter slike planer.

Stadig flere brukere etterspør muligheten til å reforhandle gjeldende husleieavtale i leieperioden. På bakgrunn av dette har Statsbygg i 2019 utarbeidet nye retningsgivende prinsipper for å reforhandle og forlenge løpende leiekontrakter.

Utenriksdepartementet jobber med å profesjonalisere eiendomsforvaltningen i departementet, og samarbeider med Statsbygg om å vurdere fremtidig ansvarsfordeling av enkelte oppgaver og tjenester.

Fra kap. 2445 Statsbygg ble det i 2019 inntektsført 3,3 mrd. kroner til statskassen i form av driftsresultat, avskrivninger, renter og avsetning til investeringsformål.

Statsbygg følger en fastsatt strategi for verdibevarende og forebyggende vedlikehold og utførte i 2019 vedlikeholdstiltak for 929 mill. kroner. Omfanget i 2020 forventes å være en del høyere, grunnet tiltak i møte med virusutbruddet, jf. Prop. 127 S (2019–2020). Vedlikeholdet i 2019 utgjorde 325 kroner per kvm for eiendommer i husleieordningen. Vedlikeholdet er tilstandsbasert, noe som innebærer at tilstand og konsekvensgrad (risiko) ligger til grunn for prioritering av vedlikeholdstiltakene i porteføljen. Statsbygg har i større grad enn tidligere prioritert eiendomsutvikling, funksjonalitetsforbedringer, god arealbruk og ressursutnyttelse i eksisterende bygningsmasse i prioritering av vedlikeholdstiltak. Målet med tiltakene er å sørge for at lokalene tilfredsstiller brukernes behov samt å opprettholde statens verdier i eiendomsmassen.

Ved utgangen av 2019 hadde Statsbygg en godt vedlikeholdt eiendomsportefølje, med unntak av fengselsporteføljen og porteføljen for kulturhistoriske eiendommer utenfor husleieordningen.

For fengselseiendommene, som ble overført til Statsbygg i 2009, er det i perioden 2009–2019 gjennomført vedlikeholdstiltak for om lag 1 915 mill. kroner. Vedlikeholdsetterlepet er likevel anslått å være på 3,7–3,8 mrd. kroner. Vedlikeholdet som er utført, har redusert risikoen for uønsket stenging av soningsplasser, og pågående arbeid med utskifting av gammel og utrangert bygningsmasse bidrar til bedre sikkerhets- og soningsforhold og mer effektiv drift. Nedlegging av fengselsenheter med stort vedlikeholdsetterlepet og bygging av nye fengsler bidrar til å redusere vedlikeholdsetterlepet. I 2020 ble to nye

avdelinger ved Agder fengsel i Froland og Mandal ferdigstilt, noe som ga 300 nye fengselsplasser.

Statsbygg forvalter om lag 140 vernede eiendommer klassifisert som kulturhistoriske eiendommer. Den største andelen av disse ligger innenfor husleieordningen på kap. 2445 Statsbygg. De resterende eiendommene, som er uten leieinntekter, finansieres over kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen. De fleste av eiendommene i Statsbyggs portefølje for kulturhistoriske eiendommer er av monumental karakter og har høy nasjonal kulturhistorisk verdi. Forvaltning, drift og vedlikehold av disse eiendommene gjøres i nært samarbeid med vernemyndigheter og miljøer med høy kulturminnefaglig kompetanse. Fra 2008–2019 er det ferdigstilt totalt 119 forvaltningsplaner for kulturhistoriske eiendommer. I 2019 ble det laget forvaltningsplaner for tre norske utenriksstasjoner av spesielt høy kulturhistorisk verdi. Dette arbeidet fortsetter i 2020.

I 2019 ble det etablert en ordning for tilstandsanalyser som skal sikre et godt empirisk underlag for planlegging av vedlikehold. Ordningen er innført fra og med 2020 og vil omfatte om lag 20 pst. av porteføljen hvert år.

Statsbyggs arbeid med universell utforming av eksisterende bygningsmasse er i rute, og i 2019 ble det ferdigstilt tiltak ved 55 bygg med et samlet areal på 73 000 kvm. Det gjenstår å gjennomføre tiltak på i underkant av 235 bygg, med et samlet areal på 480 000 kvm BTA, innen 2025.

Departementets krav til driftskostnader per kvm ble innfridd i 2019. Driftskostnader per kvm i 2019 er redusert sammenlignet med 2018, fra 96 til 90 kroner per kvm.

Effektiviseringen av arbeidsprosesser har bidratt til å øke forvaltningsarealet per driftsårverk, fra 8 627 kvm i 2018 til 9 513 kvm i 2019.

Departementets krav til energibruk i 2019 ble innfridd og var på 204 kWh/kvm. Redusert ener-

gibruk og mer lokal fornybar energiproduksjon er oppnådd gjennom satsing på ENØK, god energileidelse og systematisk oppfølging i eiendomsforvaltningen. Det er også oppnådd en reduksjon i CO₂-utslipp fra eiendommene på 4,6 pst. sammenliknet med 2018.

Statsbygg forberedte i 2019 innløsning av tomtefeste på Lindøya, Bleikøya og Nakholmen. En tredjedel av de om lag 600 festerne meldte innløsningskrav innen fristens utløp 31. desember 2019.

Ved omorganisering av eiendomsforvaltningen til en drifts- og vedlikeholdsavdeling, er det igangsatt omfattende effektiviseringsarbeid, både når det gjelder organisering og teknologiutvikling av eiendommene. Det er satset betydelig på å oppnå klimamål gjennom ENØK-tiltak og miljøvennlig drift av eiendommene. Statsbygg samlet i 2019 en rekke pågående tiltak under paraplyen SmartDrift. Formålet er å oppnå effektiviseringsgevinster ved bruk av moderne teknologi. En målsetting er å ha etablert digitale kopier (digitale tvillinger) av alle fysiske eiendommer i porteføljen innen 2025. Dette vil sørge for digital samhandling både internt og eksternt.

Statsbygg planlegger å anskaffe et nytt IKT-verktøy som skal overvåke og fjernstyre de tekniske anleggene i byggene. Dette verktøyet vil gi store effektiviseringsgevinster, og målsettingen er at alle relevante bygg har dette systemet innen 2025. Statsbygg har også anskaffet et nytt energioppfølgingssystem (EOS) for hele porteføljen. Et moderne EOS vil gi vesentlig bedre styring og overvåking av energibruken i porteføljen, og vil bidra til energieffektivisering.

Statsbygg har i 2019 hatt totalt 13 lærlinger. Elleve av disse var lærlinger i byggdrifterfaget og har hatt sin læretid på en eller flere av eiendommene.

Kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	74 689	179 000	173 000
31	Igangsetting av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		30 000	
33	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	2 168 703	1 471 200	1 769 500
34	Statens eiendom på Adamstuen, <i>kan overføres</i>	1 323	7 500	
36	Kunstnerisk utsmykking, <i>kan overføres</i>	9 488	28 000	33 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	558 127	829 600	193 551
	Sum kap. 0530	2 812 330	2 545 300	2 169 051

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 33 økt med 690 mill. kroner til 2 161,2 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Bevilgningene på kapitlet gjelder byggeprosjekter hvor Statsbygg er byggherre, mens oppdragsgiverne har ansvaret for forvaltning, drift og vedlikehold av bygningene etter at de er ferdigstilt.

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

I 2019 ble bevilgningen benyttet til videreføring av prosjektering av Tromsø Museum ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, prosjektering av rehabilitering av Nationaltheatret, Utstillingsveksthuset ved Universitetet i Oslo og til skisseprosjekt for Odontologisk fakultet ved Universitetet i Oslo. I tillegg ble det benyttet midler fra grunnbevilgningen til prosjektering av campusbygningen ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Budsjettforslag

I 2021 videreføres prosjekteringen av rehabilitering av Nationaltheatret med 6 mill. kroner. I tillegg foreslås det videreføring av forprosjekt for Campus NTNU og Ocean Space Laboratories med

henholdsvis 137 mill. kroner og 30 mill. kroner. Samlet foreslås det en bevilgning på 173 mill. kroner i 2021.

Post 31 Igangsetting av byggeprosjekter, kan overføres

I 2020 startet bygging av nytt vikingtidsmuseum ved Universitetet i Oslo. Det foreslås ikke oppstart av nye byggeprosjekter på posten i 2021.

Post 33 Videreføring av byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder midler til videreføring av byggeprosjekter som Stortinget tidligere har vedtatt å starte opp. Bevilgningen skal sikre optimal fremdrift i prosjekter under oppføring.

Budsjettforslag

Tabellen nedenfor viser prosjekter på kap. 530 som er under bygging i 2021:

Tabell 6.5 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen – under oppføring

			(i mill. kroner)	
	Oppstart	Avtalt ferdig	Kostnadsramme per 1.7.2021	Forslag 2021
<i>Prosjekter under Kunnskapsdepartementet:</i>				
UiO, nytt livsvitenskapsbygg	2018	2024	6 294,1	1 300,0
UiO, Vikingtidsmuseet	2020	2025	2 172,9	100,0
Prosjekter i reklamasjonsfase				369,5
Samlet forslag post 33				1 769,5

Kostnadsrammene er eksklusive midler til kunstnerisk utsmykking, jf. kap. 530, post 36.

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av fremdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2021.

Nytt livsvitenskapsbygg skal gi realfagene og livsvitenskap bedre rammevilkår. Allerede under planlegging av byggeprosjektet var det kjent at det var krevende grunnforhold på tomten. Det har vist seg å være mer utfordrende og kostbart enn tidligere antatt å stabilisere grunnen på tomten, og kostnadsrammen er derfor presset. Virusutbruddet har også påvirket kostnadene i prosjektet. Regjeringen vurderer nå kostnadsreduserende tiltak. Det vises til nærmere omtale under Kunnskapsdepartementets Prop. 1 S (2020–2021).

Stortinget vedtok nybygg for Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og Veterinærinstituttet på Ås i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2013, jf. Prop. 149 S og Innst. 470 S (2012–2013). Ved behandlingen av Prop. 20 S (2018–2019) *Endringer av statsbudsjettet 2018 for Kommunal- og moderniseringsdepartementet*, jf. Innst. 118 S (2018–2019), ble indeksjustert kostnadsramme vedtatt økt med 150 mill. kroner til 7 203,8 mill. kroner i prisnivå per 1. juli 2018. Prosjektet var da planlagt ferdigstilt 1. halvår 2020. Ved behandling av Prop. 1 S (2019–2020), jf. Innst. 16 S (2019–2020), ble kostnadsrammen økt med 681,7 mill. kroner til 8 015 mill. kroner, i prisnivå per 1. juli 2020. I løpet av høsten 2019 og starten av 2020 viste det seg at gjenstående arbeidsomfang i prosjektet var betydelig undervurdert. Dette har påvirket både prosjektering og etterfølgende bygging og forsinket mottak og montering av brukerstyr. I tillegg kom virusutbruddet, med påfølgende restriksjoner, som påvirket både fremdriften og kostnadene i prosjektet. For å slutføre prosjektet rasjonelt, foreslår regjeringen å øke kostnadsrammen med 335 mill. kroner til 8 350 mill. kroner, i pris-

nivå per 1. juli 2021. Prosjektet planlegges ferdigstilt i 2020. Det er beregnet at om lag 200 mill. kroner av økningen på 335 mill. kroner skyldes merkostnader som følge av virusutbruddet. Regjeringen foreslår at de resterende 135 mill. kronene dekkes av Statsbyggs reguleringsfond, ved at resultatkravet på kap. 2445, post 24 økes med 135 mill. kroner.

Prosjektet på Bygdøy for nytt vikingtidsmuseum omfatter nybygg, sikring av vikingskipene og tilhørende gjenstander. I tillegg blir det eksisterende Vikingskipshuset og anlegget utendørs rehabilitert.

Bevilgningen foreslås økt med 298,3 mill. kroner til 1 769,5 mill. kroner i 2021.

Post 34 Statens eiendom på Adamstuen, kan overføres

Som en følge av samlokalisering av virksomheter i nye bygg ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås, skal lokalene som NMBU, Veterinærinstituttet og Mattilsynet i dag benytter på Adamstuen i Oslo, fraflyttes. Opprinnelig tidspunkt for flytting var 2. halvår 2020, men pga. virusutbruddet er dette foreløpig endret til årsskiftet 2020/2021. Statsbygg er gitt i oppdrag å planlegge for fremtidig bruk av eiendommen, inkludert forberedelser til et eventuelt salg, jf. omtale under kap. 5447 Salg av eiendom utenfor statens forretningsdrift.

Det foreslås ingen bevilgning på posten i 2021.

Post 36 Kunstnerisk utsmykking, kan overføres

Posten inneholder midler til kunstnerisk utsmykking i statlige bygg, også for byggeprosjekter på kap. 2445 Statsbygg. Bevilgningen disponeres av

Kunst i offentlige rom (KORO) som gjennomfører prosjektene. Kostnader til kunstnerisk utsmykning tas ikke inn i grunnlaget for husleieberegningen.

Bevilgningen foreslås økt med 5 mill. kroner til 33 mill. kroner i 2021. Midlene skal benyttes til kunstprosjekter i bygg under oppføring.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten gjelder de tilfeller der Statsbygg gis i oppdrag å prosjektere og anskaffe brukerutstyr til byggeprosjektene. Det inkluderer også brukerutstyr i byggeprosjekter på kap. 2445 Statsbygg. Et brukerutstirsprosjekt er et separat prosjekt, ikke del av byggeprosjektet. Oppdragsdepartementet er ansvarlig for gjennomføring av brukerutstirsprosjektet. Kostnader til brukerutstyr tas ikke inn i grunnlaget for husleieberegningen.

I 2019 ble midlene benyttet til brukerutstyr til det nye Nasjonalmuseet i Oslo, til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås og livsvitenskap ved UiO. Videre ble midlene brukt til prosjektering av brukerutstyr til Nationaltheatret og Veksthuset ved UiO. Brukerutstyr til det nye Nasjonalmuseet i Oslo og for NMBU på Ås skal ferdigstilles i 2020. Kostnadsrammene for Vikingtidsmuseet og livsvitenskap ved UiO er henholdsvis 273,5 mill. kroner og 1 284,9 mill. kroner (prisnivå per 1. juli 2021).

Budsjettforslag

Bevilgningene til brukerutstyr for nytt livsvitenskapsbygg og Vikingtidsmuseet, begge ved UiO, campussamlingen ved NTNU, Ocean Space Laboratories og prosjektering av Nationaltheatret foreslås videreført. Anslått behov er 87 mill. kroner til livsvitenskapsbygget og 10 mill. kroner til Vikingtidsmuseet. Videre er det anslått et behov til prosjektering på 22,7 mill. kroner til campussamlingen, 10 mill. kroner til Ocean Space Laboratories, 2,2 mill. kroner til Nationaltheatret, 20,8 mill. kroner til fagskole for brann, redning og samfunnsikkerhet og 2 mill. kroner til nybygg i Kautokeino for Samisk videregående skole og reindriftsskole og Beavváš samisk nasjonalteater. I tillegg er det anslått et behov på 25,7 mill. kroner og 13,2 mill. kroner til slutføring av henholdsvis Nasjonalmuseet og NMBU på Ås. For ytterligere omtale av prosjektene, se Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Kulturdepartementet.

Det foreslås en kostnadsramme for brukerutstirsprosjektet for byggetrinn 1 av nytt regjeringskvarter på 322 mill. kroner (prisnivå per 1. juli 2021). Brukerutstirsprosjektet starter opp først i 2024.

Det foreslås en kostnadsramme for brukerutstirsprosjektet for fagskole for brann, redning og samfunnsikkerhet på 109,4 mill. kroner (prisnivå per 1. juli 2021).

Det foreslås en bevilgning på 193,6 mill. kroner i 2021.

Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	28 115	27 207	27 512
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	84 605	63 605	47 620
	Sum kap. 0531	112 720	90 812	75 132

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 45 økt med 10 mill. kroner til 73,6 mill. kroner, jf. Prop. 127 S og Innst. 360 S (2019–2020).

H.M. Kongen har disposisjonsrett til Det kongelige slott, hovedhuset på Bygdø kongsgård med sidebygning og park, Oscarshall slott, Stiftsgården i Trondheim og Gamlehaugen i Bergen. Ved

Stiftsgården og Gamlehaugen har staten ved Statsbygg ansvaret for bygninger, interiør og utendørsanlegg. Ved eiendommene i Oslo har Statsbygg ansvaret for ytre vedlikehold, tekniske

installasjoner og større vedlikeholdsarbeider, mens Det kongelige hoff har ansvaret for innvendig vedlikehold og parkanlegg. Eiendommene representerer store kulturhistoriske verdier. Det kongelige hoff og Statsbygg har et nært samarbeid med Riksantikvaren om forvaltning av eiendommene.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker statens kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold av statlige eiendommer som H.M. Kongen har disposisjonsrett til. Vedlikeholdsarbeidene skjer i nært samarbeid med Det kongelige hoff.

Det foreslås en bevilgning på 27,5 mill. kroner i 2021.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker bygningsmessige arbeider av investeringsmessig karakter.

I 2019 ble midlene hovedsakelig benyttet til logistikkbygg i Stallgården ved Det kongelige

slott, rehabilitering av vinduer og fasader ved Gamlehaugen i Bergen og rehabilitering av Stallbygningen ved Det kongelige slott.

Budsjettforslag

For 2021 foreslås det å bruke 17,6 mill. kroner til tiltak av investeringsmessig karakter på de kongelige eiendommene. Det vil bli arbeidet videre med ulike bygningsmessige rehabiliteringstiltak på Stiftsgården, Gamlehaugen og Det kongelige slott. I tillegg foreslås 20 mill. kroner til å videreføre rehabiliteringen av Ridehallen i Stallbygningen ved det kongelige slott. Det tas sikte på å ferdigstille rehabiliteringen i 2022.

Videre foreslås 10 mill. kroner til nytt logistikkbygg ved Det kongelige slott. Formålet er å etablere et post- og varemottak, i tråd med Politidirektoratets anbefalte sikkerhetstiltak. Prosjektet har en kostnadsramme på 125,1 mill. kroner. Bygget er planlagt ferdigstilt i 2020 med sluttbevilgning i 2021.

Samlet foreslås det en bevilgning på 47,6 mill. kroner i 2021.

Kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	84	97	
30	Investeringer, <i>kan overføres</i>	9 136	200	
	Sum kap. 0532	9 220	297	

Staten har, som stor eiendomsbesitter på den tidligere hovedflyplassen på Fornebu i Bærum kommune, deltatt i utviklingen av området til boligformål, næringsvirksomhet, offentlige formål og rekreasjon. Statens oppgaver er i all hovedsak gjennomført. Utbyggingen av infrastruktur og opparbeidelse av grøntområder på Fornebu skjer i samarbeid mellom staten og Oslo kommune som tidligere grunneiere. Kostnadene er fordelt i tråd med avtale inngått mellom partene.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker Statsbyggs driftsutgifter i etterbruksprosjektet på Fornebu. Det foreslås ingen bevilgning i 2021.

Post 30 Investeringer, kan overføres

Bevilgningen dekker statens del av investeringer i infrastruktur og grøntområder på Fornebu og kostnader ved fradeling av tomter etter regulering. Prosjektet er forventet avsluttet i 2020. Det foreslås ingen bevilgning i 2021.

Kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	23 776	21 008	21 347
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	30 557	35 000	335 000
	Sum kap. 0533	54 333	56 008	356 347

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 45 økt med 142,3 mill. kroner til 177,3 mill. kroner, jf. Prop. 127 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Kapitlet omfatter Statsbyggs forvaltning av kulturhistoriske eiendommer utenfor den statlige husleieordningen. Samlet bygningsareal er om lag 32 000 kvm og inkluderer Håkonshallen og Rosenkrantzårnet på Bergenhus festning, Munkholmen, Austråttborgen, Grotten, Bjørgan prestegård, statens eiendommer etter Røros kobberverk, Villa Stenersen, Klemenskirken, Stavern fort på Citadelløya, Sjømennes minnehall, fjell- og ødestuer og bygningene på Bygdø kongsgård, med unntak av hovedhuset og Oscarshall som sorterer under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål.

Statsbygg skal utøve et faglig godt vedlikehold av eiendommene i nært samarbeid med vernemyndighetene. Det er gjennomført en grundig analyse av rehabiliterings- og vedlikeholdsbehovet på eiendommene i et tiårsperspektiv fra 2012 til 2022. Det er konstatert betydelig vedlikeholds- etterslep på flere av bygningene. Ikke minst gjelder dette bygningsmassen på Bygdø kongsgård. Det ble derfor fra og med 2015 avsatt midler til ekstraordinært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen, jf. Prop. 1 S og Innst. 16 S (2014–2015).

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av bygningsmassen. I 2019 ble det utført vedlikeholdstiltak blant annet ved Bergenhus, Jotkajavre fjellstue, Sjømennes minnehall i Stavern og Munkholmen.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 21,3 mill. kroner i 2021.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3533, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker ekstraordinært vedlikehold på eiendommene.

I 2019 utførte Statsbygg ekstraordinært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen, blant annet på Bygdø kongsgård der det ble gjennomført tiltak på gartneriområdet, Villa Gjøa, fyrhuset og oppstart av rehabilitering av Hengsen hovedhus.

Ansvar for forvaltningen av statens eiendommer på Røros ble overført fra Klima- og miljødepartementet til Statsbygg i 2018, jf. Prop. 85 S (2017–2018). Behovet i 2021 finansieres med overførte midler fra 2020.

Budsjettforslag

I 2021 foreslås det 35 mill. kroner til å videreføre ekstraordinært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen, hovedsakelig på Bergenhus. Fasaderestaureringen av Rosenkrantzårnet på Bergenhus og rehabilitering av Villa Stenersen videreføres i 2021.

Videre foreslås 300 mill. kroner til det nasjonale minnesteedet etter 22. juli på Utøyakaia i Hole kommune. Prosjektet har en kostnadsramme på 512,6 mill. kroner (prisnivå per 1. juli 2021). Om lag 80 pst. av kostnadene gjelder infrastruktur for å innfri reguleringsplanens krav til adkomst og parkering. Regjeringen har som mål å ferdigstille minnesteedet til tiårsmarkeringen i 2021. Dette forutsetter en meget stram fremdrift, og at det ikke oppstår forhold som fører til forsin-

kelser. Dersom hele prosjektet ikke lar seg ferdigstille til juli 2021, vil det likevel bli tilrettelagt for å kunne avholde en markering på tiårsdagen.

Samlet foreslås det en bevilgning på 335 mill. kroner i 2021.

Kap. 3533 Eiendommer utenfor husleieordningen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
02	Diverse inntekter	4 013	2 447	2 513
	Sum kap. 3533	4 013	2 447	2 513

Post 02 Diverse inntekter

Bevilgningen gjelder i hovedsak inntekter fra parkering ved Bygdø kongsgård. Det foreslås en bevilgning på 2,5 mill. kroner i 2021.

Kap. 2445 Statsbygg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
24	Driftsresultat	-317 217	-651 141	-1 325 959
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	405 123	515 000	78 800
31	Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	33 960	187 000	1 261 700
32	Prosjektering og igangsetting av brukerfinansierte byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	276 940	327 000	327 000
33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	2 609 618	799 745	743 376
34	Videreføring av brukerfinansierte byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	875 561	800 000	900 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	239 032	303 864	312 372
49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>	72 652	103 763	303 566
	Sum kap. 2445	4 195 669	2 385 231	2 600 855

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 24 økt med 193,8 mill. kroner til -457,3 mill. kroner, post 30 økt med 6 mill. kroner til 521 mill. kroner, post 31 økt med 10 mill. kroner til 197 mill. kroner, post 33 økt med 160 mill. kroner til 959,7 mill. kroner og post 45 økt med 40 mill. kroner til 343,9 mill. kroner, jf. Prop. 117 S, 127 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Statsbygg er organisert som forvaltningsbedrift og forvalter 2,9 mill. kvm bygningsmasse, fordelt på 2 163 bygninger. Virksomheten har 843 årsverk, fordelt på hovedkontoret i Oslo, fem lokalkontor og driftspersonale på eiendommene.

Kap. 2445 Statsbygg inneholder både drifts- og investeringsbudsjett. Post 24 Driftsresultat er driftsinntekter fratrukket driftskostnader og kapitalkostnader, samt bevegelser til og fra reguleringsfondet. Investeringsbudsjettet, postene 30 til

49, inneholder bevilgninger til prosjektering, bygging og kjøp av eiendom.

For å synliggjøre kostnaden ved binding av kapital i statens eiendommer bedre, vil all kapital i Statsbygg være rentebærende fra 1. januar 2021. Dette medfører at avsetningen til post 24.5 Til investeringsformål avvikles, og settes til null. Videre vil dette medføre at Statsbyggs rentebelastning øker fra om lag 100 mill. kroner til om lag 700 mill. kroner. Den økte rentebelastningen på om lag 600 mill. kroner vil sammen med økt krav på om lag 550 mill. kroner på post 24 Driftsresultat, motsvare effekten av at avsetning til investeringsformål blir avviklet. Omleggingen er derfor budsjettneutryl. Ny økonomimodell vil innebære risiko for svingninger i inntekter og kostnader mellom år, blant annet fordi det skal belastes rente på hele kapitalen.

Byggeprosjektene blir finansiert etter to ulike modeller, ordinære og brukerfinansierte byggeprosjekter. Ordinære byggeprosjekter fremmes for Stortinget med forslag til kostnadsramme for hvert enkelt prosjekt og mulighet for hel eller delvis husleiekompensasjon for brukeren. Kostnadsrammene for prosjektene blir beregnet med basis i gjennomført forprosjekt og fastsatt på et nivå som innebærer at man med 85 pst. sannsynlighet skal klare å holde dem.

I brukerfinansierte byggeprosjekter finansieres investeringen gjennom økt husleie som dekkes innenfor brukerens eksisterende økonomiske ramme. Disse prosjektene blir behandlet etter forenklete prosedyrer i tråd med egen fullmakt fra Stortinget, jf. forslag til romertallsvedtak.

Statsbygg har ansvaret for forvaltning, drift og vedlikehold av alle byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg etter at de er ferdigstilt.

Post 24 Driftsresultat

		(i 1 000 kr)		
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
24.1	Driftsinntekter	-5 589 613	-5 322 749	-5 593 922
24.2	Driftsutgifter	2 104 084	1 974 228	2 199 763
24.3	Avskrivninger	1 665 438	1 464 300	1 506 000
24.4	Renter av statens kapital	88 400	100 808	697 200
24.5	Til investeringsformål	1 242 976	1 132 272	
24.6	Til reguleringsfondet	171 498		-135 000
	Sum post 24	-317 217	-651 141	-1 325 959

Driftsbudsjettet til Statsbygg skal dekke alle utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommene samt avskrivninger og renter.

Underpost 24.1 Driftsinntekter

Inntektene består i det alt vesentlige av husleie. Husleien dekker forvaltning, drift, verdibevarende vedlikehold av eiendommene, avskrivninger og avkastning på investert kapital. I tillegg regnskapsføres netto inntekter fra salg av eiendom, fakturerte rådgivningstjenester og inntekter fra andre oppdrag på denne underposten.

Underpost 24.2 Driftsutgifter

Driftsutgiftene består i hovedsak av forvaltning, drift og vedlikehold av eiendomsmassen samt administrasjon og lønn.

Underpost 24.3 Avskrivninger

Alle eiendeler blir avskrevet lineært. Normal avskrivningstid for nybygg er 60 år. Tekniske anlegg og andre særskilte bygningskomponenter har kortere avskrivningstid. Avskrivningene føres som en driftsutgift i Statsbygg og motsvares av en tilsvarende inntekt på kap. 5491 Avskrivninger på statens kapital i statens forretningsdrift, post 30 Avskrivninger.

Underpost 24.4 Renter av statens kapital

Forslaget til bevilgning er i samsvar med retningslinjer for utregning av renter i statlige forvaltningsbedrifter. Rentene føres som en driftsutgift i Statsbygg, og motsvares av en tilsvarende inntekt på kap. 5603 Renter av statens kapital i statens forretningsdrift, post 80 Renter av statens faste kapital. Økningen fra 2020 skyldes at all kapital i Statsbygg vil være rentebærende fra 1. januar 2021, jf. omlegging av økonomimodellen.

Underpost 24.5 Til investeringsformål

Posten gjelder avsetning til investeringsformål. Posten utgår fra 2021 som følge av endring av økonomimodellen.

Underpost 24.6 Til reguleringsfondet

Reguleringsfondet brukes til å dekke eventuelle avvik i driftsinntekter og driftsutgifter. Fondet skal også dekke utgifter ved skadetilfeller på eiendommene. For at fondet skal virke etter hensikten, er det viktig å holde det på et tilstrekkelig nivå. I Prop. 1 S (2016–2017) var dette nivået anslått til minimum 300 mill. kroner. Ved utgangen av 2019 var beholdningen på reguleringsfondet 493 mill. kroner.

Departementet kan overskride årlige bevilgninger på investeringspostene ved bruk av midler fra fondet. Det gjelder både tilførsel av likviditet for å holde optimal fremdrift i byggeprosjekter under arbeid, og kjøp av eiendom på kap. 2445 Statsbygg, jf. forslag til romertallsvedtak.

Budsjettforslag

Det foreslås at all kapital i Statsbygg gjøres rentebærende med virkning fra 2021. Omleggingen gjøres budsjettneutrale. Videre foreslås det at 135 mill. kroner av kostnadsøkningen på Campus Ås dekkes av Statsbyggs reguleringsfond, ved at post 24.6 Til reguleringsfond reduseres med 135 mill. kroner, jf. omtale under kap. 530, post 33. I tillegg foreslås det å tilbakeføre 7,5 mill. kroner fra kap. 530, post 34, ved å redusere krav til driftsresultat tilsvarende.

Det er gjennomført sikkerhetsprosjekter for regjeringens representasjonsanlegg (RRA) og regjeringsbygg 6 (R6). I 2021 utgjør investeringenes avskrivnings- og rentekostnader til sammen 10 mill. kroner. Det foreslås at Statsbygg kompenseres for disse kostnadene ved at krav til driftsresultat reduseres tilsvarende. Avskrivninger på sta-

tens kapital i forretningsdriften gir en inntekt som blir budsjettert på kap. 5491, post 30 Avskrivninger.

Det foreslås et driftsresultat på 1 326 mill. kroner, en økning på 674,8 mill. kroner.

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til prosjektering av ordinære byggeprosjekter frem til fullført forprosjekt.

I 2019 ble midlene blant annet brukt til prosjektering av nytt regjeringskvartal, forprosjekt for ny energiløsning i regjeringskvartalet basert på sjøvann samt prosjektering av samlokalisert nybygg i Kautokeino for Samisk videregående skole og reindriftsskole og Beaivváš samisk nasjonalteater.

Budsjettforslag

Det foreslås å bevilge 43,8 mill. kroner i 2021 til videre prosjektering av nytt Oslo fengsel. Videre foreslås det en bevilgning på 13 mill. kroner til oppstart prosjektering av samlokalisering av Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet, 11 mill. kroner til prosjektering av Bergen tinghus og 11 mill. kroner til prosjektering av et samlokalisert bygg i Kautokeino for Beaivváš samisk nasjonalteater og Samisk videregående skole og reindriftsskole.

Samlet foreslås det en bevilgning på 78,8 mill. kroner i 2021.

Post 31 Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Posten dekker utgifter til oppstart av nye byggeprosjekter innenfor husleieordningen.

I 2019 ble det bevilget midler til oppstart av tre prosjekter: nytt museumsbygg for Saemien Sijte i Snåsa, ny energiløsning i regjeringskvartalet og forsterket fellesskapsavdeling ved Ila fengsel og forvaringsanstalt. I 2020 ble det bevilget midler til oppstart av rehabilitering av tekniske anlegg ved Ila fengsel og forberedende arbeider i nytt regjeringskvartal.

Utbyggingen av nytt regjeringskvartal er planlagt gjennomført i tre byggetrinn. Byggetrinn 1 omfatter riving og forberedende arbeider, rehabilitering av Høyblokka og Møllergata 19, bygg A og D, mesteparten av kjeller, perimetersikring og deler av utendørsanlegg. I tillegg kommer erverv av bygg og tomtegrunn, samt eventuell erstatning til grunneiere for ulemper ved innføring av peri-

metersikring. Deler av fast brukerutstyr samt eksternt kontrollsenter er også inkludert i byggetrinn 1. Innflytting i byggene i byggetrinn 1 er foreløpig planlagt i andre halvår 2025 og første halvår 2026.

Det foreslås en kostnadsramme på 20 465 mill. kroner for byggetrinn 1 (prisnivå per 1. juli 2021).

Budsjettforslag

Det foreslås bevilget 1 158 mill. kroner i 2021 til oppstart av byggetrinn 1 av nytt regjeringskvartal. Det vises til programkategori 13.00, mål 3 Et nytt, effektivt regjeringskvartal for en nærmere omtale av prosjektet, samt Meld. St. 21 (2018–2019) *Nytt regjeringskvartal*.

Videre foreslås det 103,8 mill. kroner til oppstart av Fagskole for brann- og redningspersonell. Kostnadsrammen foreslås satt til 511,7 mill. kroner (prisnivå per 1. juli 2021). Prosjektet forventes ferdigstilt høsten 2023. For ytterligere omtale av prosjektet, se Prop. 1 S (2020–2021) for Justis- og beredskapsdepartementet.

Samlet foreslås det en bevilgning på 1 261,7 mill. kroner i 2021.

Tabell 6.6 Ordinære byggeprosjekter – videreføring

				(i mill. kroner)
	Oppstart	Avtalt ferdigstillelse	Kostnadsramme per 1.7.2021	Forslag 2021
<i>Bygg under Kommunal- og moderniseringsdepartementet:</i>				
Energiløsning for nytt regjeringskvartal	2019	2024	1 471,2	333,0
<i>Bygg under Kulturdepartementet:</i>				
Nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket og arkivmagasin i fjellet i Rana (NB Fjellanlegget)	2017	2021	855,6	120,0
Nytt museumsbygg for Saemien Sijte på Snåsa	2019	2021	123,4	57,0
<i>Bygg under Justis- og beredskapsdepartementet:</i>				
Ila fengsel, rehabilitering tekniske anlegg	2020	2023	359,6	149,0
Prosjekter i reklamasjonsfasen				84,4
Samlet forslag post 33				743,4

Kostnadsrammene er eksklusive midler til kunstnerisk utsmykking, jf. kap. 530, post 36.

Post 32 Prosjektering og igangsetting av brukerfinansierte byggeprosjekter, kan overføres

Bevilgningen dekker midler til prosjektering og igangsetting av brukerfinansierte byggeprosjekter på oppdrag fra departementene. Departementet har i eget rundskriv utarbeidet retningslinjer for gjennomføring av brukerfinansierte byggeprosjekter.

Det foreslås en bevilgning til prosjektering og igangsetting av nye prosjekter på 327 mill. kroner.

Post 33 Videreføring av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Posten dekker midler til videreføring av byggeprosjekter som Stortinget tidligere har vedtatt å starte opp. Midlene skal sikre optimal fremdrift i de prosjektene som pågår.

Budsjettforslag

Tabellen nedenfor viser prosjekter på kap. 2445 Statsbygg som er under bygging i 2021:

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av fremdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2021.

Ved Stortingets behandling av Prop. 114 S (2018–2019) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2019*, jf. Innst. 391 S (2018–2019), ble det vedtatt kostnadsramme for ny energiløsning for nytt regjeringskvartal. For 2021 foreslås det en bevilgning på 333 mill. kroner til videreføring av prosjektet.

Ved Stortingets behandling av Prop. 1 S (2016–2017) ble det vedtatt en samlet kostnadsramme for nye lokaler for Arkivverket. Prosjektet omfatter et nybygg for Norsk helsearkiv på Tynset, som ble ferdigstilt i 2019, og et depotmagasin for Arkivverket i Nasjonalbibliotekets fjellanlegg i Rana. Det ble også vedtatt en kostnadsramme for bygging av nye sikringsmagasiner for Nasjonalbiblioteket i fjellanlegget i Rana. Depotmagasinet for Arkivverket gjennomføres samtidig med sikringsmagasinprosjektet for å utnytte synergieffektene med en felles prosjektorganisasjon og for å redusere kostnadene. For 2021 er det til sammen planlagt å bruke 120 mill. kroner til videreføring av prosjektene.

Ved Stortingets behandling av Prop. 1 S (2018–2019) ble det vedtatt kostnadsramme for nytt museumsbygg for Saemien Sijte i Snåsa. For 2021 foreslås det en bevilgning på 57 mill. kroner til avslutning av det nye museumsbygget.

Ved Stortingets behandling av Prop. 1 S (2019–2020) ble det vedtatt kostnadsramme for rehabilitering av Ila fengsel. For 2021 foreslås det en bevilgning på 149 mill. kroner til videreføringen av rehabiliteringen.

Samlet foreslås det en bevilgning på 743,4 mill. kroner, hvorav 84,4 mill. kroner gjelder prosjekter i reklamasjonsfasen.

Post 34 Videreføring av brukerfinansierte byggeprosjekter, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til videreføring av brukerfinansierte byggeprosjekter.

I 2019 var 40 prosjekter i byggefase. Av disse ble ti prosjekter ferdigstilt i 2019. To av prosjektene ble ferdigstilt før avtalt tid og to prosjekter ble ferdigstilt etter avtalt tid. Prosjektene ble ferdigstilt innenfor styringsrammen, med unntak av ett prosjekt.

Budsjettforslag

De største prosjektene i 2021 er bygg for fakultet for helse- og sosialvitenskap ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, rehabilitering av kanselliet i Washington D.C. i USA, mediebygg ved Høgskulen i Volda og rehabilitering av bygg ved Norges Handelshøyskole.

Det foreslås en bevilgning på 900 mill. kroner i 2021.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utstyr på eiendommene Statsbygg forvalter, inkludert påkostninger, utskiftninger og installering av tekniske anlegg.

Bevilgningen for 2019 ble brukt til innkjøp som skal aktiveres i balansen og avskrives. Dette gjelder investeringer i IKT og større utstyr til Statsbyggs administrasjon og til drift av eiendommene. I tillegg ble det brukt midler til bygningsmessige utskiftninger og påkostninger. Videre ble midlene brukt til perimetersikring i regjeringskvartalet.

Budsjettforslag

I 2021 foreslås det å avsette 112,4 mill. kroner til innkjøp av utstyr og installering av tekniske anlegg på eiendommer som Statsbygg forvalter. I tillegg foreslås det 200 mill. kroner til bygningsmessige utskiftninger og påkostninger.

Samlet foreslås det en bevilgning på 312,4 mill. kroner i 2021.

Post 49 Kjøp av eiendommer, kan overføres

Bevilgningen dekker kjøp av eiendommer og tomter til bruk i aktuelle byggeprosjekter.

I 2019 ble det blant annet kjøpt tomt til regjeringskvartalet (Møllergata 11), tomt til bygging av mediebygg ved Høgskolen i Volda, tomt til Universitetet i Stavanger og tomt til nytt museumsbygg for Saemien Sijte på Snåsa. Samlet kjøpesum var 72,7 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 303,6 mill. kroner i 2021, hvorav 137,1 mill. kroner gjelder kjøp av eiendom til nytt regjeringskvartal og 137 mill. kroner gjelder kjøp av boligene som i dag eies av Universitetssenteret på Svalbard AS.

Tabell 6.7 Statsbyggs balanse

	(i 1000 kroner)			
	Regnskap 2018	Regnskap 2019	Overslag 2020	Overslag 2021
<i>Eiendeler:</i>				
<i>Anleggsmidler</i>				
Driftsmidler, eiendommer	45 538 662	48 636 511	50 667 905	52 820 320
Aksjer, andeler	30	30	30	30
Utlån og obligasjoner	2 329	2 329	2 329	2 329
<i>Sum anleggsmidler</i>	<i>45 451 021</i>	<i>48 638 870</i>	<i>50 670 264</i>	<i>52 822 678</i>
<i>Omløpsmidler</i>				
Kortsiktige fordringer	72 352	45 034	58 693	51 864
<i>Sum omløpsmidler</i>	<i>72 352</i>	<i>45 034</i>	<i>58 693</i>	<i>51 864</i>
<i>Sum eiendeler</i>	<i>45 613 373</i>	<i>48 683 904</i>	<i>50 728 957</i>	<i>52 874 542</i>
Egenkapital og gjeld:				
<i>Egenkapital</i>				
Egenkapital, ekskl. reguleringsfond	39 099 014	40 556 082	41 592 957	
Reguleringsfond	321 290	492 789	734 177	734 177
<i>Sum egenkapital</i>	<i>39 420 304</i>	<i>41 048 871</i>	<i>42 327 134</i>	<i>734 177</i>
<i>Langsiktig gjeld</i>				
Statens rentebærende gjeld	6 439 784	8 080 566	8 747 948	52 536 194
Annen langsiktig gjeld	2 222	2 222	2 222	2 222
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>6 442 006</i>	<i>8 082 788</i>	<i>8 750 170</i>	<i>52 538 415</i>
<i>Kortsiktig gjeld</i>				
Kortsiktig gjeld	82 216	61 238	71 727	66 482
Mellomværende med statskassa	-331 154	-508 993	-420 073	-464 533
<i>Sum kortsiktig gjeld</i>	<i>-248 938</i>	<i>-447 755</i>	<i>-348 346</i>	<i>-398 051</i>
<i>Sum egenkapital og gjeld</i>	<i>45 613 373</i>	<i>48 683 904</i>	<i>50 728 957</i>	<i>52 874 542</i>

Kap. 5445 Statsbygg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
39	Avsetning til investeringsformål	1 242 976	1 132 272	
	Sum kap. 5445	1 242 976	1 132 272	

Post 39 Avsetning til investeringsformål

Innføring av ny økonomimodell medfører at posten utgår, jf. omtale under kap. 2445, post 24.

Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2019	Saldert budsjett 2020	2021
40	Salgsinntekter		200	
	Sum kap. 5446		200	

Post 40 Salgsinntekter

På posten føres inntekter fra salg av gjenstående statlige arealer på Fornebu, se omtale under

kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet. Det foreslås ingen salgsinntekter i 2021.

Kap. 5447 Salg av eiendom utenfor statens forretningsdrift

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2019	Saldert budsjett 2020	2021
40	Salgsinntekter			1 400 000
	Sum kap. 5447			1 400 000

Post 40 (Ny) Salgsinntekter

Staten eier to eiendommer på Adamstuen i Oslo som blir frigjort etter at byggeprosjektet på Campus Ås blir ferdigstilt, jf. kap. 530, post 34. Den nordlige eiendommen er balanseført hos Statsbygg og inngår i statens forretningsdrift. Se omtale under kap. 2445, post 24. Den sørlige eiendommen forvaltes av NMBU og Veterinærinstituttet og er utenfor statens forretningsdrift.

På posten føres inntekter fra salg av den sørlige eiendommen. Grunnet virusutbruddet er det

foreløpig noe usikkerhet omkring når eiendommen blir fraflyttet og gjort tilgjengelig for salg. Det foreslås en bevilgning på 1 400 mill. kroner, som tar utgangspunkt i at salg gjennomføres i sin helhet i 2021.

Oslo kommune planlegger å benytte deler av eiendommene til kommunale formål. Det legges opp til at disse delene kan selges direkte til Oslo kommune til markedstakst, jf. forslag til romertallsvedtak. Øvrige deler av eiendommene vil bli lagt ut for åpent salg.

Programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk

Utgifter under programkategori 13.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
540	Digitaliseringsdirektoratet	645 715	857 766	924 072	7,7
541	IT- og ekompolitikk	27 092	497 769	485 052	-2,6
542	Internasjonalt samarbeid	43 894	78 670	83 670	6,4
543	Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	728 005	389 087	374 936	-3,6
	Sum kategori 13.40	1 444 706	1 823 292	1 867 730	2,4

Inntekter under programkategori 13.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3540	Digitaliseringsdirektoratet	101 705	172 877	226 990	31,3
3542	Internasjonalt samarbeid	2 478	2 259	2 640	16,9
3543	Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	290	597	294	-50,8
5570	Sektoravgifter under Kommunal- og moderniseringsdepartementet	236 256	247 880	242 148	-2,3
	Sum kategori 13.40	340 729	423 613	472 072	11,4

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har koordineringsansvaret for forvaltningspolitikken, regjeringens IT-politikk og sektoransvaret for elektronisk kommunikasjon.

Forvaltningspolitikken handler om sektorovergripende spørsmål som innovasjon i offentlig sektor, styring, organisering, medarbeiderutvikling og ledelse. Forvaltningspolitikken fastsetter felles rammer for hvordan forvaltningen bør arbeide og være organisert. Den bygger på viktige verdier som rettssikkerhet, faglig integritet, effektivitet og demokrati. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har en rolle som pådriver og tilrettelegger for en åpen og samordnet forvalt-

ning som har høy tillit i befolkningen. Hver enkelt sektor, departement og underliggende virksomhet har et selvstendig ansvar for å organisere seg og arbeide slik at de politiske målene nås.

Formålet med IT-politikken er å utvikle rammebetingelser som understøtter digitaliseringen i sektorene, på tvers av sektorer og samfunnet som helhet. Kommunal- og moderniseringsdepartementets koordineringsansvar innebærer blant annet å identifisere sektorovergripende utfordringer og å initiere, koordinere og følge opp tverrgående tiltak, herunder utvikling av strategier og handlingsplaner. Departementet har også et særskilt ansvar for å arbeide for en styrket og mer helhetlig tilnærming til informasjonssikkerheten i forvaltningen. Digitaliseringen av samfunnet skal

skje på en bærekraftig og inkluderende måte. Digitaliseringen skal bidra til forenkling og effektivisering i både offentlig og privat sektor, samtidig som denne utviklingen skal balanseres opp mot eventuelle negative organisatoriske eller samfunnsmessige konsekvenser. Digitaliseringen skal også understøtte innovasjon og verdiskaping i næringslivet.

Formålet med ekompolitikken er å legge til rette for en sikker og framtidsrettet digital infrastruktur som kan betraktes som grunnmuren i et digitalisert samfunn. Innbyggere, næringsliv, forvaltning og samfunnskritiske funksjoner blir stadig mer avhengige av effektive, sikre og pålitelige elektroniske kommunikasjonstjenester, som høyhastighetsbredbånd og mobil- og internettjenester, for å utføre sine oppgaver. Ekompolitikken griper inn på tvers av samfunnssektorene. Elektroniske kommunikasjonstjenester er en grunnleggende forutsetning for verdiskaping, innovasjon og samfunnssikkerhet. Regjeringen vil legge til rette for et likeverdig tilbud av sikre elektroniske kommunikasjonstjenester av god kvalitet og til rimelige priser over hele landet.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for etatsstyringen av Digitaliseringsdirektoratet og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. Departementet har ansvar for den faglige styringen av den sentrale arbeidsgiverfunksjonen i staten, organisering og innkjøpspolitikken, blant annet gjennom Statens innkjøpscenter i Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ). Finansdepartementet har ansvaret for etatsstyringen av DFØ.

Digitaliseringsdirektoratet

Digitaliseringsdirektoratet ble formelt opprettet 1. januar 2020 gjennom en sammenslåing av Altinn, en del av fagmiljøet for informasjonsforvaltning i Brønnøysundregistrene og avdelinger fra Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi). Avdeling for ledelse og avdeling for utredning og analyse i Difi ble overført til DFØ fra 1. januar 2020. Fra 1. september 2020 ble også avdeling for offentlige anskaffelser overført fra Digitaliseringsdirektoratet til DFØ. Digitaliseringsdirektoratet har per 1. september 2020 om lag 310 ansatte fordelt på kontorer i Brønnøysund, Leikanger og Oslo.

Digitaliseringsdirektoratet skal være regjeringens fremste verktøy for raskere og mer samordnet digitalisering av samfunnet. Direktoratet er som leverandør av fellesløsninger som for eksempel ID-porten, Altinn og Kontakt- og reservasjonsregistret, ansvarlig for å forvalte, videre-

utvikle og utbre egne fellesløsninger på en samordnet måte. Direktoratet skal ha en premissgiverrolle i digitaliseringen av offentlig sektor. Staten, kommunene, næringsdrivende, frivillig sektor og innbyggerne er viktige målgrupper og samarbeidsparter. Direktoratet har også ansvaret for klart språk i staten og arbeid med innovasjon i offentlig sektor sammen med DFØ og andre sentrale aktører.

Digitaliseringsdirektoratet skal føre tilsyn med at IT-løsninger i offentlig og privat sektor følger kravene i forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger. Direktoratets tilsyn, veiledning og områdeovervåking skal understøtte virksomhetens eget arbeid for etterlevelse av krav til universell utforming. Tilsynsrollen skal utøves uavhengig av direktoratets øvrige oppgaver.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet

Nasjonal kommunikasjonsmyndighets hovedoppgaver er å føre tilsyn med markedet for elektronisk kommunikasjon, og å føre kontroll med at regelverket på området etterleves. Tilsynsoppgavene omfatter blant annet å kontrollere kvaliteten og sikkerheten i nett og tjenester og å legge til rette for gode og framtidsrettede tjenester gjennom regulering av ekomsektoren.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet bistår departementet med å utarbeide lov- og forskrifts-utkast, treffer enkeltvedtak om markedsregulering og forvalter radiofrekvens-, navne- og nummerressurser. Videre har etaten ansvar for markedskontroll av radio- og terminalutstyr og utfører løpende oppgaver i forbindelse med sikkerhet og beredskap i ekomsektoren. I samarbeid med departementet representerer etaten også norske interesser internasjonalt på ekomområdet.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet er videre, sammen med departementet, ansvarlig myndighet for Norges frekvensforvaltning. Frekvenser utgjør en verdifull og begrenset naturressurs, og det stiller høye krav til forvaltningen.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har hovedkontor i Lillesand, samt regionkontor i Lødingen, Trondheim, Lillehammer, Bergen og Oslo, og hadde 171 ansatte per 1. september 2020.

Utviklingstrekk og utfordringer

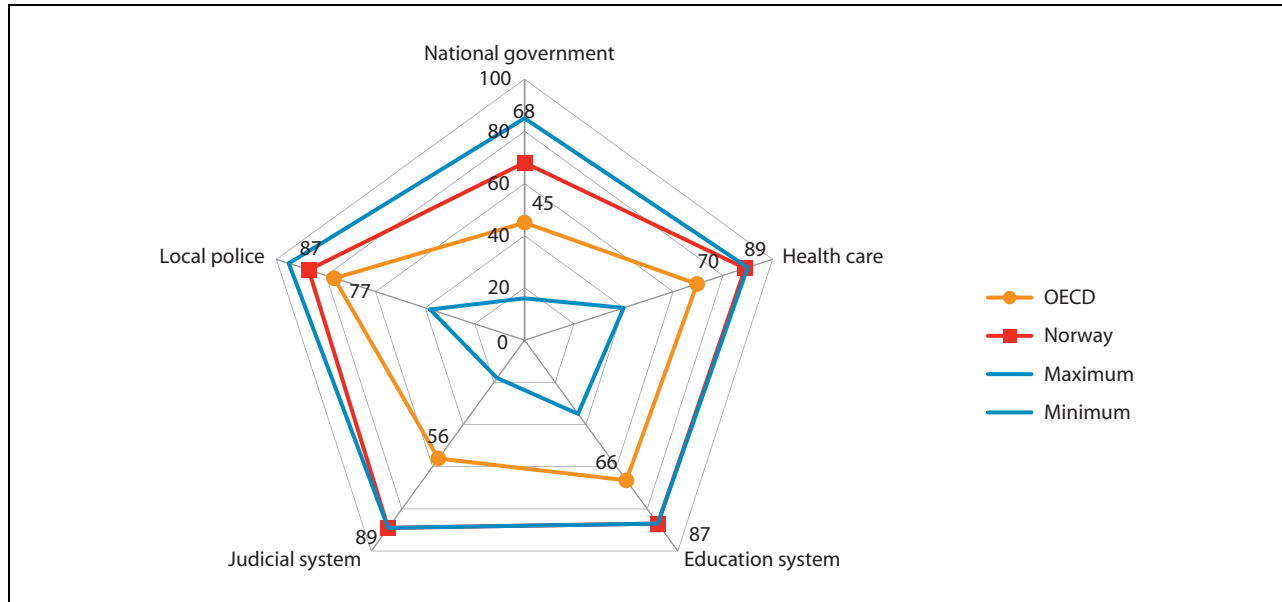
Forvaltningsutvikling

Norge har en velfungerende offentlig forvaltning, noe som blant annet går fram av internasjonale sammenligninger. Verdensbankens indikatorer

for effektiv forvaltning fra 2017 rangerer Singapore, Sveits og Norge på topp.

Mål 16 i bærekraftsmålene gjelder blant annet velfungerende institusjoner, herunder utvikle

effektive, ansvarlige og åpne institusjoner på alle områder.

Figur 6.2 Tilfredshet med og tilliten til offentlig sektor i Norge og OECD

Kilde: OECD. Government at a Glance 2019.

OECD har pekt på at tillit er en driver for effektiv forvaltning og økonomisk utvikling og et mål på hvordan offentlig sektor lykkes.

Sammenliknet med andre OECD-land er tilfredsheten og tilliten til myndighetene høy. I 2018 oppgir hele 68 pst. av den norske befolkningen at de har tillit til og er fornøyd med norske myndigheter. Til sammenlikning oppgir i gjennomsnitt kun 45 pst. av befolkningen i andre OECD-land at de har tillit til og er tilfredse med sine myndigheter.

De første månedene under virusutbruddet har innbyggernes tillit til regjeringen, helsemyndighetene, Stortinget, nasjonale og lokale politikere samt statsministeren økt signifikant ifølge aktuell forskning (Christensen, T. og Læg Reid P (2020). «Balancing governance capacity and legitimacy – how the Norwegian government handled the COVID-19 crisis as a high performer». Public Administration Review). Forskerne framhever flere suksesskriterier for at Norge, sammenliknet med andre land, håndterte starten av krisen svært godt. Blant annet nevner forskerne den gjensidige tilliten mellom politikere og embetsverket, kompetente politikere, høy grad av tillit i samfunnet og et pålitelig og profesjonelt byråkrati.

Selv om forvaltningen i Norge gjennomgående nyter høy tillit i befolkningen, viser målinger at det er utfordringer. Tilliten til politikere har før virusutbruddet vist en fallende tendens, og mange innbyggere mener også at det er mye plunder og heft i det offentlige. For å få til en tillitsbasert mål- og resultatstyring er én av utfordringene å ha få, men klare målformuleringer. Dette gir økt handlingsrom og fleksibilitet lokalt slik at man kan trekke på brukernes og de ansattes kompetanse.

Forventninger fra brukerne og krav til en bærekraftig offentlig sektor fordrer nye løsninger, og innovasjon gjør det mulig for stat og kommune å løse sine samfunnsoppdrag på helt nye måter. Det er derfor et behov for å arbeide med innovasjon og spredning av innovasjon for å få til den omstillingstakten som det offentlige trenger framover.

Siden årtusenskiftet har mange statlige virksomheter endret organisasjons- og tilknytningsformer. Endringene er gjennomført for å fremme en formåls- og kostnadseffektiv oppgaveløsning ved å tilpasse styrings- og organisasjonsformene etter oppgavens karakter. Utviklingen har samtidig medført en mer differensiert og spesialisert statsforvaltning. Det er viktig at det skjer et løpende

utviklingsarbeid for å sikre at organisasjonsformene er tidsmessige og tilpasset endringer i samfunnet. Virusutbruddet gjorde det nødvendig med midlertidige unntaksforskrifter for flere bestemmelser i dagens regelverk for statlig eide selskaper. Departementet har igangsatt et arbeid for å modernisere lov om statsforetak for å sørge for at loven er i takt med samfunnsutviklingen.

Økende kompleksitet i statens organisering reflekterer statens mange roller og formål i et moderne samfunn. Samtidig er det avgjørende at staten makter å samordne sin mangeartede virksomhet på en effektiv måte. Det er en voksende erkjennelse av at store samfunnsmessige utfordringer blir stadig mer sammensatte og komplekse. Utfordringene er tverrsektorielle og kan kreve innsats fra mange offentlige organer for å nå sentrale politiske mål. Forvaltningens evne til å håndtere slike utfordringer er viktig for å opprettholde innbyggernes tillit til offentlig sektor.

Antall statsansatte som andel av total sysselsetting i Norge har ifølge DFØ ligget jevnt på 6 pst. fra 2000 til 2019. Det meste av veksten i antall statsansatte i perioden 2013 til 2019 har kommet på prioriterte områder for regjeringen, blant annet i universitets- og høyskolesektoren og politiet. En kartlegging av sentralforvaltningen gjort av DFØ, viser at antall ansatte i departementene har gått ned fra 2013 til 2019. Veksten i direktoratene har bremsset opp fra 2013 til 2019 når det sammenlignes med perioden 2009 til 2013. Fra 2016 til 2017 var det en nedgang i antall ansatte i direktoratene. Fra 2017 til 2019 har antall ansatte i direktoratene økt, i hovedsak på grunn av omorganiseringer internt i statsforvaltningen. Veksten er fortsatt lavere enn i perioden 2009 til 2013. Hvis det justeres for omorganiseringene, har antall ansatte gått ned i direktoratene fra 2016 til 2019. Det vises til Meld. St. 1 (2020–2021) *Nasjonalbudsjettet 2021*, kap. 5.3 for en nærmere beskrivelse av effektiv ressursbruk i offentlig sektor.

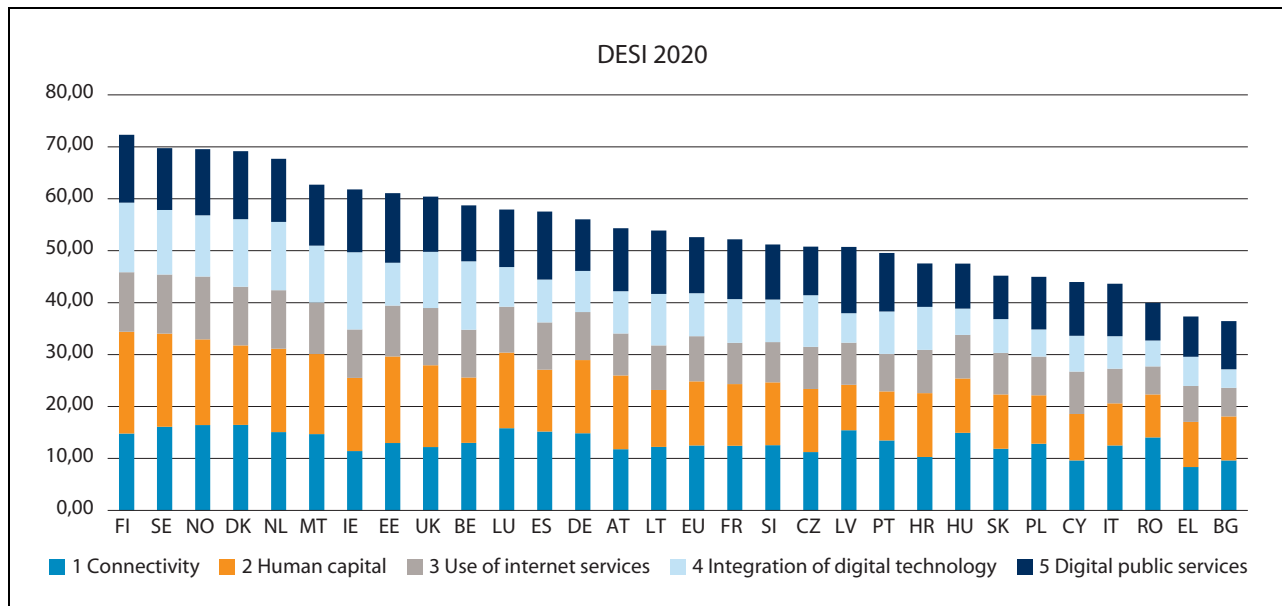
IT-politikk og digitalisering

Virusutbruddet har vært en kritisk belastning for samfunnet. Samtidig har dette vært en katalysator for det digitale skiftet. Norge har på kort tid fått en helt unik mulighet til å forberede seg på å ta i bruk ny teknologi og utvikle nye arbeidsmåter. I sum har virusutbruddet bidratt til et voldsomt skyv for økt samhandling ved bruk av digital teknologi innenfor alle samfunnsområder.

Virusutbruddet har også vist hvilket potensial som ligger i utstrakt bruk av fjernjobbing. Desentralisert arbeid i den skalaen, og med den kvaliteten vi har sett under virusutbruddet, ville vært helt utenkelig for bare fem til ti år siden. Med en velutviklet IT-infrastruktur og god generell IT-kompetanse i befolkningen vil dette fungere som et godt supplement, og i noen tilfeller også som erstatning for mer tradisjonelle arbeidsmåter.

Virusutbruddet har rammet norsk næringsliv hardt. Både offentlig og privat sektor har vært godt rustet til å håndtere denne vanskelige tiden fordi vi har en gjennomgående høy digital kompetanse i samfunnet og en god digital infrastruktur. Samtidig er det fortsatt et uutnyttet potensial for digitalisering i næringslivet. Dette gjelder særlig for små og mellomstore bedrifter (SMB-er).

Norge har gode forutsetninger for å lykkes med digitalisering. The Digital Economy and Society Index (DESI) måler EU-landene samt Norge og Storbritannia på digital infrastruktur, i hvilken grad næringslivet tar i bruk digital teknologi, bruken av offentlige digitale tjenester, digital kompetanse og bruk av teknologi og tjenester i samfunnet. Indeksen for 2020 viser at Norge rangeres som nummer tre i Europa etter Finland og Sverige. Norge var i 2019 rangert som nummer fem.

Figur 6.3 Digital Economy and Society Index (DESI 2020 ranking)

Kilde: Kilde: European Commission.

DESI 2020 viser klar framgang for Norge på områdene digital infrastruktur (utbredelse av bredbånd og mobilnett), offentlige digitale tjenester og digital kompetanse. Innenfor digital infrastruktur gjør Norge det spesielt godt på underkategoriene som omfatter fiberbredbånd og kabel-TV-nett, og i hvilken grad aktuelt frekvensspektrum er gjort tilgjengelig for markedsaktørene. På området bruk av offentlige digitale tjenester gjør Norge det særlig bra på underkategoriene andelen brukere av eforvaltningsløsninger og digitale tjenester for næringslivet, mens Norge på indikatoren for åpne data ligger litt under gjennomsnittet for EU. Innenfor området digital kompetanse øker andelen uteksaminerte med IT-utdanning fra 3,2 pst. til 3,7 pst. og andelen med grunnleggende digitale ferdigheter øker fra 77 pst. til 83 pst. Norge har stabilt høy bruk av internett, men klar framgang på bruk av videosamtaler og økt bruk av sosiale plattformer.

Datadrevet innovasjon vil være en av de viktigste driverne for økonomisk vekst framover. Hver uke blir det produsert mer data enn det som ble produsert i løpet av hele det forrige årtusenet. Vi må forvalte disse dataene riktig, skal Norge kunne gå foran i utvikling og bruk av data som ressurs. Det må legges til rette for økt deling og bruk av data på en ansvarlig og pålitelig måte i og mellom offentlig og privat sektor. Tilgang til store mengder kvalitetsdata er også nødvendig for utviklingen av kunstig intelligens (KI).

Digital kompetanse og deltakelse i hele befolkningen gjennom livsløpet er en sentral forutsetning for å hente ut gevinstene av digitalisering i offentlig og privat sektor. Norge skal være et inkluderende samfunn der alle kan delta på lik linje. Dette gjelder også innenfor den digitale utviklingen i samfunnet.

Et stadig skiftende trusselbilde gjør det også nødvendig å følge nøye med på informasjonssikkerheten i offentlig sektor. Informasjonssikkerhet skal være en del av ethvert digitaliseringsprosjekt i forvaltningen fra starten av og i hele IT-løsnings livssyklus, såkalt innebygd informasjonssikkerhet.

Digitalisering er et globalt fenomen. IT-politikken må derfor utformes i et internasjonalt perspektiv. Norge må være til stede i de fora hvor denne politikken formes, som for eksempel i OECD, EU, FN (ITU), og det nordisk-baltiske samarbeidet (Digital North).

Elektronisk kommunikasjon – grunnmuren for digitalisering

Norge har gode ekomnett og -tjenester i internasjonal målestokk. DESI-indeksen viser at Norge har den høyeste internettbruken i befolkningen blant alle europeiske land og sammen med Danmark den beste mobil- og bredbåndstilgangen.

Det ble observert en umiddelbar og stor økning i trafikk og endring i bruksmønster i nettene for fast og mobilt bredbånd som følge av

utstrakt bruk av hjemmekontor og hjemmeundervisning under virusutbruddet våren 2020. Betydelige investeringer i utbygging og drift av nettene over flere år har gitt et godt utgangspunkt for å takle denne stresstesten. I tillegg bidro ekstra innsats og god dialog mellom selskapene og myndighetene til at den økte belastningen ble håndtert på en god måte. Virusutbruddet understreket ytterligere at gode nett for fast og mobilt bredbånd er en grunnmur og forutsetning for den digitaliserte samfunnsutviklingen.

Markedet for elektronisk kommunikasjon er preget av rask teknologisk utvikling og markedsmessige endringer. Noen aktuelle eksempler på dette er:

- Innfasingen av neste generasjons mobilnett (5G) er i gang samtidig som tidligere generasjoner vedlikeholdes (4G, 2G) eller er i ferd med å slukkes (3G).
- Telenor er i ferd med å avvikle kobbernettet (det opprinnelige fasttelefoninettet).
- Selskapene i sektoren prioriterer i hovedsak utbygging av mobil- og fibernett og utvikling av tjenester.
- Rask utvikling i digitalisering ved bruk av tingenes internett, sensorteknologi og kunstig intelligens, der ekomnettene danner en viktig digital grunnmur.

Sikre og robuste elektroniske kommunikasjons-tjenester av høy kvalitet er nødvendige og forventes i dagens samfunn. Dette er grunnleggende innsatsfaktorer i digitaliseringen som preger hele samfunnsutviklingen. Det er fortsatt behov for å legge til rette for bærekraftig konkurranse for å fremme sikre, gode, rimelige og framtidrettede tjenester.

5G vil, sammen med utviklingen innenfor tingenes internett, stordata og kunstig intelligens, legge til rette for betydelig teknologisk endring og innovasjon med muligheter for store samfunnsøkonomiske gevinster. Tidlig innføring av 5G vil være til nytte for samfunnet som helhet og berøre både myndigheter, mobiloperatører og befolkningen generelt. Det er en viktig del av regjeringens mål om økt digitalisering. Norge satser på tidlig innføring av 5G, og de første tildelingene av frekvensressurser som er viktige for 5G er gjennomført. Norske tilbydere har startet utbyggingen av 5G, som etter hvert skal kunne bidra til blant annet kommersialisering av autonom transport (skip, busser mv.), automatisering av industri, smart havbruk, e-helsetjenester, neste generasjons nød- og beredskapstjenester og høyhastighets bredbånd. Denne satsingen gjenspeiles også

i en høy skår på «5G readiness» i EUs DESI-indeks omtalt tidligere.

5G-nettene vil utgjøre en av Norges mest kritiske infrastrukturer, og regjeringen tar 5G-sikkerhet på høyeste alvor. Regjeringen har lagt til rette for 5G-investeringer i Norge ved å sikre tidlige og forutsigbare sikkerhetskrav for tilbyderens 5G-anskaffelser. Norske myndigheter utelukker ingen leverandører fra det norske markedet. Tilbyderne har nå valgt utstysrleverandører i global konkurranse og innenfor rammene av myndighetenes sikkerhetskrav. Sikre og robuste mobilnett er i alles interesse, og de er helt avgjørende for et samfunn som blir stadig mer digitalisert.

Telenors kobbernett var for inntil noen år siden hovednettet for fasttelefoni og bredbånd. Antall abonnenter som bruker dette nettet har gått kraftig ned de senere årene. Som et ledd i moderniseringen av fastnettet har Telenor varslet at kobbernettet skal fases helt ut innen utløpet av 2022. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet påla i september 2020 Telenor å opprettholde grossisttilgangen til kobbernettet i inntil 5 år. Utfasingen av kobbernettet er et stort teknologiskifte som får konsekvenser for mange telefoni- og bredbåndskunder. Alle husstander og virksomheter som i dag har telefontjeneste over kobberlinjen, og som mister denne tjenesten når kobbersaneringen gjennomføres, vil være sikret en alternativ telefonitjeneste som følge av Telenors plikt til å levere slik tjeneste. Telenor har ikke leveringsplikt på bredbånd, men har informert om at selskapet vil fortsette å vedlikeholde kobbernettverket dersom kunden ikke har alternativt bredbåndstilbud over mobilnettverk eller annet fastnett fra Telenor eller andre tilbydere.

En hovedutfordring er å legge forholdene til rette for videre utbygging og et godt tilbud av bredbåndstjenester over hele landet. Områder med få brukere kan være kommersielt ulønnsomme å bygge ut.

Utviklingen i teknologi og tjenester innenfor elektronisk kommunikasjon skaper mange muligheter, men også utfordringer for personvern, integritet og konfidensialitet. Disse må håndteres på en tilfredsstillende måte for brukerne, blant annet i forbindelse med forvaltningen av fritak fra tilbyderens taushetsplikt overfor politi og påtalemyndighet. Særlig vil dette bli viktig for nye tjenester innenfor tingenes internett.

I forbindelse med EUs nye regler for personvern er det også forventet reviderte regler fra EU om kommunikasjonsvern. Departementet har over tid arbeidet for å fremme norske posisjoner.

Endringer i teknologi, bruksmønstre og internasjonalsisering av tjenesteproduksjon har skapt et

behov for økt sikkerhet og beredskap knyttet til nett og tjenester, både nasjonalt og for tilknytning internasjonalt. Bortfall eller kompromittering av ekomtjenester som følge av blant annet ekstremvær, sabotasje og teknisk eller menneskelig svikt, kan få store konsekvenser for samfunnet.

Norge ligger langt fremme innenfor digitalisering, noe som gjør at vi som samfunn tidlig møter sårbarhetsutfordringene. Trusselsituasjonen er skjerpet, og elektronisk kommunikasjon er en kritisk innsatsfaktor for alle samfunnsfunksjoner. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet er i ferd med å styrke egen IT-sikkerhet og beredskaps-evne og vil legge til rette for at sektorens IT-sikkerhet og -beredskap styrkes. Nasjonal kommunikasjonsmyndighets EkomCERT er viktig for koordinering av informasjonsflyt mellom myndigheter, sikkerhetsaktører og ekomtilbyderne innenfor cyberdomenet.

Frekvenser er avgjørende for produksjon av mobiltjenester og utgjør en verdifull og begrenset naturressurs. Dette stiller høye krav til forvaltningen av ressursene, som skal være teknologinøytral og fleksibel, gi mest mulig samfunnsnytte og legge til rette for bærekraftig konkurranse. Når det er konkurranse om verdifulle frekvensressur-

ser, er blant annet regjeringens mål om minst tre konkurrerende mobilnett førende for forvaltningen. Tilgang til og fordeling av ressursene kan styrke konkurransen i mobilmarkedet. Styrket konkurranse vil bidra til mer konkurransedyktige priser sammenlignet med våre naboland og innovative tjenester for sluttbrukerne.

Forstyrrelser av elektronisk kommunikasjon vil i mange tilfeller være kritisk. Det er derfor viktig at Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har god kompetanse og avansert utstyr for å kunne håndtere krevende hendelser. I tillegg er det viktig med god kapasitet til å føre tilsyn med ulovlig radioutstyr som skaper forstyrrelser i nettene.

Stråling er et tema som blir diskutert når ny trådløs teknologi innføres. Det er viktig å kunne gi god veiledning og informasjon om dette. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet vil i denne forbindelse sammenstille dokumentasjon og publisere resultater fra målinger av stråling fra radiosystemer, blant annet fra 5G-nett.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet tok over ansvaret for regjeringens datasenterpolitikk våren 2019. Datasenternæringen melder om økt aktivitet. I 2019 og 2020 har flere datasentre blitt etablert og internasjonale investeringer økt.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.8 Mål for programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk

1. Forvaltningen i Norge er effektiv, åpen, samordnet og har høy tillit i befolkningen
2. Digitaliseringen i samfunnet gir gode vilkår for deltakelse, verdiskaping og innovasjon i offentlig og privat sektor
3. Et likeverdig tilbud av sikre elektroniske kommunikasjonstjenester av høy kvalitet og til rimelige priser over hele landet

Mål 1 Forvaltningen i Norge er effektiv, åpen, samordnet og har høy tillit i befolkningen

Forvaltningen skal tilby gode og effektive offentlige tjenester, være åpen og ha høy tillit i befolkningen. Enklere regler, mindre byråkrati og brukervennlige digitale tjenester vil skape større frihet i hverdagen og et bedre møte mellom offentlig sektor og innbyggerne. Videreutviklingen av offentlig forvaltning skal forankres i sentrale forvaltningsverdier. Utviklingen av forvaltningen skal sikre gode tjenester, bedre samordning og god bruk av samfunnets ressurser. Dette er også omtalt i del I under pkt. 2.4 Modernisering av Norge.

Rapport, strategier og tiltak

Forvaltningsutvikling og innovasjon

Regjeringen la i 2020 fram en melding til Stortinget om innovasjon i offentlig sektor, jf. Meld. St. 30 (2019–2020) *En innovativ offentlig sektor – Kultur, ledelse og kompetanse*. Meldingen presenterer regjeringens mål og politikk på området. Regjeringen vil gi offentlig sektor handlingsrom og insentiver til å innovere. Ledere må bygge kultur for innovasjon, og offentlig sektor må samarbeide om innovasjon på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer og med næringsliv, forskningsmiljøer og sivilsamfunn. Regjeringen vil også legge til rette for at offentlig sektor skal bruke teknologi, forsøk

og utprøving mer systematisk for å utvikle og ta i bruk innovative løsninger og omsette flere av de vellykkede forsøkene til varige løsninger. Meldingen vil legge grunnlaget for regjeringens videre arbeid med å øke innovasjonskapasiteten og innovasjonstakten i offentlig sektor og utvikle virkemidlene til støtte for innovasjon. Stimuleringsordningen for innovasjon og tjenestedesign i offentlig sektor, StimuLab, under kap. 540, post 26 gir en nærmere omtale av hvordan offentlig forvaltning kan jobbe med innovasjon.

Innbyggernes tillit til offentlig sektor må bygges over tid. Det er derfor en god investering å satse kontinuerlig på tillitsskapende arbeid og tiltak, for eksempel på opplærings- og kompetansetiltak blant annet om god rolleforståelse og forvaltningens verdigrunnlag. Å utarbeide faglig gode beslutningsgrunnlag er en kjerneoppgave for forvaltningen og bidrar til å opprettholde tilliten til at vi har et godt styresett.

Tillit bygges også ved å legge til rette for at det sivile samfunn og innbyggerne kan se til at offentlige ressurser brukes effektivt og at rettssikkerheten ivaretas. Tidlig involvering av det sivile samfunn i politikktutforming kan bidra til dette og gjøre beslutningene bedre. Samtidig må det være åpenhet om hvem som er med på å påvirke offentlige beslutningsprosesser for at befolkningen skal kunne ha tillit til at beslutningene er til samfunnets beste.

Norge deltar i et internasjonalt samarbeid for nasjonalt moderniseringsarbeid, Open Government Partnership (OGP). Gjennom samarbeidet skal landene gjøre offentlig sektor mer åpen, ansvarlig og lydhør overfor innbyggerne. Nærmere omtale av OGP er gitt under kap. 541, post 70.

Klart språk er et virkemiddel for brukerretting og tillit, innovasjon og effektivisering. Regjeringen ønsker å stille tydeligere krav og sette arbeidet med klart språk og klart lovspråk i system. Et språkpolitisk krav om klart språk er foreslått i den nye språkloven, og forvaltningslovutvalget har foreslått at klart språk reguleres i forvaltningsloven.

Digitaliseringsdirektoratet og KS har utviklet prinsipper for klart språk i digitale selvbetjeningsløsninger og følger opp arbeidet med disse. KS har mellom 2014/2015 og 2020 fått støtte til sin satsing på klart språk i kommunal sektor av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Over 200 kommuner har deltatt i aktiviteter av programmet innen 1. september 2020. Departementet arbeider også med tiltak for et klart og digitaliseringsvennlig regelverk.

Digitalisering gir bedre og mer effektive offentlige tjenester

Regjeringens digitaliseringsstrategi – *En digital offentlig sektor – digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019–2025* skal understøtte arbeidet med digital transformasjon i offentlig sektor. Det vil si hvordan virksomhetene skal løse sine grunnleggende oppgaver ved hjelp av ny teknologi. Digitaliseringsdirektoratet publiserte våren 2020 første versjon av en handlingsplan som viser status for gjennomføring av tiltakene i digitaliseringsstrategien.

Digitaliseringsstrategien fastsetter at staten skal legge til rette for mer samordnet digitalisering og IT-utvikling på tvers av statlig og kommunal sektor. Strategien og tiltakene i denne omfatter derfor både statlig og kommunal sektor. Innholdet og oppfølging av tiltakene i strategien er forankret i en samarbeidsavtale mellom KS og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Digitaliseringsrundskrivet stiller krav til statlige virksomheter om at digitaliseringstiltak som berører kommunal sektor skal drøftes med KS på et tidlig tidspunkt. Digitaliseringsstrategien inneholder tiltak som vil styrke kommunal påvirkning i statlige digitaliseringstiltak som berører kommuner og/eller fylkeskommuner. Flere av tiltakene i strategien skal gjennomføres i et samarbeid mellom staten og KS.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet og KS har etablert en finansieringsordning for kommunale digitaliseringsprosjekter som vil gi innbyggerne bedre tjenester og en enklere hverdag, kalt Digifin, jf. nærmere omtale i programkategori 13.70.

Digitaliseringsrådet ble opprettet i 2016 for å bidra til at statlige virksomheter lykkes med digitaliseringsprosjekter. Det er frivillig å bruke rådet. Fram til august 2020 har Digitaliseringsrådet behandlet 70 prosjekter og bistått vel 50 virksomheter med råd og veiledning.

Medfinansieringsordningen for digitaliseringsprosjekter bidrar til gjennomføring av flere digitaliseringsprosjekter i offentlig sektor. Det vises til nærmere omtale under kap. 540, post 25.

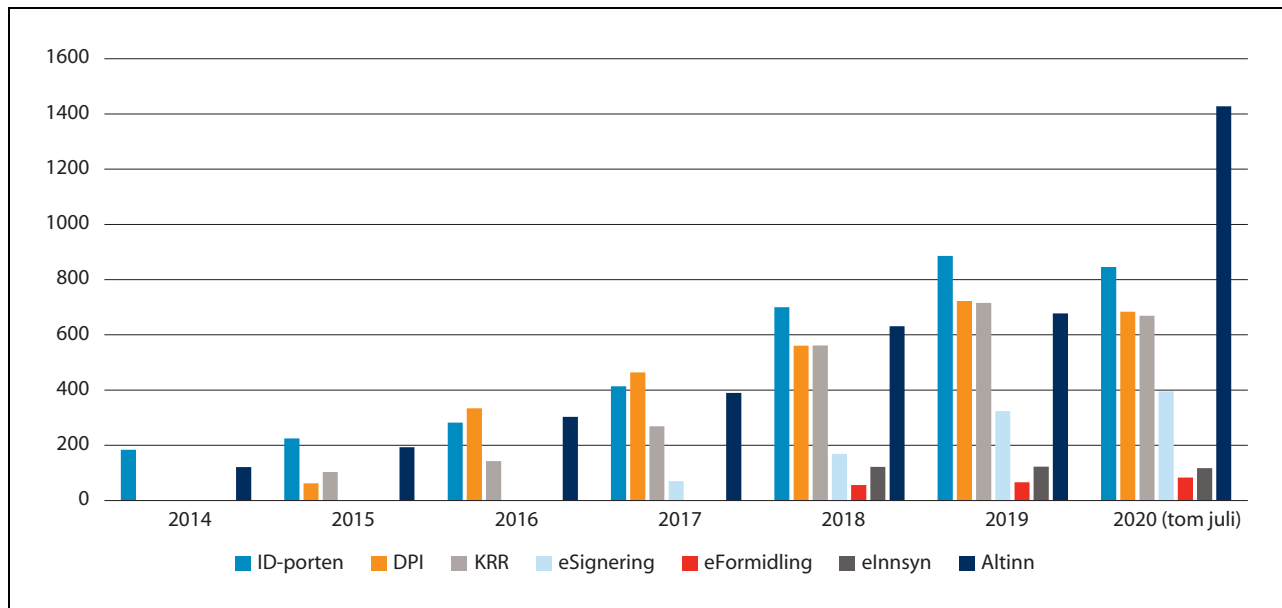
Felles IT-løsninger i offentlig sektor

Felles IT-løsninger for å dekke like behov er et viktig effektiviseringstiltak. Kommuner, fylkeskommuner og statlige virksomheter skal benytte fellesløsninger for å utvikle brukervennlige og sammenhengende digitale tjenester. Kommunal sektor har etablert fellesløsninger og tjenester der

plattformen for digital samhandling (FIKS-plattformen) til KS er sentral. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil samarbeide med berørte departementer og KS for å sikre samordnet styring og utvikling av felles datakilder, fellesløsninger, nasjonale arkitekturer mv. gjennom et felles økosystem for nasjonal digital samhandling og tjenesteutvikling.

Bruken av felles IT-løsninger i forvaltningen øker. Mange, både innbyggere og næringsliv, foretrekker nå å bruke digitale tjenester og løsnin-

ger når de kommuniserer med det offentlige. I 2019 hadde ID-porten over 174 millioner innlogginger, noe som er en økning på over 25 pst. fra 2018. Bruken av Digital postkasse har også økt, fra 2,1 millioner innbyggere ved utgangen av 2019 til over 2,3 millioner innbyggere i april 2020. Som figuren under viser, har det også vært en jevn økning i virksomheter som bruker fellesløsningene. Denne økningen har vært spesielt kraftig etter virusutbruddet.

Figur 6.4 Antall virksomheter som bruker de ulike fellesløsningene

Tallene for 2020 gjenspeiler kommunereformen. Tallene for Altinn inkluderer private virksomheter (Digital Samhandling Offentlig Privat – DSOP).

Digitaliseringsstrategien slår fast at det er behov for å se fellesløsninger i offentlig sektor, tjenesteutviklingsplattformer og grunndataregistre med videre som et felles «økosystem». Dette systemet skal sikre at offentlige virksomheter kan samhandle digitalt, og at de har tilgang til nødvendig fellesfunksjonalitet og felles IT-arkitekturer. Som en del av dette arbeidet har Digitaliseringsdirektoratet fått i oppdrag å utarbeide et forslag til samordnet modell for organisering, styring og finansiering av de felleskomponenter og fellesløsninger som direktoratet har ansvaret for. Ny finansieringsmodell skal bidra til robust og skalerbar drift og videreutvikling av Altinn og de andre fellesløsningene framover. Arbeidet skal også vurdere nivået på brukerfinansiering og hva brukerfinansieringen skal dekke.

Lov om elektroniske tillitstjenester som implementerer eIDAS-forordningen innebærer at Digitaliseringsdirektoratet må tilpasse ID-porten til

kravene for samhandling på tvers av landegrenser. Det må også foretas en tilpasning for gjenkjenning av utenlandske borgere i folkeregisteret. Rammeverk for bruk av eID i offentlig sektor, forskrifter til lov om elektroniske tillitstjenester, herunder forskrift om selvdeklarasjon, ble fastsatt 21. november 2019. Hovedføringen er fortsatt at eID-løsninger i markedet skal brukes der markedet kan tilby gode og hensiktsmessige løsninger.

Informasjonssikkerhet i forvaltningen

Difi, nå Digitaliseringsdirektoratet, evaluerte forvaltningens arbeid med informasjonssikkerhet i 2018. Evalueringen viste at det er behov for å arbeide mer målrettet med informasjonssikkerheten i forvaltningen. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i 2019, i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet, etablert et toårig prosjekt for å følge opp rapportens anbefa-

linger. Prosjektet gjennomføres som et tverrfaglig samarbeid mellom Digitaliseringsdirektoratet, DFØ, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Norsk senter for informasjonssikring og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Digitaliseringsdirektoratet har, sammen med KS, også igangsatt et arbeid med å innhente et kunnskapsgrunnlag om arbeidet med informasjonssikkerhet i kommunene. KS har parallelt også startet et FoU-prosjekt med formål å hjelpe toppledere i kommuner og fylkeskommuner til å få en helhetlig etterlevelse av krav til personvern og informasjonssikkerhet i kommunens/fylkeskommunens tjeneste- og verdiperspektiv. Hovedformålet med KS-prosjektet er å utvikle et overordnet styringssystem for kommunedirektørnivået for å kunne ivareta lederansvaret.

Offentlige anskaffelser

I 2019 la regjeringen fram Meld. St. 22 (2018–2019) *Smartere innkjøp – effektive og profesjonelle offentlige anskaffelser*. Målet med meldingen er å utvikle en mer helhetlig og effektiv anskaffelsespolitikk for å sette det offentlige i stand til å oppnå regjeringens ambisiøse mål på feltet. Arbeidet med flere av tiltakene i meldingen er igangsatt, blant annet arbeidet med å etablere felles kjørerregler om offentlige anskaffelser, utvikling av fagplaner og sertifiseringsordning for anskaffelser og utvikling av et bedre kompetansetilbud om anskaffelser til ledere.

Fra 1. september 2020 ble fagområdet offentlige anskaffelser overført fra Digitaliseringsdirektoratet til DFØ. DFØs veiledning, kurs, digitale verktøy og maler er viktige virkemidler for å styrke forvaltningens kompetanse om anskaffelser. Hovedkanalen for veiledning er fagsidene anskaffelser.no, og antallet brukere av portalen økte med 8 pst. i 2019. Difi har i 2019 arbeidet aktivt for å fremme flere innovative anskaffelser. Tilbud om kompetansebygging, utvikling av maler og anskaffelsesfaglig veiledning i prosjekter har stått sentralt i arbeidet. Styrking av innkjøpernes kompetanse til å stille krav til samfunnsansvar og miljø i anskaffelsesprosessene har også vært et prioritert område.

I 2019 fortsatte Program for digitale anskaffelser arbeidet mot en heldigital anskaffelsesprosess. Programmet er tverrsektorielt og ledes av DFØ og vil vare fram til 2024. Programmets hovedfokus er å øke den generelle modenheten hos brukerne ved blant annet å etablere nettverk for digitale anskaffelser. I regi av programmet er det i 2019 igangsatt to nye prosjekter. Etableringen av disse prosjek-

tene – ny og mer funksjonell Doffin-løsning og videreutvikling av eBevis-tjenesten for anskaffelsesområdet – vil bidra til at det blir mer attraktivt for næringslivet å delta i konkurranser om offentlige anskaffelser. Samtidig vil disse prosjektene bidra til å forenkle anskaffelsesprosessene for både næringslivet og offentlige oppdragsgivere.

Elektronisk handelsformat (EHF) vedlikeholdes av DFØ og er basert på europeisk standardiseringsarbeid, noe som også gir støtte for grenseoverskridende fakturering. I 2019 ble det overført mer enn 58 millioner EHF-fakturaer i Norge. Dette er en økning på 29 pst. i forhold til 2018. DFØ rapporterer at for de statlige virksomhetene de betjener, er ca. 80 pst. av alle inngående fakturaer i EHF. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har fastsatt forskrift om elektronisk faktura i offentlige anskaffelser som implementerer Direktiv 2014/55/EU. Forskriften er hjemlet i lov om offentlige anskaffelser og pålegger offentlige oppdragsgivere å kreve faktura på EHF-format når de anskaffer varer og tjenester. Forskriften trådte i kraft i april 2019.

Markeds plass for skytjenester

I 2020 har Digitaliseringsdirektoratet startet utvikling av en markeds plass for skytjenester rettet mot offentlig sektor. Markeds plassen skal gjøre det enklere for virksomhetene å anskaffe sikre, lovlige og kostnadseffektive skytjenester. Arbeidet omfatter utvikling av en digital markeds plass, inngåelse av rammeavtaler for skytjenester og vurderinger og veiledning knyttet til risiko og sikkerhet. Det er planlagt at et såkalt «proof of concept» skal være klart innen utgangen av 2020. Markeds plassen skal etter planen ferdigstilles i 2021 og deretter videreutvikles og utvides ut fra offentlig sektors behov. Ansvar for markeds plassen er i 2020 overført til DFØ.

Statens innkjøps senter

Statens innkjøps senter etablerer statlige rammeavtaler som utnytter statens stordriftsfordeler og kutter offentlige kostnader. Statens innkjøps senter gir mer effektive innkjøp i form av reduserte priser og transaksjonskostnader for staten, sikrer god etterlevelse av regelverket, profesjonelle innkjøpsprosesser og ivaretar relevante samfunns hensyn.

Siden etableringen i 2016 er det signert 19 innkjøpsavtaler på syv områder, blant dem forbruksmateriell, telefoni, PC og reiser. I 2019 har sentrets virksomhet vært konsentrert om å forvalte

eksisterende rammeavtaler og utarbeide en kategoristrategi for reiser i staten. Omsetningen på alle de syv avtaleområdene viser en klar økning fra 2018 til 2019. Omsetningen har vært særlig sterk på avtalene for mobiltelefoner og PC-klienter, der avtalene ble inngått høsten 2018. Kategoristrategien for reiseområdet munner ut i en helhetlig handlingsplan for området med anbefalte tiltak og statlige fellesavtaler. Implementeringen av strategien er påbegynt, men innkjøpscenteret trenger økt kapasitet for å kunne gjennomføre alle tiltakene. Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Finansdepartementet, kap. 1605, post 01.

Program for innovasjonskjøp fra oppstartsselskaper (StartOff)

Bruk av innovative anskaffelser kan være et viktig bidrag til å fornye offentlig sektor. Offentlig sektor må åpne opp for nye måter å samarbeide med markedet på og utnytte mulighetene som ligger i innovative offentlige anskaffelser. For å stimulere til dette vil regjeringen igangsette et arbeid med etablering av et program for økt samhandling mellom offentlig sektor og oppstartsselskaper.

StartOff er regjeringens program for innovasjonskjøp fra oppstartsselskaper og ble signalisert i regjeringens digitaliseringsstrategi for offentlig sektor. Programmet er også omtalt i Meld. St. 30 (2019–2020) *En innovativ offentlig sektor – Kultur, ledelse og kompetanse*. Kjernen i programmet vil være at offentlige virksomheter formulerer behov som oppstartsmiljøer kan utarbeide løsninger for. For å lykkes med dette er det behov for å utvikle ny anskaffelsesmetodikk tilpasset de nye leverandørmarkedene, og gi tydelig veiledning som klargjør regelverket. StartOff skal gjøre det enklere for oppstartsselskaper å bli leverandør til det offentlige ved å tilrettelegge for rask og enkel anskaffelsesprosess, mindre detaljspesifikasjoner og korte utviklingsløp.

Programmet skal forvaltes av DFØ i samarbeid med Digitaliseringsdirektoratet og Nasjonalt program for leverandørutvikling (LUP). DFØ vil ha ansvar for å lede og drifte ordningen, for innkjøpsfaglig veiledning og for å gjennomføre prosessene. Dette inkluderer ansvaret for å koordinere de ulike virkemiddelaktørenes bidrag til StartOff. Digitaliseringsdirektoratet vil ha ansvar for å identifisere relevante tiltak og prosjekter. LUP vil bistå oppdragsgivere med å avgrense og formidle sine behov til oppstartsmarkedet. De regionale ressursene i LUP vil koble behov fra offentlige virksomheter fra sin region, særlig

kommuner, til ordningen og være involvert i forberedelsesfasen av anskaffelsene.

I 2021 foreslås en bevilgning på 7,9 mill. kroner til programmet. Ressursene vil bli fordelt mellom samarbeidspartnerne, jf. nærmere omtale under kap. 540, post 21, kap. 541, post 70 og Prop. 1 S (2020–2021) for Finansdepartementet kap. 1605, post 01.

Mål 2 Digitaliseringen i samfunnet gir gode vilkår for deltakelse, verdiskaping og innovasjon i offentlig og privat sektor

Regjeringen legger til rette for at Norge utnytter mulighetene som bruk av teknologi gir for økt verdiskaping, innovasjon og bærekraftig utvikling. For å understøtte dette er det viktig å styrke digital deltakelse og å øke befolkningens digitale kompetanse slik at alle kan ta i bruk de mulighetene som digitaliseringen gir. Det er viktig å ha gode rammebetingelser som støtter utvikling og bruk av digitale tjenester og nye forretningsmodeller i hele samfunnet og for alle sektorer.

Rapport, strategier og tiltak

Utvikling og samordning av digitaliseringspolitikken

Digitaliseringens sektorovergripende natur gjør det nødvendig å se på hvordan viktige virkemidler, ofte knyttet opp mot ulike sektorer, virker sammen, også i et internasjonalt perspektiv. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har samordningsansvaret for regjeringens IT-politikk samtidig som alle departementene er ansvarlige for digitalisering innenfor sin sektor.

Digitaliseringsstrategien for offentlig sektor er et viktig verktøy i samordningen av digitaliseringspolitikken. Ett av de viktigste tiltakene i denne strategien handler om å etablere sammenhengende tjenester innenfor syv definerte livshendelser. Det er det enkelte departement som har ansvaret for å utvikle de sammenhengende tjenestene under livshendelsene de har ansvaret for. Digitaliseringsdirektoratet skal i samarbeid med KS utvikle metoder og samle kunnskap om brukerorientering, organisering og koordinering i utviklingen og drift av sammenhengende tjenester på tvers av fagsektorer og forvaltningsnivåer. I dette arbeidet skal det også utvikles felles prinsipper for god brukskvalitet i digitale tjenester. Digitaliseringsdirektoratet skal også på eget initiativ og sammen med KS og de andre direktoratene se på mulighetene for å følge prosessene med forskning og utredninger.

Tjenesteyting som involverer mange selvstendige enheter, ofte på ulike forvaltningsnivåer, krever nye former for permanent samarbeid, inkludert klare og bærekraftige finansieringsmodeller og fordeling av ansvar for håndheving av aktuelt regelverk. Et eksempel på et tverrsektorielt koordineringstiltak er Digitale sosialtjenester (Digisos). Dette tiltaket tilbyr digitale tjenester innenfor sosialtjenesteområdet. Tjenestene er utviklet i et samarbeid mellom kommuner, NAV og KS og er frivillig for kommunene å ta i bruk. Som en følge av virusutbruddet ble det tilrettelagt for at alle innbyggere skal kunne benytte den digitale tjenesten for søknad om økonomisk bistand selv om kommunen ikke hadde tatt i bruk Digisos.

Næringsrettet IT-politikk

Regjeringen har i 2018 mottatt en rapport fra Digital21-styringsgruppen med råd om hvordan næringslivet i større grad kan utvikle og ta i bruk kompetanse og teknologi i takt med den økende digitaliseringen. De fleste av anbefalingene i Digital21 blir nå fulgt opp av flere tiltak i ulike sektorer. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er i denne sammenheng ansvarlig for å vurdere den helhetlige oppfølgingen av anbefalingene i rapporten.

Digital21 framhever deling av data som et viktig tema. Rapportens forslag ble vurdert av en hurtigarbeidende ekspertgruppe fra næringslivet. Ekspertgruppens anbefalinger vil danne et grunnlag for stortingsmeldingen om datadrevet økonomi og innovasjon som regjeringen tar sikte på å legge fram i begynnelsen av 2021. Dette gjør regjeringen fordi data er en viktig ressurs for å styrke Norges framtidige konkurransevne og en driver for økonomisk vekst. Å sørge for at Norge har de beste rammebetingelsene for å dra nytte av verdien av data blir derfor viktig.

Departementet tilrettelegger for at forvaltning og næringsliv kan utnytte datadrevet innovasjon. I dette ligger økt deling og bruk av offentlige data i næringslivet, bruk av stordata i offentlig sektor samt tilrettelegging for utviklingen av smarte byer. Design og arkitektur Norge (DOGA) har i samarbeid med Smartbyene, Nordic Edge og utvalgte offentlige og private aktører fra hele landet utarbeidet et nasjonalt veikart for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn. Departementet deltok i referansegruppen for dette arbeidet. Veikartet utgjør et felles verdigrunnlag og et sett med prinsipper som kommuner og andre aktører kan jobbe etter. Departementet følger opp utarbeidelsen av en overenskomst (Memorandum of

Understanding) med Sør-Korea som omhandler felles interesser og samarbeid knyttet til utvikling av smarte byer i begge land.

Viderebruk og gjenbruk av offentlige data

En helhetlig politikk for informasjonsforvaltning og deling av offentlige data er et viktig element i å nå det langsiktige målet om at innbyggernes og næringslivets informasjon til forvaltningen skal leveres kun én gang. For å få dette på plass må arbeidet med å få til en effektiv utveksling og gjenbruk av informasjon på tvers i forvaltningen prioriteres. Digitaliseringsdirektoratets rammeverk for informasjonsforvaltning gir føringer, og vil være et verktøy i det videre arbeidet med å etablere «kun én gang» som et førende prinsipp. Informasjonsforvaltning og deling av data er fokusområder i digitaliseringsstrategien. Økt deling av data er en forutsetning for utvikling av sammenhengende tjenester på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Mer offentlige data må tilgjengeliggjøres for viderebruk i næringslivet for utvikling av nye tjenester og verdiskaping.

Et viktig element i arbeidet med informasjonsforvaltning har vært etableringen av en felles datakatalog. En grunnleggende forutsetning for å dele data er kunnskap om hvilke data som finnes hvor, hva de betyr og hvordan disse kan deles. Tidligere felles datakatalog og data.norge.no er nå slått sammen til én katalog på adressen data.norge.no. Denne katalogen gir en oversikt over hvilke data og begreper som finnes hvor. Felles datakatalog legger således til rette både for næringslivets viderebruk av offentlige data for tjenesteutvikling og verdiskaping, og for gjenbruk og oppfølging av kun-én-gang-prinsippet i offentlig sektor.

Felles datakatalog vil løpende fylles med innhold. Digitaliseringsdirektoratet vil ha et nasjonalt samordningsansvar for arbeidet med informasjonsforvaltning i offentlig sektor. Det er etablert et nasjonalt ressursenter for deling av data i Digitaliseringsdirektoratet. Senteret skal blant annet bidra til mer digitaliseringsvennlig regelverk og tilby rådgivning og veiledning knyttet til deling av data.

Digitaliseringsdirektoratet skal i samarbeid med Digital Norway utvikle en første versjon av en felles plattform for deling av offentlige og private data til små og mellomstore bedrifter – en «datafabrikk». Se også kap. 540, post 21.

I arbeidet med viderebruk av offentlige data er det viktig at offentlige virksomheter følger Retningslinjer ved tilgjengeliggjøring av offentlige data. Departementet har våren 2020 fått utredet

muligheten for å kunne pålegge offentlige virksomheter en plikt til å publisere åpne offentlige data. Det videre arbeidet med et mulig pålegg vil koordineres med arbeidet med å implementere direktiv 2019/1024/EU om åpne data og viderebruk av informasjon fra offentlig sektor som er en omarbeidelse av viderebruksdirektiv 2013/37/EU. Departementet vurderer løpende behovet for å styrke satsingen på tilgjengeliggjøring av data i andre sektorer enn dem som er omtalt i Digital agenda for Norge.

I 2018 vedtok EU en forordning som introduserer prinsippet om fri flyt av andre opplysninger enn personopplysninger i EU (FFD-forordningen). Formålet med forordningen er å fjerne nasjonale hindringer for fri flyt av data i EU. Forordningen er EØS-relevant. Regjeringen sendte forordningen på høring våren 2019. Forordningen vil gjennomføres i lovs form. Forordningen er til vurdering hos EFTA-landene. Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeider med implementering av forordningen. Endringer i nasjonalt regelverk som er nødvendig for å etterleve forordningen vil gjennomføres særskilt i sektorlovgivningen.

Nasjonal strategi for kunstig intelligens

Regjeringen la i januar 2020 fram Nasjonal strategi for kunstig intelligens. Regjeringen vil legge til rette for at Norge skal ha infrastruktur for kunstig intelligens (KI) som er i verdensklasse i form av digitaliseringsvennlig regelverk, gode språkressurser, raske og robuste kommunikasjonsnett og tilstrekkelig regnekraft. KI blir stadig viktigere innenfor forskning, og det er ønskelig å stimulere virksomheter til å ta i bruk KI for å sikre innovasjon og næringsutvikling. For å oppnå dette trengs både spiss og bred kompetanse innenfor KI i Norge.

Strategien slår fast at Norge skal gå foran i utvikling og bruk av kunstig intelligens med respekt for den enkeltes rettigheter og friheter. Viktige prinsipper for etisk utvikling og bruk av KI etableres i strategien. Norge, ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet, deltar også i arbeidet med kunstig intelligens, herunder etisk utvikling og bruk av KI, i flere internasjonale fora, som EU, OECD, Europarådet og Nordisk ministerråd. Universitetene og høyskolene har fra 2018 økt antall studieprogrammer og studieplasser innen kunstig intelligens betydelig for å møte etterspørselen fra både studenter og arbeidsmarked. Regjeringens satsing på flere studieplasser innen IT vil gjøre det mulig for utdanningsinstitu-

sjonene å utvide disse satsingene ytterligere. I april 2020 lanserte Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet – NTNU det nettbaserte kurset «Elements of AI», som skal bidra til at alle kan få en grunnleggende forståelse av kunstig intelligens.

I 2021 vil regjeringen jobbe videre med veiledning knyttet til utvikling og bruk av kunstig intelligens. DFØs arbeid med anskaffelser og standard kontraktsvilkår skal hjelpe virksomhetene å sikre seg rettigheter til relevante data, også språkressurser. Datatilsynets regulatoriske sandkasse, jf. omtale under programkategori 13.45, skal både bistå i konkrete prosjekter, men også gi generell veiledning basert på erfaringene fra prosjektene.

Internasjonalt samarbeid

Departementet legger stor vekt på det internasjonale samarbeidet når det gjelder digitalisering. Det er et mål at norsk næringsliv og norske fagmiljøer drar nytte av den norske deltakelsen i EU-programmer og det nordiske samarbeidet om digitalisering under Nordisk ministerråd med eget ministerråd for det digitale (MR-DIGITAL). Dette krever at Norge deltar aktivt, koordinert og målrettet. I forbindelse med det strategiske nordisk-baltiske samarbeidet om digitalisering, er det et viktig mål å understøtte det europeiske digitaliseringssamarbeidet og realiseringen av Det digitale indre marked. Å enes om viktige posisjoner eller innspill til Europakommisjonen på områder som er strategisk viktig for den nordiske regionen, er et eksempel på hvordan det nordiske samarbeidet følges opp konkret.

EU har fremmet forordning (EU) 2019/1150 om rimelig forretningspraksis på digitale plattformer. Initiativet er en del av kjernen i Europakommisjonens strategi for et digitalt, indre marked (DSM) som går ut på å sikre tilgang til aktiviteter på nett for individer og bedrifter under forhold som rettferdig konkurranse, forbruker- og datavern, fjerning av geoblokkeringer og problemer med opphavsretten. Å sikre felles regler på europeisk nivå skal sikre forutsigbarhet, likebehandling og bærekraftig og tillitsvekkende regulering av aktørene. Reguleringen vil gjelde aktører også utenfor Europa, gitt visse forutsetninger. Departementet har overtatt ansvaret for forordningen fra Nærings- og fiskeridepartementet og vurderer EØS-relevansen av forordningen og vil koordinere arbeidet med eventuell implementering, da reguleringen berører mange departementers ansvarsområder.

IT-faglig kompetanse

Tilgang på relevant IT-faglig kompetanse er en viktig rammebetingelse for både offentlig og privat sektor. Både for realiseringen av målene i digitaliseringsstrategien for offentlig sektor og for å møte anbefalingene fra Digital21, som også er forsterket gjennom rapporten fra ekspertgruppen om deling av data i næringslivet. Departementet vil behandle viktige spørsmål hva gjelder tilgangen på IT-faglig kompetanse i forbindelse med meldingen om datadrevet økonomi og innovasjon. Dette skjer i dialog med Kunnskapsdepartementet. Departementet har også delfinansiert en studie sammen med Kunnskapsdepartementet som skal frambringe nærmere kunnskap om forholdet mellom tilbud og etterspørsel når det gjelder IT-faglig kompetanse. Studien gjennomføres av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) og ferdigstilles i 2020. For nærmere omtale av politikken for IT-faglig kompetanse i høyere utdanning og etter- og videreutdanning, se Kunnskapsdepartementets Prop. 1 S. (2020–2021).

Digital deltakelse og kompetanse i befolkningen og universell utforming av IT

Digitale skiller kan lett oppstå dersom vi ikke legger til rette for at alle har en mulighet til å delta digitalt. Et viktig tiltak er å utvikle kommunale veiledningstilbud slik at alle innbyggerne får en mulighet til å tilegne seg grunnleggende digitale ferdigheter og kompetanse. Departementet har over flere år samarbeidet med Kompetanse Norge og KS om videreutvikling av gratis opplæringsmaterieell som kurs- og veiledningspersonell i kommunene kan benytte til dette formålet. KS har i et samarbeid med Kompetanse Norge og Kommunal- og moderniseringsdepartementet også igangsatt et koordineringsprosjekt – Digihjelpen – for å bistå kommuner med utviklingen av et slikt lavterskeltilbud i hele landet. Departementet har som mål å starte systematisk måling av befolkningens digitale deltakelse og kompetansenivå fra 2020. Lovverket er også endret slik at for eksempel IT-løsninger i skole og utdanning også må tilfredsstillende krav til universell utforming.

Departementet arbeider med implementeringen av EUs direktiv 2016/2102 om tilgjengelighet av nettsteder og mobilapplikasjoner. Konkrete forslag til gjennomføring av direktivet og tilhørende gjennomføringsrettsakter ble sendt på høring i

2019. Departementet samarbeider med Kulturdepartementet om å følge opp høringen og EFTA-prosessen for å innlemme direktivet i EØS-avtalen. I tillegg har departementet startet arbeidet med å implementere den delen av EUs direktiv om tilgjengelighet av varer og tjenester som retter seg mot IT-produkter og -tjenester (Tilgjengelighetsdirektivet). Direktivet berører mange sektordepartement, og arbeidet ledes av Kulturdepartementet.

Digitaliseringsdirektoratet har i sin rolle som tilsyn så langt ført risikobasert tilsyn med universell utforming av IT. Tilsynet har prioritert områder og tjenester med stort bruksvolum og som er av stor betydning for innbyggernes samfunnsdeltakelse. Tilsynet forbereder seg til regelverkendringene som vil komme i forbindelse med gjennomføring av EUs direktiv 2016/2102. I tillegg følger tilsynet opp Tilgjengelighetsdirektivet i samarbeid med departementet. I forbindelse med starten på virusutbruddet i mars-mai 2020 fokuserte tilsynet særskilt på informasjonsarbeid og veiledning.

Forordning om Single Digital Gateway

Single Digital Gateway-forordningen (EU 2018/1724) omfatter etablering av en felles digital portal for informasjon, prosedyrer og digitale tjenester i andre land. Forordningen har vært på høring. EFTA-landene har brukt tid på å vurdere EØS-relevansen, og forordningen er derfor foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen. Alle landene har nå sendt inn standard sheet, og det forhandles om tilpassningstekst. Lovproposisjon skal etter planen fremmes i løpet av høsten 2020. Digitaliseringsdirektoratet deltar på EU-nivå med den praktiske tilretteleggingen av portal og tilgang til tjenester.

Forordning om transparens og god forretningspraksis ved bruk av nettbaserte mellomledd (Platform to Business forordningen)

Platform to Business forordningen har som formål å skape en bedre balanse mellom plattformsselskaper og bedrifter som tilbyr varer og tjenester via disse plattformene (P2B). Forordningen skal bidra til en mer transparent forretningspraksis mellom tilbydere av plattformer og bedriftene som bruker dem. Forordningen trådte i kraft i EU 1. juli 2019. EØS-prosessen knyttet til forordningen er fortsatt i innledende faser.

Mål 3 Et likeverdig tilbud av sikre elektroniske kommunikasjonstjenester av høy kvalitet og til rimelige priser over hele landet

Rapport, strategier og tiltak

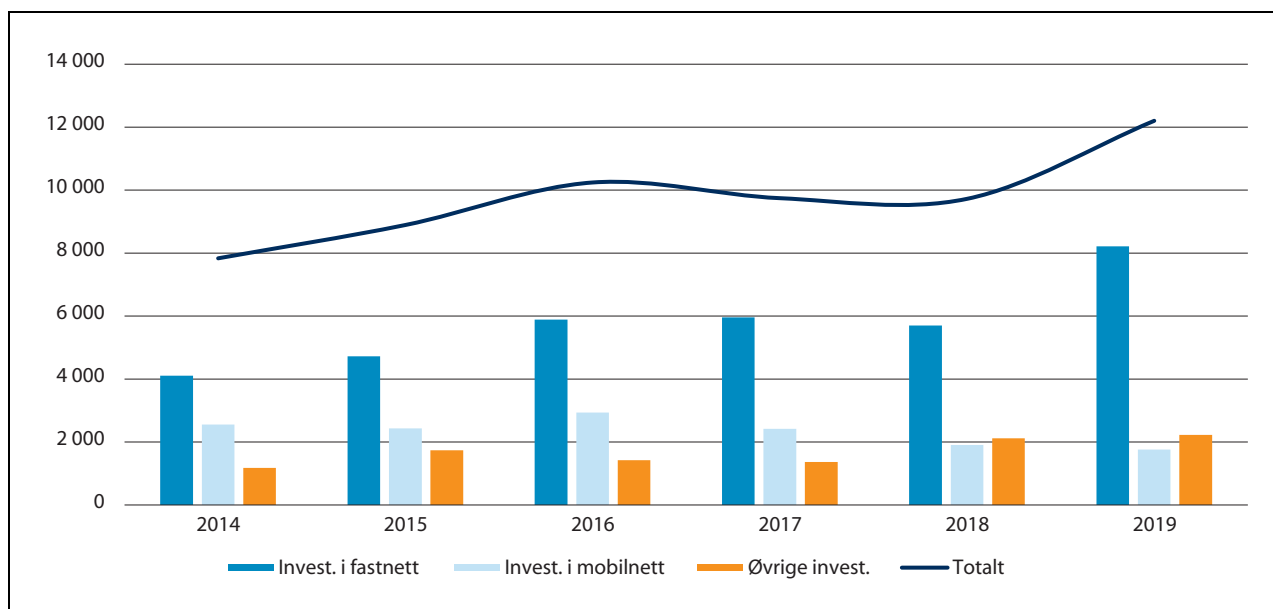
Legge til rette for konkurranse, utbygging og utvikling av tjenester

Tilbyderne investerte om lag 12,2 mrd. kroner i fastnett og mobilnett i 2019. Investeringer utgjorde om lag 35 pst. av samlet omsetning, noe som er en økning sammenlignet med 2018. Nøkkeltall for investeringer går fram av figuren under.

Regjeringens mål om minst tre konkurrerende mobilnett står fast. Tre konkurrerende mobilnett vil styrke konkurransen i mobilmarkedet og bidra til mer konkurransedyktige priser og innovative tjenester. Telenor Norge AS, Telia Norge AS og ICE Communication Norge AS har frekvenstill-

telser som gir grunnlag for utbygging av mobilnett. Det er gitt tillatelser for etablering og drift av flere systemer for offentlig mobilkommunikasjon og mobilt bredbånd. De vanligste teknologiene er GSM (2G) og LTE (4G). Neste generasjons mobilnett (5G) er under utvikling. Utbyggingen har startet og 5G-nett er åpnet for vanlige brukere på utvalgte steder. I løpet av de neste tre til fire årene forventes det at Telenor, Telia og Ice vil ha 5G-nett med betydelig nasjonal utbredelse. I 2019 begynte Telia og Telenor slukkingen av 3G-nett med sikte på utfasing i løpet av 2020.

Den totale datatrafikken i mobilnettene øker stadig. Mobilnettene oppgraderes stadig for å tilby nye og mer avanserte tjenester, høyere dataoverføringshastigheter og bedre dekning. Dekningsgraden for de ulike mobilteknologiene går fram av tabellen under.

Figur 6.5 Investeringer i ekomtjenester og -nett: 2014–2019 (mill. kroner)

Kilde: Nasjonal kommunikasjonsmyndighets årlige ekomstatistikk.

Tabell 6.9 Samlet dekningsgrad etter type nett per første halvår 2020

Nett	Dekning der folk bor i pst. av husstandene	Flatedekning i pst. av landarealet
Mobil 2G	99,9	91,4
3G	94,1	40,6
4G ¹	99,9	83,6
Bredbånd over 4 Mbit/s / 30 Mbit/s / 100 Mbit/s ²	100 / 98 / 89	

¹ Tallene for mobildekning er oppdaterte per 30. juni 2020.

² Tallene for bredbånddekning er hentet fra rapporten Bredbånddekning 2020, laget av Analysys Mason.

Tallene for flatedekning og befolkningsdekning er hentet fra teoretiske beregninger foretatt av Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. Tallene for 2G-flatedekning har økt noe siden 2019, trolig på grunn av at det noen steder er blitt etablert nye 2G-sendere i forbindelse med utbygging av nye 4G-sendere. Dekningsgraden for 3G er ytterligere redusert ettersom tilbyderne er i ferd med å fase ut 3G-nettet for å gi plass til satsing på 4G og 5G. Dekningstallet for 4G er den samlede dekningsgraden for de tre mobilnettene til Telenor, Telia og Ice. Dekningstallet for 4G inkluderer 450 MHz-båndet. 450 MHz-båndet kan brukes av trådløse rutere (brukes typisk på hytter og båter) og spesialutstyr, men kan per september 2020 ikke brukes av normalt tilgjengelige smarttelefoner. Flatedekningen og befolkningsdekningen uten bidraget fra 450 MHz-båndet er på henholdsvis 81,6 pst. og 99,9 pst.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet skal i 2021 fortsatt følge opp markedsreguleringen gjennom analyser og eventuelle vedtak i ulike forhåndsdefinerte markeder. Etaten utpeker eventuelle tilbydere som har sterk markedsstilling, og pålegger deretter virkemidler for å hindre at den sterke markedsstillingen misbrukes. Arbeidet følges opp gjennom tilsyn og behandling av klagesaker.

EUs nye regelverkspakke (European Electronic Communications Code (EECC)) skal erstatte EUs ekompakke som er gjennomført i ekomloven med forskrifter. Departementet tar sikte på å sende et forslag til lovendringer på alminnelig høring innen utgangen av 2020.

Regjeringen vil videreføre en markedsbasert, teknologinøytral bredbåndspolitik og arbeide for mest mulig kostnadseffektive føringsveier slik at det blir lønnsomt å bygge ut bredbånd. Departementet vil i 2021 fortsatt prioritere tiltak som bidrar til størst mulig grad av markedsbasert utbygging av bredbånd med tilstrekkelig god kapasitet.

Bredbånd

I dag har nesten alle tilbud om mobilt og/eller fast bredbånd der de bor. Hastighet for både private bredbåndabonnement og bedriftsabonnement øker stadig.

Utbyggingen av bredbånd med høy kapasitet pågår for fullt, men det er fortsatt betydelige geografiske forskjeller i tilbudet av bredbånd med de høyeste kapasitetene. Videre er kapasitetsbehovet hos bredbåndsbukere stadig økende.

Fiber er den mest utbredte og raskest voksende teknologien for norske bredbåndabonnement, mens bredbånd over kobbernettet har en klart fallende tendens. Dette antas å ha sammenheng med Telenors beslutning om å fase ut kobbernettet innen utgangen av 2022 og en økt utbyggingstakt for fiber blant annet til erstatning for kobberkabler.

Regjeringens mål er tilbud om bredbånd med hastighet på minst 100 Mbit/s (nedlasting) til 90 pst. av husstandene innen utgangen av 2020 basert på kommersiell utbygging, og på sikt er målet at alle husstander skal ha tilbud om høyhastighetsbredbånd. Ved utgangen av første halvår 2020 hadde 89 pst. tilbud om slik nedlastingshastighet.

Ved utbygging av bredbånd utgjør bygge- og anleggskostnader en stor del av totalkostnaden. Stortinget vedtok i 2020 bredbåndsutbyggingsloven. Loven skal bidra til kostnadseffektiv etablering av høyhastighets bredbånd i Norge, blant annet ved å sikre tilgang til, og informasjon om, passiv fysisk infrastruktur som er egnet for framføring av bredbånd. Videre har Nasjonal kommunikasjonsmyndighet under utvikling en tjeneste som gir tilbydere som vil legge ny fiber eller leie fiberkapasitet fra andre tilbydere veiledning slik at de kan velge nye, alternative føringsveier som sikrer økt diversitet, sikkerhet og robusthet. Samlet

vil bredbåndsutbyggingsloven og tjenesten med oversikt over føringsveier kunne legge til rette for et bedre, sikrere og mer robust bredbåndstilbud.

Leveringspliktige tjenester

Telenor Norge AS og departementet inngikk i januar 2020 en forlengelse av avtale om leveringspliktige tjenester. Avtalen gjelder fram til 1. juni 2021. Den omfatter telefontjeneste, men ikke plikt til å levere bredbånd. Telenor kan oppfylle pliktene ved å tilby faste eller mobile tjenester. Der som telefontjenesten baseres på mobilnett, skal Telenor tilby løsning for innendørs dekning for kunder som i dag kun har utendørs mobildekning fra Telenor eller andre.

Avtalen omfatter ikke tjenester til personer med nedsatt funksjonsevne og andre sluttbrukere med spesielle behov. Departementet har derfor pålagt Telenor å tilby slike tjenester fram til 1. januar 2022.

Det er en prioritert oppgave å sikre langsiktige løsninger og et tilstrekkelig tjenestetilbud for elektronisk kommunikasjon til alle.

Departementet har hatt på høring et forslag om endring av ekomloven som vil gi hjemmel for å inkludere bredbånd i leveringsplikten. Departementet tar sikte på å legge fram en proposisjon i 2021.

Frekvensforvaltning og neste generasjons mobilnett (5G)

I 2019 og 2020 har departementet og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet arbeidet videre med planleggingen av frekvensressurser til 5G og mobilkommunikasjon for å sikre at tilbyderne tidlig skal få tilgang til og ta i bruk tilgjengelige ressurser til nye tjenester og teknologier. I dette arbeidet er det viktig å følge opp regjeringens mål om minst tre konkurrerende mobilnett.

Mange basestasjoner og TV- og radiosendere har ikke tilgang til fiber eller andre faste aksessløsninger, men er i stedet avhengig av trådløse kommunikasjonsløsninger som radiolinje for å kunne sende og motta data. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet gjennomførte i mai 2020 en auksjon for å tildele store frekvensressurser (4 739 MHz med spektrum) nettopp til slik bruk. Dette er ressurser som er svært viktige for å kunne tilby mobilnett i Norge, inklusive Nødnett, men også mange andre tjenester.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet gjennomførte den første 5G-frekvensauksjonen og tildelede frekvenser i 700 MHz-båndet allerede i 2019

etter at regjeringen hadde brukt 150 mill. kroner på å frigjøre båndet. Dermed er det lagt til rette for at mobiloperatører kan introdusere 5G tidlig. Det er også tildelt en rekke tillatelser for testing av 5G. Videre tas det sikte på tildeling av ytterligere frekvensressurser for 5G, spesielt 3,6 GHz-båndet, i 2021. Disse vil være avgjørende for fullverdige 5G-tjenester i Norge og viktige for utvikling av nye tjenester og teknologier.

For å bidra til vellykket innføring av 5G er det viktig at Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, i samråd med andre myndigheter, fylker og kommuner, legger til rette for at lokasjoner for basestasjoner og føringsveier gjøres enkelt tilgjengelige.

Samfunnssikkerhet

Endringer av ekomregelverkets bestemmelser knyttet til sikkerhet vil sendes på høring sammen med den planlagte høringen i 2020 av endringer i ekomloven.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet skal ha oversikt over sikkerhetstilstanden i nettene, og foreslå og gjennomføre nødvendige tiltak for å ivareta kravet om sikre og robuste nett. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet er tilsynsmyndighet både etter ekomloven og sikkerhetsloven for ekomsektoren. For å ivareta dette ansvaret fører Nasjonal kommunikasjonsmyndighet tilsyn med og følger opp en rekke sikkerhetstiltak og -hendelser, som for eksempel klassifisering og sikring av anlegg, sikkerhet, beredskap og varslingsrutiner hos tilbyderne, nettkonfidensialitet og -integritet, utfallshendelser, tjenesteutsetting, personvern og datalagring. Videre skal Nasjonal kommunikasjonsmyndighet fortsette arbeidet med å tydeliggjøre og ved behov skjerpe kravene til motstandsdyktighet i nettene og veilede tilbyderne om regelverket. Hendelser og øvelser blir også benyttet som erfaringsgrunnlag for å videreutvikle rutiner og styrke hendelseshåndteringen ved cyberangrep. Systematisk kartlegging av infrastruktur og forvaltning av tilskuddsmidler er også viktige oppgaver for Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. Formålet med arbeidet på området er å ivareta forsvarlig sikkerhet, herunder motstandsdyktighet, i norske ekomnett.

Befolkningen har behov for mobildekning ved hendelser, som for eksempel jordras, flom og uvær. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet leverte i 2019 en rapport til departementet om etablering av midlertidig dekning ved utfall. Det vil, i samråd med fagmiljøer, bli vurdert mulige løsnin-

ger for å sikre raskere gjenopprettelse av mobilnett ved utfall.

I 2019 og 2020 har departementet og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet jobbet med implementeringen av ny sikkerhetslov for norske ekomnett, jf. nærmere omtale i del III pkt. 7.1.

Til tross for positiv utvikling i den senere tid er fortsatt mange ekomtilbydere avhengige av funksjoner i Telenors transportnett for å kunne levere sine tjenester. Større feil i transportnettene vil kunne få store konsekvenser for ekomnett og tjenester over hele landet og få alvorlige konsekvenser på tvers av sektorer. Arbeidet med pilottiltak for alternativt kjernenett/transportnett vil fortsette i 2021, og har som mål å teste ut løsninger som styrker robustheten i norske ekomnett.

Internett

For å sikre at Internett forblir en åpen og demokratisk plattform som stimulerer til økonomisk utvikling og innovasjon, vil departementet og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet i 2021 fortsette det aktive engasjementet og arbeidet i internasjonale fora der utviklingen formes. Det er behov for nasjonal og internasjonal koordinering for å bidra til god internettforvaltning og internett-sikkerhet og -stabilitet, herunder sikring av domenenavnshierarkiet og tildeling av IP-adresser. Det internasjonale arbeidet skjer blant annet på europeisk nivå, i den internasjonale domenenavnsforvalteren ICANN, i OECD og i Den internasjonale teleunions (ITU) arbeid.

Norid AS, som forvalter de tre norske toppnivådomenene (.no, .sj, .bv), er i dag et heleid daterselskap av Uninett AS, som er eid av Kunn-

skapsdepartementet. Eierskapet til Norid vil bli overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021. Norid har hovedkontor i Trondheim og har 17 ansatte.

Datasenter

Regjeringens mål er at Norge skal være en attraktiv nasjon for datasentre og annet databasert næringsliv. I 2020 har departementet fått gjennomført en kartlegging av datasenteretableringer i Norge og ringvirkninger av disse. Utredningen viser at megawattkapasiteten i bransjen har økt med 17 pst. årlig siden 2010, at omsetningen i datasenterselskaper som kun driver datasenteraktivitet har økt med i gjennomsnitt 19 pst. årlig siden 2015, at det investeres rundt 2,7 mrd. kroner i norsk datasenternæring i 2019 og 2020 og at industrien i dag bidrar med i overkant av 1 800 arbeidsplasser i Norge (direkte og indirekte). I utredningen ble også framtidige scenarier for etableringer og ringvirkninger av disse analysert, og det ble pekt på noen elementer som kan være viktige for å lykkes i å nå målet om enda flere etableringer. Regjeringen tar sikte på å legge fram en oppdatert datasenterstrategi i 2021.

Stortingsmelding om elektronisk kommunikasjon

Departementet tar sikte på å legge fram en egen stortingsmelding om elektronisk kommunikasjon i 2021. I meldingen vil blant annet konkurranse og investeringer, sikkerhet og robusthet, neste generasjons mobilnett (5G) og mål for bredbånddekning behandles.

Kap. 540 Digitaliseringsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	306 088	233 339	158 105
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	28 495	44 108	44 678
22	Bruk av nasjonale fellesløsninger	73 791	80 000	109 300
23	Utvikling og forvaltning av nasjonale fellesløsninger, <i>kan overføres</i>	116 081	111 585	119 360
25	Medfinansieringsordning for digitaliseringsprosjekter, <i>kan overføres</i>	108 023	146 077	176 298
26	StimuLab, <i>kan overføres</i>	6 113	20 298	20 702
27	Opplæringskontoret OK stat	6 309		
28	Altinn, <i>kan overføres</i>		221 548	181 892
29	Tjenesteeierfinansiert drift av Altinn, <i>kan overføres</i>			112 900
71	IT-standardisering	815	811	837
	Sum kap. 0540	645 715	857 766	924 072

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 01 redusert med 26,1 mill. kroner til 207,3 mill. kroner, post 21 redusert med 8 mill. kroner til 36,1 mill. kroner, post 23 økt med 11,8 mill. kroner til 123,4 mill. kroner og post 28 økt med 25,8 mill. kroner til 247,3 mill. kroner, jf. Prop. 117 S, Prop.127 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter.

Budsjettforslag

I forbindelse med overføring av ansvarsområdene under avdelingene for ledelse og for utredning og analyse til DFØ fra 1. januar 2020 ble det tatt høyde for behov for senere justeringer, jf. Prop. 1 S (2019–2020). Det foreslås på denne bakgrunn å redusere bevilgningen med 1,6 mill. kroner mot en tilsvarende økning under kap. 1605 Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, post 01 Driftsutgifter.

Som følge av at ansvarsområdet for offentlige anskaffelser ble overført til DFØ fra 1. september 2020, foreslås bevilgningen redusert med 75,2 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 1605, post 01. Utgiftsanslagene er usikre, og det kan være behov for senere justeringer.

Som følge av at færre kredittvurderingsselskaper enn forventet benytter seg av betalingstjenesten til Norsk lysingsblad, foreslås bevilgningen redusert med 341 000 kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 3540, post 03.

Bevilgningen foreslås videre økt med 2 mill. kroner til oppfølging av EUs WAD-direktiv, jf. nærmere omtale under kap. 540, post 21.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen med 75,2 mill. kroner til 158,1 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til Digitaliseringsdirektoratets utviklingsoppgaver og IT-prosjekter.

Budsjettforslag

Som følge av at ansvarsområdet for offentlige anskaffelser ble overført til DFØ fra 1. september 2020, foreslås bevilgningen redusert med 24,8 mill. kroner. Overføringen omfatter program for digitale anskaffelser og drift av markeds plass for skytjenester. Siden tildelingen til markeds plass for skytjenester foreslås økt med 7 mill. kroner, vil kap. 1605, post 01 økes med 31,8 mill. kroner.

Økt deling og gjenbruk av data er en viktig forutsetning for utvikling av mer sammenhengende og brukerrettede tjenester. Bevilgningen foreslås derfor økt med 16 mill. kroner til etablering av Datafabrikken, et samarbeid med DigitalNorway om en tjeneste for dem som ikke har mulighet til å etablere en egen data- og kunstig intelligens (KI)-satsing. Datafabrikken vil gi SMB-er og oppstartsselskaper, akademia og mindre offentlige virksomheter rask og enkel tilgang på data, verktøy (som kunstig intelligens) og nødvendig kompetanse for å kunne utvikle nye tjenester og ny næring.

Direktoratet forvalter og fører tilsyn etter forskrift om universell utforming av IKT-løsninger. Fra 2021 vil det være behov for å utvikle digitale løsninger for å følge opp EUs WAD-direktiv. Dette inkluderer løsning for tilgjengelighetserklæring og til digital innrapportering. Bevilgningen foreslås derfor økt med 7,5 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås videre økt med 2 mill. kroner til arbeidet med regjeringens program for innovasjonsskjøp fra oppstartsselskaper, StartOff, hvor direktoratet vil ha ansvar for å identifisere relevante tiltak og prosjekter, jf. nærmere omtale under mål 1 Forvaltningen i Norge er effektiv, åpen, samordnet og har høy tillit i befolkningen.

Bevilgningen foreslås redusert med 1,5 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringer på departementets område.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 0,6 mill. kroner til 44,7, mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 22 Bruk av nasjonale fellesløsninger

Bevilgningen dekker utgifter for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå utstedt av private leverandører samt elektronisk ID med lavere sikkerhetsnivå ved sending av SMS. På vegne av

offentlige virksomheter har Digitaliseringsdirektoratet inngått avtale med flere kommersielle aktører. Hver gang en innbygger bruker en elektronisk ID utstedt av disse til en offentlig tjeneste, vil det utløse et betalingskrav. Bevilgningsforslaget er basert på forventet volum for den enkelte virksomhet.

Posten dekker også utgifter for bruk av Digital postkasse til innbyggere hvor det er inngått avtale med flere kommersielle aktører samt kostnader for innlogging til postkassene via ID-porten og signaturkostnader knyttet til Signeringstjenesten. Disse kostnadene vil den enkelte virksomhet bli fakturert for, jf. kap. 3540, post 05. Det er usikkerhet knyttet til bevilgningsanslaget.

Budsjettforslag

Integreringskostnader for de virksomhetene som tar i bruk Signeringstjenesten, utgiftsføres i dag på post 23 og inntektsføres på kap. 3540, post 06. Digitaliseringsdirektoratet viderefakturerer disse utgiftene til tjenesteeierne det gjelder. Fra 2021 foreslås det derfor at kostnadene utgiftsføres på post 22 og inntektsføres på kap. 3540, post 05.

På bakgrunn av forventede kostnader for økt bruk av løsningene foreslås det å øke bevilgningen med 29,3 mill. kroner til 109,3 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 05, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 23 Utvikling og forvaltning av nasjonale fellesløsninger, kan overføres

Bevilgningen dekker utvikling, forvaltning og drift av nasjonale fellesløsninger, som inkluderer ID-porten, Digital postkasse til innbyggere og Kontakt- og reservasjonsregisteret. I tillegg dekker posten utvikling, forvaltning og drift av Signeringstjenesten og nødvendige tilpasninger som følger av CEF Digital og nordisk-baltisk samarbeid. Videre dekker posten deler av arbeidet med strategi og samordning av nasjonale fellesløsninger slik at de forvaltes og videreutvikles på en helhetlig måte.

Som en del av oppgavene med å drifte, forvalte og utvikle løsningene utfører Digitaliseringsdirektoratet enkelte oppdrag knyttet til utvikling av særskilt funksjonalitet og tilleggstjenester som er etterspurt av en offentlig virksomhet. Denne typen utgifter vil den virksomheten det gjelder bli fakturert for, jf. omtale under kap. 3540, post 06.

Budsjettforslag

I 2020 er det bevilget 6 mill. kroner til å etablere en permanent køløsning for ID-porten, jf. Prop. 127 S og Innst. 360 S (2019–2020). Løsningen etableres til bruk for relevante tjenester hos for eksempel Skatteetaten, NAV, Altinn og Helsenorge, som alle har hatt økt trafikk og behov for stabile digitale løsninger etter virusutbruddet. Køløsningen vil medføre mer stabil drift av ID-porten. Bevilgningen foreslås økt med 1 mill. kroner for å dekke årlige driftskostnader knyttet til løsningen.

Maskinporten er en fellesløsning som Digitaliseringsdirektoratet tilbyr. Drift, forvaltning og utvikling av Maskinporten blir dekket av de virksomhetene som tar denne fellesløsningen i bruk. Utgifter med tilhørende inntekter anslås å utgjøre 4,5 mill. kroner i 2021. Bevilgningen foreslås derfor økt med 4,5 mill. kroner mot en tilsvarende økning av kap. 3540, post 06.

Digitaliseringsdirektoratet forventer et mindre volum på utviklingsoppdrag og tilleggstjenester som direktoratet gjør på vegne av virksomhetene som benytter ID-porten og Digital postkasse til innbyggere. Oppdragene utgiftsføres på post 23. Bevilgningen foreslås derfor redusert med 0,7 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 3540, post 06.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 7,8 mill. kroner til 119,4 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 06, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 25 Medfinansieringsordning for digitaliseringsprosjekter, kan overføres

Formålet med bevilgningen er å bidra til økt gjennomføring av samfunnsøkonomisk lønnsomme digitaliseringsprosjekter og realisering av gevinster. Fra 2020 omfatter ordningen også finansiering av fellestjenester og tverrgående digitaliseringstiltak som støtter opp under målet om sammenhengende tjenester i digitaliseringsstrategien. Disse tiltakene kan ha en kostnadsramme på opptil 100 mill. kroner, og maksimal del for medfinansiering er 15 pst.

Ordningen innebærer at virksomheter som mottar midler skal tilbakebetale 50 pst. av netto virksomhetsinterne gevinster gjennom budsjettreduksjon. Fra 2020 kreves det også at andre statlige virksomheter som får vesentlige gevinster

godtar å realisere 50 pst. av netto gevinstene gjennom budsjettreduksjon.

Virksomhetene leverer en gevinstrealiseringsplan til Digitaliseringsdirektoratet som blant annet inneholder informasjon om forventede gevinster.

Andre statlige virksomheter som blir omfattet av krav om budsjettreduksjon skal godta dette før tiltaket kan tildeles midler.

Rapport

Medfinansieringsordningen har siden oppstarten i 2016 bidratt til at 61 tiltak med samlede prosjektkostnader på over 1,2 mrd. kroner er igangsatt. Ordningen har bidratt til å dekke vel 675 mill. kroner av de samlede prosjektkostnadene. Prosjektene som har fått midler oppgir samlede netto gevinster i statlig sektor på 370 mill. kroner per år, og 636 mill. kroner i kommunal sektor per år.

I 2019 fikk 13 prosjekter støtte fra medfinansieringsordningen innenfor en samlet tilsagnsramme på 124,4 mill. kroner. Med endrede retningslinjer for 2020 ble det åpnet for at prosjekter opp til 100 mill. kroner kunne søke midler. Det er også åpnet for å få mer enn 15 mill. kroner i støtte per prosjekt. Selv om potten har økt, har ikke antall prosjekter som har fått midler økt tilsvarende. I 2020 har ni prosjekter fått tilsagn om til sammen 159,7 mill. kroner i medfinansiering. I tillegg er ett prosjekt fremdeles under behandling. Anslagene over inkluderer derfor ikke dette prosjektet.

Nytt av 2020 er at potten er delt i to kategorier: 1) små og mellomstore digitaliseringstiltak og 2) tiltak som understøtter regjeringens digitaliseringsstrategi. 85 pst. av midlene tildelt i medfinansieringsordningen i 2020 har gått til prosjekter som understøtter regjeringens digitaliseringsstrategi. Flere av prosjektene er del av de sju livshendelsene i digitaliseringsstrategien, blant annet «tilrettelegging for oppgjør etter dødsfall» fra Digitaliseringsdirektoratet og «digitalisering av hjelpemiddelformidlingen i NAV og kommunene» fra NAV.

Året 2020 er første tildelingsrunde med det nye kravet til budsjettreduksjon der også andre statlige virksomheter er omfattet. Det kan synes som at dette kravet har bidratt til en vridning i søknadsmassen fra tiltak med intern effektivisering i offentlig sektor til tiltak der gevinstene først og fremst kommer i privat og kommunal sektor, som ikke er underlagt et krav om gevinstrealisering gjennom budsjettreduksjon.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning.

Det foreslås en tilsagnsramme på 189,5 mill. kroner i 2021. Tilsagnsrammen er summen av nye tilsagn som kan gis i budsjettåret, og er den relevante størrelsen for å vurdere hvor stor ny aktivitet det kan legges opp til i budsjettåret. Bevilgningen dekker den delen av tilsagn gitt i budsjettåret som antas å bli utbetalt samme år og tidligere års tilsagn som man antar kommer til utbetaling dette budsjettåret. Tilsagnsfullmakten viser statens utestående forpliktelser ved utgangen av året, dvs. den delen av tidligere gitte tilsagn som det ennå ikke er gitt bevilgning til.

Det foreslås en bevilgning på 176,3 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering. I tillegg foreslås det en tilsagnsfullmakt på 163,9 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 26 StimuLab, kan overføres

StimuLab er en stimuleringsordning for innovasjon og tjenstedesign i offentlig sektor. Formålet er en bedre og mer effektiv offentlig sektor med mer relevante, treffsikre og samordnede tiltak for brukerne. StimuLab skal gjennom tilskudd og faglig veiledning til enkeltprosjekter øke innovasjonskapasiteten og -kompetansen i stat og kommuner samt bidra til å utvikle kunnskap og spre erfaringer om samordnede tjenester til beste for brukerne.

Tilskudsregelverket for StimuLab omfatter blant annet tildelingskriterier om at prosjektene skal ha et tydelig brukerfokus og innovasjonspotensial. Gjennomføringsevne ved blant annet klar lederforankring og egen ressursinnsats, et tydelig gevinstpotensial samt lærings- og overføringsverdi til andre virksomheter er også viktige tildelingskriterier. StimuLab skal prioritere prosjekter som er krevende fordi de ofte må finne sin løsning i samarbeidet mellom flere aktører og har problemstillinger som lett «faller mellom flere stoler», pga. sektorsvar, manglende finansiering, samordningsutfordringer eller annet. StimuLab kan prioritere særskilte tema eller problemstillinger for det enkelte år. Inntil 15 pst. av budsjettet kan brukes til erfaringsspredning og kunnskapsutvikling om brukerorientert innovasjon og samordning i forvaltningen nasjonalt og internasjonalt.

Digitaliseringsdirektoratet forvalter ordningen i et samarbeid med Design og arkitektur Norge (DOGA). Resultater formidles gjennom erfaringsspredning samt direktoratets årsrapport.

Rapport

Siden opprettelsen av StimuLab i 2016 har per mai 2020 i alt 29 prosjekter fått tilskudd fra StimuLab og 11 er ferdigstilt. Den samlede prosjektporteføljen dekker nå et bredt spekter av offentlige virksomheter med en stor bredde i temaer. Interessen og søkertallet øker. I 2020 ble tilskuddsmidlene fordelt på åtte nye prosjekter. Prioriteringene for 2020 var sammenhengende tjenester, jf. Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019–2025. To nye StimuLab-prosjekter inngår som en del av livshendelsene «alvorlig sykt barn» og «starte og drive en frivillig organisasjon». I 2020 har StimuLab oppsummert sine erfaringer gjennom fire år, og Menon gjennomfører en kunnskapsoppsummering som dokumenterer effekter og resultater av tidligere prosjekter.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 20,7 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 27 Opplæringskontoret OK stat

Bevilgningen ble i 2020 overført til kap. 1605 Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, post 22 Opplæringskontoret OK stat.

Post 28 Altinn, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utgiftene til forvaltning av Altinn og Felles datakatalog, herunder lønns- og driftsutgifter, som Digitaliseringsdirektoratet forvalter på vegne av de deltagende etatene. På posten føres i tillegg kostnader knyttet til enkeltbestillinger fra tjenesteeierne, dvs. bestillinger som gjelder utvikling av funksjonalitet som kun gjelder den tjenesteeier som foretar bestillingen. Disse kostnadene viderefaktureres til tjenesteeier og inntektsføres på kap. 3540, post 03.

Altinn er en viktig fellesløsning som er mye brukt av næringslivet og innbyggere.

Brønnøysundregistrene fikk i 2019 en bevilgningsøkning på 30 mill. kroner, jf. Prop. 20 S og Innst. 102 S (2019–2020). Bevilgningsøkningen skulle sikre at Altinn var i økonomisk balanse når ansvaret ble overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementet fra 1. januar 2020. For 2020 fikk direktoratet en bevilgningsøkning på 16 mill. kroner for å sørge for absolutt nødvendige tiltak for å opprettholde drift og forvaltning av dagens

Altinn-løsning. Samtidig fortsetter arbeidet med Altinn Tjenester 3.0, som er en løsning for effektiv og selvbetjent tjenesteutvikling. Se for øvrig omtale av arbeid med samordnet modell for organisering, styring og finansiering av felleskomponenter og fellesløsninger under mål 1 Forvaltningen i Norge er effektiv, åpen, samordnet og har høy tillit i befolkningen.

Budsjettforslag

Bevilgningen foreslås økt med 45 mill. kroner for å ivareta nødvendige behovsendringer og opprettholde sikker, stabil og robust drift og forvaltning av Altinn.

I 2020 er det bevilget 6,8 mill. kroner til diverse tiltak i Altinn som følge av iverksatte tiltak i møte med virusutbruddet, jf. Prop. 127 S og Innst. 360 S (2019–2020). Bevilgningen foreslås økt med 3,4 mill. kroner for å dekke varige kostnader knyttet til de iverksatte tiltakene.

For å forenkle styringen av bevilgningen til Altinn foreslås det å skille ut utgiftene til drifts- og driftsrelatert applikasjonsforvaltning som viderefaktureres tjenesteeierne. Bevilgningen foreslås derfor redusert med 94 mill. kroner mot en tilsvarende økning på ny post 29.

Samlet foreslås det en bevilgning på 181,9 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3540, post 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Altinn-løsningen vedlikeholdes og videreutvikles gjennom månedlige oppdateringer. Oppdateringer av Altinn bestilles flere måneder i forkant av produksjonssetting. Det betyr at bestillinger som foretas etter utløpet av tredje kvartal i et år, vil binde opp budsjettmidler for etterfølgende år. Det foreslås derfor at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan foreta bestillinger utover gitt bevilgning, men slik at ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overskrider 50 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 29 (Ny) Tjenesteeierfinansiert drift av Altinn, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker utgifter til drift og driftsrelatert applikasjonsforvaltning knyttet til Altinn. Utgiftene viderefaktureres til tjenesteeierne i samsvar med gjeldende fordelingsnøkkel i

samarbeidsavtalen mellom tjenesteeierne og Digitaliseringsdirektoratet. I tillegg dekker posten utgifter til private leverandører for SMS-varsling som viderefaktureres virksomhetene det gjelder. Posten dekker også driftsmessige endringer bestilt av den enkelte tjenesteeier. Inntektene fra tjenesteeierne budsjetteres på kap. 3540, post 07.

Budsjettforslag

Det foreslås bevilget 94 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 540, post 28. På bakgrunn av forventede kostnader for bruk av løsningene foreslås det videre å øke bevilgningen med 18,9 mill. kroner slik at samlet bevilgning utgjør 112,9 mill. kroner i 2021.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3540, post 07, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 71 IT-standardisering

Formålet med bevilgningen er å støtte Standard Norges arbeid med IT-standardisering generelt og oppfølgingsarbeid innenfor IT-sikkerhetsstandardisering samt å bidra til kompetanseoverføring på området mellom Standard Norge og forvaltningen. Standard Norge har enerett på å fastsette og utgi Norsk Standard. Tilskuddet skal blant annet bidra til fastsettelse og utbredelse av bruk av standarder samt styrke Norges deltakelse i det internasjonale standardiseringsarbeidet innen IT. Digitaliseringsdirektoratet vil gjennom tilskuddsbrev stille krav og vilkår for bruken av midler og rapportering. Standard Norge rapporterer årlig på bruk av tildelte midler.

Rapport

I 2020 har Standard Norge arbeidet bredt med standarder innen IT-området; spesielt innen IT-sikkerhet, ID-forvaltning, IT-anskaffelser, digitale anskaffelsesprosesser og efaktura, kunstig intelligens og smarte byer. Standard Norge har deltatt i Digitaliseringsdirektoratets arkitektur- og standardiseringsråd hvor de særlig har hatt et internasjonalt perspektiv.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 837 000 kroner, inkludert prisjustering.

Kap. 3540 Digitaliseringsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
02	Opplæringskontoret OK stat	9 899		
03	Diverse inntekter	13 556	433	90
04	Internasjonale oppdrag	1 006		
05	Bruk av nasjonale fellesløsninger	71 644	80 000	109 300
06	Tilleggstjenester til nasjonale fellesløsninger	5 600	799	4 600
07	Tjenesteeierfinansiert drift av Altinn		91 545	112 900
86	Tvangsmulkt		100	100
	Sum kap. 3540	101 705	172 877	226 990

Post 02 Opplæringskontoret OK stat

Bevilgningen ble overført til DFØ i 2020.

Post 03 Diverse inntekter

På posten budsjetteres diverse inntekter i Digitaliseringsdirektoratet. Posten inkluderer eventuelle inntekter knyttet til videreutvikling av Altinn-plattformen for funksjonalitet kun den enkelte tjenesteeier har behov for.

Som følge av at færre kredittvurderingsselskaper enn forventet benytter seg av betalingstjenesten til Norsk lysingsblad, foreslås bevilgningen redusert med 341 000 kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 540, post 01.

Det foreslås en bevilgning på 90 000 kroner.

Post 04 Internasjonale oppdrag

Bevilgningen ble avvirket i 2020.

Post 05 Bruk av nasjonale fellesløsninger

På posten budsjetteres inntekter knyttet til betaling fra offentlige virksomheter for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå utstedt av private leverandører, samt elektronisk ID med lavere sikkerhetsnivå og SMS-kostnader. I tillegg til dette budsjetteres inntekter fra virksomheter for bruk av Digital postkasse til innbyggere, innlogging til postkassene via ID-porten og signeringskostnader knyttet til Signeringstjenesten. Posten dekker også inntekter fra virksomheter

som tar i bruk Signeringstjenesten, jf. omtale under kap. 540, post 22.

På bakgrunn av forventede kostnader for bruk av løsningene foreslås det en bevilgning på 109,3 mill. kroner.

Post 06 Tilleggstjenester til nasjonale fellesløsninger

På posten budsjetteres inntekter knyttet til utviklingsoppdrag og tilleggstjenester Digitaliseringsdirektoratet gjør på vegne av virksomhetene som benytter ID-porten, Digital postkasse til innbyggere og eSignering. I tillegg budsjetteres inntekter knyttet til finansiering av drift, forvaltning og utvikling av Maskinporten. Bevilgningen på posten foreslås økt med 4,5 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 540, post 23.

Direktoratet forventer et mindre volum på utviklingsoppdrag og tilleggstjenester. Bevilgningen foreslås derfor redusert med 0,7 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 540, post 23.

Samlet foreslås bevilgningen økt med 3,8 mill. kroner til 4,6 mill. kroner.

Post 07 Tjenesteeierfinansiert drift av Altinn

På posten budsjetteres inntekter knyttet til drifts- og driftsrelatert applikasjonsforvaltning av Altinn som Digitaliseringsdirektoratet viderefakturerer til tjenesteeierne etter gjeldende fordelingsnøkkel basert på retningslinjene for Altinn-samarbeidet, jf. omtale under kap. 540, post 29.

På bakgrunn av forventede kostnader for bruk foreslås det en bevilgning på 112,9 mill. kroner.

Post 86 Tvangsmulkt

Digitaliseringsdirektoratet forvalter og fører tilsyn etter forskrift om universell utforming av IKT-løsninger. Direktoratet kan pålegge virksomheter å iverksette nødvendige tiltak for å sikre oppfyl-

lelse av forskriften og treffe vedtak om tvangsmulkt etter lov 21. juni 2013 nr. 61 om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne § 29.

Det foreslås en bevilgning på 100 000 kroner.

Kap. 541 IT- og ekompolitikk

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
22	Utvikling, gjennomføring og samordning av IT- og ekompolitikken, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	9 273	20 723	19 619
50	Forskningsprogrammer		205 617	167 395
60	Bredbåndsutbygging		256 142	264 082
70	Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk, <i>kan nyttes under post 22</i>	17 819	15 287	33 956
	Sum kap. 0541	27 092	497 769	485 052

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 31. mars 2020 ble post 60 økt med 150 mill. kroner til 406,1 mill. kroner, jf. Innst. 216 S (2019–2020).

Post 22 Utvikling, gjennomføring og samordning av IT- og ekompolitikken, kan overføres, kan nyttes under post 70

Bevilgningen skal benyttes til gjennomføring og videreutvikling av IT- og ekompolitikken. Midlene skal benyttes til tiltak som skal bekjempe digitale skiller i befolkningen, styrking av befolkningens digitale kompetanse og koordinering av Norges interesser i arbeidet med det digitale indre markedet i EU. Midlene skal også benyttes til oppfølging av mål og tiltak i *En digital offentlig sektor: Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019–2025*, herunder styrket samordning av digitaliseringen av offentlig sektor. Midlene skal videre benyttes til tiltak som gir økt kunnskap om trygg og robust digital infrastruktur og til tiltak som understøtter digitalisering av næringslivet, herunder oppfølgingen av Nasjonal strategi for kunstig intelligens, arbeidet med datadrevet økonomi og innovasjon og oppfølgingen av Digital 21-strategien. Bevilgningen skal også dekke medlemskontingent til Toppindustrisenteret.

I 2020–2022 vil det benyttes midler til etablering og drift av en regulatorisk sandkasse for personvern og kunstig intelligens i Datatilsynet, jf. omtale under kap. 545, post 01. Flere departementer bidrar med finansering.

Bevilgningen er i 2019 benyttet til tiltak for økt digital deltakelse og kompetanse i befolkningen, jf. omtale under kap. 541, post 70. Bevilgningen er også benyttet til Kompetanse Norges drift og videreutvikling av gratis læringsressurser for dem som driver opplæring og veiledning i grunnleggende digitale ferdigheter i befolkningen (Digidel).

Videre er bevilgningen benyttet til oppfølging av tverrgående digitaliseringstiltak og til finansiering av utredninger og rapporter for å styrke kunnskapsgrunnlaget og politikktutforming innenfor IT- og ekompolitikken.

Budsjettforslag

Bevilgningen foreslås redusert med 1 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringer på departementets område.

Det foreslås en bevilgning på 19,6 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Post 50 Forskningsprogrammer

Bevilgningen skal dekke samfunnets behov for langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor IT-forskning og forskning på elektronisk kommuni-

kasjon i regi av Norges forskningsråd. Bevilgningen skal videre dekke Forskningsrådets finansiering av Simula Research Laboratory og det nye programmet Effektiv Digitalisering av Offentlig Sektor (EDOS). For en omtale av regjeringens mål for Norges forskningsråd vises det til omtale under kap. 500, post 50.

Muliggjørende teknologier herunder IT

Muliggjørende teknologier bidrar sterkt til utviklingen av nye næringer, nye produkter og til nye løsninger og tjenester på de fleste samfunnsområder. Norges Forskningsråds tematiske prioriteringer reflekterer dette. Forskningsrådets satsing på IT og digital transformasjon innebærer fokus på områder som kunstig intelligens, stordata, robotikk, tingenes internett, digital sikkerhet, e-videnskap og e-helse.

Næringslivet deltar i økende grad i samarbeidsprosjekter med forskningsmiljøene gjennom prosjekter finansiert av IKTPLUS.

Det er ønskelig å prioritere prosjekter kjenetegnet av samarbeid med brukermiljøene i arbeidet med IT-forskning i 2020. Departementet vil ta opp behovet for revisjon av gjeldende nasjonal strategi for IT-forskning og -utvikling i lys av samfunns- og teknologiutviklingen og revidert langtidspan for høyere utdanning og forskning.

For å sikre tilgang til superdatamaskiner deltar Norge i EuroHPC-samarbeidet – et samarbeid om å bygge europeiske superdatamaskiner og kompetansemiljøer som skal sikre god utnyttelse av kapasiteten. Uninett Sigma2 er Norges nasjonale kompetansesenter for tungregning, og et konsortium med Uninett Sigma2 og syv andre europeiske land har blitt tildelt 1 mrd. kroner fra EU til dette. Konsortiet følger planen og vil ha en ny superdatamaskin i produksjon i 2021. Uninett Sigma2 vil ha et sterkt fokus på å hjelpe industrien i Norge til å ta i bruk superdatamaskiner for større verdiskapning. SINTEF og NORCE er viktige partnere i det nasjonale kompetansesenteret.

Se også omtale i Prop. 1 S (2019–2020) for Kunnskapsdepartementet, kap. 285 og Del III, kap. 5.

Simula startet i 2020 arbeidet med det nye forskningsprogrammet EDOS. Simula vil opprette et forskningssenter med mål om å framskaffe og spre kunnskap om hvordan offentlig sektor kan lykkes bedre med å unngå kostnadsoverskridelser og sikre gevinster av digitaliseringsinvesteringer.

Forskningsrådet har i 2019 økt innsatsen for rekruttering av IT-forskere og kople IT-forskere

til bedrifter og offentlige virksomheter. Rådet vil fortsette å styrke den grunnleggende IT-forskningen. Rådet vil også styrke samarbeidet mellom sektorsatsingene og prosjekter finansiert av rettede IT-midler. Forskning rettet mot kunstig intelligens, digital sikkerhet, digitalisering som prosess og digitale nøkkeltknologier vil være viktige innsatsområder.

Elektronisk kommunikasjon

Innbyggere, næringsliv, forvaltning og samfunnskritiske funksjoner blir stadig mer avhengige av effektive, sikre og pålitelige ekomtjenester for å utføre sine oppgaver. Ekomarkedet er i stadig endring, og ekomnettene bærer stadig høyere verdier.

Forskning er viktig for å kunne drive god politikkutvikling for sektoren og for å kunne legge til rette for trygge og robuste nett og tjenester og videre vekst i markedet. Bevilgningen til ekomforskning skal bidra til forskning på sikkerhetsmessige, teknologiske, næringsmessige og samfunnsmessige problemstillinger innen elektronisk kommunikasjon. I 2020 ble bevilgningen fordelt mellom Norges forskningsråds IKTPLUS og forskningsrådets finansiering av Simula Research Laboratory. Departementet vil også i 2021 fordele midlene mellom disse formålene.

Simula Research Laboratory driver grunnleggende langsiktig forskning på utvalgte områder innenfor programvare og kommunikasjonsteknologi. Via Norges forskningsråd mottar Simula Research Laboratory en grunnfinansiering og støtte til forskningssentrene CRNA (Robuste nett-senter) og Simula UiB. CRNA produserer blant annet en årlig rapport om norske mobilnett. Simula UiB utdanner kryptologer. Simula og CRNA blir evaluert jevnlig og resultatene fra evalueringene har vært gode. Det er en forutsetning for departementets støtte at evalueringer gjennomføres jevnlig og at resultatene er gode. Departementet har årlige dialogmøter med Simula, CRNA og Simula UiB.

Budsjettforslag

Bevilgningen foreslås redusert med 7 mill. kroner til inndekning av kontingent til norsk deltagelse i Horisont Europa mot en tilsvarende økning av Kunnskapsdepartementets kap. 288, post 73.

Bevilgningen foreslås redusert med 6,2 mill. kroner til inndekning av kontingent til norsk deltagelse i Digital Europe Programme mot en tilsvarende økning under kap. 542, post 70. Norsk delta-

kelse i Digital Europe Programme er blant annet viktig for å ta ut full effekt av norsk deltakelse i Horisont Europa, som blant annet skal sikre tung europeisk FoU-innsats på IKT-området.

For å redusere avsetningene som er knyttet til denne posten, foreslås det en ettårig reduksjon av bevilgningen med 24 mill. kroner i 2021. Reduksjonen skal ikke føre til redusert aktivitet, og Forskningsrådet skal fortsette å lyse ut midler på posten som om bevilgningen ikke var redusert. Forskningsrådet kan i 2021 legge opp til aktivitet med utgangspunkt i at disse midlene vil bli ført tilbake til posten i 2022.

Samlet foreslås det en bevilgning på 167,4 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Post 60 Bredbåndsutbygging

Tilskuddet skal bidra til utbygging av bredbånd i geografiske områder der det ikke er kommersielt grunnlag for investeringer. Ordningen forvaltes av fylkeskommunene.

Formålet med ordningen er å bidra til at alle husstander og virksomheter får et tilbud om bredbånd med god kvalitet. I tillegg kan midlene brukes til å øke kapasiteten på bredbåndet i områder der markedet ikke leverer tilfredsstillende kapasitet.

Hovedkriteriet for måloppnåelse er antall nye bredbåndsakssesser som realiseres gjennom ordningen.

Departementet fastsetter i samråd med Nasjonal kommunikasjonsmyndighet en fordeling av midlene blant fylkeskommunene og kriterier for bruk av midlene. Kriteriene kan blant annet gjelde eventuelle krav til lokal medfinansiering, krav til hastighet på bredbåndet som bygges ut og krav til teknologinøytralitet.

Fylkene rapporterer til Nasjonal kommunikasjonsmyndighet om prosjektene som skal få støtte og deretter på bruken av midlene så snart prosjektene er ferdige. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet avgir en samlet rapport årlig til departementet.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet skal fortsatt ha en aktiv, faglig veiledningsrolle for bruk av midlene, blant annet når det gjelder spørsmål om statsstøtteregulering og regler om tredjepartstilgang.

Rapport

Det ble bevilget 249,8 mill. kroner til bredbåndsutbygging i 2019. Inkludert finansiering fra regio-

nale og lokale myndigheter og privat delfinansiering utløste tilskuddsmidlene fra staten prosjekter for over 1 mrd. kroner. Dette bidrar til at om lag 19 000 husstander får et nytt eller forbedret bredbåndstilbud.

Fra 2014 til 2019 har det blitt tildelt tilskudd som har gitt eller vil gi over 80 000 husstander et nytt eller forbedret tilbud.

Ettersom stadig større deler av landet har fått et tilbud, skjer utbyggingen basert på statlige tilskudd i stadig mer spredtbygde områder. Det forventes derfor at kostnadene per tilknyttet husstand øker. I 2018 var den gjennomsnittlige kostnaden per husstand om lag 49 000 kroner, mens den i 2019 var om lag 55 500 kroner.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 264,1 mill. kroner, inkludert prisjustering.

Post 70 Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk, kan nyttes under post 22

På posten bevilges diverse tilskudd og kontingenter innenfor forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk.

Tilskudd til økt digital deltakelse og kompetanse i befolkningen

Det foreslås et tilskudd på 2 mill. kroner som skal underbygge målsettinger i Digital agenda for Norge om å sikre et tilbud om veiledning i grunnleggende digital kompetanse i alle landets kommuner (Digihjelpen). Veiledningen skal inkludere bruk av grunnleggende digitale tjenester, herunder tjenester fra offentlig sektor. Tilskuddet skal også kunne bidra til å motvirke negative effekter – som økt sosial isolasjon – av virusutbruddet.

Tilskuddet er i tråd med samarbeidsavtalen som er inngått mellom Kommunal- og moderniseringsdepartementet og KS i 2020.

Tilskuddet skal medvirke til en tydelig reduksjon i antallet svake og ikke-brukere av digitale verktøy blant dem over 65 år og andre grupper som har lav digital kompetanse i samfunnet. Tilskuddet skal også bidra til at det utvikles permanente kommunale Digihjelpen-tilbud i grunnleggende digital kompetanse.

Kommuner som ikke har et tilbud fra tidligere, vil bli prioritert.

Kravene til bruk av tilskuddet framkommer i tilskuddsbrevene. Tilskuddsmottakerne leverer rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

I 2019 tildelte departementet 5 mill. kroner i engangsstøtte til 36 kommuner som ønsker å etablere et veiledningstilbud innen digital kompetanse. Per juni 2020 har 117 kommuner oppgitt at de har et slikt veiledningstilbud. Disse kommunene dekker 2,79 millioner innbyggere.

Tilskudd til Seniornett

Det foreslås et driftstilskudd på 3,55 mill. kroner til Seniornett Norge. Seniornett Norge er en uavhengig, ideell organisasjon som arbeider for å styrke den digitale kompetansen blant eldre gjennom opplærings- og informasjonstiltak. Arbeidet med å få flere over 55 år på nett gjøres både lokalt og nasjonalt og i samarbeid med andre aktører. Målet med driftstilskuddet til Seniornett Norge er å styrke aktiviteter rettet mot målgruppen svake eller ikke-brukere av internett over 65 år over hele landet.

I forbindelse med Seniornett Norges måloppnåelse er det ønskelig at foreningens aktiviteter bidrar til å understøtte departementets og KS' samarbeidsprosjekt for å utvikle kommunale veiledningstilbud, jf. omtale av Digihjelpen ovenfor. Viktige kriterier for måloppnåelsen vil være antallet klubber, geografisk plassering av disse samt tilbudet av kurs og veiledning i klubbene.

Departementet har stilt krav og vilkår for bruken av midler og rapportering og følger opp rapporteringen fra Seniornett Norge opp mot disse.

I 2020 ble 3,55 mill. kroner av bevilgningen tildelt Seniornett Norge for å styrke eldres kompetanse og deltakelse på nett. Etter søknad fikk Seniornett et ekstra tilskudd på 0,5 mill. kroner for å oppbemanne foreningens hjelpetelefon «Datahjelpen» i forbindelse med virusutbruddet. Seniornett Norge rapporterer på bruk av midlene gjennom årsrapport og revisorgodkjent regnskap. Foreningen har ca. 9 000 medlemmer og har per februar 2020 232 lokalkubber. Seniornett Norge har i sin årsrapport estimert at om lag 20 000 kursplasser for seniorer har blitt brukt i 2019.

Tilskudd til Norsk Teknisk Museum

Det foreslås et tilskudd på 7,3 mill. kroner til Norsk Teknisk Museum. Telenor avviklet sin støtte til Telemuseet. For å sikre bevaring av Telemuseets museale samlinger og kulturminner som dokumenterer norsk telehistorie fra 1855 og fram til i dag, og kompetansen Telemuseet hadde bygd

opp om samlingene, ble Norsk Teknisk Museum og Telemuseet slått sammen. Tilskuddet vil bidra til å ta vare på samlingene og kompetansen på teleområdet.

Tilskudd til Nasjonalt program for leverandørutvikling (NHO)

Det foreslås et tilskudd på 1,5 mill. kroner til NHO for å støtte opp om leverandørutviklingsprogrammet og til arbeidet med regjeringens program for innovasjonsskjøp fra oppstartsselskaper, StartOff, jf. nærmere omtale under mål 1 Forvaltningen i Norge er effektiv, åpen, samordnet og har høy tilfitt i befolkningen.

Programmets formål er å gi praktisk bistand til å gjennomføre flere lønnsomme innovative anskaffelser med bedre tjenester, effektivisering av offentlig sektor og lønnsom næringsutvikling som resultat. Det er et mål at innovative offentlige anskaffelsesprosesser, med økt samspill mellom det offentlige og leverandører, blir innarbeidet som varig praksis i både kommuner, regioner, statlige virksomheter og i næringslivet. En evaluering gjennomført av Menon i 2019, konkluderer med at programmet i stor grad oppfyller de mål som er satt, og viser at de virksomhetene som har fått bistand fra programmet i snitt gjennomfører dobbelt så mange innovative anskaffelser som virksomheter som ikke har fått bistand. Virksomheter som har fått bistand fra programmet, bidrar også til spredningseffekter.

Departementet har stilt krav og vilkår for bruken av midler og rapportering og følger opp rapporteringen fra Nasjonalt program for leverandørutvikling. Det vises til nærmere omtale av programmet i Prop. 1 S (2020–2021) for Nærings- og fiskeridepartementet, kap. 900, post 81.

Kontingent til Open Government Partnership

Målet med det internasjonale samarbeidet Open Government Partnership (OGP) er å bidra til økt velstand for befolkningen. Dette skjer ved at offentlig sektor og det sivile samfunn samarbeider om å skape en mer åpen, velfungerende og brukervennlig forvaltning som har høy tillit i befolkningen. OGP samarbeider med multilaterale organisasjoner som OECD og Verdensbanken.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er koordinator og pådriver for Norges OGP-handlingsplaner.

Norges fjerde OGP-handlingsplan ble satt i verk 1. juli 2019. Varigheten er to år. Planen inneholder i alt åtte forpliktelser og er et ledd i regje-

ringens moderniseringsarbeid. Planen har forpliktelser om integritet og åpenhet i forvaltningen, åpne data og viderebruk av offentlige data, åpenhet om offentlige anskaffelser, reelle rettighetshavere og antikorrupsjon.

Planen er lagd i samarbeid med det sivile samfunn og i tråd med prinsippene som OGP legger til grunn. Regjeringen arbeider med en oppdatering av planen som igjen vil kunne danne grunnlag for en ny plan, Handlingsplan 5.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har blant annet etablert et interessentforum med deltakere fra forvaltningen og det sivile samfunn som skal bidra i arbeidet med å implementere handlingsplanene.

Det budsjetteres med en medlemskontingent til OGP på 1,9 mill. kroner i 2021.

Tilskudd til OGP-rådet

Regjeringen opprettet i 2019 et nytt OGP-råd på seks personer. Rådet skal bistå både forvaltningen og det sivile samfunnet i åpenhetsarbeidet. Rådet har også en sentral rolle i å implementere tiltakene i Norges handlingsplaner.

Rådet har en selvstendig pådriverrolle og kan selv ta initiativ til å foreslå tiltak for økt åpenhet i samfunnet. Det forventes at rådet dermed vil bidra til at åpenhet i både offentlig og privat sektor settes på dagsordenen. Rådet vil særlig kon-

sentrere seg om hvordan hensynet til åpenhet har vært ivaretatt under virusutbruddet.

Det budsjetteres med et tilskudd til OGP-rådet på 350 000 kroner i 2021. Bevilgningen skal forvaltes av Transparency International Norge på vegne av OGP-rådet. Midlene vil blant annet brukes til å arrangere webinarer hvor målet er å nå grupper som vanligvis ikke deltar i det offentlige ordskiftet.

Budsjettforslag

I 2020 ble finansieringen av kontingenter knyttet til Norges deltakelse i Den internasjonale teleunion (ITU), Den europeiske post- og teleorganisasjon (CEPT) og Det europeiske nettverks- og informasjonssikkerhetsbyrået (ENISA) bevilget på kap. 542, post 70. Det foreslås at kontingentene i 2021 bevilges på kap. 541, post 70. Bevilgningen foreslås derfor økt med 15,1 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 542, post 70.

Som følge av endringer i valutakursen forventer departementet at kontingentene til internasjonale organisasjoner vil øke med om lag 2,1 mill. kroner i 2021. Bevilgningen på posten foreslås derfor økt med 2,1 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås videre økt med 1 mill. kroner til arbeidet med regjeringens program for innovasjonskjøp fra oppstartsselskaper, StartOff.

Samlet foreslås en bevilgning på 34 mill. kroner, inkludert prisjustering.

Kap. 542 Internasjonalt samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse			
		Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	4 868	4 882	4 858
70	Internasjonale program, <i>kan overføres</i>	39 026	73 788	78 812
	Sum kap. 0542	43 894	78 670	83 670

Bevilgningen skal bidra til å nå målene om at forvaltningen i Norge er effektiv, åpen, samordnet og har høy tillit i befolkningen og at digitaliseringen i samfunnet gir gode vilkår for deltakelse, verdiskaping og innovasjon i offentlig og privat sektor.

Det er et mål at norsk næringsliv og norske fagmiljøer drar nytte av den norske deltakelsen i EU-programmer. Dette krever at Norge deltar aktivt, koordinert og målrettet. I forbindelse med det strategiske nordisk-baltiske samarbeidet om

digitalisering er det et viktig mål å understøtte det europeiske digitaliseringssamarbeidet og realiseringen av Det digitale indre marked. Å enes om viktige posisjoner eller innspill til EU-kommisjonen på områder som er strategisk viktig for den nordiske regionen, er et eksempel på hvordan det nordiske samarbeidet følges opp konkret.

EU er i ferd med å vedta et nytt stort digitaliseringsprogram for årene 2021–2027 – Digital Europe Programme (DEP). Flere tiltak og

løpende programmer der Norge deltar i dag, foreslås inkludert i DEP.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til lønn og drift for nasjonale eksperter til EU-kommisjonen som del av deltakelse i EU-programmene. De norske nasjonale ekspertene innenfor IT-politikken er knyttet til arbeidet med skytjenester og fri flyt av data i EU/EØS og arbeidet med utforming og samordning av IT-politikken i EU.

Det foreslås en bevilgning på 4,9 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Post 70 Internasjonale program, kan overføres

Forslaget til bevilgning gjelder EU-programmer som Norge tar del i etter EØS-avtalen og som er knyttet til utviklingen av informasjonssamfunnet og elektronisk forvaltning. Bevilgningsforslaget dekker programkontingenter og andre utgifter til EU-programmer samt etterslep fra avsluttede EU-programmer. Årlig medlemskontingent for norsk deltakelse i EU-programmer fastsettes i euro av EU-kommisjonen på grunnlag av ventet framdrift under det enkelte program. Kontingent betales samlet av Utenriksdepartementet mot senere refusjon fra de departementene som er ansvarlige for de enkelte programmene.

Programmet Connecting Europe Facility (CEF) løper fra 2014–2020 og har tre deler. Norges deltakelse er begrenset til programdelen CEF Telecom som omfatter områdene bredbånd og digitale tjenesteinfrastrukturer (CEF Digital). Programmet gir finansiell støtte til prosjekter som bidrar til utviklingen av en felles grenseoverskridende digital infrastruktur for utveksling av data, informasjon og tjenester. CEF Digital gir støtte til utvikling og drift av felleskomponenter på europeisk nivå og til nasjonale oppkoplinger mot slik infrastruktur. EU har også etablert støtteordningen WiFi4EU som gir tilskudd til etablering av gratis WiFi-soner i medlemsland. Ordningen ble operativ i 2018 og skal vare ut 2020. Ordningen finansieres i hovedsak av CEF, og Norge deltar i ordningen på linje med medlemsland.

EU-programmet ISA² (Samvirkeløsninger og felles rammer for europeiske offentlige forvaltninger, foretak og borgere som et middel til å modernisere den offentlige sektor) løper fra 2016–2020. Formålet med programmet er å legge til rette for

elektronisk samhandling på tvers av landegrensener og sektorer. Programmet er en videreføring av ISA-programmet 2010–2015 som Norge deltok i.

50 pst. av utgiftene til ISA² dekkes over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, mens ni andre berørte departementer dekker med like deler den resterende halvparten av utgiftene til programmet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordnede ansvaret for å koordinere norsk deltakelse i programmet.

Rapport

Norge har deltatt i programmet CEF Telecom siden juni 2014. Programmet implementerer og sørger for drift av en rekke grensekryssende digitale tjenesteinfrastrukturer som forenkler og effektiviserer trygg utveksling av data mellom myndigheter, næringsliv og privatpersoner i Europa. Programmet har også en komponent som bidrar til bredbåndsutbygging. Digitaliseringsdirektoratet er nasjonalt kontaktpunkt for programmet. Sammen med aktuelle norske virksomheter driver direktoratet profilerings- og mobiliseringsarbeid samt koordinerer og fremmer norske interesser i programmet. Siden 2014 har antallet infrastrukturer i CEF Digital vokst fra 11 i 2015 til 21 i 2020, pluss WiFi4EU-initiativet som forvaltes av Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. De nyeste infrastrukturene gjelder samarbeid om e-arkivering, blokkjedeteknologi, digital kompetanse, feilinformasjon på nett og Once-Only plattform (OOP, datadeling).

I perioden 2014–2020 er 23 norske prosjekter tildelt 6 mill. euro fra EU-kommisjonen gjennom programmet. Totalt 82 norske kommuner har fått tildelt til sammen 1 230 000 euro i perioden 2018–2019. Det gjenstår en tildeling i 2020.

ISA²-programmet har i 2019 understøttet fellesløsninger for samarbeid mellom europeiske land, herunder et nettverk (Testa-ng) for sikker utveksling av informasjon mellom administrasjoner i EØS-området, blant annet i Schengen-samarbeidet. European Interoperability framework (EIF), utviklet av ISA²-programmet, er viktig for den nasjonale IT-arkitekturen og nasjonalt rammeverk for elektronisk samhandling. Felles prinsipper, rammeverk og referansearkitektur er et viktig grunnlag i utviklingen av nye digitale tjenester og infrastrukturer i Norge og i Europa. I arbeidet med å etablere et rammeverk for informasjonsforvaltning og felles datakatalog brukes elementer og standarder fra ISA²-programmet.

Budsjettforslag

I 2020 ble finansieringen av kontingenter knyttet til Norges deltakelse i Den internasjonale teleunion (ITU), Den europeiske post- og teleorganisasjon (CEPT) og Det europeiske nettverks- og informasjonssikkerhetsbyrået (ENISA) bevilget på posten. Det foreslås at kontingentene i 2021 bevilges på kap. 541, post 70. Bevilgningen foreslås derfor redusert med 15,1 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 541, post 70.

Digital Europe Programme (DEP) 2021–27 er EUs program for digital omstilling og bruk av innovative digitale teknologier i samfunn og næringsliv. Initiativet forsøker å korrigere Europas tidligere investeringsmangler i ny digital teknologi og den økende forskjellen mellom tilbud og etterspørsel på kapasitet og kompetanse på disse teknologiområdene. Programmet har som mål å etablere EU som en pådriver i den digitale transformasjonen. Det skal også fremme framtidrettede digitale teknologier som forventes å ha stor betydning for vekst og sysselsetting i Europa de neste årene. Innsatsen i DEP skal bygge videre på investeringene gjort i Horisont Europa og CEF- og ISA²-programmene som Norge deltok i ut 2020.

Programmet har en foreslått total ramme på 7,17 mrd. euro i 2021–27 fordelt på fem hovedom-

råder: Superdatamaskiner (tungregning), kunstig intelligens, cybersikkerhet og tillit, digital transformasjon og digitale ferdigheter. Det totale norske bidraget til DEP er av EFTA estimert til 1,943 mrd. kroner. Estimater er usikkert og vil avhenge av endelig budsjett for programmet, valutakurser og proporsjonalitetsfaktoren.

Regjeringen går inn for full norsk deltakelse i DEP 2021–27, men det tas et generelt forbehold om at endelig beslutning om norsk deltakelse i EUs programmer 2021–2027 blir tatt etter at EUs langtidsbudsjett er vedtatt. Det vises for øvrig også til omtale av deltakelse i EUs programmer 2021–2027 i Prop. 1 S (2020–2021) for Utenriksdepartementet. Det foreslås en bevilgning på 56,2 mill. kroner i 2021 til Norges deltakelse i DEP.

Som følge av at programmene CEF Digital og ISA² avsluttes, foreslås det å redusere bevilgningen med 37,3 mill. kroner. Det gjenstår 22,6 mill. kroner til å dekke etterslep i 2021. Bevilgningsforslaget er usikkert. De endelige kontingentkravene fra EU-kommisjonen vil foreligge høsten 2021.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 5 mill. kroner til 78,8 mill. kroner, inkludert prisjustering.

Kap. 3542 Internasjonalt samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2019	Saldert budsjett 2020	
01	Refusjon fra Utenriksdepartementet	2 478	2 259	2 640
	Sum kap. 3542	2 478	2 259	2 640

Post 01 Refusjon fra Utenriksdepartementet

Enkelte bidrag til internasjonale organisasjoner kan i samsvar med statistikkdirektivene til OECD/DAC (Development Assistance Committee) godkjennes som offisiell utviklingshjelp (ODA). Inntektsanslaget for 2021 på 2,6 mill. kro-

ner gjelder 18 pst. av bidraget til Den internasjonale teleunion, jf. kap. 541, post 70. Det vises for øvrig til omtale under Utenriksdepartementets kap. 151, post 74.

Det foreslås en bevilgning på 2,6 mill. kroner i 2021.

Kap. 543 Nasjonal kommunikasjonsmyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	214 095	231 933	234 741
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	13 314	15 785	14 942
70	Telesikkerhet og -beredskap, <i>kan overføres</i>	100 846	141 369	125 253
71	Bredbåndsutbygging, <i>kan overføres</i>	249 750		
72	Tidlig frigjøring av 700 MHz-båndet, <i>kan overføres</i>	150 000		
	Sum kap. 0543	728 005	389 087	374 936

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 70 økt med 90 mill. kroner til 231,4 mill. kroner, jf. Prop. 127 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Post 01 Driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har sitt hovedkontor i Lillesand.

Budsjettforslag

Bevilgningen ble i 2020 økt med 8,6 mill. kroner for å legge til rette for at Norge blir klargjort for neste generasjons mobilnett (5G). Det foreslås å øke bevilgningen med ytterligere 1,3 mill. kroner til dekning av helårsvirkningen av driftsutgifter.

I 2019 ble det bevilget 8,8 mill. kroner til økt IKT-sikkerhet og -beredskap i Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. Det foreslås å øke bevilgningen med 1,1 mill. kroner til dekning av konsekvensene i 2021.

Samlet foreslås det en bevilgning på 234,7 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3543, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak.

I forbindelse med forslaget om avvikling av Nasjonal kommunikasjonsmyndighets reguleringsfond foreslås det at kap. 543, post 01 tilføyes stikkordet *kan overføres* i 2021, jf. omtale under kap. 3543, post 01.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal blant annet brukes til måleutstyr til tilsynsvirksomhet på frekvensområdet, videreutvikling av Nasjonal kommunikasjonsmyndighets IT-løsninger og IT-utstyr og til utvikling av analysemodeller som benyttes i etatens arbeid med reguleringen av ekommarkedet.

Budsjettforslag

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,3 mill. kroner som følge av bortfall av engangskostnader til ny og forsterket nødstrømløsning til Nasjonal kommunikasjonsmyndighets hovedkontor og til å speile dagens serverløsning hos ekstern leverandør. Dette ble bevilget i forbindelse med satsingen i 2019 på økt IKT-sikkerhet og -beredskap.

Samlet foreslås en bevilgning på 14,9 mill. kroner, inkludert prisjustering.

Post 70 Telesikkerhet og -beredskap, kan overføres

Mer ekstremvær, og ikke minst økt avhengighet av elektronisk kommunikasjon, gjør at det er behov for å styrke beredskapsevnen og øke robustheten i ekomnettene. Bevilgningen skal benyttes til avtaler om sikkerhet og beredskap og til programmet Forsterket ekom.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet inngår avtaler om sikkerhets- og beredskapstiltak med tilbydere av ekomnett og -tjenester utover det som de selv er ansvarlige for i henhold til ekomloven.

Avtalene omfatter administrative og organisatoriske beredskapstiltak, lagring og vedlikehold av transportabelt beredskapsutstyr samt investeringer i ekinfrastruktur og beredskapsmateriell. Avtalen med Telenor inneholder i tillegg fortifikatoriske sikringstiltak.

En del av bevilgningen vil benyttes til tiltak i programmet Forsterket ekom. Med forsterket ekom menes utvidet reservestrømkapasitet (tre døgn) for basestasjoner og i hovedsamband. Der det er hensiktsmessig etableres alternative sambandsløsninger. Tiltakene gjennomføres i de mest sårbare kommunene utpekt gjennom et samarbeid mellom de enkelte fylkesmenn, Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og de enkelte tilbyderne. Tiltaket gjør nettene mer robuste og styrker lokal og regional krisehåndteringsevne med mobilkommunikasjon i krisesituasjoner. I 2021 vil utbyggingen fortsette i nye kommuner. Det langsiktige målet er å etablere ett område i alle landets kommuner med forsterket mobilkommunikasjon.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet kan vurdere støtte til mobilutbygging på utfartssteder, veistreknings eller lignende, der kommersielle utbyggere ikke finner det lønnsomt å bygge ut, men som likevel har stor betydning for næringsdrift, varsling av hendelser, turisme eller andre samfunnsviktige forhold.

For årene 2018–2020 er det bevilget totalt 100 mill. kroner til å legge til rette for fiberkabler til utlandet. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har tildelt én kontrakt i 2020. Departementet vurderer nå hvordan resterende midler til tiltaket skal benyttes.

Rapport

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet hadde beredskapsavtaler med fem tilbydere for 2019, samt avtale om fortifikatoriske sikringstiltak med Telenor.

I program for Forsterket ekom ble det igangsatt utbygging i seks nye kommuner i 2019 og i 21 kommuner i Indre Agder og Finnmark i 2020. Totalt er det bevilget midler til slik forsterket mobilberedskap i 62 kommuner siden oppstart i 2014.

For å legge til rette for fiberkabler til utlandet er det satt av totalt 100 mill. kroner, jf. forutsetningene i Nasjonal transportplan 2018–2029 og Prop. 1 S (2017–2018) for Samferdselsdepartementet. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har etter en konkurranse i 2020 inngått en kontrakt på om lag 30 mill. kroner om etablering av et nytt sjøfiber-samband mellom Kristiansand og Esbjerg i Danmark. Sjøfiberkabelen skal være operativ fra starten av 2022. Tiltaket skal bidra til å redusere sårbarheten med ensidig ruting av ekomtrafikk via Sverige.

I pilot for alternativt kjernenett/transportnett er det gjennomført et tiltak som knytter Svalbard-fiberen til to uavhengige transportnett på fastlandet. Piloten har som formål å teste ut løsninger som fører til høyere motstandsdyktighet i norske ekomnett.

Midler fra posten har delfinansiert bygging av mobildekning langs en 11 kilometer lang vei mellom Trollstigen og Valldal. Tiltaket vil gjøre det enklere å komme i kontakt med nødetater og vei-hjelp, og sørge for en tryggere reise for næringsliv, turister og folk som ferdes langs veien.

Budsjettforslag

Rammen for tilrettelegging for fiberkabler til utlandet var 100 mill. kroner. Satsingen er fullfinansiert med de siste 20 mill. kronene som er bevilget i 2020. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen i 2021 med 20 mill. kroner.

Samlet foreslås det en bevilgning på 125,3 mill. kroner inkludert prisjustering. Bevilgningen inngår ikke i Nasjonal kommunikasjonsmyndighets ordning for selvfinansiering.

Kap. 3543 Nasjonal kommunikasjonsmyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2019	budsjett 2020	2021
01	Diverse gebyrer	290	597	294
	Sum kap. 3543	290	597	294

Post 01 Diverse gebyrer

Nasjonal kommunikasjonsmyndighets utgifter på kap. 543, postene 01 og 45 dekkes i hovedsak av inntekter fra sektoravgifter og gebyrer. I tillegg skal inntektene også dekke merverdiavgift som belastes sentralt på kap. 1633, post 01.

I selvfinansieringsordningen inngår ikke:

- 10 mill. kroner i refusjon til drift av Radiostøykontrollen
- 0,9 mill. kroner til å veilede fylkeskommunene i forbindelse med tilskudd til bredbåndsutbygging.

En del av inntektene som tidligere var kategorisert som gebyrer, kan mer korrekt kategoriseres som sektoravgifter. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen med 300 000 kroner mot en tilsvarende økning av kap. 5570, post 70. Dette vil bedre reflektere de faktiske, forventede inntektene på de to postene.

Inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen foreslås det en bevilgning på 294 000 kroner i gebyrinntekter. Dette består i hovedsak av gebyrer knyttet til tillatelser for radioamatører og gebyr for radioutstyr i luftfartøy.

Avvikling av reguleringsfondet

Nasjonal kommunikasjonsmyndighets reguleringsfond er et hjelpemiddel for å kompensere for tilfeldige inntekts- og utgiftsvariasjoner. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet er den eneste statlige virksomheten med reguleringsfondsordning, som ikke er en forvaltningsbedrift. Det foreslås at Nasjonal kommunikasjonsmyndighet får fullmakt til å avvikle reguleringsfondet i 2021, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det er viktig å sikre at nødvendig fleksibilitet ivaretas, og at alle innbetalte sektoravgifter og gebyrer fra reguleringsfondet går til drift av Nasjonal kommunikasjonsmyndighet i henhold til regelverket i rundskriv R-112/15 Bestemmelser om statlig gebyr- og avgiftsfinansiering. Det foreslås derfor i romertallsvedtaket at resterende midler kan inntektsføres på kap. 3543, post 01. Midlene kan overføres til senere års anvendelse gjennom merinntektsfullmakt kombinert med stikkordet *kan overføres* på kap. 543, post 01.

Det foreslås samtidig at inntektskravet på kap. 5570, post 70 settes lavere enn behovet i henhold til selvfinansieringsordningen tilsier, jf. omtale under kap. 5570, post 70, og at midlene fra reguleringsfondet dekker det resterende behovet. Dette sikrer at sektoravgiftene som ekom- og posttilbyrderne har betalt inn tidligere går til formålet.

Kap. 5570 Sektoravgifter under Kommunal- og moderniseringsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2019	Saldert budsjett 2020	
70	Sektoravgifter Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	236 256	247 880	242 148
	Sum kap. 5570	236 256	247 880	242 148

Post 70 Sektoravgifter Nasjonal kommunikasjonsmyndighet

Sektoravgiftene og gebyrene skal i hovedsak dekke Nasjonal kommunikasjonsmyndighets utgifter som er budsjettert på kap. 543, postene 01 og 45, og merverdiavgift på kap. 1633, post 01.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet administrerer og tildeler 5-sifrede nummer direkte til organisasjoner og virksomheter. Inntektene føres på kap. 5583 Særskilte avgifter i bruk av frekvenser, post 70 Avgift på frekvenser mv. Sektoravgifter for å dekke kostnadene med å admi-

nistrere ordningen inntektsføres på kap. 5570, post 70.

Som følge av forslaget om avvikling av Nasjonal kommunikasjonsmyndighets reguleringsfond og at resterende midler på reguleringsfondet skal inntektsføres på kap. 3543, post 01, jf. omtale under kap. 3543, post 01, vil det være et midlertidig behov for å sette inntektskravet på posten lavere enn behovet i henhold til selvfinansieringsordningen tilsier. En midlertidig nedjustering av inntektskravet bidrar til å utligne «inntektsoverskuddet» som kunne oppstått dersom det kreves sektoravgifter tilsvarende full inntektsdekning i

henhold til selvfinansieringsordningen samtidig med at midlene på reguleringsfondet inntektsføres på kap. 3543, post 01. Dette bidrar til at midlene som er innbetalt av avgiftsobjektene tidligere, går til drift av Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen med 8 mill. kroner.

Det foreslås å øke bevilgningen med 300 000 kroner mot en tilsvarende reduksjon av kap. 3543, post 01 for bedre å reflektere de faktiske, forventede inntektene på de to postene, jf. omtale under kap. 3543, post 01.

Det foreslås å øke bevilgningen med 800 000 kroner i forbindelse med helårsvirkning av klargjøring for neste generasjons mobilnett (5G), jf. omtale under kap. 543, post 01.

Det vises til omtale av forslag om bevilgningsendringer knyttet til satsingen på økt IKT-sikkerhet i Nasjonal kommunikasjonsmyndighet på kap. 543, postene 01 og 45, blant annet som følge av bortfall av engangskostnader til ny og forsterket nødstrømløsning. Som følge av at Nasjonal kommunikasjonsmyndighet i all hovedsak er finansiert gjennom sektoravgifter, innebærer endringene at også sektoravgiftene må reduseres. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen med 500 000 kroner.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen med 5,7 mill. kroner, inkludert prisjustering. Sektoravgiftene anslås til 242,1 mill. kroner i 2021.

Programkategori 13.45 Personvern

Utgifter under programkategori 13.45 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
545	Datatilsynet	58 959	66 478	66 487	0,0
546	Personvernemnda	1 961	2 564	2 564	0,0
	Sum kategori 13.45	60 920	69 042	69 051	0,0

Inntekter under programkategori 13.45 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3545	Datatilsynet	4 077			
	Sum kategori 13.45	4 077			

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordnede ansvaret for personvernpolitikken og ansvaret for personopplysningsforskriften, samt administrativt ansvar for Datatilsynet og Personvernemnda. Formålet med arbeidet er å bidra til at personvern hensyn ivaretas i politikk- og regelverksutforming. Ansvaret for personopplysningsloven ligger i Justis- og beredskapsdepartementet. Personvern er sektorovergripende, og det enkelte departement har ansvaret for at personvernregelverket følges og at personvern hensyn ivaretas i deres sektor. Kommunal- og moderniseringsdepartementets personvern arbeid er nært knyttet til departementets arbeid med forvaltningspolitikk og IT-politikk.

Datatilsynet er et faglig uavhengig forvaltningsorgan opprettet i medhold av personopplysningsloven § 20 jf. personvernforordningen artikkel 51. Tilsynet skal kontrollere at personvernregelverket følges, veilede om behandling av personopplysninger og behandle klager på behandling av personopplysninger. De skal også

oppmuntre til utarbeidelse av atferdsnormer og mekanismer for personvernsertifisering, holde seg orientert om utviklingen på personvernområdet og delta i internasjonalt personvernsamarbeid.

Personvernemnda er klageorgan for vedtak fattet av Datatilsynet. Nemndas oppgaver og organisering følger av personopplysningsloven § 22 med forskrifter.

Departementet legger årlig fram en melding til Stortinget om Datatilsynets og Personvernemndas virksomhet.

Programkategorien omfatter bevilgninger til Datatilsynet og Personvernemnda.

Utviklingstrekk og utfordringer

Stadig flere tjenester og teknologiske hjelpemidler er koblet til internett. Innbyggernes bruk av disse genererer enorme informasjonsmengder. Mye av informasjonen er tilsynelatende ikke personidentifiserbar, men kan likevel med enkle hjelpemidler knyttes til identifiserbare enkeltpersoner. Informasjonen er verdifull i produksjon og utvikling av en rekke tjenester. Enkel og rimelig

tilgang til enorme mengder data kan utfordre personvernet og innbyggernes tillit til at personvernet ivaretas. Samtidig åpner teknologi muligheter for å ivareta personvernet, og derigjennom håndtere mange av de utfordringene registrering og behandling av personopplysninger kan by på. Personvernregelverket forutsetter bruk av innebygd personvern og personvern som standardinnstilling. Løsninger skal designes slik at personvern hensyn ivaretas og personvernvennlige alternativer er forhåndsprogrammerte førstevalg.

Digitale tjenester er effektivt både for innbyggerne og forvaltningen. Bruk av digitale løsninger forutsetter at innbyggerne har tillit til systemene og teknologien. Stabile, pålitelige og personvernvennlige systemer er grunnleggende for innbyggernes vilje til elektronisk samhandling med både forvaltningen og næringslivet. Difi-rapport 2019:8, *Innbyggerundersøkelsen 2019*, viser en liten nedgang i innbyggernes tillit til at det offentlige sikrer deres personvern, fra 67 pst. i 2015 og 2017 til 63

pst. i 2019. Det er derfor nødvendig å fortsette arbeidet for at de som behandler personopplysninger skal kjenne regelverket og forstå viktigheten av å iverksette tiltak for å etterleve reglene.

Internasjonal informasjonsutveksling øker med økende internasjonal handel. Et stort antall utenlandske aktører er involvert i behandling av personopplysninger som ledd i norske borgeres bruk av digitale tjenester. Internasjonalt personvernregelverk har stor betydning også for norske borgere og virksomheter. Personopplysningsloven gjennomfører EUs forordning 2016/679 om vern av personopplysninger i norsk rett. Forordningen forutsetter et betydelig samarbeid mellom europeiske personvernmyndigheter både for å løse enkeltsaker og mer overordnede personvernutfordringer. Datatilsynet er en aktiv bidragsyter i det viktige europeiske personvernsamarbeidet. Slikt samarbeid er avgjørende for at vi skal lykkes med å ivareta norske borgeres personvern.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.10 Mål for programkategori 13.45 Personvern

1. Et godt personvern for alle

Mål 1 Et godt personvern for alle

Personvern som menneskerett følger av både Den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 8 og av Grunnloven § 102. Personvern hensyn gjør seg gjeldende på alle områder der personopplysninger samles inn og behandles. Regler både i Grunnloven, personopplysningsloven og i særlovgivning skal beskytte den enkelte mot at personvernet blir krenket ved behandling av personopplysninger, og ivareta enkeltindividets personlige integritet. Kjennskap til og forståelse for reglene er viktig. Departementets arbeid skal støtte opp om Datatilsynets aktiviteter og tiltak i samsvar med de oppgaver tilsynet er gitt i personvernregelverket.

Personopplysningsvern, som personopplysningsloven og personvernforordningen ivaretar, og vern av den personlige integritet, privatliv og familieliv, er grunnleggende og nødvendige verdier i et demokratisk samfunn. Noen prinsipper står sentralt i lovgivningen:

- Personopplysninger kan bare samles inn og brukes til klart definerte formål som er saklig begrunnet i den behandlingsansvarliges virksomhet.

- All behandling av personopplysninger skal ha et rettslig grunnlag.
- Den som behandler personopplysninger, skal gi de registrerte innsyn i opplysningene som er lagret om dem, og gi forståelig informasjon om behandlingen.
- Registrerte personopplysninger skal være korrekte. Feil skal rettes.
- Informasjonssikkerhet skal ivaretas. Systemer og rutiner for ivaretagelse av personvernregelverket skal dokumenteres.
- Når nye teknologiske løsninger utvikles, skal det legges vekt på innebygd personvern og personvern som standardinnstilling.

Rapport, strategier og tiltak

Det ligger store verdier i god bruk av personopplysninger, og mulighetene er mange. De kommersielle driverne for innsamling og bruk av opplysninger er sterke. Gode rettslige rammer for å sikre ivaretagelse av personvernet er derfor viktig. Samtidig kan det synes som at mange opplever regelverket som krevende å forstå og etterleve, noe som kan medføre at det potensialet som ligger i riktig bruk av data ikke utnyttes til fulle.

Regulatoriske sandkasser gir mulighet for å prøve ut nye teknologier og/eller nye forretningsmodeller innenfor gitte rammer og under kyndig veiledning. En regulatorisk sandkasse for personvern og kunstig intelligens kan derfor være et virkemiddel for å legge til rette for utforskning av muligheter som ligger i innovativ bruk av personopplysninger. Slike sandkasser er også trukket fram som et virkemiddel i regjeringens strategi for kunstig intelligens. Departementet legger nå til rette for at det kan opprettes en slik sandkasse hos Datatilsynet. Tiltaket finansieres ved midler fra kap. 541 post 22 samt bidrag fra flere andre departementer.

Et oppdatert regelverk, Datatilsynets virksomhet, Personvernemnda som uavhengig overprøvingsinstans, og et robust internasjonalt personvernsamarbeid skal bidra til å sikre et forsvarlig personvern. Både offentlige og private virksomheter har ansvar for å kjenne og handle i samsvar med personvernlovgivningen. Informasjon om behandling av egne personopplysninger er grunnleggende for å ivareta eget personvern. Datatilsynet legger derfor stor vekt å gjøre både rettighetene og pliktene i personvernregelverket kjent.

Hensynet til personvern må balanseres med hensynet til effektivitet og informasjonsutveksling. Det er viktig å undersøke hvordan personvernregelverket etterlevs i praksis. Det er også viktig å undersøke i hvilken grad borgerne forstår hvordan personopplysninger om dem behandles, og om de, basert på informasjonen de får, er i stand til å ivareta eget personvern. Regjeringen har derfor nedsatt en personvernkomisjon som skal utrede personvernets stilling på utvalgte områder. Kommissjonen kan også foreslå tiltak for å bedre borgernes personvern dersom det er nødvendig og mulig innenfor det internasjonale regelverket Norge er forpliktet av på personvernområdet.

Datatilsynet har avdekket at mange virksomheter i både offentlig og privat sektor har mangelfulle rutiner for behandling av personopplysninger. Tilsynsmyndigheten legger derfor vekt på å informere om verdien av og plikten til å ha gode og dokumenterte rutiner for behandling av personopplysninger. Trygg behandling av personopplysninger er sentralt for borgernes tillit til forvaltning. Dette gjelder ikke minst i kommunene som behandler store mengder informasjon om innbyggerne sine for å kunne levere gode tjenester.

I 2019 har Datatilsynet særlig prioritert arbeid med personvern for barn og unge, personvern i helsesektoren og personvern i arbeidslivet. Barn

er en sårbar gruppe, og uriktig behandling av personopplysninger kan få store negative konsekvenser. Tilsynet har ilagt flere kommuner overtredelsesgebyr for ikke å ha ivaretatt barn og unges personopplysningssikkerhet. Det er over flere år drevet omfattende informasjonsarbeid rettet mot kommunesektoren, og tilsynet har arrangert en rundebordskonferanse med mål om gjensidige læring mellom kommunene. Arbeidet for å øke bevisstheten om og forståelsen for ivaretagelse av personvern hensyn på alle nivåer i kommunal sektor vil fortsette.

I helsesektoren har den enkelte liten selvbestemmelse, samtidig som helseopplysninger er særlig beskyttelsesverdige personopplysninger. Datatilsynet har tett kontakt med sentrale aktører i sektoren, og har særlig fulgt opp arbeidet i helseanalyseplattformen og helsedataprogrammet. Både tilsynet og departementet vektlegger arbeidet for godt personvern i helsesektoren.

Om lag 20 pst. av alle veiledningshenvendelser Datatilsynet mottar gjelder personvern i arbeidslivet, særlig innsyn i epostkasse, GPS-sporing og kameraovervåking på arbeidsplassen. Tilsynsmyndigheten har deltatt i utviklingen av en veileder om kontroll og overvåking i arbeidslivet, og lagt ned et betydelig arbeid i å utvikle datatilsynet.no slik at både arbeidsgivere og arbeidstakere kan finne god informasjon.

Både departementet og Datatilsynet arbeider så vel nasjonalt som internasjonalt for et oppdatert regelverk som ivaretar den enkeltes personvern. Effektiv håndheving av reglene forutsetter en kompetent sektormyndighet med tilstrekkelige ressurser. Datatilsynets mål er å påvirke og ta lederrollen i noen utvalgte internasjonale prosesser for å fremme bedre personvern. Tilsynet har ledet Det europeiske personvernrådets arbeid med to sentrale veiledere, og deltar dessuten aktivt i viktige ekspertgrupper. De deltar også i flere andre internasjonale fora, blant annet det viktige samarbeidet mellom personvern-, konkurranse- og forbrukermyndigheter. Datatilsynet er videre involvert i behandlingen av flere store, overnasjonale enkeltsaker, blant annet mot store, internasjonale aktører. Departementet deltar i personvernarbeid på EU-/EØS-nivå og i OECD.

Personvernemnda er en del av det nasjonale virkemiddelapparatet for effektiv håndheving av personvernregelverket. Nemndas oppgave er å behandle klager over vedtak fattet av Datatilsynet. I 2019 ferdigbehandlet nemnda 20 saker. Datatilsynets vedtak ble opprettholdt i 15 av disse. Antall klagesaker og omgjøringer er meget lavt sett i forhold til at Datatilsynet fattet 285 vedtak i 2019.

Personvernemnda legger stor vekt på kvaliteten i vedtakene sine og har som ambisjon å skrive faglig gode vedtak som kan gi veiledning i senere liknende saker. Departementet mener dette er en riktig prioritering, siden nemndas vedtak i de aller fleste av sakene innebærer endelig avgjørelse av

saken. Departementet legger derfor betydelig vekt på å sikre at nemnda er sammensatt med bred kompetanse slik at den er i stand til å foreta gode avveininger av ulike, og til dels motstridende, hensyn.

Kap. 545 Datatilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	58 959	66 478	66 487
	Sum kap. 0545	58 959	66 478	66 487

Datatilsynet har både tilsyns- og ombudsoppgaver. Tilsynsoppgavene følger blant annet av personopplysningsloven og personvernforordningen, pasientjournalloven, helseregisterloven, helseforskningsloven, politiregisterloven og lov om Schengen informasjonssystem. Tilsyn, saksbehandling og andre virkemidler brukes for kontroll av at regelverket blir fulgt og at mangler rettes. Ombudsrollen krever at det tas tydelig stilling i personvernspørsmål, og at virksomheten deltar i den offentlige personverndebatten.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker drift av løpende oppgaver samt drift av en regulatorisk sandkasse for personvern og kunstig intelligens.

Inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering, foreslås det en bevilgning på 66,5 mill. kroner.

Kap. 3545 Datatilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Inntekter ved oppdrag	4 077		
	Sum kap. 3545	4 077		

Post 01 Inntekter ved oppdrag

Inntektene er innbetalte overtredelsesgebyrer og tvangsmulkt i forbindelse med overtredelser og unnlattelse av å etterleve personvernregelverket.

Kap. 546 Personvernemnda

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	1 961	2 564	2 564
	Sum kap. 0546	1 961	2 564	2 564

Personvernemnda har sju medlemmer oppnevnt for fire år. Leder og nestleder er oppnevnt av Stortinget, mens de øvrige medlemmene er oppnevnt ved kgl. res. Nåværende medlemmer er oppnevnt for perioden 2017–2020. Nemnda er sammensatt med variert kompetanse og er godt rustet til å foreta krevende avveininger mellom personvern og andre viktige samfunnshensyn.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker i hovedsak lønns- og driftsutgifter til nemndas sekretariat, reiseutgifter og godtgjørelse til nemndas medlemmer, samt eventuelt dekning av sakskostnader der dette tilkjennes.

Inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering, foreslås det en samlet bevilgning på 2,6 mill. kroner.

Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

Utgifter under programkategori 13.50 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
550	Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene	653 113			
553	Regional- og distriktsutvikling	490 879	1 193 946	1 252 807	4,9
554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	32 478	92 752	94 179	1,5
	Sum kategori 13.50	1 176 470	1 286 698	1 346 986	4,7

Målet med regional- og distriktspolitikken er regional balanse gjennom vekstkraft, likeverdige levekår og bærekraftige regioner i hele landet. En bærekraftig region har en balansert befolkningssammensetning og forvalter menneskelige ressurser og naturressurser for utvikling og verdiskaping nå og i framtiden. Dette vil legge til rette for å opprettholde hovedtrekkene i bosetningsmønsteret. En vellykket regional- og distriktspolitikk forutsetter innsats på en rekke politikkområder. Blant annet er satsing på samferdsel, vekstfremmende skatte- og avgiftspolitik, gode helsetjenester, utdanning, forskning, digitalisering og innovasjon viktig for å få til en god regional utvikling og regional balanse. Inntektsystemet for kommuner og fylkeskommuner og den differensierte arbeidsgiveravgiften har stor betydning. Regjeringen har iverksatt en rekke tiltak for å støtte bedrifter og ansatte i en periode med strenge smitteverntiltak som følge av virusutbruddet. I tillegg til generelle tiltak som treffer hele landet, inkluderer dette tiltak som treffer næringslivet i distriktene spesielt, blant annet sesongbasert jordbruk og reiseliv. Vedlegg 1.1 gir en oversikt over virkemidler under andre politikkområder som enten er begrunnet i distriktspolitiske mål, eller som er særlig viktige for distriktsområder. Samlet foreslår regjeringen å bevilge om lag 46 mrd. kroner til dette, en vekst på om lag 3 pst. fra 2020.

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har en samordningsrolle i saker som har betydning for regional- og distriktspolitiske mål, og skal bidra til at regjeringens politikk i sum støtter opp under disse målene. Departementet har også et spesielt ansvar for å koordinere regjeringens arbeid med lokalisering av statlige arbeidsplasser, arbeide for at EØS-regelverket for regionalpolitisk offentlig støtte gir handlingsrom for regional- og distriktspolitikken, og å samordne regjeringens innsats i Nord-Norge.

Fylkeskommunene har ansvar for å legge til rette for verdiskaping og samfunnsutvikling i sine fylker, også gjennom internasjonalt arbeid. Fylkeskommunene skal, ut fra regionale utfordringer og strategier, gi oppdrag og fordele delegerte tilskudd som skal mobilisere og utvikle bedrifter og gründere. Departementet har ansvar for både geografisk avgrensede og landsdekkende næringsrettede virkemidler som skal bidra til verdiskaping i alle deler av landet. Innovasjon Norge, Siva og Norges forskningsråd forvalter virkemidlene på oppdrag fra fylkeskommunene og departementet. Innovasjon Norge skal utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling og regionenes næringsmessige muligheter. Siva skal, gjennom fysisk og organisatorisk infrastruktur, utvikle oppstarts- og innovasjonsmiljøer og bedriftsfellesskap. Forskningsrådet skal arbeide

for at næringslivet etterspør mer forskning og kunnskap, at bedriftene forsker mer og at forskningsresultater i større grad blir tatt i bruk. Kompetanse Norge forvalter ordningen med kompetansepiloter, som retter seg mot manglende samsvar mellom etterspørsel og tilbud av kompetanseutviklende tiltak for virksomheter i Distrikts-Norge.

Kommunene skal være en pådriver for lokal samfunns- og næringsutvikling.

Kompetansesenter for distriktsutvikling (Distriktssenteret) skal arbeide for at kommunene blir gode samfunnsutviklere. Senteret skal bidra til å koordinere og målrette lokal utviklingsinnsats gjennom samarbeid, nettverksbygging og erfaringsutveksling samt bidra med faglige innspill til nasjonal politikktutvikling. Distriktssenteret forvalter også Merkur-programmet, som skal sikre tilgang til grunnleggende private tjenester, med vekt på dagligvarer og drivstofftilbud, i områder med få innbyggere.

Utviklingstrekk og utfordringer

Utfordringer for vekstkraft

Før virusutbruddet var det høy sysselsetting og lav arbeidsledighet i Norge, ikke minst i distriktene. Verdiskapingen i norsk økonomi har falt kraftig som følge av virusutbruddet og omfattende smitteverntiltak. Store deler av næringslivet over hele landet er eller har vært rammet. Sterk vekst i antall permitterte ga våren 2020 den høyeste registrerte ledigheten siden andre verdenskrig. Sammenfallende med virusutbruddet falt oljeprisen kraftig, noe som særlig rammet maritim næring og leverandørindustrien. Oppmykingen av smitteverntiltakene, sammen med de kraftfulle økonomiske krisepakken, har bidratt til at aktiviteten i norsk økonomi er på vei opp. Dette har gjort at folk har kommet tilbake i jobb over hele landet. Men fortsatt står mange uten jobb, mange bedrifter sliter med betydelig svikt i omsetningen og usikkerheten om utviklingen framover er uvanlig stor.

Ledigheten i Distrikts-Norge i kjølvannet av virusutbruddet er sammensatt. Gjennom hele våren var det den absolutt laveste ledigheten i lite sentrale distriktsområder. Samtidig var det også i distriktskommuner man hadde den absolutt høyeste ledigheten. Reiseliv, offshore leverandørindustri og annen industri var gjerne fellesnevnerne for disse kommunene. Ledigheten har sunket siden toppen i mars og april. Fortsatt er det de minst sentrale distriktsområdene som har den høyeste og laveste arbeidsledigheten.

Kompetent og relevant arbeidskraft er en forutsetning for vekst og for å gjennomføre nødvendige endringer i offentlig sektor og i næringslivet, noe som kan være særlig utfordrende for små bedrifter i distriktene. Mange distriktsområder har også strukturelle utfordringer på grunn av små og ensidige næringsmiljøer, små markeder og store avstander til kompetansemiljøer, investorer og andre samarbeidspartnere. Dette gjelder særlig i Nord-Norge, med lange avstander mellom sentra og mange små lokalsamfunn samt lavere tilgang på kompetent arbeidskraft og kapital. Det gjør det krevende å utnytte ressursene for vekst og verdiskaping, samt å omstille seg når det skjer endringer i markeder, teknologier eller ressurs- og kompetansetilgang. En omstilling mot det grønne skiftet skaper muligheter for teknologiutvikling og nye arbeidsplasser, men også utfordringer knyttet til selve omstillingen og utvikling av ny kunnskap og kompetanse.

Tilgangen på privat risikokapital er ofte dårligere i distriktsområder. Avstandsulemper gir investorer og banker dårligere tilgang til stedsrelevant informasjon. Lavere annenhåndsverdi på blant annet eiendom, bygg og maskiner gir også høyere risiko. Nyetablerte bedrifter vokser ofte raskere og har høyere produktivitet enn virksomhetene de erstatter. De kan derfor trenge kapital for å realisere prosjekter og vekstområder.

De regionale forskjellene i FoU-investeringene i næringslivet er relativt store, noe som blant annet har sammenheng med næringsstrukturen. Nivået på investeringer i FoU henger også sammen med kompetansenivå, finansieringsmuligheter og kjennskap/nærhet til FoU-institusjoner. Manglende samhandling mellom bedrifter, forsknings- og utviklingsmiljø og offentlige aktører begrenser innovasjons- og omstillingsevnen.

Grenseregionale utfordringer

Landegrenser og kulturforskjeller kan være hindre for flyt av varer, tjenester, kapital og personer, og dermed samlet økonomisk vekst i grenseregioner. Virusutbruddet og ulike regler mellom landene som følge av utbruddet, har ytterligere begrenset mobiliteten for befolkning og næringsliv mellom Norge og andre land og vanskeliggjort internasjonalt samarbeid. De fleste grensekommunene ligger i det distriktspolitiske virkeområdet og har naturlige samarbeidspartnere i Norges naboland. Dette er særlig tydelig i Nord-Norge, der mange utfordringer best løses gjennom internasjonalt samarbeid.

Utfordringer for lokal utviklingskapasitet og velfungerende tjenestetilbud i distriktene

Distriktsområder er preget av lange avstander til større sentra og små markeder for private og offentlige tjenester. Dette reduserer grunnlaget for tilbudet av offentlige og private tjenester. Framover vil endringer i befolkningssammensetningen, særlig i distriktsområder, innebære færre personer i arbeidsfør alder per pensjonist. En økende andel eldre kan øke behovet for

bistand og pleie. Færre personer i arbeidsfør alder og økt konkurranse om arbeidskraften kan gjøre det utfordrende for distriktskommuner å sikre innbyggerne likeverdige velferdstjenester.

Kommuner med små administrasjoner og fagmiljøer kan ha mindre kapasitet til å tilegne seg oppdatert kunnskap og erfaringer med å drive helhetlig samfunnsutvikling. Et eksempel er beredskapsplanlegging, der konsekvenser av klimaendringene gir behov for tilpasning til og beredskap for økt nedbør, vind og skred.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.11 Mål for programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

-
1. Vekstkraftig næringsliv, verdiskaping og attraktive arbeidsmarkeder i regioner og distrikter
 2. Regional utvikling over landegrensene og i nordområdene
 3. Styrket utviklingskapasitet og velfungerende tjenestetilbud i distriktene
-

Mål 1 Vekstkraftig næringsliv, verdiskaping og attraktive arbeidsmarkeder i regioner og distrikter

Regjeringen vil bidra til vekstkraftig næringsliv, verdiskaping og attraktive arbeidsmarkeder i hele landet. Dette krever en koordinert innsats fra flere departementer. Fylkeskommunene har en viktig oppgave i å utarbeide og iverksette strategier og tiltak tilpasset den enkelte regions særegne utfordringer og muligheter.

Rapport, strategier og tiltak

Regionalt tilpasset næringspolitikk

Fylkeskommunene samarbeider med Innovasjon Norge og Siva om tilpasning av næringsrettede virkemidler. Disse er særlig rettet mot små bedrifter i distriktene, og har over tid gitt gode resultater for verdiskaping og sysselsetting. Virkemidlene bidrar til arbeidsplasser og tilgang på tjenester, gjennom å redusere bedriftenes risiko i forbindelse med nyvinning, vekst og kunnskapsutvikling. Se nærmere omtale under kap. 553, post 61 Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling, og rapportering under kap. 550, post 62 og 70 og kap. 553, post 74.

Regional omstilling skal bidra til etablering av nye arbeidsplasser og styrke næringsgrunnlaget i kommuner og regioner som opplever stor nedgang i sysselsettingen. Omstillingsprosjektene sikret og/eller skapte 402 arbeidsplasser i 2019. Se kap. 553, post 65 Omstilling.

Departementet startet i 2020 en ny treårig ordning (2020–2022) med kompetansepiloter særlig

rettet mot små bedrifter i Distrikts-Norge. Formålet er å styrke tilgangen på relevant og kompetent arbeidskraft. Se kap. 553, post 62 Kompetansepiloter.

Departementet gir Innovasjon Norge og Forskningsrådet i oppdrag å forvalte virkemidler som bidrar til innovasjon, verdiskaping og omstillingsevne, gjennom samarbeid mellom bedrifter, forskningsmiljøer, næringsliv og offentlig sektor. Se kap. 553, post 74 Klynger og innovasjon.

Kunnskapsutvikling og kunnskapsspredning

Regjeringen har satt ned et utvalg som skal utrede betydningen privat næringsliv har for levende og bærekraftige lokalsamfunn. Utvalget skal beskrive næringslivets utvikling i ulike deler av landet, hvilke næringer som er viktige for Distrikts-Norge, og på hvilken måte de er viktige. Betydningen av å være en del av nasjonale og internasjonale verdikjeder skal kartlegges, og utvalget skal vurdere hva som fremmer eller hemmer lønnsom næringsvirksomhet i distriktene. Formålet er en bedre forståelse av hvordan det best kan legges til rette for lønnsom og bærekraftig næringsutvikling i distriktene, og for hvordan bærekraftig utnyttning av naturressursene kan gi positive virkninger for lokalsamfunnene. Utvalget skal levere sin rapport høsten 2020.

Gjennom veileder for smart spesialisering, regionalt utviklingsverksted, regjeringens konfektkonferanse og politisk dialog med KS arbeider

departementet for å tilrettelegge for fylkeskommunenes samfunnsutviklerrolle.

Distriktsindeksen

Distriktsindeksen er et uttrykk for graden av distriktsutfordringer i en kommune. Den ble revidert i 2020, og er presentert i kommuneproposisjonen for 2021. Distriktsindeksen er satt sammen av to typer indikatorer som måler kommunenes distriktsutfordringer. Indikatorene er knyttet til geografiske ulemper (sentralitet), dvs. kommuner med lite befolknings- og markedsgrunnlag og lang reiseavstand til andre eller større sentra, og samfunnsutfordringer som følger av geografi-ulempene. Indeksen brukes til å fordele distriktpolitiske virkemidler, og blir tilpasset formålet med de enkelte tilskuddene. Den vil også bli brukt i forbindelse med revisjonen av virkeområdene for distriktsrettet investeringsstøtte og ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift. For distriktstilskuddene i inntektssystemet benyttes inntil videre den gamle distriktsindeksen fra 2017, jf. omtalen av distriktstilskudd for Sør- og Nord-Norge på kap. 571, post 61 og post 62.

Internasjonale rammebetingelser

EØS-regelverket for offentlig støtte regulerer offentlige myndigheters mulighet til å gi støtte til enkelte foretak eller næringer for å sikre like konkurranse- og rammevilkår i hele EØS-området. Regelverket er nå oppe til revisjon. Departementet jobber opp mot EU-kommisjonen og ESA for å sikre tilstrekkelig handlingsrom som kan gi gode rammebetingelser for ordninger som differensiert arbeidsgiveravgift og distriktsrettet investeringsstøtte.

Lokalisering av statlige arbeidsplasser

Regjeringen har fulgt opp de høye ambisjonene i Granavolden-plattformen. Det er et mål å sikre en god regional fordeling av statlige kompetansearbeidsplasser, også utenfor de største byene, og å redusere negative, samlede virkninger av strukturrendringer for berørte kommuner og regioner. Utflytting fra Oslo eller sentrale kommuner i Oslo-området skal alltid vurderes når statlige etater skal reorganiseres.

Regjeringen følger opp plan for lokalisering av statlige arbeidsplasser (lagt fram i 2017) og arbeider for ytterligere utflyttinger. Regjeringen har så langt vedtatt å lokalisere om lag 1 230 arbeidsplasser utenfor Oslo.

Pilot Statens hus er en ordning for styrket samarbeid og eventuelt samlokalisering av mindre avdelinger av statlige etater i samme bo- og arbeidsmarkedsregion. Statens hus er et ledd i regjeringens oppfølging av Granavolden-plattformen om statlig lokaliseringspolitik, og ble presentert i Meld. St. 5 (2019–2020) *Levende lokalsamfunn for fremtiden – Distriktsmeldingen*. Regjeringen skal etablere pilot Statens hus, med en varighet på inntil fire år. Pilot Statens hus etableres i Narvik, Orkland, Stad og Lyngdal. Se kap. 553, post 65 Omstilling.

Mål 2 Regional utvikling over landegrensene og i nordområdene

Regjeringen vil bidra til regional utvikling gjennom samarbeid over landegrensene og i nordområdene.

Rapport, strategier og tiltak

Styrking av samarbeid over landegrenser gjennom Interreg-program

De fleste grensekommuner er også distriktskommuner. Samarbeid om felles utfordringer over landegrensene som offentlig tjenesteyting, eller en felles forvaltning av ressurser som krysser en grense, kan være viktig for innbyggere eller næringsaktører i disse grenseområdene.

Interreg-programmene er en arena for å styrke grenseregionalt samarbeid. Den norske deltakelsen i flere Interreg-program har gitt økt samarbeid om etablering og utvidelse av økonomiske klynger, høyere utdanning og opplæringscentre, offentlige tjenester, rådgivningstjenester for bedrifter og gründere og samarbeidsnettverk mellom forskningsinstitusjoner. I nordisk sammenheng har samarbeid om sivil beredskap, helsetjenester og mobilitet i arbeidsmarkedet vært sentrale tema. Interreg gir i tillegg prosjekt-deltagere tilgang på kompetanse, verktøy for samarbeid og tilgang på samarbeidspartnere, og er et viktig virkemiddel for å introdusere aktører i distriktene til internasjonalt arbeid (spørreundersøkelse til fylkeskommunene i 2019). Deltagelsen bidrar også til å ivareta norske interesser i EUs regionalpolitikk.

Samfunnseffektene av programmene er bredspektret, som nye produkter og tjenester og oppgraderte utdanningstilbud, sertifisering av grønnere reiselivsprodukter, gode kulturtilbud, økt produktivitet og verdiskaping. I fylkeskommunenes forvaltning av Interreg-programmene ivaretas en rekke miljøkriterier. Se rapportering fra de

enkelte programmene under kap. 553, post 63 Interreg og Arktis 2030 og kap. 553, post 76 Nordisk og europeisk samarbeid.

Interreg er et viktig instrument for å løse felles lokale og regionale utfordringer på tvers av landegrensene i våre nærområder, ikke minst i distriktsområder. Regjeringen vil videreføre Norges deltakelse i Interreg i perioden 2021–2027.

Nordområdene er et viktig strategisk ansvarsområde

Regjeringen vil, i tråd med Granavolden-plattformen og nordområdestrategien (2017), arbeide for at Nord-Norge blir en av Norges mest skapende og bærekraftige regioner. Regjeringen samarbeider med andre land for å ivareta norske interesser i nord, og sikre at Arktis forblir en fredelig og stabil region. Regjeringens samlede budsjett omfatter forslag til en rekke tiltak som støtter opp om videre utvikling i nord. I budsjettet for 2021 foreslår regjeringen blant annet 139,1 mill. kroner til etablering av en ny fagskole for brann og redningspersonell i Tjeldsund, 30 mill. kroner til opprydning av Hammerfest havn, 27,8 mill. kroner til værradar på Finnmarksvidda, 25 mill. kroner til etablering av testfasiliteter for oljevernteologi på Fiskebøl, 15 mill. kroner til kjøp av flyruter mellom Evenes og Bodø, 15 mill. kroner til økt driftstilskudd til Redningsselskapet til drift av redningsskøyte i Vardø og 10 mill. kroner for å videreutvikle Regionalt samisk kompetansesenter (RESAK) til et nasjonalt samisk kompetansesenter for familievern, barnevern og krisesentertilbud. En stortingsmelding om nordområdepolitikken skal legges fram mot slutten av 2020.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Utenriksdepartementet har, sammen med fylkeskommunene i nord, sentrale roller i nordområdepolitikken. Departementene har dialog med de nordligste fylkeskommunene og Sametinget gjennom Regionalt nordområdeforum. Dialogforumet skal bidra til å styrke samordningen mellom nordområdepolitikken og annen nasjonal og regional innsats i Nord-Norge.

Fra 2020 forvalter Nordland og Troms og Finnmark fylkeskommuner deler av tilskuddsordningen Arktis 2030, som skal bidra til å ivareta norske interesser og Norges rolle som en ansvarlig polarnasjon samt støtte opp under regjeringens nordområdepolitikk. Prosjektene skal bidra til bærekraftig utvikling og verdiskaping. Se omtale under kap. 553, post 63 Interreg og Arktis 2030.

Mål 3 Styrket utviklingskapasitet og velfungerende tjenestetilbud i distriktene

Alle kommuner skal ha et velfungerende tjenestetilbud tilpasset lokale behov og forutsetninger, og kommunene bør ha utviklingskapasitet til å legge til rette for tilpasning, nytenking og innovasjon i kommunens tjenester og arbeidsformer. Regjeringen vil bidra til styrket utviklingskapasitet og velfungerende tjenestetilbud i distriktene.

Rapport, strategier og tiltak

Meld. St. 5 (2019–2020) *Levende lokalsamfunn for fremtiden – Distriktsmeldingen* viser helheten i regjeringens arbeid for å styrke utviklingskapasiteten og bidra til velfungerende tjenestetilbud i distriktene. Kommunal og moderniseringsdepartementet har et spesielt ansvar for å fremme utviklingsarbeid lokalt og regionalt som kan bidra til erfaringsdeling om nye løsninger for gode tjenester.

Kunnskapsutvikling og kunnskapsspredning

Regjeringen satte høsten 2019 ned et offentlig utvalg som skal utrede konsekvensene av demografiutfordringer i distriktene. Utvalget skal framskaffe kunnskap om hvordan utviklingen mot økt andel eldre og færre i yrkesaktiv alder vil påvirke de mindre sentrale områdene av landet, og gi forslag til hvordan utfordringene kan bli møtt av myndigheter og private. Utvalget vil legge fram sin utredning i desember 2020.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har opprettet Ungdommens distriktspanel, med ti deltakere fra hele landet. Panelet skal gi regjeringen råd om framtidens distriktspolitikk og hva ungdom ønsker seg for å investere framtiden sin i Distrikts-Norge. Panelet skal oppsummere arbeidet i ti råd til regjeringen våren 2021. Ungdomspanelet får bistand fra Distriktssenteret. De tar utgangspunkt i etablert forskning på feltet og gjennomfører dialogprosesser for å komme fram til rådene.

Som en oppfølging av Distriktsmeldingen har departementet invitert fylkeskommunene til et tidsavgrenset læringsnettverk om smart mobilitet i tynt befolkede områder preget av lange avstander. Målet er erfaringsdeling om god praksis i fylkeskommuner og kommuner.

Innsats for å understøtte utviklingskapasitet i mindre distriktskommuner

Regjeringen la i juni 2020 fram Meld. St. 30 (2019–2020) *En innovativ offentlig sektor – Kultur, ledelse og kompetanse*. Meldingen framhever betydningen av kultur for innovasjon og samarbeid mellom offentlige virksomheter og med innbyggere, frivillig sektor, forskningsinstitusjoner og næringsliv. Telemarksforskning har kartlagt at små distriktskommuner har begrenset kapasitet til utviklingsarbeid og deltar mindre i nasjonale ordninger for innovasjon og digitalisering enn andre kommuner.⁵ Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil vurdere tiltak for innovasjon i offentlig sektor i distriktsområder i lys av stortingsmeldingen og resultatene fra kartleggingen.

Distriktssenteret arbeider med å utvikle veiledning overfor kommunene om innsats for lokal samfunnsutvikling. Senteret har satt i gang et pilotarbeid om behov for veiledning i utvalgte kommuner kalt Distriktskommune 3.0, og samarbeider med fylkeskommunene om utvikling av veiledningspakker for å styrke utviklingsarbeid i små distriktskommuner.

Fylkeskommunene har med sin nærhet til lokalsamfunn god kunnskap om hva som skal til for å styrke utviklingen i distriktsområdene i fylket. Tilskuddet over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett til inkluderende og

⁵ Telemarksforskning (2020) *Små distriktskommuners deltakelse i innovasjonsvirkemidler*. Rapport 540.

vekstkraftige lokalsamfunn ble innlemmet i fylkeskommunenes rammetilskudd fra 2020. Dette gir fylkeskommunene mulighet til å støtte arbeid i kommunene med bl.a. inkludering av tilflyttere, næringsutvikling og økt kapasitet for gjennomføring av utviklingstiltak.

I prosjektet Aldersvennlige boliger og bomiljø i distriktskommuner samarbeider Husbanken og Distriktssenteret om å utvikle og spre kunnskap om arbeidsmåter og virkemidler for å fremme aldersvennlige botilbud der boligmarkedet fungerer dårlig og boligmassen ikke er i tråd med behovene. Prosjektet skal vare ut 2022. Regjeringen vil også kartlegge i hvilken grad arbeidsgivere i distriktene opplever manglende tilgang på boliger som en begrensning for rekruttering av arbeidskraft. Videre vil regjeringen gjennom Husbanken sørge for at adgangen til å ta distriktpolitiske hensyn i långivningen blir bedre kjent, og styrke kunnskapen om hvordan ordningene praktiseres.

Styrke grunnlaget for grunnleggende private tjenester

Tilgang på grunnleggende private tjenester er en utfordring i mange områder med spredt bosetting og lite marked. Merkur-programmet er et virkemiddel for å bidra til at dagligvaretilbudet opprettholdes i slike områder. I programmet arbeides det også med å styrke samarbeidet mellom kommuner og butikker for å gi et bedre tjenestetilbud. Merkur-butikkene har god omsetningsutvikling, se rapportering under kap. 554, post 73 Merkur.

Kap. 550 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
62	Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene, <i>kan nyttes under post 64</i>	453 090		
64	Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn, <i>kan nyttes under post 62</i>	50 000		
66	Forenkling av utmarksforvaltning – forsøksordning, <i>kan overføres</i>	951		
70	Bedriftsrettede programmer i distriktene	119 016		
73	Merkur-programmet, <i>kan overføres</i>	30 056		
	Sum kap. 0550	653 113		

Som følge av regionreformen ble det i 2020 gjort flere endringer i programkategorien. Se boks 6.1 i Prop. 1 S (2019–2020).

Post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene, kan nyttes under post 64

Posten ble avvirket fra og med 2020. Posten dekket en rekke virkemidler forvaltet av Innovasjon Norge på oppdrag fra fylkeskommunene. Som følge av regionreformen ble fylkeskommunenes oppdragsgiveransvar for disse og andre næringsrettede virkemidler i 2020 samlet på kap. 553, post 61 Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling. Rapportering for 2019 på posten følger under⁶.

Rapport

Bedrifter som mottok investeringstilskudd fra Innovasjon Norge i perioden 2003–2018, hadde gjennomsnittlig 9,1 prosentpoeng høyere vekst i verdiskaping og 3,8 prosentpoeng høyere vekst i antall ansatte, sammenliknet med tilsvarende bedrifter som ikke hadde mottatt støtte. For bedriftene som fikk bedriftsutviklingstilskudd, var de tilsvarende tallene henholdsvis 6,0 prosentpoeng høyere vekst i verdiskaping og 2,8 prosentpoeng for antall ansatte. For bedrifter som fikk distriktsrettede risikolån var den gjennomsnittlige merveksten i perioden 16,2 prosentpoeng for verdiskaping og 6,2 prosentpoeng for antall ansatte. Dette er på nivå med effektene av Innovasjon Norges øvrige oppdrag.

I statsbudsjettet for 2019 ble det bevilget 453,1 mill. kroner til bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene, inkludert 47,6 mill. kroner i administrasjons- og gjennomføringskostnader. Fylkeskommunene overførte samlet 87,2 mill. kroner til kap. 550, post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn, slik at rammen fra fylkeskommunene til Innovasjon Norge utgjorde 365,9 mill. kroner.

Inkludert overførte midler fra tidligere år, ga Innovasjon Norge over 600 tilsagn for 377 mill. kroner i form av investeringstilskudd, bedriftsutviklingstilskudd og distriktsrettet etablerertilskudd. Det ble gitt 112 distriktsrettede risikolån og garantier for til sammen 313 mill. kroner. Taps-

⁶ All rapportering på ordninger forvaltet av Innovasjon Norge er basert på Oppdragsgiverrapport fra Innovasjon Norge for 2019, som er Innovasjon Norges årsrapportering til deres oppdragsgivere.

fondsavsetninger for lån og garantier var på om lag 40 mill. kroner.

I Innovasjon Norges strategi er bærekraft spesielt vektlagt. Prosjekter vurderes opp mot de tre bærekraftsdimensjonene økonomi, miljø og samfunns effekter. Innovasjon Norge har en veileder for helhetlig vurdering av bærekraft i finansieringssaker. Av oppdragsgiverrapporten fra Innovasjon Norge for 2019 framgår det at 47 pst. av risikolån, tilskudd og programmer i 2019 over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett gikk til prosjekter som ble vurdert til å ha positiv effekt på det ytre miljø.

I 2019 var 34 pst. av tilsagnsbeløpene og 55 pst. av Innovasjon Norges tilsagn fra departementet kvinnerettede⁷. Dette er samlet for kap. 550, post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene og post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene og kap. 553, post 74 Klynger og innovasjon.

Post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn, kan nyttes under post 62

Tilskuddet ble innlemmet i fylkeskommunenes rammetilskudd fra 2020. Tilskudd til inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn var særlig knyttet til inkludering av tilflyttere, styrke sårbare næringsmiljøer og styrke kommunenes evne til å planlegge og gjennomføre utviklingstiltak.

Rapport

I statsbudsjettet for 2019 ble det bevilget 50 mill. kroner på posten, og 87,2 mill. kroner ble overført fra kap. 550, post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene. Det ble gitt tilsagn for 158,1 mill. kroner fra fylkeskommunene i 2019. De høyest prioriterte områdene på tvers av fylkeskommunene var fysisk infrastruktur (16 pst.), destinasjon og reiseliv (15 pst.), utviklingstiltak i avgrensede områder (9 pst.), tiltak for å fremme bedriftssamarbeid og klynger (8 pst.) og for-

⁷ Innovasjon Norge definerer et prosjekt som kvinnerettet hvis det oppfyller minst ett av følgende kriterier: 1) Kvinner er med på å starte eller er medeier i egen virksomhet eller eiendom hvor prosjektet gjennomføres. 2) Er spesielt rettet mot å øke kompetansen til kvinner ansatt i foretaket. 3) Kvinner utgjør mer enn 30 pst. av styremedlemmene eller ledelsen i en bedrift. 4) Bidrar til å øke antall kvinnelige eiere, styremedlemmer, ledere eller er spesielt rettet mot å øke antall sysselsatte kvinner. 5) For flerbedrifts-, nettverks- og klyngeprosjekter: Kvinner utgjør mer enn 30 pst. av styringsgruppens medlemmer eller det gjennomføres aktivitet for å øke kvinners deltakelse.

prosjekter for å fremme gode næringsmiljøer og vekstkraftige lokalsamfunn (8 pst.).

Det ble gitt 64 mill. kroner i tilsagn fra kommunale og regionale næringsfond i 2019, fordelt mellom kap. 550, post 64 og overførte midler fra kap. 551, post 60. Midlene går i hovedsak til direkte bedriftsstøtte (53 pst.), destinasjon og reiseliv (10 pst.) og tiltak for å fremme bedriftssamarbeid og klynger (6 pst.). Fylkeskommunene kan disponere bevilgningen uavhengig av budsjettår samt overføre bevilgninger mellom postene 62 og 64. Det er derfor ikke samsvar mellom bevilgningstall og tilsagnstall det enkelte budsjettår.

I 2013 satte departementet i gang et program for å styrke grunnlaget for verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene gjennom kompetanse- og nettverksbygging, entreprenørskap og innovasjon i næringslivet. Midlene skulle brukes til å møte noen av de særegne utfordringene for fjellområdene. Det ble bevilget 10 mill. kroner til programmet hvert år fra 2013–2017, til totalt 44 prosjekter. Oppland fylkeskommune forvaltet midlene. Asplan Viak har evaluert programmet. Konklusjonen er at programmet har styrket grunnlaget for verdiskaping og næringsutvikling, men at en tydeligere og mer spisset satsing kunne gitt en høyere måloppnåelse. Dette gjelder særlig en tettere faglig og tematisk kobling mellom prosjektene som er tildelt midler i programmet, en tettere kobling til andre satsinger og andre regionale midler, og en tydeligere prioritering av de større, regionale prosjektene. Rapporten legges til grunn for videre arbeid med verdiskaping og næringsutvikling basert på natur- og kulturressurser.

Post 66 Forenkling av utmarksforvaltning – forsøksordning, kan overføres

Departementet satte i 2016 i gang en forsøksordning for kommuner som ønsker å forenkle utmarksforvaltningen. Ordningen ble avsluttet fra og med 2018. Tre prosjekter i Lom, Åfjord og Tynset/Alvdal kommuner har fått til sammen 1,8 mill. kroner. De siste utbetalingene ble foretatt i 2019.

Post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene

Posten dekket Næringshageprogrammet i regi av Siva og Bioøkonomiordningen og Mentortjenesten for gründere forvaltet av Innovasjon Norge. Som følge av regionreformen ble Næringshageprogrammet og Mentortjenesten for gründere i 2020 flyttet til kap. 553, post 61 Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling. Bioøkonomiordningen ble

flyttet til kap. 553, post 74 Klynger og innovasjon. Nedenfor rapporteres det for Næringshageprogrammet og Mentortjenesten, mens det rapporteres for Bioøkonomiordningen under kap. 553, post 74.

Rapport

Næringshageprogrammet

Fra 2017 til 2018 hadde 60 pst. av bedriftene vekst i omsetningen og 8 pst. hadde mer enn doblet sin omsetning. 53 pst. av bedriftene som mottok innovasjonsstøtte gjennom programmet hadde vekst i verdiskapingen fra 2017 til 2018. Akkumulert verdiskaping i perioden 2012–2018 er 91,2 mrd. kroner.

Midtveisevalueringen av Næringshageprogrammet⁸ viste høyere verdiskaping for bedrifter i næringshager enn for sammenlignbare bedrifter etter tre år. De samme resultatene framkommer i en SSB-rapport fra 2018.⁹

I alt 1 883 målbedrifter fikk rådgivnings- og utviklingstjenester fra 40 næringshager i 2019. Dette er en økning på 77 målbedrifter fra året før. Rundt en tredjedel av bedriftene opplevde en økning i antallet ansatte fra 2018 til 2019. Bedrifter som har deltatt i programmet i løpet av perioden 2013–2019 hadde totalt 45 460 ansatte i 2019. I alt 37 av 40 næringshager har målbedrifter innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Andelen aktive målbedrifter med kvinner i ledende stillinger var 35 pst. Det er en økning på 6 prosentpoeng fra 2013 til 2019.

Bevilgningen til Næringshageprogrammet i 2019 var 88 mill. kroner. Det ble gitt tilsagn om totalt 72,4 mill. kroner. Bevilgningen finansierte også Sivas arbeid med tilskudd og nettverk innenfor programmet, regionalt arbeid og Sivas utøvelse av eierskap i innovasjonsselskapene.

Mentortjenesten for gründere

Mentortjenesten ble evaluert av Menon Economics i 2018. De anser at tjenesten tilbyr skreddersydd kompetanse tilpasset gründeres behov, og at det er liten grad av overlapp med andre tjenester. Effektanalysene gir indikasjoner på at mentortjenesten har hatt en positiv innvirkning på bedriftenes verdiskapings- og sysselsettingsvekst. I 2019

⁸ P. Engesæter, S-E. Jakobsen et.al, Midtveisevaluering av Sivas Inkubatorprogram og Næringshageprogram, SNF-rapport nr. 01/17, Samfunns- og næringslivsforskning AS.

⁹ E. Fjærli, D. Iancu og A. Raknerud (2018), Effekten av Sivas virkemidler på vekst og verdiskaping, Rapport 2018/17, Statistisk sentralbyrå.

startet Innovasjon Norge en studie for å måle effekten av mentorordningen i kombinasjon med kapitaltjenester. De første analysene vil gjennomføres basert på bedriftenes resultater i 2020, og disse vil så følges opp tre og fem år etter mottatt tjeneste. Det ble gjennomført totalt 169 koblinger til mentorer i 2019, og 53 av disse var finansiert fra departementets ramme.

I 2019 var rammen for mentortjenesten 9,5 mill. kroner, hvorav 5,9 mill. kroner var dis-

triktsrettede midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, og 3,6 mill. kroner var landsdekkende midler fra Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Post 73 Merkur-programmet, kan overføres

Posten er i 2020 flyttet til kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling, og ordningen omtales i sin helhet under dette kapitlet.

Kap. 553 Regional- og distriktsutvikling

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
60	Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, <i>kan nyttes under post 63 og 65</i>	47 000		
61	Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling		763 307	780 770
62	Kompetansepiloter, <i>kan overføres</i>		16 411	16 920
63	Interreg og Arktis 2030	52 736	101 404	104 548
65	Omstilling	79 856	66 000	99 046
74	Klynger og innovasjon	281 089	215 954	219 665
76	Nordisk og europeisk samarbeid, <i>kan overføres</i>	30 198	30 870	31 858
	Sum kap. 0553	490 879	1 193 946	1 252 807

¹ Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 61 økt med 600 mill. kroner til 1 363,3 mill. kroner, jf. Prop. 127 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, kan nyttes under post 63 og 65

Tilskuddet ble innlemmet i fylkeskommunenes rammetilskudd fra 2020. Ordningen har hatt som mål å øke samarbeidet mellom bedrifter i næringsmiljøer og å styrke koblingene mellom bedrifter og utdanningsmiljøer for å møte behovet for kunnskap og relevant arbeidskraft.

Det ble gitt tilsagn for om lag 87 mill. kroner fra fylkeskommunene i 2019. De høyest prioriterte områdene var bedriftssamarbeid og klynger (33 pst.), å fremme tilgang på kompetanse (14 pst.), tilrettelegging for utdanning og kompetanse for næringslivet (11 pst.) og forskningsbasert innovasjon (FORREGION) (9 pst.). Fylkeskommunene har anledning til å disponere bevilgningen uavhengig av budsjettår. Det er derfor ikke samsvar mellom bevilgningstall og tilsagnstall.

Post 61 Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling

Som en del av regionreformen fikk fylkeskommunene i 2020 et større ansvar for mobiliserende og kvalifiserende næringspolitiske virkemidler i regi av Innovasjon Norge og Siva. Boks 6.1 gir en oversikt over de aktuelle virkemidlene fylkeskommunene kan benytte. Tilskuddet skal bidra til å mobilisere og utvikle et verdiskapende næringsliv. Målgruppen er bedrifter og entreprenører i hele landet.

Kriterier for måloppnåelse

Kriterier for måloppnåelse er vekst i verdiskaping, omsetning, sysselsetting og nyskaping. Kriteriene varierer mellom virkemidlene.

Innovasjon Norge og Siva skal vurdere søknader etter kvalitet. Innenfor disse rammene er det for næringsrettede ordninger et mål at minst 40

Boks 6.1 Virkemidler

Følgende virkemidler kan kun brukes innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte:

- *Distriktsrettede risikolån* kan gis til toppfinansiering av antatt lønnsomme investerings- og utviklingsprosjekter som er vanskelige å finansiere i det private kredittmarkedet. Lånene kan innvilges både til nyetableringer og etablerte bedrifter.
- *Distriktsrettede garantier* for driftskreditt og unntaksvis for lån gis også til bedrifter som mangler pantesikkerhet for lånefinansiering i bank.
- *Investeringstilskudd* kan gis til fysiske investeringer som produksjonslokaler eller produksjonsutstyr, og gis primært til små og mellomstore bedrifter.
- *Bedriftsutviklingstilskudd* kan gis til rådgivningstjenester, kompetansetiltak og forprosjekter, primært til små og mellomstore bedrifter.
- *Distriktsrettet etablerertilskudd* til markedsavklaring og kommersialisering kan gis til gründere og grupper av etablerere, for eksempel etablererveiledning. Viktige tildelingskriterier er at forretningsideen representerer noe vesentlig nytt regionalt, og at gründeren har ambisjoner om å utvikle en vekstbedrift.

Følgende virkemidler kan brukes over hele landet:

- *Landsdekkende etablerertilskudd* til markedsavklaring skal støtte gründere som har ideer

med stort vekstpotensial. Tilskuddet kan brukes til å utvikle egen kompetanse, kjøpe kompetansetjenester av andre, tilpasse produktet eller tjenesten til markedet eller som sikkerhet for å innhente mer kapital.

- *Næringshageprogrammet* tilbyr utviklingsorienterte bedrifter tilgang til felles lokaler, kompetanse, nettverk og et faglig og sosialt fellesskap. Målgruppen er i hovedsak kunnskapsbedrifter. Det er et mål at alle næringshagene skal ha målbedrifter innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte.
- *Inkubasjonsprogrammet* skal bidra til at gode ideer identifiseres, videreutvikles og kommersialiseres til nye vekstbedrifter, og til å gi vekst i etablerte bedrifter. Siva tildeler midler til innovasjonsmiljøer og aktører som forsknings- og kunnskapsparker, innovasjonsselskaper og inkubatorer.
- *Mentortjenesten for gründere* skal gi økt kunnskap om forretningsutvikling og vurdering av markedsmuligheter. Bedriftene må være i utviklings- eller markedsintroduksjonsfasen og ha ambisjoner om vekst utover sitt lokale marked.
- *Bedriftsnettverk* er et tilbud til små og mellomstore bedrifter med vekstambisjoner som ønsker å etablere forpliktende samarbeid for å styrke innovasjonsevne og konkurransekraft.

pst. av virkemidlene skal nå fram til bedrifter med kvinnelig leder eller eier.

Tildelingskriterier

Tildelingskriterier er omtalt i Prop. 1 S (2019–2020). Midlene fordeles til fylkeskommunene etter to komponenter: en distriktsdel og en regionaldel. Den distriktsrettede delen skal utjevne geografiske forskjeller ved å kompensere for ulemper i distriktsområder. Den regionale delen skal legge til rette for vekst og utvikling i hele landet ved at hvert fylke realiserer sitt potensial, basert på muligheter og utfordringer.

Oppfølging og kontroll

Fylkeskommunene har ansvar for å utforme og finansiere oppdrag til Innovasjon Norge og Siva, i tråd med regionale behov og prioriteringer, og prioriterer selv fordelingen mellom virkemidlene beskrevet i boks 6.1. Bruken av tilskuddsmidlene skal være forankret i regionale mål og planer, og i forpliktende partnerskap med næringslivet og regionale og lokale aktører. Departementet har laget retningslinjer for posten i samråd med fylkeskommunene, Siva, Innovasjon Norge og Nærings- og fiskeridepartementet, der aktørenes oppgaver og ansvarsområder er omtalt. Innovasjon Norge og Siva skal forvalte midlene i tråd med gjeldende pro-

gramplaner. Fylkeskommunene har ansvar for styringsdialog med Innovasjon Norge og Siva for de fylkeskommunale oppdragene. Se fyldigere omtale i Prop. 1 S (2019–2020).

Rapport

Posten er ny i 2020. Rapportering for 2019 framgår under tidligere poster:

- Kap. 550, post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene og post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene og kap. 553, post 74 Klynger og innovasjon.
- Nærings- og fiskeridepartementets budsjettproposisjon, kap. 2421 Innovasjon Norge, post 50 Innovasjon – prosjekter, fond, post 71 Innovative Næringsmiljøer og post 74 Reiseliv, profilering og kompetanse og kap. 2426 Siva SF, post 70 Tilskudd.
- Kulturdepartementets budsjettproposisjon, kap. 325 Allmenne kulturformål, post 71 Kultur som næring.

Som et tiltak i møte med virusutbruddet ble det våren 2020 bevilget 600 mill. kroner til kommunale næringsfond, jf. Prop. 127 S og Innst. 360 S (2019–2020). Dette er en engangsbevilgning til kommuner som er hardt rammet av høy arbeidsledighet som følge av virusutbruddet. Midlene skal sette kommunene i stand til å legge til rette for økt aktivitet, sysselsetting og verdiskaping basert på lokale utfordringer.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 780,8 mill. kroner i 2021. Dette inkluderer prisjustering og gjennomføringskostnader til Innovasjon Norge og Siva. Departementet tildeler midlene til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Fylkeskommunene kan dermed disponere midlene uavhengig av bevilgningsår.

Post 62 Kompetansepiloter, kan overføres

Målet med ordningen er å identifisere og mobilisere virksomhetenes behov for kompetansehevede tiltak, og koble og tilrettelegge for et tilpasset etter- og videreutdanningstilbud i Distrikts-Norge. Pilotordningen skal utvikle og prøve ut ulike modeller for å nå målet. Ordningen støtter opp under fylkeskommunens strategiske rolle og ansvar for regional kompetansepolitikk. Målgrup-

pen er offentlige og private virksomheter, med særlig vekt på små bedrifter i Distrikts-Norge.

Kriterier for måloppnåelse

Kriterier for måloppnåelse er at fylkeskommunene har utviklet og prøvd ut nye og/eller forsterket eksisterende måter å identifisere og mobilisere virksomhetenes behov for kompetanseutvikling i områdene som deltar i prosjektet, og koblet og tilrettelagt for etter- og videreutdanningstilbud.

Tildelingskriterier

Fylkeskommunen kan søke om støtte til etablering og gjennomføring av prosjekter som skal utvikle modeller for å identifisere, mobilisere og koordinere målgruppens kompetansebehov i samsvar med målet for ordningen. Det enkelte prosjekt bør omfatte funksjoner som pådrivere, meglere eller møteplasser. Midlene er lyst ut én gang for hele pilotperioden 2020–2022, med forbehold om årlige bevilgninger i statsbudsjettet. Prosjektsøknaden skal beskrive hele perioden.

Det stilles krav om 1) at prosjektene forankres i regionale partnerskap og planer, 2) lokal/regional delfinansiering, 3) at prosjektene gjennomføres i samarbeid med næringslivet, kommunene og relevante utdannings-, kompetanse-, og arbeidsmarkedsaktører og 4) at fylkeskommunen forplikter seg til å delta med prosjektet på en felles læringsarena mellom fylkeskommunene og nasjonalt nivå.

Oppfølging og kontroll

Det er utarbeidet egne retningslinjer for posten. Kompetanse Norge forvalter ordningen og bistår fylkeskommunene med gjennomføring. Departementet vil evaluere pilotordningen.

Rapport

Posten var ny i 2020. Midlene er lyst ut, og alle fylkeskommuner vil starte opp pilotprosjekt i løpet av høsten 2020. Det gis i 2020 tilskudd på inntil 1,4 mill. kroner per fylke.

Budsjettforslag

Inkludert prisjustering foreslås det en bevilgning på 16,9 mill. kroner i 2021. Fylkeskommunene kan disponere midlene uavhengig av bevilgningsår, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 63 Interreg og Arktis 2030

Posten omfatter tilskudd til grenseregionale Interreg-program, tilskudd til Arktis 2030 og sekretariat for Regionalt nordområdeforum i Vadsø. Tilskudd til transnasjonale og internasjonale Interreg-programmer omtales under post 76.

Grenseregionale Interreg-program

Interreg skal bidra til balansert utvikling i EUs territorium gjennom grenseregionalt, transnasjonalt og interregionalt samarbeid. Regionalpolitikk er et område hvor det internasjonale elementet er sentralt. Programmene er relevante virkemidler for å nå norske sektorpolitiske mål og regionalpolitiske mål, både på regionalt og nasjonalt nivå. Gjennom Norges deltakelse i Interreg synliggjøres norske prioriteringer og spesielle utfordringer overfor Europakommisjonen og deltakerlandene. I 2021 starter en ny Interreg-periode, som varer ut 2027. Norge skal delta som en aktiv og likeverdig aktør i samarbeidet. Departementet forbereder i samarbeid med fylkeskommunene de nye programmene. Tematisk skal programmene konsentreres om et utvalg av følgende mål: a) et smartere Europa, b) et grønnere Europa, c) et mer sammenknyttet Europa, d) et mer sosialt Europa og e) et Europa nærmere borgerne. Dette er mål som i stor grad er felles for EU og Norge.

De grenseregionale programmene organiserer samarbeid mellom naboland. Den norske innsatsen er spesielt konsentrert om et smartere og et grønnere Europa.

Kriterier for måloppnåelse finnes i programdokumentene for hvert Interreg-program. For perioden 2021–2027 vil disse bli godkjent av norske myndigheter, samarbeidslandene og Europakommisjonen vinteren 2020–21. Hvert program formulerer arbeidsmål, styringsparametere, evalueringsplaner og vurderer egen måloppnåelse.

Tildelingskriterier og oppfølging og kontroll vil bli fastsatt gjennom EUs regelverk samt i programdokumentene for hvert program.

Rapport

Det ble gitt tilsagn om 52,7 mill. kroner i 2019 til grenseregionale Interreg-programmer.

Øresund-Kattegat-Skagerrak (ØKS) – Norge, Sverige og Danmark

Programmet omfatter kystfylkene fra Viken til Agder, samt svenske og danske regioner i tilgrensende kystområder. Aktivitetsmålene i programmet er i all hovedsak nådd. Innenfor aktivitetsmålet innovasjon bidrar prosjektene til å øke antall forskere som jobber grenseregionalt og styrker andelen som jobber med anvendt forskning. Innenfor aktivitetsmålet sysselsetting er resultatet både nye bedrifter og økt antall grensependlere, men resultatene er fortsatt av begrenset omfang. Innenfor aktivitetsmålene grønn økonomi og transport er det for tidlig å oppsummere resultater av innsatsen. En evaluering (Kontigo 2018) viser at næringslivet deltar for å dra nytte av resultater innen forsknings- og utviklingsarbeid, for å styrke sine nettverk og for å få økt kunnskap om konkurrenter og nye markeder. Rammen til Interreg ØKS var 9 mill. kroner i 2019.

Sverige-Norge

Programmet omfatter 108 norske kommuner langs grensen fra Viken til Trøndelag og 61 kommuner på svensk side. Innsatsen er rettet mot å benytte og forsterke grenseregionens samlede ressurser, utløse bærekraftig nærings- og samfunnsutvikling, redusere grensebarrierer og utvikle samarbeid mellom små og mellomstore byer. Rammen til Interreg Sverige-Norge var 23,5 mill. kroner i 2019. Over 80 pst. av midlene er gitt til prosjekter med hovedvekt på innovative næringsmiljøer og små- og mellomstore bedrifter.

Konsulentselskapet Kontigo har evaluert næringslivets deltakelse i Sverige-Norge-programmet og Botnia-Atlantica-programmet. Evalueringen viser at bedriftene som deltar aktivt i samarbeidsprosjektene har nytte av kunnskapen og nettverket de får tilgang til. Samtidig er det krevende å få bedriftene til å delta som aktive partnere i prosjektene. Evaluator anbefaler derfor å følge opp med tiltak som kan bidra til at flere bedrifter ser nytten av mer aktiv deltakelse i prosjektene, og at bedriftene kommer tidlig inn i prosjektutviklingen. Programstyret vil ta stilling til disse anbefalingene.

Botnia-Atlantica – Norge, Sverige og Finland

I Botnia-Atlantica samarbeider aktører i Nordland med aktører i Nord-Sverige og Nord-Finland for å øke innovasjonsevnen, utvikle næringslivet, legge til rette for grønne og sam-

ordnede transportløsninger som bedrer samhandlingen i regionen, og finne gode løsninger for natur- og kulturarv på begge sider av grensen. Se omtale av evalueringen av næringslivets deltakelse i Sverige-Norge og Botnia-Atlantica over. Rammen til Interreg Botnia-Atlantica var 2 mill. kroner i 2019.

Nord – Norge, Sverige og Finland

Målet er å styrke programrådets konkurransekraft og attraktivitet. Området omfatter Troms og Finnmark og Nordland, regioner i Nord-Finland, Nord-Sverige samt Sápmi (det samiske området fra Innlandet til Troms og Finnmark). Rammen til Interreg Nord var 10,2 mill. kroner i 2019.

Evaluator (Kontigo 2018) skriver blant annet at prosjektene har gode forutsetninger for å nå sine mål, er godt forankret blant prosjektpartnerne og hos sine målgrupper samt legger stor vekt på den grenseregionale merverdien. Innenfor innsatsområdet forskning og innovasjon skriver evaluator at prosjektene i stor grad bidrar til å forsterke bedriftenes evne til å gjennomføre kommersialiserbare innovasjoner.

Kolarctic – Norge, Sverige, Finland og Russland

Programmets kjerneområde er Nordland, Troms og Finnmark, Norrbotten, Lappland, Murmansk, Arkhangelsk og Nenets. Programmet følger opp erklæringen om Barentssamarbeidet fra 2013, og bidrar til samarbeid med Russland i nordområdene. Rammen til Kolarctic var 8 mill. kroner i 2019.

Programmet bidrar til Folk-til-folk-samarbeid, bl.a. med vekt på ungdom, kreative næringer og samarbeid mellom kommuner, utdanningsinstitusjoner og frivillige organisasjoner. Lærings- og rekrutteringsprosjektet Be Tech har utspring i lokalt næringsliv i Barentsregionen som uttrykte bekymring for framtidig rekruttering. Prosjektet bidrar til økt motivasjon for teknisk utdanning og entreprenørskap hos unge i nord. Prosjekteier Alta kommune presenterte, sammen med representanter fra UiT Norges arktiske universitet og Universitetet i Oulu, prosjektet på en av Europas største konferanser om realfaglig undervisning.

Arktis 2030

De nordlige fylkeskommunene fikk med regionreformen styrket ansvar for å gi strategisk retning, mobilisere og koordinere innsats og virkemiddelbruk i Nord-Norge. Som følge av dette ble deler

av midlene i tilskuddsordningen Arktis 2030 overført fra Utenriksdepartementet i 2020. Innsatsen ble delt i en nasjonal innsats, som ivaretas av Utenriksdepartementet over kap. 118, post 70, og en regional innsats over denne posten.

Målet med Arktis 2030 er å ivareta norske interesser i nord og Norges rolle som en ansvarlig og sentral polarnasjon. Bevilgningen over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett skal bidra til en helhetlig nordområdepolitikk i tråd med regjeringens nordområdestrategi. Den regionale innsatsen skal omfatte hele Nord-Norge og bidra til bærekraftig samfunnsutvikling i nordområdene. Bruken av tilskuddsmidlene skal således være forankret i regionale mål, strategier og/eller planer. Prosjekter av utenrikspolitisk karakter skal søke støtte fra Utenriksdepartementet.

Kriterier for måloppnåelse

Innsatsen skal måles etter følgende kriterier for måloppnåelse innenfor fire innsatsområder:

- Kunnskap: Økt kunnskap om polare strøk og samfunn, kompetansebehov, forvaltning og miljø, og naturressurser i nordområdene.
- Infrastruktur: Økt kunnskap om og tilrettelegging for infrastrukturbehov som følge av økt aktivitet i nordområdene.
- Miljøvern, sikkerhet, beredskap og klimaendringer: Økt kunnskap om og kapasitet til forebygging og håndtering av forurensning og ulykker i nordområdene. Økt kunnskap om klimaendringer, konsekvenser av dette og grønn omstilling.
- Næringsliv: Økt økonomisk aktivitet, næringsutvikling og verdiskaping i nordområdene.

Tildelingskriterier

Troms og Finnmark fylkeskommune forvalter midlene i samarbeid med Nordland fylkeskommune. Prosjekter som skal bidra til operativ bruk av nyutviklet kunnskap, teknologi og/eller kompetanse om nordområdene kan få tilskudd. Prosjekter og tiltak skal legge bærekraftsmålene til grunn. Ved vurdering av prosjektene skal forvalter legge vekt på situasjonen for urfolk. Midlene kan gå til forprosjekter og større flerårige strategiske prosjekter.

Både næringsliv, interesseorganisasjoner, offentlige aktører og kunnskapsmiljøer knyttet til nordområdene kan søke om tilskudd. Søkere trenger ikke være lokalisert i Nord-Norge, men må kunne tydelig vise at resultatene av aktivitetene som finansieres kommer nordområdene til gode.

Fylkeskommunene kan finansiere tiltak og programmer i egen regi.

Oppfølging og kontroll

Troms og Finnmark fylkeskommune har ansvaret for organiseringen av arbeidet, i nært samarbeid med Nordland fylkeskommune. Arktis 2030 skal ha et landsdelsperspektiv. Direkte bedriftsrettede tilskudd skal forvaltes av Innovasjon Norge, gjennom oppdragsbrev fra fylkeskommunen. Departementet har utarbeidet en forskrift for ordningen: Forskrift om Kommunal- og moderniseringsdepartementets tilskuddsmidler til Arktis 2030.

Rapport

Posten er ny i 2020. For rapportering for 2019 se Utenriksdepartementets kap. 118, post 70. For 2020 har Troms og Finnmark fylkeskommune i samarbeid med Nordland fylkeskommune lyst ut 25,5 mill. kroner. De resterende 20 mill. kroner forvaltes av Innovasjon Norge Arktis og skal gå til bedriftsrettede tiltak.

Sekretariat for Regionalt nordområdeforum i Vadsø

Regionalt nordområdeforum er en politisk dialogarena. Forumets faste medlemmer er den politiske ledelsen i Utenriksdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, de nordnorske fylkene og Sametinget. Formålet med forumet er å bedre dialogen og forståelsen mellom nasjonalt og regionalt nivå om problemstillinger som er særlig relevante for utviklingen i nord. Forumet skal bidra til å bedre samordningen mellom nordområdepolitikken og annen nasjonal og regional innsats i Nord-Norge.

Det er i 2020 etablert et sekretariat for forumet i Vadsø, lagt til Troms og Finnmark fylkeskommune. Sekretariatet skal blant annet forberede og følge opp møtene i Regionalt nordområdeforum, fremstille fagnotater på oppdrag fra forumet og utarbeide forslag til strategier for arbeidet. Øvrige oppgaver til sekretariatet bestemmes i fellesskap av forumets medlemmer.

Budsjettforslag

2021 er første året i en ny Interreg-programperiode som varer ut 2027. Norge har forpliktet seg til å delta i Interreg-programmene ØKS, Sverige-Norge, Botnia-Atlantica, og Kolarctic. Det foreslås

56,1 mill. kroner til disse programmene i 2021. Den nasjonale bevilgningen utløser minst 50 pst. medfinansiering. Fylkeskommunene har anledning til å bevilge egne midler til programmene utover dette, dersom de ønsker å prioritere det.

Det foreslås 46,9 mill. kroner over posten til Arktis 2030. Inntil 5 pst. av bevilgningen kan nyttes til å forvalte ordningen. Det foreslås 1,5 mill. kroner for å dekke sekretariat for Regionalt nordområdeforum i Vadsø.

Departementet tildeler midlene til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at fylkeskommunene kan disponere midlene uavhengig av bevilgningsår.

Inkludert prisjustering foreslås det en bevilgning på 104,5 mill. kroner i 2021.

Post 65 Omstilling

Posten omfatter tilskudd til omstilling i kommuner eller regioner som opplever vesentlig reduksjon i sysselsettingen og pilot Statens hus.

Omstilling og ekstraordinær omstilling

Ordningen skal styrke næringsgrunnlaget og bidra til etablering av nye arbeidsplasser i kommuner eller regioner som opplever vesentlig reduksjon i sysselsettingen. Kriterier for måloppnåelse er antall arbeidsplasser som er etablert eller sikret, en mer variert næringsstruktur og styrket utviklingsevne.

Tildelingskriterier og oppfølging og kontroll er omtalt i Prop. 1 S (2019–2020) og i forskrift om departementets distrikts- og regionalpolitiske tilskuddsposter forvaltet av fylkeskommunene.

Rapport

For 2019 er det hentet inn informasjon fra 17 omstillingskommuner/-regioner. Hovedresultatene er 236 nye arbeidsplasser, 166 sikrede arbeidsplasser og 44 nye bedrifter. Innovasjon Norge har registrert resultater fra prosjekter hvor omstillingsorganisasjonen har bidratt finansielt eller på annen måte. Omstillingsorganisasjonene trekker også fram andre resultater som nettverksbygging mellom bedrifter og mellom bedrifter og det offentlige samt kompetanseheving i næringslivet.

Omstillingsprogrammene evalueres etter endt omstillingsperiode. I 2019 ble det gjennomført sluttevalueringer av programmene i Lærdal, Ringeriksregionen, Gratangen, Nordkapp og Måsøy. Evalueringene viser at resultatene i hovedsak

kommer i slutfasen av et omstillingsløp på inntil seks år. Det viser at omstillingsarbeidet må ha et langsiktig perspektiv.

Hovedmålet for omstillingsprogrammet i Måsøy kommune var å bidra til etablering av 60 nye arbeidsplasser og å stabilisere innbyggertallet. Programmet ble gjennomført i perioden 2013–2019 med et totalbudsjett på om lag 20 mill. kroner. Evaluatør registrerte at programmet bidro til 74 nye årsverk og om lag 90 sikrede arbeidsplasser.

ser. Om lag halvparten av de nye arbeidsplassene har kommet innenfor fiskerinæringen. Evaluatør mener at resultatene må vurderes opp mot ressursinnsatsen og størrelsen på næringslivet i kommunen, og at resultatene i Måsøy er svært gode.

I 2019 ble det bevilget 79,9 mill. kroner til omstillingsarbeid, hvorav 15 mill. kroner i ekstraordinære statlige omstillingsmidler til Andøy kommune.

Figur 6.6 Kart over omstillingsområder 2020

Pilot Statens hus

Regjeringen vil som en oppfølging av Granavolden-plattformen om statlig lokaliseringsspolitikk, sette i gang en pilot for Statens hus med en varighet på inntil fire år. Statens hus skal bidra til å styrke samarbeid i kompetanseklwynger og eventuelt samlokalisere mindre enheter av statlige etater i samme bo- og arbeidsmarkedsregion. Rammene til fylkeskommunene Vestland, Trøn-

delag, Nordland og Agder øker med totalt 16 mill. kroner i 2021, og midlene skal gå til piloter i kommunene Stad, Orkland, Narvik og Lyngdal.

Pilotene skal teste ut forsterket samarbeid mellom etatene innenfor områder som for eksempel rekruttering, IKT, utnyttelse av tverrsektoriell kompetanse og felles samhandling med kommuner og fylkeskommune. Målet er å styrke det samlede faglige, offentlige kompetansemil-

jøet i regionen, gjøre det lettere å beholde og rekruttere kompetanse i de statlige etatene og legge bedre til rette for at flere statsetater enn i dag kan rekruttere og tilsette folk desentralisert.

Piloten skal følgeevalueres. Kriterier for måloppnåelse og tildelingskriterier er under utvikling. Det kan være aktuelt å gi tilskudd til å løse utfordringer som hindrer god samhandling mellom etatene, og til å dekke mindre kostnader i forbindelse med eventuell samlokalisering.

Budsjettforslag

Bevilgningen til det ordinære omstillingsarbeidet foreslås videreført med 68 mill. kroner i 2021.

Det foreslås en bevilgningsøkning på 15 mill. kroner til ekstraordinært omstillingsarbeid i Andøy kommune. Fra 2017 til 2020 er det bevilget 60 mill. kroner til omstillingsarbeidet i Andøy. Regjeringen vil bidra med ytterligere 20 mill. kroner til omstilling i Andøy kommune i årene som kommer. Regjeringen legger til grunn at også Nordland fylkeskommune bidrar med ressurser til omstillingsarbeidet.

Innovasjon Norge kan på oppdrag fra fylkeskommunene bistå omstillingsprosjekter i hele landet med råd, virkemidler, veiledning og kvalitets sikring. En andel av bevilgningen går derfor til Innovasjon Norge.

I tillegg foreslås det en bevilgningsøkning på 16 mill. kroner til en ny fireårig pilot, Statens hus. Midlene skal dekke utgiftene til piloter i de fire kommunene Stad, Orkland, Narvik og Lyngdal i inntil fire år.

Inkludert prisjustering foreslås det å øke bevilgningen med 33 mill. kroner til 99 mill. kroner.

Departementet tildeler midlene til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at fylkeskommunene kan disponere midlene uavhengig av bevilgningsår.

Post 74 Klynger og innovasjon

Posten omfatter det nasjonale klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters, Innovasjonspartnerskap og Bioøkonomiordningen i Innovasjon Norge og Forskningsbasert innovasjon i regionene (FORREGION) i Forskningsrådet.

Til og med 2019 ble Bedriftsnettverk og Inkubasjonsprogrammet finansiert på posten. Oppdragsgiveransvaret for disse ordningene er overført til fylkeskommunene fra 2020, se omtale under kap. 553, post 61.

I 2019 ble midlene på posten fordelt med 90,2 mill. kroner til klyngeprogrammet, 24 mill. kroner til Innovasjonspartnerskap, 18,9 mill. kroner til Bioøkonomiordningen og 80,2 mill. kroner til FORREGION.

Norwegian Innovation Clusters

Klyngeprogrammet skal bidra til å styrke verdiskapingen og innovasjonsevnen til deltakende bedrifter gjennom samarbeid.

Klyngeprogrammet driftes av Innovasjon Norge i et samarbeid med Norges forskningsråd og Siva. Programmet finansierer klyngenivåene Arena, Arena Pro og Norwegian Centres of Expertise (NCE). I tillegg fullfører tre Global Centres of Expertise (GCE) sin programperiode.

I tillegg til finansiering tilbyr programmet et omfattende kompetansetilbud, rådgivning, nettverk og felles profilering av klyngene. Klyngeprogrammet er revidert etter en programevaluering i 2017, jf. omtale i Prop. 1 S (2018–2019). Det nye nivået Arena Pro erstatter det tidligere Norwegian Centres of Expertise (NCE). Et eget delprogram for modne klynger skal legge til rette for at disse klyngene kan bidra til omstilling og vekst i næringslivet også utenfor klyngen. Programmet tilbyr læring og utvikling både for eksisterende og nye klyngeinitiativ.

Kriterier for måloppnåelse er økt samarbeidsbasert utvikling hos klyngens aktører og økt tilgang på vekstkapital og relevant kompetanse i klyngen. I tillegg kommer økt synliggjøring og anerkjennelse av klyngens ressurser og attraktivitet og økt samarbeid med andre innovasjonsaktører for å forsterke innovasjonsøkosystemet.

Norwegian Innovation Clusters tar opp de beste prosjektene gjennom en årlig nasjonal konkurranse. Klyngene vurderes etter følgende kriterier 1) ambisjoner og mål, 2) ressursgrunnlag, 3) potensial for økt verdiskaping utløst gjennom samarbeid, 4) gjennomføringsplan for samarbeidsaktiviteter og 5) rolle i utviklingen av et innovasjonsøkosystem.

Rapport

Det er en positiv utvikling i antall samarbeid for både Arenaprojektene og for NCE-/GCE-prosjektene. Klyngebedriftene bruker SkatteFUNN mer enn det øvrige næringslivet, og deltar i forsknings- og innovasjonsprosjekter med både norske og internasjonale midler.

35 klynger har fått tjenester fra klyngeprogrammet i form av finansiering, kompetanse og

verktøy, rådgivning, nettverk og profilering i 2019. Også nye nettverk og tidligere klynger har mottatt bistand.

De tre Global Centres of Expertise (GCE) ble midveisevaluert av Oxford Research i 2019. Evaluatør konkluderer med at de tre klyngene har levert i henhold til ambisjonene i klyngeprogrammet og kan vise til stor grad av måloppnåelse. Det er utløst betydelige midler til forskning og utvikling, men det fulle potensialet er ikke realisert på dette området. Oxford Research anbefalte at støtten til de tre GCE-klyngene videreføres i den neste femårsperioden, men at det ikke gis GCE-status til flere modne klynger. Klyngeprogrammet valgte å følge evaluators anbefaling, med noen justeringer.

Gjennom programmets utlysning i 2019 kom det inn 31 prosjektsøknader av svært god kvalitet og med god geografisk spredning. Det ble tatt opp fire nye Arenaklynger (Construction City Cluster, Nosca Clean Oceans, Marin Recycling Cluster og Ocean Autonomy Cluster og fire klynger ble løftet opp på det nye Arena Pro-nivået (Norwegian Smart Care Cluster, The WoodWorks Cluster, Norwegian Tunnel Safety Cluster, Solenergiklyngen). Gjennom klyngeprogrammets lærings- og utviklingsplattform ble det gjennomført om lag 60 workshops.

Norwegian Innovation Clusters ga tilskudd til prosjekter for 79,6 mill. kroner fra posten i 2019. Totalt ble det gitt 168 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer ordningen. Fordeling mellom modulene i klyngeprogrammet fra posten var: Arena 26,7 mill. kroner, NCE 45,2 mill. kroner og GCE 7,6 mill. kroner.

Innovasjonspartnerskap

Innovasjonspartnerskap er en modell for offentlig-privat samarbeid der målet er å utvikle og ta i bruk helt nye løsninger på dagens og framtidens samfunnsutfordringer. Ordningen tar utgangspunkt i offentlige behov innen f.eks. klima og miljø, mobilitet, smartere forvaltning og helse/velferd.

Kriterier for måloppnåelse er om offentlige aktører tar nye innovative løsninger i bruk, om næringsaktørene gjennomfører salg og om det er vellykket implementering av nye løsninger hos offentlige virksomhet(er). Både offentlige og private aktører skal øke sin kompetanse om innovative offentlige anskaffelsesprosesser.

Innovasjonspartnerskap vurderer prosjekter i nasjonal konkurranse ut fra 1) om prosjektet vil løse en betydelig utfordring som berører flere

interessenter, 2) mottakernes gjennomførings-evne, 3) verdiskapingspotensial for næringslivet og 4) samarbeid mellom flere offentlige virksomheter.

Rapport

Tilskudd til Innovasjonspartnerskap ble etablert i 2017. Per utgangen av 2019 hadde 13 offentlig-private innovasjonssamarbeid fått risikoavlastning og prosessveiledning fra Innovasjon Norge.

I første halvdel av 2019 lyste Innovasjon Norge og Forskningsrådet ut til sammen 100 mill. kroner til offentlig-private samarbeid. Totalt kom det inn 57 søknader og fem nye innovasjonspartnerskap ble finansiert. Alle prosjektene finansiert fra 2019 har inngått samarbeid med eller skal bidra til kunnskapsoverføring til mindre kommuner. Ny utlysning er gjennomført våren 2020.

I 2019 ble ordningen med innovasjonspartnerskap evaluert. Evalueringen så på hvilke resultater en kan se så langt for de offentlige og private aktørene som har vært involvert i ordningen, og hvilke langsiktige effekter aktørene ser for seg at de vil kunne oppnå. Evalueringen viser et stort potensial for økt verdiskaping, og at kompetansen og prosessveiledningen som tilbys fra Innovasjon Norge er av avgjørende betydning. 95 pst. av de offentlige aktørene som har deltatt har svart at de var veldig eller ekstremt fornøyde med prosessveiledningen som de mottar fra Innovasjon Norge, Leverandørutviklingsprogrammet og Difi. De offentlige aktørene mener at programdeltagelsen har ført til en forbedret innovasjonskultur og økt innovasjonskompetanse i organisasjonen. Halvparten av de offentlige aktørene sier også at de gjennom ordningen har initiert nye typer samarbeid med andre offentlige virksomheter. Bedriftene som har deltatt sier blant annet at de har blitt mer innovative og økt sin kompetanse på innovative anskaffelser.

Bioøkonomiordningen

Bioøkonomiordningen forvaltes av Innovasjon Norge. Ordningen skal bidra til økt verdiskaping og bærekraftig omstilling av norsk næringsliv ved å utnytte markedspotensialet som bionæringene representerer, basert på ressurser fra hav, jord og skog. Målgruppen er bedrifter eller grupper av bedrifter, og kunnskapsmiljøer som bygger opp om målsettingen til ordningen.

Kriterier for måloppnåelse er internasjonalt innovasjonsnivå, bevisstgjøring om nye markedsmessige og teknologiske muligheter, utløsning av

privat kapital, nye produksjonsprosesser med utgangspunkt i fornybare bioråvarer og økt verdiskaping.

Det kan gis tilskudd til prosjekter som Innovasjon Norge vurderer utfra generelle kriterier som økonomi, gjennomføringsevne, innovasjonsgrad og effekten av prosjektet. For Bioøkonomiordningen benyttes følgende kriterier for å prioritere hvilke prosjekter som får støtte: 1) skal bidra til økt verdiskaping og sysselsetting i Norge, 2) skal bidra til økt lønnsomhet for bedriften, 3) skal utvikle løsninger i produksjon, foredling og/eller full utnyttelse i bruk av bioressurser (eksempelvis produktutvikling, prosessutvikling eller organisatorisk utvikling), 4) skal bidra til utvikling av markedsrettet strategi, nye markeder og/eller merkevarebygging, 5) kan sannsynliggjøre et positivt klimabidrag, 6) skal bidra til økt og bærekraftig matproduksjon.

Departementets bevilgning til Bioøkonomiordningen skal kun benyttes til prosjekter i virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte som er i samsvar med regionale utviklingsstrategier. Det kan gis tilskudd for å utvikle og ta i bruk løsninger for produksjon, foredling og distribusjon av bioressurser. Ordningen dekker utviklingsstøtte både i og på tvers av eksisterende verdikjeder samt etablering av nye verdikjeder.

Rapport

Prosjektene har et høyt innovasjonsnivå, og i Innovasjon Norges kundefeffektundersøkelse svarte 84 pst. av bedriftene at Innovasjon Norge i stor grad var utløsende for at prosjektet kunne gjennomføres. Innovasjon Norge rapporterer at det er høy etterspørsel etter virkemidler innenfor bioøkonomi. Alle tilskuddene fra departementets ramme er gitt innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte.

Det ble i 2019 gitt tilsagn for 11,5 mill. kroner til 17 bioraffineringsprosjekter fra kap. 550 post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene. Bioøkonomiordningen hadde en ramme på totalt 77 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

FORREGION

Målet er å styrke regionenes næringsmiljøer og omstillingsevne. Kriterier for måloppnåelse er økt antall bedrifter som samarbeider med forskningsmiljøer, styrket regional forskningskapasitet for næringslivets behov og at regional og nasjonal

innsats for forskningsbasert innovasjon forsterker og utfyller hverandre.

Forskningsrådet skal vurdere søknader etter kvalitet. Innenfor disse rammene er det et mål at minst 40 pst. av virkemidlene skal nå fram til bedrifter med kvinnelig leder eller eier.

Tildelingskriterier

Følgende tildelingskriterier gjelder for ordningen:

- Breddevirkemidler for mobilisering til forskningsbasert innovasjon: Målgruppen er bedrifter som innoverer basert på erfaring og som kan oppgradere sitt innovasjonsarbeid gjennom bruk av forskning. Forskningsrådet tildeler midler til mobiliseringsprosjekter etter en kvalitetsvurdering av prosjektene. Kriteriene er: kvalitet, relevans for utlysningen samt virkninger og effekter og gjennomføring.
- Kapasitetsløft for å styrke samarbeidet mellom forsknings- og utdanningsmiljøene og næringslivet, og gi næringslivet tilgang til relevant utdanning og forskning i sin region: Hovedmålgruppen for kapasitetsløftprosjekter er FoU-institusjoner. Forskningsrådet tildeler midler i nasjonal konkurranse etter kriteriene: forskningskvalitet, virkninger og effekter, gjennomføring samt relevans for utlysningen.
- Kunnskap og dialog om regionalt arbeid med forskningsbasert innovasjon: Programmet skal fremme kunnskapsutvikling og erfaringsutveksling for regional næringsutvikling, omstilling og innovasjon.

Rapport

De 15 mobiliseringsprosjektene ble i 2019 tildelt 47,5 mill. kroner og har samlet gitt gode resultater og mobiliserer næringsliv i hele landet til å ta i bruk FoU.¹⁰ Mobiliseringsprosjektene bruker kompetansemegling, forprosjekter, nettverksmøter og mobilitetsordninger for å nå sine mål. Over 1 000 bedrifter har mottatt kompetansemegling i 2019. Syv kapasitetsløft hadde oppstart i 2018 og hadde sitt første fulle år i 2019. Ved utgangen av 2019 var det 17 stipendiater tilknyttet prosjektene, og gjennom kapasitetsløftene er det i 2019 utviklet nye studie-, etter- og videreutdanningstilbud for og i samarbeid med næringslivet. Det ble bevilget 80,2 mill. kroner til FORREGION fra posten i 2019.

¹⁰ H. Finne, L. S. Ramstad og L. H. Vik (2019) Mobilisering, kapasitetsløft og dialog. Rapport SINTEF Digital.

I Forskningsrådets program FORREGION hadde 44 pst. av prosjektene en kvinne som prosjektansvarlig eller prosjektleder i 2019. Programets prosjektportefølje har også to prosjekter som skal bidra til økt deltakelse av kvinner i satsingen.

Inkubasjonsprogrammet

Som følge av regionreformen ble oppdragsgiveransvaret for Inkubasjonsprogrammet overført til fylkeskommunene i 2020. Se omtale under kap. 553, post 61 Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling.

Rapport

Antall bedrifter som benytter seg av programmet økte fra 827 i 2013 til 2 099 bedrifter i 2019. Økningen fra 2018 til 2019 er på 1 pst. (18 bedrifter). Over halvparten av bedriftene i programmet har økt sin omsetning og verdiskaping fra 2017 til 2018. For perioden 2012–2018 har inkubatorbedriftene en akkumulert verdiskaping på 6,6 mrd. kroner og omsetning på 38,3 mrd. kroner. Kundetilfredshetsundersøkelsen viser at inkubasjonsprogrammet har en positiv effekt på målbedriftenes utvikling.

En evaluering av Sivas virkemidler¹¹ viser en betydelig mervekst og høyere verdiskaping for foretakene etter at de kommer inn i et inkubasjonsprogram, og at effektene virker relativt permanente. Midtveisevalueringen¹² av programmet viser at verdiskapingen i bedrifter knyttet til inkubatorer er høyere enn for sammenlignbare bedrifter etter tre år. Programmet bidrar, gjennom de lokale programoperatørene, til å bygge og utvikle lokal kapasitet for tilrettelegging av entreprenørskap og bedriftsutvikling.

Det ble bevilget 56,8 mill. kroner til Inkubasjonsprogrammet fra posten i 2019. Siva ga tilsagn om 49,8 mill. kroner. I tillegg ble det gitt om lag 47,5 mill. kroner i tilsagn fra Nærings- og fiskeridepartementet. Andelen aktive målbedrifter med kvinner i ledende stillinger var 27 pst. i 2019, en økning på 5,5 prosentpoeng fra 2013.

¹¹ E. Fjærli, D. Iancu og A. Raknerud (2018), Effekten av Sivas virkemidler på vekst og verdiskaping, Rapporter 2018/17, Statistisk sentralbyrå.

¹² P. Engesæter, S-E. Jakobsen et.al, Midtveiseevaluering av Sivas Inkubatorprogram og Næringshageprogram, SNF-rapport nr. 01/17, Samfunns- og næringslivsforskning AS.

Bedriftsnettverk

Som følge av regionreformen ble oppdragsgiveransvaret for Bedriftsnettverk overført til fylkeskommunene i 2020. Se omtale under kap. 553, post 61 Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling.

Rapport

Innovasjon Norges undersøkelse for 2019 viser at bedriftsnettverkstjenesten virker godt og bidrar effektivt til måloppnåelse. Bedriftene rapporterer at bedriftsnettverk bidrar vesentlig til økt samarbeid, innovasjon og økonomisk utvikling. Innovasjon Norge har i 2019 støttet 18 nye bedriftsnettverk, og totalt var det 55 bedriftsnettverk i programmet ved utgangen av året. Det var noe lavere søknadsinnngang sammenlignet med 2018, og Innovasjon Norge vurderer at omleggingen til regional mobilisering og løpende søknadsmottak, med vurdering og utvelgelse av prosjekter ved regionskontorene, var en medvirkende årsak til dette. Alle fylker har aktive bedriftsnettverk, men fordelingen er noe ujevn. De tre siste årene sett under ett har det vært flest prosjekter i Trøndelag, Vestland og Oslo, mens Troms og Finnmark, Vestfold og Telemark og Innlandet har hatt en svakere utvikling.

I oppfølging av nordområdestrategien var det i perioden 2017–2019, innenfor rammen til Bedriftsnettverk, satt av midler til prosjekter til utvikling av leverandørmiljøer i Nord-Norge. De avsatte midlene er en del av leverandørutviklings-satsingen «N2 – Fremtidens leverandører innen sjømat, reiseliv og opplevelsesnæringen i Nord-Norge». Satsingen kom operativt i gang i 2019, og på høsten ble midler lyst ut uten søknadsfrist. I løpet av 2020 har det kommet inn flere søknader både fra Nordland og Troms og Finnmark.

Bedriftsnettverks forbruk i 2019 var på 10,4 mill. kroner fra posten. Det ble gitt totalt 30,5 mill. kroner i tilsagn fra departementene som finansierer ordningen.

Budsjettforslag

Til inndekning av kontingent til norsk deltakelse i Horisont Europa foreslås det å redusere tildelingen til FORREGION i Forskningsrådet med 3,2 mill. kroner mot en tilsvarende økning av Kunnskapsdepartementets kap. 288, post 73. Det foreslås 79,2 mill. kroner til FORREGION i Forskningsrådet.

Inkludert prisjustering foreslås det en bevilgning på 219,7 mill. kroner i 2021.

Det foreslås totalt 140,5 mill. kroner til Klyngeprogrammet, Bioøkonomiordningen og Innovasjonspartnerskap i Innovasjon Norge. Innovasjon Norge fordeler midlene mellom programmene.

Norwegian Innovation Clusters og Bioøkonomiordningen skal innrettes i tråd med betingelsene i det alminnelige gruppeuntaket (GBER) for støtte som er forenlig med EØS-avtalen, jf. GBER artikkel 1–9, samt artikkel 17–20, 25–30, 31 og 36–49 for klynger og bedriftsnettverk og artikkel 14, 21–22, 25–30, 31 og 36–49 for bioraffineringsprogrammet.

Prosjekter innenfor FORREGION i de fleste tilfellene medfinansiert av fylkeskommunene. Mobiliseringsprosjektene innenfor FORREGION vil fra 2021 følge fylkesstrukturen slik at hver fylkeskommune får en økonomisk ramme til mobiliseringsprosjekt. Midlene for 2021 lyses ut av Forskningsrådet.

Departementet tildeler midlene til Innovasjon Norge og Forskningsrådet som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at de kan disponere midler uavhengig av bevilgningsår.

Post 76 Nordisk og europeisk samarbeid, kan overføres

Posten omfatter Norges deltagelse i transnasjonale og interregionale Interreg-program, som dekker større europeiske regioner. I tillegg omfatter posten annet internasjonalt samarbeid, herunder OECDs program Local Economic and Employment Development (LEED) og Nordisk Atlantsamarbejde (NORA).

Grenseregionale Interreg-programmer som forvaltes av fylkeskommunene, omtales under post 63 Interreg og Arktis 2030.

I 2021 starter en ny Interreg-programperiode som varer ut 2027. Den norske innsatsen for programmene på posten er spesielt konsentrert om et smartere Europa, et grønnere Europa og et mer sammenknyttet Europa. For nærmere omtale av Interreg 2021–2027, omtale av mål for ordningen, kriterier for måloppnåelse og tildelingskriterier, se post 63 Interreg og Arktis 2030.

Oppfølging og kontroll

Forvaltningen av Interreg er lagt til myndighetsorganer i landene innenfor programområdene. Midlene til Interreg disponeres av nasjonale og regionale representanter fra programlandene.

Departementet kontrollerer at midlene er brukt i henhold til forutsetningene gjennom programmenes overvåkningskomitéer. Rapportering og evaluering brukes til å utvikle og justere innsatsen.

Rapport

Bidraget fra posten i 2019 var i underkant av 23 mill. kroner til de transnasjonale programmene og om lag 5 mill. kroner til de all-europeiske programmene. Det ble gitt tilsagn på om lag 800 000 kroner til de nasjonale kontaktpunktene for Interreg Europe (til Vest-Agder fylkeskommune), Interreg Nordlig Periferi og Arktis (til Nordland fylkeskommune), Østersjøprogrammet (til Østlandssamarbeidet) og ESPON (til Hedmark fylkeskommune). Det ble gitt tilsagn for om lag 1 mill. kroner til OECDs program Local Economic and Employment Development (LEED) og Nordisk Atlantsamarbejde (NORA). Det ble totalt gitt tilsagn om 30,9 mill. kroner fra posten i 2019.

De transnasjonale Interreg-programmene jobber med utfordringer knyttet til miljø- og klima, bærekraftig transport og internasjonale verktøy for innovasjon, forskning og utvikling i større europeiske regioner som for eksempel rundt havbassenger. De all-europeiske programmene har vekt på politikktutvikling, analyse og erfaringsoverføring, og dekker hele Europa.

Interreg Nordlig Periferi og Arktis – Norge, Sverige, Finland, Island, Grønland, Færøyene, Irland, Skottland og Nord-Irland

Målet er levende, konkurransedyktige og bærekraftige lokalsamfunn. Programmet omfatter arktiske og kystnære regioner i deltakerlandene. Regioner i Russland og Canada kan delta i prosjekter. Programmet har en arktisk dimensjon, og er knutepunkt for Interreg-programmer og nettverk i nordområdene. I 2019 arrangerte programmet konferansen «Hva kan programsamarbeid gjøre for Arktis», med over 100 deltakere fra arktiske land, regioner og EU. Prosjektet Building Shared Knowledge Capital to Support Natural Resource Governance in the Northern Periphery mottok Arctic Award prisen. Prosjektet har utviklet planleggingsverktøy for arealbruk og naturressursstyring i perifere og tynt befolkede områder. Prosjektet har skapt stor lokal forankring, kunnskap og deltagelse blant naturbaserte industrier, og har implementert urfolks- og lokalkunnskaper i arealplanlegging. Programmet ble tildelt en økonomisk ramme fra posten på 1,6 mill. kroner i 2019.

Interreg Nordsjøen – hele Norge og Danmark samt deler av Sverige, Storbritannia, Belgia, Nederland og Tyskland

Målet er sterkere og bærekraftig økonomisk vekst gjennom samarbeid mellom landene i Nordsjøen. Innsatsområdene i programmet er: forskning, utvikling og innovasjon, klimatilpassning, miljøvern og bærekraftig ressursforvaltning samt bærekraftig transport. Gjennom programmet har transport- og logistikkvirksomheter på 48 steder tatt i bruk nye forvaltningsløsninger for bærekraftig langtransport. Programmet ble tildelt en økonomiske ramme fra posten på 18,2 mill. kroner i 2019.

Interreg Østersjøen – Norge, Sverige, Danmark, Finland, Polen, Latvia, Litauen, Estland, Hviterussland, Nordvest-Russland og deler av Tyskland

Målet er å fremme en integrert territoriell utvikling, styrke samarbeidet og bidra til en mer innovativ, tilgjengelig og bærekraftig Østersjøregion. Programmet vektlegger å rydde opp i miljøforurensninger i havet og å utvikle og ta i bruk potensialet i nye grønne maritime teknologier. Blant resultater som kan trekkes fram er: Ordninger for bedre bruk av transportinfrastruktur, bedre koordinering av energiplanlegging mellom landene i regionen og styrkede redningstjenester til sjøs og i havner. Programmet ble tildelt en økonomisk ramme fra posten på 5,7 mill. kroner i 2019.

Interreg Europe – EUs 28 medlemsland, Norge og Sveits

Målet er å styrke arbeidet med å lage og gjennomføre strategier og programmer for regional utvikling. Programmet har offentlige myndigheter som primær målgruppe. Programmet har påvirket om lag 300 politikkinstrumenter i kommuner og regioner over hele Europa innenfor temaene forskning og innovasjon, økt konkurransekraft hos små og mellomstore bedrifter, miljø og bærekraftig bruk av ressurser og lavkarbonøkonomi.

Interreg Europe har også en åpen læringsplattform, som har publisert over 1 500 beste

praksis-eksempler, en rekke fagartikler og arrangerer seminarer og workshops. Programmet tilbyr ekspertrådgivning og peer review, og setter lokale og regionale myndigheter i ulike deler av Europa i kontakt med hverandre om konkrete problemstillinger også utenom prosjektene. Programmets midtveisevaluering er omtalt i Prop. 1 S (2019–2020). Programmet ble tildelt en økonomisk ramme på 1,8 mill. kroner fra posten i 2019.

ESPON – EUs 28 medlemsland, Norge, Sveits, Island og Liechtenstein

Målet er territoriell utvikling og arealplanlegging i Europa. Programmet frambringer sammenlignbare fakta, analyser og scenarier om forutsetningene for utvikling i europeiske regioner og byer. Norske kommuner, fylkeskommuner og offentlige etater kan sammen med aktører i andre europeiske land bestille forskning fra programmet. ESPON-programmet gir en metode for å vurdere alle sider ved samarbeidet, herunder økonomisk og sosial utjevning, økologiske konsekvenser, infrastruktur og politiske styringsarenaer. Programmet ble tildelt en økonomisk ramme fra posten på 1,2 mill. kroner i 2019.

Budsjettforslag

Inkludert prisjustering foreslås det en bevilgning på 31,9 mill. kroner i 2021.

Bevilgningen skal dekke deltakelse i Interreg-programmene Nordlig Periferi og Arktis, Østersjøen, Nordsjøen, ESPON, URBACT (et program for erfaringsutveksling og gjensidig læring som bidrar til bærekraftig byutvikling i Europa) og Interreg Europe. For alle programmer kommer i tillegg minst 50 pst. annen offentlig eller privat medfinansiering. I den foreslåtte tildelingen inngår om lag 800 000 kroner til de nasjonale kontaktpunktene for Interreg og ESPON, 500 000 danske kroner til driftstilskudd til Nordisk Atlantsamarbejde (NORA), og 32 100 euro til en nasjonal kontingent for deltakelse i OECD LEED.

I 2021 starter en ny Interreg-programperiode som varer ut 2027. Regjeringen vil videreføre Norges deltakelse i Interreg i perioden 2021–2027.

Kap. 554 Kompetansesenter for distriktutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	32 478	33 343	32 869
73	Merkur, <i>kan overføres</i>		59 409	61 310
	Sum kap. 0554	32 478	92 752	94 179

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 31. mars 2020 ble post 73 økt med 30 mill. kroner til 89,4 mill. kroner, jf. Prop. 67 S og Innst. 216 S (2019–2020).

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønn og øvrige driftsutgifter, utvikling av ny kunnskap, herunder innkjøp av forskning og utredninger, kompetanseoppbygging og informasjonstiltak. Kompetansesenter for distriktutvikling (Distriktssenteret) er et nasjonalt kompetansesenter som arbeider for at kommunene skal bli gode samfunnsutviklere, for å oppnå styrket utviklingsevne i områder med særlige distriktutfordringer. Distriktssenteret forvalter også Merkur-programmet.

Rapport

Distriktssenteret arbeider med å utvikle kunnskap som kommunene og øvrige brukere kan bruke i sitt arbeid med lokal samfunnsutvikling. I 2019 har Distriktssenteret gitt ut en rekke utredninger, læringshefter, nettartikler og filmer, samt avholdt ni webinar med til sammen 334 deltakere. En fullstendig oversikt over aktiviteten finnes på www.distriktssenteret.no.

Resultatene fra brukerundersøkelsen Distriktssenteret gjennomførte i 2019, tyder på at Distriktssenteret når bredt ut i målgruppen av distriktkommuner, også blant kommuner med de største utfordringene innen samfunnsutvikling. Kommunene finner nyttig kunnskap gjennom Distriktssenterets publikasjoner på nett og papir, gode eksempler og læringshistorier samt presentasjoner på seminarer. Tema som dekkes er blant annet næringsutvikling, lokal samfunnsutvikling, integrering av tilflyttere og innvandrere og utvikling av dagligvaretilbud i små markeder.

Budsjettforslag

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,5 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringer på

departementets område. Det foreslås en bevilgning på 32,9 mill. kroner, inkludert prisjustering og endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt på kap. 3554, post 01 Driftsutgifter, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 73 Merkur, kan overføres

Merkantilt kompetanseprogram for utkantbutikker (Merkur-programmet) er et utviklings- og tilskuddsprogram for de minste dagligvarebutikkene i distriktene.

Målet for Merkur er å sikre innbyggerne i distriktene tilgang til en nærliggende dagligvarebutikk med god kvalitet og med tilleggstjenester som øker omsetningen, sikrer videre drift og gir innbyggerne i lokalsamfunnet bedre tjenester. Programmet skal bidra til å styrke den butikkfaglige kompetansen og øke antall tjenester i butikkene.

Kriteriene for måloppnåelse er omsetningsutvikling, andel inntekter fra andre kilder enn dagligvarehandelen og overlevelsesrate blant Merkur-butikker.

Merkur er rettet mot helårsåpne dagligvarebutikker i områder med få innbyggere, som har et varetilbud som dekker det alminnelige ernæringsbehovet og andre grunnleggende behov for dagligvarer. Tildelingskriterier er beskrevet i Prop. 1 S for 2019–2020.

Merkur-programmet forvaltes av Distriktssenteret. Departementet oppnevner et styre som skal gi strategiske føringer for arbeidet med Merkur-programmet. Distriktssenteret tildeler tilskudd og fører tilsyn med at kravene i forskrift om tilskot fra Merkur-programmet (Merkur-forskrifta) av 1. juni 2018 og tilskuddsbrev til butikkene blir oppfylt.

Boks 6.2 Merkur-programmets tilskuddsordninger

Merkur-programmet har følgende tilskuddsordninger, jf. forskrift om tilskot fra Merkur-programmet for mer detaljer:

- *Investeringsstøtte til dagligvarebutikker:* Målet er å bidra til at dagligvarebutikker blir moderniserte, mer lønnsomme og gir innbyggerne i lokalsamfunnet bedre tjenester. Det gis investeringsstøtte til fysiske investeringer i butikkene.
- *Utviklingsstøtte til dagligvarebutikker:* Målet er å bidra til å bygge opp større kompetanse i dagligvarebutikken, mobilisere bygdefolket til lokal handel og legge til rette for de tilleggsaktivitetene som kan knyttes til butikken, og som passer best for lokalsamfunnet.
- *Servicetilskudd til de minste dagligvarebutikkene:* Målet er å bidra til at de minste dagligvarebutikkene tilbyr tilleggstjenester til lokalsamfunnet og det lokale næringslivet. Det skal bidra til å opprettholde driften.
- *Investeringstilskudd til drivstoffanlegg/ladestasjon for elbil ved dagligvarebutikker:* Målet er å sikre drivstofftilgangen i distriktene. Investeringsstøtten skal gå til opprusting av eksisterende og etablering av nye drivstoffanlegg/ladestasjon for elbil i tilknytning til dagligvarebutikker.
- *Utviklingstilskudd til bokhandlere:* Målet er å bidra til å styrke grunnlaget for lønnsom bokhandeldrift i distriktene.

Effektene av tilleggstjenester rapporteres ikke årlig, men gjennom evalueringer. Departementet tar sikte på å evaluere Merkur-programmet i 2021.

Rapport for ordningene

Omsetningen i Merkur-butikkene økte med 2,9 pst. i 2018 (de nyeste tallene). Dette er en bedre

omsetningsutvikling enn de vesentlig større øvrige distriktsbutikkene, som hadde en økning i omsetning på 2,3 pst. i 2018. Alle landets dagligvarebutikker økte til sammenligning omsetningen i 2018 med 3,2 pst.¹³

I 2019 var 585 dagligvarebutikker registrert som Merkur-butikker. Det var ni hovedprogram i gang i 2019 med om lag 100 butikkdrivere som deltakere. Hovedprogrammet er et kompetanseprogram skreddersydd for Merkur-butikkene.

222 butikker i 137 kommuner har fått økonomisk støtte gjennom tilskuddsordningene i Merkur-programmet i 2019. Til sammen ble det fordelt 52,4 mill. kroner på fem støtteordninger og innvilget 310 søknader.

Distriktssenteret har vært med på å bevisstgjøre kommuner om nærbutikkens rolle i lokalsamfunnet, blant annet gjennom rapporten «Nærbutikken – klar til innsats for bygd og kommuner». Distriktssenteret har også bidratt til å koble nærbutikker og kommuner tettere sammen gjennom dialogmøter, etablering av serviceavtaler og andre former for forpliktende samarbeid.

Våren 2020 ble bevilgningen økt med 30 mill. kroner som ble øremerket en ny midlertidig ordning for Merkur-butikker, jf. Prop. 67 S (2019–2020) og Innst. 216 S (2019–2020). Formålet med tilskuddsordningen er å kompensere dagligvarebutikker som er med i Merkur-programmet for tapt inntekt som en følge av virusutbruddet. 31 butikker har fått utbetalt til sammen 4,7 mill. kroner for perioden mars–april gjennom denne ordningen. Færre butikker enn forventet har søkt om midler fra denne tilskuddsordningen.

Budsjettforslag

Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgning på 61,3 mill. kroner i 2021. De minste butikkene i de mest perifere områdene skal prioriteres.

¹³ Analyser fra Institutt for bransjeanalyser og SSB (2018).

Programkategori 13.60 Samiske formål

Utgifter under programkategori 13.60 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
560	Samiske formål	522 526	525 652	552 317	5,1
563	Internasjonalt reindriftssenter	9 435	9 297	9 108	-2,0
	Sum kategori 13.60	531 961	534 949	561 425	4,9

Inntekter under programkategori 13.60 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3563	Internasjonalt reindriftssenter	3 454	3 068	2 864	-6,6
	Sum kategori 13.60	3 454	3 068	2 864	-6,6

Ansvarsområder

Samene er anerkjent som urfolk i Norge. I tråd med Grunnloven § 108 har regjeringen som mål å legge til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Norge har også folkerettslige forpliktelser som legger føringer for samepolitikken, blant annet ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27.

Sametinget er samenes folkevalgte organ og regjeringens viktigste premissleverandør og dialogpartner i samepolitiske spørsmål. Regjeringen bygger videre på de institusjonelle og rettslige rammene som allerede er lagt for samepolitikken. Regjeringen er ikke ansvarlig for Sametingets politiske virksomhet eller vedtakene som Sametinget gjør som politisk organ.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for å samordne statlig politikk som berører samene i Norge, og skal arbeide for helhet og sammenheng i politikken, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Hvert fagdepartement

har et ansvar for å følge opp statlig politikk overfor samene innenfor sin sektor.

Det er statens ansvar å sikre at hensynet til samene blir ivaretatt. Samtidig legger staten til grunn at kommuner og fylkeskommuner på eget initiativ, og som en del av lokaldemokratiet, også følger opp forpliktelsene sine overfor de samiske innbyggerne. For eksempel har kommunene et ansvar for opplæring i samisk.

Utviklingstrekk og utfordringer

Samisk kultur er i stadig utvikling. Flere unge engasjerer seg i samiske spørsmål, og det er en økning i antall personer som skriver seg inn i Sametingets valgmanntall. Det samiske mangfoldet er også mer synlig.

De senere årene har det vært befolkningsnedgang i en rekke tradisjonelle samiske områder, og stadig flere samer bor i større byer og tettsteder. Endringene har ført til at flere kommuner er gitt et større ansvar for å imøtekomme den samiske befolkningens behov.

Mange samer fikk ikke lære samisk som følge av fornorskingspolitikken. Flere ønsker nå å lære seg språket og føre det videre til neste generasjon. De samiske språkene er viktige kulturbærere. Samtidig er språkene små og sårbare. Dette gjelder særlig sørsamisk og lulesamisk, som begge er klassifisert som alvorlig truede språk. De samiske språkene står overfor enkelte utfordringer som digitalisering kan være med på å løse, for eksempel ved å få bedre tilgang til digitale læremidler. Samtidig som disse mulighetene er der, opplever mange at økt digitalisering har ført til en negativ utvikling for språket. Sentrale fysiske språkarenaer forsvinner, en del offentlig informasjon er ikke lenger tilgjengelig på samisk, og det finnes

fortsatt maskinvare og programvare som ikke støtter samiske tegn.

I de samiske områdene er det i dag et stort engasjement omkring samenes rettigheter, og det pågår flere viktige rettighetsdiskusjoner. Ett viktig tema er samenes rett til å delta i beslutningsprosesser i saker som direkte berører samiske interesser. Regjeringen ønsker å sikre dette gjennom klare lovregler om konsultasjoner.

Videre gjenstår det spørsmål om kartlegging av eksisterende rettigheter til grunn og naturressurser – både for samer og andre. Det gjenstår også spørsmål knyttet til hvordan grunn og naturressurser på statsgrunn i Nordland og Troms bør forvaltes.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.12 Mål for programkategori 13.60 Samiske formål

-
1. Samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv
 2. Samene deltar i offentlige beslutningsprosesser
 3. Samene får gode og likeverdige tjenester
-

Mål 1 Samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv

Å styrke samiske språk og samiske institusjoner er viktig for å sikre og utvikle samisk kultur og samfunnsliv. Økt kunnskap om samer og samiske forhold kan motvirke hatytringer, diskriminering, stereotyper og negative holdninger. Økt kunnskap gjør det også enklere å sikre og utvikle språk, kultur og samfunnsliv. Kommunal- og moderniseringsdepartementet støtter derfor flere tiltak som gir økt kunnskap om samiske forhold.

Rapport, strategier og tiltak

I oktober 2016 leverte samisk språkutvalg NOU 2016: 18 *Hjertespråket* til Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Sametinget. Utvalget foreslår en rekke tiltak for å legge til rette for samiske språkbrukere og styrke samiske språk. Utvalgets rapport har vært på høring, og departementene og Sametinget arbeider med å vurdere utvalgets forslag og andre forslag for å styrke samiske språk. Sametinget vil bli konsultert om eventuelle lovendringer og forslag til tiltak. Regjeringen er opptatt av å utforme et regelverk for samiske språk som er fleksibelt, og som tar høyde for at utfordringene og behovene til ulike kommuner og samiske språkbru-

kere vil kunne variere fra sted til sted. Regjeringen tar sikte på å sende et lovforslag om endringer i samelovens språkkapittel på høring høsten 2020.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er ansvarlig for koordineringen av oppfølgingen av NOU 2016: 18 *Hjertespråket*. I statsbudsjettet for 2020 ble Sametingets budsjett økt til arbeidet med de samiske språkene.

Norge, Sverige og Finland avsluttet forhandlingene om en nordisk samekonvensjon i 2016. Et overordnet mål med konvensjonen er at samene skal kunne bevare, utøve og utvikle sin kultur, sine språk og sitt samfunnsliv med minst mulig hinder av landegrensene. Samisk parlamentarisk råd sendte i juni 2018 forslag til enkelte endringer i den framforhandlede teksten. I september 2020 svarte distrikts- og digitaliseringsministeren på henvendelsen, i brev til Sametinget i Norge. Det ble orientert om at regjeringen ikke ønsker å åpne for reforhandling av konvensjonsteksten, bortsett fra eventuelle mindre, tekniske justeringer. Regjeringen viser til at konvensjonen, slik den er forhandlet fram, vil være et viktig skritt framover og inviterer nå Sametinget til å gi sin tilslutning til den. Slik konvensjonen er bygget opp, er tilslutning fra de tre sametingene nødvendig før regjeringen kan gå videre med undertegning og eventuell proposisjon om samtykke til ratifikasjon.

Mål 2 Samene deltar i offentlige beslutningsprosesser

Det er et sentralt politisk mål at samene skal ha reell innflytelse på beslutninger som gjelder dem selv. Når det gjelder saker som berører samene, er det naturlig at Sametinget fatter avgjørelsene. Aktuelle eksempler er bevaring og revitalisering av samiske språk og arbeid med å samle inn og sikre samisk tradisjonell kunnskap. I andre saker står statlige myndigheter for avveining av interesser og tar en endelig beslutning. Da er det viktig å sørge for reell involvering i forkant. Gjennom Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget er statlige myndigheter forpliktet til å konsultere Sametinget når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte. Formålet med konsultasjonene skal være å oppnå enighet.

Rapport, strategier og tiltak

Konsultasjonsprosedyrene har bidratt til å styrke dialogen og samarbeidet mellom regjeringen og Sametinget. Ikke alle konsultasjoner resulterer i enighet, men prosedyrene sørger for at de statlige myndighetene blir kjent med, og må vurdere Sametingets synspunkter. Regjeringen vil bevare konsultasjonsordningen og er opptatt av at konsultasjonsprosedyrene skal fungere konstruktivt og effektivt. Kommunal- og moderniseringsdepartementet gir veiledning om konsultasjoner.

Høsten 2018 fremmet regjeringen Prop. 116 L (2017–2018) *Endringer i sameloven mv. (konsultasjoner)*, som en oppfølging av NOU 2007: 13 *Den nye sameretten*. I proposisjonen foreslo departementet et eget kapittel i sameloven om konsultasjoner. Stortinget vedtok i mai 2019 å sende proposisjonen tilbake til regjeringen, og anmodet regjeringen om å sende forslaget til endringer i sameloven ut på alminnelig høring, før saken fremmes for Stortinget til ny behandling. Bakgrunnen var at det hadde gått lang tid siden samerettsutvalgets utredning var på høring. I tråd med Stortingets anmodning sendte regjeringen høsten 2019 saken på høring, sammen med utkast til veileder, med høringsfrist 29. februar 2020. Departementet har vurdert høringsinnspillene, og tar sikte på å legge fram lovforslaget på nytt for Stortinget i løpet av våren 2021.

Når det gjelder konsultasjoner på statlig nivå, legger lovforslaget opp til å lovfeste hovedprinsippene for konsultasjonsplikten og gi nærmere regler i forskrift. Departementet vil utarbeide utkast til og sende på høring forskrifter med nær-

mere regler for statlig sektor, etter at loven er vedtatt.

Siden 2019 har årlige overføringer til Sametinget vært samlet under én post i statsbudsjettet. Ordningen innebærer at Sametinget får større handlingsrom til selv å prioritere økonomiske virkemidler mellom ulike tiltak.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har utarbeidet egne retningslinjer for hvordan den nye budsjettordningen skal håndteres i departementene. Retningslinjene skal blant annet bidra til å håndtere de utfordringene én samlet post vil kunne skape når det gjelder ansvarsfordelingen mellom departementene. Et viktig utgangspunkt er at hvert departement fortsatt har ansvaret for samiske saker innenfor egen sektor.

Som folkevalgt organ er Sametinget ikke underordnet Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Kommunal- og moderniseringsministeren har derfor i utgangspunktet ikke konstitusjonelt ansvar for Sametingets virksomhet. Kommunal- og moderniseringsministeren har imidlertid et konstitusjonelt ansvar for bruk av budsjettmidler bevilget under kap. 560, post 50. Ansvaret innebærer at kommunal- og moderniseringsministeren, på overordnet nivå, skal følge opp at midlene blir brukt i samsvar med fastsatt økonomiregelverk og Stortingets bevilgningsvedtak.

Mål 3 Samene får gode og likeverdige tjenester

Målet om at samene får gode og likeverdige tjenester gjelder tjenester fra både staten, fylkeskommunene og kommunene.

Rapport, strategier og tiltak

Sametinget støtter opp under tjenester som er viktige for samiske brukere, på flere områder. Som følge av den nye budsjettordningen får Sametinget økt frihet til selv å prioritere mellom økonomiske virkemidler. Videre er det et mål at arbeidet med å følge opp NOU 2016: 18 *Hjertespråket* vil lede fram til tiltak for å legge til rette for gode tjenester for samene.

Regjeringen la i august 2020 fram Meld. St. 31 (2019–2020) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv*, med tema digitalisering. Meldingen belyser mulighetene, men også utfordringene stat og kommune står overfor når de skal tilby digitale tjenester til samiske innbyggere, og de problemene samiske innbyggere støter på i en digital hverdag.

Departementet gir støtte til Divvun ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, som lager teknologiske løsninger for de ulike samiske språkene. Språkverktøyene som Divvun utvikler bidrar til å gjøre det enklere å benytte samisk språk i kommunikasjon med offentlige myndigheter.

Kompetanse i og kunnskap om samisk språk og kultur vil i årene framover være avgjørende for utviklingen av det samiske samfunnet. Sametinget har påpekt behov for «en kartlegging av kompetansesituasjonen i det samiske samfunnet knyttet

til framtidige behov for arbeidskraft», jf. Meld. St. 31 (2018–2019) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil sammen med Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet invitere Sametinget til konsultasjoner hvor målsetningen er å kartlegge kompetansesituasjonen og behovet for kunnskap og kompetanse om samisk språk og kultur.

Kap. 560 Samiske formål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
50	Samisk språk, kultur og samfunnsliv	510 069	512 861	539 182
51	Divvun	7 234	7 428	7 628
55	Samisk høyskole	5 223	5 363	5 507
Sum kap. 0560		522 526	525 652	552 317

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 50 økt med 6,1 mill. kroner til 519 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Post 50 Samisk språk, kultur og samfunnsliv

Posten utgjør hovedbevilgningen til Sametinget. For en samlet oversikt over bevilgninger til Sametinget og andre samiske formål vises det til publikasjonen *Bevilgninger til samiske formål i statsbudsjettet 2021* på regjeringen.no.

Sametingets bruk av midler bevilget over statsbudsjettet går fram av Sametingets årsmelding 2019.

Sametinget fikk i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2020 en tilleggsbevilgning på 4 mill. kroner til ekstraordinære tiltak som følge av virusutbruddet. Sametinget har brukt tilleggsbevilgningen til å styrke samisk næringsliv, reiseliv og kreative næringer.

Tjeldsund kommune ble fra 1. juli 2020 innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2020 ble bevilgningen økt med 2,25 mill. kroner for å legge til rette for tospråklig forvaltning i Tjeldsund kommune. Til helårsvirkningen i 2021 foreslås det å øke bevilgningen med 4,5 mill. kroner.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 3,5 mill. kroner til Sametingets merkostnader til gjennomføring av sametingsvalget i 2021.

Nybygg for det sørsamiske museet og kultursenteret Saemien Sijte skal være ferdigstilt andre halvår 2021. Bevilgningen foreslås økt med 2,7 mill. kroner til å styrke driften av museet og til dekning av husleie i 2021.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 26,3 mill. kroner til 539,2 mill. kroner, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering. Bevilgningen forvaltes i sin helhet av Sametinget.

Post 51 Divvun

Bevilgningen skal benyttes til drift av Divvun, som er en egen enhet ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet. Divvuns oppgave er å drifte og utvikle retteprogrammer for samiske språk til bruk på ulike dataplattformer. Moderne språkteknologi er en forutsetning for at samiske språk skal kunne overleve som bruksspråk i dagens samfunn.

Divvun har i 2019 arbeidet videre med den første versjonen av grammatikkontrollen for nordsamisk, som ble lansert i februar 2020. De har videre gitt ut en ny versjon av mobiltastaturet for iOS. Det er også gitt ut en oppdatert versjon av

tastatur for iPhone og iPad. Det er ellers gjort mye arbeid med den underliggende teknologien, som vil være til hjelp på flere områder av teknologiarbeidet framover. I tillegg arbeider Divvun og Giellatekno (forskningsgruppa for samisk språkteknologi) kontinuerlig med å samle inn og forbedre tekstmateriale (korpus) på de samiske språkene.

Divvun har i 2019 deltatt på flere arrangementer som en del av FN's urfolksspråkår. De har også arrangert den første konferansen om sørsamisk lingvistikk. Divvun har hatt møte om samarbeid med Finland om Termwiki og ordboksredigering, og Divvun har også samarbeid med språksamfunn i Canada og Russland. Divvun bruker sosiale medier aktivt for å nå ut med informasjon om hva de kan tilby.

Divvun vil i 2020 og 2021 arbeide videre med å oppdatere, vedlikeholde og forbedre språkverkøyene.

Det foreslås en bevilgning på 7,6 mill. kroner i 2021, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 55 Samisk høyskole

Bevilgningen går til drift av Faglig analysegruppe for samisk statistikk og av ordningen Samiske veivisere.

På oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet fungerer Samisk høyskole som sekretariat for Faglig analysegruppe for samisk statistikk og for ordningen Samiske veivisere. For å supplere foredragene som gjennomføres av Samiske veivisere, har det blitt lagt egne nettsider med informasjon om samisk språk, kultur og samfunnsliv, spesielt rettet mot ungdom. Samisk høyskole lanserte nettsidene høsten 2019. Samisk høyskole jobber med å fylle sidene med ytterligere faglig innhold.

Det foreslås en bevilgning til Samisk høyskole på 5,5 mill. kroner i 2021, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering. Bevilgningen skal dekke utgifter til Faglig analysegruppe og Samiske veivisere, herunder en nettside med informasjon om samisk språk, kultur og samfunnsliv spesielt rettet mot ungdom.

Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2019	Saldert budsjett 2020	
01	Driftsutgifter	6 381	6 508	6 244
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	3 054	2 789	2 864
	Sum kap. 0563	9 435	9 297	9 108

Post 01 Driftsutgifter

Internasjonalt reindriftssenter i Kautokeino er en faglig selvstendig institusjon som vedtar egne mål og resultatkrav innenfor de rammene som departementet fastsetter. Arbeidet skal være rettet mot næringsutøvere, offentlige myndigheter, forskningsmiljøer, andre fagmiljøer, internasjonale organisasjoner og samarbeidsorganer. Styret er senterets øverste organ. Senteret vil fortsette å videreutvikle sin rolle i utvikling av nye kunnskapsstrategier for urfolkssamarbeid i nordområdene.

Internasjonalt reindriftssenter videreutviklet i 2019 sitt urfolkssamarbeid med institusjoner, organisasjoner og reindriftsfolk i Russland, Kina, Mongolia, Nord-Amerika og Norden. Gjennom

folk-til-folk-samarbeid i nordområdene har senteret sammen med Verdensforbundet for reindriftsfolk initiert prosjekter som vektlegger lokal kompetansebygging.

Senteret rapporterer om store endringer i urfolkssamfunn i Arktis på grunn av klimaendringer, globalisering og industriell utbygging. Senteret har i 2019 videreutviklet sitt internasjonale institusjonssamarbeid, blant annet med the Belfer Center ved Harvard-universitetet.

Internasjonalt reindriftssenter framleier lokaler ved det samiske vitenskapsbygget Diehtosiida i Kautokeino, hvor senteret har en langsiktig leiekontrakt med Statsbygg fram til 2039. Leieinntektene har blitt ført på kap. 3563, post 03. I henhold til rundskriv R-101 Statens kontoplan for statsbudsjettet og statsregnskapet skal leieinntektene nå føres

som en utgiftsreduksjon. Det foreslås derfor å redusere utgiftene med 0,3 mill. kroner og at den tilhørende inntektsposten avvikles, jf. kap. 3563, post 03. Endringen er av teknisk karakter og har ingen økonomiske konsekvenser for driften av senteret.

Det foreslås en bevilgning på 6,2 mill. kroner i 2021, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten dekker utgifter knyttet til eksternt finansierte prosjekter og har tilsvarende inntekter på kap. 3563, post 02.

Internasjonalt reindriftssenter har i 2019 igangsatt og gjennomført flere internasjonale

urfolksprosjekter i nordområdene. Sentrale prosjekter har vært forankret i Arktisk råd og FNs miljøprogram, i nært samarbeid med Verdensforbundet for reindriftsfolk, nasjonale og internasjonale partnere og academia. Prosjektene har hatt fokus på tilpasning til endring i arktiske og pastorale urfolkssamfunn, gjennom engasjement av urfolksungdom og lokal kompetanseoppbygging, og har vært gjenstand for vedvarende internasjonal oppmerksomhet.

Det foreslås en bevilgning på 2,9 mill. kroner i 2021, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3563, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse			
		Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
02	Diverse inntekter	3 164	2 789	2 864
03	Leieinntekter	290	279	
	Sum kap. 3563	3 454	3 068	2 864

Post 02 Diverse inntekter

På posten føres inntekter knyttet til eksternt finansierte prosjekter i regi av Internasjonalt reindriftssenter. Tilhørende utgifter føres på kap. 563, post 21. Det foreslås en bevilgning på 2,9 mill. kroner i 2021.

Post 03 Leieinntekter

Posten foreslås avviklet jf. omtale under kap. 563, post 01.

Programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter

Utgifter under programkategori 13.67 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
567	Nasjonale minoriteter	40 363	50 718	52 831	4,2
	Sum kategori 13.67	40 363	50 718	52 831	4,2

Ansvarsområder

Etniske, religiøse og/eller språklige minoriteter med langvarig tilknytning til et land regnes som nasjonale minoriteter. Jøder, kvener/norskfinner, rom, romanifolk/tatere og skogfinner er anerkjent som nasjonale minoriteter i Norge. Når det gjelder spørsmål om hvem som tilhører en nasjonal minoritet, skal myndighetene legge vekt på den enkeltes selvidentifisering.

Norges politikk overfor nasjonale minoriteter bygger på prinsippet om likeverd og ikke-diskriminering og er forankret i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, som FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter og den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for å samordne statlig politikk som berører nasjonale minoriteter, og skal arbeide for helhet og sammenheng i politikken, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Hvert departement har ansvar for å følge opp den statlige politikken innenfor sin sektor. Det er statens ansvar å sikre at hensynet til nasjonale minoriteter blir ivaretatt. Staten

legger til grunn at kommuner og fylkeskommuner også følger opp aktuelle forpliktelser.

Utviklingstrekk og utfordringer

Det er positivt at flere blant de nasjonale minoritetene taler sin sak, både i offentligheten og overfor myndighetene. De fem nasjonale minoritetsgruppene har ulike saker de er opptatt av og forskjellige behov og interesser.

De nasjonale minoritetene har ulike historier i Norge. Flere har opplevd statlige overgrep og nedbrytende politikk, noe som fremdeles kan påvirke forholdet gruppene har til myndighetene. Noen opplever også diskriminering og hatytringer i dag. Det er en utfordring at det er lavt kunnskapsnivå i befolkningen om nasjonale minoriteters historie og deres situasjon.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har startet arbeidet med en ny stortingsmelding om politikk og tiltak overfor nasjonale minoriteter, i samarbeid med andre berørte departementer. Departementet har kontakt med de nasjonale minoritetene i forbindelse med arbeidet med stortingsmeldingen. Meldingen skal etter planen legges fram innen utgangen av 2020.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.13 Mål for programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter

1. Nasjonale minoriteter deltar aktivt i samfunnet og kan uttrykke og videreutvikle sine språk og sin kultur
2. Nasjonale minoriteter deltar i offentlige beslutningsprosesser
3. Nasjonale minoriteter får gode og likeverdige tjenester

Mål 1 Nasjonale minoriteter deltar aktivt i samfunnet og kan uttrykke og videreutvikle sine språk og sin kultur

Det er et mål at de nasjonale minoritetene skal delta aktivt i arbeidet med å bevare og utvikle sine språk og sin kultur. Økt kunnskap om nasjonale minoriteter og deres kulturuttrykk kan motvirke diskriminering, stereotypier og negative holdninger. Kommunal- og moderniseringsdepartementet støtter derfor tiltak som kan gi større innsikt i nasjonale minoriteters situasjon.

Rapport, strategier og tiltak

Regjeringen la i oktober 2016 fram en handlingsplan mot antisemittisme for perioden 2016–2020. Tiltakene i handlingsplanen er iverksatt og pågår. Regjeringen har også startet arbeidet med å fornye og videreføre handlingsplanen etter 2020. Handlingsplan mot antisemittisme for neste periode skal etter planen legges fram tidlig i 2021.

Kirkens Bymisjon mottar tilskudd fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til drift av Romano Kher – romsk kultur- og ressurscenter. Senteret er et resultat av statens kollektive oppreisning til norske rom. Romano Kher får nye lokaler i Oslo i 2020.

Målrettet plan 2017–2021 – videre innsats for kvensk språk inneholder ulike tiltak og innsatsområder for å styrke kvensk språk. Som oppfølging av planen er det blant annet gitt midler til etablering av tre nye kvenske språksentre.

Forvaltningen av tilskuddsordningen til kvensk språk og kultur, som blant annet gir driftsstøtte til de kvenske språk- og kultursentrene, er fra 2020 overført fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til Troms og Finnmark fylkeskommune.

Departementet vil følge opp NOU 2015: 7 *Assimilering og motstand – Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag* og innspillene fra høringen av rapporten i stortingsmeldingen om nasjonale minoriteter, som etter planen legges fram i desember 2020.

Regjeringen har i forbindelse med statsbudsjettet for 2021 foreslått at det gis tilsagn om inves-

teringstilskudd til Norsk Skogfinsk Museum til nybygget Finnskogens hus på Svullrya over Kulturdepartementets ordning om Nasjonale kulturbygg, jf. Prop. 1 S (2020–2021) for Kulturdepartementet.

Mål 2 Nasjonale minoriteter deltar i offentlige beslutningsprosesser

Rapport, strategier og tiltak

Kommunal- og moderniseringsdepartementet arrangerer årlig «kontaktforum», som er en dialogarena mellom nasjonale minoriteters organisasjoner og myndighetene. I tillegg har departementet kontakt med representanter for nasjonale minoriteter i ulike saker og prosesser, for eksempel i arbeidet med å fornye og videreføre handlingsplanen mot antisemittisme. Kontakt med de berørte gruppene, herunder unge representanter for de nasjonale minoritetene, er også viktig i arbeidet med stortingsmeldingen om nasjonale minoriteter.

Departementets dialog med representanter for norske rom har vært viktig i arbeidet med Romano Kher – romsk kultur- og ressurscenter.

Mål 3 Nasjonale minoriteter får gode og likeverdige tjenester

Rapport, strategier og tiltak

Minoriteter kan være i en utsatt situasjon når beslutninger tas gjennom flertallsvedtak. For å fremme likestilling og gode demokratiske prosesser, og styrke minoriteters stilling på ulike samfunnsområder, kan det i noen tilfeller være nødvendig med særskilte tiltak.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har tildelt Oslo kommune midler til en skolelosordning for romelever. Skolelostjenesten har arbeidet for å styrke romelevers læringsutbytte, redusere fravær og øke antallet elever som fullfører grunnopplæringen. Videre har departementet tildelt Kirkens Bymisjon midler til drift av brobyggertjenesten i Romano Kher. Brobyggertjenesten bistår blant annet rom i kontakt med det offentlige, og holder kurs og foredrag for offentlige etater.

Kap. 567 Nasjonale minoriteter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
22	Kollektiv oppreisning til norske rom mv.	250	1 107	1 136
60	Rom, <i>kan overføres</i>	4 164	3 617	3 729
70	Nasjonale minoriteter	7 243	7 257	7 989
72	Det Mosaiske Trossamfund	7 222	9 186	9 480
73	Kvensk språk og kultur	9 962	10 500	10 836
74	Kultur- og ressurscenter for norske rom	10 300	14 024	14 473
75	Romanifolket/taterne, <i>kan overføres</i>	1 222	5 027	5 188
	Sum kap. 0567	40 363	50 718	52 831

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 70 økt med 0,5 mill. kroner til 7,8 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Post 22 Kollektiv oppreisning til norske rom mv.

Bevilgningen på posten dekker utgifter knyttet til kollektiv oppreisning til norske rom. Regjeringen har utformet oppreisningen i dialog med representanter for rom, og i 2018 ble Romano Kher åpnet, jf. post 74 Kultur- og ressurscenter for norske rom.

Bevilgningen har i 2018, 2019 og 2020 dekket kostnader for å finne nye, permanente lokaler til Romano Kher. Arbeidet har vært utført av Statsbygg. En langsiktig leieavtale for lokaler til kultur- og ressurscenteret ble signert i juni 2020. Innflytting vil skje etter at lokalene er ombygd og innredet til formålet, trolig tidlig i 2021.

Bevilgningen skal dekke kostnader knyttet til arbeidet med Romano Khers etablering i permanente lokaler i 2021, og eventuelt andre kostnader knyttet til arbeidet med den kollektive oppreisningen.

Det foreslås en bevilgning på 1,1 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering og endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Post 60 Rom, kan overføres

Målet for ordningen er å bedre levekårene til norske rom, særlig gjennom tiltak i skolen. Midlene på posten går i sin helhet til Oslo kommune, som har ansvar for gjennomføringen. Kriterier for måloppnåelse er at rom deltar i tiltaket, og gis mulighet til å bidra i utformingen av det.

Departementet følger opp rapporteringen for bruken av tilskuddsmidlene etter de krav og vilkår som er satt i regelverk og i tilskuddsbrev.

Oslo kommune driver en skolelosordning for romelever. Ved utgangen av 2019 virket ordningen på 14 ulike skoler i Oslo. Skolelosene har arbeidet med å styrke læringsutbyttet til elever med rombakgrunn, redusere fravær og øke andelen elever som fullfører grunnopplæringen.

Det foreslås en bevilgning på 3,7 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering.

Post 70 Nasjonale minoriteter

Målet for ordningen er å styrke nasjonale minoriteters kultur, språk og egenorganisering. Det er særlig et mål at nasjonale minoriteters egne organisasjoner kan fremme sine interesser overfor ulike myndigheter.

Kriterier for måloppnåelse for driftstilskuddet er graden av egenorganisering hos de nasjonale minoritetene, om språk og/eller kultur styrkes og graden av deltakelse i offentlige beslutningsprosesser. Kriterier for måloppnåelse for prosjekttilskuddet er antall arrangerte prosjekter, kurs og aktiviteter som fremmer formålet, antall personer som deltar eller blir nådd gjennom prosjekter, grad av kontakt mellom organisasjonene og antall barn og unge som blir nådd.

Tilskudd over ordningen kan gis både som driftstilskudd til organisasjonene som representerer de nasjonale minoritetene, og som prosjekttilskudd.

For å motta driftstilskudd er det krav om at organisasjonen blant annet har som formål å fremme interessene og ivareta rettighetene til nasjonale minoriteter i Norge. Organisasjonen må ha sitt medlemsgrunnlag i en nasjonal minoritet. Tilskudd blir gitt ut fra en samlet skjønnsmessig vurdering, basert blant annet på antall medlemmer, antall lokallag og aktiviteter i organisasjonen.

Prosjekttilskudd blir gitt til frivillige organisasjoner, kommuner, institusjoner og foretak som har virksomhet i tilknytning til nasjonale minoriteter. Tilskudd gis til tiltak som bidrar til formidling av kunnskap om situasjonen for minoritetsgruppene, styrking av minoritetenes språk, identitetskapende arbeid rettet mot barn og unge, dokumentasjon av diskriminering, holdningsskapende arbeid, selvhjelpsvirksomhet og kontakt og samarbeid mellom de nasjonale minoritetene.

Kulturrådet følger opp rapporteringen for bruken av tilskuddsmidlene etter de krav og vilkår som er satt i forskrift om tilskudd til nasjonale minoriteter og i tilskuddsbrev. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er klageinstans. Kulturrådet har ansvar for å evaluere ordningen.

Av en total ramme på 7,3 mill. kroner i 2019 fordelte Kulturrådet 5,1 mill. kroner i driftsstøtte til sju organisasjoner og 2,2 mill. kroner i prosjektstøtte. Driftsmidlene bidro til at organisasjonene kunne gjennomføre faste møter og arrangementer, og delta i offentlige beslutningsprosesser. Prosjekttilskuddet bidro til å styrke minoritetenes språk og kultur, og til økt barne- og ungdomsarbeid blant minoritetene.

Det foreslås å øke bevilgningen med 0,5 mill. kroner for å legge til rette for flere språk- og litteraturprosjekter for nasjonale minoriteter, mot en tilsvarende reduksjon under Kulturdepartementets kap. 320, post 55. Tilsvarende overføring ble også gjort i 2020, jf. Prop 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Samlet foreslås det en bevilgning på 8 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering.

Post 72 Det Mosaiske Trossamfund

Målet for tilskuddet er både å bidra til å motvirke antisemittisme og å sørge for sikkerhet rundt lokalene til Det Mosaiske Trossamfund (DMT) i Oslo. Tilskuddet tildeles DMT.

For informasjonstiltakene om jødedom og jøder i Norge er kriteriet for måloppnåelse at personer som får informasjon gjennom tiltakene, opplever å ha fått økt bevissthet og kunnskap om jøder, jødedom og antisemittisme. Måloppnåelsekriteriet for sikkerhetstiltaket er at en høy andel

av medlemmene i DMT opplever at deres sikkerhet er ivaretatt, i og rundt lokalene til DMT.

Departementet følger opp rapporteringen for bruken av tilskuddsmidlene etter de krav og vilkår som er satt i regelverk og i tilskuddsbrev.

I 2019 fikk DMT tildelt 3,8 mill. kroner til informasjonstiltak og 3,4 mill. kroner til sikkerhetstiltak. Hoveddelen av midlene til informasjonstiltak har finansiert Jødiske veivisere. Jødiske veivisere inngår også som et tiltak i regjeringens handlingsplan mot antisemittisme (2016–2020).

Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgning på 9,5 mill. kroner i 2021, hvorav 3,9 mill. kroner benyttes til informasjonstiltak, 3,5 mill. kroner til sikkerhetstiltak og 2,1 mill. kroner til oppfølging av tiltak i regjeringens handlingsplan mot antisemittisme, som skal videreføres etter 2020.

Post 73 Kvensk språk og kultur

Tilskuddsordningen skal bidra til å revitalisere kvensk språk og til å fremme kvensk/norskfinsk kultur. Kriterier for måloppnåelse er antall arrangerte prosjekter, kurs og aktiviteter som fremmer formålet, og antall deltakere på de ulike tiltakene.

Frivillige organisasjoner, privatpersoner, kommuner og institusjoner kan søke om prosjektstøtte til kulturformål og tiltak som bidrar til å styrke kvensk språk og identitet. Tiltak som retter seg mot barn og unge, vil bli prioritert. Nærmere tildelingskriterier er fastsatt i forskrift. Over tilskuddsordningen kan det også søkes midler til etablering og drift av kvenske språk- og kultursentre og til kvensk avis.

Forvaltningen av tilskuddsordningen ble overført til Troms og Finnmark fylkeskommune fra 2020. I forbindelse med at fylkeskommunen overtok forvaltningen av ordningen, er det utarbeidet ny forskrift om tilskudd til kvensk språk og kultur. Forskriften trådte i kraft i november 2019, med virkning for tildeling av tilskudd fra og med 2020.

Ordningen blir kunngjort via Troms og Finnmark fylkeskommunes nettsider og andre relevante kanaler. Troms og Finnmark fylkeskommune følger opp rapporteringen for bruken av tilskuddsmidlene etter de krav og vilkår som blir satt i forskrift og i tilskuddsbrev.

Av en total ramme på 10 mill. kroner i 2019 tildelede departementet om lag 3,2 mill. kroner til drift av fire kvenske språksentre og ett kvensk kultursenter, og 805 000 kroner i støtte til avisen Ruijan Kaiku. Det ble også tildelt om lag 6 mill. kroner til ulike språk- og kulturprosjekter. Tilskuddene til drift av språksentrene har bidratt til

at det er gjennomført en rekke språkkurs og kulturaktiviteter for kvenske barn og unge. Prosjekttilskuddene har bidratt til språk- og kulturutvikling på flere nivåer.

Det foreslås en bevilgning på 10,8 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering.

Post 74 Kultur- og ressurscenter for norske rom

Formålet med tilskuddet er å utvikle og drifte Romano Kher – romsk kultur- og ressurscenter, blant annet for kultur- og kunnskapsformidling. Senteret skal fungere som et sted hvor rom og majoritetsbefolkningen kan møtes.

Måloppnåelsen måles i første omgang i deltakelse. Norske rom skal både delta i og kunne påvirke beslutningsprosesser som angår innhold og drift av senteret. På sikt skal senteret og tiltakene der evalueres.

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til etablering, drift og aktiviteter tilknyttet Romano Kher. Senteret er et resultat av statens kollektive oppreisning til norske rom.

Tilskuddsmottaker er Kirkens Bymisjon, som driver senteret i tett samarbeid med norske rom. Departementet følger opp rapporteringen for bruken av tilskuddsmidlene etter de krav og vilkår som er satt i regelverk og i tilskuddsbrev.

Kirkens Bymisjon har etablert Romano Kher, som også inkluderer en brobyggertjeneste. Senteret utvikles etter planen etappevis med blant annet kulturarbeid, tiltak rettet mot barn og ungdom, inkludering av rom-menigheten og enkelte arbeidsrettede tiltak. Senteret åpnet i midlertidige lokaler 1. mars 2018.

Det har vært arbeidet med å etablere Romano Kher i nye, permanente lokaler. Senteret flytter etter planen inn i permanente lokaler tidlig i 2021, jf. omtale under kap. 567, post 22.

Det foreslås en bevilgning på 14,5 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering. I bevilgningen inngår midler til Kirkens Bymisjons arbeid med brobyggertjenesten for norske rom.

Det foreslås videre en tilsagnsfullmakt på 4,1 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 75 Romanifolket/taterne, kan overføres

Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til å utvikle og synliggjøre romanifolket/taternes kultur og historie. Det kan også være aktuelt å vurdere andre tiltak som kan komme romanifolket/taterne til gode.

Gjennom prosjektrapporteringen skal det vurderes i hvilken grad prosjektet har oppnådd de målene som er satt i søknaden, om prosjektet har nådd målgruppen og hvilket resultat prosjektet har ført til i form av aktiviteter eller tiltak.

Privatpersoner, private og offentlige institusjoner, organisasjoner og andre virksomheter kan søke om tilskudd til prosjekter som bidrar til å synliggjøre, styrke og videreføre romanifolkets/taternes kultur og historie, til å styrke språket romani, til dokumentasjon og formidling av kunnskap om romanifolkets/taternes situasjon og til holdningsskapende arbeid.

Fra 2019 er den kollektive oppreisningen til romanifolket/taterne forvaltet av Kulturrådet som en tilskuddsordning. Representanter for romanifolket/taterne blir involvert i arbeidet med tilskuddsordningen gjennom en faggruppe som består av representanter oppnevnt av romanifolket/taternes organisasjoner, representanter fra romanifolket/taterne med særlig kompetanse på romani-/taterkultur og fagpersoner med særlig kjennskap til feltet. Det er utarbeidet en forskrift for tilskuddsordningen som har vært ute på bred høring. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er klageinstans. Kulturrådet har ansvar for å evaluere ordningen.

Kulturrådet tildelte i 2019 tilskudd på totalt 3,4 mill. kroner til 22 ulike prosjekter over tilskuddsordningen til romanifolket/taterne. Prosjekter av ulikt omfang, med ulike formål og med forskjellige målgrupper mottok støtte, blant annet til musikk- og teaterforestillinger, filmprosjekt, bøker, samlingssted, informasjon- og selvhjelpsprosjekter og ulike arrangementer.

Det foreslås en bevilgning på 5,2 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering.

For at ubrukt bevilgning fra tidligere år skal gå til det tiltenkte formålet, foreslås det at Kommunal- og moderniseringsdepartementet gis fullmakt til å overføre udisponert beløp på kap. 567, post 75 fra 2021 til 2022, jf. forslag til romertallsvedtak.

Programkategori 13.70 Kommunesektoren mv.

Utgifter under programkategori 13.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
571	Rammetilskudd til kommuner	137 025 726	142 141 331	139 593 109	-1,8
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner	34 677 331	38 040 410	39 261 773	3,2
573	Kommunestruktur		871 786	53 200	-93,9
575	Ressurskrevende tjenester	10 188 647	10 767 694	11 023 904	2,4
577	Tilskudd til de politiske partier	468 109	468 074	461 957	-1,3
578	Valgdirektoratet	112 339	57 436	116 738	103,2
579	Valgutgifter	10 437	11 662	11 780	1,0
	Sum kategori 13.70	182 482 589	192 358 393	190 522 461	-1,0

Inntekter under programkategori 13.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3571	Tilbakeføring av forskudd	375			
5616	Kommunalbanken AS	481 000	510 000	588 000	15,3
	Sum kategori 13.70	481 375	510 000	588 000	15,3

Ansvarsområder

Kommuner og fylkeskommuner er selvstendige, folkevalgte forvaltningsnivåer som ivaretar oppgaver som tjenesteytere, samfunnsutviklere, myndighetsutøvere og demokratiske arenaer for innbyggerne. Kommunene har blant annet ansvaret for barnehage, grunnskole, barnevern, helse-, omsorgs- og sosialtjenester, tekniske tjenester og kulturoppgaver. Fylkeskommunene har blant annet ansvaret for videregående opplæring, lokal kollektivtransport, fylkesveier, tannhelse, regional utvikling og kulturoppgaver. I forbindelse med regionreformen har fylkeskommunene fra 2020 fått overført nye oppgaver og virkemidler, blant

annet innen samferdsel, kompetanse og integrering, folkehelse, klima og miljø, næringsutvikling og landbruk.

Departementene har sektoransvar for respektive områder av kommunesektorens tjenestetilbud, blant annet forvaltning og utvikling av lov- og regelverk og finansiering av reformer og nye tiltak.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal bidra til at statens styring av kommunesektoren er samordnet, helhetlig og konsistent. Departementet har et særlig ansvar for at kommunesektoren har et godt og framtidrettet lov- og regelverk, i første rekke gjennom utvikling og forvaltning av kommuneloven. Departementet skal

legge til rette for at landet har en hensiktsmessig kommunestruktur.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i samarbeid med Finansdepartementet ansvaret for kommunesektorens inntektsrammer. Videre har departementet ansvaret for inntektsfordelingen mellom kommuner og mellom fylkeskommuner gjennom utvikling og drift av inntektsystemet for kommunesektoren. Departementet har også ansvaret for Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA) og for forvaltningen av statens eierskap i Kommunalbanken AS.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordnede ansvaret for valgordningen og valgregelverket. Valgdirektoratet har det operative ansvaret på statlig nivå for gjennomføring av stortings- og lokalvalg. Kommunene og fylkeskommunene har ansvaret for den praktiske valg-gjennomføringen. Departementet har også ansvaret for tilskudd til de politiske partiene.

Utviklingstrekk og utfordringer

Kommunesektoren har et bredt ansvar for tjenester som er svært viktige for mennesker i ulike livssituasjoner og livsfaser. Kommunesektoren forvalter derfor en betydelig del av samfunnets ressurser. Den samlede inntektsrammen anslås til om lag 581 mrd. kroner i 2021, tilsvarende om lag 19 pst. av bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge. Én av fem sysselsatte i landet er ansatt i kommunal sektor.

Kommunesektoren har gjort og gjør fortsatt en stor innsats for å bekjempe de helsemessige konsekvensene av virusutbruddet, og skal samtidig sørge for at innbyggerne kan motta tjenestene de er avhengige av hver dag.

Regjeringen er opptatt av at kommunene har en god og forutsigbar kommuneøkonomi, slik at de fortsatt kan levere tjenester som innbyggerne forventer og har krav på. Det er avgjørende for et godt tjenestetilbud til innbyggerne, både under dagens unntakssituasjon og når situasjonen etter hvert normaliseres.

De økonomiske konsekvensene for kommunesektoren av virusutbruddet er omfattende, men det er svært usikkert hvor store de vil bli. Regjeringen vil fortsatt følge nøye med på utviklingen for kommunesektoren. Kommunesektoren skal kompenseres for merutgifter og mindreinntekter i forbindelse med virusutbruddet. Regjeringen vil i løpet av november legge fram et tilleggsnummer til Prop. 1 S (2020–2021) med foreløpige anslag for merutgifter og mindreinntekter for kommunesektoren i 2021, med tilhørende bevilgningsforslag.

I løpet av våren vedtok Stortinget en rekke kompenserende og aktivitetsfremmende bevilgninger og tiltak for kommunesektoren. Økte bevilgninger og tiltak utgjorde 19,6 mrd. kroner. I Prop. 142 S (2019–2020) har regjeringen foreslått ytterligere 2,5 mrd. kroner til kommunesektoren. I tillegg vil lavere lønns- og prisvekst bedre kommunesektorens kjøpekraft med anslagsvis 8,2 mrd. kroner. Økte bevilgninger og tiltak og redusert kostnadsvekst anslås samlet sett til 30,3 mrd. kroner for 2020.

For å få et bedre vurderingsgrunnlag, ble det i april 2020 satt ned en arbeidsgruppe med representanter fra staten og kommunesektoren for å kartlegge de økonomiske konsekvensene av virusutbruddet for sektoren. Arbeidsgruppen vil avgi en delrapport i løpet av oktober 2020 som vil inngå i grunnlaget for regjeringens vurdering av behovet for nye tiltak. Arbeidsgruppen skal avgi endelig rapport innen 1. april 2021.

Regjeringen vil fortløpende vurdere om det er behov for å sette inn nye tiltak overfor kommunesektoren. Regjeringen vil i nysalderingen av statsbudsjettet for 2020 komme med en ny vurdering av merutgifter, inntektsbortfall og eventuelle behov for justeringer i bevilgningene til kommunesektoren.

I revidert nasjonalbudsjett for 2021 vil det bli gitt en analyse av de samlede økonomiske konsekvensene av virusutbruddet for kommunesektoren i 2020. Da vil eventuelle behov for justeringer av bevilgningene til kommunesektoren bli vurdert på ny.

Kommunesektorens frie inntekter har blitt styrket med anslagsvis 35 mrd. kroner i perioden 2013–2019. Antall ROBEK-kommuner var ved inngangen til september 2020 nede i 12. Det har satt kommunene i stand til å satse på de grunnleggende velferdstjenestene til innbyggerne. Uavhengig av den aktuelle situasjonen må kommunesektoren de kommende årene påregne strammere inntektsrammer. Bidraget til finansiering av offentlige utgifter fra oljeinntektene vil avta. Samtidig vil kommunenes merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen øke sterkt utover det kommende tiåret. I del I punkt 3 er det redegjort for regjeringens forslag til inntektsrammer for kommunesektoren i 2021.

Alle innbyggere, uavhengig av bosted, skal ha tilgang på gode og likeverdige offentlige tjenester. For å sikre dette, trenger vi bærekraftige og sterke kommuner. Utfordringene varierer i ulike deler av landet. Det er særlig utfordringene knyttet til kapasitet og kompetanse i små kommuner og behovet for en mer helhetlig og bærekraftig

samfunns- og næringsutvikling som gjør det nødvendig å jobbe videre med endringer i kommunestrukturen.

Kommunenes tjenestetilbud er i hovedsak godt over hele landet. Det gjøres et betydelig omsstillings- og effektiviseringsarbeid i kommunesektoren for å frigjøre ressurser som kan gi innbyggerne flere og bedre tjenester. Analyser fra Senter for økonomisk forskning (SØF) viser at samlet effektivitet i gjennomsnitt økte med om lag 0,25 pst. per år i perioden 2008–2018 innen sektorene barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Dette har gjort det mulig å bygge ut tjenestene ut over det inntektsveksten tilsier.

Det er likevel rom for en mer effektiv ressursbruk i kommunesektoren. Sammenlikninger mellom kommunene avdekker betydelige forskjeller i tjenestetilbud og effektivitet, også om man sammenlikner kommuner med omtrent like mange innbyggere. Gjennom et systematisk arbeid med kvalitetsforbedring og effektivisering kan tjenestetilbudet i kommunene forbedres og ressurser frigjøres, slik at innbyggerne får flere og bedre tjenester.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.14 Mål for programkategori 13.70 Kommunesektoren mv.

-
1. Et velfungerende demokrati
 2. Et velfungerende kommunalt selvstyre
 3. Bærekraftige, innovative og omstillingsdyktige kommuner
-

Mål 1 Et velfungerende demokrati

Demokrati er en styreform hvor innbyggerne velger ledere til nasjonale og lokale styringsorganer som fatter beslutninger på vegne av fellesskapet. I et demokrati skal innbyggerne fritt kunne ytre seg for å påvirke politiske beslutninger.

Det er mange ulike aktører som har viktige roller og oppgaver for å kunne opprettholde et velfungerende demokrati. De politiske partiene må ha rammebetingelser for å gjøre sin oppgave, kommuner og fylkeskommuner må ha handlefrihet til å fylle sin rolle, og borgerne må få informasjon og være trygge på å utøve sine demokratiske rettigheter. Det sivile samfunn har også en viktig rolle for å bidra til dette.

Frie og hemmelige valg er grunnleggende i vårt demokrati. Tilliten til valginstutttet er høy, og det er viktig at den opprettholdes. Dette forutsetter åpenhet om hvordan valg gjennomføres, og

Demografiske endringer, globale utfordringer og redusert økonomisk handlingsrom gjør det stadig viktigere at forvaltningen er omstillingsdyktig og bruker ressursene mer effektivt og i samsvar med innbyggernes behov. Innovasjon i de offentlige tjenestene og økt grad av digitalisering er avgjørende for å utvikle et bedre og mer framtidsrettet tjenestetilbud for innbyggerne. Derfor vil dette fortsatt være et hovedsatsingsområde for regjeringen.

Regjeringen la i juni 2020 fram Meld. St. 30 (2019–2020) *En innovativ offentlig sektor*. Meldingen gir en tydeligere retning for innovasjon i offentlig sektor. Meldingen vektlegger hvorfor offentlig sektor må innovere, hva innovasjon i offentlig sektor er og status for innovasjon i offentlig sektor. Meldingen omtaler videre regjeringens hovedgrep for å øke innovasjonstakten og -evnen i offentlig sektor.

For en nærmere redegjørelse om regjeringens politikk for kommunesektoren, utfordringer, utviklingstrekk og oppnådde resultater, vises det til Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021*.

at teknologien som brukes ved valg er sikker. I tillegg må det demokratisk representative systemet og selve valgordningen ha legitimitet, og regelverket må være i tråd med internasjonale standarder.

Høy valgdeltakelse, representative folkevalgte organer og gode kanaler for innbyggerdeltakelse også mellom valg er viktige forutsetninger for et velfungerende demokrati.

Rapport, strategier og tiltak

Valg

Kommunal- og moderniseringsdepartementet satte i juni 2017 ned et lovutvalg som skulle foreslå ny valglov. Valglovutvalget leverte sin utredning 27. mai 2020. Utvalget har foretatt en helhetlig gjennomgang av hvordan valg gjennomføres i Norge. Utvalget foreslår blant annet ny klageordning ved valg, endringer i valgordningen ved stortingsvalg og en ny beredskapshjemmel. Utvalget

har også utredet hvordan ny fylkesstruktur påvirker valgordningen. Utredningen er sendt på høring med høringsfrist 31. desember 2020. Flere av forslagene krever endring av Grunnloven. Ny valglov kan dermed tidligst tre i kraft til stortingsvalget i 2025.

På oppdrag fra departementet har Oslo Economics evaluert Valgdirektoratets tjenester til kommuner og fylkeskommuner ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2019. Evalueringen viser at over 90 pst. av kommunene er fornøyde eller svært fornøyde med tjenestene Valgdirektoratet har levert i forkant av og under gjennomføringen av valget.

Som en begrenset forsøksordning ble valgkort i 2019 distribuert elektronisk til velgere i utvalgte kommuner. På oppdrag fra Valgdirektoratet har Opinion evaluert forsøket. Av undersøkelsen framgår det blant annet at 3 av 4 stemmeberettigede innbyggere ønsker valgkort tilsendt elektronisk ved neste valg. Departementet har i høringsnotat av juni 2020 foreslått en ny bestemmelse i valgforskriften som fastslår at valgkort sendes elektronisk til alle stemmeberettigede innført i manntallet som er bosatt innenriks, med unntak av Svalbard og Jan Mayen. Stemmeberettigede som har reservert seg mot kommunikasjon på nett eller ikke har oppdatert eller bekreftet sin digitale kontaktinformasjon i kontakt- og reservasjonsregisteret de siste 18 månedene, vil få valgkort på papir.

Departementet akkrediterte 70 valgobservatører ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2019, og arrangerte et seminar om valg gjennomføring i Norge.

Departementet ledet i 2019 en arbeidsgruppe som utarbeidet en tiltaksplan for å styrke motstandsdyktigheten mot påvirkningskampanjer og hybride trusler mot valggjennomføringen. Arbeidsgruppen bestod av representanter fra Forsvarsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepartementet, Valgdirektoratet, Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM), Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), Etterretningstjenesten (E-tjenesten) og Medietilsynet. Tiltaksplanen ble lansert av regjeringen i juni 2019 og bestod av ti tiltak. Arbeidsgruppen er videreført med et revidert mandat, og vil jobbe videre fram mot stortings- og sametingsvalget i 2021.

Blant tiltakene var utlysningen av et forskningsoppdrag om kartlegging av utenlandsk informasjonspåvirkning under valget. Kommunal- og moderniseringsdepartementet inngikk kon-

trakt med SINTEF, som leverte sin rapport i november 2019. SINTEF baserte undersøkelsene sine på åpne kilder, og gjennomførte en systematisk analyse av noen utvalgte digitale plattformer. De fant ikke klare tegn til utenlandsk påvirkning ved kommunestyre- og fylkestingsvalget på de utvalgte plattformene.

På oppdrag fra departementet har Institutt for samfunnsforskning og NORCE Norwegian Research Centre AS gjennomført et forskningsoppdrag om sammenhengene mellom politisk og sosial ulikhet i deltakelse og politisk tillit. En kunnskapsoversikt og analyse av ulike gruppers tillit til lokaldemokratiet ble publisert i april 2020. Tilliten til kommunestyre og ordfører er høy, og høyere enn tilliten til regjering, stortingspolitikere og politiske partier. Det er en nedgang i tilliten blant innbyggere med lavere utdanning, de som står utenfor arbeidslivet og trygdemottakere (ikke alderspensjon). De som har lavest tillit deltar også mindre i valg. Sluttrapporten ble publisert i september 2020.

For å støtte opp om arbeidet med å utvikle og styrke demokratiet, har departementet utlyst et forskningsprosjekt som skal gjennomføre en bred og helhetlig tilstandsanalyse av det norske demokratiet.

Lokaldemokrati

Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjennomførte i 2017 og 2018 prosjektet Fremtidens lokaldemokrati i nye kommuner for å sette demokratispørsmål på dagsordenen i kommune-reformen. En evaluering gjennomført av By- og regionforskningsinstituttet NIBR ved OsloMet viste at kommunene i sammenslåingsprosessen jobbet godt med tiltak for å øke det politiske engasjementet og involvere innbyggerne i den nye kommunen.

For å følge opp arbeidet med lokaldemokrati vil departementet invitere kommuner til et utviklingsprosjekt for lokaldemokrati for å få fram og synliggjøre ulike lokaldemokratimodeller.

Departementet gjennomførte i 2018 en motivasjonskampanje for å bidra til god balanse av kvinner og menn i lokalpolitikken. Det ble utviklet et digitalt representasjonsbarometer som gir oversikt over representasjonen av kvinner og menn i lokalpolitikken. Etter valget i 2019 var det en klar økning i andelen kvinnelige ordførere, og andelen kvinnelige kommunestyrerepresentanter ble for første gang over 40 pst.

Som et ledd i arbeidet med hatefulle ytringer og trusler har Telemarksforskning, i samarbeid

med Senter for ekstremismeforskning ved Universitetet i Oslo, fått i oppdrag å undersøke lokalpolitikeres arbeidsvilkår, herunder konsekvenser av hatefulle ytringer og trusler for politisk motivasjon, gjenvalg og rekruttering. Rapporten leveres i desember 2021.

Agenda Kaupang har fått i oppdrag å gjennomføre en undersøkelse av innbyggerforslagsordningen. Rapporten leveres i desember 2020, og vil blant annet benyttes i arbeidet med å videreutvikle departementets nettløsning Minsak.no.

Arbeid knyttet til rammebetingelser for de politiske partiene omtales under kap. 577.

Mål 2 Et velfungerende kommunalt selvstyre

Kommunesektoren forvalter på vegne av innbyggerne en stor del av fellesskapets ressurser og har betydelig offentlig myndighet. Åpenhet, rolleklarhet og god egenkontroll er viktig for å sikre innbyggernes tillit til kommunesektoren og god bruk av ressurser.

Kommuneloven legger juridiske rammer for all kommunal virksomhet og det kommunale selvstyret, herunder prinsipper for den statlige styringen av kommunesektoren. Kommuner og fylkeskommuner skal ha frihet til å organisere sitt arbeid på en måte som er tilpasset lokale forhold og utfordringer. Prinsippene for statlig styring av kommunesektoren legger til grunn økonomisk og juridisk rammestyring og dialog mellom forvaltningsnivåene. Statens styring må balanseres mellom nasjonale hensyn som for eksempel likeverdige tjenestetilbud og rettssikkerhet, og hensynet til lokal handlefrihet.

Rapport, strategier og tiltak

Ny kommunelov

Stortinget vedtok 22. juni 2018 ny kommunelov, jf. Prop. 46 L (2017–2018) *Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)* og Innst. 369 L (2017–2018). Mesteparten av loven trådte i kraft i forbindelse med konstitueringen av det enkelte kommunestyret og fylkestinget etter valget i september 2019, jf. kongelig resolusjon 20. desember 2018. Den nye kommuneloven lovfester det kommunale selvstyret. Det er dermed tydeliggjort at kommuner og fylkeskommuner er selvstendige rettssubjekter med egen folkevalgt ledelse, som ikke kan styres eller instrueres av statsforvaltningen uten hjemmel i lov.

Som følge av den nye loven, er det også vedtatt en rekke nye forskrifter:

- Forskrift om kommunale og fylkeskommunale råd for eldre, personer med funksjonsnedsettelse og ungdom 17. juni 2019 nr. 727
- Forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap for kommuner og fylkeskommuner mv. 7. juni 2019 nr. 714
- Forskrift om garantier og finans- og gjeldsforvaltning i kommuner og fylkeskommuner 18. november 2019 nr. 1520
- Forskrift om beregning av samlet selvkost for kommunale og fylkeskommunale gebyrer 11. desember 2019 nr. 1731
- Forskrift om rapportering fra kommuner og fylkeskommuner mv. 18. oktober 2019 nr. 1412
- Forskrift om kommunalt rapporteringsregister 18. november 2019 nr. 1521
- Forskrift om kontrollutvalg og revisjon 17. juni 2019 nr. 904.

Særlovgjennomgang av internkontrollbestemmelser

Da den nye kommuneloven ble vedtatt, ble det bestemt at en ny internkontrollbestemmelse i kommuneloven skal utgjøre en helhetlig regulering av internkontrollkrav med kommuneplikter. Dette for å styrke internkontrollen og for å unngå ulike internkontrollkrav i en rekke sektorlover. Stortinget har i lov av 19. juni 2020 nr. 89 om endringer av internkontrollregler i sektorlovgivningen (tilpasning til ny kommunelov) vedtatt å oppheve eller endre internkontrollbestemmelser i sosialtjenesteloven, barnevernloven, krisesenterloven, folkehelseloven, introduksjonsloven og opplæringsloven, jf. Prop. 81 L (2019–2020). Endringene vil tre i kraft 1. januar 2021 sammen med tilhørende endringer i forskrifter. Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten 28. oktober 2016 nr. 1250 har vært unntatt fra gjennomgangen og skal fortsatt gjelde.

Midlertidig reguleringer som følge av virusutbruddet

Som følge av virusutbruddet har departementet gjort enkelte regulatoriske grep for blant annet å bidra til at de folkevalgte organene kan fungere tilnærmet normalt. Med hjemmel i kommuneloven § 11-7 fjerde ledd fastsatte departementet den 13. mars 2020 midlertidig forskrift om gjennomføring av fjernmøter i folkevalgte organer i kommuner og fylkeskommuner for å begrense spredning av Covid-19. Forskriften åpnet blant annet for at det kunne gjennomføres fjernmøter selv om møtene var lukket etter § 11-5 andre ledd, eller at delta-

kerne ikke kunne se hverandre eller at kommunestyret ikke hadde truffet vedtak om at det aktuelle organet kunne ha fjernmøter. Den 14. april vedtok Stortinget også midlertidig lov om unntak fra kommuneloven, IKS-loven og partiloven (Covid-19-tiltak). Loven varte til 16. september 2020, og åpnet blant annet for at representantskapet og styret i interkommunale selskaper etter IKS-loven kunne ha fjernmøter, utvidet adgangen til skriftlig saksbehandling og utsatte fristene for regnskapsrevisor, vedtak om årsregnskap og årsberetning i kommunene og fylkeskommunene. Departementet har hatt på høring forslag til ny midlertidig lov om unntak fra bestemmelser i IKS-loven og kommuneloven. I høringsnotatet ble det foreslått å gjeninnføre adgangen for interkommunale selskaper til å ha fjernmøter og til å kunne benytte elektronisk signatur. Det ble også foreslått å gjeninnføre adgangen til å kunne lukke fjernmøter i folkevalgte organer i alle typer saker. Departementet tar sikte på å sende en lovproposisjon til Stortinget om kort tid.

Samordnet statlig styring

Kommunal- og moderniseringsdepartementet samarbeider med øvrige departementer for å bidra til at staten legger rammestyring av kommunene til grunn for sin politikk overfor kommunesektoren. Departementet arbeider for en samordnet statlig styring av kommunene i tråd med utredningsinstruksen og retningslinjene for statlig styring av kommunesektoren.

Den nye kommuneloven har bestemmelser av betydning for en samordnet statlig styring. Loven styrker det kommunale selvstyret gjennom blant annet den nye formålsbestemmelsen og gjennom en eksplisitt lovfesting av det kommunale selvstyret. Selvstyret får med det en klar rettslig forankring i kommuneloven. I loven er det også tatt inn tre prinsipper for forholdet mellom nasjonale myndigheter og det kommunale selvstyret. Forholdsmessighetsprinsippet innebærer at det kommunale selvstyret ikke skal begrenses mer enn det som er nødvendig for å ivareta nasjonale mål. Nærhetsprinsippet innebærer at offentlige oppgaver fortrinnsvis bør legges til det forvaltningsnivået som er nærmest innbyggerne. Det tredje prinsippet, finansieringsprinsippet, innebærer at innenfor rammene av nasjonal økonomisk politikk bør kommuner ha frie inntekter som gir økonomisk handlingsrom.

Som en oppfølging av områdegjennomgangen av øremerkede tilskudd og regionreformen ble en rekke tilskudd innlemmet i rammetilskuddene til

kommuner og fylkeskommuner i 2020. Disse tilskuddene utgjorde totalt om lag 3,6 mrd. kroner og rettet seg mot blant annet helse, utdanning, bolig og samferdsel. Innlemming av øremerkede tilskudd styrker det kommunale selvstyret og fører til mindre byråkrati i både staten og kommunesektoren. Regjeringen vil over tid utvikle flere øremerkede tilskudd og redusere det totale omfanget av øremerking.

Mål 3 Bærekraftige, innovative og omstillingsdyktige kommuner

Offentlig sektor og den norske velferdsmodellen vil stå overfor store utfordringer i tiårene framover. Oljeinntektene vil reduseres, og det vil bli færre yrkesaktive bak hver pensjonist. For å kunne opprettholde det samme velferdsnivået på viktige områder som utdanning, helse og eldreomsorg, er det nødvendig å tenke nytt om hvordan offentlig sektor arbeider og er organisert. Regjeringen ønsker mer innovasjon i offentlig sektor. For å nå målet er det nødvendig å utvikle kultur og kompetanse for innovasjon, offentlig sektor må gis handlingsrom, og offentlige virksomheter må søke nye former for samarbeid, jf. Meld. St. 30 (2019–2020) *En innovativ offentlig sektor*.

Kommunestrukturen må tilpasses dagens og framtidens utfordringer. Større og sterkere kommuner legger til rette for bedre velferdstjenester, en mer bærekraftig samfunnsutvikling og et sterkere kommunalt selvstyre.

1. januar 2020 trådte kommunereformen og regionreformen i kraft, og det er nå 356 kommuner og 11 fylkeskommuner i Norge.

Dersom kommunene også i framtiden skal være i stand til å ivareta den viktige rollen i velferdsstaten som de har hatt gjennom hele etterkrigstiden, må arbeidet med å legge til rette for flere kommunesammenslåinger fortsette. I tråd med Stortingets vedtak av 7. desember 2017 er det opp til kommunene selv å bestemme om de ønsker å slå seg sammen med nabokommuner.

Rammefinansiering av kommunesektoren gjennom rammetilskudd og skatteinntekter gir rom for lokale prioriteringer og bidrar til effektiv bruk av offentlige ressurser. Kommunesektoren skal ha inntektsrammer som står i forhold til oppgavene sektoren er satt til å løse. En rettferdig fordeling av inntektsrammene er en forutsetning for et likeverdig tjenestetilbud i hele landet.

Regjeringen vil legge til rette for effektiv bruk av samfunnets ressurser. Økt effektivitet i oppgaveløsningen vil gi kommunene større handlings-

rom, slik at de blant annet får økt rom til å styrke velferdstjenestene. God økonomistyring, lokal tilpasning og innovative løsninger må derfor til for at kommuner og fylkeskommuner skal gi et godt og likeverdig tilbud.

Rapport, strategier og tiltak

Videre arbeid med kommunestruktur

Kommunereformen medførte den største endringen i kommunestrukturen i Norge siden 1960-tallet. I perioden 2014–2017 ble totalt 119 kommuner vedtatt slått sammen til 47 nye kommuner. Det er nå 356 kommuner i Norge, noe som er en reduksjon på 17 pst. fra 428 kommuner før kommunereformen startet. Til tross for et høyt antall sammenslåinger i reformen er ikke hovedtrekkene ved kommunestrukturen endret. Om lag halvparten av kommunene har under 5 000 innbyggere, og flere enn 120 kommuner har færre enn 3 000 innbyggere. Mange av disse kommunene vil være sårbare i møte med de krav, forventninger og utfordringer som de står overfor. Det betyr at det fortsatt er behov for endringer i kommunestrukturen. De nye befolkningsframskrivningene fra Statistisk sentralbyrå viser at byene vil vokse og at mange distriktskommuner vil få eldre og færre innbyggere. Dette vil forsterke utfordringene mange mindre kommuner har med å rekruttere og beholde ansatte med spesialkompetanse.

Ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2019 sluttet Stortinget seg til regjeringens opplegg for det videre arbeidet med endringer i kommunestrukturen. Departementet vil følge opp gjensidige vedtak fra kommuner om sammenslåing ved å legge til rette for vedtak av Kongen i statsråd, i tråd med reglene i inndelingslova.

Det vil i perioden 2018–2021 fortsatt være gode og langsiktige økonomiske virkemidler for kommuner som ønsker å slå seg sammen. Kommuner som slår seg sammen, vil motta engangstilskudd. Tilskuddet beregnes etter en standardisert modell, basert på antall innbyggere og antall kommuner i sammenslåingen. De nye kommunene vil også motta et inndelingstilskudd hvor kommunene får kompensasjon for tap av basistilskudd og netto nedgang i distriktstilskudd som følge av sammenslåingen. Kommuner som etter sammenslåingen får over om lag 8 000 innbyggere, og som ikke mottar storbytilskudd, vil få regionsentertilskudd. Det gis også støtte til utredning av sammenslåing og til informasjon og folkehøring.

Gjennomføring av regionreformen

Stortinget vedtok 8. juni 2017 at vi skal ha et sterkt folkevalgt nivå mellom stat og kommune, jf. Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalgt nivå* og Innst. 385 S (2016–2017). 13 fylkeskommuner ble vedtatt slått sammen til 6 nye, slik at vi har 11 fylker fra 2020: ti fylkeskommuner og Oslo kommune med fylkeskommunale oppgaver. Målene med reformen er å styrke fylkeskommunene som samfunnsutviklere og som demokratisk arena, gi økt kompetanse for å ivareta dagens oppgaver på en bedre måte, og til å kunne påta seg nye oppgaver. Større fylkeskommuner vil også kunne samhandle med statlige aktører på en bedre måte.

Meld. St. 6 (2018–2019) *Oppgaver til nye regioner* ble lagt fram høsten 2018. Bakgrunnen var anmodningsvedtak i Stortinget om en samlet vurdering av oppgaveoverføringene til de nye fylkeskommunene basert på Hagen-utvalgets rapport om desentralisering av oppgaver fra stat til fylkeskommunene. Stortinget sluttet seg til forslagene om oppgaveoverføringer, jf. Innst. 119 S (2018–2019). Fylkeskommunene fikk fra 2020 nye oppgaver og virkemidler, blant annet innen samferdsel, kompetanse og integrering, folkehelse, klima og miljø, næringsutvikling og landbruk. Dette styrker fylkeskommunene som samfunnsutviklere. For øvrige oppgaver vises det til omtale i Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021*.

Offentlig utvalg skal gå gjennom inntektssystemet for kommunene

Det ble i mai 2020 oppnevnt et offentlig utvalg som skal foreta en helhetlig vurdering av inntektssystemet for kommunene. Utvalget skal komme med prinsipielle og faglige vurderinger av fordelingen av inntekter og behovet for utjevning mellom kommunene, vurdere de ulike elementene i inntektssystemet og eventuelt foreslå endringer i inntektssystemet. Utvalget skal levere sin utredning innen 1. juni 2022.

Delkostnadsnøkkelen for grunnskole i inntektssystemet for kommunene

Fra og med høsten 2018 ble det innført en nasjonal norm for lærertetthet på 1.–10. trinn. Innføringen av normen ble finansiert gjennom et øremerket tilskudd på Kunnskapsdepartementets budsjett i 2018 og 2019. I 2020 ble det øremerkede tilskuddet innlemmet i rammetilskuddet, og gitt en

særskilt fordeling i inntektssystemet. Fra og med 2021 gjøres det en endring i delkostnadsnøkkelen for grunnskole for å ta hensyn til innføringen av normen, jf. forslag i Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021*. I 2021 vil halvparten av midlene som ble lagt inn i rammetilskuddet til økt lærertetthet fordeles etter den reviderte delkostnadsnøkkelen, mens de resterende 50 pst. fortsatt blir gitt en særskilt fordeling. Fra og med 2022 blir også de resterende midlene fordelt etter de ordinære kriteriene i inntektssystemet.

Vurdering av båtkriteriene i kostnadsnøkkelen for fylkeskommunene

Departementet presenterte i Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021* en rapport fra Møreforskning Molde om kriteriene for båter i inntektssystemet for fylkeskommunene. Det ble ikke foreslått endringer i båtkriteriene i kostnadsnøkkelen for 2021, men departementet varslet at det vurderes å bygge videre på deler av Møreforskningens forslag. Fylkeskommunene vil bli involvert i det videre arbeidet før departementet eventuelt kommer tilbake til Stortinget med saken.

Innovasjon, digitalisering og omstilling

Offentlig sektor og velferdssamfunnet vil stå overfor store utfordringer i tiårene framover. Oljeinntektene vil reduseres, og andelen eldre i befolkningen vil øke kraftig. Vi må derfor kontinuerlig vurdere om vi kan løse oppgavene på nye måter – ikke minst gjennom innovasjon og digitalisering.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet la i juni 2020 fram Meld. St. 30 (2019–2020) *En innovativ offentlig sektor*. Meldingen retter seg mot både stat og kommunesektoren, og skal bidra til å øke forståelsen for behovet for innovasjon, kunnskapen om innovasjon og mobilisere aktører som kan bidra til å øke innovasjonen i offentlig sektor. Se også nærmere omtale under programkategori 13.40.

Departementet har de siste årene delt ut en årlig innovasjonspris til en kommune som har tenkt nytt og prioritert innovasjon. Grunnet situasjonen kommunene måtte håndtere med virusutbruddet, valgte departementet i samråd med Digitaliseringsdirektoratet å avlyse søknadsprosessen våren 2020.

Forsøksloven har nå virket i snart tretti år. Den siste tiden har loven imidlertid blitt brukt mindre. Enkelte kommuner har søkt om forsøk. Noen av søknadene viser seg imidlertid å gjelde forsøk der det ikke er behov for å få innvilget forsøk etter forsøksloven fordi det ikke er behov for

avvik fra lov. Regjeringen vil se på behovet for eventuelle endringer i forsøksloven, noe som blant annet kan gi bedre muligheter for innovasjon og nytenking i offentlig sektor. Våren 2020 lyste Kommunal- og moderniseringsdepartementet ut et oppdrag om en utredning som skal evaluere forsøksloven og vurdere behovet for eventuelle endringer. Endringene skal blant annet ha som mål å bidra til flere forsøk. Det er videre ønskelig at utredningen også har en vurdering av hvilket handlingsrom forsøksloven gir, og hvilke endringer som eventuelt er aktuelle for testing av nye løsninger basert på kunstig intelligens.

Digitalisering legger til rette for helt nye måter å levere offentlige tjenester på, og kan bidra til å øke produktiviteten i både privat og offentlig sektor. Regjeringen har derfor i 2020 arbeidet med å følge opp *En digital offentlig sektor: Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019–2025*. Strategien er utarbeidet i tett samarbeid med KS, og er rettet mot både stat, kommuner og fylkeskommuner. KS er derfor en sentral samarbeidspartner også i oppfølgingen av strategien. Det er blant annet etablert et årlig konsultasjonsmøte mellom KS og regjeringen om digitalisering, og det er inngått en samarbeidsavtale om oppfølging av strategien.

I 2017 og 2018 tildelte departementet totalt 125 mill. kroner til finansieringsordningen DigiFin for å bygge opp ordningens startkapital. Ordningen administreres av KS, og gir støtte til IKT-prosjekter av nasjonal betydning som kan komme hele kommunal sektor til gode. I tråd med forutsetningene fra departementet bidrar kommunesektoren selv med et engangsbeløp til ordningen, tilsvarende 20 kroner per innbygger for kommunene og 5 kroner per innbygger for fylkeskommunene. De fleste kommuner og fylkeskommuner deltar nå i ordningen. Løsningene som utvikles, kan kun tas i bruk av de kommunene som er med i ordningen og som har betalt engangsbeløpet. I tillegg må kommunen betale sin andel av utviklingskostnadene. Midlene går tilbake til ordningen for utvikling av nye tjenester eller løsninger, for slik å sikre at finansieringsordningen er varig over tid. KS har tildelt midler fra DigiFin-ordningen til prosjektene Digisos, Digi-helse, Fiks Minside, Fiks Folkeregister og Digibarnevern – delprosjekt innbyggertjenester. For flere av prosjektene har kommunene betalt tilbake sin andel av utviklingskostnadene, slik at finansieringsordningen står seg over tid. Flere tiltak er til behandling i KS.

Departementet har videre tatt initiativ til den kommunale veiledningsordningen DigiHjelpen, jf. omtale under programkategori 13.40. Kommunal- og moderniseringsdepartementet fortsetter sam-

arbeidsavtalen ut 2021 for å hjelpe kommunene med å etablere et lavterskel Digihjelpen-tilbud for innbyggere som har liten eller ingen grunnleggende digital kompetanse. 105 kommuner har siden 2017 fått tilskudd fra departementet for å etablere lavterskeltilbud. Målet er at flere kommuner etablerer et Digihjelpen-tilbud i løpet av 2020. Departementet vil også i 2020 utlyse tilskudd til etablering i kommuner som ikke har tilbud i dag. Tilbudet skal bidra til å videreutvikle og samordne veiledningstilbudet i grunnleggende digital kompetanse som kommunene allerede tilbyr sine innbyggere, i den hensikt å hjelpe innbyggere med lave eller ingen digitale ferdigheter.

Departementet hadde i perioden 2018–2019 en avtale med KS og hovedsammenslutningene LO Kommune, Unio, YS Kommune og Akademikerne kommune om et prosjekt for økt digital kompetanse i kommunene. Det ble tildelt 3 mill. kroner til prosjektet i 2019. Formålet var å stimulere til digitalisering av kommunesektoren og skape en forståelse for og gi støtte til organisasjonsutviklingen og omstillingen som en slik digitalisering medfører for alle aktører i kommunen. Prosjektet ble avsluttet ved utgangen av 2019.

Et klart og brukertilpasset språk fra kommuner og fylkeskommuner fremmer demokratiet, rettssikkerheten og skaper tillit. Departementet har siden høsten 2015 støttet et femårig program i KS for klart språk i kommunene. Programmet skal legge til rette for at kommuner og fylkeskom-

muner forbedrer den skriftlige kommunikasjonen med sine målgrupper. Programmet ble avsluttet sommeren 2020, og departementet støttet programmet med 2,5 mill. kroner i 2020.

Det gjennomføres i dag et betydelig omstillings- og effektiviseringsarbeid i kommunesektoren for å frigjøre ressurser for å gi innbyggerne flere og bedre tjenester. Analyser fra Senter for økonomisk forskning (SØF), publisert i rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) i november 2019, viser likevel forskjeller i tjenestetilbud og effektivitet mellom kommunene, også om man sammenlikner kommuner med omtrent like mange innbyggere. Resultater fra SØFs analyser for den enkelte kommune er tilgjengelige på nettsiden kommune.no. Her vises effektivitetspotensialet for den enkelte kommune i 2017 og 2018 innenfor sektorene barnehage, grunnskole og pleie og omsorg.

Departementet vil fortsette å publisere kommunevise tall over effektivitetspotensialet på kommunedata.no. De kommunale tjenestene er komplekse. Det er mulig å skissere, men ikke fullt ut beskrive, tjenestene i de enkelte kommunene ved hjelp av indikatorer for produksjon og innsatsfaktorer. SØFs effektivitetsanalyse kan danne et grunnlag for en diskusjon om effektivitet i kommunene, men fra kommunens perspektiv vil andre tilnærminger og egne vurderinger måtte komme i tillegg for å få en god forståelse av effektiviteten i produksjonen av egne tjenester.

Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	35 188	34 542	33 369
60	Innbyggertilskudd	131 751 689	137 050 768	134 458 338
61	Distriktstilskudd Sør-Norge	860 407	785 079	808 012
62	Distriktstilskudd Nord-Norge	2 199 842	2 204 969	2 269 747
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572, post 64</i>	1 237 000	1 084 000	1 025 000
65	Regionsentertilskudd	200 000	196 855	202 897
66	Veksttilskudd	231 934	203 885	190 848
67	Storbytilskudd	508 768	581 233	604 898
90	Forskudd på rammetilskudd	898		
	Sum kap. 0571	137 025 726	142 141 331	139 593 109

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 31. mars, 7. april og 19. juni ble post 60 økt med til sammen 6 175,1 mill. kroner til 143 225,8 mill. kroner, og post 64 ble økt med til sammen 900 mill. kroner til 1 984 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen går til forskning og utredning om kommuneøkonomi (herunder inntektssystemet), kommuneloven og øvrig juridisk rammeverk for kommunesektoren, lokaldemokrati og statlige tiltak overfor kommunesektoren. Bevilgningen omfatter også driftsmidler til Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU). Bevilgningen kan videre finansiere større utviklingsprosjekter, herunder utredningsstillinger i departementet knyttet til tidsbegrensede prosjekter.

Rapport

I 2019 og 2020 har det vært utredninger og evalueringer innenfor blant annet følgende tema:

- Ressurskrevende omsorgstjenester i kommunene
- Kriterier for båtruter i inntektssystemet for fylkeskommunene
- Delkostnadsnøkkel for grunnskole og norm for lærertetthet
- Lokalpolitikernes arbeidsvilkår og lokaldemokratiet
- Demokrati, tillit og politisk ulikhet
- Felles tilsynskalender
- Opplegg for evaluering av ny kommunelov
- Erfaringer med sammenslåing og inndelingsloven

Posten har i 2019 og 2020 også finansiert arbeid med valglovutvalget, og det er gitt midler til oppdraget til fylkesmannsembetene om ny kommunedialog.

Budsjettforslag

Bevilgningen foreslås redusert med 1 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringer på departementets område. Inkludert reduksjon som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen foreslås det en bevilgning på 33,4 mill. kroner. Bevilgningsforslaget inkluderer blant annet midler til videreføring av fylkesmennes arbeid med ny kommunedialog og utgifter til det offentlige utvalget som skal gjennomgå inntektssystemet for kommunene.

Post 60 Innbyggertilskudd

Hoveddelen av rammetilskuddet fordeles gjennom innbyggertilskuddet. Innbyggertilskuddet fordeles i utgangspunktet med et likt beløp per innbygger, før det omfordelles gjennom utgiftsutjevningen, overgangsordningen og korreksjonsordningen for elever i statlige og private skoler.

For en nærmere omtale av innbyggertilskuddet, utgiftsutjevningen og kostnadsnøkkelen for kommunene vises det til Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2020–2021) Grønt hefte (H-2468 N).

Skatteutjevningen – håndtering av redusert skattesats

Kommunenes skatteinntekter kommer hovedsakelig fra skatt på inntekt og formue fra personlige skattytere. Både for inntekts- og formuesskatten er det fastsatt maksimalsatser som kommunene kan bruke. Kommunene kan velge å sette skattesatsene lavere enn maksimalsatsene. De siste tiårene har imidlertid alle kommuner brukt maksimalsatsene, både for inntekts- og formuesskatten.

Bø kommune i Nordland vedtok i desember 2019 å redusere satsen for den kommunale delen av formuesskatten, fra maksimalsatsen på 0,7 pst. til 0,2 pst. Dette skal gjelde fra og med skatteåret 2021. En lavere skattesats vil ikke bare kunne få konsekvenser for Bø kommunes skatteinntekter, men også for skatteutjevningen og omfordelingen av skatteinntekter mellom alle kommuner.

I skatteutjevningen utjevnes forskjeller i skatteinntekter mellom kommunene. Skatt på inntekt og formue fra personlige skattytere er omfattet av skatteutjevning, i tillegg til naturressursskatt fra kraftforetak.

Måten skatteutjevningen beregnes på i dag innebærer at dersom en kommune setter ned skattesatsen, og med det får reduserte skatteinntekter, vil denne kommunen kunne få kompensert store deler av de reduserte skatteinntektene av de andre kommunene. For å unngå dette må det gjøres en korreksjon i beregningen av skatteutjevningen.

Det vil legges til grunn et korrigert skattegrunnlag for Bø kommune. Departementet vil fastsette rammeverket for hvordan denne korreksjonen skal gjennomføres for 2021, i tillegg til dialog med Skatteetaten om hvordan det skal beregnes korrigerede skattetall som kan legges til grunn i inntektsutjevningen.

Se også en nærmere redegjørelse i kommuneopposisjonen for 2021.

Kompensasjon for bortfall av eiendomsskatt på produksjonsutstyr og installasjoner

Fra 2019 bortfalt adgangen for kommunene til å ilegge eiendomsskatt på produksjonsutstyr og installasjoner. Stortinget vedtok en kompensasjonsordning begrenset oppad til 500 mill. kroner. Som følge av at lovendringen fases inn over en syvårsperiode, trappes kompensasjonen gradvis opp over den samme perioden. I 2020 utgjør kompensasjonen 143 mill. kroner, som fordeles til 116 kommuner.

Som et utgangspunkt bør ikke staten kompensere enkeltkommuner for endringer i skattereglene når skatten er en frivillig, lokal skatt. Etter en samlet vurdering foreslår regjeringen å redusere den samlede kompensasjonen til 300 mill. kroner. For 2021 innebærer det at kompensasjonen trappes opp med 31,4 mill. kroner. Med videre årlig opptrapping med samme beløp i perioden 2022–2025, vil samlet kompensasjon i 2025 utgjøre 300 mill. kroner.

Fordelingen av kompensasjonen i 2021 er vist i tabell c-k i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2020–2021) Grønt hefte (H-2468 N).

Kostnadsnøkkel for kommunene i 2021

Utgiftsutjevningen skjer gjennom kostnadsnøkkelen. Kostnadsnøkkelen for kommunene består av åtte delkostnadsnøkler, en for hver sektor som inngår i utgiftsutjevningen.

For å ta hensyn til innføringen av en norm for lærertetthet i grunnskolen gjøres det i 2021 en mindre endring i delkostnadsnøkkelen for grunnskole, jf. omtale i Prop. 105 S (2019–2020) *Kommuneproposisjonen 2021*. Endringen innebærer at bosettingskriteriene (sonekriteriet og nabokriteriet) og gradert basiskriterium vektes noe ned, mens kriteriet innbyggere 6–15 år vektes tilsvarende opp. I 2021 vil halvparten av midlene som ble lagt inn i rammetilskuddet til økt lærertetthet fordeles etter den reviderte delkostnadsnøkkelen, mens de resterende 50 pst. blir gitt en særskilt fordeling. Den særskilte fordelingen er vist i tabell c-k i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2020–2021) Grønt hefte (H-2468 N).

De ulike delkostnadsnøkklene vektes sammen til én kostnadsnøkkel ut fra sektorens andel av de totale netto driftsutgiftene til sektorene som omfattes av utgiftsutjevningen. Vektingen av de ulike delkostnadsnøkklene oppdateres årlig med faktiske utgiftsandeler fra siste tilgjengelige tall fra Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA). For 2021 er sektorvektingen basert på endelige KOSTRA-tall for 2019. Det er korrigert for oppgaveendringer og for innlemminger av øremerkede tilskudd fram til og med forslaget til statsbudsjett for 2021. Det korrigeres også for saker med særskilt fordeling som ligger inne i netto driftsutgifter i 2019, men som ikke skal påvirke sektorvektingen. For en oversikt over korreksjoner for 2021, se tabell 6.21. Tabell 6.15 viser de nye sektorandelene i 2021, mens departementets forslag til kostnadsnøkkel for kommunene i 2021 er vist i tabell 6.16.

Tabell 6.15 Delkostnadsnøkklens vekt i samlet kostnadsnøkkel 2021

	Netto driftsutgifter ekskl. avskrivninger KOSTRA 2019 (1 000 kr)	Korreksjoner og innlemminger m.m. 2019–2021 (1 000 kr)	Nøkkelandel 2021 (i pst.)
Grunnskole	74 091 127	1 288 967	25,35
Pleie og omsorg	103 596 523	1 436 651	35,32
Sosialhjelp	16 001 237	674 286	5,61
Barnevern	12 117 451	-54 693	4,06
Kommunehelse	16 130 086	-115 562	5,39
Barnehage	47 625 951	-218 737	15,94
Administrasjon og miljø	25 239 609	-1 067 449	8,13
Landbruk	613 272	10 087	0,21
<i>Sum</i>	<i>295 415 256</i>	<i>1 953 550</i>	<i>100,00</i>

Tabell 6.16 Kostnadsnøkkel for kommunene 2021

Kriterier	Vekt
Andel innbyggere 0–1 år	0,0055
Andel innbyggere 2–5 år	0,1363
Andel innbyggere 6–15 år	0,2628
Andel innbyggere 16–22 år	0,0231
Andel innbyggere 23–66 år	0,1054
Andel innbyggere 67–79 år	0,0572
Andel innbyggere 80–89 år	0,0781
Andel innbyggere 90 år og over	0,0393
Gradert basiskriterium	0,0160
Reiseavstand innen sone	0,0100
Reiseavstand til nærmeste nabokrets	0,0100
Landbrukskriteriet	0,0021
Innvandrere 6–15 år, ekskl. Skandinavia	0,0070
Personer med psykisk utviklingshemming, 16 år og over	0,0497
Ikke-gifte 67 år og over	0,0464
Dødelighetskriteriet	0,0464
Uføre 18–49 år	0,0063
Flyktninger uten integreringstilskudd	0,0082
Opphopningsindeks	0,0093
Aleneboende 30–66 år	0,0189
Barn 0–15 år med enslig forsørger	0,0167
Lavinntektskriteriet	0,0105
Barn 1 år uten kontantstøtte	0,0166
Innbyggere med høyere utdanning	0,0182
<i>Sum</i>	<i>1,0000</i>

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen reduseres med 2 593 mill. kroner til 134 458 mill. kroner i 2021. Reduksjonen må ses i sammenheng med det samlede økonomiske opplegget for kommunesektoren. På vanlig måte er det lagt til grunn at skatteinntektene skal utgjøre 40 pst. av de samlede inntektene for sektoren. Innenfor den foreslåtte inntektsrammen for kommunesektoren i 2021 vil det innebære en forholdsvis sterk vekst i skatteinntektene i 2021, som motsvares av en reduksjon i innbyggertilskuddet.

Post 61 Distriktstilskudd Sør-Norge

Distriktstilskudd Sør-Norge skal ivareta kommuner i Sør-Norge med svak samfunnsmessig utvikling og distriktmessige utfordringer. Tildelingen av tilskuddet tar utgangspunkt i distriktsindeksen, som er et uttrykk for graden av distriktsutfordringer i en kommune.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har foretatt en revisjon av distriktsindeksen. Departementet foreslår at den gamle distriktsindeksen benyttes i Distriktstilskudd Sør-Norge inn-til videre, jf. Prop. 105 S (2019–2020) *Kommune-*

proposisjonen 2021. Det innebærer at distriktsindeksen fra 2017, som benyttes i distriktstilskuddene i 2020, videreføres i 2021.

Distriktstilskudd Sør-Norge blir tildelt kommuner i Sør-Norge (utenom Namdalen) som har under 3 200 innbyggere, eller som har en distriktsindeks på 46 eller lavere samt gjennomsnittlige skatteinntekter per innbygger de siste tre årene under 120 pst. av landsgjennomsnittet. Kommuner med færre enn 3 200 innbyggere mottar ett tilskudd per kommune. Satsene er differensiert etter kommunenes verdi på distriktsindeksen. Høyeste sats gis til kommuner med distriktsindeks på 35 eller lavere. Kommuner med en høy-

ere verdi på distriktsindeksen får tilskudd etter lavere sats, slik at kommuner med distriktsindeks over 46 mottar halvparten av høyeste sats.

For kommuner med 3 200 innbyggere eller mer gis tilskuddet både per innbygger og per kommune. Kommuner med distriktsindeks på 35 eller lavere gis tilskudd per kommune og per innbygger med høyeste sats. Kommuner med høyere verdi på indeksen får tilskudd med henholdsvis 80, 60, 40 og 20 pst. av høyeste sats. Kommuner med distriktsindeks på 47 eller høyere mottar ikke tilskudd.

Satsene for distriktstilskudd Sør-Norge i 2021 er prisjustert og vist i tabell 6.17.

Tabell 6.17 Satser for distriktstilskudd Sør-Norge 2021

Distriktsindeks	Kommuner med 3 200 innbyggere eller mer		Kommuner med under 3 200 innbyggere
	Sats per kommune (1 000 kroner)	Sats per innbygger (kroner)	Sats per kommune (1 000 kroner)
Indeks 0–35	1 307	1 183	6 034
Indeks 36–38	1 047	947	5 432
Indeks 39–41	785	710	4 827
Indeks 42–44	522	473	4 225
Indeks 45–46	262	237	3 620
Over 46	0	0	3 017

Det foreslås at bevilgningen økes med 23 mill. kroner til 808 mill. kroner i 2021.

Post 62 Distriktstilskudd Nord-Norge

Distriktstilskudd Nord-Norge fordeles med et kronebeløp per innbygger til alle kommuner i Nord-Norge og Namdalen. Kommuner med færre enn 3 200 innbyggere mottar i tillegg et småkommunetillegg etter samme kriterier og satser som distriktstilskudd Sør-Norge. Kommuner i Finnmark og tiltakssonen i Troms som får småkommunetillegg, får tilskudd etter en høyere sats.

Departementet foreslår at den gamle distriktsindeksen benyttes i småkommunetillegget i Distriktstilskudd Nord-Norge inntil videre. Det innebærer at distriktsindeksen fra 2017, som benyttes i distriktstilskuddene i 2020, videreføres i 2021. Departementet foreslår videre at den geografiske inndelingen av satsene som ble benyttet ved fordelingen av tilskuddet i 2020, videreføres i 2021. Satsen for den enkelte kommune blir dermed ikke påvirket av sammenslåingen av Troms og Finnmark. Satsene for distriktstilskudd Nord-Norge i 2021 er prisjustert og vist i tabell 6.18.

Tabell 6.18 Satser for distriktstilskudd Nord-Norge 2021

Kommuner i:	Sats per innbygger (kroner)	
Nordland og Namdalen	1 861	
Troms (utenfor tiltakssonen)	3 570	
Tiltakssonen i Troms	4 206	
Finnmark	8 716	

<i>Småkommunetillegg til kommuner med under 3 200 innbyggere</i>		
Distriktsindeks	Småkommunetillegg per kommune, kommuner utenfor tiltakssonen (1 000 kroner)	Småkommunetillegg per kommune, kommuner i tiltakssonen (1 000 kroner)
Indeks 0–35	6 034	13 068
Indeks 36–38	5 432	11 760
Indeks 39–41	4 827	10 455
Indeks 42–44	4 225	9 147
Indeks 45–46	3 620	7 841
Over 46	3 017	6 534

Det foreslås at bevilgningen økes med 65 mill. kroner til 2 270 mill. kroner i 2021.

Post 64 Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 572, post 64

Kommunal- og moderniseringsdepartementet fordele årlig en del av rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner etter skjønn. Formålet med skjønnstilskuddet er å kompensere kommuner og fylkeskommuner for lokale forhold som ikke fanges opp i den faste delen av inntektssystemet, og bidra til fornying og utvikling. Departementet fastsetter tilskuddsrammer til hvert enkelt fylkesmannsembete for skjønnstildeling til kommunene, og fylkesmannen fordeler tilskuddet til kommunene etter retningslinjer gitt av departementet. Departementet fordeler selv skjønnstilskuddet til fylkeskommunene. Skjønnstilskuddet til kommuner og fylkeskommuner bevilges over henholdsvis kap. 571, post 64 og kap. 572, post 64.

Regjeringen foreslår en skjønnssamme for 2021 på 2 657 mill. kroner, hvorav 1 025 mill. kroner til kommunene og 1 632 mill. kroner til fylkeskommunene. Forslaget er 1 280 mill. kroner høyere enn skjønnssrammen som ble vedtatt ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2021. Av økningen foreslås det at 1 250 mill. kro-

ner fordeles til fylkeskommunene for å dekke tap i den fylkeskommunale kollektivtransporten under koronapandemien, og at 30 mill. kroner fordeles til kommuner med høye utgifter per innbygger i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester. Endringene er nærmere omtalt nedenfor.

Det vises til kommuneproposisjonen for 2021 for nærmere omtale av skjønnssrammen 2021 og for rapportering om bruk av skjønnstilskudd i 2019.

Kommunene (kap. 571, post 64)

Regjeringen foreslår en bevilgning på 1 025 mill. kroner i 2021, som er en reduksjon på 59 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett for 2020.

Basisrammen for kommunene foreslås satt til 850 mill. kroner, som er en reduksjon på 100 mill. kroner sammenliknet med 2020. Det er fortsatt forskjeller i størrelsen på skjønnstilskuddet mellom fylkesmannsembetene, uten at dette er begrunnet i reelle behov. Basisrammen er derfor justert slik at forskjellene mellom fylkesmannsembetene blir mindre. Fylkesmannsembetene har fordelt deler av basisrammen til kommunene. Fordelingen vises i Grønt hefte.

Basert på tidligere års erfaringer, settes det av 150 mill. kroner av kommunenes skjønnstilskudd til uforutsette hendelser (reservepotten), deriblant til kompensasjon etter naturskade.

Det er enkelte små kommuner som har spesielt høye utgifter til ressurskrevende tjenester. For å fange opp kommuner med spesielt høye utgifter per innbygger, foreslås det at skjønnrammen for 2021 økes med 30 mill. kroner. Midlene skal rettes mot kommuner med under 3 000 innbyggere som har en særskilt stor økonomisk byrde på grunn av ressurskrevende tjenester. Midlene avsettes innenfor reservepotten.

Det settes av 25 mill. kroner innenfor kommunenes skjønnstilskudd til tilskudd til utviklings- og fornyingsprosjekter (prosjektskjønn). Prosjektskjønnet dekker også driftsutgifter og medlemskontingent i Foreningen for god kommunal regnskapsskikk (GKRS), til sammen 540 000 kroner.

For nærmere omtale av kriterier for tildeling av prosjektskjønnsmidler i 2021 vises det til kommuneproposisjonen for 2021.

Fylkeskommunene (kap. 572, post 64)

Regjeringen foreslår en bevilgning på 1 632 mill. kroner i 2021, som er en økning på 1 250 mill. kroner fra saldert budsjett for 2020.

Økningen på 1 250 mill. kroner skal dekke tap i den fylkeskommunale kollektivtransporten under koronapandemien. Stortinget har bevilget til sammen 3,1 mrd. kroner til kompensasjon for inntektsbortfall i den fylkeskommunale kollektivtransporten som følge av virusutbruddet, jf. Innst. 216 S (2019–2020), Prop. 117 S (2019–2020) og Prop. 127 S (2019–2020). I tillegg er det fremmet forslag om å bevilge ytterligere 1,5 mrd. kroner i støtte, jf. Prop. 142 S (2019–2020).

Da det er usikkerhet knyttet til virussituasjonen og hvilke smitteverntiltak som vil gjelde i 2021, er også de økonomiske utsiktene til kollektivselskapene usikre. Det foreligger per i dag ikke oppdatert informasjon om inntektsutviklingen til kollektivselskapene. Regjeringen legger derfor opp til å kunne støtte fylkeskommunene med midler ved behov også i 2021. Det legges opp til at midlene utbetales som skjønnstilskudd til fylkeskommunene i rater basert på fylkeskommunenes regnskap og oppdaterte prognoser. Dette innebærer at det må foreligge et dokumentert behov for at utbetaling skal skje. Eventuelle ubrukte midler ved årsslutt går tilbake til statskassen.

Fylkeskommunenes basisramme settes til 332 mill. kroner. Dette er en videreføring av rammen for 2020. Størrelsen på skjønnstilskuddet

og fordelingen mellom fylkeskommunene vurderes årlig.

Fordelingen av skjønnstilskuddet mellom fylkene vises i Grønt hefte. I tillegg settes det av 50 mill. kroner til uforutsette hendelser, deriblant kompensasjon for naturskader.

Post 65 Regionsentertilskudd

Regionsentertilskuddet tildeles kommuner som slår seg sammen og som etter sammenslåingen får over om lag 8 000 innbyggere. Tilskuddet tildeles med en sats per innbygger på 70 kroner og en sats per sammenslåing på 3,344 mill. kroner. Satsene er prisjustert. Kommuner som mottar storbytilskudd kan ikke motta regionsentertilskudd.

Det foreslås at bevilgningen økes med 6 mill. kroner til 203 mill. kroner i 2021.

Post 66 Veksttilskudd

Veksttilskudd gis til kommuner med særlig høy befolkningsvekst. For 2021 foreslås det at veksttilskuddet gis til kommuner som gjennom den siste treårsperioden har hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst som er høyere enn 1,4 pst. og skatteinntekter under 140 pst. av landsgjennomsnittet. Tilskuddet gis med en sats per innbygger over vekstgrensen. Satsen for veksttilskuddet foreslås prisjustert og satt til 62 252 kroner i 2021.

Det foreslås at bevilgningen reduseres med 13 mill. kroner til 191 mill. kroner i 2021.

Post 67 Storbytilskudd

Storbytilskudd tildeles i 2021 til Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand og Drammen. Tilskuddet fordeles med en sats på 393 kroner per innbygger. Satsen er prisjustert.

Det foreslås at bevilgningen økes med 24 mill. kroner til 605 mill. kroner i 2021.

Post 90 Forskudd på rammetilskudd

Skatteutjevningen i inntektssystemet omfordeler inntekter gjennom rammetilskuddet og blir avregnet fortløpende basert på siste opplysninger om skatteinngangen. Siden endelig skatteinngang for 2021 ikke er kjent før i februar 2022, kan departementet i den løpende skatteutjevningen ha behov for å utbetale forskudd på rammetilskuddet for 2022 i 2021. I forslag til romertallsvedtak bes det om Stortingets samtykke til at det kan utbetales inntil 350 mill. kroner som forskudd på rammetilskudd til kommunene for 2022.

Kap. 3571 Tilbakeføring av forskudd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2021
		2019	Saldert budsjett 2020	
90	Tilbakeføring av forskudd	375		
	Sum kap. 3571	375		

Post 90 Tilbakeføring av forskudd

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2019–2020) fikk Kommunal- og moderniseringsdepartementet fullmakt til å utbetale inntil 350 mill. kroner i forskudd i 2020 på rammetilskudd for 2021 til kommuner, jf. Innst. 5 S (2019–2020). På grunn av usikkerhet knyttet til skatteinngangen og skatte-

utjevningen for siste utbetalingstermin i 2020, er det på nåværende tidspunkt ikke mulig med sikkerhet å angi størrelsen på utbetalt forskudd på rammetilskudd i 2020. Fram til oktober 2020 er det ikke utbetalt forskudd på rammetilskuddet. Det fremmes derfor ikke bevilgningsforslag for 2021.

Kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2021
		2019	Saldert budsjett 2020	
60	Innbyggertilskudd	33 619 319	36 960 708	36 916 160
62	Nord-Norge-tilskudd	676 012	697 702	713 613
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 571, post 64</i>	382 000	382 000	1 632 000
	Sum kap. 0572	34 677 331	38 040 410	39 261 773

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. mars, 31. mars og 19. juni 2020 ble post 60 økt med 2 230 mill. kroner til 39 190,7 mill. kroner, og post 64 ble økt med 1 500 mill. kroner til 1 882 mill. kroner.

Post 60 Innbyggertilskudd

Hoveddelen av rammetilskuddet fordeles gjennom innbyggertilskuddet. Innbyggertilskuddet fordeles i utgangspunktet med et likt beløp per innbygger, før det omfordeles gjennom utgiftsutjevningen, overgangsordningen og korreksjonsordningen for elever i statlige og private skoler. Se Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2020–2021) Grønt hefte (H-2468 N) for nærmere omtale av innbyggertilskuddet.

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen reduseres med 45 mill. kroner til 36 916 mill. kroner i 2021. Reduksjonen må ses i sammenheng med det sam-

lede økonomiske opplegget for kommunesektoren. På vanlig måte er det lagt til grunn at skatteinntektene skal utgjøre 40 pst. av de samlede inntektene for sektoren. Innenfor den foreslåtte inntektsrammen for kommunesektoren i 2021 vil det innebære en forholdsvis sterk vekst i skatteinntektene i 2021, som motsvares av en reduksjon i innbyggertilskuddet.

Post 62 Nord-Norge-tilskudd

Tilskuddet blir utbetalt med et kronebeløp per innbygger til fylkeskommunene i Nord-Norge, jf. tabell 6.19. Satsene for tilskuddet i 2021 er prisjustert.

Det foreslås at bevilgningen økes med 16 mill. kroner til 714 mill. kroner i 2021.

Tabell 6.19 Satser for Nord-Norge-tilskudd 2021

Fylkeskommune	Kroner per innbygger
Nordland	1 298
Troms og Finnmark	1 646

Post 64 Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 571, post 64

Den samlede fordelingen av skjønnstilskudd til kommuner og fylkeskommuner er beskrevet under kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd.

Det foreslås at bevilgningen til skjønnstilskudd til fylkeskommunene økes med 1 250 mill. kroner til 1 632 mill. kroner i 2021.

Post 90 Forskudd på rammetilskudd

Skatteutjevningen i inntektssystemet omfordeler inntekter gjennom rammetilskuddet og blir avregnet fortløpende basert på siste opplysninger om skatteinngangen. Siden endelig skatteinngang for 2021 ikke er kjent før i februar 2022, kan departementet i den løpende skatteutjevningen ha behov for å utbetale forskudd på rammetilskuddet for 2022 i 2021. I forslag til romertallsvedtak bes det om Stortingets samtykke til at det kan utbetales inntil 150 mill. kroner i 2021 som forskudd på rammetilskudd til fylkeskommunene for 2022.

Kap. 3572 Tilbakeføring av forskudd

Post 90 Tilbakeføring av forskudd

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2019–2020) fikk Kommunal- og moderniseringsdepartementet

fullmakt til å utbetale inntil 150 mill. kroner i forskudd i 2020 på rammetilskudd for 2021 til fylkeskommuner, jf. Innst. 5 S (2019–2020). Fram til oktober 2020 er det ikke utbetalt forskudd på rammetilskuddet. Det fremmes derfor ikke bevilgningsforslag for 2021.

Tilskudd gjennom inntektssystemet i 2020 og 2021

Tabell 6.20 gir en oversikt over tilskudd på kapittel og post gjennom inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner i 2020 og 2021. Anslag på regnskap 2020 tilsvarer vedtatt bevilgning ved framleggelsen av denne proposisjonen samt forslag fremmet i Prop. 142 S (2019–2020). I korrigert anslag på regnskap 2020 er det tatt hensyn til endringer fra 2020 til 2021 i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv. Det gjør tallene for 2020 og 2021 sammenliknbare. I korrigert anslag på regnskap 2020 er det også tatt hensyn til ekstraordinære bevilgninger knyttet til virusutbruddet som ikke videreføres til 2021. Se tabell 6.21 med tilhørende omtale av korreksjonene.

Tabell 6.20 Tilskudd gjennom inntektssystemet i 2020 og 2021

(nominelle priser i 1 000 kroner)

Kap	Post	Anslag på regnskap 2020	Korrigert anslag på regnskap 2020	Forslag 2021	Faktisk vekst 2020–2021 (pst.)	Korrigert vekst 2020–2021 (pst.)
571	60 Innbyggertilskudd	143 225 846	135 900 836	134 458 338	-6,1	-1,1
571	61 Distriktstilskudd Sør-Norge	785 079	785 079	808 012	2,9	2,9
571	62 Distriktstilskudd Nord-Norge	2 204 969	2 204 969	2 269 747	2,9	2,9
571	64 Skjønnstilskudd	2 484 000	1 084 000	1 025 000	-58,7	-5,4
571	65 Regionsentertilskudd	196 855	196 855	202 897	3,1	3,1
571	66 Veksttilskudd	203 885	203 885	190 848	-6,4	-6,4
571	67 Storbytilskudd	581 233	581 233	604 898	4,1	4,1
	<i>Sum kommuner</i>	<i>149 681 867</i>	<i>140 956 857</i>	<i>139 559 740</i>	<i>-6,8</i>	<i>-1,0</i>
572	60 Innbyggertilskudd	39 190 708	37 232 321	36 916 160	-5,8	-0,8
572	62 Nord-Norge-tilskudd	697 702	697 702	713 613	2,3	2,3
572	64 Skjønnstilskudd	3 382 000	1 599 137	1 632 000	-51,7	2,1
	<i>Sum fylkeskommuner</i>	<i>43 270 410</i>	<i>39 529 160</i>	<i>39 261 773</i>	<i>-9,3</i>	<i>-0,7</i>
	<i>Sum kommunesektor</i>	<i>192 952 277</i>	<i>180 486 017</i>	<i>178 821 513</i>	<i>-7,3</i>	<i>-0,9</i>

Endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene, regelendringer og finansiering (inkl. innlemming av øremerkede tilskudd)

Regjeringen foreslår en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på 2,0 mrd. kroner i 2021, jf. nærmere omtale i punkt 3. Veksten er korrigert for endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv. Tabell 6.21 viser endringene som veksten er korrigert for, med påfølgende omtale av de enkelte sakene. Korrek-

sjonene gjøres i rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner. Se også Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2020–2021) Grønt hefte (H-2468 N).

Som varslet i kommuneproposisjonen for 2021 holdes ekstraordinære bevilgninger knyttet til virusutbruddet utenom beregningsgrunnlaget når veksten fra 2020 til 2021 skal beregnes. Tabell 6.21 viser i tillegg summen av korrigeringer for ekstraordinære bevilgninger i 2020 knyttet til virusutbruddet.

Tabell 6.21 Endringer i rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner som følge av endringer i oppgavefordelingen, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv.

	(i 1 000 2021-kroner)	
	Kommuner	Fylkeskommuner
Korrigeringer for ekstraordinære bevilgninger i 2020 knyttet til virusutbruddet	-6 435 798	-5 217 160
Statlige og private skoler, endring i elevtall	-189 859	-4 272
Ny gjennomføringsløsning for prøver og eksamener	-7 394	-822
Inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1.–2. trinn – helårseffekt av endring i 2020	83 700	
Inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 3.–4. trinn	25 000	
Gratis SFO for elever med særskilte behov på 5.–7. trinn – helårseffekt av endring i 2020	30 194	
Skjønnstilskudd til naturskade	-102 700	
Overføring av skatteoppkreving til Skatteetaten – helårseffekt av endring i 2020	-945 456	
Tilskudd til fastleger – helårseffekt av endring i 2020	194 600	
Stine Sofies barnehagepakke	2 568	
Regulering av barnehagemiljø m.m. – helårseffekt av endring i 2020	4 865	
Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenesten	-903 873	
Tilskudd til tros- og livssynssamfunn	-467 800	
Utvidet aldersgrense for rett til ettervern i barnevernet	24 000	
Frivilligsentraler	-206 811	
Pensjon i private barnehager – redusert tilskudd og skjermingsordning	-215 820	
Skjerming av utsatte grupper ved nytt egenandelstak	50 000	
Habiliterings- og avlastningstilbud til barn og unge med nedsatt funksjonsevne	100 000	
Overføring av tilskuddsmidler til ikke-statlige flyplasser		30 605
Overføring av kjøp av innenlandske flyruter		40 236
Overføring av oppgaver på kulturminneområdet		4 100
Videreføring av økt lærlingtilskudd		170 000
Tilskudd til regional bransjeutvikling		11 500
Karriereveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet – midlertidig lov om tilpasninger i introduksjonsloven		15 400
Karriereveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet – helårseffekt av endring i 2020		10 200
Kompensasjon for økt veibruksavgift på naturgass		2 000
Kompensasjon for mindreinntekter i kollektivtrafikken		1 250 000
Null- og lavutslippsferjer		-154 050
Sum	-8 960 585	-3 842 263

Kommunene og fylkeskommunene

Statlige og private skoler

Som følge av økt antall elever i statlige og private skoler reduseres rammetilskuddet til kommunene med 189,9 mill. kroner, og rammetilskuddet til fylkeskommunene med 4,3 mill. kroner. Se Grønt hefte (H-2468 N) for nærmere omtale av trekk- og korreksjonsordningen for elever i statlige og private skoler.

Ny gjennomføringsløsning for prøver og eksamener

En universelt utformet gjennomføringsløsning for prøver og eksamener avlaster kommunesektoren og er anslått å gi besparelser i 2021 på 8,2 mill. kroner for sektoren samlet. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner med hhv. 7,4 og 0,8 mill. kroner. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Kommunene

Inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1.–2. trinn – helårseffekt av endring i 2020

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2020 ble det besluttet å innføre en nasjonal ordning med inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1. og 2. trinn fra skoleåret 2020/2021. Rammetilskuddet ble økt med 58,2 mill. kroner. Endringen får helårseffekt i 2021, og rammetilskuddet blir derfor økt med ytterligere 83,7 mill. kroner som fordeles etter delkostnadsnøkkelen for grunnskole. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 3.–4. trinn

Regjeringen foreslår å utvide ordningen med inntektsgradert foreldrebetaling i SFO til også å omfatte 3.–4. trinn fra skoleåret 2021/2022. Som kompensasjon økes rammetilskuddet i 2021 med 25 mill. kroner som fordeles etter delkostnadsnøkkelen for grunnskole. Helårseffekten er på 60 mill. kroner. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Gratis SFO for elever med særskilte behov på 5.–7. trinn – helårseffekt av endring i 2020

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2020 ble det besluttet å innføre gratis SFO for elever med

særskilte behov på 5.–7. trinn fra skoleåret 2020/2021. Kommunene ble kompensert ved en økning i rammetilskuddet på 21 mill. kroner. Tiltaket får helårseffekt i 2021, og rammetilskuddet økes derfor med ytterligere 30,2 mill. kroner som fordeles etter delkostnadsnøkkelen for grunnskole. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Skjønnstilskudd til naturskade

Skjønnstilskuddet til kommunene ble økt med 100 mill. kroner i 2020 ved behandlingen av Prop. 127 S (2019–2020). Midlene skal kompensere kommunene for utgifter til gjenoppbygging av skade på kritisk infrastruktur som følge av naturskade. Dette er en engangsbevilgning for 2020. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet med 102,7 mill. kroner i 2021.

Overføring av skatteoppkrevingen fra kommunene til Skatteetaten – helårseffekt av endring i 2020

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2020 ble det besluttet å overføre skatteoppkrevingen fra kommunene til Skatteetaten fra 1. juni 2020, og rammetilskuddet ble redusert med 644,4 mill. kroner. I lys av den pågående situasjonen med omfattende tiltak mot koronaviruset ble imidlertid overføringen utsatt til 1. november 2020. Som følge av dette ble rammetilskuddet økt med 460,3 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2020. Overføringen får helårseffekt i 2021, og derfor reduseres rammetilskuddet med 945,5 mill. kroner. Se nærmere omtale i Prop. 1 LS (2020–2021) *Skatter, avgifter og toll 2021*.

Tilskudd til fastleger – helårseffekt av endringer i 2020

Det ble fra 1. mai 2020 innført et knekkpunkt i basistilskuddet for fastleger samt et grunntilskudd til fastleger med få listeinnbyggere. Som kompensasjon for de to endringene ble rammetilskuddet i revidert nasjonalbudsjett 2020 økt med 266,6 mill. kroner. Av dette er 66,6 mill. kroner korrigert ut av rammetilskuddet sammen med andre ekstraordinære bevilgninger i 2020 knyttet til virusutbruddet (jf. første rad i tabell 6.21). Endringene får helårseffekt i 2021, og rammetilskuddet økes derfor med 194,6 mill. kroner utover korrigert RNB-nivå. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for kommunehelse. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Stine Sofies barnehagepakke

Ved Stortingets behandling av Prop. 117 S (2019–2020) og Prop. 127 S (2019–2020), jf. Innst. 360 S (2019–2020), ble det overført 2,5 mill. kroner fra rammetilskuddet til tiltaket Stine Sofies barnehagepakke på kap. 231, post 21 på Kunnskapsdepartementets budsjett. Dette var et engangstrekk i 2020, og rammetilskuddet økes derfor med 2,6 mill. kroner i 2021. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Regulering av barnehagemiljø m.m. – helårseffekt av endring i 2020

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2020 ble rammetilskuddet økt med 5 mill. kroner i tilknytning til forslag om regulering av barnehagemiljø i Prop. 96 L (2019–2020). Som kompensasjon for helårseffekten økes rammetilskuddet med ytterligere 4,9 mill. kroner i 2021. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for barnehage. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenesten

Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene ble iverksatt 1. mai 2016 og administreres av Helse- og omsorgsdepartementet. Forsøket finansieres hovedsakelig ved at midler er trukket ut av forsøkskommunenes innbyggertilskudd (kap. 571, post 60) og overført til kap. 761, post 65 på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Seks kommuner deltok i forsøket som i utgangspunktet skulle vare i tre år. Forsøket ble videreført fra 1. mai 2019. Indre Østfold kommune skal delta i forsøket fra 1. januar 2021. Økningen i uttrekket fra rammetilskuddet på 903,9 mill. kroner, er netto effekt av at Indre Østfold kommune skal delta i forsøket (901,3 mill. kroner), og korreksjon for demografiutgifter på samlet 2,7 mill. kroner. Nytt uttrekk fra rammetilskuddet som følge av utvidelse av forsøket vil bli gjort i revidert nasjonalbudsjett for 2021. For nærmere omtale av forsøket vises det til Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Tilskudd til tros- og livssynssamfunn

Stortinget har vedtatt ny trossamfunnslov, jf. Prop. 130 L (2018–2019) og Innst. 208 L (2019–2020). Den nye loven vil gjelde fra 1. januar 2021. Dette innebærer at staten overtar ansvaret for den kommunale delen av tilskudd til tros- og livssyns-

samfunn utenom Den norske kirke. Basert på anslag for utbetaling av tilskudd i 2020 og kommunenes administrative kostnader legges det til grunn at dette vil medføre en besparelse for kommunene på 467,8 mill. kroner i 2021, og rammetilskuddet reduseres tilsvarende. Dette fordeles med et likt beløp per innbygger. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Barne- og familiedepartementet.

Utvidet aldersgrense for rett til ettervern i barnevernet

Ved behandlingen av Prop. 84 L (2019–2020) sluttet Stortinget seg til å utvide aldersgrensen for rett til ettervern i barnevernet fra 23 til 25 år. Som kompensasjon for kommunenes merutgifter økes rammetilskuddet med 24 mill. kroner i 2021. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for barnevern. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Barne- og familiedepartementet.

Frivilligsentraler

Ved behandlingen av kommuneproposisjonen for 2021, jf. Innst. 383 S (2019–2020), ba Stortinget regjeringen sørge for at finansieringen av frivilligsentraler overføres til et øremerket tilskudd fra 2021 (vedtak 724). Det overføres derfor 206,8 mill. kroner fra rammetilskuddet til kap. 315, post 60 på Kulturdepartementets budsjett. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kulturdepartementet.

Pensjon i private barnehager – redusert tilskudd og skjermingsordning

Regjeringen foreslår å nedjustere pensjonstilskuddet til private barnehager fra 1. januar 2021. Nedjusteringen innebærer en reduksjon i pensjonspåslaget fra dagens 13 pst. til 11 pst. av kommunens lønnskostnader. Årsaken er at private barnehager i gjennomsnitt har lavere pensjonsutgifter enn de får tilskudd til. For å skjerme barnehager med svak økonomi foreslår regjeringen å innføre en overgangsordning med gradvis reduksjon i pensjonstilskuddet for enkeltstående barnehager. Reduksjonen i pensjonstilskuddet gir en besparelse for kommunene på 351,4 mill. kroner, mens skjermingsordningen innebærer utgifter på 135,6 mill. kroner. Dette gir en nettoeffekt på 215,8 mill. kroner i 2021, og rammetilskuddet reduseres tilsvarende. Uttrekket fordeles etter delkostnadsnøkkelen for barnehage. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Skjerming av utsatte grupper ved nytt egenandelstak

Egenandelstak 1 og 2 for frikort for helsetjenester slås sammen til ett nytt egenandelstak fra 1. januar 2021. For å sette kommunene i stand til å skjerme utsatte grupper som vil kunne få utfordringer med høyere egenbetaling, økes rammetilskuddet med 50 mill. kroner i 2021. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkel for sosialhjelp. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Habiliterings- og avlastningstilbud til barn og unge med nedsatt funksjonsevne

Smitteverntiltakene i forbindelse med utbruddet av covid-19 har gitt økt belastning for pårørende av barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen foreslår å øke rammetilskuddet med 100 mill. kroner som en engangsbevilgning begrunnet med behovet for å gi et godt habiliterings- og avlastningstilbud til barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Midlene gis med en særskilt fordeling (tabell C). Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

*Fylkeskommunene**Overføring av tilskuddsmidler til ikke-statlige flyplasser*

Som varslet i kommuneproposisjonen for 2021 overføres gjenstående tilskuddsmidler til ikke-statlige flyplasser til rammetilskuddet i 2021. Som følge av dette økes rammetilskuddet med 30,6 mill. kroner som fordeles særskilt (tabell C) til Vestland og Trøndelag fylkeskommuner. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Samferdselsdepartementet.

Overføring av kjøp av innenlandske flyruter

Som varslet i kommuneproposisjonen for 2021 overføres budsjettmidler for helikopterruten Værøy–Bodø til rammetilskuddet i 2021. Rammetilskuddet økes med 40,2 mill. kroner som fordeles særskilt (tabell C) til Nordland fylkeskommune. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Samferdselsdepartementet.

Overføring av oppgaver på kulturminneområdet

Som en del av regionreformen overføres det gradvis oppgaver til fylkeskommunen på kulturminne-

området i perioden 2020–2022. I 2021 overføres det midler tilsvarende fire årsverk fra Riksantikvaren, og rammetilskuddet økes derfor med 4,1 mill. kroner. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Klima- og miljødepartementet.

Videreføring av økt lærlingtilskudd

Ved behandlingen av Prop. 127 S (2019–2020) ble rammetilskuddet økt med 170 mill. kroner til en ekstraordinær økning av lærlingtilskuddet høsten 2020. Dette beløpet er korrigert ut av rammetilskuddet sammen med andre ekstraordinære bevilgninger i 2020 knyttet til virusutbruddet (jf. første rad i tabell 6.21). Regjeringen foreslår å videreføre tilskuddet våren 2021. Rammetilskuddet øker som følge av dette med 170 mill. kroner utover korrigert RNB-nivå. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Tilskudd til regional bransjeutvikling

Som ledd i oppfølgingen av regionreformen ble det varslet i kommuneproposisjonen for 2021 at det skal overføres tilskuddsmidler fra ordningen Regional bransjeutvikling, kreativ næring under Norsk kulturråd til fylkeskommunene. Det overføres derfor 11,5 mill. kroner fra Kulturdepartementets budsjett til rammetilskuddet i 2021. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kulturdepartementet.

Karriereveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet – midlertidig lov om tilpasninger i introduksjonsloven

Ved behandlingen av Prop. 127 S (2019–2020) ble rammetilskuddet økt med 10 mill. kroner i tilknytning til bestemmelser om karriereveiledning for deltakere i introduksjonsprogrammet i den midlertidig loven om tilpasninger i introduksjonsloven for å avhjelpe konsekvenser av virusutbruddet. Dette beløpet er korrigert ut av rammetilskuddet sammen med andre ekstraordinære bevilgninger i 2020 knyttet til virusutbruddet (jf. første linje i tabell 6.21). Grunnet kapasitetsutfordringer vil denne karriereveiledningen også foregå i 2021, og som følge av dette økes rammetilskuddet i 2021 med 15,4 mill. kroner utover korrigert RNB-nivå. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Karriereveiledning til deltakere i introduksjonsprogrammet – helårseffekt av endring i 2020

I statsbudsjettet for 2020 ble det bevilget 5,2 mill. kroner for å sette fylkeskommunene i stand til å tilby karriereveiledning til deltakere som kommer inn i introduksjonsprogrammet fra 1. januar 2021. Helårseffekten av tiltaket er 15,4 mill. kroner. Rammetilskuddet økes derfor med ytterligere 10,2 mill. kroner i 2021. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Kompensasjon for økt veibruksavgift på naturgass

I statsbudsjettet for 2021 foreslås det å øke veibruksavgiften på naturgass. Forslaget innebærer økte kostnader for fylkeskommunene knyttet til innkjøp av transporttjenester. Dette kompenseres gjennom en økning i rammetilskuddet på 2 mill. kroner. Se nærmere omtale i Prop. 1 LS (2020–2021) *Skatter, avgifter og toll 2021*.

Kompensasjon for mindreinntekter i kollektivtrafikken

Det foreslås bevilget 1 250 mill. kroner i 2021. Midlene skal dekke tap i den fylkeskommunale kollektivtransporten under koronapandemien. Stortinget har bevilget til sammen 3,1 mrd. kroner i 2020 til kompensasjon for inntektsbortfall i den fylkeskommunale kollektivtransporten som følge av virusutbruddet, jf. Innst. 216 S (2019–2020), Prop. 117 S (2019–2020) og Prop. 127 S

(2019–2020). I tillegg er det fremmet forslag om å bevilge ytterligere 1,5 mrd. kroner i støtte, jf. Prop. 142 S (2019–2020). Summen av dette er korrigeret ut av rammetilskuddet sammen med andre ekstraordinære bevilgninger i 2020 knyttet til virusutbruddet (jf. første rad i tabell 6.21).

Da det er usikkerhet knyttet til virussituasjonen og hvilke smitteverntiltak som vil gjelde i 2021, er også de økonomiske utsiktene til kollektivselskapene usikre. Det foreligger per i dag ikke oppdatert informasjon om inntektsutviklingen til kollektivselskapene. Regjeringen legger derfor opp til å kunne støtte fylkeskommunene med midler ved behov også i 2021. Det legges opp til at midlene utbetales som skjønnsmidler til fylkeskommunene i rater basert på fylkeskommunenes regnskap og oppdaterte prognoser. Dette innebærer at det må foreligge et dokumentert behov for at utbetaling skal skje. Ubrukte midler ved årsslutt går tilbake til statskassen. Se nærmere omtale under kap. 572, post 64 og i Prop. 1 S (2020–2021) for Samferdselsdepartementet.

Null- og lavutslippsferjer

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2020 ble rammetilskuddet økt med 150 mill. kroner knyttet til merutgifter ved anskaffelse av batteridrevne ferjer. Dette var en engangsbevilgning, og rammetilskuddet reduseres derfor med 154,1 mill. kroner i 2021.

Kap. 573 Kommunestruktur

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
60	Kommunesammenslåing		871 786	53 200
	Sum kap. 0573		871 786	53 200

Betegnelsen på budsjettkapittelet var inntil 2020 Kommunereform.

I det videre arbeidet med endring av kommunestruktur legges det til rette for gode og langsiktige økonomiske virkemidler for kommuner som ønsker å slå seg sammen, jf. Stortingets tilslutning til dette i Innst. 393 S (2017–2018).

Post 60 Kommunesammenslåing

Bevilgningen går til engangstilskudd ved sammenslåing som skal gi delvis kompensasjon for

kostnader direkte knyttet til en sammenslåing, jf. inndelingsloven § 15. Tilskuddet beregnes etter en standardisert modell basert på antall innbyggere og antall kommuner som inngår i sammenslåingen. Dette sikrer forutsigbarhet for kommunene og gir administrative besparelser for både kommunene og staten. Minstesatsen for to kommuner med under 15 000 innbyggere som slår seg sammen er 26,6 mill. kroner i 2021. En sammenslåing av to kommuner med 50 000 innbyggere

eller mer gir 53,2 mill. kroner i tilskudd. Tilskuddsbeløpet øker med i overkant av 10 mill. kroner per nye kommune i sammenslåingen

utover dette, jf. tabell 6.22. Dette gjelder også utover en sammenslåing av fem kommuner.

Tabell 6.22 Engangstilskudd ved kommunesammenslåing

Antall kommuner og innbyggere i sammenslåingen	(1 000 kr)			
	Færre enn 15 000 innbyggere	15 000–29 999 innbyggere	30 000–49 999 innbyggere	50 000 innbyggere eller mer
2 kommuner	26 600	37 240	42 560	53 200
3 kommuner	37 240	47 880	53 200	63 840
4 kommuner	47 880	58 520	63 840	74 480
5 kommuner	58 520	69 160	74 480	85 120

Det er ikke knyttet betingelser til bruken av midlene i kommunene. Den nye kommunen skal gi en rapport til departementet med en kortfattet oppstilling av hvordan midlene er disponert.

Det er i 2020 utbetalt 820,4 mill. kroner i reformstøtte til de 43 nye kommunene som ble slått sammen 1. januar 2020 etter vedtak i forrige stortingsperiode.

Budsjettforslag

Som følge av at det ikke vil bli utbetalt reformstøtte i 2021, foreslås det at bevilgningen reduseres til 53,2 mill. kroner i 2021. Dette vil dekke statens forpliktelser ved én større eller to mindre sammenslåinger.

Kap. 575 Ressurskrevende tjenester

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
60	Toppfinansieringsordning, <i>overslagsbevilgning</i>	10 188 647	10 767 694	11 023 904
	Sum kap. 0575	10 188 647	10 767 694	11 023 904

Post 60 Toppfinansieringsordning, overslagsbevilgning

Formålet med ordningen er å legge til rette for at kommunene kan gi et godt tjenestetilbud til mottakere som har krav på omfattende helse- og omsorgstjenester.

Kommunene har ansvaret for å gi helse- og omsorgstjenester til dem som har krav på dette i henhold til helse- og omsorgstjenesteloven. Tjenestene finansieres i hovedsak gjennom kommunenes frie inntekter (skatteinntekter og rammetilskudd). Behovet for ressurskrevende tjenester varierer betydelig mellom kommuner. Det har foreløpig vært vanskelig å finne objektive kriterier i inntektssystemet som kan fange opp denne kostnadsvariasjonen. Det er derfor behov for en egen tilskuddsordning for ressurs-

skrevende tjenester som et supplement til kommunenes frie inntekter.

Tildelingskriterier

Kommunene får refundert deler av utgiftene til tjenester til mennesker som mottar omfattende helse- og omsorgstjenester. Dette kan blant annet gjelde personer med psykisk utviklingshemming, nedsatt funksjonsevne, personer med rusmiddelproblemer og mennesker med psykiske lidelser.

For 2021 foreslås det at kommunene får kompensert 80 pst. av egne netto lønnsutgifter i 2020 til helse- og omsorgstjenester ut over et innslagspunkt på 1 430 000 kroner. Netto lønnskostnader er lønn til ansatte og tilhørende sosiale kostnader, fratrukket øremerkede tilskudd og tilskudd gjennom inntektssystemet. Tilskuddsordningen gjelder for

tjenestemottakere til og med det året de fyller 67 år. For eldre over 67 år fanges deler av utgiftene opp gjennom de ordinære kriteriene i kostnadsnøgkelen for kommunene som ligger til grunn for fordelingen av rammetilskuddet til kommunene.

Oppfølging og kontroll

Kommunen skal oversende innrapporterings-skjema med dokumentasjon til kommunens revisor. Kommunens revisor avgir en revisjonsuttalelse til kommunens krav. Kommunen skal deretter sende endelig innrapporterings-skjema og revisjonsuttalelse til Helsedirektoratet gjennom Altinn. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Helsedirektoratet og Riksrevisjonen kan iverksette kontroll med kommunenes innrapportering innenfor gjeldende lovbestemmelser.

Rapport

Rapport fra Telemarksforskning

Toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester har økt betydelig siden den ble innført i 2004, både i antall tjenestemottakere og i samlede utbetalinger til kommunene. Det er derfor viktig at finansieringsordningen er effektiv og legger til rette for at kommunene kan gi tjenester av god kvalitet. Det er også viktig at finansieringsordningen ikke legger føringer på hvordan tjenestene skal innrettes eller organiseres, og at den ikke hindrer innovasjon i tjenestene.

Departementet lyste i 2019 ut et prosjekt for å få mer kunnskap om mulige insentivvirkninger av toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester. I prosjektet skulle det gjennomføres en analyse av om regelverk og utformingen av ordningen påvirker omfanget av tjenester, innretningen av tjenestetilbudet, organiseringen av tjenestene og om det er eventuelle andre virkninger av ordningen. Det skulle også vurderes om det kan gjøres endringer i regelverk og utforming av ordningen, for å motvirke eventuelle uheldige virkninger, og som legger til rette for at kommunene kan gi tjenester av god kvalitet. Telemarksforskning ble tildelt prosjektet etter en anbudskonkurranse, og leverte en rapport i februar 2020.

For å svare på problemstillingene har Telemarksforskning gjennomført kvalitative og kvantitative analyser. Datagrunnlaget for rapporten er i hovedsak intervjuer med informanter i seks kommuner. Kvantitative data er brukt for å beskrive ordningene.

Telemarksforskning finner ikke grunnlag for å si at økonomiske insentiver dominerer beslutnin-

ger ved tildeling og produksjon av tjenester i kommunene.

Når det gjelder spørsmålet om toppfinansieringsordningen påvirker organiseringen av tjenestetilbudet og hva slags tjenester som gis, viser kommunene i Telemarksforskings utvalg til annet regelverk og andre faktorer som påvirker kommunenes tilbud, og at toppfinansieringsordningen ikke har like stor betydning i denne sammenheng. Telemarksforskning argumenterer med at de ressurskrevende tjenestemottakernes behov og rettigheter utløser så omfattende tjenester at finansieringsordningen i liten grad gir kommunene ytterligere insentiver til å øke omfanget av tjenester. Det er heller ikke funnet klare tegn til svekkede insentiver for kostnadseffektivitet.

Telemarksforskning finner alt i alt få tegn til at toppfinansieringsordningen påvirker omfang, innretning eller organisering av tjenester i en retning som går på tvers av regelverk, helsefaglige vurderinger eller effektivitet. Telemarksforskning mener ordningens betydning for ressursfordeling mellom kommuner synes å være viktigere. De mener at toppfinansieringsordningen sikrer at kommuner med mange ressurskrevende mottakere også har ressurser til andre mottakere og innbyggere.

Tilskudd for 2020

Tilskuddet for 2020 refunderer kommunenes utgifter for 2019. Tilskuddet til de kommunene som tilfredsstilte kriteriene for tilskudd, ble fordelt av Helsedirektoratet i juli 2020. Det ble utbetalt 10 526,5 mill. kroner. Dette er 241,2 mill. kroner eller rundt 2,2 pst. lavere enn saldert budsjett for 2020. Utbetalingene i 2020 økte med rundt 3,3 pst. nominelt sammenliknet med utbetalingene i 2019. Dette tilsvarer om lag uendret reelt nivå på utbetalingene fra 2019 til 2020. Tallene fra Helsedirektoratet for 2020 viser at 8 140 ressurskrevende tjenestemottakere var omfattet av ordningen. Dette er omtrent samme nivå som i 2019. De kommunene som deltok i forsøket med statlig finansiering av omsorgstjenesten er ikke inkludert i tallene.

Ekstra tilskudd til mindre kommuner med stort antall mottakere

I forbindelse med behandlingen av kommuneproposisjonen for 2021 fattet Stortinget følgende anmodningsvedtak:

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte belyse og legge til rette for mekanismer i toppfinansier-

ingsordningen for ressurskrevende tjenester i kommunene, som ivaretar mindre kommuner med stort antall brukere av ressurskrevende tjenester.»

Det er enkelte kommuner som har spesielt høye utgifter til ressurskrevende tjenester. For å fange opp kommuner med spesielt høye utgifter per innbygger, foreslås det at skjønnsrammen økes med 30 mill. kroner, jf. kap. 571, post 64.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 11 023,9 mill. kroner i 2021. Dette er en økning på 256,2 mill. kroner fra saldert budsjett for 2020.

Forslaget til bevilgning for 2021 tar utgangspunkt i faktisk utbetaling av ordinære krav for

2020 på 10 526,5 mill. kroner. Utgiftene i 2020 er framskrevet til 2021 på grunnlag av gjennomsnittlig underliggende vekst i ordningen fra 2016 til 2019 som var på om lag 6,0 pst. Refusjon for utgifter til ressurskrevende tjenestemottakere i kommuner som er med i forsøket med statlig finansiering av omsorgstjenester er ikke inkludert, men er i sin helhet ført på kap. 761, post 65 på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Innslagspunktet foreslås økt til 1 430 000 kroner. Dette er en økning ut over det som følger av anslått lønnsvekst for 2020 på 46 000 kroner, og tilsvarer isolert sett en reduksjon av bevilgningen på 300 mill. kroner. Økningen i innslagspunktet må ses i sammenheng med sterk utgiftsvekst i toppfinansieringsordningen de senere år.

Kap. 577 Tilskudd til de politiske partier

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	8 038	8 600	8 739
70	Sentrale organisasjoner	324 072	322 462	311 821
71	Kommunale organisasjoner	33 061	33 592	34 667
73	Fylkesorganisasjoner	73 362	73 402	75 751
75	Fylkes ungdomsorganisasjoner	21 362	21 803	22 501
76	Sentrale ungdomsorganisasjoner	8 214	8 215	8 478
Sum kap. 0577		468 109	468 074	461 957

Tilskudd til politiske partier skal bidra til å nå målet om at de registrerte politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver.

Tildelingskriterier

Alle registrerte politiske partier som har søkt og oppfyller kravene i partiloven, mottar i utgangspunktet økonomisk støtte. Statlig partistøtte gis til registrerte politiske partier på nasjonalt, fylkeskommunalt og kommunalt nivå som har oppnådd stemmer ved foregående valg. På grunnlag av morpartiets stemmeandel, gis det også støtte til politiske partiers ungdomsorganisasjoner på nasjonalt og fylkeskommunalt nivå.

Oppfølging og kontroll

Etter partiloven § 10 skal ikke myndighetene føre kontroll med partienes disponering av støtten. Det skal heller ikke knyttes betingelser til offentlig partistøtte som kan komme i konflikt med de politiske partienes selvstendighet og uavhengighet.

Kap. 5 i partiloven gir Partilovnemnda myndighet til å kontrollere at partiene overholder finansieringsbestemmelsene i loven. Ved brudd på regelverket kan nemnda foreta hel eller delvis avkorting i støtten for ett år av gangen.

De administrative oppgavene med partiloven forvaltes av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Fylkesmannen i Vestland. Statistisk sentralbyrå (SSB) henter inn, behandler og offentliggjør informasjon om partienes

finansielle forhold. Partilovnemnda er tillagt det overordnede myndighetsansvaret for enkelt-saker etter loven.

Rapport

Partilovnemnda videreførte i 2019 en streng håndheving av partienes plikt til å innrapportere regnskapsdata. I 140 tilfeller der rapporteringen ikke var i samsvar med loven, ble statlig partistøtte helt eller delvis tilbakeholdt for ett år. I alt 31 partier eller partiledde fikk vedtak om formell advarsel for brudd på partilovens frist for innberetning av bidrag mottatt i valgår. I tillegg fikk fem partiledde vedtak om avkorting for gjentatte brudd på nevnte frist.

Partirevisjonsutvalget gjennomførte høsten 2018 rutinekontroll av 35 tilfeldig utvalgte partier og partiledde. Våren 2019 ble disse partileddene fulgt opp av Partilovnemnda.

Partiportalen benyttes i dag av ca. 3 200 partiledde og er det sentrale verktøyet i kommunikasjonen mellom det offentlige og partiene om alle forhold som berører partiloven. Portalen har vært driftet stabilt i 2019 av Fylkesmannen i Vestland. I samråd med SSB, Partilovnemnda og partiene er funksjonaliteten utvidet, blant annet for å gjøre omstillinger som følge av kommune- og regionreformen enklere å følge opp.

SSB, Fylkesmannen i Vestland, Partilovnemnda og Kommunal- og moderniseringsdepartementet avholdt i 2019 fire informasjonsmøter for alle politiske partier på sentralt, fylkeskommunalt og kommunalt nivå.

SSB gjorde innberetningsskjemaet for regnskapsåret 2019 tilgjengelig 26. mars 2020. Totalt 3 149 partiledde er rapporteringspliktige i 2020. Av disse vil 332 partiledde utgå i neste års rapportering. Dette som følge av kommune- eller fylkes-sammenslåing.

På grunn av virusutbruddet ble lovens frist for å rapportere om egen økonomi utvidet til 15. september 2020. Ved lovens ordinære frist 1. juni 2020, hadde 70,9 pst. av partileddene rapportert.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker blant annet utgifter til drift av Partilovnemnda, Partirevisjonsutvalget, Partiportalen, Fylkesmannen i Vestland, Fylkesmennenes fellesadministrasjon, Statistisk sentralbyrås innrapporteringssystem og Partiregisteret som drives av Registerenheten i Brønnøysund.

Inkludert prisjustering og reduksjon som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsrefor-

men, foreslås det en bevilgning på 8,7 mill. kroner i 2021.

Post 70 Sentrale organisasjoner

Bevilgningen er øremerket registrerte politiske partier på nasjonalt nivå og fordeles med 90 pst. til stemmestøtte og 10 pst. til grunnstøtte. Departementet utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver stortingsvalgperiode. Stemmestøtte fordeles som en fast sats per stemme beregnet på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra foregående stortingsvalg. Grunnstøtte utbetales til partiets hovedorganisasjon dersom partiet fikk minst 2,5 pst. oppslutning på landsbasis eller vant minst ett mandat ved foregående stortingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Bevilgningen foreslås redusert med 20 mill. kroner. Nedjusteringen må ses i sammenheng med at nivået på partistøtten er høy i internasjonal sammenheng, og at det har vært en betydelig vekst i ordningen siden den ble innført i 1970.

Som følge av prisjustering og uttrekk av gevinster i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen øker bevilgningen med 9,5 mill. kroner.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen med 10,6 mill. kroner til 311,8 mill. kroner i 2021.

Post 71 Kommunale organisasjoner

Bevilgningen er øremerket partilag under registrerte politiske partier og fordeles med 90 pst. til stemmestøtte og 10 pst. til grunnstøtte. Det er et krav om at kommunepartiet må ha en organisasjon i den respektive kommunen for å få støtte. Fylkesmannen i Vestland utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver kommunestyrevalgperiode.

Stemmestøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra foregående kommunestyrevalg.

Grunnstøtte bevilges til partienes kommuneorganisasjoner dersom partiet fikk minst 4 pst. oppslutning i kommunen eller vant minst ett mandat ved foregående kommunestyrevalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Det foreslås en bevilgning på 34,7 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering.

Post 73 Fylkesorganisasjoner

Bevilgningen er øremerket fylkeslag under registrerte politiske partier og fordeles med 90 pst. til

stemmestøtte og 10 pst. til grunnstøtte. Det er et krav om at fylkeslaget må ha en organisasjon i det respektive fylket for å få støtte. Fylkesmannen i Vestland utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode.

Stemmestøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra foregående fylkestingsvalg.

Grunnstøtte bevilges til partienes fylkesorganisasjoner dersom partiet fikk minst 4 pst. oppslutning i fylket eller vant minst ett mandat ved foregående fylkestingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Det foreslås en bevilgning på 75,8 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering.

Post 75 Fylkesungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles til partier med fylkesungdomsorganisasjon i samsvar med det antallet

stemmer som morpartiet fikk ved foregående fylkestingsvalg. Fylkesmannen i Vestland utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode.

Det foreslås en bevilgning på 22,5 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering.

Post 76 Sentrale ungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles i samsvar med morpartiets del av det totale antallet stemmer ved foregående stortingsvalg som gikk til partier med sentral ungdomsorganisasjon. Departementet utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver stortingsvalgperiode.

Det foreslås en bevilgning på 8,5 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering.

Kap. 578 Valgdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	107 306	57 436	111 201
70	Informasjonstiltak	5 033		5 537
	Sum kap. 0578	112 339	57 436	116 738

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn til ansatte, husleie, andre faste driftsutgifter og ekstraordinære utgifter knyttet til valggjennomføringen for Valgdirektoratet. Valgdirektoratet har det operative ansvaret for valggjennomføring på statlig nivå.

Direktoratet hadde 29 avtalte årsverk i 2019. Aktivitetene i 2019 var i stor grad gjennomføring av kommunestyre- og fylkestingsvalg. Direktoratet har avholdt opplæringskonferanser for alle landets kommuner og fylkeskommuner, driftet og forvaltet valgadministrasjonssystemet EVA og gitt bruker støtte til kommuner og fylkeskommuner. Direktoratet har også produsert og sendt ut materiell til valget og gitt informasjon til velgerne.

Budsjettforslag

Det foreslås en økning i bevilgningen på 53,8 mill. kroner til 111,2 mill. kroner, inkludert prisjustering og reduksjon som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen. Økningen må ses i lys av at det er valgår i 2021. Direktoratets hovedaktiviteter i 2021 vil blant annet være rettet mot tilrettelegging for valggjennomføring i 2021 og forvaltning og videreutvikling av det elektroniske valgadministrative systemet EVA.

Post 70 Informasjonstiltak

Tilskuddsordningen skal bidra til å øke de stemmeberettigedes kunnskap om valget og/eller øke valgdeltakelsen.

Ved stortingsvalget i 2019 fordelte Valgdirektoratet tilskudd på til sammen 5 mill. kroner. Totalt 13 organisasjoner og andre aktører mottok

tilskudd. Tiltakene som har fått støtte er blant annet valginformasjon for utviklingshemmede, informasjonsfilmer og radioinnslag for innsatte i norske fengsler, kampanjer rettet mot ungdom på sosiale medier, valgavis for personer med lese- og

skriveutfordringer og informasjonstiltak rettet mot kvinner og unge jenter med minoritetsbakgrunn.

Som følge av at det skal avholdes valg foreslås det en bevilgning på 5,5 mill. kroner i 2021.

Kap. 579 Valguttgifter

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	10 437	11 662	11 780
	Sum kap. 0579	10 437	11 662	11 780

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen går til å dekke departementets utgifter knyttet til lønn, utredning og analyse, evaluering, valgobservasjon og regelverksutvikling på valgområdet, samt oppfølging av Valgdirektoratet. Departementet mottok 27. mai 2020 NOU 2020: 6

Frie og hemmelige valg med forslag til ny valglov. Oppfølgingen av utredningen vil i hovedsak finansieres gjennom denne posten.

Det foreslås en bevilgning på 11,8 mill. kroner i 2021, inkludert prisjustering og reduksjon som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Kap. 5616 Kommunalbanken AS

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
85	Aksjeutbytte	481 000	510 000	588 000
	Sum kap. 5616	481 000	510 000	588 000

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 85 redusert med 510 mill. kroner til 0 kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Post 85 Aksjeutbytte

Kommunalbanken AS er heleid av staten og gir lån til investeringsformål til kommuner, fylkeskommuner, kommunale foretak, interkommunale selskap og andre selskap som utfører kommunale oppgaver. For nærmere informasjon om Kommunalbankens virksomhet vises det til selskapets årsrapport og Statens eierberetning for 2019.

Begrunnelsen for statens eierskap i Kommunalbanken AS er å legge til rette for finansiering for kommunesektoren. Statens mål som eier er høyest mulig avkastning over tid.

Avkastningskravet for Kommunalbanken fastsettes for en periode på tre år. Avkastningskravet defineres som den forventede avkastningen staten

kunne ha oppnådd ved en alternativ plassering med tilsvarende risiko. Kravet er stilt i forhold til den avkastningen selskapet har på egenkapitalen etter skatt. For perioden 2019–2021 er avkastningskravet satt til 8 pst. av verdijustert egenkapital.

Aksjeutbytte settes normalt til en gitt andel av Kommunalbankens verdijusterte egenkapital, maksimalt 75 pst. av årsresultatet etter skatt. Procentsatsen bør utgjøre om lag halvparten av avkastningskravet.

I statsbudsjettet for 2020 var det bevilget aksjeutbytte fra Kommunalbanken på 510 mill. kroner. Ved behandlingen av Prop. 117 S (2019–2020) vedtok Stortinget å redusere bevilgningen til null, jf. Innst. 360 S (2019–2020).

Budsjettforslag

Aksjeutbytte for regnskapsåret 2020, som bevilges på statsbudsjettet for 2021, foreslås satt til 588 mill. kroner. Ved beregning av aksjeutbytte er det tatt hensyn til at Kommunalbankens aksjekapital er økt med 750 mill. kroner, jf. Prop. 67 S og Innst. 216 S (2019–2020).

Andre saker

Søknad om deling av Troms og Finnmark fylkeskommune

Troms og Finnmark fylkeskommune har sendt søknad til Kommunal- og moderniseringsdepartementet om at det settes i gang utredning av deling av fylkeskommunen. Det er Stortinget som fatter vedtak om deling av fylkeskommuner, jf. inndelingsloven § 5.

Det følger av inndelingsloven at fylkeskommuner har rett til å ta slikt initiativ. Det følger videre at departementet avgjør om det skal settes i gang utredning på grunnlag av initiativet.

Stortinget vedtok 8. juni 2017 at Finnmark og Troms fylkeskommuner skulle slås sammen fra 1. januar 2020. Etter det har Stortinget behandlet representantforslag om å reversere sammenslåingsvedtaket høsten 2018 og høsten 2019, uten at forslagene fikk flertall. Stortinget behandlet sist sammenslåingen i mai 2020, da det behandlet et representantforslag om blant annet at «*Stortinget ber regjeringen innlede en dialog med Troms og Finnmark fylkeskommune og etablere en mekanisme der fylkeskommunen skal få innvilget søknad om å oppheve vedtaket om tvangssammenslåing og*

inndeling i de tidligere fylkene.» Forslaget fikk ikke flertall.

Vedtaket om sammenslåing bygget på en utredning og tilråding, som ble presentert i Prop. 128 S (2016–2017). Se også Innst. 422 S (2016–2017). Fylkeskommunen har nå eksistert i under ett år, og det er etter departementets vurdering ingen nye momenter i saken. Argumenter mot sammenslåing, blant annet lokal motstand, har vært kjent siden før sammenslåingsvedtaket. På denne bakgrunn mener departementet at spørsmålet om deling av Troms og Finnmark fylkeskommune er tilstrekkelig utredet og at det ikke er grunn til å sette i gang ytterligere utredning nå.

Departementet tilrår at sammenslåingen av Troms og Finnmark fylkeskommune opprettholdes i tråd med Stortingets tidligere vedtak. Vedtaket om sammenslåing bygget blant annet på at «*Troms og Finnmark har et interessefellesskap som bør avspeiles i én fylkeskommune som kan støtte opp under utviklingen for innbyggere og virksomheter. Sammenslåing og felles perspektiv i dette området kan styrke kraften og mobiliseringen i utviklingsarbeidet.*» Videre at «*Finnmark og Troms vil bli et fylke med forutsetninger for utvikling langs mange dimensjoner og på flere områder. En sammenslåing kan forsterke samspillet og dynamikken mellom byene, mindre steder og distriktene i Troms og Finnmark*», jf. Prop. 128 S (2016–2017). Som nevnt har den nye sammenslåtte fylkeskommunen eksistert i under ett år. Det har vært en krevende prosess for alle de nye fylkeskommunene å finne sin form, og fylkeskommunene bør nå få ro til å utvikle organisasjonene videre og til å levere gode tjenester til innbyggerne.

Programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg

Utgifter under programkategori 13.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
581	Bolig- og bomiljøtiltak	4 110 382	3 348 639	3 350 603	0,1
585	Husleietvistutvalget	30 023	30 821	35 859	16,3
587	Direktoratet for byggkvalitet	155 197	156 107	147 194	-5,7
2412	Husbanken	17 540 653	15 272 694	18 508 155	21,2
	Sum kategori 13.80	21 836 255	18 808 261	22 041 811	17,2

Inntekter under programkategori 13.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3585	Husleietvistutvalget	1 615	1 915	1 822	-4,9
3587	Direktoratet for byggkvalitet	40 969	41 108	39 110	-4,9
5312	Husbanken	13 430 562	12 782 663	12 826 514	0,3
5615	Husbanken	3 035 364	3 386 000	1 820 000	-46,2
	Sum kategori 13.80	16 508 510	16 211 686	14 687 446	-9,4

Ansvarsområder

Staten sørger for gode rammer for bolig- og bygningssektoren gjennom å utvikle og forvalte regelverk, økonomiske ordninger og kunnskap. Det er kommunene som iverksetter bolig- og bygningspolitikken lokalt, mens det i hovedsak er private som prosjekterer, bygger, finansierer, selger, forvalter og vedlikeholder bolig- og bygningsmassen.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal bidra til at vanskeligstilte på boligmarkedet kan skaffe seg en egnet bolig og beholde den. Departementet har også ansvaret for regelverk og andre virkemidler som skal fremme god byggkvalitet og effektive prosesser i byggesaker. Departementet har ansvaret for plan- og bygningsloven. Lovens plandel er omtalt under programkategori

13.90. I tillegg har departementet ansvar for blant annet borettslagsloven, eierseksjonsloven og husleieloven.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet samarbeider med flere departementer for å sikre en helhetlig bolig- og bygningspolitikk. Departementet har tre underliggende virksomheter som er faginstanser på sine områder: Husbanken, Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) og Husleietvistutvalget (HTU).

Husbanken iverksetter regjeringens bolig sosiale politikk gjennom økonomiske virkemidler som bostøtte, tilskudd og lån. Husbanken legger også til rette for kunnskapsutvikling og kompetanseoverføring til kommuner, frivillig sektor, byggsektoren og andre. I tillegg forvalter Husbanken tilskuddsordninger for andre departementer. Selv

om det er kommunene som har hovedansvaret for å bistå vanskeligstilte på boligmarkedet, skal statlige aktører sikre gode rammebetingelser. Husbanken støtter opp om kommunenes arbeid både faglig og økonomisk. Frivillige organisasjoner og bruker- og interesseorganisasjoner er viktige samarbeidspartnere.

DiBK er et nasjonalt kompetansesenter på bygningsområdet og sentral myndighet på flere områder innenfor bygningsdelen av plan- og bygningsloven. DiBK er tilsynsmyndighet for byggevaremarkedet og har ansvar for den sentrale godkjenningsordningen for foretak med ansvarsrett. Direktoratets arbeid er rettet mot kommunene, aktørene i byggeprosessen, byggevaremarkedet og publikum. Regelverket har stor betydning for blant annet boligbyggingen, og DiBK skal ha innsikt i hvordan regelverket virker.

HTU er et tvisteløsningsorgan som kan behandle alle typer tvister om leie av bolig etter husleielovene i Oslo og Trøndelag, og utvalgte kommuner i Viken og Vestland. Forlikrådet behandler ikke slike saker i områder HTU dekker. HTU kan behandle saker i hele landet dersom forbrukere fremmer sak mot profesjonelle utlei-ere (næringsdrivende). HTU gir også informasjon og veiledning om husleielovene, og besvarer spørsmål fra utlei-ere og leiere.

Utviklingstrekk og utfordringer

Utviklingen i bolig- og byggemarkedet

Svakere økonomisk utvikling som følge av virusutbruddet og smittevernstiltak har ikke påvirket prisutviklingen i boligmarkedet. Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) økte boligprisene med 1,1 pst. fra 1. kvartal til 2. kvartal 2020. Sammenlignet med 2. kvartal i 2019 har det vært en prisøkning på 2,3 pst. Prisveksten var sterkest i Vestfold og Telemark og Viken utenom Akershus. I disse regionene var prisveksten fra 2. kvartal 2019 til 2. kvartal 2020 på 4,6 pst. På tross av svakere økonomisk utvikling i Norge og internasjonalt, viser prognosene fra de fleste miljøene økte boligpriser fremover. Dette skyldes i hovedsak rekordlavt rentenivå, og forventning om vedvarende lavt rentenivå, som igjen øker husholdningens investeringsvilje.

Tall fra SSB viser at boligbyggingen har ligget på et høyt nivå de siste årene. I 2016 og 2017 lå antall igangsettelsestillatelser på henholdsvis det høyeste og nest høyeste nivået målt siden 1982. I 2018 og 2019 gikk antallet igangsettelsestillatelser noe ned i forhold til den foregående perioden, men nivået var fortsatt relativt høyt. I 2019 ble det

gitt igangsettelsestillatelser til 31 600 boliger. Fra januar til juli 2020 er det gitt igangsettelsestillatelser til om lag 16 800 boliger over hele landet. Dette er 13,4 pst. lavere enn samme periode i fjor. Prognosesenteret anslår at det vil bli igangsatt 25 000 boliger både i 2020 og 2021. Etterspørselen etter næringsbygg antas også å falle i tiden fremover. Prognosesenteret anslår et fall i bygging av yrkesbygg på 15,6 pst. i 2020, men økning på 6,7 pst. fra 2020 til 2021.

I byggsektoren har det vært usikkerhet rundt aktivitetsnivået grunnet virusutbruddet. Økt økonomisk usikkerhet og høy arbeidsledighet påvirker generelt nyboligsalg og investeringsbeslutninger. Nyboligsalget fikk en kraftig nedgang umiddelbart etter de mest inngripende smittevernstiltakene. Siden har dette bildet endret seg, med en oppgang i nyboligsalget sommeren 2019.

Byggereglene skal balansere flere samfunnshensyn

Kravene til bygg og byggeprosesser er komplekse. Regelverket er omfattende og skal balansere flere samfunnshensyn, som sikkerhet, miljø og tilgjengelighet. Byggereglene må ta inn over seg fremtidige utfordringer. Boliger og bygg skal være tilpasset en aldrende befolkning og klima- og miljøutfordringene vi står overfor, som for eksempel stadig økende nedbør og overvann. Det er også viktig at samfunnet opprettholder tillit til bygningsmyndighetene og til de ordninger som skal sikre kvalitet og likebehandling i byggevirksomheten.

Et brukerrettet og forutsigbart regelverk vil legge til rette for mer effektiv saksbehandling, økt produktivitet og færre byggfeil. Behovet for effektive, digitale løsninger er stort både i næringen og hos den enkelte forbruker. Sentrale og lokale myndigheter og næringen tar denne utfordringen på alvor, og har kommet langt i utviklingen av digitale søknads- og saksbehandlingsløsninger. Ved utgangen av 2019 hadde 184 kommuner anskaffet fagsystem for digital byggesaksbehandling, en økning på 54 kommuner siden 2018.

Vanskeligstilte på boligmarkedet må få hjelp

Selv om de fleste bor godt i Norge i dag, gjelder ikke dette alle. Vanskeligstilte på boligmarkedet er personer og familier som på egenhånd ikke klarer å skaffe seg eller beholde en god bolig i et godt bomiljø. Disse kan være uten egen bolig, stå i fare for å miste boligen sin eller bo i uegnet bolig eller bomiljø.

Dårlige boforhold, eller å være bostedsløs, har negative konsekvenser både for den enkelte og

for samfunnet. Det blir vanskeligere å ta imot og ha nytte av helse-, omsorgs- og velferdstjenester, ta utdanning og delta i arbeidslivet. En utrygg bosituasjon kan gjøre integrering vanskeligere og forsterke helsemessige og sosiale problemer.

SSB anslår at rundt 3,5 pst. av befolkningen (179 000 personer) var vanskeligstilte på boligmarkedet i 2019. Det var i overkant av 4 000 flere enn i 2018, og 22 000 flere enn i 2015, da SSB for første gang presenterte slike tall. I beregningen av hvem som er vanskeligstilte på boligmarkedet legger SSB til grunn husholdninger med lavinntekt, og som i tillegg bor trangt og/eller har høy gjeldsbelastning. Om lag én tredjedel (60 000 personer) var vedvarende vanskeligstilte i 2019. Det vil si at de også ble registrert som vanskeligstilte i

2017 og 2018. Det var ca. 4 500 flere enn antall registrerte i 3-årsperioden 2016–2018. Økningen må blant annet sees i sammenheng med høy innvandring i perioden. Enslige forsørgere, innvandrere og store barnefamilier er overrepresentert blant vanskeligstilte på boligmarkedet.

Hjemmet har fått en ny og utvidet funksjon under virusutbruddet. Smittevernstiltakene medførte at boligen ble en felles arena for barnepass, skoleundervisning, arbeid og fritid. For mange husholdninger medførte også virusutbruddet inntektsreduksjon eller inntektsbortfall, og en akutt vanskelig økonomisk situasjon. Selv om brede lag av befolkningen er berørt av følgene av virusutbruddet, viste analyser fra SSB at personer med lav inntekt og lav utdanning er mer utsatt enn andre.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.23 Mål for programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg

1. Sikre, miljøvennlige og tilgjengelige boliger og bygg
2. Effektiv ressursbruk i byggeprosessen
3. Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig

Mål 1 Sikre, miljøvennlige og tilgjengelige boliger og bygg

God byggkvalitet handler først og fremst om at boliger og bygg er sikre og miljøvennlige. I tillegg er god tilgjengelighet i bolig- og bygningsmassen viktig. Byggteknisk forskrift stiller minimumskrav til kvaliteter i bygg slik at viktige forbruker- og samfunnsinteresser ivaretas. I tillegg bruker staten økonomiske virkemidler for å fremme gode kvaliteter utover minimumskravene. Regjeringen vil bidra til at boliger og bygg kan imøtekomme fremtidige behov som følger av demografiske endringer, miljøutfordringer og klimaendringer. Gjennom bruk av miljøvennlige materialer og byggemetoder kan byggsektorens totale ressurs- og energibruk reduseres.

Rapport, strategier og tiltak

Utbyggerne følger tekniske krav og bygger med de kvaliteter boligkjøpere vil ha. Regjeringen tar sikte på at energikravene i TEK17, som allerede er strenge, skal utvikles videre som følge av blant annet klimaforliket. Det er en rekke hensyn som må vurderes når energikravene skal videreutvikles, som blant annet byggekostnader, driftskostnader, miljøkonsekvenser, energikravenes påvirk-

ning på øvrige byggkvaliteter og samspillet med energisystemet.

Staten stimulerer også til byggkvalitet gjennom lån og tilskudd. Lån til boligkvalitet gis til oppføring av enten miljøvennlige boliger eller livsløpsboliger. Lånet skal bidra til at det bygges boliger av bedre kvalitet enn det som ellers ville blitt bygget, og på den måten gjøre at boligsektoren i større grad bidrar til å løse samfunnsutfordringene innen miljø og en aldrende befolkning. Lån til miljøvennlige boliger bidrar til å redusere miljøpåvirkningen og til utvikling av miljøvennlige boliger og byggemetoder. Lån til livsløpsboliger bidrar til at flere kan bli boende hjemme lenger, ved å legge til rette for at personer med funksjonsnedsettelse kan bo i egen bolig, leve aktive liv og være selvhjulpne. Boligene skal blant annet være forberedt for installasjon og ettermontering av velferds- og smarthusteknologi. Dette gir et bredere boligtilbud tilpasset en aldrende befolkning. Ny forskrift om lån fra Husbanken trådte i kraft 1. januar 2020. Miljø- og tilgjengelighetskravene er spisset, og måloppnåelsen har økt. I tillegg inneholder forskriften en forsøkshjemmel. Dette gir fleksibilitet og fremmer nytenkning i fremskaffelsen av miljøvennlige og tilgjengelige boliger.

Kriteriene for lån til eksisterende boliger er uendret, og det gis lån til tiltak innen energieffek-

tivisering og tilgjengelighet. Den nye forskriften bidrar til et enklere og tydeligere regelverk for Husbankens lån, og legger til rette for en mer brukervennlig og digitalisert saksbehandling.

I 2019 ble det gitt tilsagn om lån fra Husbanken til oppføring og oppgradering av 4 877 boliger for 5,4 mrd. kroner. Det ble gitt tilsagn om grunnlån til oppføring av 3 390 boliger. 59 pst. av disse boligene tilfredsstilte kvalitetskrav innenfor både energi og tilgjengelighet utover kravene i byggeteknisk forskrift. Av de 1 487 boligene som fikk grunnlån til oppgradering, tilfredsstilte 45 pst. av boligene kravene til energi og 55 pst. kravene til både energi og tilgjengelighet. Det ble gitt grunnlån til 93 boliger i forbilde- og pilotprosjekter. Se også omtale av Husbankens låneramme under kap. 2412, post 90.

Husbanken forvalter også tilskudd til heis og tilstandsvurdering. Tilskudd til heis skal bidra til å øke tilgjengeligheten i boliger, mens tilskudd til tilstandsvurdering skal fremme energieffektive løsninger i eksisterende boliger og bygg. Se nærmere omtale av tilskuddet under kap. 581, post 75.

Mål 2 Effektiv ressursbruk i byggeprosessen

Regjeringen vil fortsette å forenkle plan- og bygningsloven og tilhørende forskrifter. Målet er raske, enklere og rimeligere byggeprosesser. Digitalisering er et viktig verktøy for å oppnå dette. Regjeringen vil fortsette å stimulere til selvbetjeningsløsninger for søknader om byggetillatelse, at kommunikasjon i byggektoren går digitalt og at byggesøknader automatisk sjekkes mot gjeldende regelverk.

Enkelt og tilgjengelig regelverk, økt kompetanse, kontroll og offentlig tilsyn skal bidra til gode bygg og seriøsitet i byggenæringen.

Rapport, strategier og tiltak

Enklere regelverk

Forslag om å forenkle og tydeliggjøre bestemmelsene i plan- og bygningslovens kapittel 31 om tiltak på eksisterende byggverk har vært på høring. Målet er at det skal bli enklere, rimeligere og mer forutsigbart for bolig- og bygningsseiere å endre byggene sine. Det tas sikte på å fremme et lovforslag for Stortinget innen utgangen av 2020.

Departementet har også sendt på høring forslag om å unnta flere terrasser og tilbygg fra kravet om søknadsplikt i plan- og bygningsloven. Målet er at det skal bli enklere og billigere å bygge terrasser og tilbygg på egen eiendom. Dette frigjør ressurser i kommunen, i tillegg til at

innbyggerne får større frihet til å gjøre tiltak på egen eiendom.

Utbyggingsavtaler er et virkemiddel for finansiering av offentlig infrastruktur og et viktig redskap for realisering av vedtatte arealplaner. Slike avtaler, som inngås mellom kommuner og utbyggere, kan innebære at utbygger er med på å finansiere nødvendig offentlig infrastruktur. Departementet har satt i gang et arbeid med å vurdere dagens regelverk, blant annet ulike finansieringsmodeller som øker forutsigbarheten og tidsbruken for utbyggeren og ressursbesparelse for kommunene.

Fulldigital byggesaksprosess

Et av satsingsområdene til DiBK er å bidra til at byggesaksprosessen blir digital. Det innebærer en digital søknadsløsning for innbyggerne og et digitalt system for kommunenes søknadsbehandling.

Ved hjelp av Fellestjenester BYGG vil alle digitale byggesøknader komme inn til kommunene i et felles format og utseende, uavhengig av hvilket søknadssystem som er valgt. Fellestjenester BYGG tilbyr automatisk kontroll av en byggesøknad før innsending til kommunen. Dette skal gi flere korrekte og fullstendige søknader, og bidra til mer effektiv, forutsigbar og standardisert saksbehandling av byggesøknader. I dette arbeidet tilrettelegger DiBK for digital bruk av regelverket, mens næringen har utviklet sluttbrukerløsningene for søknadene. Seks tjenesteleverandører tilbyr nå digitale byggesøknadsløsninger og to leverandører tilbyr system for digital nabovarsel. Alle typer byggesøknader er nå dekket, både rammetillatelse, ett-trinn søknader og søknader for privatpersoner.

eByggesak er en standard kravspesifikasjon for støtteverktøy for digital byggesaksbehandling i kommunene. Tre leverandører leverer system til kommunene for eByggesak, og 184 kommuner har hittil anskaffet fagsystem for byggesaksbehandling etter denne standarden. Systemene skal integreres med mange kommunale system og nye arbeidsformer skal innføres. Gevinstene forutsetter at systemene er på plass, og DiBK har derfor i 2020 prioritert arbeidet med å støtte kommunene i dette arbeidet.

ByggSøk har vært statens løsning for elektroniske byggesøknader siden 2003. Teknologien har utviklet seg mye på disse årene, og dagens nye løsninger gir helt andre muligheter og gevinster for alle brukere som har med byggesaken å gjøre. Det er besluttet at ByggSøk stenges for nye byg-

gesøknader 1. oktober 2020. Systemet vil holdes åpent for avslutning av pågående saker frem til 31. desember 2021. Pågående saker kan også overføres til de nye søknadssystemene.

En god og effektiv søknadsløsning krever at brukerne får tilgang til grunndata med riktig kvalitet. Dette kan være matrikkeldata, plandata, temadata og historiske data. Prosjektet GeoLett har gått over 3 år. Målet for prosjektet har vært å gjøre disse grunndataene tilgjengelig for bruk i selvbetjente byggesaksløsninger. Arbeidet fortsetter og er viktig for det øvrige digitaliseringsarbeidet. For nærmere omtale av Fellestjenester bygg og GeoLett se Prop. 1 S (2019–2020).

Virusutbruddet har ført til at flere aktører innenfor planleggings- og prosjekteringsfasen av byggeprosjekter har færre oppdrag og har permittert ansatte. For å benytte ledig kapasitet og kompetanse i bygge- og eiendomsnæringen, og samtidig intensivere digitaliseringsarbeidet, ble det bevilget 20 mill. kroner i 2020 til tre pilotprosjekter som på ulik måte skal bidra til ytterligere digitalisering av plan- og byggesaker. Se nærmere omtale under kap. 587, post 22.

Byggkvalitet og tilsyn

Plan- og bygningslovgivningen har virkemidler som skal bidra til forsvarlig byggkvalitet herunder erklæring om ansvarsrett, sentral godkjenning for ansvarsrett, tilsyn og uavhengig kontroll. Departementet satte ned et uavhengig ekspertutvalg i 2018 for å vurdere disse virkemidlene. Byggkvalitetutvalget leverte sin rapport *Forsvarlig byggkvalitet – kompetanse, kontroll og seriositet* 5. februar 2020. Utvalget foreslår å avvikle ansvarsrettsystemet i plan- og bygningsloven, slik at tiltakshaver alene står ansvarlig ovenfor det offentlige dersom det ikke bygges i tråd med gitte tillatelser. Videre foreslår utvalget å avvikle den sentrale godkjenningsordningen og innføre lovregulerte yrker på viktige områder. Utvalget foreslår også økt og mer målrettet kontroll, innføring av byggskadeforsikring for boliger og at næringens ordninger for å sikre kompetanse i byggevirkksomheten videreutvikles. Rapporten ble sendt på høring i februar 2020, med høringsfrist 1. september.

DiBK fører markedstilsyn med byggevarer og løfteinnretninger for å sikre at produsenter, importører og distributører oppfyller kravene til korrekt dokumentasjon av egenskapene til produktene. Formålet med markedstilsynet er å sørge for at produktene oppfyller de tekniske kravene til helse, miljø og sikkerhet. DiBK fører både tilsyn de selv initierer (proaktive tilsyn) og gjør tilsyn

basert på bekymringsmeldinger og tips fra andre (reaktive tilsyn). Tilsynet rettes mot de produktene der hvor sannsynligheten for å finne feil er høyest. En årlig brukerundersøkelse hos aktørene viser at tilsynet bidrar til bedre etterlevelse av regelverket. I 2019 satte DiBK i gang 26 reaktive og 67 proaktive tilsyn. Det ble fattet vedtak mot 9 produsenter om 14 ulike produkter. I tillegg har noen aktører frivillig stanset omsetningen fordi de ikke hadde produktokumentasjon.

Mål 3 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig

Regjeringen vil at alle skal ha mulighet til å skaffe seg en egnet bolig, og være en del av et trygt bomiljø og lokalsamfunn. Målet er at ingen skal være bostedsløs og at alle skal ha et trygt og godt sted å bo.

Regjeringen vil videre legge til rette for at så mange som mulig som ønsker det, skal kunne eie sin egen bolig. Samtidig er det viktig å stimulere til flere og mer egnede utleieboliger, og legge til rette for at det å leie også skal være et trygt alternativ.

Eierseksjonsloven, borettslagsloven og husleieloven skal fremme trygge boforhold for dem som eier boliger i eierseksjonssameier og borettslag, og for dem som leier bolig.

Mange eier bolig i et eierseksjonssameie eller et borettslag. Totalt finnes det ca. 455 000 boligseksjoner og 357 430 borettslagsboliger (andeler). Regjeringen er opptatt av at rettigheter og plikter fordeles rettferdig mellom boligeierne. Enkeltpersoners interesser må balanseres og avveies mot hensynet til fellesskapet (de øvrige beboerne).

Regjeringen er på samme måte opptatt av en rettferdig fordeling av rettigheter og plikter mellom partene i et husleieforhold. Dersom det oppstår konflikter som partene ikke klarer å løse selv kan Husleietvistutvalget behandle saken.

Rapport, strategier og tiltak

Bolig for velferd styrker det boligsosiale arbeidet

Bolig for velferd – Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014–2020) har gitt retningen for arbeidet med boliger og oppfølgingstjenester for vanskeligstilte på boligmarkedet. Strategien skal bidra til at kommunene møter en mer samordnet stat og bedre rammebetingelser i arbeidet. Barn og unge er prioritert. Strategien er i 2020 under evaluering.

I løpet av strategiperioden har bruken av midlertidige botilbud gått ned. Andelen barnefamilier

som bor i midlertidig botilbud lengre enn tre måneder er redusert fra 33 pst. i 2014 til 19 pst. i 2019. De seneste årene har de boligsosiale virkemidlene i større grad blitt rettet mot barnefamilier. I 2019 fikk 5 409 barnefamilier startlån, tilskudd til etablering eller tilskudd til tilpasning, en økning fra 4 722 familier i 2015. I 2019 gikk 57 pst. av alle startlån til barnefamilier.

Siden oppstarten av *Bolig for velferd* og opptrappingsplanen på rusfeltet (2016–2020) er det fremskaffet 928 boliger til personer med psykiske helse- og rusproblemer.

Ny strategi om mål, virkemidler og roller i den boligsosiale politikken

Regjeringen har igangsatt og gjennomført tiltak som bidrar til raskere og rimeligere boligbygging, slik at flest mulig kan skaffe seg en bolig. De aller fleste klarer det uten hjelp fra det offentlige. Samtidig har regjeringen høye ambisjoner om å hjelpe dem som i dag står i fare for å bli eller er vanskeligstilte på boligmarkedet. Strammere økonomiske rammer, demografiske endringer og større inntektsforskjeller utfordrer boligpolitikken. Det er viktig å sikre en boligpolitikk som er bærekraftig over tid. Regjeringen tar derfor sikte på å legge frem en strategi om den boligsosiale politikken høsten 2020. Dette vil sikre kontinuitet i arbeidet etter at *Bolig for velferd (2014–2020)* avsluttes.

Bostøtte – hjelp til de med lave inntekter og høye boutgifter

Bostøtte skal gi husstander med lave inntekter og høye boutgifter mulighet til å skaffe seg og beholde en egnet bolig. Regjeringen vil sørge for en god bostøtteordning som er målrettet mot dem som trenger det mest. For å oppnå dette, er ordningen styrket flere ganger i løpet av de siste årene.

I 2019 utbetalte Husbanken om lag 3 mrd. kroner i bostøtte. Mottakerne hadde i gjennomsnitt årlige boutgifter på om lag 99 000 kroner, og en årlig brutto skattbar husstandsinnkomst på om lag 134 600 kroner. Mange husstander som mottar bostøtte har i tillegg inntekter som ikke inngår i husstandens skattbare inntekt, herunder sosialhjelp og ulike barnebidrag. I gjennomsnitt fikk om lag 83 400 husstander bostøtte hver måned i 2019.

Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at andelen barn som lever i fattigdom har økt siden begynnelsen av 2000-tallet. I 2001 tilhørte 3,3 pst. av alle barn en husholdning med vedvarende lavinntekt. I 2013 og 2018 var andelen økt til henholdsvis

8,6 pst. og 11,3 pst. For å bedre bosituasjonen ble bostøtten for barnefamilier og andre store husstander styrket med 126 mill. kroner i 2019. Styrkingen har en helårsvirkning på 225 mill. kroner i 2020.

Som følge av virusutbruddet ble bostøtteordningen midlertidig styrket med 500 mill. kroner i 2020, jf. Innst. 216 S (2019–2020). Videre har regjeringen fulgt opp Stortingets vedtak om at forskyvning av inntekt som følge av tiltak knyttet til virusutbruddet ikke skal føre til redusert bostøtte. Se nærmere omtale under kap. 581, post 70.

Regjeringen fortsetter å prioritere bostøtten i 2021, og foreslår derfor å øke boutgiftstaket for både enslige og barnefamilier. Regjeringen foreslår også å likestille begge foreldrene i tilfeller der barnet har delt bosted, og å redusere grensen for minsteutbetaling av bostøtte.

Regjeringen vil nedsette en ekspertgruppe som skal utrede bostøtten. Ekspertgruppen skal gi en grundig vurdering av bostøttens måloppnåelse, vurdere hvordan den statlige bostøtten virker sammen med andre virkemidler og gi forslag til hvordan en fremtidig bostøtteordning kan innrettes. Ekspertgruppen skal levere sin rapport i november 2021.

Hjelp til å eie

Regjeringen vil legge til rette for at så mange som mulig som ønsker det, skal kunne eie sin egen bolig. Startlån fremmer eierlinjen ved å bidra til at også de med langvarige finansieringsproblemer skal kunne eie bolig. Kommunene formidlet i 2019 startlån for 10,5 mrd. kroner fordelt på 7 254 husstander. Fra 2018 til 2019 økte gjennomsnittlig startlån per bolig med om lag 104 000 kroner, til 1 446 000 kroner. Til sammenlikning var gjennomsnittlig startlån per bolig 580 000 kroner i 2010. Økningen skyldes at flere får startlån til å fullfinansiere boliger, og at det har vært en generell prisstigning på boliger. At flere får startlån til å fullfinansiere boligen henger igjen sammen med både innføringen av boliglånsforskriften i 2015, og at regjeringen har målrettet ordningen mot dem som trenger det mest.

Flere barnefamilier fikk startlån i 2019 sammenlignet med 2018. Det må også sees i sammenheng med den ekstraordinære satsingen på 110 mill. kroner på tilskudd til etablering rettet mot barnefamilier i 2019, jf. Prop. 114 S (2018–2019) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2019*.

Startlån vil også i 2021 være prioritert innenfor Husbankens låneramme. Regjeringen foreslår en

låneramme på 20 mrd. kroner i 2021, dette er en økning på 4 mrd. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2020, jf. omtale under kap. 2412, post 90 Nye lån.

Flere egnede utleieboliger

I 2019 var det totalt 109 495 kommunalt disponerte boliger i Norge, jf. tall fra Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA). Dette er 676 færre enn i 2018, og skyldes i hovedsak at antall innleide boliger er redusert. Antall kommunalt eide boliger har økt noe. I 2019 fikk 19 255 husstander tildelt kommunal bolig, som er om lag 400 færre enn i 2018.

I 2019 ga Husbanken tilsagn om tilskudd til 459 utleieboliger for 255 mill. kroner. Dette er 216 færre boliger enn i 2018. En prioritering av barnefamilier har ført til en klar økning i andelen kommunal disponerte boliger på 65 kvadratmeter og større. Store boliger utgjør nå 49 pst. av de boligene som ble finansiert i 2019. Tilsvarende tall for 2018 var om lag 41 pst. Se omtale under kap. 581, post 76.

For at selskap og andre private aktører skal få lån til utleieboliger fra Husbanken, må eieren enten inngå en tilvisningsavtale eller tildelingsavtale med kommunen. En tilvisningsavtale innebærer at alle boligene er utleieboliger, og der en andel (inntil 40 pst.) er forbeholdt vanskeligstilte på boligmarkedet. Modellen med tilvisningsavtaler bidrar til flere nye, ordinære utleieboliger som ellers ikke ville blitt finansiert. En tildelingsavtale med kommunen innebærer at den private utbyggeren gir kommunen eksklusiv rett til å tildele boligene til kommunale boligsøkere i minst 30 år.

I 2019 gikk 1,3 mrd. kroner av Husbankens låneramme til utleieboliger, og bidro til oppføring og kjøp av 528 kommunalt disponerte utleieboliger. Av lånemidlene gikk 977 mill. kroner til lån til utleieboliger med tilvisningsavtale. Dette finansierte 381 utleieboliger, hvorav 156 er boliger der kommunene har en tilvisningsavtale. Rundt 70 pst. av tilvisningsprosjektene er nybygg.

En analyse gjennomført av Samfunnsøkonomisk analyse i 2020 viser at både kommuner og utleieselskaper har positive erfaringer med tilvisningsavtaler. Analysene bekrefter at ordningen er nyttig i det boligsosiale arbeidet i kommunen. Tilvisningsavtaler gir kommunene mer fleksibilitet ved svingninger i behovet, og større økonomisk handlingsrom enn om de skulle bygge eller kjøpe tilsvarende boliger selv. Bruken av ordningen er imidlertid lavere enn behovet.

Regjeringen vil stimulere til en fortsatt satsing på utleieboliger. Den foreslåtte økningen i Husbankens låneramme vil blant annet bidra til flere utleieboliger for vanskeligstilte. Se nærmere omtale under kap. 2412, post 90.

Regjeringen legger også til rette for flere studentboliger gjennom lån og tilskudd. Dette bidrar til mindre press i utleiemarkedet. Se nærmere omtale av lån til studentboliger under kap. 2412, post 90. Tilskudd til studentboliger skal bidra til en rimelig bosituasjon for studenter. I 2019 ga Kunnskapsdepartementet tilsagn om tilskudd til bygging av 1 448 hybelenheter for 659 mill. kroner. I forbindelse med behandlingen av Prop. 22 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2019 under Kommunal- og moderniseringsdepartementet* ble Husbankens låneramme økt med 1 mrd. kroner til 17 mrd. kroner for å finansiere flere studentboliger. Det er Husbanken som forvalter tilsagnene gitt av Kunnskapsdepartementet. Tilskudd til studentboliger er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2020–2021) for Kunnskapsdepartementet.

Gjennom investeringstilskuddet stimulerer regjeringen til at kommunene bygger moderne sykehjemsplasser og omsorgsboliger, blant annet for å møte utfordringen med et stadig økende antall eldre. Investeringstilskuddet til omsorgsboliger og sykehjemsplasser, som Husbanken også forvalter, er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2020–2021) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Utvide Husleietvistutvalget til hele landet

I Norge leier 940 000 personer boligen de bor i. Leiemarkedet utgjør derfor en viktig del av boligmarkedet. De fleste boligutleiere i Norge er privatpersoner, som leier ut hele eller deler av egen bolig.

Mange leier en kort periode i livet, før de blir boligeiere. Andre blir boende langvarig i leid bolig. SSB-anslag viser at omtrent 85 000 leiere var vanskeligstilte på boligmarkedet i 2019. Leiere har i større grad enn boligeiere dårlige boforhold som trangboddhet, fukt og råte, vansker med å varme opp leiligheten og et generelt dårligere opplevd bomiljø. For mange leiere er det også krevende å skaffe seg en stabil bosituasjon fordi kontraktstidene er korte. De fleste boligutleiere i Norge er privatpersoner, som leier ut hele eller deler av egen bolig. Leiemarkedet er dermed dominert av uprofesjonelle småskala utleiere.

Som et utenomrettslig tvisteløsningsorgan løser HTU tvister mellom utleier og leier av bolig. HTU tilbyr partene rask, rimelig og kompetent tvistebehandling. Regjeringen vil bidra til et mer

velfungerende leiemarkedet, og styrke rettssikkerheten til leiere og utleier uavhengig av hvor i landet de bor. Regjeringen foreslår derfor å utvide HTUs virkeområde fra fylkene Oslo og Trøndelag og utvalgte kommuner i Viken og Vestland til hele landet i løpet av 2021, i tillegg til å innføre nye digitale saksbehandlingssystemer. Se nærmere omtale under kap. 585, post 01.

En ny og bedre eierseksjonslov

I forbindelse med behandlingen av regjeringens lovforslag våren 2017, jf. Prop 39 L (2016–2017) *Lov om eierseksjoner*, vedtok Stortinget flere anmodningsvedtak. I vedtak nr. 705 ba Stortinget om en vurdering av problemstillingen om hyblifisering i eierseksjonsloven og i plan- og bygningsloven, mens vedtak nr. 716 inneholdt en anmodning om å innføre rett til å lade elbil i borettslag og sameier.

Anmodningsvedtakene er fulgt opp gjennom et lovforslag som ble sendt på høring 3. mai 2019. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget i løpet av 2020, jf. omtale av anmodningsvedtak i del 1 pkt. 4.

Digitalisering for bedre tjenester til brukerne, effektiv saksbehandling og sikre systemer

Det er få gode systemer for å søke, tildele og administrere kommunale utleieboliger. Søknad om bolig er ofte papirbasert, og mange kommu-

ner har ikke egnede saksbehandlingsverktøy. Konsekvensen er at en del innbyggere som trenger kommunal bolig, må gjennom en lite brukervennlig prosess fordi saksbehandlingen ofte er lang og uoversiktlig. Kommunene og staten har et usikkert beslutningsgrunnlag. Samtidig står en del kommunale boliger tomme.

Regjeringen har derfor tatt initiativ til et statkommune-samarbeid for å utvikle digitale løsninger på dette området. I statsbudsjettet for 2020 ble det bevilget 30 mill. kroner over Husbankens budsjett til nye løsninger som skal bidra til at leietakere av kommunale utleieboliger bor i en egnet bolig tildelt gjennom en god og brukervennlig saksbehandling. Satsingen fortsetter i 2021. Brukerinvolvement står sentralt i arbeidet, og løsningene skal utvikles sammen med dem som skal bruke tjenestene (både sluttbrukere og kommuner).

I 2019 utviklet og forbedret Husbanken tre av sine digitale løsninger for å støtte det kommune-rettete arbeidet: boligsosial monitor, behovsmeldingen og statistikkbanken. Den boligsosiale monitoren gir kommunene bedre oversikt over deres boligsosiale situasjon, og bidrar til bedre og mer kunnskapsbaserte beslutninger i kommunens bolig- og planleggingsarbeid. I den digitale behovsmeldingen kan kommuner melde inn behov for tilskudd og startlån. I statistikkbanken tilbyr Husbanken også gode selvbetjeningsløsninger for innhenting av data og statistikk om Husbankens ordninger og bruk av disse.

Kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i>	3 003 770	2 842 343	3 048 808
75	Etablering og tilpasning av bolig	591 259		
76	Utleieboliger, <i>kan overføres</i>	443 575	445 067	239 727
78	Boligsosiale tiltak, <i>kan overføres</i>	20 204	11 229	11 588
79	Heis og tilstandsvurdering, <i>kan overføres</i>	51 574	50 000	50 480
	Sum kap. 0581	4 110 382	3 348 639	3 350 603

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 31. mars 2020 ble post 70 økt med 500 mill. kroner til 3 342,3 mill. kroner, jf. Innst. 216 S (2019–2020). Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 70 økt med 43 mill. kroner til 3 385,3 mill. kroner og post 76 redusert med 117,8 mill. kroner til 327,3 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Siden det kan ta flere år å ferdigstille prosjektene det gis støtte til, budsjetteres postene 76 og 79 med tilsagnsramme, bevilgning og tilsagnsfull-

makt. Tilsagnsrammen er summen av nye tilsagn som kan gis det enkelte år, bevilgningen dekker tilsagnene som kommer til utbetaling i det enkelte

budsjettår og tilsagnsfullmakten viser utestående forpliktelser ved utgangen av året. Se Prop. 1 S (2017–2018) boks 6.2 for informasjon om budsjetteringssystemet.

Ordningene under kap. 581 skal bidra til å nå mål 1 Sikre, miljøvennlige og tilgjengelige boliger og bygg og mål 3 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Post 70 Bostøtte, overslagsbevilgning

Formålet med bostøtte er å sikre personer med lave inntekter og høye boutgifter en egnet bolig.

Følgende kriterier legges til grunn for å vurdere måloppnåelsen av ordningen:

- Mottakernes boutgiftsbelastning før og etter bostøtte, sammenliknet med gjennomsnittet for hele befolkningen.
- Inntektsgrenser i bostøtte sammenliknet med lavinntektsgrensen i henhold til EUs definisjon.
- Boutgiftstak sammenliknet med tall fra leiemarkedsundersøkelsen.

Tildelingskriterier

Bostøtten er en behovsprøvd rettighetsordning som omfatter alle som er over 18 år. Unntaket er studenter som ikke har barn og som ikke er i arbeidsrettede tiltak, samt militære tjenestepliktige. Boligen må normalt ha egen inngang, gi mulighet til hvile og matlaging, og ha eget bad og toalett. På visse vilkår kan det gjøres unntak fra dette for enheter i bokollektiv. Tildelingskriterier og beregningsregler er gitt i lov og forskrift. Bostøtte beregnes fra søkerens inntekt og boutgifter. Fra inntekten beregnes en egenandel som øker med høyere inntekt. Boutgiftene som medregnes, avgrenses av et boutgiftstak. Forholdet mellom egenandelen og boutgiftstaket avgjør den øvre inntektsgrensen for hvem som kan motta bostøtte.

Oppfølging og kontroll

Husbanken forvalter ordningen i samarbeid med kommunene. Støtten behovsprøves mot brutto inntekt, i hovedsak dokumentert månedlig gjennom a-ordningen. Inntekter som ikke rapporteres i a-ordningen, innhentes fra skatteetatens skattemelding for året før, men kan korrigeres av søker. I etterkant blir disse inntektene kontrollert mot skatteoppgjøret. Ved avvik blir eventuelle differanser i bostøtten utbetalt eller krevd tilbake hvis de

overstiger visse grensebeløp. Husbanken gjennomfører også månedlig kontroller mot Lånekassen sitt register for å avdekke om personer i husstanden over 18 år er studenter og mottar ytelser fra Lånekassen.

Rapport

I 2019 ble det totalt utbetalt 3 003,8 mill. kroner i bostøtte, hvorav 2 735 mill. kroner var ordinær bostøtte. I tillegg ble det foretatt en ekstraordinær utbetaling på 269 mill. kroner for å dekke høye strømutfgifter for husstander med lave inntekter. For nærmere omtale, se Prop. 1 S (2019–2020).

Hver måned mottok i gjennomsnitt 83 400 husstander bostøtte i 2019. Gjennomsnittlig utbetalt bostøtte var 2 713 kroner per husstand per måned. Det tilsvarer om lag 32 600 kroner for hele året, mot 30 400 i 2018. Om lag 123 500 husstander mottok bostøtte minst en gang i løpet av 2019, en nedgang på 5 800 fra året før. Økt sysselsetting og økt realinntekt kan være noe av forklaringen. I første halvår 2020 har antall bostøttemottakere økt, dels som følge av virusutbruddet og dels fordi Stortinget vedtok en midlertidig styrking av bostøtten på 500 mill. kroner, jf. nærmere omtale nedenfor.

Bostøttemottakernes boutgifter utgjorde i 2019 i gjennomsnitt 74 pst. av inntekten før skatt. Det er tre prosentpoeng høyere enn i 2018 og langt høyere enn befolkningen for øvrig. Etter at bostøtten var utbetalt utgjorde boutgiftene for alle bostøttemottakerne i gjennomsnitt 59 pst. av samlet husstandsinnkomst før skatt, noe som er ett prosentpoeng høyere enn i 2018. I 2019 ble ordningen styrket for flerpersonshusstander, som førte til at boutgiftsbelastningen for denne gruppen gikk ned fra 60 pst. i januar til 58 pst. ved utgangen av året.

For å bedre bosituasjonen til barnefamilier, ble bostøtten økt med 60 mill. kroner for barnefamilier og andre store husstander i 2019, jf. Prop. 1 S (2018–2019). I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2019 ble bostøtten økt med ytterligere 66 mill. kroner for samme mottakergruppe, jf. Prop. 114 S (2018–2019) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2019*.

Fra 1. september 2019 ble minste pensjonsnivå, særskilt sats for enslige hevet med 4 000 kroner, jf. Prop. 1 S (2018–2019).

Studenter som ikke har barn og som ikke er i arbeidsrettede tiltak har normalt ikke rett til bostøtte. For første gang ble det i februar 2019 gjennomført en kontroll av utbetalt bostøtte mot kundedata fra Statens lånekasse for utdanning for å avdekke studenter som ikke oppfylte kravene

for å motta bostøtte. Utbetalinger for høstsemesteret 2017 og vårsemesteret 2018 ble kontrollert. Kontrollen avdekket 3 433 saker der det var registrert både studielån og bostøtte. Husbanken har fulgt opp et samlet krav om tilbakebetaling på 39,7 mill. kroner fordelt på til sammen 2 164 saker.

Mot slutten av 2019 ble det avdekket at Arbeids- og velferdsetaten over tid har feiltolket EØS-regelverket. Dette har ført til tilbakebetaling og etterbetaling av arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger til en rekke personer. Noen av disse er bostøttemottakere. Normalt ville disse etterbetalingene regnes som inntekt og føre til redusert bostøtte. For å unngå at mottakere får redusert bostøtte som følge av denne saken har departementet gitt instruks til Husbanken om å se bort fra etterbetalinger som skyldes oppretting av feil i forbindelsen med feiltolking av EØS-regelverket. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2020 ble skjermingen av etterbetalingene fra Arbeids- og velferdsetaten i forbindelse med EØS-saken videreført til etter 2020, jf. Prop. 117 S (2019–2020) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2020*.

Ved behandlingen av Prop. 67 (2019–2020) vedtok Stortinget en midlertidig styrking av bostøtten på 500 mill. kroner. For å følge opp Stortingets vedtak ble boutgiftstakene midlertidig økt for alle husstander i perioden 1. april til 31. oktober 2020. Justeringen bidro til at gjennomsnittlig månedsutbetaling økte fra mars til april med om lag 600 kroner, til 3 440 kroner. Antall mottakere økte med 8 700 i samme periode. Se nærmere omtale av anmodningsvedtak nr. 454 i del 1 pkt. 4.

I forbindelse med behandlingen av Prop. 67 S (2019–2020) fattet Stortinget anmodningsvedtak nr. 421, som ber regjeringen sikre at forskyvning av inntekt som følge av tiltak knyttet til virusutbruddet ikke skal føre til redusert bostøtte. For å følge opp dette, instruerte departementet Husbanken om å se bort fra etterbetalinger av dagpenger og sykepenger fra og med mai 2020. Det er usikkert hvor lenge behovet for slik skjerming vedvarer. Skjermingen vil derfor bli opprettholdt ut 2020 med mindre behovet faller bort før.

Som følge av virusutbruddet ble trygdeoppgjøret utsatt til september 2020, men fortsatt med virkning fra 1. mai. Det innebærer at det kan bli etterbetaling av alle G-regulerte ytelser. For mottakere som også mottar bostøtte, ville slike etterbetalinger normalt føre til redusert bostøtte. På bakgrunn av anmodningsvedtak nr. 421 vil bostøtten skjermes for alle etterbetalinger fra Arbeids- og velferdsetaten i oktober 2020 og også i novem-

ber og desember dersom det antas å være behov for det.

I saldert budsjett for 2020 ble det bevilget 2 842,3 mill. kroner til bostøtte. Budsjettet forutsatte at i gjennomsnitt 83 000 mottakere ville motta 40 500 kroner i bostøtte. I juli 2020 mottok 90 100 husstander bostøtte. Dette er om lag 10 600 flere enn samme måned året før. Økningen skyldes dels at nye søkere har kommet til som følge av styrkingen av bostøtten i 2019, dels at ordningen midlertidig er styrket ytterligere i forbindelse med virusutbruddet og dels at sysselsettingen er lav som følge av virusutbruddet.

Budsjettforslag

For å bidra til å bedre bosituasjonen for barn, foreslår regjeringen å likestille begge foreldrene i tilfeller der barnet har delt bosted. Dette innebærer at begge foreldrene kan regne med barnet i en eventuell bostøttesøknad. Forslaget foreslås iverksatt fra 1. januar 2021. På bakgrunn av dette foreslår regjeringen å øke bevilgningen med 9,2 mill. kroner i 2021. Tiltaket får helårseffekt på 10 mill. kroner fra 2022.

Enslige utgjør en økende andel av de vanskeligstilte på boligmarkedet. I 2017 hadde nærmere 230 000 aleneboende inntekt under lavinntekt. På bakgrunn av dette foreslår regjeringen å styrke bostøtten for enslige ved å øke de årlige boutgiftstakene med 3 800 kroner.

Regjeringen vil samtidig fortsette å styrke bostøtten for barnefamilier og andre store husstander. Det foreslås derfor å øke de årlige boutgiftstakene for øvrige grupper med 400 kroner.

Økte boutgiftstak medfører høyere inntektsgrense for å få bostøtte. Egenandelen er progressiv og øker raskere jo høyere inntekten er. For mottakerne med de høyeste inntektene kan økt inntekt medføre at økt skatt og redusert bostøtte til sammen utgjør mer enn inntektsøkningen. For å motvirke dette, foreslås det å nedjustere det progressive leddet i egenandelen til 0,28 pst.

Endringene i boutgiftstakene og egenandelen foreslås iverksatt 1. juni, på samme tid som den årlige prisjusteringen. Samlet anslås tiltakene å øke bostøtten til enslige med 65 mill. kroner og støtten til større husstander med 5 mill. kroner i 2021. På bakgrunn av dette foreslår regjeringen å øke bevilgningen med 70 mill. kroner i 2021. Helårseffekten fra 2022 anslås til 140 mill. kroner.

Tiltakene innebærer at enslige vil kunne få opp til 3 830 kroner mer i bostøtte per år, og at større husstander vil kunne få inntil 2 430 kroner mer per år. Det anslås at 42 000 enslige nåvæ-

rende mottakere og 19 000 med større husstander vil berøres. Videre vil rundt 1 700 nye mottakere kunne komme inn i ordningen.

Grensen for minsteutbetaling av bostøtte utgjør i dag 352 kroner, dvs. vel 4 200 kroner per år. Det kan bety mye for lavinntektsfamilier. Regjeringen foreslår derfor å redusere grensen for minsteutbetaling til 50 kroner per måned. Dette øker bevilgningsbehovet med 3,2 mill. kroner i 2021.

SSBs prognoser viser lavere lønnsvekst i 2020 og 2021 enn departementet tidligere har forutsatt. Samtidig ventes det flere bostøttesøkere med arbeidsavklaringspenger og flere store husstander. Dette skyldes dels virusutbruddet og dels at det tar tid å fase inn alle mottakere som fikk rett til bostøtte da ordningen ble styrket sommeren 2019. Departementet anslår at disse utviklingstrekkene øker bevilgningsbehovet med 39 mill. kroner.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 206,5 mill. kroner, til 3 049 mill. kroner. Det er lagt til grunn at i gjennomsnitt om lag 85 400 husstander vil få bostøtte hver måned, og at de i gjennomsnitt vil motta 35 300 kroner i bostøtte i året. I tillegg er det anslått at det vil bli etterbetalt om lag 35 mill. kroner, blant annet som følge av feilrettinger og klagebehandling.

Post 75 Etablering og tilpasning av bolig

Det er to tilskuddsordninger på posten: tilskudd til etablering og tilskudd til tilpasning. Tilskudd til etablering skal bidra til at vanskeligstilte skal kunne etablere seg i og beholde egen bolig. Tilskudd til tilpasning av bolig skal bidra til at personer med spesielle behov får tilpasset boligen. Ansvar for tilskuddene ble overført fra Husbanken til kommunene og innlemmet i rammetilskuddet til kommunene fra 2020, jf. Meld. St. 14 (2014–2020) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner og høringsnotat om nye oppgaver til større kommuner*.

Rapport

I 2019 ble det utbetalt tilskudd til etablering og tilpasning til kommunene for til sammen 591,3 mill. kroner, en økning på om lag 113 mill. kroner fra 2018.

Det ble gitt til sammen 475 mill. kroner i tilskudd til etablering til 1 818 husstander i 2019, mot 411 mill. kroner til 1 663 husstander i 2018. Det gjennomsnittlige tilskuddsbeløpet gikk opp fra 247 000 kroner til 261 000 kroner. Årsaken til dette er blant annet økte boligpriser.

Som følge av en målrettet innsats har det vært betydelig økning i andelen barnefamilier som mottar tilskudd til etablering de seneste årene. Fra 2013 til 2018 økte andelen med 15 prosentpoeng. Fra 2018 til 2019 økte andelen med syv prosentpoeng, fra 46 pst. i 2018 til 53 pst. i 2019. Økningen fra 2018 til 2019 skyldes først og fremst en tilleggsbevilgning på 110 mill. kroner til barnefamilier i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2019. Tiltaket bidro til å hjelpe 241 barnefamilier fra leie til eie av bolig. Det sikret flere vanskeligstilte familier mer stabile og selvstendige boforhold, samtidig som flere utleieboliger ble frigjort til andre mer vanskeligstilte.

I 2019 flyttet 1 148 husstander fra leid til eid bolig ved hjelp av tilskudd til etablering. Det er 182 flere enn i 2018. I tillegg fikk 312 husstander hjelp til å beholde boligen sin gjennom tilskudd til etablering i 2019, en nedgang på 50 husstander fra 2018.

Kommunene hadde tidligere anledning til å sette av etableringstilskudd til å dekke tap på startlån. Muligheten for slike fondsavsetninger har i flere år blitt strammet inn fordi kommunene i en periode satte av store midler til fondene. Fondene utgjorde 345 mill. kroner ved utgangen av 2019. Det er en økning på 4 mill. kroner sammenliknet med 2018. Det tilsvarer 0,6 pst. av Husbankens startlånportefølje. Det ble i 2019 trukket om lag 15,3 mill. kroner av fondene til å dekke kommunale tap på startlån.

I 2019 ble det gitt 889 tilskudd til tilpasning for til sammen 96 mill. kroner. Gjennomsnittlig utbetalt beløp var 108 000 kroner. Dette er omtrent det samme nivået som i 2018. I 2019 gikk 56 pst. av totalt utbetalt beløp til 312 barnefamilier. Gjennomsnittlig utbetalt beløp per barnefamilie har økt fra 167 000 kroner i 2018 til 172 000 kroner i 2019. I 2019 ble det gitt tilskudd til prosjektering til 333 husstander for 9 mill. kroner.

Post 76 Utleieboliger, kan overføres

Tilskuddet skal bidra til flere egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet.

Måloppnåelse vurderes etter følgende kriterier:

- Antall utleieboliger som har fått tilsagn om tilskudd.
- Antall kommunalt disponerte utleieboliger for vanskeligstilte.

Kommuner, selskaper og andre som har til formål å leie ut boliger til vanskeligstilte kan søke om tilskudd. Tilskudd kan gis til oppføring, kjøp og ombygging av andre boliger til utleieboliger for vanskeligstilte. Tilskuddet avskrives over 30 år.

Det kan være aktuelt å tildele tilskudd til å gjennomføre forsøk. Regjeringen vil særlig vurdere forsøk på flere leie-til-eie-modeller, nye modeller for botilbud for utviklingshemmede og alternative botilbud for personer med rusproblemer og psykiske lidelser.

Tilskuddet forvaltes av Husbanken. Kommunene skal rapportere årlig på bruken av utleieboliger som har fått tilskudd. Tilskuddet skal tilbakebetales dersom forutsetningene for tildelingen ikke overholdes, jf. forskrift om tilskudd til utleieboliger fra Husbanken.

Rapport

I 2019 ga Husbanken tilsagn om tilskudd til utleieboliger for 255 mill. kroner til 459 utleieboliger, mot 394 mill. kroner til 675 boliger i 2018. Gjennomsnittstilskuddet per bolig ble redusert fra 583 700 kroner i 2018 til 555 600 kroner i 2019.

Etterspørselen etter tilskudd til utleieboliger har vært fallende de siste årene. Lavere etterspørsel skyldes trolig en kombinasjon av flere ting, blant annet at det bosettes færre flyktninger i kommunene og at Oslo kommune hadde stilt sine saker i bero en periode. I tillegg trådte ny forskrift for tilskudd til utleieboliger i kraft 1. januar 2018. Endringene innebar blant annet standardisering av tilskuddsutmålingen og lengre avskrivningsperiode. Dette kan også ha ført til at kommuner opplever tilskuddet som mindre attraktivt. På bakgrunn av dette ble tilsagnsrammen redusert med om lag 356 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2019, jf. Prop. 114 S (2018–2019) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2019* og Innst. 391 S (2018–2019). Tilsagnsrammen ble også redusert med 227 mill. kroner i nysalderingen av statsbudsjettet for 2019, jf. Prop. 22 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2019 under Kommunal- og moderniseringsdepartementet*.

I 2019 disponerte kommunene 109 495 utleieboliger, mot 110 171 boliger i 2018. Kommunene rapporterer ikke om hvor mange av disse boligene som går til vanskeligstilte på boligmarkedet, og hvilke som er omsorgsboliger og boliger uten behovsprøving. I en rapport fra 2018 anslo imidlertid SSB at 56 pst. av de kommunale boligene er tildelt vanskeligstilte grupper, noe som utgjør om lag 61 600 boliger i 2018.

I 2019 var 50 mill. kroner av tilsagnsrammen øremerket opptrappingsplanen for rusfeltet. Det ble gitt tilsagn om tilskudd til 75 boliger for 27,9 mill. kroner til målgruppen.

I forbindelse med forhandlinger om revidert budsjett for 2020, ble tilsagnsrammen for tilskudd til utleieboliger redusert med 75 mill. kroner, som følge av lavere etterspørsel etter tilskuddet, jf. Innst. 360 S (2019–2020).

Budsjettforslag

På grunn av vedvarende lav etterspørsel etter tilskudd til utleieboliger, foreslår regjeringen å redusere tilsagnsrammen med 250 mill. kroner i 2021 til 162,8 mill. kroner. Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. Det innebærer en reduksjon i bevilgningen på 112,4 mill. kroner. Totalt kan det gis tilsagn til om lag 290 utleieboliger i 2021. Selv om det er lavere etterspørsel etter tilskudd til utleieboliger, har ikke de boligsosiale utfordringene blitt mindre. Parallelt foreslås det derfor å øke bevilgningen til bostøtte, jf. omtale under post 70.

Som følge av justering og mindreforbruk av tilsagnsrammen fra tidligere år, reduseres bevilgningen i 2021 med ytterligere 92,9 mill. kroner.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen med 205,3 mill. kroner til 239,7 mill. kroner i 2021. Av dette er 73,3 mill. kroner knyttet til tilsagn som skal gis i 2021, mens 166,5 mill. kroner er knyttet til tilsagn som er gitt tidligere år.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 162,2 mill. kroner i 2021, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 78 Boligsosiale tiltak, kan overføres

Tilskuddet skal stimulere til kunnskapsutvikling, nytenkning og innovasjon om boligsosialt arbeid og boligsosial politikk. Tilskuddet skal bidra til å forebygge at folk blir vanskeligstilte på boligmarkedet, og bidra til at vanskeligstilte kan skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Måloppnåelse vurderes etter følgende kriterier:

- Antall nye metoder, konsepter og løsninger som kan tas i bruk av flere som er finansiert gjennom tilskuddet.
- Antall medlemmer i leietakerorganisasjoner som ivaretar leietakers interesser.

Tilskuddet skal gå til frivillige, private og offentlige aktører som forsknings- og utdanningsinstitusjoner som søker å gjennomføre tiltak i tråd med formålet for tilskuddet:

- Kunnskapsutvikling, nytenkning og innovasjon om boligsosialt arbeid, blant annet gjennom forsøk for utvikling av nye metoder, konsepter og løsninger som kan tas i bruk av flere.
- Støtte til drift av leietakerorganisasjoner.

Husbanken kan i særskilte tilfeller tildele tilskudd til kommuner som søker støtte til prosjekter som er særlig nyskapende og antas å ha høy overføringsverdi til andre kommuner.

Det forutsettes at tilskuddsmottakerne samarbeider med Husbanken og/eller kommunen på det boligsosiale området.

Leietakerorganisasjoner som bidrar til å styrke leietakeres rettsikkerhet og kunnskap om leiemarkedet kan søke om driftsstøtte.

Husbanken forvalter tilskuddet. Tilskuddsmottakerne skal rapportere på hvert tiltak. Rapportene publiseres på Husbankens hjemmesider.

Rapport

Tilskuddet hadde tidligere en treårig utbetalingsprofil. Frem til og med 2016 ble det også gitt tilskudd til kommuner. Fra 2017 er den kommunerettede delen av tilskuddet gradvis innlemmet i kommunerammen. Den gjenstående delen av tilskuddet ble omgjort til et ettårig tilskudd i 2018, jf. Prop. 1 S (2017–2018). I 2019 ble det utbetalt 3,5 mill. kroner til tidligere gitte tilsagn.

Det ble gitt tilskudd for 14 mill. kroner i 2019. Blant prosjektene som fikk tilskudd var Høgskolen på Vestlandet som fikk støtte til prosjektet «Boliger for alle», om hvordan man kan legge bedre til rette for at barnefamilier, unge og husstander med lav inntekt kan få innpass i nye fortetningsområder. Hille Melbye arkitekter fikk støtte til prosjektet «Bolig og arbeid = Bolig for velferd» for å utvikle et konsept som kobler nye boformer for vanskeligstilte på boligmarkedet sammen med produksjon og arbeidsliv. Kommunale boligadministrasjoners landsråd fikk støtte til å utvikle og spre kunnskap til kommunene om god praksis innen boligpolitikk og boligsosialt arbeid. Det ble også gitt stipend til masterstudenter.

I tillegg mottok Leieboerforeningen 2,7 mill. kroner i tilskudd i 2019. Av dette var 1,5 mill. kroner i driftstilskudd, mens 1,2 mill. kroner gikk til kompetansehevede tiltak om sosial boligpolitikk og boligkvalitet, samt videreføring av Boindeksprosjektet, som har til hensikt å måle bo-opplevelse blant kommunale beboere. Organisasjonen har til sammen 4 500 medlemmer.

I første halvår 2020 er det gitt tilskudd for 9,7 mill. kroner til 27 prosjekter. I tillegg er det gitt tilsagn om 1,5 mill. kroner i driftstilskudd til Leieboerforeningen.

Budsjettforslag

Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgning på 11,6 mill. kroner i 2021.

Post 79 Heis og tilstandsvurdering, kan overføres

Posten dekker tilskudd til prosjektering og installering av heis og tilskudd til tilstandsvurdering. Husbanken fordeler bevilgningen mellom de to tilskuddene.

Tilskudd til prosjektering og installering av heis

Målet med ordningen er å bidra til økt tilgjengelighet i eksisterende boliger og bygg, slik at flere kan bo hjemme lenger.

Måloppnåelse vurderes etter følgende kriterier:

- Antall heisprosjekter som har fått prosjekteringstilskudd i løpet av året og hvor mange boliger dette gjelder.
- Antall heiser som har fått tilsagn om tilskudd til installering og hvor mange boliger dette gjelder.

Tilskudd til prosjektering og installering av heis i eksisterende boligbygg kan gis til konsulentbistand, kostnadsoverslag og installering av heis. Husbanken kan gi tilskudd til eiere av eksisterende boligeiendommer med minst tre etasjer. Boligselskaper hvor hovedvekten av beboerne er eldre blir prioritert.

Husbanken forvalter ordningen. Tilskuddsmottakere skal rapportere på hvert tiltak. Rapportene publiseres på Husbankens hjemmesider.

I 2019 ble det gitt tilsagn om tilskudd for 48 mill. kroner til etterinstallering av 42 heiser i bygg med 479 boliger. Det ble også gitt tilsagn om tilskudd for 2 mill. kroner til prosjektering av heiser i bygg med 939 boliger. Ved utgangen av juli 2020 var det gitt tilsagn for 33 mill. kroner til etterinstallering av 18 heiser til 200 boliger, og tilskudd for om lag 1 mill. kroner til prosjektering av heiser i bygg med 42 boliger.

Tilskudd til tilstandsvurdering

Målet med ordningen er å bedre tilgjengeligheten slik at flere kan bo lenger hjemme. I tillegg er det et mål at flere eksisterende boliger skal bli mer energieffektive.

Måloppnåelse vurderes etter antall borettslag/sameier som har fått tilskudd til tilstandsvurdering og hvor mange boliger dette omfatter.

Tilskudd til tilstandsvurdering går til borettslag, sameier og lignende for å vurdere behov for vedlikehold og mulighet for oppgradering, med tanke på økt universell utforming og redusert energibruk.

Husbanken forvalter ordningen tilsvarende tilskudd til prosjektering og installering av heis, jf. ovenfor.

I 2019 ga Husbanken tilsagn om tilskudd for 4,6 mill. kroner til tilstandsvurdering av bygg med 5 038 boliger. Det er en økning på 77 pst. fra 2018 da det ble gitt 2,6 mill. kroner i tilskudd til tilstand-

svurdering av bygg med 2 806 boliger. I første halvår 2020 er det gitt tilskudd for 3,5 mill. kroner til tilstandsvurdering av bygg med 3 633 boliger.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgningen på 50,5 mill. kroner i 2021. Den tilhørende tilsagnsrammen i 2021 er 51,6 mill. kroner. Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 46,1 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 585 Husleietvistutvalget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2019	Saldert budsjett 2020	
01	Driftsutgifter	30 023	30 821	35 859
	Sum kap. 0585	30 023	30 821	35 859

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter for Husleietvistutvalget (HTU). HTU har kontorer i Oslo, Bergen og Trondheim. Bevilgningen skal bidra til å nå mål 3 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

I 2019 mottok HTU 1 798 klager, omtrent tilsvarende som i 2018. Krav om erstatning og skyldig leie er de vanligste sakstypene. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for avgjørelser gikk opp fra 74 dager i 2018 til 81 dager i 2019. For forlik gikk den opp fra 58 til 61 dager. Mesteparten av saksbehandlingstiden brukes til forkynning og partenes utveksling av prosesskriv. Tiden fra saken er tilstrekkelig opplyst for HTU og til den er avgjort, utgjør om lag en fjerdedel av den samlede behandlingstiden. Det er denne tiden som i hovedsak bidrar til noe økt saksbehandlingstid fra 2018 til 2019. Kun 3,2 pst av sakene ble brakt inn for tingretten i 2019.

Forliksprosenten i HTU er høy, og har variert mellom 71 pst. og 77 pst. de siste fem årene. I 2019 ble det inngått forlik i 75 pst. av sakene som ble meklet. I tillegg har HTU gitt generell informasjon og veiledning, og besvart henvendelser fra leiere og utleiere i hele landet.

Budsjettforslag

HTU kan i dag behandle saker fra fylkene Oslo og Trøndelag, samt utvalgte kommuner i Viken og Vestland. HTU kan også behandle klager i hele Norge fra en leier, dersom utleier driver utleie som næringsvirksomhet. Det anslås at HTU med dagens geografiske virkeområde dekker ca. 47 pst. av leieforhold i Norge. De fleste utleieboliger befinner seg i de større bysentrene, hvorav flere, som Stavanger og Tromsø, ligger utenfor HTUs virkeområde. Innenfor HTUs geografiske område skal alle saker om boligleie behandles av HTU før eventuell domstolsprøving. Utenfor virkeområdet til HTU starter tvistebehandling av boligleietvister vanligvis i forliksrådet. Dette innebærer at rettighetene til leiere og utleiere varierer avhengig av hvor i landet de bor. Det å tilrettelegge for et vel fungerende boligmarked og sikre trygge og gode boforhold for alle, er overordnede politiske mål for regjeringen. Botrygghet er et grunnleggende behov alle har. Selv om husleieloven sikrer leietakere rettigheter, er det dokumentert at kunnskapen blant leiere og utleiere om rettigheter og plikter etter husleieloven er svak. På bakgrunn av dette foreslår regjeringen å utvide HTU sitt virkeområde til hele landet med virkning fra 1. september 2021. Det foreslås derfor å øke bevilgningen med 2,3 mill. kroner i 2021.

Store deler av saksbehandlingen til HTU er papirbasert. Dette går ut over effektiviteten og informasjonssikkerheten. Nye digitale systemer kan gjøre kommunikasjonen med brukerne både enklere og bedre. På bakgrunn av dette foreslås det å øke bevilgningen med 2,7 mill. kroner i 2021.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 5 mill. kroner til 35,9 mill. kroner i 2021, inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3585, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3585 Husleietvistutvalget

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Gebyrer	1 615	1 915	1 822
	Sum kap. 3585	1 615	1 915	1 822

Post 01 Gebyrer

Posten omfatter gebyrinntekter fra behandling av klager for HTU. Når en klage fremmes av leier, er saksbehandlingsgebyret 0,2 ganger rettsgebyret.

Når en klage fremmes av utleier, er gebyret lik rettsgebyret.

Det foreslås en bevilgning på 1,8 mill. kroner i 2021.

Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	104 612	105 022	103 364
22	Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling	50 585	51 085	43 830
	Sum kap. 0587	155 197	156 107	147 194

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 22 økt med 20 mill. kroner til 71,1 mill. kroner, jf. Prop. 127 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Bevilgningene under kap. 587 skal bidra til å nå mål 1 Sikre, miljøvennlige og tilgjengelige boliger og bygg og mål 2 Effektiv ressursbruk i byggeprosessen.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, husleie og andre faste utgifter for Direktoratet for byggkvalitet (DiBK). Direktoratet har kontor i Oslo og Gjøvik. Bevilgningen dekker også utgifter til drift av den sentrale godkjenningsordningen for foretak med

ansvarsrett. Ordningen skal være selvfinansierende, jf. kap. 3587, post 04.

Bevilgningen foreslås redusert med 1,8 mill. kroner som følge av redusert antall foretak i ordningen for sentral godkjenning, jf. omtale under kap. 3587, post 04.

Inkludert avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering, foreslås det en bevilgning på 103,4 mill. kroner i 2020.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3587, post 04, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling

Posten skal bidra til kunnskapsutvikling og informasjonsformidling om bygningspolitiske temaer, og finansiere utredninger og DiBKs eksterne samhandlings- og kommunikasjonsaktiviteter.

Rapport

I 2019 ble det benyttet 50,5 mill. kroner, hvorav 11,1 mill. kroner til fulldigital byggesaksprosess og 11,9 mill. kroner til Bygg21. Videre ble det benyttet 2,2 mill. kroner til konsekvensutredninger og samfunnsøkonomiske analyser og 4,3 mill. kroner til tekniske utredninger og brukerundersøkelser for kunnskapsbasert regelverksutvikling og forenkling. Det ble også gitt 4,5 mill. kroner til utvikling av andre brukerorienterte digitale tjenester, 0,8 mill. kroner til utgivelse av byggeanvisninger, 6,0 mill. kroner til standardisering nasjonalt og internasjonalt, 0,8 mill. kroner til tilsynskampanjer og eksterne virkemidler i markedstilsynet, og 8,9 mill. kroner til informasjonsformidling og ekstern samhandling.

I forbindelse med behandlingen av Prop. 127 S (2019–2020) om økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet, vedtok Stortinget en tilleggsbe-

vilgning på 20 mill. kroner til digitalisering av plan- og byggesaker i 2020, jf. Innst. 360 S (2019–2020). Tilleggsbevilgningen skal både bidra til å skape flere jobber og få flere permitterte tilbake i jobb. Ved å benytte ledig kapasitet og kompetanse i bygge- og eiendomsnæringen, er det igangsatt tre delprosjekter for ytterligere digitalisering av plan- og byggesaker. Det igangsettes et pilotprosjekt for å utvikle digitale selvbetjeningsløsninger for arealplansaker (Fellestjeneste PLAN). Videre utformes det en digital reguleringsplan, som gir søkere enkelt svar på det som må avklares og legges til grunn for en byggesøknad (Drømmeplan). I tillegg er det igangsett piloter for å utarbeide fullverdige digitale bygningsinformasjonsmodeller (BIM) av eksisterende bygg, såkalte digitale tvillinger.

Budsjettforslag

Som følge av en fireårig satsing på ByggNett-strategien som avsluttes i 2020, foreslås bevilgningen redusert med 6 mill. kroner. Bevilgningen foreslås redusert med ytterligere 1 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringer på departementets område. Det foreslås en bevilgning på 43,8 mill. kroner i 2021.

Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Diverse inntekter	30	108	110
04	Gebyrer	40 939	41 000	39 000
	Sum kap. 3587	40 969	41 108	39 110

Post 01 Diverse inntekter

Posten omfatter inntekter fra tvangsmulkt og overtredelsesgebyr som ilegges dersom det omsettes eller brukes produkter til byggverk som ikke er i samsvar med krav i plan- og bygningslovgivningen. Posten omfatter også inntekter fra overtredelsesgebyr for misbruk av logo og inn-sending av uriktig informasjon i forbindelse med sentral godkjenning.

Det foreslås en bevilgning på 110 000 kroner i 2021.

Post 04 Gebyrer

Posten omfatter gebyrinntekter fra den sentrale godkjenningsordningen for foretak med ansvarsrett. Gebyret er på 3 100 kroner per foretak. Ordningen er selvfinansierende, jf. omtale under kap. 587, post 01.

Det er stor usikkerhet i utviklingen av antall nye søknader om godkjenning fremover, blant annet på grunn av Byggkvalitetutvalgets anbefaling om å avvikle ordningen. Det forventes derfor fortsatt en reduksjon i antall foretak i ordningen

for sentral godkjenning til om lag 12 600 foretak. På bakgrunn av dette foreslås det å redusere bevilgningen med 1,8 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 39 mill. kroner i 2021.

Kap. 2412 Husbanken

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	345 649	365 288	361 232
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	10 987	11 841	11 282
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	48 233	70 565	72 541
71	Tap på lån	29 707	12 000	11 000
72	Rentestøtte	3 812	3 000	2 100
90	Nye lån, <i>overslagsbevilgning</i>	17 102 265	14 810 000	18 050 000
	Sum kap. 2412	17 540 653	15 272 694	18 508 155

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 31. mars 2020 ble post 90 økt med 1 374 mill. kroner til 16 184 mill. kroner, jf. Innst. 216 S (2019–2020). Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 90 økt med 2 412 mill. kroner til 18 596 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Bevilgningene til Husbanken skal bidra til å nå mål 1 Sikre, miljøvennlige og tilgjengelige boliger og bygg og mål 3 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Husbankens lånevirkosomhet følger periodiseringsprinsippet. Postene 71 Tap på lån, 72 Rentestøtte og 90 Nye lån under kapittel 2412 er knyttet til lånevirkosomheten. Dette gjelder også inntektspostene 01 Gebyrer m.m. og 90 Avdrag under kapittel 5412 og post 90 Renter under kapittel 5615. Husbankens låneramme for nye lån, det samlede utlånsvolumet og renteendringer påvirker disse budsjettpostene.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, husleie og andre faste driftsutgifter for Husbankens hovedkontor i Drammen og regionkontorene i Hammerfest, Bodø, Trondheim, Bergen, Arendal og Oslo.

Husbanken gjennomfører et effektiviseringsprogram i perioden 2019–2021. Målet er å frigjøre 50 mill. kroner, hvorav 30 mill. kroner omdisponeres til forvaltning, drift og vedlikehold av nye digitale tjenester og 20 mill. kroner er kostnadsreduksjon. For 2019 reduserte Husbanken driftsutgiftene med om lag 12,5 mill. kroner og frigjorde over 16 mill. kroner til drift av digitale tjenester.

For å dekke høye strømregninger for husstander med lave inntekter vedtok Stortinget i april 2019 en ekstra utbetaling til alle bostøttmottakere, jf. Prop 54 S (2018–2019) *Endring i statsbudsjettet 2019 under Kommunal- og moderniseringsdepartementet (ekstra utbetaling til mottakere av bostøtte som hjelp til å dekke høye strømregninger)* og Innst. 229 S (2018–2019). For å finansiere de administrative kostnadene som fulgte av den ekstra utbetalingen, ble driftsbudsjettet til Husbanken økt med 2 mill. kroner.

Budsjettforslag

Som følge av endret regnskapsmessig praksis for føring av pensjonspremie i Statens pensjonskasse, ble bevilgningen økt med 4,7 mill. kroner i 2020 for å dekke en ekstra utgift i overgangsåret 2020 tilsvarende virksomhetens pensjonspremie for 6. termin. På bakgrunn av dette foreslås det en reduksjon i bevilgningen på 4,7 mill. kroner i 2021.

Inkludert avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering, foreslås det å redusere bevilgningen med 4,1 mill. kroner til 361,2 mill. kroner i 2021.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal benyttes til forskning, utvikling og kunnskapsformidling som støtter opp om de boligsosiale målene.

I 2019 finansierte Husbanken 13 forsknings- og utviklingsoppdrag over posten. Forsknings- og utviklingsoppdragene bidro til å øke kunnskapen om Husbankens virkemidler og målgrupper, samt styrke den bankfaglige kompetansen. FoU-oppdragene omfattet årsaker til nedgangen i bostedsløshet, hvordan å øke eierandelen for unge uføre, målgrupper i kommunalt disponerte boliger, følgevaluering av Husbankens kommuneprogram og områderettet innsats som virkemidler. Kunnskapen om virkemidlene ble styrket gjennom oppdrag knyttet til før-evaluering av et digitalt saksbehandlingssystem for startlån (Startskudd) og merkostnaden knyttet til kvalitetskrav grunnlån. Rapportene er tilgjengelige på Husbankens hjemmesider.

Bevilgningen foreslås redusert med 0,5 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringer på departementets område. Det foreslås en bevilgning på 11,3 mill. kroner i 2021.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten benyttes til større utstyrsanskaffelser og vedlikehold i Husbanken, blant annet på IKT-området.

I 2019 ble det benyttet 48,2 mill. kroner. Husbanken har i 2019 anskaffet en ny løsning for saksbehandling og forvaltning av lån og tilskudd, og utviklet og tilpasset sine løsninger til ny forskrift om lån fra Husbanken. Samtidig har alle systemer gjennomgått endringer som følge av kommune- og fylkessammenslåingene. Videre har Husbanken forbedret løsningene for søknad- og saksbehandling av startlån før dette ble obligatorisk i kommunene fra 1. januar 2020. Husbanken har også utviklet en første versjon av boligsosial monitor som vil gi kommunene datagrunnlag for å ta bedre beslutninger ovenfor vanskeligstilte barnefamilier, eldre og bostedsløse.

I 2020 ble bevilgningen økt med 30 mill. kroner til å utvikle nye digitale løsninger for kommunalt disponerte boliger. Bakgrunnen for bevilgningsøkningen var at det er få gode systemer for å søke, tildele og administrere kommunale utleieboliger. Konsekvensen er at det er vanskelig for innbyggerne å søke om kommunal bolig, og at saksbehandlingen ofte er langvarig og uoversiktlig.

Husbanken gjennomførte i 2019 et forprosjekt sammen med kommunesektoren for å kartlegge behov for videre prosjekter. Forprosjektet bekreftet behov for digitale løsninger på området og at systemstøtte vil gi stor verdi både for innbyggere, kommune og stat. Utvikling av nye løsninger vil starte mot slutten av 2020 og i 2021.

Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgning på 72,5 mill. kroner i 2020.

Post 71 Tap på lån

Posten omfatter statens tap på Husbankens utlånsvirksomhet. Husbanken forvaltet ved utgangen av 2019 en samlet låneportefølje på i overkant av 153 mrd. kroner hvorav 62,5 mrd. kroner i startlån. I 2019 var brutto tap 29,7 mill. kroner, hvorav 14,3 mill. kroner var gjeld på lån (hovedstol) og 15,4 mill. kroner var gjeld på renter. Tapene på lånegjeld fordelte seg med 5,9 mill. kroner på startlån, 7,7 mill. kroner på grunnlån og 0,7 mill. kroner på andre låneordninger. Det relativt høye tapet i 2019 sammenlignet med tidligere år, har sammenheng med tap på en stor lånesak. I tillegg til tapene staten dekker, dekker kommunene noe tap på startlån. I 2019 ble det belastet 15,3 mill. kroner av kommunenes tapsfond for startlån. I tillegg kan kommunene ha hatt tap som ikke er belastet tapsfondet.

Tilbakeførte restkrav var 3,4 mill. kroner. Samlet netto tap var 26,3 mill. kroner, mot 3,5 mill. kroner i 2019. Tapene på utlånsvirksomheten i Husbanken er lave, og utgjorde 0,019 pst. av utestående lån i 2019. I 2020 er brutto tap anslått til 12 mill. kroner.

Statens innkrevingsentral (SI) har overtatt forvaltningen av mislighold av husbanklån. Fra 2019 tilbakefører SI restkrav fra husbanklån direkte til statskassen, istedenfor at kravene budsjetteres og inntektsføres på Husbankens tapspost. Restkrav fra startlån, der kommunene eller deres samarbeidspartnere forvalter lån til sluttbrukerne, inntektsføres fra samme tid på kap. 5312, post 11. Denne omleggingen innebærer at tapsposten bruttobudsjetteres, i tråd med hovedprinsippene for statsbudsjettet. Det vil fortsatt redegjøres for netto tap i Husbankens årsrapport og i budsjettproposisjonene.

Det foreslås en bevilgning på 11 mill. kroner i 2021.

Post 72 Rentestøtte

Posten omfatter rentestøtte som følge av at eldre særvilkårslån har ett prosentpoeng lavere rente

enn ordinære lån. Slike lån ble gitt frem til og med 1996.

I 2019 ble det regnskapsført 3,8 mill. kroner på posten. Restgjelden for særvilkårslåne var per 31. desember 2019 på om lag 340 mill. kroner, mot 450 mill. kroner året før.

Volumet av særvilkårslån blir redusert i takt med at lånene blir nedbetalt. På bakgrunn av dette foreslås det å redusere bevilgningen med 0,9 mill. kroner til 2,1 mill. kroner i 2021.

Post 90 Nye lån, overslagsbevilgning

Husbanklån skal være et supplement til lån fra private kredittinstitusjoner, og skal bidra til å nå boligpolitiske mål som ellers ikke ville blitt nådd. Husbanken forvalter fem låneordninger: startlån, lån til utleieboliger til vanskeligstilte, lån til boligkvalitet, lån til studentboliger og lån til barnehager.

Bevilgningen på posten dekker i tillegg til utbetaling av nye lån, også beregnede, opptjente, ikke betalte renter på lånene. Ved beregning av utbetaling av nye lån legges det til grunn at tilsagnene om lån i budsjettåret utbetales over fem år.

Rapport

I 2019 ble det regnskapsført 17,1 mrd. kroner på posten, mot 15,7 mrd. kroner i 2018. Økningen skyldes i hovedsak at en større del av lånerammen går til startlån, og at startlån i all hovedsak utbetales i tilsagnsåret. I 2020 er bevilgningen 18,6 mrd. kroner.

I saldert budsjett for 2019 var lånerammen 16 mrd. kroner. I nysalderingen av budsjettet for 2019 ble Husbankens låneramme økt med 1 mrd. kroner til 17 mrd. kroner til lån til studentboliger, jf. Prop. 22 S (2019–2020) *Endringer i statsbudsjettet 2019 under Kommunal- og moderniseringsdepartementet*. Lån til studentboliger bidrar til et rimelig og forutsigbart boligtilbud for studenter. Rammen ble disponert i sin helhet, hvorav 10,7 mrd. kroner til startlån til kommunene, 1,3 mrd. kroner til lån til utleieboliger for vanskeligstilte, 2,7 mrd. kroner til lån til boligkvalitet, 1,9 mrd. kroner til lån til studentboliger og 0,4 mrd. kroner til barnehagelån. Ved utgangen av 2019 hadde Husbanken utestående lån for 153,2 mrd. kroner.

I forbindelse med behandlingen av Prop. 67 S (2019–2020) om økonomiske tiltak i møte med virusutbruddet, vedtok Stortinget å øke Husbankens låneramme med 5 mrd. kroner, til 21 mrd.

kroner i 2020, for å sikre flere tilgang til blant annet startlån. Bevilgningen til utbetaling av nye lån ble økt med 1 374 mill. kroner til 16 184 mill. kroner, jf. Innst. 216 S (2019–2020). I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2020 ble bevilgningen økt med 2 412 mill. kroner som følge av blant annet høyere etterspørsel etter startlån enn lagt til grunn, jf. Prop. 117 S (2019–2020) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2020* og Innst. 360 S (2019–2020). Ved utgangen av juli 2020 er det gitt tilsagn om lån for 15,2 mrd. kroner.

Rapport for lån til boligkvalitet, lån til studentboliger, lån til utleieboliger for vanskeligstilte og startlån fremgår av omtalen under mål 1 Sikre, miljøvennlige og tilgjengelige boliger og mål 3 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig. Barnehagelån gis til private aktører for oppføring, kjøp og utbedring av barnehager. I 2019 ble det gitt tilsagn om lån for 406,3 mill. kroner til finansiering av 1 269 barnehageplasser. Til sammenlikning ble det i 2018 gitt tilsagn for 497 mill. kroner til 1 679 barnehageplasser.

Budsjettforslag

Regjeringen foreslår å øke lånerammen til Husbanken med 4 mrd. kroner, fra 16 mrd. kroner i saldert budsjett i 2020 til 20 mrd. kroner i 2021, jf. forslag til romertallsvedtak. Økningen i lånerammen skal gå til startlån, lån til utleieboliger og lån til boligkvalitet.

Gjennom startlån får de med langvarige finansieringsproblemer mulighet til å eie egen bolig. De siste årene har flere fått startlån, og regjeringen vil med dette øke aktiviteten ytterligere. Selv om eierlinjen står sterkt i Norge, skal det også være et godt alternativ å leie bolig. Gjennom lån til utleieboliger bygger og kjøper både private og kommuner flere egnede utleieboliger. Lån til boligkvalitet bidrar til flere miljøvennlige boliger og boliger egnet for eldre og personer med funksjonsnedsettelse. På den måten stimuleres byggesektoren til å redusere miljøpåvirkningen og til å bygge boliger tilpasset en aldrende befolkning. Lånet støtter derfor opp om viktige samfunns mål som ikke løses i markedet alene. På grunn av budsjetteringssystemet, der tilsagn utbetales over flere år, innebærer forslaget om å øke lånerammen en bevilgningsøkning på 280 mill. kroner i 2021. Startlån og lån til utleieboliger for vanskeligstilte vil bli prioritert også i 2021.

Som følge av anslagsendringer øker bevilgningsbehovet med 2 960 mill. kroner i 2021. Dette

skyldes i hovedsak anslag om høyere utbetaling av nye startlån, som utbetales raskere enn øvrige lån, og den midlertidige økningen av lånerammen i 2020.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 3 240 mill. kroner til 18 050 mill. kroner i 2021.

Regjeringen foreslår å avvikle lån til private barnehager fra 2021. Bakgrunnen for dette er at det private kredittmarkedet fungerer godt, og at aktørene har mulighet til å ta opp lån i markedet til ordinære vilkår. I den forbindelse vises det også til at lån fra Husbanken skal supplere, ikke konkurrere med, private banker.

Kap. 5312 Husbanken

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Gebyrer m.m.	10 782	10 743	10 146
11	Diverse inntekter	110 575	61 920	76 368
90	Avdrag	13 309 205	12 710 000	12 740 000
Sum kap. 5312		13 430 562	12 782 663	12 826 514

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 31. mars 2020 ble post 90 økt med 9 mill. kroner til 12 719 mill. kroner, jf. Innst. 216 S (2019–2020). Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 90 redusert med 86 mill. kroner til 12 633 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Post 01 Gebyrer m.m.

På posten føres inntekter fra etableringsgebyr, termingebyr, varslingsgebyr og tilkjente saksomkostninger i misligholdsaker med flere. Kundene kan velge mellom to, fire eller tolv terminer i året, og mellom papirbaserte og elektroniske søknader og varsler om terminforfall.

I 2019 var gebyrinntektene 10,8 mill. kroner, hvorav inntekter fra etableringsgebyr 0,6 mill. kroner, fra forvaltningsgebyr 8,9 mill. kroner, fra varslingsgebyr 1,3 mill. kroner og fra andre gebyr vedrørende låneforvaltningen 36 000 kroner. Gebyrinntektene økte noe fra 2018 til 2019 på grunn av økte gebyrsatser i 2019. Samtidig reduseres gebyrinntektene gradvis over tid, hovedsakelig som følge av at Husbanken forvalter færre, men større lån. Ved utgangen av 2019 forvaltet Husbanken om lag 40 600 lån, mot 43 200 på samme tidspunkt året før.

Det foreslås en bevilgning på 10,1 mill. kroner i 2020.

Post 11 Diverse inntekter

På posten blir det inntektsført diverse inntekter, som blant annet tilbakebetaling av urettmessig utbetalt bostøtte, tilskudd og tilbakeførte restkrav fra startlån.

I 2019 ble det inntektsført 110,6 mill. kroner på posten, hvorav 59,5 mill. kroner var tilbakebetalt bostøtte og 51,1 mill. kroner tilbakebetalte tilskudd. Saldert budsjett for 2020 er 61,9 mill. kroner.

Fra 2017 har søkerens inntekt i den måneden det søkes bostøtte for, ligget til grunn for beregning av bostøtte. Dette har ført til færre krav om tilbakebetaling av bostøtte fra 2017, og volumet av nye tilbakekrav for ett enkelt år ventes å ligge på et lavere nivå enn tidligere. Kontrollen mot Lånekassens register, som ble gjennomført for første gang i 2019, bidrar isolert sett til noe økt tilbakebetaling i 2020 og senere. Nivået på øvrige tilbakebetalte tilskudd har også vist en økende tendens de senere år. Samlet sett legges det til grunn at tilbakebetaling blir noe høyere enn lagt til grunn i saldert budsjett for 2020.

Det foreslås å øke bevilgningen med 14,5 mill. kroner til 76,4 mill. kroner i 2021.

Post 90 Avdrag

Posten omfatter ordinære og ekstraordinære avdrag og andre innbetalinger, tilbakebetaling av opptjente, ikke betalte renter og tap.

I 2019 ble det inntektsført om lag 13,3 mrd. kroner på posten, hvorav om lag 6,4 mrd. kroner var ordinære innbetalinger, 6,4 mrd. kroner ekstraordinære innbetalinger og 0,5 mrd. kroner tilbakebetaling av opptjente, ikke betalte renter og tap.

Som følge av vekst i utlånsporteføljen, økes anslaget for ordinære innbetalinger med om lag 180 mill. kroner. Samtidig bidrar en lavere

rente til en reduksjon av tilbakebetaling av periodisert rentegjeld på om lag 149 mill. kroner.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 30 mill. kroner til 12 740 mill. kroner i 2021.

Kap. 5615 Husbanken

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
80	Renter	3 035 364	3 386 000	1 820 000
	Sum kap. 5615	3 035 364	3 386 000	1 820 000

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 31. mars 2020 ble post 80 økt med 14 mill. kroner til 3 400 mill. kroner, jf. Innst. 216 S (2019–2020). Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 80 redusert med 543 mill. kroner til 2 857 mill. kroner, jf. Prop. 117 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Post 80 Renter

Posten omfatter betalte renter på lån, opptjente ikke betalte renter og rentestøtte, jf. kap. 2412 Husbanken, post 72 Rentestøtte.

Husbanken tilbyr lån med flytende og faste renter. Fast rente tilbys med 3, 5, 10 eller 20 års bindingstid. Gjennomsnittlig utlånsrente for låne-

porteføljen var 1,98 pst. i 2019, mot 1,92 pst. i 2018. Ved utgangen av 2019 var restgjelden for lån med fastrenteavtaler 55,5 mrd. kroner, og utgjorde 36 pst. av de samlede utlån. I 2019 ble det ført 3 035 mill. kroner på posten.

Som følge av lavere renteforutsetninger, foreslås det å redusere bevilgningen med 1 566 mill. kroner til 1 820 mill. kroner i 2021.

Programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata

Utgifter under programkategori 13.90 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
590	Planlegging og byutvikling	118 874	111 454	92 265	-17,2
595	Statens kartverk	1 316 658	1 214 843	1 199 107	-1,3
	Sum kategori 13.90	1 435 532	1 326 297	1 291 372	-2,6

Inntekter under programkategori 13.90 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
3595	Statens kartverk	892 886	809 531	820 596	1,4
	Sum kategori 13.90	892 886	809 531	820 596	1,4

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for at landet har en helhetlig, fremtidsrettet og samordnet arealpolitikk. Ansvaret omfatter både forvaltnings- og utviklingsoppgaver. Departementet skal legge til rette for gode og effektive planprosesser, og for bedre samspill mellom forvaltningsnivåer på tvers av administrative grenser og ulike sektorer. Utvikling og formidling av nasjonale mål og interesser i planleggingen er et departementsansvar.

Departementet har ansvaret for statens kartpolitikk. Ansvaret omfatter både kart, lovgivning og forvaltning på fagområdene geografiske data (geodata) og eiendomsinformasjon (matrikkel og tinglysing).

Departementet forvalter og utvikler lover og forskrifter om planlegging og konsekvensutredning. Veiledning om planlegging etter plan- og bygningsloven, kart- og planforskriften og forskrift om konsekvensutredning er et viktig ansvarsområde. Plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter legger rammene for samfunns-

og arealplanleggingen i Norge. Plandelen av loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og interesser innenfor samfunns- og arealplanlegging, og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av arealer og ressurser. For omtale av lovens bygningsdel vises det til programkategori 13.80.

Kommunene har et hovedansvar for å finne helhetlige og gode løsninger i samfunns- og arealplanleggingen, slik at lokale forhold ivaretas i samspill med nasjonale og viktige regionale interesser. Departementet samarbeider med fylkeskommunene, de største byene og byregionene om en bærekraftig by- og stedsutvikling, som i hovedsak er et lokalt og regionalt ansvar. For omtale av øvrig distrikts- og regionalpolitikk vises det til programkategori 13.50.

Departementet behandler og avgjør kommunale plansaker med innsigelser som ikke er blitt løst lokalt, og regionale planer der det har kommet innvendinger. Når viktige statlige, regionale eller andre samfunnsmessige hensyn tilsier det, kan staten ved departementet utarbeide reguleringsplan eller arealdel til kommuneplanen.

Departementet er etatsstyrer for Statens kartverk. Kartverket er koordinator for nasjonale geodata, og organiserer kartleggingen av Norges land- og sjøarealer. Kartverket skal tilrettelegge for bruk av dette kunnskapsgrunnlaget, blant annet ved å sørge for at det offentlige kartgrunnlaget er standardisert og tilgjengelig for alle. Deling av data i samsvar med geodataloven skjer i samarbeid med sektormyndigheter. Etaten har også ansvaret for tinglysing av fast eiendom og boret, og for å forvalte matrikkelen i samarbeid med kommunene.

Utviklingstrekk og utfordringer

Bedre og mer effektiv planlegging

Planprosessene skal gi helhetlig og langsiktig avklaring av kommunenes utfordringer og prioriteringer, avveie motstridende interesser og sørge for at folk blir hørt og at vedtaket har legitimitet. Samtidig skal planprosessene være effektive og ikke ta for lang tid.

Tilstrekkelig kompetanse og kapasitet i areal- og samfunnsplanleggingen er grunnleggende for at kommunene skal kunne gjennomføre planoppgavene med god kvalitet og løse oppdraget som tjenesteproducent og samfunnsutvikler. Mange kommuner mangler kompetanse og kapasitet, særlig de mindre kommunene. Det utdannes ikke nok planleggere til å dekke kommunenes behov¹⁴.

Kommuner og fylker må ha tilgang til oppdaterte arealdata og statistikk som grunnlag for beslutninger. Det gjelder for eksempel langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og hva som vil være kommunens planbehov. Tilgang til data og statistikk er viktig slik at boliger, infrastruktur og næringsområder kan bygges ut på en god, effektiv og bærekraftig måte.

Byomforming i form av fortetting og transformasjon av områder innenfor eksisterende byggeområder i byer og tettsteder kan være krevende. Kommunene møter ofte en kompleks grunneierstruktur som fordrer en mer helhetlig planlegging og store infrastrukturinvesteringer.

Det er behov for å utnytte mulighetene digitaliseringen gir for bedre og mer effektiv planlegging, og for mer medvirkning i planleggingen. Det er utfordrende å sikre god medvirkning. Medvirkning fra innbyggerne er en forutsetning for å

få et godt kunnskapsgrunnlag, bedre planløsninger og legitim planlegging.

Tettsteder og integrerte arbeidsmarkeder vil mange steder overskride kommunegrenser. God tettstedsutvikling krever at kommunene i regionen samarbeider. Det kan blant annet være vanskelig å få til gode, felles løsninger på areal- og transportområdet. Planleggingen vil derfor kreve et mer regionalt perspektiv. Et regionalt perspektiv er viktig i de større byområdene, men også i andre deler av landet der det kan være behov for bedre samspill mellom regionsentre og områdene rundt.

Et bærekraftig samfunn

Samfunnsutviklingen og arealbruken må bli mer bærekraftig samtidig som verdiskapingen skal øke. Det arbeides med bærekraftsmålene i kommuner og fylkeskommuner. Bærekraftige byer og lokalsamfunn med levende sentrumsområder gir gode vilkår for mennesker, næringsvirksomhet og miljø. Se nærmere omtale av bærekraftsmålene i del III.

Fremskrivninger viser at Norge vil få et mildere klima med mer nedbør og hyppigere forekomster av ekstreme værhendelser. Tilpasning til klimaendringene innebærer forskjellige tilnærminger i ulike geografiske områder. Samfunnssikkerhet og klimatilpasning må være et gjennomgående tema fra plansak til utbygging.

Naturmangfold er menneskehetens livsgrunnlag på planeten. Mange inngrep som hver for seg virker små, kan samlet sett påvirke arter, bestander og økosystemer negativt. I Norge er f.eks. bare 3,4 pst. av landarealet dyrket mark, det er derfor en knapp ressurs.

Handelsmønsteret endrer seg. Det kan ha negative konsekvenser for klimagassutslipp, sysselsetting mv. Et mangfold av handelstilbud i sentrum har også betydning for å skape et levende og attraktivt bymiljø. Virusutbruddet har ytterligere forverret situasjonen for næringslivet i flere sentrumsområder. Mange bedrifter, butikker og servicetilbud har gått konkurs eller står i fare for å gjøre det. For andre har reduksjon i grensehandel og endret handlemønster ført til vekst.

Forutsetningene og behovet for næringsmessig utvikling og omstilling varierer fra region til region. Fjell, utmark og sjøområder er viktige ressurser for bærekraftig lokal næringsutvikling, for eksempel innen havbruk, mineralutvinning, landbruk og turisme. Det kan være en utfordring at forvaltningen av ressursene er fragmentert, og at kunnskap og tillatelser må hentes fra mange ulike

¹⁴ Grønning, M. & Aarsæther, N.m.fl. (2019) Hvordan øke utdanningskapasiteten i offentlig planlegging? Rapport fra komite nedsatt av KS og FUS, i samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Oslo: KS.

hold. Forskjellige sektorer kan ha ulike og motstridende krav. Strandsonen, utmarka og fjellområdene rommer store verdier for naturmangfold, kulturmiljø, landskap og friluftsliv. Planlegging etter plan- og bygningsloven gir grunnlag for samordning og avveining mellom ulike interesser.

I flere bykommuner er mange og sammensatte levekårsutfordringer konsentrert i enkelte bydeler. Det kan få negative konsekvenser for barns oppvekstvilkår, den enkelte innbygger og for samfunnet.

Kart og eiendomsinformasjon

Norge har arbeidet lenge med digitalisering av offentlige tjenester og oppnådd gode resultater. Informasjon forventes å være digital og lett tilgjengelig. Det gjelder også data som brukes i planleggingen. Norge er langt fremme når det gjelder elektronisk tinglysning og distribusjon av geodata.¹⁵ Tilgang til og kvaliteten på kart og geodata har blitt bedre, og dataene er mer oppdaterte.

Kartverket opplever stadig større etterspørsel etter sine data og tjenester, både fra eksisterende og nye brukere. Det er behov for bedre selvbetjeningsløsninger for offentlige data som planregistre og matrikkelen, og for mer automatisert plan- og byggesaksbehandling. Et flertall av kommunene har opprettet digitale planregistre, men mange steder mangler det et fullstendig innhold og oppdaterte data. For å holde oversikt over utviklingen i kommunen, eller kunne tilby digital medvirkning i planleggingen, er kommunene i praksis avhengige av at alle arealplaner er digitalisert på en måte som gjør at de kan leses og bearbejdes av datamaskiner.

¹⁵ EUs eGovernment Benchmark 2018

Matrikkelen er et av Norges tre basisregistre sammen med Folkeregisteret og Foretaksregisteret. Matrikkelen er det offisielle registeret over fast eiendom med geografiske opplysninger om den enkelte eiendomsenheten, inkludert adressen og tilhørende bygninger. Matrikkelen har informasjon som gjenbrukes i mange offentlige og private fagsystemer. Det er utfordringer knyttet til teknisk plattform, varierende kvalitet og manglende fullstendighet, spesielt i bygningsdelen av registeret.

På sjøområdet har navigasjon tradisjonelt vært hovedbruksområdet for sjømåling og den geografiske infrastrukturen. Dette utfordres av nye bruksmåter. Økt aktivitet i marine og maritime næringer har endret brukernes behov for data. Det stiller andre krav til sjødata som kunnskapsgrunnlag, og mulighet for kobling av ulike tema-data for bedre ressursforvaltning og næringsutvikling i kyst- og havområdene. Mye av kysten er ennå ikke godt nok kartlagt, og kun 37 pst. er målt med moderne metoder. Det er utfordrende å få utført effektive dybdemålinger i grunne sjøområder med dagens båter og måleutstyr. Samtidig foregår det en rivende teknologiutvikling på området, med nye metoder og plattformer for å samle inn data, som kan bidra til økt kartlegging og utnyttelse av dataene. Dette kan også gi økt bruk av navigasjonssystemer, hvor det er viktig at brukerne kjenner til kvaliteten på data og riktig bruk av dem.

Aktiviteten i eiendomsmarkedet har vært høy lenge. Det har gitt økning i eiendomsoverdragelser og dermed flere tinglysninger. Første versjon av elektronisk tinglysning ble satt i drift i Kartverket i 2017. Det har vært en økning i antall elektroniske tinglysninger, men det har vært utfordrende å få brukerne til å ta i bruk den nye løsningen så raskt som ønsket.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.24 Mål for programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata

-
1. Planlegging skal fremme bærekraftig samfunnsutvikling og arealbruk
 2. Byer, byregioner og tettsteder skal være attraktive og bærekraftige
 3. Effektiv tilgang til oppdatert kart- og eiendomsinformasjon skal gi grunnlag for verdiskapning og utvikling
-

Mål 1 Planlegging skal fremme bærekraftig samfunnsutvikling og arealbruk

Regjeringen vil fremme en bærekraftig og fremtidsrettet samfunnsutvikling og arealforvaltning i hele landet. Det er et mål å oppnå forenkling, bedre arealplaner og mer effektive planprosesser. Det skal legges vekt på lokalt selvstyre i samfunnsplanleggingen.

Rapport, strategier og tiltak

Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeider kontinuerlig med lovendringer som skal forbedre og effektivisere planlegging etter plan- og bygningsloven. Bedre regler for samordning mellom plan- og bygningsloven og ulike sektorlover er et annet viktig arbeid. Det skal sikre mer effektiv og langsiktig areal- og samfunnsplanlegging, bidra til å unngå unødig dobbeltbehandling etter ulike lovverk og styrke kommunens rolle som planmyndighet. Departementet har de senere årene fulgt opp forslag i stortingsmeldinger, strategier og lovutredninger som berører plan- og bygningslovområdet. Det gjelder blant annet Strategi for mineralnæringen (2013), NOU 2014: 6 *Revisjon av eierseksjonsloven*, NOU 2016: 4 *Ny kommunelov*, NOU 2018: 11 *Ny fjellov*, NOU 2015: 16 *Overvann i byer og tettsteder* og Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt*.

Departementet arbeider bredt med å bidra til styrking av plan- og arkitekturkompetansen i kommunene, blant annet gjennom tilskuddsordningen til lokal kompetanse over kap. 590 post 81. Det gis også tilskudd til BYLIVsenteret, som bistår kommuner med stedsutvikling.

Bedre veiledning fra nasjonalt og regionalt nivå kan bidra til mer effektiv planlegging. Over kap. 500, post 21 støtter departementet opp under fylkesvise opplærings tiltak rettet mot kommunene.

For å øke utdanningskapasiteten i offentlig planlegging pågår det et samarbeid med utdanningsinstitusjonene og KS. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2020 ble det tildelt midler til om lag 70 nye studieplasser knyttet til offentlig planlegging fra høstens opptak 2020, jf. Prop. 117 S (2019–2020) og Innst. 360 S (2019–2020). Samarbeidet med Sekretariatet for etter- og videreutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS) videreføres i 2020 og 2021, med fokus på anbefalinger i strategien for styrket planutdanning.

Departementet fortsetter arbeidet med å tilrettelegge og veilede om relevant statistikk og geodata for arealbruk i form av såkalte arealprofiler for kommunene. Dette vil være en praktisk kunn-

skapskilde i planleggingen. Arealprofilene publiseres på Statistisk sentralbyrås nettsider.

Departementet støtter forskning for å fremme kunnskap om areal- og samfunnsplanlegging. I 2019 og 2020 er det lyst ut til sammen 52 mill. kroner til kompetanse- og samarbeidsprosjekter innen planforskning under Forskningsrådets program DEMOS, jf. omtale under kap. 500, post 50. Fire hovedtema i utlysningen ga føringer for innretningen på denne forskningen. Ett av disse var «FNs bærekraftsmål – planleggingens rolle i å bidra til oppfølging av relevante mål.» Blant de tre første prosjektene Forskningsrådet har valgt ut, har ett fokus på å utvikle et rammeverk for hvordan bærekraftsmålene kan implementeres i lokal og regional planlegging. Det ledes av Nordlandsforskning, Bodø.

Planlegging.no er departementets hovedkanal for informasjon og veiledning om planlegging. Det er lagt opp et løp over flere år for å gi bedre og mer digital informasjon og veiledning via disse nettsidene. I 2020 er det publisert oppdatert veiledning om blant annet spredt utbygging i landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsområder, planlegging i sjø, konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven og ivaretagelse av barn og unges interesser i planlegging.

Departementet har satt i gang et arbeid med sikte på å forenkle prosessene og regelverket for gjennomføring av fortetting og transformasjon i byer og tettsteder. I praksis handler dette om krevende prosesser for områdetransformasjon innenfor eksisterende byggeområder og byomforming. Det er blant annet nødvendig å se nærmere på kommunenes bruk av veiledende plan for det offentlige rom (VPOR), grunneiersamarbeid og bruken av særskilte gjennomføringsvirkemidler som fordeling av planskapt verdier og tradisjonelt jordskifte.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i 2020 sendt på høring forslag til endringer i dispensasjonsbestemmelsen i plan- og bygningsloven. Bakgrunnen er ønske om og behov for å forenkle dispensasjonsbestemmelsen, og samtidig styrke lokaldemokratiet og redusere statlig og regional detaljstyring. Den foreslåtte endringen vil tydeliggjøre at det ikke kan dispenseres hvis hensynet til nasjonale og regionale interesser blir vesentlig tilsidesatt.

Departementet arbeider med å følge opp innspill etter høringen av ny forskrift til plan- og bygningsloven om innmåling, dokumentasjon og utlevering av geografisk informasjon om ledninger og annen infrastruktur i grunnen, sjø og vassdrag. Det tas sikte på at regelendringene vil tre i kraft i 2021.

Planpolitiske føringer fra staten er et viktig grunnlag for den regionale og lokale planleggingen. Oppfølgingen av statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging skal bidra til helhet i planleggingen. Lokalisering av statlige virksomheter er en viktig del av oppfølgingen. God tilgjengelighet med kollektivtransport, sykkel og gange gjelder for alle beslutninger om lokalisering av bygg som staten eier eller leier. Kommunal- og moderniseringsdepartementet utvikler et eget dataverktøy som viser lokalisering, antall ansatte og effekten på ulike former for transport. Lokalisering er også et sentralt tema i byvekstavtalene. Kommunale og regionale planstrategier skal vedtas i løpet av 2020, og vil vise hvordan Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging 2019–2023 blir fulgt opp i kommuner og fylkeskommuner.

I perioden 2015–2019 har departementet gjennomført en satsing for digitalisering av planprosessene. Det er blant annet arbeidet med bedre tilrettelagte digitale planregistre, kvalitetsforbedring av kunnskapsgrunnlaget, utvikling av digital plandialog- og medvirkningsverktøy. På bakgrunn av gjennomførte reguleringsplanpiloter er det utviklet en ny datamodell for fremstilling av romlige (3D) plankart med tilhørende digitale bestemmelser. Nabovarsel av planforslag og innsendingsløsning for private planforslag via Altinn er andre eksempler på tiltak for å øke digitaliseringsgraden. Departementet vil i 2020–2021 arbeide for bedre digital samhandling mellom plansak og byggesak.

Departementet vil videreføre arbeidet for bedre og mer samordnet planlegging av sjøområdene og strandsonen i veiledning og regelverk. Rundskriv om planlegging i sjø ble utgitt i 2019, og forslag til reviderte statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen ble sendt på høring i 2020. Disse vil erstatte retningslinjene fra 2011. Departementet vil vurdere behovet for statlige planretningslinjer for kystnære sjøområder.

Departementet vil også videreføre arbeidet for bedre planlegging i fjell og utmark, blant annet gjennom en revidert veileder om planlegging av fritidsbebyggelse. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging sier blant annet at det bør fastsettes langsiktige utbyggingsgrenser i fjellområdene. Departementet vil følge opp dette blant annet ved å vurdere behovet for statlige planretningslinjer for fjellområder med stort utbyggingspress.

Rask og effektiv behandling av statlige planer, innsigelsessaker og innvendinger til regionale pla-

ner har høy prioritet i Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Siden 2013 har departementet behandlet 174 innsigelsessaker. Kommunen har fått medhold i 53 pst. av sakene og delvis medhold i 28 pst. av sakene.

Regjeringen har arbeidet med å tydeliggjøre terskelen for innsigelser. Departementet samordner styringssignaler på planområdet fra sentrale myndigheter, for eksempel til fylkesmannen. Forsøksordningen med fylkesmennenes samordning av statlige innsigelser til kommunale planer er nå innført permanent, og gjelder alle embeter fra 2019. Dette bidrar til bedre og mer effektive planprosesser. Andelen reguleringsplaner møtt med innsigelse har gått ned fra 35 pst. i 2013 til 27 pst. i 2019. For kommuneplaner var andelen 60 pst. i 2013 og 67 pst. i 2019. Dette tyder på at arealavklaringer skjer på kommuneplannivå, og at reguleringsplaner i stor grad er i tråd med overordnede planer. Departementet vil videreføre arbeidet med bedre innsigelsespraksis i tråd med anbefalingene i Dokument 3:7 (2018–2019) *Riksrevisjonens undersøkelse om behandling av innsigelser i plansaker*. I 2020 har departementet gjennomført en kartlegging av fylkesmennenes arbeid med samordning av statlige innsigelser. Rapporten vil danne grunnlag for videre arbeid med ordningen.

For å bidra til effektiv gjennomføring av prosjekter av nasjonal betydning, som større samferdselsprosjekter, har bruk av statlig plan økt. Konfliktnivået i disse sakene kan være høyt, og man skal ha de samme medvirkningsprosessene som for ordinære kommunale planer. Selv ved bruk av statlig plan vil planleggingen derfor kunne ta tid.

Regjeringen legger stor vekt på lokaldemokratiet i plan- og byggesaker, samtidig som nasjonale og regionale hensyn skal ivaretas. Det forutsettes at statlige organer deltar aktivt og forpliktende i regionale planprosesser, og at de deltar som aktive partnere ved oppfølgingen av planene. Byvekstavtaler bidrar til regional samordning, se egen omtale under mål 2. Fylkesmannen og fylkeskommunen har særlig ansvar for å følge opp kommunene, slik at planprosessene oppfyller lovens krav til medvirkning og samråd.

En aktiv jordvernpolitikk har gjort at omdisponeringen av dyrket jord har gått ned. KOSTRA-tallene (Kommune-Stat-Rapportering) viser at 3 617 dekar dyrket jord ble vedtatt omdisponert til andre formål enn landbruk i 2019. Det er godt under Stortingets jordvernmål om omdisponering av maksimalt 4 000 dekar dyrket jord, som var forutsatt oppnådd innen 2020. Kommunene har fulgt opp jordvernmålet på en effektiv måte i sin arealplanlegging.

Mål 2 Byer, byregioner og tettsteder skal være attraktive og bærekraftige

Regjeringen vil bidra til å utvikle attraktive og inkluderende byregioner, byer og tettsteder med levende sentrum som fremmer livskvalitet og verdiskaping. Det er behov for å sikre god byutvikling, spesielt ved kollektivknutepunkt, og gode kollektivløsninger i og rundt byene. Store og små byer må utvikles med kvaliteter i byrom og utearealer som fremmer attraktive bymiljø og folkehelse. Samtidig skal det sikres et rikt og variert handels- og tjenestetilbud og grunnlag for flere arbeidsplasser og konkurransekraft.

Rapport, strategier og tiltak

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har koordineringsansvaret i Norge for oppfølging av bærekraftsmål 11: Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige. FN's *Ny urban agenda* er en oppfølging av bærekraftsmålene og inneholder en visjon, strategi og en handlingsplan for gjennomføring. Departementet rapporterer til FN på oppfølging av bærekraftsmål 11 og Ny urban agenda hvert år. Bærekraftsmål 11 er nærmere omtalt i del III Omtale av særlege tema, der det rapporteres på status på delmålene som departementet har ansvar for å følge opp.

Departementet deltar i og koordinerer norsk engasjement i EUs arbeid med en urban agenda. Fire norske byer deltar i dag i brede, tematiske partnerskap. Disse vil bli avsluttet i 2020, men flere byer vil kunne bli involvert når det etableres nye partnerskap. Departementet deltar også i et forsknings- og innovasjonssamarbeid som svarer på de store samfunnsutfordringene som byer i Europa står overfor, og som i stor grad følger opp bærekraftsmål 11 og EUs urbane agenda; jf. omtale av forskning under kategori 13.00. Departementet følger opp FN-organisasjonene som har ansvar for oppfølging av bærekraftsmål 11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn.

Regjeringen fastsatte i juni 2020 et videreutviklet nullvekstmål. I byområdene skal klimagassutslipp, kø, luftforurensning og støy reduseres gjennom effektiv arealbruk, og ved at veksten i persontransporten tas med kollektivtransport, sykling og gange. Byvekstavtalene er et virkemiddel for å nå dette målet. Byvekstavtalene skal også bidra til mer effektiv arealbruk og mer attraktive by- og tettstedssentre. Arealdelen av avtalene skal sikre en effektiv og forutsigbar oppfølging av regionale og interkommunale areal- og transportpla-

ner. Avtalene skal medføre forpliktende samarbeid om utvikling av kollektivknutepunkter, samtidig som by- og bokvaliteten ivaretas. Det er viktig at staten følger opp sin lokaliseringspolitik aktivt og tydelig i storbyområdene hvor det inngås byvekstavtaler.

Regjeringen har et høyt ambisjonsnivå for statlig lokaliseringspolitik. Statlige arbeidsplasser skal ha god tilgjengelighet med kollektivtransport, sykkel og gange og ikke minst en kostnads-effektiv bygge- og eiendomsforvaltning. Flere av hensynene og føringene som skal legges til grunn ved lokalisering av statlige virksomheter, er angitt i forskrifter og retningslinjer som Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for å følge opp, jf. også programkategori 13.50 og 13.30. Det skal være en regional fordeling av statlige arbeidsplasser.

Det skal legges til rette for god utforming av bygde omgivelser, gode bomiljøer og gode oppvekst- og levekår i alle deler av landet. Gode bo- og nærområder er viktig for trivsel, sosialt liv og fysisk aktivitet. Et levende sentrum, med et godt omdømme, gode byrom og forbindelser og et mangfold av tilbud og funksjoner, er viktig for innbyggere, besøkende og næringsliv. Kommunenes og fylkeskommunenes ansvar for dette er vektlagt blant annet i Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging og i gjeldende Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (2019–2023). Departementet bistår blant annet med veiledning og eksempelsamlinger, utarbeidelse av statistikk og kunnskapsgrunnlag og utvikling av metodikk for offentlig-privat samarbeid om sentrumsutvikling. Mange kommuner mangler tilstrekkelig kompetanse, kapasitet og verktøy for å lykkes med sentrumsutviklingen.

Departementet vil undersøke kommuner og fylkeskommuners erfaringer med å sikre god arkitektur gjennom planlegging, og om det er behov for nye virkemidler og oppdatert eller ny veiledning fra staten på feltet. Virusutbruddet har fremhevet den betydningen nærområdene har for å kunne møtes, oppholde seg, leke og bevege seg i trygge omgivelser.

Attraktiv by – Statens pris for bærekraftig by- og stedsutvikling – ble i 2019 gitt til Bergen kommune for modige og nytenkende grep for å skape en attraktiv by. Bergen har arbeidet for å stoppe byspredning, fortette rundt det historiske sentrum og langs bybanen for at flere skal bo, arbeide og leve i gangavstand til det meste. Kommunen har skapt nye forbindelser, nye byrom og sosiale tiltak for å skape en god by for alle. Dette sammen

med Bergens innsats for å bedre folkehelse og levekår, og å øke bo og leveattraktiviteten i de sentrumsnære bydelene Møllendal, Solheimsviken og Indre Laksevåg, viser hvordan man kan styre byutviklingen på en bærekraftig måte.

Områdesatsing

Kommunene har hovedansvaret for å bidra til at alle innbyggerne har gode levekår i alle deler av byen, og til å utvikle bærekraftige lokalsamfunn. Stat og kommuner samarbeider om en særskilt innsats i enkelte områder i storbyene der det er en stor konsentrasjon av sammensatte levekårsutfordringer. Disse områdene preges ofte av trangboddhet, høy arbeidsledighet, lave inntekter, rus- og helseproblemer og utrygghet. Utfordringene er svært sammensatte og komplekse, og krever samordnet og samtidig innsats fra mange instanser og aktører, både statlige, kommunale, private og frivillige, for å få gode resultater.

Områdesatsingene arbeider med problemstillinger som berører mange bærekraftsmål, spesielt mål 10 om å redusere ulikhet.

Områdesatsingene skal forbedre tjenester og nærmiljøkvaliteter der behovene er størst, slik at

flere blir økonomisk selvstendige og aktivt deltagende i lokalsamfunn og storsamfunn. Områdesatsingene skal også bidra til mer attraktive og grønne nærmiljøer, som legger til rette for fysisk aktivitet, naturopplevelse og sosialt samvær. Satsingene skal bidra til å utvikle nye arbeidsformer og metoder for oppgaveløsning. Dette gir viktig erfaringsoverføring mellom sektorene og forvaltningsnivåene.

For et område der det er avklart at det er behov for en ekstraordinær statlig innsats, kan det inngås en langsiktig intensjonsavtale mellom stat og kommune. Den redegjør for hvilke utfordringer området har, og hvordan stat og kommune skal bidra. Partene avklarer i en programbeskrivelse langsiktige mål og strategier, organisering, plan for evaluering og hvilke roller departementene, direktoratene og kommunen skal ha.

I 2021 foreslås det totalt om lag 208 mill. kroner til områdesatsinger i Oslo, Drammen, Bergen, Trondheim og Stavanger over syv departementers budsjetter.

Tabellen under viser fordeling av foreslåtte bevilgninger fra de ulike departement til de ulike områdesatsingene (i mill. kroner).

Tabell 6.25 Områdesatsinger – forslag til bevilgninger i 2021

	KMD	ASD	HOD	JD	KD	KLD	KUD	SUM
Budsjett 2021 (mill. kr. per område)	Bomiljø- tiltak og område- utvikling	Kvalifise- ring til arbeid, sosiale tjenester, sosialt entre- prenørskap	Fore- byggende, helse- fremmende tjenester og nærmiljø- tiltak	Kriminali- tets-fore- bygging	Tidlig innsats i barnehage og skole, og integrerings- fremmende tiltak	Blå-grønn infra- struktur	Frivillig- het, kunst og kultur, mv.	
Oslo –								
Groruddalen	16,1	5			12,8		5	38,9
Oslo indre øst	10	4			17,9			31,9
Oslo sør	17,5	1			15,5			34
Øremerket Oslo	11,5		8,9	37		5		62,4
Drammen – Strømsø	10,6				1			11,6
Stavanger – Storhaug	6	3	4					13
Bergen	12,9							12,9
Trondheim	3,2							3,2
SUM	87,8	13	12,9	37	47,2	5	5	207,9

I tillegg er det øremerket 2,5 mill. kroner i spillemidler til områdesatsingen i Oslo indre Øst

Kommunal- og moderniseringsdepartementet foreslår en samlet bevilgning på 87,8 til områdesatsingene, hvorav 67,2 mill. kroner over post 65 Områdesatsing i byer og 20,6 mill. kroner over post 72 Bolig- og områdeutvikling i byer. Midlene skal benyttes til fysiske tiltak som bidrar til å øke kvaliteten i bygninger og uteområder, og til utvikling av nye bomiljøtiltak, boligkonsepter og lignende. De skal også bidra til økt trygghet, livskvalitet og mangfold. Midlene skal også gå til utvikling av nye arbeidsformer og virkemidler som bidrar til omdømmebygging, økt frivillighet, bedre offentlige tjenester tilpasset lokale behov i utsatte lokalområder og bedre kopling mellom overordnet byutvikling og nærmiljøarbeidet.

Kunnskapsdepartementet foreslår en bevilgning på totalt 47,2 mill. kroner over kap. 226, post 21 (10,5 mill. kroner) og kap. 291, post 62 (36,7 mill. kroner). Midlene skal benyttes til styrking av tiltak for gjennomføring av videregående opplæring og tidlig innsats for barn og unge.

Helse- og omsorgsdepartementet foreslår en bevilgning på totalt 12,9 mill. kroner over kap.

714, post 60 og kap. 762, post 60 i 2021. Midlene skal gå til utvikling av nærmiljøer som fremmer helse og livskvalitet, til oppvekst og utdanning, og til helsefremmende og forebyggende tjenester.

Politiets bidrag i områdesatsingen i Oslo foreslås videreført i 2021 med 37 mill. kroner. Målet er å bidra til å opprettholde den styrkede forebyggende innsatsen fra politiet gjennom at politiet er sterkere til stede i utsatte områder, tettere oppfølging av unge i risikozonen og et tettere samarbeid mellom politiet og de andre aktørene i det kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Kulturdepartementet foreslår en bevilgning på 5 mill. kroner over kap. 315, post 76 til Groruddalssatsingen. Midlene inngår i delprogram nærmiljø og skal rettes særskilt mot barn og unge innen frivillighet, kunst og kultur. I Oslo Indre Øst vil det i tillegg bli satt av 2,5 mill. kroner til tiltak som bidrar til fysisk aktivitet og idrett, rettet mot barn og unge fra spillemidler til idrettsformål. Totalt settes det av 7,5 mill. kroner til de statlige områdesatsingene.

Over kap. 621, post 63 på Arbeids- og sosialdepartementets budsjettområde videreføres tilskudd til Groruddalssatsingen, områdesatsingene i Oslo indre øst og Oslo sør og i Stavanger, totalt 13 mill. kroner. Midlene skal gå til tiltak og tjenesteutvikling innen sysselsetting, kvalifisering til arbeid og sosialt entreprenørskap.

Klima- og miljødepartementet foreslår en bevilgning på 5 mill. kroner over kap. 1420 post 78, til områdesatsingene i Oslo. Midlene skal gå til utvikling av blågrønn infrastruktur.

For nærmere omtale av forslag til bevilgninger til områdesatsingene vises det til Prop. 1 S (2020–2021) for de samarbeidende departementene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet samarbeider med Husbanken, de øvrige statlige aktørene og de største byene om å utvikle en digital plattform for læring og erfaringsutveksling. Det er opprettet et storbynettverk for områdesatsinger for å dele erfaringer og utvikle felles overordnede kunnskapsgrunnlag for å støtte opp om arbeidet i de enkelte områdesatsingene. Det er tatt initiativ til å videreutvikle et nordisk samarbeid for å dele kunnskap og erfaringer om arbeidet gjennom Nordisk ministerråd fra 2021.

Regjeringen oppnevnte i 2018 et ekspertutvalg, By- og levekårsutvalget. Ekspertutvalget skal utrede levekårs- og integreringsutfordringer i områder i og rundt de store byene i Norge, vurdere den sannsynlige virkningen av områdesatsingene, og foreslå endringer i eksisterende virkemidler og strategier samt foreslå ev. nye tiltak. Arbeidet med områdesatsinger vil bli vurdert på nytt etter at rapporten foreligger. Utvalget skal levere en NOU innen utgangen av 2020.

Mål 3 Effektiv tilgang til oppdatert kart- og eiendomsinformasjon skal gi grunnlag for verdiskapning og utvikling

Regjeringen vil sørge for at kart, geodata og eiendomsinformasjon med tilfredsstillende kvalitet er tilgjengelig for innsyn og nedlastning hos offentlige og private brukere. Regjeringen vil bedre selvbetjeningsløsningene for offentlige kartdata, plandata og bygnings- og eiendomsinformasjon, legge til rette for mer bruk av digitale løsninger og skape et enklere møte med en døgnåpen offentlig sektor.

Rapport, strategier og tiltak

Pålitelige og oppdaterte kart- og eiendomsdata gir grunnlag for økt sikkerhet. Kartverket, direktoratene og kommunesektoren arbeider med teknisk

tilrettelegging, spesifikasjoner og standarder som klargjør innholdet i ulike datasett, hvordan de kan brukes og gjøres tilgjengelig, og vilkår for bruk. Kartverket utvikler og formidler den offentlige stedsrelaterte informasjonen gjennom Geonorge.no. De siste årene har det blitt arbeidet videre med nasjonal detaljert høydemodell, økt elektronisk tinglysing, forbedring av matrikkelen og lansering av en nasjonal geodatastrategi. Data-sikkerhet er også blitt stadig viktigere. Kommunal- og moderniseringsdepartementet følger opp Riksrevisjonens rapport¹⁶ med tiltak for sikring av IKT-systemer og data i Kartverket, med vekt både på kompetanse, fysisk sikring og sikring av data og systemer. Kartverket har igangsatt et omfattende IKT-sikkerhetsarbeid frem mot 2021.

Det er fremdeles behov for mer detaljerte og oppdaterte datasett i det offentlige kartgrunnlaget, blant annet om naturressurser, befolkning, miljøtilstand, kulturminner, vann mv. Mange datasett er av varierende kvalitet og har lav arealdekning. Tilgang til gode og heldekkende data må fortsatt bli bedre. For å gjøre det enklere for innbyggere og næringsliv, skal det legges til rette for bedre samvirke av ulike typer data med selvbetjeningsløsninger og nedlastingsstilgang.

Samarbeid mellom statlige sektorer og kommunesektoren om felles infrastruktur, kunnskap og kompetansebygging er sentralt for god tilgang til plandata. Det legges vekt på godt samarbeid med kommunesektoren om blant annet grunn-data, verktøyutvikling, digitalisering og standardisering for deling og videre bruk av plan- og arealdata. Dette er en oppfølging av geodataloven, Inspiredirektivet fra EU og Digital agenda. Det samme gjelder arbeidet med verktøyutvikling, digitalisering og standardisering for deling og bruk av kart og plan- og eiendomsdata. Som nasjonal geodatakoordinator bistår Kartverket flere statlige etater i arbeidet med å følge opp rapporteringskravene til Inspiredirektivet.

Bruken av det offentlige kartgrunnlaget har ifølge Kartverket økt med over 50 pst. de siste årene. Flere store offentlige dataeiere må tilrettelegge egne data bedre, og gjøre dem tilgjengelige gjennom Geonorge.no. Dette skal gjøres i tråd med krav etter geodataloven og i samsvar med digitaliseringsrundskrivet. Gjennom Norge Digitalt – samarbeidet bistår Kartverket offentlige etater med veiledning, felles produktspesifikasjoner og metodikk.

¹⁶ Riksrevisjonens årlige revisjon og kontroll – budsjettåret 2017, Dokument 1 (2018–2019).

Elektronisk tinglysning gir kortere saksbehandlingstid for alle tinglysinger i Kartverket. Fra 2018 til 2019 økte digitaliseringsgraden fra 37,5 pst. til 42 pst. Det har vært utfordrende å få brukerne til å ta den nye løsningen i bruk så raskt som ønsket og forventet. Elektronisk tinglysning i Norge er frivillig og det er fortsatt en del hindringer, både juridisk og økonomisk, før alle profesjonelle aktører knytter seg opp mot systemet.

Regjeringen er opptatt av mer digitalt samarbeid med privat sektor. Målet er å få brukerne til å oppleve én digital offentlig sektor. En offentlig digital infrastruktur for digital eiendomshandel og e-tinglysning gjennom Altinn ble lansert i mars 2019. Heldigital eiendomshandel er forventet å gi en innsparing i det private markedet på 2,8 mrd. kroner over ti år. For å bidra til økning i tinglysinger som sendes inn elektronisk, ble det fra 2020 noe dyrere å velge papirbasert innsendingsløsning enn digital løsning. For å realisere forventede gevinster ved elektronisk tinglysning arbeides det med å utvikle en eiendomsportal for mindre, profesjonelle aktører og for privatpersoner. Første versjon forventes lansert høsten 2020. I den sammenheng kan også Digitalt Samarbeid Offentlig privat (DSOP) nevnes. Det ble etablert i 2016 av Brønnøysundregistrene, Skatteetaten og Finans Norge. I 2018 ble også NAV og Politiet en del av samarbeidet. Senere har også Kartverket blitt med. DSOP-samarbeidet muliggjør bedre tjenester for innbyggere, frivillige organisasjoner og næringsliv gjennom å dele data på tvers.

Matrikkelen er i dag et sentralt register som brukes av samferdselssystemer, helsesystemer, nødetater, Statistisk sentralbyrå (SSB) og kommunesektoren. Tinglysning av fast eiendom og andeler i borettslag er avhengig av matrikkelen for å kunne gjennomføres. Også saksbehandlings-systemer hos Arbeids- og velferdsetaten (NAV) og helsesektoren bruker adresseinformasjon hentet fra matrikkelen, og er avhengige av at den er oppdatert. Matrikkelen er også avgjørende for å kunne tilby en rekke kommunale tjenester, og den er en del av utgangspunktet for å kunne beregne kommunale avgifter og eiendomsskatt. Videre forutsetter digitalisering av plan- og byggesaksbehandlingen og digital eiendomshandel god kvalitet i matrikkel- og tinglysningssystemene.

Mangelfullt datagrunnlag skaper usikkerhet, kan forsinke beslutninger og fordyre den kommunale saksbehandlingen. I 2018 ble derfor den årlige bevilgningen til utvikling av matrikkelen økt med 15 mill. kroner. Fra 2020 ble det lagt inn en ytterligere årlig økning på 30 mill. kroner. Midlene benyttes blant annet til forbedringer i den

teknologiske grunnstrukturen, og oppgradering og testing av matrikkelen. Arbeidet retter seg særlig mot å sikre at systemet oppgraderes til et forsvarlig teknologisk nivå, og gjøre nødvendige systemendringer som blant annet omfatter oppfølging av aktuelle punkter for bygningsdelen i matrikkelen. Det skal bli enklere for kommunene å legge inn nødvendig informasjon.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet følger opp lov- og forskriftsarbeidet på matrikkelområdet, blant annet med forenklinger og endringer i matrikkelforskriften. Det arbeides med bedre fullstendighet og brukertilpasning for bygningsdelen i matrikkelen, blant annet for å bidra til mer automatisk byggesaksbehandling.

I 2018 vedtok Stortinget at eiendomsoppmålingen fremdeles skal være en kommunal tjeneste, og at det skal innføres en autorisasjonsordning for personer som skal utføre eiendomsoppmåling. Det ble samtidig vedtatt en del andre regelendringer, jf. Prop. 148 L (2016–2017) *Endringer i matrikkellova m.m. (organisering av egedomsoppmåling)* og Innst. 165 L (2017–2018). Autorisasjonsordningen for landmålere trer i kraft ved årsskiftet 2020/2021, jf. kgl.res. 29. april 2020. Departementet og Kartverket arbeider nå med å få ordningen på plass etter at departementet fastsatte de nødvendige forskriftsendringene 8. juni 2020. Ordningen skal bidra til å øke kompetansen til de landmålerne som skal bestyre oppmålingsforretninger. Økt kompetanse vil komme alle brukerne (statlige etater, kommunene, innbyggerne, private byggefirmaer) til gode.

Per april 2020 publiserer kommuner som dekker 77 pst. av befolkningen kartdata gjennom sentral felles kartdatabase. Slik blir oppdaterte og homogene data om blant annet utbygging umiddelbart tilgjengelig for brukerne, som utbyggere eller offentlige instanser. Kartverket er i dialog med bykommuner som ikke bruker dagens løsning, om dette kan løses med såkalt geosynkronisering.

For å bidra til sikker sjøtransport, god ressursutnyttelse og lokalisering, er det behov for bedre kunnskapsgrunnlag om geografien under havoverflaten. Kartverket har innført en ny metode for prioritering av sjøkartlegging, med større vekt på brukerbehov og samfunnsøkonomisk nytte. Med bakgrunn i dette er det gjort flere målinger i grunne områder både ved norskekysten og på Svalbard. Det gir viktig kunnskap for flere næringer, ikke minst havbruksnæringen. Kartverket arbeider videre med metodeutvikling for å effektivisere sjømålingen, deriblant bruk av selvstyrende målefartøy. Det arbeides også med å

autorisere flere sjømålingsfirma som kan gjennomføre sjømåling i samsvar med de krav som gjelder for autoriserte elektroniske sjøkart. Gjennom Mareano-programmet drives det også metode- og utstyrsutvikling, og det er etablert et internasjonalt nettverk med tilsvarende samarbeidsprogrammer for erfaringsdeling om standarder og metodeutvikling. På grunn av virusutbruddet blir det ikke gjennomført sjømåling ved Svalbard i 2020. Innsatsen vil i stedet rettes mot kysten rundt Fastlands-Norge.

I 2020 startet et treårig pilotprosjekt med utvikling av metode og kartlegging for marine grunnkart i kystsonen. Kartverket samarbeider med Norges geologiske undersøkelser, Havforskningsinstituttet og relevante kommuner og fylkeskommuner om kartlegging av bunnforhold, biologi og geologi i utvalgte områder. Slike data er av stor betydning for blant annet plassering av oppdrettsanlegg, og danner grunnlaget for en felles forståelse av økonomiske og økologiske verdier. Det vil gi et bedre grunnlag for kystsonoplanlegging og kan dempe konfliktnivået, samtidig som det gir betydelig samfunnsøkonomisk gevinst. Programmet gjennomføres som et spleiselag mellom flere statsetater, kommuner og fylkeskommuner. De utvalgte områdene er Stavanger kommune, Nordre Sunnmøre, Skjervøy/Kvænangen i tillegg til noen målinger i deler av Sogn og Fjordane. Samlet ramme for prosjektet over tre år er om lag 85 mill. kroner.

I forbindelse med revidert budsjett for 2020 ble det bevilget 12 mill. kroner til en tiltakspakke rettet mot offshorerelaterte næringer. Tiltakene skal øke hastigheten på databehandling av innsamlede data til ferdige sjøkart og den digitale informasjonen om havneanlegg. Kartverket gjennomfører oppmåling av en del havner slik at man kan lage 3D-modeller etter internasjonal standard. Dette er effektive tiltak som bidrar til at det blir rimeligere og enklere for skipsfarten, og til at havner får bedre mulighet for å ta imot større skip.

Arbeidet med å etablere en nasjonal detaljert høydemodell, som ble igangsatt i 2016, har god fremdrift. Detaljerte høydedata er viktige for kommuner og statlige etater i arbeidet med klimatilpasning, flom- og skredvern, beredskap, ressurskartlegging og planarbeid. Høydemodellen bygger opp under regjeringens satsing på infrastruktur, både ved å gi landet et samlet datagrunnlag og gode verktøy for planlegging og arealforvaltning. Data tilrettelegges fortløpende for fri nedlasting og bruk. På grunn av gode flyforhold i 2018 og 2019 er programmet foran planen og vil i hovedsak være ferdig i 2021. Våren 2020 var 88 pst. av

fastlandet dekket av detaljerte høydedata. Programmet, som har en samlet ramme på 420 mill. kroner, gjennomføres som et spleiselag mellom flere statsetater, kommuner og fylkeskommuner. Mange kommuner og statlige etater bidrar med ytterligere midler utover dette, for at enkeltområder skal skannes med en høyere oppløsning.

Det nye jordobservatoriet i Ny-Ålesund ble åpnet 2018 og inngår i et globalt nettverk som er viktig for samfunnets satellittbaserte infrastruktur. Klimaovervåking, kommunikasjonssystemer og bedre nøyaktighet i bruk av GPS er noen av bruksområdene. Anlegget består av flere typer teknologi, blant annet radioantenner som ble satt i drift i 2019/2020. Dette vil sikre parallell drift med eksisterende anlegg, noe som er nødvendig for å kunne bruke gamle data fra stasjonen. Det siste gjenstående instrumentet er et lasermålingsinstrument for satellitter, som dessverre er forsinket fra leverandøren (den amerikanske romfartsorganisasjonen NASA). Norge bidrar også til å sikre at det internasjonale mottaksapparatet for slike data kan nyttiggjøre seg dataene fra en ny generasjon av observatorier.

Regjeringen ønsker å gjøre det enklere for nye aktører innen IKT og eiendom å utvikle egne løsninger for eiendomsdata. Det foreslås derfor å gjøre data om eiendom fra grunnbok og matrikkel gratis. Det vil redusere gebyrinntektene med anslagsvis 11 mill. kroner fra og med 2021.

Alt skjer et sted, Nasjonal Geodatastrategi frem mot 2025, som ble lagt frem av regjeringen 1. november 2018, setter som visjon at Norge skal bli ledende i bruk av geografisk informasjon. Strategien er konkretisert med en handlingsplan, som første gang ble utarbeidet i 2019 og revidert i 2020. Handlingsplanen inneholder 47 tiltak hvor partene i Norge digitalt-samarbeidet har ansvaret for ulike tiltak¹⁷. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er ansvarlig for å heve kvaliteten på plandata og gi tilgang til planregister, og for å utrede finansieringsmodell for nasjonal geografisk infrastruktur. Geodatastrategien fremhever at gunstige og forutsigbare rammebetingelser er viktige forutsetninger for offentlige og private virksomheter som har interesser i den geografiske infrastrukturen. Videre må rammebetingelsene være tilpasset utfordringene i det digitale samfunn.

¹⁷ Norge digitalt-samarbeidet er et samarbeid mellom virksomheter som har ansvar for å fremskaffe stedfestet informasjon og/eller som er store brukere av slik informasjon: <https://www.geonorge.no/Geodataarbeid/Norge-digital/>.

I den nasjonale geografiske infrastrukturen er det behov for felles løsninger og teknologi som understøtter en effektiv oppgaveforvaltning og åpner for nye bruksmuligheter. Dette forutsetter samspill om forvaltning, deling, utvikling og innovasjon mellom offentlig og privat sektor. Det er behov for arenaer og modeller for offentlig-privat samarbeid som kan bidra til dette. Som en del av Nasjonal geodatastrategi skal slike arenaer og samarbeid vurderes og utvikles. Norges forpliktelser i internasjonale fora for standardisering og deling av geografisk informasjon er også del av dette samspillet.

For å imøtekomme behov for å forbedre det geografiske kunnskapsgrunnlaget, blant annet i plan- og byggesaker, er forbedringer i det offentlige kartgrunnlaget (DOK) viktig. I første omgang gjennomføres tiltak for å øke egnethet og kvalitet på de enkelte datasettene. Utviklingen av dekningskart er et av tiltakene. Dette gir utvidet infor-

masjon om hva kartene faktisk viser og hvordan brukeren skal tolke kartet. En heving av kvaliteten på plandata og et mer omfattende innhold i planregisteret, er også viktige faktorer for å kunne gi mer effektive og automatiske prosesser. Departementet vil også legge vekt på oppfølging av tiltak for kvalitetsheving av matrikkelen, jf. omtale ovenfor.

Geovekst er et samarbeid om kartlegging av basisdata som for eksempel vann, vei og eiendomsgrenser, mellom ulike statlige etater og kommuner. Innenfor Geovekst gjennomføres det hvert år en rekke felles kartleggingsprosjekter ut fra partenes behov. Behov kartlegges i de regionale geodataplanene og i en kost-nytte vurdering, hvor partene er med både på prioritering og finansiering. Datasett er enkelt tilgjengelig for nedlasting gjennom forskjellige tjenester via Geonorgeportalen. Geonorge.no er et viktig element i den nasjonale geodatastrategien.

Kap. 590 Planlegging og byutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
61	Byvekstavtaler, <i>kan overføres</i>	21 510	21 348	
65	Områdesatsing i byer, <i>kan overføres</i>	58 274	63 235	65 195
72	Bolig- og områdeutvikling i byer, <i>kan overføres</i>	32 365	20 175	20 160
81	Kompetansetiltak, <i>kan overføres</i>	6 725	6 696	6 910
	Sum kap. 0590	118 874	111 454	92 265

Post 61 Byvekstavtaler, kan overføres

Fra 2017 ble tilskuddsordningen til kommuner og fylkeskommuner i de fire største byområdene under programmet Plansatsing mot store byer rettet inn mot arbeidet med arealtiltak i byutviklings- og byvekstavtaler. Fra og med 2018 ble ordningen utvidet til å omfatte kommuner og fylkeskommuner i de ni største byområdene. Tilskuddordningen skulle videreføres ut 2020, jf. Prop. 1 S (2016–2017). Det foreslås derfor ikke bevilgning i 2021.

Rapport

I 2019 og 2020 ble det bevilget henholdsvis 20,7 mill. kroner og 21,3 mill. kroner. I 2019 ble det gitt støtte til prosjekter i alle de ni byområdene som er omfattet av ordningen, og som bygger opp under

kriteriene for måloppnåelse, jf. Prop. 1 S (2019–2020). Blant annet ble det gitt midler til veilederen Fortetting og transformasjon med bykvalitet i bybåndet – Oppfølging av regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus. Veilederen ble utviklet som et bredt samarbeidsprosjekt mellom berørte kommuner, fylkeskommune, fylkesmann og relevante transportaktører, og beskriver prosesser og metoder for å få til den ønskede fortettingen. Eksempler på prosjekter fra de andre byområdene er regionalt boligbyggeprogram i Bergensområdet, fortetting med kvalitet, spesielt rundt jernbanestasjonene, i Trondheimsområdet, og kriterier for å bistå i utviklingen av områder, byggeprosjekter, boliger og byrom i tråd med målene i byvekstavtalen på Nord-Jæren. Byområdene arbeider aktivt for å få til gode og bærekraftige løsninger for byutvikling i et regionalt perspektiv, knyttet til nullvekst-

målet for personbiltransport og med formål å fremme kollektivtransport, sykkel og gange. Søknadsfrist for tilskuddsmidler i 2020 var 17. august. Tildeling av midler forventes å finne sted i løpet av oktober/november 2020.

Fra 2017 t.o.m. 2020 er det bevilget 81,7 mill. kroner. Mange av prosjektene som har fått støtte, omhandler fortetting og transformasjon i sentrumsområder og ved kollektivknutepunkter. Prosjektene varierer fra arbeid med konkrete byutviklingsplaner og tiltak, til metodespørsmål og problemstillinger som er viktige for å følge opp regionale og interkommunale planer. En betydelig andel av prosjektene er samarbeidsprosjekter mellom fylkeskommunen og kommuner. I noen prosjekter er også statlige aktører med, som for eksempel Statens vegvesen. Departementet legger vekt på at prosjektene blir gjort kjent for andre og har gjennomført årlige samlinger for utveksling av kunnskap og erfaringer.

Post 65 Områdesatsing i byer, kan overføres

Tilskuddet skal bidra til at flere beboere i områder med særskilte levekårsutfordringer kan bli økonomisk selvstendige gjennom arbeid, og bli aktive deltakere i lokalsamfunn og storsamfunn. Det skal også bidra til varige forbedringer av tjenester og nærmiljøkvaliteter i disse områdene.

Kriterier for måloppnåelse

En rekke kriterier vil være relevante for å vurdere måloppnåelse for tilskuddsordningen:

- om det har blitt bedre fysiske kvaliteter og økt trygghet, livskvalitet og mangfold
- om det er utviklet arbeidsformer og virkemidler som bidrar til omdømmebygging, gode bomiljø, økt frivillighet og bedre offentlige tjenester tilpasset lokale behov i utsatte lokalområder
- om det er bedre kopling mellom overordnet byutvikling og nærmiljøarbeidet i områdesatsingene

Tildelingskriterier

Tilskuddet skal gå til tiltak som bedrer kvalitetene i de fysiske omgivelsene, bidrar til at innbyggerne blir økonomisk selvstendige og styrker kommunenes arbeid med å forbedre tjenester i områder med store levekårsutfordringer. Kommuner som har byområder som er omfattet av ordningen, kan søke om midler til gjennomføring av en årlig handlingsplan for områdesatsingen. Dette gjelder

Oslo, Drammen, Bergen og Stavanger. Kommunenes og statens andel i programmene avklares i de årlige budsjettene. Handlingsplanene skal utarbeides i samarbeid mellom stat og kommune. Handlingsplanen skal omfatte tiltak som bidrar til

- inkludering, trygge og gode bo-, oppvekst- og nærmiljøer
- frivillighet i utsatte lokalområder
- økt kvalitet i de fysiske omgivelsene og attraktive møteplasser
- å stimulere til sosialt entreprenørskap
- å forebygge utenforskap og kriminalitet
- å bedre ulike offentlige tjenester
- omdømmebygging og gode bomiljø
- bedre kopling mellom overordnet byutvikling og det konkrete nærmiljøarbeidet

Oppfølging og kontroll

Kommunal- og moderniseringsdepartementet forvalter tilskuddet, og koordinerer innsatsen fra de samarbeidende departementene. Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende, både faglig og økonomisk. Det mottas årsrapporter og regnskapsrapporter fra kommunene.

Hvert femte år vil befolkningen i områdene bli spurt om de har opplevd forbedring. Det blir også gjennomført evalueringer av områdesatsingene.

Rapport

I 2020 ble det bevilget 63,2 mill. kroner til områdesatsingene på posten.

Midlene har gått til tiltak for å ruste opp bo- og nærmiljø, aktivitetshus, parker, møteplasser og aktiviteter. Videre til å utvikle arenaer for sosialt entreprenørskap og ulike integreringstiltak.

Kommunene som deltar i områdesatsingene mener tiltakene har bidratt til tryggere og bedre bo-, oppvekst- og nærmiljøer. Mange av tiltakene er gjort i samarbeid med frivilligheten i utsatte lokalområder. Kommunene rapporterer også om at kvaliteten i de fysiske omgivelsene har økt og at det er skapt attraktive møteplasser som har ført til bedre inkludering av barn, unge og voksne. I tillegg er det i flere av satsingene arbeidet med kopling mellom overordnet byutvikling og nærmiljøarbeidet i områdesatsingene.

I 2019 ble det bevilget 58,3 mill. kroner. Disse ble fordelt med 41,7 mill. til Oslo, 10,6 mill. kroner til Drammen og 6 mill. kroner til Stavanger. I Oslo ble 14,2 mill. kroner bevilget til satsingen i Grovuddalen, 17,5 mill. kroner til Oslo sør og 10 mill. kroner til Oslo indre øst. I samarbeid med Drammen kommune ble det besluttet å omdisponere

bevilgningen avsatt til områdesatsingen i Fjell i 2020 til områdesatsingen på Strømsø.

Budsjettforslag

Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgning på 65,2 mill. kroner i 2021.

Det foreslås å tildele 16,1 mill. kroner til Gro-ruddalssatsingen, 17,5 mill. kroner til Oslo sør, 10 mill. kroner til Oslo indre øst, 10,6 mill. kroner til Strømsø i Drammen, 6 mill. kroner til Storhaug i Stavanger, og 5 mill. kroner til Loddefjord og Olsvik i Bergen.

Som en del av områdesatsingene i Oslo vil det også bli satt av 2 mill. kroner til departementets arbeid med koordinering, utredninger, kunnskapsformidling og nettverksarbeid på kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Det bevilges også midler til områdesatsingene over andre departementers budsjett. Se tabell 6.25 for oversikt.

Post 72 Bolig- og områdeutvikling i byer, kan overføres

Ordningen skal bidra til å nå mål 4 under programkategori 13.80 – Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig. Det vises også til omtale under mål 2 og post 65 ovenfor.

Tilskuddet skal bidra til å forbedre bomiljøet, deriblant å løse lokale utfordringer for innbyggerne i områder med særskilte levekårsutfordringer.

Kriterier for måloppnåelse er sammensatt av flere indikatorer som forbedrede fysiske kvaliteter ved bomiljøet, økt opplevelse av trygghet og sosial deltakelse i nærmiljøet.

Tilskuddet går til kommunenes områderettede innsats i Oslo, Bergen og Trondheim. Tilskudd skal brukes til fysiske tiltak som bidrar til å øke kvaliteten i bygninger og uteområder, og til utvikling av nye bomiljøtiltak, boligkonsepter og lignende som bidrar til å bedre et område, fysisk og sosialt. Tilskuddet kan også gis til kunnskaps-, informasjons- og kompetansetiltak.

Husbanken forvalter ordningen. Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk. Det mottas rapporter på innsatsen fra de involverte kommunene.

Rapport

I 2019 ga Husbanken tilsagn om tilskudd for 25 mill. kroner. Beløpene ble fordelt til Oslo, Bergen og Trondheim. Hele tilsagnsrammen ble

brukt. Tilskuddsmidlene har realisert prosjekter som har bedret bomiljø og boforhold i levekårsut-satte områder.

I 2019 inkluderte Husbanken områdeutvikling i sin særskilte innsats mot storbyene. Husbanken har lagt til rette for samarbeid og erfaringsutveksling mellom storbyene i tett samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Bergen kommune fikk tildelt 9,5 mill. kroner til blant annet forbedring av bomiljøet i tre levekårszoner i Bergen: Solheim nord, Indre Laksevåg og Ytre Arna. De tre viktigste innsatsområdene er: 1) fysisk og teknisk opprustning og utvikling, 2) styrking av sosiale og kulturelle tiltak og 3) etablering av arenaer for dialog og samarbeid med beboere og aktører i områdene.

Trondheim kommune fikk tildelt 3,9 mill. kroner til gjennomføring av områdeløft Saupstad-Kolstad 2020, der et av hovedmålene er å skape en bærekraftig bydel med variert boligsammensetning. Tildelte midler bidro til fysiske oppgraderinger på bygninger, bomiljø og uteområder samt en mulighetsstudie for småhusbebyggelse som skal benyttes ved omregulering av en kommunal eid tomt i bydelen til denne typen boligformål.

Oslo kommune fikk tildelt 11,6 mill. kroner til ulike tiltak under delprogram nærmiljø. Boligspørsmål er sentrale i Oslos områdesatsinger, der særlig problemstillinger som leieforhold for leietaker i privatmarkedet, bomiljøtiltak, bydelenes bidrag til bosetting av vanskeligstilte, og virkemidler for å økt bostabilitet, løftes frem. Det er satt i gang et arbeid med et «Fagforum bolig» for å sikre helhetlig innsats og erfaringsdeling.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. For informasjon om budsjetteringssystemet vises det til boks 6.2 i Prop. 1 S (2017–2018).

Det foreslås en bevilgning på 20,2 mill. kroner i 2021. Den tilhørende tilsagnsrammen i 2021 er 20,6 mill. kroner. Av dette skal 9,5 mill. kroner gå til områdesatsingen i Oslo, 7,9 mill. kroner til Bergen og 3,2 mill. kroner til Trondheim.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 22,5 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 81 Kompetansetiltak, kan overføres

Målet med ordningen er å øke kompetansen innen planlegging, kart og geodata. Dette skal bidra til å øke effektiviteten og kvaliteten på den lokale planleggingen etter plan- og bygningsloven.

Kompetansetiltakene skal komme aktører i planprosesser etter plan- og bygningsloven til gode, som beslutningstakere, planleggere, organisasjoner, innbyggere og næringsliv.

Kriterier for måloppnåelse

De mest sentrale kriteriene er å kunne bidra til:

- økt kvalitet og effektivitet i planarbeidet
- økt teknisk og juridisk plankompetanse hos målgruppene
- utvikling av produkter og tjenester basert på allmenn tilgjengelig kartinformasjon og geodata
- bærekraftig utvikling med vekt på det sosiale og miljømessige, med henvisning til bærekraftsmål 11
- å inspirere og bistå kommuner i deres arbeid med stedsutviklingsprosesser

Tildelingskriterier

Aktuelle søkere er organisasjoner, virksomheter, stiftelser og faglige nettverk i privat og frivillig sektor. Tiltaket kan gjerne være i samarbeid med en offentlig aktør. Ved tildeling vil det bli lagt særlig vekt på kompetansehevende tiltak og læring i nettverk og partnerskap, samarbeid på tvers av fagområder, sektorer, forvaltningsnivåer og geografiske grenser, at prosjektene har allmenngyldig verdi og kunne bidra til verdiskaping basert på tilgjengelig kartinformasjon og geodata.

Oppfølging og kontroll

Departementet tar utgangspunkt i innsendte rapporter fra tilskuddsmottaker og vurderer doku-

menterte resultater opp mot tildelingskriteriene. Videre har departementet løpende, faglig kontakt med søkerne underveis og i etterkant av gjennomføringen.

Rapport

I 2019 ble det bevilget 6,7 mill. kroner til formålet. 2 mill. kroner ble øremerket BYLIVsenteret i regi av Norske arkitekters landsforbund (NAL) og 1 mill. kroner ble øremerket Sekretariatet for etter- og videreutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS). BYLIVsenteret har gjennomført kompetansetiltak og bistått en rekke kommuner med stedsutvikling. SEVS har brukt midlene på kurs og samlinger, blant annet det årlige etter- og videreutdanningstilbudet innen samfunnsplanlegging (SAMPLAN), SAMPLAN for kommunedirektører og kurs i utbyggingsavtaler og reguleringsplaner.

De resterende 3,7 mill. kroner ble tildelt om lag 30 ulike kompetanseprosjekter etter søknad. Rapportene og dokumentasjonen fra prosjektene indikerer at tiltakene har bidratt til økt kompetanse innen plan, kart og geodata hos søkerne og deres målgrupper. I tillegg har erfaringer og resultater fra tiltakene blitt lagt til grunn for politikkutvikling, og blitt formidlet til aktuelle målgrupper gjennom departementets utviklings- og kompetansearbeid.

Budsjettforslag

Inkludert prisjustering, foreslås det en bevilgning på 6,9 mill. kroner i 2020. Innenfor denne bevilgningen foreslås det at SEVS får 1 mill. kroner og at BYLIVsenteret får 2 mill. kroner i tilskudd til drift i 2020.

Kap. 595 Statens kartverk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 21 og 45</i>	908 658	913 380	914 320
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01 og 45</i>	395 069	293 827	267 626
30	Geodesiobservatoriet, <i>kan overføres</i>	12 931	7 636	17 161
	Sum kap. 0595	1 316 658	1 214 843	1 199 107

Vedrørende 2020: Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2020 ble post 21 økt med 25 mill. kroner til 318,8 mill. kroner, jf. Prop. 117 S, Prop. 127 S og Innst. 360 S (2019–2020).

Kartverket er statens fagorgan for kart, geodata og eiendomsinformasjon. Kartverket skal dekke et felles databehov hos mange brukere for kart, stedfesting og annen geografisk informasjon. Kartverket skal bygge og vedlikeholde en nasjonal geografisk infrastruktur for sjø og land, og samarbeide med kommunene, statlige etater og andre som bidrar til det offentlige kartgrunnlaget. Hovedmål for driften er oppdaterte grunnkartdata for norske land- og sjøområder, forsvarlig og effektiv tinglysning og matrikkel med god kvalitet og effektiv tilgang til og bruk av kart og eiendomsinformasjon.

Kartverket har om lag 890 ansatte og er organisert i divisjonene geodesi, land, sjø og eiendom. Hovedkontoret er lokalisert i Hønefoss. I tillegg har etaten 10 fylkeskartkontorer, sjødivisjonen i Stavanger, tinglysning av borettslagsandeler og kundesenteret for Kartverket i Ullensvang og et jordobservatorium i Ny-Ålesund på Svalbard.

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under post 21 og 45

Bevilgningen skal dekke Kartverkets utgifter til lønn, varer og tjenester, pensjon, husleie, IKT og andre faste driftsutgifter. Utgiftene er knyttet til hele Kartverkets ansvarsområde, blant annet drift av matrikkel og tinglysning, den geografiske infrastrukturen i Norge og sjømåling. Deler av utgiftene på posten, blant annet utgifter knyttet til geodataarbeidet og koordinering av samfinansieringsprosjekter, finansieres av inntekter fra salg og abonnement og fra samfinansiering, jf. omtale under kap. 3595, post 02 og 03.

Rapport

I 2019 og 2020 ble Kartverkets bevilgning økt med til sammen 45 mill. kroner årlig til utviklingsarbeid knyttet til matrikkelen. Matrikkelen er en felleskomponent som brukes av svært mange brukere, både offentlige og private. Matrikkelen har imidlertid fortsatt et betydelig teknologisk etterlep, og det er derfor satt i gang et langsiktig arbeid med oppgradering og systemendring. Kartverket har blant annet gjennomført prosjekter for forbedringer med feilrettinger og automatisering av prosesser for økt brukervennlighet og raskere saksbehandling, samt prosjekter for å øke datakvaliteten. Videre har Kartverket gjennomført en rekke aktiviteter knyttet til sjømåling, oppdatering av kartgrunnlaget til lands, bedre digitale løsninger for brukere og produsenter av geodata og effektiv tinglysning.

Budsjettforslag

Posten foreslås økt med 10,7 mill. kroner som følge av forventet økt aktivitet i prosjekter som finansieres ved inntekter fra samfinansiering og fra salg og abonnement, jf. omtale under kap. 3595, postene 02 og 03.

Etablering av ordningen for autorisasjon av landmålere gir en parallell økning av utgifter og inntekter på 1,8 mill. kroner, jf. omtale under kap. 3595, post 02.

Det foreslås å overføre ytterligere 1 mill. kroner fra Samferdselsdepartementet knyttet til arbeid med tilpasning av nye krav til Nasjonalt register for luftfartshinder, som ble startet opp i 2019. Medregnet tidligere overføringer fra Samferdselsdepartementet blir det satt av 4 mill. kroner til dette arbeidet i 2021.

Som følge av endret regnskapsmessig praksis for føring av pensjonspremie i Statens pensjonskasse, ble bevilgningen økt med 12,8 mill. kroner i 2020 for å dekke en ekstra utgift i overgangsåret 2020 tilsvarende virksomhetens pensjonspremie for 6. termin. På bakgrunn av dette foreslås det en reduksjon i bevilgningen på 12,8 mill. kroner i 2021.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 2 mill. kroner for å gi rom for andre prioriteringer på departementets område. Videre gir prisjustering og reduksjon knyttet til avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen til sammen en økning på 2,2 mill. kroner.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 0,9 mill. kroner til 914,3 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3595, post 02 og 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 01 og 45

Bevilgningen skal i hovedsak dekke tidsavgrensede prosjekter og kjøp av tjenester fra private leverandører. Dette gjelder blant annet fotografering og laserskanning fra fly, men også bearbeidelse av data og andre tjenester fra geodatabransjen.

Kartverket har ansvaret for mange samfinansierte kartleggingsprogram over hele Norge. Dette gjelder en rekke lokale og regionale initiativ hvor Kartverket organiserer kartlegging av områder der flere interessenter har sammenfallende behov for oppdaterte data. Dette skjer med grunnlag i flerårige regionale geodataplaner og Geovekst samarbeidet. Inntektene fra de samarbeidende partene føres på kap. 3595, post 03.

Deler av utgiftene på posten dekkes også med inntekter fra salg og abonnement over kap. 3595, post 02. Det gjelder blant annet abonnement til posisjonstjenester og salg av geodata.

Inntektene som Kartverket mottar til samfinansierte prosjekter og fra salg og abonnementer går i all hovedsak til kjøp av varer, utstyr og eksterne tjenester. Kartverkets bidrag i prosjektene er ressurser/prosjektledere i form av årsverk som finansieres på post 01.

Rapport

I 2016 satte regjeringen i gang arbeid med en nasjonal detaljert høydemodell som skal gi hele landet bedre høydedata. Prosjektet er en viktig oppgave i samarbeid mellom flere departementer. Mer presise og konsistente høydedata vil gi bedre grunnlag for beslutninger i både offentlig og privat sektor, og gi store besparelser knyttet til temakartlegging, klimatilpasning, beredskap, planarbeid og infrastrukturutbygging. Samlet ramme for prosjektet er 420 mill. kroner, som finansieres over flere departementers budsjett i tillegg til bidrag fra kommuner og fylkeskommuner. På grunn av gode værforhold er arbeidet med prosjektet godt foran fremdriftsplanen og vil i all hovedsak være ferdig i 2021, ett år før opprinnelig plan. 88 pst. av totalt areal for prosjektet var skannet våren 2020. Prosjektet skal etter planen avsluttes i 2022.

I 2020 satte regjeringen i gang arbeidet med pilotprosjekter for marine grunnkart, der Kartverket samarbeider med Havforskningsinstituttet, Norges geologiske undersøkelser og kommuner/fylkeskommuner. I pilotområdene skal det utarbeides kart over bunn- og sjøforhold som vil gi bedre kunnskapsbasert bruk og forvaltning av kystsonen, og stedfeste sårbar og verdifull natur. Pilotene forgår i Rogaland, Møre og Romsdal og Troms og Finnmark, og vil danne grunnlaget for mulig kartlegging av resten av kysten. Prosjektet har en samlet ramme på om lag 85 mill. kroner.

Budsjettforslag

I tråd med fremdriftsplan for arbeidet med nasjonal detaljert høydemodell foreslås bevilgningen redusert med 36 mill. kroner. Videre foreslås bevilgningen økt med 0,6 mill. kroner slik at tildelingen til pilotprogrammet for marine grunnkart øker til 14,8 mill. kroner i 2021. Det foreslås en økning på 3 mill. kroner i 2021 som følge av forventet økt aktivitet i øvrige samfinansierte prosjekter.

Prisjustering og reduksjon knyttet til avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen gir til sammen en økning på 6,2 mill. kroner.

Samlet foreslås det å redusere bevilgningen med 26,2 mill. kroner til 267,6 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3595, post 02 og 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det foreslås at Kartverket kan sette i gang samfinansierte prosjekter før finansieringen i sin helhet er innbetalt, forutsatt at det er inngått en bindende avtale med betryggende sikkerhet om innbetaling mellom partene og for inntil 90 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det foreslås en fullmakt på inntil 70 mill. kroner til å bestille kartgrunnlag og kartleggingstjenester og inngå avtaler om kartleggingsarbeid som går over flere år, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 30 Geodesiobservatoriet, kan overføres

Posten dekker utbygging av observatoriet til Kartverket i Ny-Ålesund på Svalbard. Observatoriet bidrar til å finne jordens nøyaktige plassering i verdensrommet. Observatoriet er av avgjørende betydning for presis jordobservasjon og klimaovervåking i nordområdene. Ny teknologi og kombinasjon av flere måleteknikker vil gi bedre nøyaktighet på målingene som inngår i et verdensomspennende observasjons- og forskningsnettverk. Prosjektet har en kostnadsramme på 395 mill. kroner i prisnivå per juli 2021.

Rapport

Det nye observatoriet ble åpnet i juni 2018, og Kartverket er i gang med regulære målinger. På grunn av en del forsinkelser hos leverandøren tar det tid å få på plass laseravstandsmåler for satellitter (SLR). Dette gjør at det kan ta to år lengre enn planlagt å ha et komplett nytt observatorium i drift. Radioteleskopene er i gang med en periode med samkjøring med det gamle anlegget, som skal rives i 2023.

Budsjettforslag

I tråd med fremdriftsplanen foreslås det å øke bevilgningen med 9,5 mill. kroner til 17,2 mill. kroner. Bevilgningen skal i hovedsak dekke utgifter til utviklingsarbeidet for SLR.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten dekker anskaffelser av planlagte store anleggsmidler. For 2021 er det ikke planlagt

anskaffelser av store anleggsmidler. Det foreslås derfor ikke bevilgning i 2021.

Det foreslås at posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3595, post 04, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3595 Statens kartverk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Gebyrinntekter tinglysing	441 036	450 000	447 750
02	Salg og abonnement m.m.	179 979	149 207	162 074
03	Samfinansiering	271 871	210 324	210 772
	Sum kap. 3595	892 886	809 531	820 596

Post 01 Gebyrinntekter tinglysing

På posten føres inntekter knyttet til gebyr for rettsregistrering av boretter og tinglysing i fast eiendom. Gebyrene er fastsatt i forskrift.

Det foreslås å videreføre bevilgningen på samme nivå som i 2021. Omfanget av gebyrinntektene er i hovedsak gitt av omsetningen i boligmarkedet. Det er større usikkerhet rundt disse prognosene enn vanlig på grunn av virusutbruddet.

Posten har utgangspunkt i 14 forskjellige gebyrer knyttet til tinglysing som videreføres på samme nivå som i 2020, jf. Prop. 1 S (2019–2020).

Det vil gi en besparelse for næringslivet og gjøre det lettere for nye aktører å lage tjenester som baserer seg på eiendomsdata. Dette vil på sikt gi bedre tjenester for folk flest.

Etablering av ordningen for autorisering av landmålere gir en parallell økning av utgifter og inntekter på 1,8 mill. kroner, jf. omtale under kap. 595, post 01. Det enkelte gebyret er på 9 000 kroner. En slik ordning vil bidra til å gi bedre data om eiendomsforhold i Norge og på sikt gi besparelser for kommuner og privatpersoner.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 12,9 mill. kroner til 162,1 mill. kroner, inkludert prisjustering og uttak av gevinster knyttet til avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Post 02 Salg og abonnement m.m.

På posten føres inntekter fra ulike salg og abonnement i Kartverket. Inntektene er i hovedsak knyttet til salg av posisjonstjenester, blant annet CPOS, og salg av geodata. I tillegg kommer inntekter knyttet til internasjonalt arbeid, betaling for deler av Kartverkets arbeid med formidling av elektroniske sjøkart (PRIMAR) og diverse andre sjøprodukter.

Budsjettforslag

Det forventes en økning i salgsinntektene på 18,1 mill. kroner i 2021 knyttet til økt salg av en del av Kartverkets tjenester

I tillegg foreslås det å frikjøpe eiendomsdata til profesjonelle brukere som er samlet inn gjennom tinglysingen og matrikkelarbeid, tilsvarende en reduksjon i salgsinntektene på 11 mill. kroner.

Post 03 Samfinansiering

På posten føres inntekter knyttet til tidsavgrensede prosjekter som skal samfinansieres. Inntektene fra samfinansiering kommer fra statsetater, kommuner og private aktører. Dette er hovedsakelig kartleggingsprosjekter, der Kartverket leder arbeidet og i noen tilfeller også utfører arbeidet selv. Inntektene er blant annet knyttet til Geovekst, vedlikehold av Felles kartdatabase (FKB), bidrag til nasjonal detaljert høydmodell og omløpsfotografering.

Budsjettforslag

Det forventes en reduksjon i inntektene knyttet til samfinansierte prosjekter på 4,4 mill. kroner. Inkludert prisjustering og uttak av gevinster knyttet til avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

men, foreslås det å øke bevilgningen med 0,4 mill. kroner til 210,8 mill. kroner.

Det foreslås at Kartverket kan plassere innbetalinger fra samfinansierte prosjekter på mellomværende med statskassen. Inntektene vil bli rap-

portert til statsregnskapet på det tidspunkt utgiftene i de samfinansierte prosjektene kommer til utbetaling og rapporteres til statsregnskapet, jf. forslag til romertallsvedtak.

Del III
Omtale av særlege tema

7 Omtale av særlege tema

7.1 Samfunnssikkerheit og beredskap

Generell omtale av samfunnssikkerheit og beredskap

Regjeringa arbeider heilskapleg og systematisk med samfunnssikkerheit. Utgangspunktet for Kommunal- og moderniseringsdepartementets arbeid med samfunnssikkerheit er føringane som er gitt i samfunnssikkerheitsmeldinga som blei lagd fram hausten 2020, Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*, Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – Et felles ansvar*, Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge*, Meld. St. 21 (2012–2013) *Terrorberedskap*, Meld. St. 29 (2011–2012) *Samfunnssikkerhet og Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet*. Hovudmål:

- *Kommunal- og moderniseringsdepartementets arbeid med samfunnssikkerheit styrker evna til å førebygge og handtere kriser innanfor departementets ansvarsområde.*

Det blir gjort mykje på mange område for å oppnå målet. I 2021 er eit prioritert område internt i Kommunal- og moderniseringsdepartementet å halde ved like og vidareutvikle evna til krisehandtering. Gjennom eit godt beredskapsplanverk, robust organisering, relevante øvingar og konkrete kompetansehevingstiltak skal departementet vere førebudd på å møte alle typar kriser i sine eigne sektorar på ein effektiv og profesjonell måte og yte bistand til andre departement når det trengst.

Departementet prioriterer arbeidet med risiko- og sårbarheitsanalysar, noko som er avgjerande for å drive effektiv førebygging og sørge for tilstrekkeleg beredskap. Andre prioriterte tiltak er å lære av øvingar og hendingar, kontinuitetsplanlegging og oppfølging av tilsyn. Å styrke samordninga internt i departementet, med verksemder i sektorane, og med andre departement er også eit viktig moment.

Departementet har eit mangfaldig og komplekst sektoransvar. Samfunnssikkerheitsarbeidet er særleg knytt til områda elektronisk kommu-

nikasjonsnett og -tenester, tenesteleveransar til departementsfunksjonen, valgjennomføring, digitale fellesløysingar, kart- og geodata, plan- og bygningsspolitikk, informasjonssikkerheit i forvaltninga og Fylkesmennenes fellesadministrasjon. Under følger ein nærmare omtale av mål, prioriteringar og tiltak på desse områda.

Elektronisk kommunikasjonsnett og -tenester

Elektronisk kommunikasjonsnett og -tenester dannar ein digital grunnmur for det norske samfunnet, er svært viktig for funksjonaliteten i samfunnet og er definert som ein kritisk samfunnsfunksjon. Kommunal- og moderniseringsdepartementet forvaltar og utviklar politikken som gjeld elektronisk kommunikasjonsnett og -tenester (ekom). I det inngår mellom anna forvaltning av ekomloven, mobil- og breibandsmarknaden, frekvensressursar, nasjonale nummerplanar og satellittbasert kommunikasjon. Det overordna målet for området er

- *eit likeverdig tilbod av sikre elektroniske kommunikasjonstenester av høg kvalitet og til rimelege prisar over heile landet*

Saman med ekomaktørane og Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit arbeider departementet med å identifisere og redusere sårbarheiter, handtere hendingar og sørge for tilstrekkeleg beredskap. Regjeringa arbeider med alternativt transportnett/kjernenett for å gi fleire transportalternativ og meir redundans og for å sikre større uavhengigheit av Telenors transportnett. Regjeringa arbeider vidare med programmet Forsterket ekom, der mobilnettet i utpeikte område i utvalde kommunar får større motstandsdyktigheit gjennom utvida reservestraum og alternative transmissjonsløysingar. Stadig meir av den norske internett-trafikken går via utlandet. Regjeringa arbeider også med å legge til rette for fleire fiberkablar til utlandet for å redusere sårbarheita ved at det meste av ekomtrafikken i dag går i same trasé via Oslo og vidare gjennom Sverige.

Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit er utøvande tilsyns- og forvaltningsmyndigheit

under Kommunal- og moderniseringsdepartementet innanfor ekomfeltet. Vidareføring og vidareutvikling av etablerte tilsyn og forum for sikkerheit og beredskap i regi av Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit står sentralt i samfunnssikkerheitsarbeidet. Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit har dei siste åra styrkt arbeidet på sikkerheitsområdet. Dette har skjedd både på tilsynsområdet, der fleire tilsyn har avdekt avvik som selskap er pålagde å rette, og gjennom opprettinga og styrkinga av EkomCERT. EkomCERT er eit sektorresponsmiljø for ekomsektoren som innhentar, samanstillar og analyserer sikkerheitsrelatert informasjon, koordinerer og handterer cyberhendingar og utarbeider situasjonsbilete. Ekomsikkerheitsforum legg også til rette for eit viktig samarbeid mellom dei største tilbydarane, sikkerheitsstenestene og Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit.

Noreg er tidleg ute med 5G-utbygging. Regjeringa har lagt til rette for dette, mellom anna gjennom tidleg frigjering av frekvensar for 5G-netta og føreseielege rammer for 5G-sikkerheit. Sensortechnologi, «tingenes internett» og kunstig intelligens, kombinert med 5G, dannar eit viktig grunnlag for den vidare digitaliseringa i det norske samfunnet. Departementet, saman med Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit og andre relevante myndigheiter, vil legge til rette for at denne nye teknologien kan bidra til verdiskaping, samtidig som sikkerheit og personvern blir tatt vare på.

Tenesteleveransar til departementsfunksjonen

For at departementa skal kunne utøve rolla si i den kritiske samfunnsfunksjonen styring og kriseleining, er dei avhengige av ein del understøttande funksjonar. Eit velfungerande og sikkert IKT-system og sikre arbeidslokale er understøttande funksjonar som fell inn under ansvarsområdet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Tenestene blir primært leverte av dei underliggende verksemdene Statsbygg og Departementas sikkerheits- og serviceorganisasjon (DSS). Det overordna målet for området er

- *eit forsvarleg sikkerheitsnivå for departementsbygningane og andre felles skjermingsverdige objekt og infrastruktur som støttar opp under departementsfunksjonen*

Kommunal- og moderniseringsdepartementets ansvar for departementsbygningane er avgrensa til den felles bygningsmassen, fellesområda og utandørsområda i regjeringskvartalet og departementsbygningane utanfor kvartalet. Ansvar

omfattar ikkje Statsministerens kontor og Forsvarsdepartementets lokale på Akershus festning. Departementet prioriterer eventuelle behov for å komplettere og justere sikkerheitstiltak i den felles grunnsikringa, med mål om godt sikra departement fram til det nye regjeringskvartalet kan takast i bruk.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet legg også stor vekt på leveranse av fellestenester som IKT og saks- og arkivsystem til departementa. Departementet vil kontinuerleg arbeide for sikrere og meir robuste IKT-system, mellom anna gjennom responsmiljøet i DSS CERT. Det pågår eit arbeid med å etablere ei felles IKT-plattform for alle departementa og Statsministerens kontor. Arbeidet er eit fellesprosjekt med Forsvarsdepartementet og skal bidra til betre samhandling og informasjonssikkerheit. Det blir også arbeidd med å innføre eit nytt felles saks- og arkivsystem for Statsministerens kontor, departementa og DSS.

Valgjennomføring

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordna ansvaret for valgjennomføringa. Det inneber ansvar for regelverket for valgjennomføring, mellom anna vallova med tilhøyrande forskrifter, forskrift om valg til Sametinget og etatsstyraransvar for Valdirektoratet. Det overordna målet for området er

- *korrekt og sikker valgjennomføring med tillit i befolkninga*

Valgjennomføring har ein avgjerande funksjon i vårt demokratiske samfunn og styresett. Departementet og Valdirektoratet har sidan direktoratet blei oppretta i 2016, utvikla eit tett samarbeid rundt sikkerheit og beredskap, mellom anna gjennom risiko- og sårbarheitsvurderingar og rutinemessige beredskaps- og kriseøvingar. Kontinuerleg å gjere det elektroniske valadministrasjonssystemet (EVA) sikrere og meir robust er høgt prioriterte tiltak. Den tverrdepartementale arbeidsgruppa som utarbeidde tiltaksplanen for å styrke motstandsdyktigheita mot påverknad og hybride truslar før valet i 2019, er ført vidare med eit nytt mandat for arbeid fram mot stortings- og sameTINGSVALET I 2021.

I tillegg har departementet sett ned ei arbeidsgruppe med ansvar for å førebu moglege smitteverntiltak og beredskap i samband med gjennomføringa av valet i 2021. Arbeidsgruppa skal kartlegge korleis ein pandemisituasjon kan påverke gjennomføringa av valet, sjå på alternative løysingar for den

praktiske gjennomføringa og utforme beredskapsplanar. Arbeidsgruppa består av personar med praktisk erfaring i valgjennomføring, valmyndighetene og personar med smittefagleg kompetanse.

Digitale fellesløysingar

Nasjonale fellesløysingar er byggeklossar som kan brukast i utvikling og drift av offentlege digitale tenester. Fleire av fellesløysingane, og systema som nyttar seg av dei, er viktige for funksjonaliteten i samfunnet og er knytte til den kritiske samfunnsfunksjonen digital sikkerheit i sivil sektor. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har etatsstyringsansvar for Digitaliseringsdirektoratet, som forvaltar ei rekke fellesløysingar, mellom anna ID-porten og Altinn. Det overordna målet for området er

- *å sikre, stabile og tilgjengelege digitale fellesløysingar i offentleg sektor*

Sentrale tiltak er å kartlegge avhengigheitene og rutinemessig vurdere risiko og sårbarheit i tenestene. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har utover dette eit koordineringsansvar for alle dei nasjonale fellesløysingane.

Kart- og geodata

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordna ansvaret for den nasjonale kart- og geodatapolitikken og etatsstyransvar for Kartverket, som leverer tenestene på dette området. Kartverket har fleire oppgåver og roller som er viktige for samfunnssikkerheita. Ei viktig oppgåve er leveranse av geografisk informasjon til nødetatar og kriseleiing som er knytte til den kritiske samfunnsfunksjonen styring og kriseleiing. Det overordna målet for dette området er

- *å vere i stand til å levere geografisk informasjon til samfunnet i fred, krise og krig*

Departementet legg også stor vekt på tenestene frå Kartverket, som er avgjerande for funksjonaliteten i samfunnet. Det dreier seg særleg om tinglysing og registeret for offentleg eigedomsinformasjon (matrikkelen), men også om fastsetting av posisjon, oppmåling, kartlegging og jordobservasjon. Eit prioritert sikkerheitstiltak er å etablere sikkerheitsnivå 4 etter NIST-standarden (the National Institute of Standards and Technology) for Kartverkets system, som skal ferdigstillast i 2021. Vidare blir det arbeidd med å sikre betre bruk av geodata til beredskapsformål, mellom anna gjennom tettare samarbeid med Forsvaret.

Geodata er ei viktig brikke i innovasjon og forretningsmodellar i både offentleg og privat sektor rundt planlegging og samfunnsutvikling. På område som ikkje må vere underlagde sikkerheitsnivået som er nemnt ovanfor, er openheit og tilgjengelegheit av offentlege kartdata eit viktig prinsipp.

Plan- og bygningspolitikk

Kommunal- og moderniseringsdepartementet forvaltar plan- og bygningslova og er fagmyndigheit for areal- og samfunnsplanlegging og bygningspolitikk. Klimaendringane er i aukande grad ei utfordring for samfunnssikkerheita fordi endringane gjer det meir sannsynleg at hendingar som er utløyste av naturen, kan true folks liv og helse, materielle verdiar og sentrale samfunnsfunksjonar. Gjennom ansvaret for plan- og bygningspolitikken har departementet eit rettleiingsansvar overfor regionale og kommunale plan- og bygningsmyndigheiter. Rettleiinga skal bidra til at dei på best mogleg måte, gjennom planlegging basert på regional og lokal kunnskap, kan vere med og førebygge at naturskapte hendingar får store konsekvensar. Det overordna målet for området er

- *ein plan- og bygningspolitikk som skal legge til rette for reduksjon av klimagassutslepp og tilpassing til framtidige klimaendringar*

Departementets viktigaste tiltak for å nå målet er å utvikle, forvalte og informere om regelverket i plan- og bygningslova med forskrifter. Departementet prioriterer saman med dei andre departementa og underliggende etatar også å fremme og utvikle vidare ny kunnskap om potensielle fareområde og effektar av klimaendringar, slik at kommunal og regional planlegging og bustad- og bygningssektoren tar høgde for og tilpassar seg framtidige klimaendringar. Eit viktig bidrag er arbeidet med å etablere ein detaljert høgdemodell for heile landet som vil gi betre grunnlag for konsekvensutgreingar og risiko- og sårbarheitsanalysar knytte til flaum- og rasfare. Departementet jobbar også med å følge opp forslag frå NOU 2015: 16 *Overvann i byer og tettsteder — Som problem og ressurs*.

Informasjonssikkerheit i forvaltninga

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har eit samordningsansvar for arbeidet for ei styrkt og meir heilskapleg tilnærming til informasjonssikkerheit i forvaltninga. Digitalisering av forvaltninga gir nye moglegheiter og fremmar effektivitet, men skapar også nye avhengigheiter og sår-

barheiter. For å motverke dei digitale sårbarheitene er styrkt kompetanse og systematisk tilnærming til arbeidet med informasjonssikkerheit eit viktig bidrag til samfunnssikkerheitsarbeidet. Vidareutvikling av kompetanse- og rettleingsmaterieell er prioriterte tiltak. Det blir også arbeid med å auke frekvensen av IKT-sikkerheitsøvingar i verksemdene. Departementet prioriterer i tillegg vidareføring av Nettverk for informasjonssikkerheit (NIFS), som blir forvalta av Digitaliseringsdirektoratet.

Fylkesmennes fellesadministrasjon

Fylkesmennes fellesadministrasjon (FMFA) leverer fellestenester som støttar opp under verksemda til fylkesmennene, og har ein viktig funksjon i å legge til rette for at Fylkesmannen kan utøve samordningsrolla si ved kriser. FMFA har innført eit moderniseringsprogram for all IKT hos fylkesmennene, som gir større sikkerheit og betre funksjonalitet. Dette vil det bli brukt betydelege midlar på også i 2021. Frå 2021 vil alle fylkesmennene ha tilknytning til Nasjonalt avgrensa nett.

Oppfølging av sikkerheitslova

Lov om nasjonal sikkerhet (sikkerheitslova) tredde i kraft 1. januar 2019, og alle sektorar arbeider med å implementere lova. Hovudformålet med lova er å trygge nasjonale sikkerheitsinteresser og å førebygge, avdekke og motverke verksemd som truar sikkerheita. Dei nasjonale sikkerheitsinteressene blir verna ved at departementa identifiserer grunnleggande nasjonale funksjonar (GNF) innanfor sine ansvarsområde, ved at verksemdar av avgjerande betydning for GNF blir underlagde sikkerheitslova, og ved at det blir gjennomført nødvendige sikringstiltak for skjermingsverdige verdier. For å vareta formålet med lova vil GNF-prosessen vere ein kontinuerleg prosess. Det må derfor påreknast endringar i identifiserte funksjonar og skjermingsverdige verdier, kva for verksemdar som er av vesentleg og avgjerande betydning, og i kva grad ei verksemd er avhengig av eksterne ressursar (andre verksemdar). Kva som krevst for å oppnå eit forsvarleg sikkerheitsnivå, kan også bli endra. Departementet har identifisert og meldt inn desse grunnleggande nasjonale funksjonane til sikkerheitsmyndigheita:

Boks 7.1 Grunnleggande nasjonale funksjonar i Kommunal- og moderniseringsdepartementets sektorar

GNF 1: Kommunal- og moderniseringsdepartementets verksemd, handlefridom og avgjerdsdyktigheit

GNF 2: Gjennomføring av frie, direkte og hemmelege val til Stortinget, kommunestyre, fylkesting og Sametinget

GNF 3: Evne til å vareta talekommunikasjonstenester basert på norsk nummerplan

GNF 4: Evne til å vareta tekstbaserte meldingstenester basert på norsk nummerplan

GNF 5: Evne til å vareta grunnleggande internett-tilgang

Departementa har utarbeidd ei felles GNF-formulering for verksemda si. GNF 1 omfattar Kommunal- og moderniseringsdepartementets rolle som fagleg sekretariat for politisk leing, utøving av myndigheit og styring og oppfølging av underliggende verksemdar.

Gjennomføring av frie, direkte og hemmelege val til Stortinget, kommunestyre, fylkesting og Sametinget er utpeikt som ein grunnleggande nasjonal funksjon, ettersom heilt eller delvis bortfall vil få konsekvensar for statens evne til å vareta den nasjonale sikkerheitsinteressa demokratisk styreform.

Evna til å oppretthalde enkelte typar elektroniske kommunikasjonstenester (ekom) av eit visst omfang er å rekne som ein grunnleggande nasjonal funksjon ettersom eit heilt eller delvis bortfall vil få konsekvensar for statens evne til å vareta nasjonale sikkerheitsinteresser. Evna til å oppretthalde elektroniske kommunikasjonstenester omfattar å sikre tilgjengelegheit, integritet og konfidensialitet. Basert på dette er det identifisert tre GNF-ar innanfor elektronisk kommunikasjon.

Departementet har så langt gjort vedtak om å legge enkelte teleselskap inn under sikkerheitslova. Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit er utpeikt som tilsynsorgan for ekomsektoren etter sikkerheitslova og har inngått ein samarbeidsavtale med Nasjonal sikkerheitsmyndigheit. Under virusutbrotet har teleselskapa blitt gitt enkelte dispensasjonar frå krava i sikkerheitslova for å sikre nødvendig drift og utvikling av ekomnett og -tenester.

For dei fem GNF-ane som er nemnde over, blir det gjennomført ei kartlegging av avhengigheiter og skadevurderingar som vil gi ei oversikt over kva for funksjonar og verksemder som støttar opp under nasjonale sikkerheitsinteresser.

Dei skjermingsverdige objekta som er melde inn etter den gamle sikkerheitslova, er vidareførte i samsvar med overgangsføresegna i den nye sikkerheitslova. I samband med arbeidet med GNF vil det bli gjennomført ei ny vurdering av tidlegare innmelde og klassifiserte objekt, i tillegg til ei vurdering av nye objekt og infrastruktur. Verksemdene skal sette i verk dei sikkerheitstiltaka som er nødvendige for å oppnå eit forsvarleg sikkerheitsnivå for skjermingsverdige objekt og infrastruktur, og redusere risikoen knytt til verksemd som truar sikkerheita.

7.2 Tilstandsvurdering av satellittbasert kommunikasjon og navigasjon

Innleiing

I Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* og Innst. 326 S (2016–2017) og i Prop. 1 S frå Justis- og beredskapsdepartementet (2019–2020), blir 14 tverrsektorielle kritiske samfunnsfunksjonar presenterte. Dette er samfunnsfunksjonar der fleire departement kan ha eit ansvar – dei ulike funksjonane kan vere avhengige av kvarandre, og departementa må samarbeide for å ta vare på samfunnssikkerheita. For kvar av dei 14 samfunnsfunksjonane er det utpeikt eitt hovudansvarleg departement som skal sikre nødvendig koordinering og samordning.

Inndelinga i 14 kritiske samfunnsfunksjonar og utpeikinga av eit hovudansvarleg departement er eit sentralt verkemiddel for å styrke den tverrsektorielle samordninga i arbeidet med samfunnsikkerheita. Det er gjennom den nye *Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet* etablert eit system for å utarbeide status- og tilstandsvurderingar for dei 14 samfunnskritiske funksjonane. Tilstandsvurderingane skal belyse i kor stor grad samfunnet har evne til å halde funksjonane ved like dersom dei blir utsette for ulike påkjenningar. Dei hovudansvarlege departementa er ansvarlege for at denne vurderinga blir gjort og deretter presentert i deira respektive budsjettproposisjonar. For budsjettåret 2020–2021 blir status- og tilstandsvurdering for funksjonane satellittbasert kommunikasjon og navigasjon presenterte. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er hovudansvarleg departement for sam-

funnsfunksjonen satellittbasert kommunikasjon, og Samferdselsdepartementet er hovudansvarleg for satellittbasert navigasjon. Andre satellittbaserte tenester, for eksempel jordobservasjon, er ikkje omfatta av denne vurderinga.

Samfunnsfunksjonane satellittbasert kommunikasjon og navigasjon

Satellittbasert kommunikasjon og navigasjon er nyttig og nødvendig infrastruktur som støttar opp under ei lang rekke grunnleggjande samfunnsoppgåver og bidrar til eit sikrere, meir effektivt og berekraftig samfunn. Romverksemd generelt støttar opp under ei rekke ulike prioriterte norske samfunnsoppgåver, inkludert samfunnssikkerheit, forsvar, maritim sikkerheit, nordområdesatsinga og norsk klima- og miljøpolitikk. Satellittar og annan rombasert infrastruktur har i aukande grad fått ei strategisk betydning, ettersom slik infrastruktur blir stadig viktigare for myndighetsutøving, ivaretaking av samfunnskritiske tenester og Forsvaret.

Satellittbaserte system har mange fordelar, men dei er også sårbare. Forstyrningane av globale satellittnavigasjonssystem (GNSS), særleg GPS (Global Positioning System), i Nord-Noreg dei seinare åra har vist kva utfordringar det er ved bruk av slike system. Sårbarheita ved GNSS-system kjem hovudsakleg av at signala frå satellittane er svært svake og relativt lett kan forstyrrast av andre signal. Norske myndigheiter har ikkje eigarskap til og kontroll over GNSS-systema, og GNSS-forstyrningar kan få konsekvensar for funksjonar som er støtta av slike system. Det må legast til grunn at norske myndigheiter og andre norske aktørar har avgrensa handlingsrom.

Satellittbasert kommunikasjon

Overordna beskriving

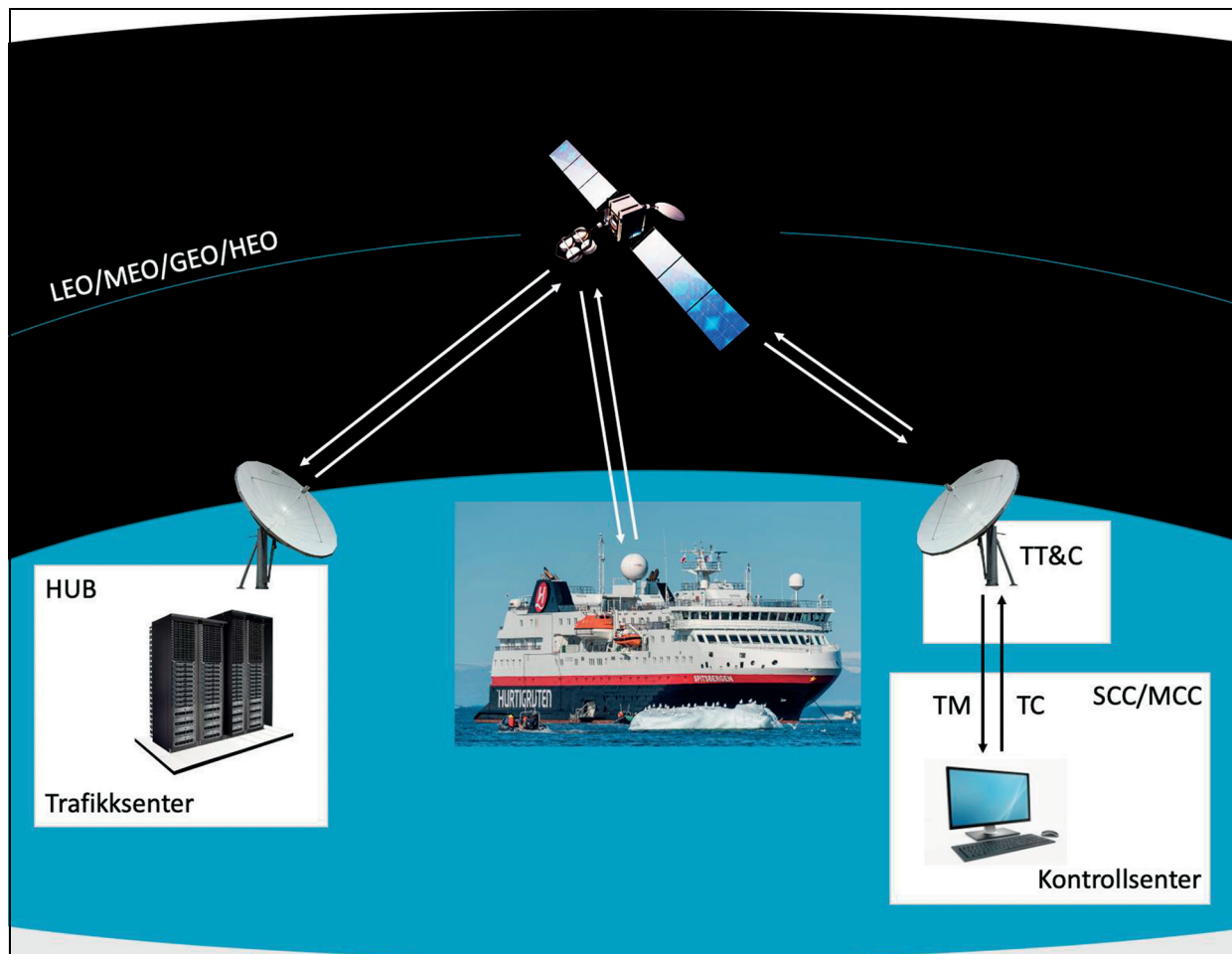
Vi skil mellom to typar kommunikasjon via satellittar: kringkasting og punkt-til-punkt-kommunikasjon. Kringkasting, der kommunikasjonen blir distribuert frå éi kjelde til mange mottakarar samtidig, har historisk sett vore den største kommersielle drivaren innanfor satellittkommunikasjonsområdet. Dei siste 10–15 åra er tovegs høghastigheitskommunikasjon (punkt-til-punkt) blitt stadig viktigare, mellom anna for å gjere internettbaserte tenester tilgjengelege for mobile brukarar, for eksempel om bord på skip og i fly.

Satellittar svever rundt jorda i ulike banar og i ulik avstand frå jordoverflata. Dei vanlegaste banane for satellittbasert kommunikasjon er geo-

stasjonær bane og låge jordbanar. Høgelliptiske banar blir brukte for system som skal dekke eit bestemt geografisk område, for eksempel Arktis.

Boks 7.2 Sentrale element for eit satellittsystem

Figur 7.1 viser dei sentrale elementa i alle system for satellittkommunikasjon. Det einaste figuren ikkje viser, er system av fleire satellittar som kan ha direkte samband seg imellom.

Figur 7.1 Eit generisk oppsett for eit satellittkommunikasjonssystem.

Kjelder: Kjelde for bilete av Hurtigruten: E24.no. Kjelde for illustrasjon av Thor 7: Telenor Satellite.

Eit trafikksenter er kjernen i kommunikasjonssystemet. Her blir dei eksterne informasjonskjeldene til og mottakarane av data frå brukarane koplta saman med satellittsystemet. Signala blir sende opp ved hjelp av store antenner. Brukarane, her illustrert med eit skip frå Hurtigruten, kan ta imot og sende informasjon tilbake ved hjelp av antenner om bord. Antennene er kontinuerleg orienterte mot satellitten for

best mogleg signal. Satellittane må i heile livetida også overvakast og kontrollerast for at dei skal fungere slik dei skal. Dette blir gjort frå eitt eller fleire kontrollsentert på bakken. «Helsesdata» frå og kommandoar til satellittane går via særskilde bakkestasjonar der operatøren av satellitten (-ane) har antenner som følger kvar enkelt satellitt. Kontrollsentert er som regel bemanna døgnet rundt.

Satellittkommunikasjon gir som oftast brukarane stor fleksibilitet ved at ein er uavhengig av lokale nettverk på bakken. Mange brukarsegment, spesielt mobile brukarar langt til havs, har få eller ingen alternativ til å kommunisere via satellittar. Samtidig har satellittkommunikasjon sine egne utfordringar, mellom anna risiko for jamming av signala, avgrensa sikt til satellittane i tronge dalar eller nær bygningar, tidsforseinkingar på signala og atmosfæriske og ionosfæriske forstyrningar. Jamming inneber at det bevisst blir sendt ut eit støysignal på same frekvens som nyttesignalet frå satellitten. Er støysignalet kraftig nok, klarer ikkje brukarane å nyttiggjere seg nyttesignalet. Kapasiteten til satellittane har historisk sett vore avgrensa, og prisen på tenestene har derfor også vore høgare enn for bakkebaserte nett. Dette er i ferd med å endre seg noko.

Regelverk, aktørar, organisering og ansvar

Leveranse av satellittbaserte tenester er i hovudsak internasjonal verksemd og omfatta av eit internasjonalt regelverk. Fleire norske etatar er premissleverandørar og har ei myndighetsrolle på området. Ingen etat har det overordna ansvaret for satellittbaserte tenester som er leverte eller tilgjengeleggjorde i Noreg. Dette ansvaret er fordelt på fleire.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for norsk romverksemd. Departementet har nyleg oppdatert den nasjonale rompolitikken gjennom Meld. St. 10 (2019–2020) *Høytflyvende satellitter – jordnære formål – En strategi for norsk romvirksomhet*. Vidare held departementet på med å utarbeide ei ny romlov som vil få betydning for satellittkommunikasjonsaktørar i Noreg.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for elektronisk kommunikasjon, mellom anna satellittbasert kommunikasjon. Aktørar som tilbyr kommunikasjonstenester i Noreg, må følge regelverket for elektronisk kommunikasjon gjennom lov om elektronisk kommunikasjon (ekomlova) med underliggende forskrifter, mellom anna og i særleg grad forskrift om koordinering og bruk av satellittinnmelding (satellittinnmeldingsforskrifta) og forskrift om generelle tillatelser til bruk av frekvenser (fribruksforskrifta). Ekomlova går for tida igjennom ein omfattande revisjon.

Norsk romsenter er ein etat under Nærings- og fiskeridepartementet. Hovudoppgåvene til Norsk Romsenter er rådgiving om romverksemd overfor norsk forvaltning og næringsliv, oppfølging av Noregs deltaking i internasjonalt samar-

beid, og forvaltning av nasjonale utviklingsmidlar for romverksemd.

Nærings- og fiskeridepartementet forvaltar vidare statens eigarskap i Kongsberg Satellite Services (KSAT) via verksemda Space Norway AS. Space Norway utviklar og driftar romrelatert infrastruktur for nasjonale brukarbehov og bidrar til verdiskaping knytt til satsing på romverksemd i Noreg. Dette inkluderer også ansvar for fiberkabelen til Svalbard og satellittkommunikasjonssambandet til Troll-basen i Antarktis (via Telenors Thor 7-satellitt).

Andre offentlege aktørar er i varierende grad forvaltarar eller brukarar av satellittkommunikasjon. Dette kan berøre departementa direkte, deira underliggende etatar eller brukarar og selskap som arbeider i relasjon til dei. Eksempel er Forsvarsdepartementet, Utanriksdepartementet, Kystverket, Statnett og Noregs vassdrags- og energidirektorat. Dei har ikkje nødvendigvis eit spesifikt ansvar for systema som blir brukte – i stor grad er ansvaret deira avgrensa til å stille krav til eigenskapane til systema ein ønsker å bruke, inkludert sikkerheitsrelaterte krav. Eigane av systema, i stor grad kommersielle tilbydarar, må rette seg etter eit omfattande internasjonalt regelverk gjennom Den internasjonale telekommunikasjonsunionen (ITU) for allokering og internasjonal koordinering av baneposisjonar og frekvensar, i Noreg forvalta av Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit, i tillegg til anna nasjonalt regelverk. Noreg er også med i romrelaterte FN-traktatar. Romtraktaten, ansvarskonvensjonen og registreringskonvensjonen har relevans for norsk satellittverksemd.

Det er viktig å påpeike at dei fleste operatørane av kommunikasjonssatellittar og relatert bakkeinfrastruktur er internasjonale selskap. Berre to norske aktørar kan per i dag kategoriserast som norske operatørar av komplette satellittkommunikasjonssystem. Telenor Satellite AS opererer sine egne Thor-satellittar (Thor 5, 6 og 7) med tilhøyrande bakkeutstyr i Noreg. Dei tilbyr tovegs kommunikasjonstenester til både norske og utanlandske kundar, i hovudsak i maritim sektor. Telenor har også ein part i ein kommunikasjonssatellitt frå Intelsat. Space Norway er i ferd med å etablere egne satellittar og bakkeutstyr i Noreg for kommunikasjonstenester til nordområda. Selskapet vil ikkje selje desse tenestene sjølv, men optre som grossistleverandør av kapasitet til norske og utanlandske aktørar. Det finst også operatørar av bakkeinfrastruktur i Noreg. Eik og Nitte-dal jordstasjonar, som er eigde av høvesvis norske Marlink AS og Telenor, opererer utstyr for kom-

munikasjon med ei rekke (utanlandsk- og norskeigde) satellittar til kundar nasjonalt og internasjonalt. Desse stasjonane utgjer ein viktig del av den nasjonale kommunikasjonsinfrastrukturen, men er berre ein del av større system. Norske selskap som Marlink og Inmarsat Solutions har også sterke posisjonar innan sal av satellittkommunikasjonstenester til både offentlege og private verksemder.

Sikkerheitslova omfattar også romverksemdersom infrastruktur eller tenester har ei betydning for GNF. Eigarar og operatørar av satellittbasert kommunikasjon som eventuelt er omfatta av sikkerheitslova, er pliktige til å implementere sikkerheitskrav som skal oppretthalde integritet, tilgjengelegheit og konfidensialitet i systemet og skjerme det mot tilsikta handlingar. I arbeidet departementa no er i gang med for å identifisere GNF, vil det bli vurdert kva satellittbasert kommunikasjon og navigasjon betyr for dei nasjonale sikkerheitsinteressene våre.

Avhengigheiter

Andre samfunnskritiske funksjonar som er avhengige av satellittbasert kommunikasjon

Satellittkommunikasjon betener flytrafikk og ubemanna fartøy, maritime brukarar langt til havs og landbaserte brukarar, spesielt der andre kommunikasjonsformer ikkje er tilgjengelege. Forsvaret har behov for tilgang til kommunikasjonsløyningar som inkluderer satellittbaserte samband. Satellittkommunikasjon formidlar data for mange ulike samfunnsviktige funksjonar for både sivile og militære myndigheiter, men også for andre brukarar. Satellittkommunikasjon er ofte eit supplement til andre kommunikasjonskanalar. Robuste løyningar nyttar gjerne fleire kommunikasjonskanalar med ulike feilscenario dersom det er mogleg. Både risikoen for, og konsekvensar av, ulike digitale truslar som truar konfidensialitet, integritet og tilgjengelegheit, vil kunne reduserast ved bruk av alternative løyningar utan felles enkeltfeilpunkt. Meir ekstremvær truar bakkebasert infrastruktur, mellom anna ekominfrastruktur. Kommunikasjon via satellitt kan oppretthalde viktige samband mellom myndighetsaktørar for effektiv samhandling, koordinering og gjennomføring av ulike nødvendige oppgåver.

Ved krisesituasjonar har satellittkommunikasjon fleire fordelar, inkludert fleksibilitet til å kunne dekke kommunikasjonsbehov utan å etablere ein ny ende-til-ende-infrastruktur på bakken. Dette inkluderer dekning i område der ein ikkje har bakkebaserte alternativ.

Utvalde område der bruk av myndigheit er avhengig av satellittkommunikasjon, skal her nemnast kort.

Nødnett bruker transportable basestasjonar, som kan vere avhengige av satellittkommunikasjon for tilkopling til dei sentrale delane av nettet.

Polarkoden er eit bindande internasjonalt regelverk for operasjon i polare farvatn. Koden har reglar om utforming og konstruksjon av skip og om utstyr, operasjonelle forhold, opplæring og vern av miljøet. Polarkoden stiller krav om at maritime seglasar og operasjonar i nordområda og Antarktis skal kunne motta oppdatert isinformasjon og telemedisinsk assistanse og kunne ha kommunikasjon langs ei planlagd rute. Dette krev satellittkommunikasjon. Space Norway arbeider med å etablere eit satellittsystem med to satellittar i høgelliptisk bane som vil støtte opp under og auke samfunnssikkerheita i nord. Både sivile og militære brukarar kan få tilgang til eit satellittsystem med stor kommunikasjonskapasitet i eit område som manglar dette.

Kommunikasjon i Forsvaret i Noreg inkluderer kommunikasjon innanfor og mellom alle forsvarsgreiner, inkludert Kystvakta. Moderne forsvar krev utveksling av mykje meir informasjon enn tidlegare. Satellitteknologien har blitt enda viktigare, også for Forsvaret. I Prop. 151 S (2015–2016) *Kampkraft og bærekraft* blei det streka under at rombasert kommunikasjon, navigasjon og overvaking bidrar til Forsvarets operative evne, nasjonal suverenitetshevding og myndighetsutøving.

Historisk har det vore eit skarpt skilje mellom sivil og militær bruk av satellitteknologi. Større romnasjonar har hatt sine egne separate satellittar og program, eventuelt samarbeidd bilateralt med eit anna land. For å utnytte den raske teknologiutviklinga på sivil side, har Forsvaret også blitt ein stor brukar av kommersielle tenester. Mange satellittbaserte system er derfor no fleirbruksbaserte, dvs. system som kan brukast til både sivile og militære formål. Kystverkets maritime overvåkingssatellitt Automatic Identification System Satellite (AISSAT) er eit eksempel på ein småsatellitt som er utvikla i eit samarbeid mellom Kystverket, Norsk romsenter, Forsvarets forskingsinstitutt og norsk industri. Denne satellitten har fått følge av ytterlegare tre, liknande, satellittar, og fleire er under planlegging for å gi eit betre totalbilette av skipstrafikken.

«Totalforsvaret» er ei fellesnemning for det militære forsvaret og den sivile beredskapen i Noreg. Formålet med totalforsvaret er å legge til

rette for eit gjensidig samarbeid mellom sivil og militær sektor for å førebygge, planlegge for og håndtere kriser i fred, sikkerheitspolitiske kriser, væpna konflikt og krig. Regjeringa har bestemt at det er nødvendig å utvikle vidare totalforsvaret og auke motstandsdyktigheita i såkalla kritiske samfunnsfunksjonar, som for eksempel nasjonale styringssystem, energiforsyning, mat- og vassforsyning og kommunikasjons- og transportsystem. Desse samfunnsfunksjonane er avhengige av at ulike former for infrastruktur er tilgjengelege og verkar slik dei skal. Satellittbasert kommunikasjon inngår her.

Infrastruktur relatert til kraftproduksjon og energiforsyning blir i stor grad overvaka ved hjelp av SCADA-system (Supervisory Control And Data Acquisition), som dels er satellittbaserte. SCADA er eit namn på nettverk der ein overvakar og kontrollerer eit sett med nodar og overfører data mellom nodar og kontrollsenters. Dette gjeld også i Noreg, der Statnett er ansvarleg for sentrale delar av elforsyninga. Fordelen med SCADA-system som kommuniserer via satellitt, er at dei kan realisereast som lukka nettverk heilt utan samankopling med annan bakkebasert kommunikasjonsinfrastruktur, berre med lokale kraftkjelder og sensorane til brukarane av systemet.

Sjøsikkerheit er også heilt avhengig av satellittkommunikasjon for å sikre utveksling av informasjon med og mellom skip som beveger seg utanfor dekninga til landbaserte nettverk. Her spelar Kystverket og Sjøfartsdirektoratet viktige roller både internasjonalt og nasjonalt i arbeidet med å auke sikkerheita. Tilgang til gode kommunikasjonsløysingar, dels basert på internasjonale krav frå FN's sjøfartsorganisasjon IMO (International Maritime Organization), er med på å auke sikkerheita til sjøs, noko som mellom anna hovudredningssentralane i nord og sør vil nyte godt av i sitt daglege arbeid med koordinering av ulike hendingar.

Eit av omgrepa innanfor både aeronautisk og maritim sikkerheit er GMDSS (Global Maritime Distress and Safety System), som i dag består av ulike globalt tilgjengelege system, også satellittkommunikasjonssystem. GMDSS er eit sett med internasjonalt godkjende prosedyrar for sikkerheit, utstyrstypar og kommunikasjonsprotokollar for å auke sikkerheita og gjere det lettare å redde fartøy og fly i nød. Noreg har vore ein av pådrivarane til at det no blir innført eit satellittsystem i GMDSS med dekning i nordområda. Dette bidrar til større sjøsikkerheit i dei havområda der norske myndigheiter er ansvarlege for å utøve maritime nød- og sikkerheitstenester. Norske maritime

aktørar, både myndigheiter og private, er pålagde å ha utstyr i samsvar med GMDSS tilgjengeleg om bord i sine skip.

Ein viss grad av nasjonal kontroll og eigenevne kan vere nødvendig for å sikre norske interesser, også i tilfelle der kommunikasjonstenester kan kjøpast kommersielt. Noreg har spesielle behov knytte til maritim sektor og i nordområda, og det er ikkje gitt at aktørar utanfor Noreg har interesse av, evne til eller klarer å utvikle gode løysingar for desse behova. Eigenevne er positivt for Noregs rolle i bi- og multilateralt romsamarbeid. Det å kunne påverke utbygginga av viktig infrastruktur vil ha betydning for samfunnssikkerheit og krisehandtering. Satellittkommunikasjonssystemet som Space Norway utviklar og etablerer i samarbeid med Forsvaret og utanlandske samarbeidspartnarar frå Europa og USA, skal etter planen vere ferdig i 2022. Det vil gjere mogleg ei overføring av sanntidsinformasjon med video i samband med eventuelle ulykker og redningsaksjonar i nordområda, inkludert områda nord for og rundt Svalbard der andre satellittsystem ikkje har dekning. Dette vil styrke samfunnssikkerheita i nord. Systemet vil vere underlagt norsk kontroll.

Satellittbasert kommunikasjon som er avhengig av andre samfunnskritiske funksjonar

Generelt er satellittkommunikasjon rekna for å vere lite avhengig av andre samfunnskritiske funksjonar, men det er avhengig av måten systema blir brukte på. Kvar bruk bør derfor evaluereast opp mot risiko- og sårbarheitselement og behovet for tilgjengelegheit.

All elektronisk kommunikasjon er avhengig av elektrisk kraft. Det omfattar sentral infrastruktur så vel som brukarutstyr. Trafikk- og kontrollsenters til satellittsystema bruker nødstraumsystem for å handtere brot i den eksterne straumforsyninga. I eit satellittkommunikasjonssamband inngår ofte vanleg ekominfrastruktur på bakken (fiberkablars, mobilnett e.l.), og det er ei avhengigheit til denne infrastrukturen. Det finst også satellittnett som er uavhengige av vanleg infrastruktur på bakken, og der ende-til-ende-kommunikasjon blir handtert berre via satellittar, mellom anna gjennom kommunikasjon mellom satellittar i verdsrommet for enkelte system. Ein satellitt kan fungere autonomt i lengre tid utan kommunikasjon med eit kontrollsenters, men etter kvart er det nødvendig å kommunisere med satellitten for å rette feil som kan oppstå, og sende styringskommandoar for å halde satellitten i riktig baneposisjon. Dette krev tilgang til kompetent personell og

kontrollinfrastrukturen på bakken. Tilstreккеleg sikring av helse og sikkerheit for personell og sikring av bakkestasjonane er nødvendig.

Status- og tilstandsvurdering

Tilgjengelege satellittbaserte kommunikasjons-system og utvikling

Det finst i dag ei lang rekke satellittsystem som er tilpassa ulike brukarbehov, og med geografisk dekning som varierer frå regionalt til globalt. Dette omfattar kringkastingssatellittar og kommunikasjonssatellittar som dekker eit breitt spekter av tenester, frå ekstremt smalbanda einvegs kommunikasjon for overvaking av sensorar og einingar, til tovegs breibandssystem som tilbyr datahastigheiter opptil fleire hundre Mbps.

I den kommersielle marknaden blir det skilt mellom operatørar som eig og drifrar satellittane, og tenesteleverandørar/distributørar som sel ressursar i satellittane vidare. Telenor, med sin flåte av Thor-satellittar, er ein operatør som sel kapasitet til mellom andre Canal Digital for kringkasting, og Marlink for punkt-til-punkt-kommunikasjon. Store operatørar, som Intelsat, SES og Telesat, som leverer satellittkapasitet til både kommersielle og institusjonelle brukarar, har dei seinare åra opplevd at tovegs punkt-til-punkt-kommunikasjon er blitt ein stadig viktigare del av tenesteleveransen.

Satellittkommunikasjon bidrar til å dekke eit aukande behov for tovegs kommunikasjon utanfor dekninga til det bakkebaserte nettet. Dei maritime (inkludert offshore) og aeronautiske marknaden har vakse betydeleg dei siste åra. Inmarsat har spesialisert seg på desse marknaden, og tilbyr tradisjonell tovegs kommunikasjon, i tillegg til nødkommunikasjon til maritime brukarar. Saman med Iridium tilbyr Inmarsat tenester som er ein del av GMDSS, påkravd av IMO for alle skip av ein viss storleik.

Geostasjonære system har tradisjonelt vore den føretrekte løysinga for satellittbasert kommunikasjon, men dei seinare åra har det vakse fram fleire tilgjengelege system som baserer seg på andre satellittbanar. Satellittar i låg jordbane gir mindre tidsforseinking i kommunikasjonssambandet, samtidig som avstanden gjer det mogleg å levere tenesta meir effektivt på eit gitt punkt på jordoverflata. Slike system krev fleire satellittar i ein konstellasjon for å oppnå kontinuerleg dekning i definerte område. Iridium tilhøyrer første generasjon av denne typen konstellasjonar, medan OneWeb og Starlink, som enno ikkje er operative, er eksempel på ein ny generasjon system med

opptil fleire tusen satellittar, som søker å tilby høghastigheits internettrafikk over store delar av jordoverflata. Det er knytt usikkerheit til både finansiering og teknologi for fleire av desse nye lågbane-satellittselskapa, og det er for tidleg å seie kor viktige slike system kan bli for eksempel i ei framtidig løysing for nød og beredskap i Noreg.

Inmarsat, med sitt geostasjonære satellittbreibandssystem (GlobalXpress) for tovegs høghastigheits datakommunikasjon, vil vere delaktig i systemet som Space Norway etablerer i nordområda, og gjennom det utvide dekninga til Arktis.

Norsk deltaking i internasjonalt arbeid for å sikre yting frå satellittbaserte kommunikasjonssystem i Noreg

Ein viktig føresetnad for å sikre satellittbaserte kommunikasjonstenester både i Noreg og i andre delar av verda er tilgang til tilstrekkelege frekvensressursar. Sidan satellittkommunikasjon er internasjonal av natur, er dette eit arbeid som i første rekke går føre seg i ITU. ITU er eit spesialorgan i FN for internasjonal regulering av elektronisk kommunikasjon. Her blir det utarbeidd kriterium for sameksistens mellom bakkebaserte tenester og satellitt, ein rettferdig tilgang til frekvensressursar i verdsrommet for alle land og introduksjon av nye frekvensband for satellittbruk. Noreg er representert ved Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit både i ITU-arbeidet og i den europeiske prosessen inn mot ITU i European Conference of Postal and Telecommunications Administrations (CEPT), eit europeisk samarbeidsorgan for myndigheiter som har ein særleg omfattande aktivitet innanfor teknisk frekvensforvaltning. I tillegg til å utarbeide regelverket for frekvensbruken i verdsrommet er det nødvendig å sikre ei harmonisering av bruken av satellitterminalar på tvers av landegrensar utan tidkrevjande søknads- og godkjenningssprossar. Dette er i dag i stor grad mogleg i Europa takk vere samarbeidet som skjer i CEPT.

EU utvidar romprogrammet sitt for den kommande sjuårsperioden (utover Copernicus for jordobservasjon og Galileo for navigasjon) med to nye område: romvêr og sporing av romsøppel (SSA – Space Situational Awareness) og sikker myndighetsorientert satellittkommunikasjon (GOVSATCOM). I det sistnemnde vil det ligge ein samarbeidsmodell for anskaffing og fordeling av satellittkapasitet for både sivile og militære myndighetsbrukarar. Norsk Romsenter har i løpet av dei siste tre åra deltatt i arbeidet med GOVSATCOM-førebuingar innanfor EU-kommisjonens

ekspertgruppe og innanfor Det europeiske forsvarsbyrået (EDA).

Det pågår globalt ei omfattande modernisering av flysiringstenestene. I Europa er dette organisert gjennom Single European Sky ATM Research (SESAR), som er eit fellesføretak mellom EU og Eurocontrol. Det er etablert eit samarbeid mellom SESAR og Den europeiske romfartsorganisasjonen ESA (European Space Agency) for å styrke og effektivisere moderniseringa av flysiringstenesta i Europa, ikkje minst når det gjeld vidareutvikling av satellittbaserte bakke–luft-kommunikasjonssystem, som mellom anna vil gi ei betre kommunikasjonsløysing i nordområda.

Norske aktørar har via fleire ESA-prosjekt arbeid i fem år med VHF Data Exchange System (VDES) via satellitt. VDES er ei utviding av AIS-systemet (Automatic Identification System), med ei løysing for datautveksling på VHF-bandet både mellom skip og mellom skip og land. Formålet med AIS-datautveksling mellom skip er i utgangspunktet å unngå kollisjon. VDES legg til rette for ei vidare styrking og digitalisering av informasjons- og sjøsikkerheitstenester for skip. Arbeidet som blei lagt ned av norske interesser inn mot verdskonferansen ITU WRC-19 for å få allokert satellittfrekvensar til VDES-systemet, er eit godt eksempel på korleis slik deltaking kan gi nye satellittbaserte tenester i Noreg og resten av verda. Allokeringa av desse ressursane var ein direkte konsekvens av innsats frå norske aktørar over fleire år.

Tiltak i ulike sektorar for å redusere sårbarheita for bortfall av satellittbasert kommunikasjon

Det finst ingen detaljert informasjon om korleis enkeltaktørar i ulike norske offentlege sektorar spesifikt har sikra seg for å redusere sårbarheita i bruken av satellittkommunikasjon ut over dei generelle forholda som er omtalte under.

Forsvaret har streka under at dei ikkje ønsker å vere avhengig av berre éin leverandør eller eitt satellittsystem. På den måten vil ein spreie risikoen ved eventuelle feil i eit system eller ein satellitt.

Maritime fartøy har gjerne doble løysingar, både ei hovudløysing som dekker den ordinære kommunikasjonen til skip, mannskap og eventuelle passasjerar, og ei reserveløysing som kan dekke GMDSS-behova sjølv om hovudløysinga skulle falle ut. For å unngå at kapasiteten i eit avgrensa satellittsamband blir brukt til mindre viktig kommunikasjon og dermed gjer at brukom-

munikasjon eller annan sikkerheitsrelatert kommunikasjon blir blokkert, blir det ofte brukt prioritetsløysingar som optimaliserer sambandet til den trafikken som har høgast prioritet.

Systemet som er under etablering av Space Norway, vil forbetre kommunikasjonen i nordområda. Da vil ulike offentlege og private aktørar kunne kommunisere med satellittar som alltid står høgare oppe på himmelen sett frå norske område, og risikoen for utfall i kommunikasjonen vil bli redusert.

Risiko- og sårbarheitsvurdering

Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit gjennomfører årleg ei risiko- og sårbarheitsvurdering for ekomsektoren (EkomROS). ROS-vurderingane tar for seg sektoren elektronisk kommunikasjon og dekker område som Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit har myndigheitsansvar for. Vurderinga omfattar internett-, mobil- og fastnettenester, i tillegg til satellittkommunikasjonstenester, i ein stats- og samfunnssikkerheitskontekst.

Satellittbasert kommunikasjon spelar ei viktig rolle for samfunnssikkerheit og beredskap og har betydning også internt i sektoren for elektronisk kommunikasjon. I tillegg til at satellittbasert kommunikasjon kan gi dekning i geografiske område som ikkje er dekte av landbaserte kommunikasjonssystem, utgjer det eit alternativ ved utfall i dei landbaserte kommunikasjonssystema. Satellittkommunikasjon kan spele ei viktig rolle som nødvendig samband ved feilretting og kan også brukast for å etablere eit alternativt samband mellom mobilbasestasjon og kjernenett i område der for eksempel det regulære fibersambandet er brote på grunn av naturhendingar e.l.

Det er samtidig viktig å vere seg bevisst sårbarheitene som er knytte til satellittbasert kommunikasjon, slik som dekningsområda, satellittskyggeområda og kapasitetsavgrensingane til dei ulike systema, kor utsette systema er for jamming, og i ein statssikkerheitskontekst: kvar / i kva land den bakkebaserte infrastrukturen til satellittsystema er.

Risiko for svikt i satellittbaserte kommunikasjonssystem

Risikoelementa er delte inn i fire hovudområde: bakkeinfrastrukturen, satellittane, radiosambandet mellom bakke og satellitt, og cybertruslar mot komponentar.

Bakkeinfrastruktur

Bakkebasert utstyr kan utsettast for naturskapte truslar som flaum, ras, storm osv., som truar infrastrukturen direkte eller indirekte via støtteinfrastruktur, som for eksempel fiberkommunikasjonsamband eller straumforsyning. Romvêr skapt av sola er også ein trussel. Romvêr beskriv forholda i verdsrommet som påverkar jorda og vår menneskeskapte teknologi. Enkelte gonger blir store mengder partiklar, stråling og gass slyngde ut frå sola. Slike utbrot kallar vi solstormar, og dei kan påverke oss på mange måtar. Nordlyset er ein synleg manifestasjon av romvêr. Det kan oppstå tekniske feil i utstyr, og bakkebasert infrastruktur kan også bli utsett for menneskeskapte truslar som tilsikta har som mål å sette infrastrukturen ut av drift. Dei negative konsekvensane av dei ulike truslane kan i stor grad førebyggast gjennom god design av bakkesystema, inkludert høve til å bruke andre stasjonar for satellittkommunikasjonen, i tillegg til redundans på kommunikasjon og straumtilførsel.

Satellittar

Det kan skje feil under oppskyting som gjer at kommunikasjonssatellitten (-ane) ikkje kjem i bane. Dette vil vere utfordrande for etableringa av nye system eller vedlikehald av konstallasjonar av satellittar og kan påverke dekninga heilt eller delvis. Større satellittsystem blir gjerne realiserte med ekstra satellittar i bane eller på bakken for raskare å kunne handtere eventuelle feil ved oppskyting.

Det er ein risiko for kollisjon med andre satellittar eller romskrot når satellitten (-ane) har komme på plass. Dersom dette truar ein geostasjonær satellitt, kan heile systemet i prinsippet vere trua dersom ein berre har denne eine satellitten. Konsekvensen kan gjerast mindre ved å ha høve til å bruke andre system, men det vil sannsynlegvis vere ei viss nedetid. Andre satellittsystem, med mange satellittar, kan også oppleve høl i dekninga dersom ein satellitt blir sett ut av spel, men vil lettare kunne oppretthalde tenester over tid ved å flytte på satellittar i banane eller skyte opp nye satellittar som erstatning. Slik skade kan førebyggast gjennom deltaking i internasjonal utveksling av satellittinformasjon og varsel om risiko for kollisjon i rommet.

Kosmisk stråling vil degradere komponentar og over tid kunne føre til feil. Noko av strålinga vil også variere med for eksempel større solaktivitet,

noko som kan overvakast, men som det kanskje ikkje kan gjennomførast tiltak mot. Dette kan true heile eller delar av ein satellitt, i tillegg til bakkeinfrastruktur. Konsekvensen (feil i satellitten) kan bety at delar av eller heile satellitten, mellombels eller permanent, blir sett ut av drift. Dette kan som regel førebyggast gjennom spesifikk design av satellitten for den banetypen og det miljøet som satellitten vil vere i, og levetida som blir søkt oppnådd.

Det finst også eksempel på menneskeskapt fysisk eller strålingsrelatert øydelegging av satellittar ved at nytta antisatellittvåpen og øydelagt satellittar med for eksempel ein kraftig eksplosjon i nærleiken, utløyst av ein røntgenlaser eller ein elektromagnetisk puls. Dette er teknologi som aldri er brukt i krig, men kunnskapen om og evna til å kunne gjere dette er over lang tid – heilt sidan slutten av 1950-tallet – demonstrert av ulike romnasjonar.

Samband mellom bakke og satellitt

Signala frå bakken til satellitten kan bli utsette for utilsikta forstyrring eller tilsikta jamming, og tilsvarende kan mottaksutstyr på bakken forstyrrast eller jammast for å hindre mottak av signal. Dette vil kunne sette heile eller delar av kommunikasjonen ut av spel. Dersom matesignala frå bakken til satellitten blir forstyrra eller jamma, vil det påverke heile dekningsområdet, og satellitten vil i liten grad kunne betene brukarane. Dette har typisk skjedd med ulike kringkastingssatellittar, men også med andre kommunikasjonssatellittar. Det finst ulike tekniske løysingar for å motverke dei negative konsekvensane og for å kunne avsløre kvar forstyrringa kjem frå. Slik teknologi må i stor grad implementerast i satellittane før oppskyting. Forstyrringar av mottak på bakken vil ha meir lokal karakter og påverke færre brukarar av satellittkommunikasjon. Dersom brukarane nyttar retningsbestemte antenner som er orienterte mot satellitten (-ane) vil dei vere mindre sårbare. Risikoen for forstyrringar og jamming kan redusast ved val av ulike metodar for modulasjon og koding av signala.

Naturskapte utfordringar for sjølve sambandet er i stor grad relatert til vêr. Satellittsystem blir designa med marginar mot regndemping. Det kan likevel vere at det førekjem så kraftige regnbyer at sambandet ikkje er i stand til å oppretthalde kommunikasjonen. Bruk av høgare frekvensband vil typisk også ha potensielle problem med å dempe signala.

Digitale truslar

«Digitale truslar» er ei samlenemning for ulike elektronisk relaterte truslar mot konfidensialitet, integritet og tilgjengelegheit til system. «Hacking» er ei anna samlenemning på uautorisert tilgang til eit system for å manipulere eller skade dette systemet. Satellittnettverk kan vere heilt lukka og frikopla frå andre nettverk og derfor ha ein høg terskel mot digitale truslar, inkludert hacking. I dagens samfunn, med større informasjonsmengder og fleire einingar som skal kommunisere seg imellom og med andre system, er mykje av kommunikasjonen kopla via ulike bakkebaserte nettverk. Da er det også risiko for å bli utsett for hacking. Det går heile tida føre seg ein kamp mot eksterne hackarar som forsøker å trenge inn i system og demonstrere kva dei kan. Kryptering på ulike nivå kan redusere skadeverknadene frå hacking. Å ha sikre autentiseringsløysingar, rollebaserte rettar til konfigurasjon, osv. er viktig i satellittnettverk som i alle andre kommunikasjonsløysingar.

Samfunnets sårbarheit for svikt i satellittbaserte kommunikasjonsystem

Vi har i dag inga oppdatert total kartlegging av korleis norske myndigheiter er førebudde på eventuelle bortfall av satellittkommunikasjon. I 2012 bidrog Norsk Romsenter i samarbeid med NSM i ei kartlegging av tenesteleverandørsida for samfunnsviktig norsk romrelatert infrastruktur, der ulike aktørar med norsk deltaking (Telenor Satellite, Marlink, KSAT osv.) blei konsulterte.

Forsvarsdepartementet, i samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Samferdselsdepartementet, arrangerte i 2018 ein konferanse, «Ein dag utan satellittar», der det blei synleggjort kor avhengig samfunnet i aukande grad er av satellittar for jordobservasjon, navigasjon og kommunikasjon. Forsvarsministeren poengterte der kor viktig romrelatert infrastruktur er, og kva som ville skje dersom desse satellittane ein dag ikkje lenger var til stades. Forsvarsdepartementets Program Space har koordinert arbeidet til forsvarssektoren med romrelatert verksemd, og slagordet deira har vore «Så sivilt som mogleg – så militært som nødvendig». I det ligg implisitt at sikkerheita må vere varetatt ved bruk av sivile/kommersielle løysingar.

Generelt er det slik at dersom ein er avhengig av kommunikasjon mellom brukarar for å kunne ta vare på samfunnskritiske oppgåver og krev høg

grad av tilgjengelegheit og integritet i sambandet, bør ein sørge for å ha ei alternativ løysing som kan aktiverast ved behov. Det er viktig å ha ei bevisst og strukturert tilnærming til dette.

Moglege tiltak

For å sikre leveranse av satellittbasert kommunikasjon til norske område kan det vurderast å trekke vekslar på fleire satellittsystem og delta i ulike program, for eksempel GOVSATCOM og ESAs prosjekt InVISION. Det sistnemnde skal bli ei løysing for å anskaffe satellittbasert kommunikasjonskapasitet for myndigheitsutøvarar. Dette kan vere eit slags alternativ til GOVSATCOM i Europa, men vil også bli marknadsført for myndigheiter i andre verdsdelar.

Space Norway arbeider med å anskaffe eit stort satellittsystem basert på to satellittar i høgeliptisk bane. Dette breibandssystemet skal dekke heile Arktis og sørover i Noreg, og det vil kunne gjere høghastigheits tovegs datakommunikasjon mogleg for både militære og sivile brukarar. Systemet inneheld både sivilt og militært orienterte kommunikasjonskapasitetar og vil ha bakkeinfrastruktur lokalisert i Noreg for både kommunikasjon og kontroll med satellittane.

Nasjonale krypteringsløysingar kan takast i bruk for å auke integriteten og sikkerheita i satellittsambanda som blir nytta, både for sivilt og militært bruk. Dette krev installasjon av ny hardware om bord i satellittane ein ønsker å verne.

Norske aktørar kan halde fram med å påverke utviklinga av internasjonale myndigheitsorienterte system, med tanke på at dei i størst mogleg grad oppfyller behova våre, ikkje minst når det gjeld dekning i nord.

EU SatCom Market

EU SatCom Market har i dag 32 deltakarland, og mange av dei har komme til i løpet av dei to siste åra. Interesse for ordninga har auka. Programmet gjer det mogleg for deltakarane å kjøpe satellittkommunikasjonskapasitet langt billigare enn om dei hadde stått utanfor. Til no har programmet handtert over 290 bestillingar til ein verdi av over 36 millionar euro. Noreg deltar ikkje (per juni 2020).

Evna til å takle svikt i satellittbasert kommunikasjon

Det er viktig å bevisstgjere brukarane på eksisterande sårbarheiter og risikoen for bortfall av tenester. Gjennom større bevisstheit rundt sam-

funnskritisk infrastruktur vil aktørane måtte ta stilling til om krava og behova deira er varetatt på ein god nok måte, sjølv ved bortfall av infrastrukturen i kortare eller lengre periodar.

Det pågår eit arbeid med digitale truslar i fleire satellittkommunikasjonsløysingar frå norske aktørar, mellom anna gjennom bruk av norske følgemidlar og ESA FoU-støtte.

Romvêrvarsling er viktig. Noreg har i dag eit nett av bakkesensarar i tillegg til nokre sensorar på satellittar som observerer romvêret. Ut frå dette blir det utarbeidd tidlege varsel om at satellittsystem kan komme til å svikte. Ein varslingskanal er ikkje fullt etablert i dag, men dette kan gjerast med avgrensa midlar. Ved varsla tilfelle kan brukarar av satellittkommunikasjon førebu seg på eit mogleg bortfall, og nokre brukarar kan eventuelt få mellombels tilgang til alternative løysingar.

Satellittbasert navigasjon

«Satellittbasert navigasjon» blir i denne samanhengen brukt som ei fellesnemning for satellittbasert posisjonsbestemming, navigasjon og tidsbestemming (PNT). Satellittbasert navigasjon inneber bruk av globale, satellittbaserte navigasjonssystem og eventuelle regionale satellittbaserte eller lokale, bakkebaserte støttesystem for dei.

Dei globale, satellittbaserte navigasjonssystema (GNSS), mellom andre amerikanske GPS, europeiske Galileo, russiske GLONASS og kinesiske BeiDou, gir tredimensjonal posisjon (lengdegrad, breiddegrad og høgde) over heile jorda til kvar tid. Systema baserer seg på svært nøyaktig måling av kor lang tid eit radiosignal bruker frå satellittane og ned til mottakaren. Systema er kontrollerte av eigarstaten og er i utgangspunktet militære, med unntak av Galileo, som er eit sivil system som blir kontrollert av EU-kommisjonen på vegner av EU. Noreg som EØS-medlem deltar i Galileo-programmet, og noko bakkeinfrastruktur er plassert på norsk territorium. Tilsvarende finst det bakkeinfrastruktur for det regionale, satellittbaserte støttesystemet European Geostationary Navigation Overlay System (EGNOS) på norsk territorium. Plasseringa av bakkeinfrastruktur på norsk territorium bidrar til at systema har god yting i norske område. Bakkeinfrastrukturen blir drifta av Kongsberg Satellite Services på oppdrag frå EU-kommisjonen.

Regelverk, aktørar, organisering og ansvar

Internasjonalt er det eit regime for radiofrekvensforvaltning som også gjeld for GNSS, og som blir

forvalta av ITU. FN har etablert The International Committee on Global Navigation Satellite Systems (ICG), som fremmar frivillig samarbeid på område av felles interesse relatert til sivil, satellittbasert navigasjon.

Det er også inngått avtalar mellom GNSS-eigarane som skal sikre at dei ulike systema kan fungere side om side, og at radiosignala frå dei ulike systema ikkje forstyrrar kvarandre.

Nasjonalt er satellittbaserte og bakkebaserte PNT-system omfatta av ekomlova, som mellom anna regulerer forvaltning og bruk av frekvensressursar og frekvensforstyrningar. Enkelte delar av bakkeinfrastrukturen for satellittenester er, eller kan bli, omfatta av sikkerheitslova og klassifiserte som skjermingsverdig informasjonssystem, objekt eller infrastruktur. Vidare blir det i ulike sektorregelverk, mellom anna regelverket for sjøtransport og luftfart, stilt krav til utstyr for mottak av GNSS-signal og til bruk av utstyr som nyttar slike signal.

Samferdselsdepartementet har det nasjonale koordineringsansvaret for sivil radionavigasjonspolitik, mellom anna PNT, og sektoransvar for PNT i transportsektoren. Sektoransvaret i andre sektorar ligg hos dei relevante departementa og deira underliggende etatar. Samferdselsdepartementet har koordinert utarbeidinga av ein nasjonal strategi for posisjonsbestemming, navigasjon og tidsbestemming (2018).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, med Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit som utøvande etat, har ansvar for forvaltning av radiofrekvensspekteret, utferdar frekvensløyve og fører tilsyn med frekvensbruk for å identifisere tilsikta og utilsikta forstyrningar av elektronisk kommunikasjon. Departementet har vidare det overordna ansvaret for norsk kartpolitikk og for landets felles geografiske infrastruktur. Kartverket forvaltar kartgrunnlaget på sjø og land og har fagansvaret for at kart- og oppmålingsarbeid og annan bruk av geografiske koordinatar o.l. kan skje innanfor ei felles, eintydig referanseramme.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for krav til tidsstandardar, som blir forvalta av Justervesenet, og varetar norske interesser innanfor romindustri, romforskning og bruk av romteknologi gjennom Norsk Romsenter. Norsk Romsenter forvaltar Noregs engasjement i satellittnavigasjon.

Avhengigheiter

Dei satellittbaserte PNT-systema er lett tilgjengelege, har høg oppetid og er i mange tilfelle gratis å

bruke. Dei blir derfor ofte brukte i mange ulike sektorar for posisjonsbestemming og navigasjon, og som kjelde til nøyaktig tid. Transportsektoren, helsevesenet, justissektoren, Forsvaret, elektronisk kommunikasjon, kraftforsyning, finans, petroleumsindustrien, anleggsbransjen, landbruk

og naturforvaltning er blant brukarane av satellittbaserte PNT-system.

Norsk Romsenter har, på oppdrag frå Samferdselsdepartementet, utarbeidd ei oversikt over andre kritiske samfunnsfunksjonar som er avhengige av satellittbasert PNT.

Tabell 7.1 Kritiske samfunnsfunksjonar som er avhengige av PNT

	Samfunnskritisk funksjon	PNT-avhengigheit		
		P	N	T
1	Styring og leiing	X	X	X
2	Forsvar	X	X	X
3	Lov og orden	X	X	X
4	Helse og omsorg	X	X	X
5	Redningsteneste	X	X	X
6	IKT-sikkerheit i sivil sektor			X
7	Natur og miljø	X	X	X
8	Forsyningssikkerheit	X	X	X
9	Vatn og avløp			X
10	Finansielle tenester			X
11	Kraftforsyning			X
12	Ekomnett og -tenester			X
13	Transport	X	X	X
14	Satellittbaserte tenester	X	X	X

I tillegg til dei satellittbaserte systema finst det bakkebaserte PNT-system innanfor ulike sektorar. Slike system er i utstrekkt bruk i luftfarten, og Avinor Flysikring AS driftar infrastrukturen. Bakkebaserte system kan brukast som alternativ eller back up for satellittbaserte system. Vidare har enkelte brukargrupper som bruker GNSS-signal som kjelde til nøyaktig tid og frekvens, skaffa seg atomklokker som alternativ og back up. Det gjeld mellom anna større aktørar innan elektronisk kommunikasjon og kraftforsyning, Avinor AS og Avinor Flysikring AS.

Dei satellittbaserte PNT-systema er kontrollerte av andre statar. Norske myndigheiter kan derfor, med delvis unntak for Galileo, i svært liten grad påverke driftssikkerheita og tilgjengelegheita for systema generelt. Det medfører at leveransane av satellittbaserte PNT-tenester til norsk territorium i liten grad er avhengige av at ein opprettheld dei andre samfunnskritiske funksjonane i

Noreg. Den bakkebaserte infrastrukturen for Galileo og EGNOS som finst på norsk territorium, kan bli negativt påverka av svikt i andre samfunnskritiske funksjonar. Svikt i dei norske bakkestasjonane for EGNOS vil påverke bruken av EGNOS mellom anna i luftfarten, da systemet er avhengig av desse bakkestasjonane for å ha dekning i dei nordlege områda. Satellittbaserte PNT-tenester kan også bli negativt påverka av svikt i samfunnskritiske funksjonar som kraftforsyning og ekomnett og -tenester i statane som kontrollerer systema.

Status- og tilstandsvurdering

Generelt er tilgjengelegheita til dei satellittbaserte PNT-systema god og stabil. Stadig fleire brukarar tar vidare i bruk mottakarar som kan nytte signal frå fleire ulike globale, satellittbaserte navigasjonssystem, noko som medfører at ein eventuell

svikt i eitt system ikkje medfører tap av evne til posisjonsbestemming, navigasjon og tidfesting.

Det førekjem enkelthendingar der tilgangen til PNT-systema sviktar. Det kjem i hovudsak av at radiosignala frå satellittane er forstyrta. Det har mellom anna vore fleire tilfelle av forstyrning av GPS-signala i Aust-Finnmark, noko som har hatt konsekvensar for luftfarten i området.

Risiko- og sårbarheitsvurderingar

Truslane mot dei satellittbaserte PNT-systema kan delast inn i naturlege truslar, menneskeskapte utilsikta truslar og menneskeskapte tilsikta truslar:

Naturlege utilsikta truslar:

- romvêr som forstyrrar radiosignal og kan skade satellittar
- topografi som gir signalskjerming
- ekstremvêr som skadar bakkeinfrastruktur

Menneskeskapte utilsikta truslar:

- bygningar og konstruksjonar som gir signalskjerming (byjuv)
- feil på radioutstyr som utilsikta kan gi radiostøy som forstyrrar satellittsignala
- driftspersonell som gjer feil som påverkar tenestekvaliteten
- problem med å produsere /skyte opp nye satellittar, som kan gi degradert romsegment

Menneskeskapte tilsikta truslar:

- støysignal (jamming)
- falske radiosignal (spoofing)
- utsending av forseinka radiosignal (meaconing)
- bevisst fysisk øydelegging av bakkeinfrastruktur
- hacking av IKT-systema som overvakar/styrer GNSS

Feil og svikt kan ramme både satellittar, radiosignal, bakkebaserte installasjonar og mottakarane til brukarane. Dei tilfella av svikt i tilgangen til satellittbaserte PNT-system som er registrerte dei siste åra, har i hovudsak vore forårsaka av forstyrning av radiosignal frå satellittane som følge av romvêr og jamming. Radiosignala frå dei satellittbaserte PNT-systema er svært svake og kan derfor forstyrrast relativt enkelt.

Graden av konsekvensar for konkrete samfunnsfunksjonar ved bortfall av PNT-tenester heng saman med i kva grad samfunnsfunksjonane er avhengige av tenestene. Dersom dei satellittbaserte PNT-systema sviktar, enten ved at dei blir

utilgjengelege eller er misvisande, vil dei tenestene og funksjonane som nyttar seg av PNT, kunne påverkast negativt. Sårbarheita er størst for funksjonar og tenester som i stor grad er avhengige av PNT-system, som raskt blir påverka ved svikt, og som manglar reserveløysingar eller systemalternativ. Bevisstheita om bruk og avhengigheit av dei satellittbaserte PNT-systema varierer, særleg når det gjeld avhengigheit av systema som kjelde til nøyaktig tid og synkronisering av digitale system. Dette kjem mellom anna av lange og uoversiktlege digitale verdikjeder.

Nasjonal strategi for posisjonsbestemmelse, navigasjon og tidsbestemmelse (Samferdselsdepartementet, 2018) gir ei brei oversikt over ulike truslar mot dei satellittbaserte PNT-systema og sårbarheita for svikt i systema for ulike sektorar. For sjøtransport blir ikkje svikt i dei satellittbaserte PNT-systema vurdert som kritisk, da posisjonsbestemming og navigasjon kan gjennomførast ved hjelp av radar, kart og visuelle observasjonar. Til havs vil likevel posisjonsbestemming og navigasjon bli mindre presis. Oversikt over trafikken i farvatnet vil vere redusert på grunn av bortfall av AIS, som er avhengig av tilgang til GNSS for å fungere. Dette gir operative etatar eit mindre detaljert situasjonsbilete og vanskeleggjer inngripen for å forhindre og handtere farlege situasjonar og ulykker. For luftfarten vil konsekvensane ved ein svikt kunne bli større. Både posisjonsbestemming og navigasjon om bord i fly og luftromsovervaking er i aukande grad baserte på GNSS, sjølv om noko konvensjonell, bakkebasert infrastruktur blir oppretthalden. Dette inneber at svikt i satellittbaserte PNT-system vil kunne få konsekvensar for både sikkerheit og trafikkavvikling.

For vegtransporten vil svikt i dei satellittbaserte PNT-systema ha små konsekvensar i dag, men konsekvensane er venta å auke i åra framover med aukande automatisering og implementering av samverkande intelligente transportsystem. Jernbanetransporten vil også kunne bli meir sårbar for svikt i PNT-systema framover, mellom anna som følge av digitalisering av signal- og styringssystem.

Nødetatane er i dag avhengige av satellittbasert PNT. I mange situasjonar er det avgjerande å kjenne den nøyaktige posisjonen både til hendinga og til dei ulike ressursane som blir nytta i den operative handteringa for å sikre god hendingshandtering. Svikt i PNT-systema vil dermed kunne få negative konsekvensar for både operativ handtering, styring og kriseleing.

Satellittbaserte PNT-system blir brukte som kjelde til nøyaktig tid og frekvens innanfor mellom

anna bank og finans, elektronisk kommunikasjon (ekom) og kraftforsyning. Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit vurderer at svikt i PNT-tenestene ikkje vil ha umiddelbare alvorlege konsekvensar for ekomtenester, men at langvarig svikt (rundt 30 dagar) kan føre til redusert yting. Alternative kjelder til nøyaktig tid og frekvens (back up-system) er kommersielt tilgjengelege, og fleire sentrale aktørar har skaffa seg slike for å redusere sårbarheita ved svikt i dei satellittbaserte PNT-systema.

Tiltak

Noreg ved Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit deltar i ITU, som forvaltar radiofrekvensspekteret til mellom anna satellittbaserte navigasjonssystem. Noreg ved Norsk Romsenter deltar også i ESA og i EUs romprogram for Galileo og EGNOS, noko som gir Noreg høve til å påverke dekninga og ytinga til desse systema i norske område.

Regjeringas PNT-strategi (Samferdselsdepartementet, 2018) er ein del av regjeringas arbeid for å styrke samfunnssikkerheita. Strategien har som hovudmål å sikre at vi kan halde fram med å nyttiggjere oss PNT-systema, bidra til bevisstgjerung rundt bruken av slike system i samfunnet og bidra til å redusere sårbarheita for svikt i PNT-systema. Dei aktuelle sektormyndigheitene er ansvarlege for oppfølging av strategien innanfor sine ansvarsområde.

Når det gjeld bevisstgjerung rundt avhengigheit av satellittbaserte PNT-tenester, blir det i strategien peikt på at det skal gjennomførast risiko- og sårbarheitsanalysar for dei ulike samfunnskritiske funksjonane, og at desse også må identifisere avhengigheit av PNT-system og sårbarheit ved svikt i systema. Strategien peiker vidare på fleire tiltak for å bidra til å førebygge forstyrringar og svikt i dei satellittbaserte PNT-systema. Det er viktig å førebygge utilsikta signalforstyrringar, handtere signalforstyrringar og sørge for fysisk sikkerheit og IKT-sikkerheit for bakkeinfrastruktur. For å bidra til å sette samfunnet i stand til å takle svikt i PNT-tenestene blir det peikt på både bruk av støttesystem, varsling av feil og alternative verktøy/back up for PNT-systema.

Som ei oppfølging av PNT-strategien har fleire sektormyndigheiter gjennomført risiko- og sårbarheitsanalysar som omfattar svikt i dei satellittbaserte PNT-systema. Mellom anna er sårbarheit for svikt i samferdselssektoren belyst gjennom risiko- og sårbarheitsanalysar innan dei ulike transportformene. Under leiing av Samferdselsdepartementet har ei arbeidsgruppe med deltaking

frå Samferdselsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Utanriksdepartementet, Forsvarsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Luftfartstilsynet og Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit utarbeidd ein rapport om GNSS/GPS-forstyrringar innan luftfart, som blei levert 19. desember 2019 og behandla av statssekretærgruppa 6. mai 2020. Tilrådingane i rapporten er under oppfølging.

Ved svikt i dei satellittbaserte PNT-systema er varsling av berørte aktørar eit viktig tiltak. Vel fungerande varslingssystem gir aktørane høve til å sette i verk tiltak for å tilpasse seg svikten og kan dermed redusere dei potensielle negative konsekvensane. Vidare vil kapasitet til å detektere, lokalisere og handtere støykjelder som påverkar GNSS-signal, bidra til å redusere sårbarheita for svikt i systema. Det er etablert ei varslingsordning for forstyrringar av GNSS-signal, og Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit er i ferd med å bygge opp kapasiteten til å detektere og lokalisere støykjelder som påverkar GNSS-signal. Kartverket har implementert eit system for overvaking av radiostøy frå sola og bidratt til ei varslingsteneste for ionosfæreaktivitet (romvêr) som kan påverke dei satellittbaserte PNT-systema. Vidare har Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit, i samarbeid med Norsk Romsenter, etablert eit samordningsforum for GNSS-signalforstyrringar. Dette omfattar no ei rekke aktørar i ulike sektorar. Fleire aktørar er også i ferd med å skaffe seg back up-system for GNSS-basert tidsbestemming.

Samla sett har både sektormyndigheiter og private aktørar gjennomført mange tiltak som har bidratt til større bevisstgjerung om sårbarheit for svikt i dei satellittbaserte PNT-systema, og som har redusert sårbarheita. Men bruken og avhengigheita av dei satellittbaserte PNT-systema aukar stadig, også innan ulike samfunnskritiske funksjonar. Det er derfor behov for å vidareføre arbeidet med bevisstgjerung og gjennomføring av tiltak for å redusere sårbarheita i åra framover.

7.3 Omtale av klima- og miljørelevante saker

Regjeringas klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorar har eit sjølvstendig ansvar for å legge miljøomsyn til grunn for aktivitetane sine, og for å medverke til at dei nasjonale klima- og miljømåla blir nådd. For ein omtale av regjeringas samla klima- og miljørelevante saker, sjå fagproposisjonen frå Klima- og miljødepartementet.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeider for berekraftig planlegging og byutvikling med utgangspunkt i plan- og bygningslova. Det inneber mellom anna å sikre ein berekraftig bystruktur gjennom effektiv arealbruk, høg kvalitet i byrom og uteareal og klima- og miljøvennleg transport. Ein grunnleggjande infrastruktur i form av gode kart- og geodata er viktig i arbeidet med å sikre god arealbruk og for å møte utfordringane med meir flaum og tilrettelegging for betre handtering av overvatn.

Rundskriv H-5/18 *Samfunnssikkerhet i planlegging og byggesaksbehandling* og *Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassning* blei begge vedtatt i 2018. I 2019 har det vore arbeid med formidling og rettleiing, rundskriv og retningslinjer. Det har særleg vore arbeid med vidareutvikling av lovverket (klima, overvatn) og ulike verktøy som arealprofilar, arealdataverktøy og klimagassrekneskapar.

I juli 2020 gav Kommunal- og moderniseringsdepartementet ut rundskriv H-6/20 *Etablering av ladepunkter og ladestasjonar for elbiler – forholdet til plan- og bygningsloven mv.* Rundskrivet skal gjere det enklare å etablere ladestasjonar og sørge for at byggesaksbehandlinga blir så enkel som mogleg.

Bygningsregelverket skal sørge for at bustader og bygg er sikre, energieffektive og miljøvennlege. Energieffektivisering i bustadhus og andre bygg er viktig for å redusere det totale energibehovet.

Ulike låne- og tilskotsordningar i Husbanken bidrar til fleire bustader og bygg med kvalitetar utover krava i byggteknisk forskrift, mellom anna når det gjeld energi. 1. januar 2020 tredde ei ny forskrift om lån frå Husbanken i kraft. Grunnlånet er erstatta med tre nye låneordningar, mellom anna lån til bustadkvalitet. Den nye forskrifta om lån til bustadkvalitet skal fremme miljø og tilgjengelegheit i nye bustadhus. Ein kan gi lån til oppføring av bustadhus med godt inneklima og miljøvennlege materiale og byggemetodar. For eksisterande bustadhus kan ein gi lån til å fremme viktige bustadkvalitetar som energieffektivitet og tilgjengelegheit.

Regjeringa tar sikte på at energikrava i byggteknisk forskrift TEK17, som allereie er strenge, skal utviklast ytterlegare som følge av mellom anna klimaforliket.

Staten har betydelege areal til rådighet. Utvikling og tilpassing av eksisterande eigedom framfor å bygge nytt kan gi store miljøgevinstar. Statsbygg arbeider derfor med revitalisering og optimalisering av funksjonalitet og løysingar i den eksisterande bygningmassen.

Energi, miljø og klima er viktig innanfor alle verksemdsområda i Statsbygg. For porteføljen av byggeprosjekt har Statsbygg som mål å redusere klimagassutsleppa med 40 pst. målt mot minstekrav i byggteknisk forskrift og standard materialval i norsk byggenæring. Klimagassutsleppa for byggeprosjekt som var i byggefase i 2019, blei reduserte med 36 pst. når utslepp frå materiale til prosjekta og utslepp frå energi i drift over det normerte livsløpet på 60 år for bygg er inkludert i berekninga.

Statsbygg jobbar aktivt for å auke digitaliseringa i bygge- og eigedomsnæringa. Det pågår fleire digitaliseringsprosjekt som har som formål å redusere klimabelastninga, både i byggeprosjekta og i eigedomsforvaltninga.

Digitalisering kan bidra til å redusere klimaavtrykket gjennom smart bruk av teknologi i sektorar som transport, bygg, energi mv. Dette arbeidet blir utført under samleomgrepet «smarte byar og samfunn». Smartby-utviklinga i Noreg er omtalt i Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital Agenda*, og Kommunal- og moderniseringsdepartementet følger opp dette saksområdet.

Å utvikle smarte byar og samfunn er sektorovergripande. Fleire av områda som ofte blir knytte til utvikling av smarte byar, har stort potensial for å utvikle meir klimavennlege løysingar. Det gjeld spesielt transport (både på land og på sjø), bygg og energi. På oppdrag frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet har Agenda Kaupang tidlegare gjennomført ei kartlegging av arbeidet med smarte byar i kommunane. Rapporten viser at den viktigaste motivasjonen for å satse på smarte byar er å løyse klima- og miljøutfordringar.

Digitalisering kan, samtidig med behovet for energi, bidra til å auke klimaavtrykket. Dette kan avhjelpast ved å stille krav til energieffektivitet og energimiks i datasenter. Arbeidet med grøne datasenter blir utført som eit ledd i ekompolitikken. Det vil i samband med oppdatering av Noregs datasenterstrategi bli undersøkt korleis det i enda større grad kan leggast til rette for at datasenterindustrien skal bli grønarare.

7.4 Oppfølging av berekraftsmåla i Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Berekraftsmåla blei vedtatt av FN's medlemsland i 2015. Det er til saman 17 mål og 169 delmål. Måla handlar om vekst og velstand, helse og utdanning, miljø og klima, fred, sikkerheit og samarbeid. Alle land har eit ansvar for å oppfylle berekraftsmåla

innan 2030. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har frå 2020 ansvar for den nasjonale koordineringa av arbeidet med berekraftsmåla. Departementet er også koordinerande departement for berekraftsmål 11.

7.4.1 Hovudmål 11: Inkluderande, trygge, motstandsdyktige og berekraftige byar og lokalsamfunn

Måloppnåing på berekraftsmål 11 er avhengig av dei fleste andre berekraftsmåla. Innsats, prioriteringar og resultat må derfor sjåast i samanheng med ansvarsområda til andre departement.

Delmål 11.1: Alle skal bu godt og trygt

Meir enn 80 pst. av Noregs befolkning bur i ein bustad dei sjølv eig, og dei aller fleste bur godt og trygt og har tilgang til grunnleggjande tenester. Tekniske krav til nye bustader sikrar mellom anna at nye bueningar er lagde til rette for personar med funksjonsnedsetting. 35 pst. av bustadene i Noreg er lagde til rette for bruk av rullestol.

Noreg har få bustadslause og få som treng hjelp til bustad. For å sikre at så mange som mogleg kan klare seg sjølv på bustadmarknaden, er regjeringa opptatt av å stimulere til velfungerande bustadmarknader og trygg bustadhandel. Det blir lagt til rette for rask og rimeleg bustadbygging gjennom enklare regelverk og digitale søknadsprosessar. Regjeringa rettar ein særleg innsats mot dei som ikkje på eiga hand klarer å skaffe seg og behalde ein bustad, spesielt gjeld det hushald med låge inntekter.

Det er i dag ingen område i norske byar og tettstader som kan beskrivast som slum, men enkelte område i dei største byane har utfordringar med opphoping av dårlege levekår. Regjeringa er opptatt av at alle lokalsamfunn skal vere inkluderande og trygge, og har derfor eit samarbeid om områdesatsingar med fire av dei største byane, som er dei som har dei største utfordringane.

Delmål 11.2: Tilgang til trygge og tilgjengelege transportsystem

Noreg har få trafikkulykker og eit forholdsvis godt kollektivtilbod, men det er ei utfordring å få eit godt tilbod i område med spreidd busetting. Effektiv arealbruk skal bidra til å redusere klimagassutslepp, kø, forureining og støy og til at vekten i persontransporten skjer med kollektivtransport, sykkel og gonge. Regjeringa legg vekt på

universell utforming for å sikre omgivnader som kan brukast av alle. Ein ny handlingsplan for universell utforming vil bli lagd fram i 2021.

Delmål 11.3: Inkluderande urbanisering og deltaking i planlegging og forvaltning

Byar og lokalsamfunn skal vere for alle og gi grunnlag for deltaking også for barn, eldre og personar med funksjonsnedsetting. Medverknad er integrert i all planlegging og sikra i plan- og bygningslova.

Delmål 11.5: Redusere konsekvensar av katastrofar

Endra klima med meir nedbør og høgare havnivå aukar risikoen for flaum og ras og skaper utfordringar for vass- og avløpsnett. Fortetting bidrar også til større omfang av overvass-skadar i byar og tettstader. Det blei i 2018 utarbeidd statlege planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing. Det er behov for auka innsats for å førebygge og gjere norske kommunar meir klimarobuste. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har sendt på høyring forslag til endringar i gjennomførings- og byggesaksdelen av plan- og bygningslova knytte til overvasshandtering, og det blir tatt sikte på å fremme ein lovproposisjon for Stortinget innan våren 2021. Lovforslaget er ei oppfølging av utgreiinga frå Overvassutvalet, NOU 2015: 16 *Overvann i byer og tettsteder*.

Det er forholdsvis få dødsfall i Noreg på grunn av naturkatastrofar, men naturhendingar som for eksempel ras og flaum fører til store tap av samfunnsverdiar kvart år. Det er behov for å gjere informasjon om risiko og sårbarheit lettare tilgjengeleg for kommunar og fylkesmenn i arbeidet deira med risiko- og sårbarheitsanalysar. Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB) har derfor utvikla ei teknisk løysing, Kunnskapsbanken, for innhenting, samanstilling og tilgjengeleggjering av data, i tillegg til støtte til analyseprosessar på samfunnssikkerheitsområdet.

Delmål 11.6: Redusere negativ påverknad på miljøet frå byar og lokalsamfunn

Samordna bustad-, areal- og transportplanlegging er eit tiltak for å redusere dei nasjonale klima- og miljøutfordringane. For å bidra til å nå målet om nullvekst i persontrafikken i byane og redusere utslepp av lokal forureining og klimagassar har regjeringa inngått byvekstavtalar med dei fire største byregionane. Forventa vidare vekst i og

rundt dei største byane vil krevje effektiv arealbruk og ei relativt sterk utbygging av alle typar infrastruktur. Kompakt byutvikling er ein viktig strategi for å redusere klimagassutsleppa og fremme gode livsvilkår for innbyggerane også i små og mellomstore byar.

Norske byar har i internasjonal samanheng relativt lite luftforureining, og Noreg er blant dei landa i Europa som har lågast risiko for tidleg død på grunn av lokal luftforureining frå vegtrafikken.

Delmål 11.7: Tilgang til trygge, inkluderande og tilgjengelege grøntområde og offentlege rom

Regjeringa er opptatt av å sikre gode og tilgjengelege grøntområde for alle. Gjennom eigne tilskotsordningar blir det gitt tilskot til kjøp / varig sikring og tilrettelegging av attraktive grøntområde for friluftsliv og rekreasjon. Ei rekke attraktive grøntområde i byar og tettstader er dei siste åra som følge av denne ordninga tilrettelagde og varig sikra for allmenta. Kartleggingar utført av Statens kartverk tyder på at opp mot 40 pst. av turvegane er tilgjengelege og brukbare for personar med funksjonsnedsetting.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har sett i gang eit arbeid for å vurdere reglane for utbyggingsavtalar. Slike avtalar, som blir inngått mellom kommunar og utbyggerar, kan innebære at grunneigaren eller utbyggaren er med på å finansiere nødvendig offentleg infrastruktur.

Delmål 11.a: Støtte positive økonomiske, sosiale og miljømessige samband mellom byområde, omland og område med spreidd busetting

Planlegging er det viktigaste verktøyet fylkeskommunen og kommunen har for å utvikle byar og lokalsamfunn. Alle kommunar og fylkeskommunar skal i løpet av 2020 utarbeide planstrategiar som grunnlag for arbeidet med fylkes- og kommuneplanane sine. Gjennom *Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019–2023* strekar regjeringa under betydninga av at fylkeskommunar og kommunar legg berekraftsmåla til grunn for planlegginga.

Delmål 11.b: Planar for å handtere klimaendringar og katastrofar, system for risikostyring og katastrofehandtering

Kommunane har ei nøkkelrolle i arbeidet med samfunnssikkerheit. Dei har eit generelt ansvar for å ta vare på sikkerheit og tryggleik for befolkninga innanfor sine geografiske område. Sam-

funnssikkerheitsarbeidet i kommunane skal vere heilskapleg, systematisk og kunnskapsbasert. Kommunane skal kartlegge uønskte hendingar som kan inntreffe, vurdere kor sannsynleg det er at desse hendingane inntreffer, og korleis dei i så fall kan påverke kommunen. Resultatet av dette arbeidet skal vurderast og samanstillast i ein heilskapleg risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS-analyse), jf. sivilbeskyttelseslova § 14. Undersøkingar viser at 98 pst. av norske kommunar har heilskaplege ROS-analysar og beredskapsplanar.

Delmål 11.c: Støtte dei minst utvikla landa i å oppføre berekraftige og solide bygg ved bruk av lokale materiale, mellom anna gjennom økonomisk og fagleg støtte

Noreg støttar FN's arbeid med å utvikle berekraftige byar og lokalsamfunn, mellom anna gjennom FN's busettingsprogram UN-Habitat, Unesco og andre relevante FN-organisasjonar. UN-Habitat bistår regjeringar og bymyndigheiter i mellom anna Afghanistan, Kamerun og Haiti i å regulere arealbruk, byplanlegging, skattlegging, bustadbygging, infrastruktur og samfunnssikkerheit gjennom ei rekke internasjonale utviklingsbankar og organisasjonar. Noreg er medlem av Unescos verdsarvkomité for perioden 2017–2021.

7.4.2 Rapportering på andre delmål

Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeider også med delmål på område der andre departement har eit hovudmålsansvar.

Delmål 1.3: Sosiale velferdsordningar for fattige og sårbare

Ein stad å bu er eit av dei grunnleggjande behova menneska har, og andelen bustadslause seier noko om kor mange som lever i alvorleg fattigdom. Ein god og stabil busituasjon og trygge bumiljø forsterkar også effekten av annan velferdspolitik. Regjeringa har som mål at ingen skal vere bustadslause. Talet på bustadslause er redusert frå 6 200 til 3 900 personar i perioden 2012–2016. Dette er det lågaste talet sidan kartlegginga av bustadslause starta i 1996.

Bustøtta bidrar til å lette buutgiftene for hushald med låg inntekt og høge buutgifter. Regjeringa har dei seinare åra styrkt bustøtta gjennom auka buutgiftstak. Tiltaka har særleg vore retta mot barnefamiljar. Gjennom lån og tilskot til utleigebustader for vanskelegstilte bidrar regjeringa også til fleire kommunalt disponerte utleigebustader i Noreg.

Delmål 4.1: Sikre at alle jenter og gutar fullfører gratis og likeverdig grunnskole og vidaregåande opplæring av høg kvalitet som kan gi dei eit relevant og reelt læringsutbytte

Romane er éin av fem nasjonale minoritetar i Noreg. Kommunal- og moderniseringsdepartementet finansierer tiltaket «Skolelos for romelever» i Oslo kommune. Skolelosane arbeider for å styrke læringsutbyttet til elevane, redusere fråvær og auke talet på elevar som fullfører grunnsopplæringa. Skolelosane bistår mellom anna i koordineringa mellom skole, elev og heim. Skolelosordninga for romelevar blei styrkt med fleire tilsette i 2019.

Delmål 5.5: Sikre kvinners deltaking i det politiske, det økonomiske og det offentlege liv

Noreg blir rekna som eit føregangsland når det gjeld å inkludere kvinner i politikken. Andelen kvinner i Stortinget og særleg i regjeringa er høg i internasjonal samanheng og har lege på rundt 40 og 50 pst. dei siste åra. Andelen kvinner i kommunestyre og fylkesting stig for kvart val. Etter lokalvalet i 2019 var landsgjennomsnittet for første gong over 40 pst. Framleis er det store variasjonar mellom kommunane.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjennomførte i forkant av siste lokalval ein motivasjonskampanje for å bevisstgjere partia om betydninga av ein balansert representasjon av kvinner og menn i lokalpolitikken. I tillegg har departementet utvikla eit representasjonsbarometer som gir oversikt over representasjonen av kvinner og menn i alle kommunane i landet, om ein kommune har ei kvinne i ordførarposisjon, og andelen kvinner som partia har gitt stemmetillegg (og dermed prioritert) på vallistene. Dette skal bidra til å inspirere kommunar som har låg kvinneandel, til å få fleire kvinner inn i lokalpolitikken og i leiande posisjonar.

Delmål 9.1: Utvikle ein påliteleg, berekraftig og solid infrastruktur av høg kvalitet, inkludert regional og grensekryssande infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkomeleg pris og likeverdig tilgang for alle

Den digitale grunnmuren (mobil- og breibandsnetta) har høg kvalitet og brei nasjonal dekning. Det er berekna at mobil 4G har ein dekningsgrad på 99,9 pst. for husstandane. EU-kommisjonen utarbeider årleg ein DESI-indeks (Digital Economy and Society Index). Indeksen for 2020 viser at Noreg er på tredjeplass i Europa.

DESI-indeksen omfattar fleire dimensjonar (Broadband Connectivity, Digital Skills, Use of internet services, Digitisation of businesses, Digital public services). Noreg ligg saman med Danmark i teten når det gjeld mobil- og breibandtilgang, og ligg langt framme på «readiness for 5G».

Delmål 10.2: Økonomisk og politisk inkludering, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonalt opphav og religion

Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjennomfører kontinuerleg tiltak for å få fleire kvinner inn i lokalpolitikken, og særleg i leiande posisjonar. Det same gjeld unge, eldre og menneske med funksjonsnedsettingar. For eksempel har departementet nyleg hatt på høyring eit framlegg om å endre vallova slik at folk med funksjonsnedsettingar kan velje kven dei vil ha med seg som hjelper inn i stemmelokalet. Departementet arbeider også kmed å overvake og hente inn forskingsbasert kunnskap om i kva grad ulike grupper, basert på kjenneteikn som sosioøkonomisk eller sosial status og landbakgrunn, deltar i politikken. På bakgrunn av tidseriestudier og enkelte djupnestudier av dette utviklar departementet politikk og tiltak for betre å inkludere ulike grupper i politikken.

Delmål 10.3: Sikre like moglegheiter og redusere forskjellar i levekår

For å redusere ulikskap internt i eit land må dei fattigaste og dei marginaliserte gruppene få hjelp til å skape seg betre levekår. Eit viktig tiltak for å sikre ei gradvis utjamning av forskjellar er å stimulere til at fleire kan eige sin eigen bustad. Høg eigarandel inneber ei spreining av makt. Bustadeigarar har i større grad enn leigetakarar både reell og opplevd påverknad på sin eigen busituasjon. Tal frå 2019 viser at om lag 82 pst. av befolkninga eig bustaden dei bur i.

For å oppnå fordelingspolitiske mål legg regjeringa til rette for at fleire kan eige sin eigen bustad gjennom startlånsordninga. Startlån bidrar til at fleire hushald med vedvarande betalingsproblem kan bli huseigarar, og barnefamiliar blir prioriterte. I 2019 fekk 7 254 husstandar innvilga startlån for til saman 10,5 milliardar kroner. Startlån har dei seinaste åra blitt kombinert med etableringstilskot. I 2019 blei det vedtatt ei ekstraordinær satsing på tilskot til etablering retta mot barnefamiliar, før tilskotet blei overført til rammetilskotet frå kommunane frå 2020. I 2019 flytta 1 148 husstandar frå leigd til eigd bustad ved hjelp av tilskot til etablering.

Delmål 16.6: Utvikle effektive, ansvarlege og opne institusjonar på alle nivå

Opne data er viktig for effektivisering og innovasjon, for næringsutvikling og for å fremme eit opent og demokratisk samfunn. Opne data handlar om å gi næringsliv, forskarar og sivilsamfunn tilgang til data som offentleg forvaltning har, på ein slik måte at dei lett kan brukast i nye samanhengar. Digitaliseringsdirektoratet har ansvar for data.norge.no, som er Noregs offisielle nettstad for opne offentlege data. Her kan verksemdene sjølve registrere datasett som er gjorde tilgjengelege for vidare bruk, og finne rettleiingsmateriell og informasjon om Norsk lisens for offentlege data.

Noreg var i 2010 éin av åtte initiativtakarar til Open Government Partnership (OGP). Målet med OGP er at offentleg sektor og det sivile samfunnet skal samarbeide om å skape ei opnare og meir velfungerande og brukarvennleg forvaltning. OGP har no vakse til ca. 80 deltakande statar, lokalsamfunn og fleire sivilsamfunnsorganisasjonar, mellom andre OECD og Verdsbanken. Det viktigaste verkemiddelet i OGP er dei nasjonale handlingsplanane som blir utarbeidde i samråd med det sivile samfunnet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er koordinator og pådrivar for dei norske OGP-handlingsplanane. Noreg har til no levert fire handlingsplanar i OGP. Den fjerde handlingsplanen, som inneheld åtte forpliktingar, varer frå 2019 til 2021.

Delmål 16.7: Sikre lydhøyre, inkluderande, deltakarbaserte og representative avgjerdsprosessar på alle nivå

For å sikre inkludering og involvering av urfolk og nasjonale minoritetar finst det eigne prosedyrar for kontakt mellom myndigheitene og desse gruppene.

For spørsmål som kan påverke samiske interesser, er det eigne konsultasjonsprosedyrar. Regjeringa fremma hausten 2018 ein proposisjon om lovfesting av statens konsultasjonsplikt, mellom anna ei eiga føresegn som forankrar fylkeskommunars og kommunars plikt til å konsultere. Forslaget skal legge til rette for meir effektive og betre konsultasjonar mellom offentlege myndigheiter og Sametinget eller andre aktuelle samiske interesser. Stortinget vedtok 9. mai 2019 å sende saka tilbake til regjeringa, og bad regjeringa sende forslag til endringar i samelova ut på alminneleg høyring før saka blei fremma for Stortinget til ny behandling. Regjeringa sende lovforslaget

på ny høyring i november 2019 med høyringsfrist 29. februar 2020. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har vurdert høyringsinnspela og tar sikte på å legge fram lovforslaget på nytt i løpet av hausten 2020.

Myndigheitene bidrar til å styrke dei nasjonale organisasjonane til minoritetane, mellom anna gjennom drifts- og prosjekttilskot, slik at dei sjølve kan delta og påverke i saker som angår dei. Dialogen mellom myndigheitene og desse organisasjonane skjer i Kontaktforum mellom nasjonale minoritetar og sentrale myndigheiter og ved kontakt i konkrete spørsmål som organisasjonane er opptatt av.

Delmål 16.10: Sikre allmenn tilgang til informasjon og verne grunnleggande fridommar, i samsvar med nasjonal lovgiving og internasjonale avtalar

Tilgang til grunnlag for avgjerder og prioriteringar i offentleg sektor gjer det lettare å etterprøve forvaltninga. Det er etablert ei ny felles digital publiserings- og innsynsløysing – eInnsyn – for staten og kommunane. Løysinga gjer det mogleg å følge politiske avgjerdsprosessar på tvers av verksemdsgrensene og å søke etter dokument og saker som offentlege verksemdar publiserer på eInnsyn. Løysinga er utvikla i eit samarbeid mellom Digitaliseringsdirektoratet og Oslo kommune. På sikt er ambisjonen at flest moglege kommunar og fylkeskommunar skal knyte seg til løysinga.

7.5 Lønnsvilkår o.a. til leiarar i heileigde statlege verksemdar

Kommunalbanken AS

Administrerande direktør mottok 3 287 000 kroner i fastlønn for 2019. Opptent resultatbasert variabel lønn var 347 000 kroner og andre ytingar 194 000 kroner. Pensjonskostnaden utgjorde 234 000 kroner. Administrerande direktør har som andre tilsette ei innskotsbasert pensjonsordning på inntil 12G og er omfatta av den same ordninga for resultatbasert variabel lønn som andre tilsette. Ordninga er avgrensa til 1,5 månadslønner og føreset at styrefastsette måltal er nådd. Administrerande direktør har ein etterlønnsavtale på inntil 12 månadslønner som blir utløyst etter særskilde vilkår. Opplysningar om godtgjering til administrerande direktør går fram av Kommunalbankens årsmelding for 2019.

7.6 Likestilling i staten

Likestilling inneber likeverd, like moglegheiter og like rettar, uavhengig av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgåver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsetting, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlege forhold ved ein person, jf. likestillings- og diskrimineringslova § 1.

Likestilling i det statlege tariffområdet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for statens sentrale arbeidsgivarfunksjon og er tariffpart i det statlege tariffområdet. Departementet har i kraft av denne rolla eit særleg ansvar for å legge til rette for at den statlege personalpolitikken bidrar til likestilling og hindrar diskriminering mellom anna når det gjeld rekruttering, lønns- og arbeidsvilkår, forfremming, utviklingsmoglegheiter og tilrettelegging og moglegheit for å kombinere arbeid og familieliv. Å legge til rette for at alle får like moglegheiter i arbeidslivet, er ein viktig føresetnad for likestilling, og er mellom anna nedfelt i Statens personalhåndbok pkt. 1.6:

«Staten skal speile mangfoldet i befolkningen når det gjelder kjønn, alder, funksjonsevne, etnisk bakgrunn, seksuell orientering mv. Mangfold i den statlige personalstyrken støtter opp under mulighetene for god måloppnåelse og bidrar til at staten kan yte gode tjenester til alle samfunnsborgere uansett bakgrunn og livserfaring.»

Vidare står det:

«Rekrutteringsarbeidet i staten skal ha en bred og inkluderende tilnærming.»

I samband med regjeringas inkluderingsdugnad er det for eksempel sett mål om at minimum 5 pst. av nytilsette skal ha nedsett funksjonsevne eller høl i CV-en. Det er også sett i gang forsøk med anonyme søknader som verkemiddel for å integrere fleire innvandrarak i arbeidslivet. Sjå nærare omtale av inkluderingsdugnaden og integreringsløftet under programkategori 13.00.

Kjønnslikestilling i det statlege tariffområdet

I tråd med likestillings- og diskrimineringslova § 26 a skal det gjerast greie for den faktiske tilstanden når det gjeld kjønnslikestilling. Her følger ei oversikt over andelen kvinner og menn blant leiarar i staten, lønn blant kvinner og menn i staten fordelt på ulike stillingskategoriar og andel kvinner og menn som har deltidsarbeid. Bakgrunnen for ei slik vektlegging er at likestillingstiltaka innanfor det statlege tariffområdet dei siste åra særleg har vore retta mot å fremme likelønn mellom kvinner og menn og mot målet om 40 pst. representasjon av begge kjønn i leiarstillingar. Etter endringar i likestillings- og diskrimineringslova blir det også lagt særleg vekt på likelønn og spørsmål om deltid når det gjeld framtidig opplysningsplikt.

Tabell 7.2 Prosentandelen kvinner og menn i alle leiarstillingar og toppleiarstillingar i statleg sektor 2015–2019.¹

Leiargrupper	Kjønn	2015	2016	2017	2018	2019
Alle leiarar i staten ²	Kvinner	46 %	47 %	48 %	49 %	49%
	Menn	54 %	53 %	52 %	51 %	51%
	Totalt	10 290	10 878	10 361	10 323	10 310
Leiarar som er omfatta av leiarlønnssystemet	Kvinner	32 %	35 %	34 %	37 %	38 %
	Menn	68 %	65 %	66 %	63 %	62 %
	Totalt	265	245	248	242	234
Leiarar som er omfatta av Hovudtariffavtalane	Kvinner	46 %	47 %	48 %	49%	50%
	Menn	54 %	53 %	52 %	51 %	50 %
	Totalt	10 025	10 633	10 113	10 081	10 076

¹ Prosentandelen kvinner og menn i leiarstillingar inkluderer både leiarar som er omfatta av hovudtariffavtalane i staten, og leiarar som er omfatta av statens leiarlønnssystem per 1. oktober. Tala for leiarar som er omfatta av hovudtariffavtalane, baserer seg på yrkeskode / STYRK-kode 1 administrative leiarar.

² Alle leiarar i staten inkluderer leiarar som er omfatta av Hovudtariffavtalane, og alle leiarar som er omfatta av leiarlønnssystemet.

Kjelde: Statens lønnsstatistikk og innrapporterte opplysningar frå departementa per 31.12.

Yrkesdeltakinga blant kvinner er betydeleg høgare i Noreg enn i mange andre land. Blant alle tilsette som er omfatta av hovudtariffavtalane (155 511), er det omtrent like mange menn (77 767) som kvinner (77 744) i staten. Tabell 7.2 gir ei oversikt over andelen kvinner og menn i alle leiarstillingar og toppleiarstillingar i staten. Blant alle leiarar er det om lag like mange menn som kvinner, høvesvis 51 pst. menn og 49 pst. kvinner. Dette er tal som skil seg noko frå tala frå fjoråret i Prop. 1 S (2019–2020), da statistikkgrunnlaget er endra. Tala for leiarar som er omfatta av Hovudtariffavtalane, baserer seg no på yrkeskode / STYRK-kode 1 administrative leiarar. Basert på erfaringane med bruken av STYRK-kodane gjennom dei seinare åra finn departementet at denne framgangsmåten gir eit noko meir presist uttrekk av leiarar samanlikna med statistikken frå tidlegare år. Tala viser ei positiv utvikling frå 2015 til 2019 når det gjeld andelen kvinnelege leiarar innanfor Hovudtariffavtalane.

Dersom vi berre ser på leiarar som er omfatta av leiarlønnssystemet, er andelen kvinner noko lågare: 38 pst. Leiarlønnssystemet omfattar toppleiarstillingar i staten, slik som departementsrådar og ekspedisjonssjefar i departementa, toppleiarar i større etatar og institusjonar, fylkesmenn og politimeistrar. Leiarlønnssystemet blei etablert i 1991 mellom anna for å kunne rekruttere og behalde dyktige toppleiarar i staten. At det er ein noko

lågare andel kvinner som har slike leiarlønnskontraktar, inneber at det framleis er viktig å ha merksemda retta mot utviklinga av kjønnslikestilling i toppleiarstjiktet i staten.

Eit sentralt tema innanfor likestilling er likelønn. Likestillings- og diskrimineringslova § 34 slår fast at kvinner og menn i same verksemd skal ha lik lønn for same arbeid eller arbeid av lik verdi. Lønna skal fastsettast på same måte, utan omsyn til kjønn. Ser vi på samfunnet under eitt, har gjennomsnittslønna for kvinner og menn nærma seg kvarandre over tid, og reduksjonen har skjedd samtidig med ein auke i yrkesdeltakinga og høgare utdanningsnivå blant kvinner. Minst lønnsforskjell er det i kommunal sektor, deretter følger stat og til slutt privat sektor (kjelde: Bufdir.no). Tabell 7.3 og 7.4 viser gjennomsnittleg lønn for kvinner og menn i det statlege tariffområdet innanfor utvalde yrkeskategoriar, gjennomsnittleg månadslønn for høvesvis kvinner og menn og prosentvis auke i månadslønn frå 2013 til 2019.

I tabell 7.3 går det fram at kvinners andel av menns lønn varierer mellom 90 pst. (ingeniørar) og 105 pst. (sosionomar) innanfor ulike yrkeskategoriar. Desse tala er nokså stabile frå 2018 til 2019. For tilsette i det statlege tariffområdet samla var kvinners andel av menns lønn i 2019 på 89,9 pst., mot 89,8 pst. i 2018. I perioden mellom 2013 og 2019 auka talet på tilsette i staten med 5,3 pst.

Talet på kvinner auka noko meir enn talet på menn. Tabell 7.4 viser at frå 2013 til 2019 var den prosentvise auken i månadsforteneste noko større for menn enn for kvinner.

Begge tabellane viser dermed at det er kjønnsforskjellar i lønn, men tala seier ikkje noko om

årsakene til desse forskjellane. I den forsterka opplysnings- og aktivitetsplikta er offentlege verksemder pålagde å gjere nærmare greie for likelønn annakvart år, noko som på sikt kan gi større innsikt i kva dei konkrete kjønnsforskjellane i det statlege tariffområdet kjem av.

Tabell 7.3 Antal menn og kvinner og gjennomsnittleg lønn for menn og kvinner i utvalde yrkeskategoriar

Yrkeskategoriar	År	Kjønnsbalanse			Lønn		
		Menn	Kvinner	Totalt	Menn, md.lønn i alt	Kvinner, md.lønn i alt	Kvinnerns andel av menns lønn
Administrativ leiar ¹	2018	5 118	4 963	10 081	67 464	64 768	96 %
	2019	5 066	5 010	5 076	70 083	67 391	96 %
Rådgivar	2018	4 520	9 077	13 597	46 059	43 291	94 %
	2019	5 159	10 426	15 585	48 790	45 497	93 %
Seniorrådgivar	2018	5 290	6 458	11 748	55 524	52 209	94 %
	2019	5 679	7 235	12 914	57 444	53 866	94 %
Reinhaldar	2018	139	987	1 126	33 339	32 712	98 %
	2019	136	937	1 073	34 016	33 698	99 %
Ingeniør, høgskole	2018	2 838	1 365	4 203	46 752	42 163	90 %
	2019	2 834	1 353	4 187	48 602	43 517	90 %
Sosionom	2018	103	222	325	42 568	44 108	104 %
	2019	101	221	322	43 744	45 874	105 %
Førstekonsulent	2018	993	2 340	3 333	42 770	39 482	92 %
	2019	908	2 161	3 069	43 409	40 777	94 %
Miljøarbeidar	2018	272	228	500	41 632	40 707	98 %
	2019	250	223	473	43 716	42 728	98 %
Lektor, inkl. høgskolelektor og universitetslektor	2018	2 275	3 329	5 604	50 768	49 509	98 %
	2019	2 270	3 315	5 585	52 284	50 936	97 %

¹ Administrative leiarar betyr her at dei er omfatta av hovudtariffavtalane, og uttrekket er gjort ved hjelp av STYRK-kode 1 (administrative leiarar) i statens lønssystem.

Kjelde: Statens lønssystem. Fleire STYRK-kodar er brukte.

Tabell 7.4 Antal årsverk og gjennomsnittleg månadsforteneste per årsverk 2013–2019

	Antal årsverk		Prosent auke	Gjennomsnittleg md. forteneste per årsverk		Prosent auke 2013–2019
	2013	2019		2013	2019	
Tilsette som er omfatta av Hovudtariffavtalane	139 524	146 899	5,3 %	42 600	50 909	19,5 %
Kvinner	66 860	73 401	9,8 %	40 691	48 100	18,2 %
Menn	72 664	73 499	1,1 %	44 357	53 715	21,2 %

Forskjellen mellom menn og kvinner i bruken av deltid er liten: 9 pst. menn og 11 pst. kvinner arbeider deltid i 2019. Frå 2017 til 2019 er andelen kvinner som arbeider deltid, redusert med 2 pst. For ytterlegare informasjon om likestillingssituasjonen i staten viser vi til budsjettproposisjonane frå dei enkelte departementa.

7.7 Likestilling i verksemdene

Tabell 7.5 gir ei tilstandsrapportering om likestillingssituasjonen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet og underliggende verksemdar.

Kjønnsbalansen i departementet når ein ser alle stillingskategoriar under eitt, er 60 pst. kvinner og 40 pst. menn. Departementet arbeider for lik lønn mellom kjønna innan alle stillingskategoriar. Andelen som arbeider deltid, aukar noko for både kvinner og menn frå 2018 til 2019. Det gjer også andelen mellombels tilsette. Både kvinner og menn tar ut foreldrepermisjon og har høve til å tilpasse arbeidstida i småbarnsperioden. Framleis har kvinner noko høgare legemeld sjukefråvær enn menn.

For nærmare omtale av dei underliggende verksemdene viser vi til årsrapportane deira.

Tabell 7.5 Tilstandsrapportering Kommunal- og moderniseringsdepartementet og underliggende verksemder

		Kjønnsbalanse			Kvinner lønn i % av menn	Deltid		Mellombels tilsetting		Foreldre- permisjon (fordeling)		Legemeld sjukefråvær	
		M%	K%	Total	(kr/%)	M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	2019	40	60	367	98	2,7	5,0	4,1	3,2	33	67	1,5	3,8
	2018	40	60	359	98	0,8	4,2	2,2	2,2	41	59	2,0	3,6
Datatilsynet	2019	40	60	45	98	5,6	4,7	5,6	4,7	0	100	0,5	1,3
	2018	34	66	41	89	0,0	3,7	7,1	4,7	0	0	0,0	0,8
Departementas sikkerhets- og serviceorganisasjon	2019	60	40	731	100	1,0	6,0	7,0	10,0	48	52	3,7	5,5
	2018	58	42	748	100	2,0	7,0	11,0	18,0	48	52	4,3	7,1
Direktoratet for byggkvalitet	2019	40	60	89	96	3,0	4,0	0,0	4,0	60	40	4,0	7,0
	2018	43	57	86	91	3,0	4,0	0,0	2,0	75	25	6,0	8,0
Digitaliseringsdirektoratet	2019	46	54	321	96	1,0	4,0	5	8	50	50	0,1	0,5
	2018	54	46	322	95	1,0	3,0	3,0	7,0	33	67	0,0	0,1
Distriktssenteret - Kompetansesenter for distriktsutvikling	2019	40	60	27	86	1,0	0,0	0,0	0,0	0	0	0,0	4,9
	2018	39	61	23	87	0,0	0,0	0,0	1,0	0	0	0,0	1,0
Fylkesmannsembeta	2019	33	67	2 505	93	6,4	9,0	7,5	7,8	11	89	2,5	5,1
	2018	33	67	2 707	92	5,8	12,4	7,1	9,3	18	82	1,9	3,7
Husbanken	2019	41	59	299	89	2,4	10,8	0,8	2,3	100	0	3,0	5,8
	2018	40	60	304	89	4,1	10,4	0,8	2,2	0	100	2,7	6,4
Husleigetvistutvalet	2019	32	68	30	78	0,0	3,3	0,0	6,6	33	67	4,6	5,4
	2018	34	66	32	76	0,0	19,5	0,0	19,0	33	67	3,7	6,2
Internasjonalt reindriftssenter	2019	50	50	8	58	25,0	12,5	0,0	25,0	0	0	0,0	0,0
	2018	78	22	9	64	22,0	11,0	22,0	0,0	0	0	0,0	0,0
Kartverket	2019	46	54	841	83	9,1	22,8	3,5	4,7	36	64	2,1	5,1
	2018	46	54	848	86	5,7	18,7	3,3	2,0	22	78	2,3	6,3
Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	2019	64	36	162	97	0,0	3,4	2,9	0,0	45	55	1,1	2,5
	2018	61	39	161	93	0,0	3,2	3,1	4,8	45	55	1,1	2,4
Statsbygg	2019	63	37	870	110	3,0	9,0	2,0	3,3	30	70	2,1	4,9
	2018	64	36	883	111	4,0	10,0	0,7	0,6	34	66	2,7	5,3
Valdirektoratet	2019	57	43	35	101	20,0	26,7	25,0	33,3	100	0	0,2	4,2
	2018	61	39	28	106	0,0	0,0	0,0	0,0	100	0	4,4	6,6

Fylkesmannsembeta er sett under eitt.

Tala for 2018 for Valdirektoratet inneheldt feil i Prop. 1 S (2019–2020) og er retta opp.

7.8 Likestillingskonsekvensar av covid-19 og iverksette tiltak

Virusutbrotet har sett sitt preg på heile samfunnet. Virusutbrotet og tiltaka som er sette i verk for å avgrense smitte og oppretthalde aktivitet i næringslivet og samfunnet, kan få ulike konsekvensar for ulike personar, avhengig av kjønn, alder, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsnedsetting, seksuell orientering, kjønnsidentitet osv.

Som offentlig myndigheit er departementa forplikta til å vurdere likestillingskonsekvensar i alt sitt arbeid, jf. likestillings- og diskrimineringslova § 24 første ledd. Stortinget har i vedtak nr. 537 (2019–2020) bedt regjeringa kartlegge effekten av virusutbrotet på likestillingsfeltet og komme tilbake til Stortinget med resultat og funn på eigna måte. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil i det følgande gi ei overordna oversikt over kva konsekvensar virusutbrotet har hatt for likestillinga så langt i 2020 innanfor dei sektorane og områda som departementet har ansvar for.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil levere ei fullstendig utgreiing om likestillinga i tråd med likestillings- og diskrimineringslova § 24 andre ledd i Prop. 1 S (2021–2022), der aktivitetane i 2020 vil bli omtalte.

Statleg arbeidsgivarpolitikk

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for den sektorovergripande arbeidsgivarpolitikken i staten, som gir rammes for utøvinga av arbeidsgivarfunksjonen i statlege verksemder. I det følgande skisserer vi nokre moglege generelle problemstillingar om likestillingskonsekvensar av virusutbrotet innanfor dette ansvarsområdet. Fleire av problemstillingane er av generell art og vil derfor ikkje berre vere aktuelle for statleg sektor, men også for arbeidslivet i stort. Vi strekar under at det ikkje er gjennomført nokon systematiske kartleggingar på feltet, og at dette først og fremst er ei skissering av moglege utfordringar og problemstillingar.

Arbeidstidsavtale, heimekontor og digital samhandling

For at statstilsette skulle kunne vareta viktige funksjonar under virusutbrotet, blei det den 16. mars 2020 inngått ein avtale mellom staten som arbeidsgivar og dei fire hovudsamanslutningane i staten (YS, LO-stat, Akademikerne og Unio) om å endre rammene for arbeidstid inntil vidare. Eit

sentralt element i avtalen er at reglane om kjerneid er mellombels sette ut av kraft. Avtalen om kjerneid er blitt forlengd fram til 31. desember 2020, og det er grunn til å tru at han har fungert etter hensikta i dei statlege verksemdene. Dette er støtta av Statens arbeidsgivarbarometer, ei undersøking om virusutbrotet som blei sendt ut av Kommunal- og moderniseringsdepartementet i april 2020 til 182 HR-leiarar i staten. Hovudinntrykket frå svara frå HR-leiarane var at dei meinte avtalen var nyttig for handteringa av krisa i verksemda.

I eit likestillingsperspektiv kan det samtidig opnast for spørsmål om moglege likestillingskonsekvensar av tiltaket. Større fleksibilitet når det gjeld arbeidstid, har lagt til rette for at arbeidstakarar i staten som har hatt barn heime under virusutbrotet, har kunna arbeide heimanfrå og til tider der det har vore praktisk mogleg. Den mellombelse arbeidstidsavtalen kan slik ha lagt til rette for større grad av likestilling gjennom å gi betre og meir fleksible rammes for å kombinere arbeid og omsorgsforpliktingar for både mødrer og fedrar. På den andre sida viser ei undersøking gjennomført av Norstat på oppdrag frå Fafo i april (Nergaard, K. (2020) *Hjemmekontor og digitale løysingar*, Fafo faktaflak) om erfaringar med heimekontor og digitale løysingar at kvinner har tatt eit større ansvar for oppfølging av heimeskolen til barna i familiar der begge foreldra har jobba heimanfrå. Undersøkinga er ikkje retta spesielt inn mot statlege arbeidstakarar, men resultatane kan ha høg relevans i statleg sektor, da det særleg er respondentar med høgare utdanning innan undervisning, offentlig administrasjon og rådgivingstener, kommunikasjon og IKT som inngår i undersøkinga. Dette kan innebære at tilrettelegging for større fleksibilitet, som i utgangspunktet har vore sett på som eit viktig tiltak under virusutbrotet, kan ha nokre utilsikta likestillingskonsekvensar ved å bidra til å forsterke eit tradisjonelt kjønnsrollemønster. Det er likevel viktig å presisere at arbeidstidsavtalen i seg sjølv ikkje medfører eit slikt mønster, men at årsaksfaktorane er indirekte. Likestillingskonsekvensar av heimekontor er dermed ei viktig problemstilling å sjå nærmare på.

Virusutbrotet har medført at nye brukargrupper har måtta ta i bruk digitale løysingar. I tillegg til at det er utfordrande for grupper med lågare digitale ferdigheiter og/eller tilgang til digitale løysingar, kan dette påverke inkluderinga av tilsette. Inkludering er viktig i den statlege personalpolitikken, og korleis heimekontorløysingar har fungert, særleg for statleg tilsette med nedsett

funksjonsevne og for eldre arbeidstakarar, er ei viktig problemstilling. Er det slik at heimekontor og digitale videoløysingar aukar graden av inkludering, eller gir det tvert om nye og andre likestillingsutfordringar? For tilsette med bevegelsehemmingar kan arbeidskvardagen der alle har heimekontor, kanskje opplevast som at vi blir meir like, noko som igjen kan auke kjensla av å vere inkludert. På den andre sida er det mange former for funksjonsnedsetting, og digitale konferanseløysingar kan vere dårleg tilrettelagde for eksempel for syns- og/eller høyrselshemma. For enkelte eldre arbeidstakarar kan det ha vore ei større utfordring å lære seg nye digitale måtar å kommunisere på, samanlikna med for yngre arbeidstakarar. Dersom det er tilfellet, kan meir bruk av heimekontor ha medverka til at eldre arbeidstakarar i større grad har opplevd ekskludering. Korleis den nye arbeidskvardagen med heimekontor har fungert for desse arbeidstakarane, veit vi lite om per i dag, men det er viktig å sørge for universell utforming i nye løysingar og komme nye og ulike brukarbehov i møte. Det er òg viktig å sjå nærmare på korleis den nye arbeidskvardagen og bruk av heimekontor har fungert for arbeidstakarar både i staten og i arbeidslivet meir generelt.

Rekruttering og mangfald

Rekrutteringsarbeidet i staten skal ha ei brei og inkluderande tilnærming, jf. Statens personalhåndbok pkt. 1.6. Ei problemstilling som kan vere aktuell, er om virusutbrotet medfører forseinkingar for dette arbeidet. Som verkemiddel på dette området er det sett i gang eit eige traineeprogram mellom anna for personar med funksjonsnedsetting, og det er etablert ei forsøksordning med anonyme søknader som verkemiddel for å integrere innvandrarak i arbeidslivet. I hovudsak ser det ut ikkje til at virusutbrotet så langt har forseinka dette rekrutteringsarbeidet, men det blir rapportert om enkelte unntak der heimekontor og/eller sjukmeldingar har ført til at rekrutteringa er sett på vent. Det er likevel viktig å vere merksam på i kva grad statlege arbeidsgivarar klarer å oppretthalde ei inkluderande og mangfaldig rekruttering til ledige stillingar, ikkje minst i ein situasjon der det er mange arbeidsledige i samfunnet generelt og kan hende større konkurranse om ledige stillingar i staten.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2020–2021) om statsbudsjettet for år 2021 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Kommunal- og moderniseringsdepartementet føres det i Prop. 1 S (2020–2021) statsbudsjettet for budsjettåret 2021 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 1–2, 500–595, 2412, 2445, 3500–3595, 5312, 5447, 5570, 5615–5616

I Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Det kongelige hus				
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen			
	01 Apanasje		12 967 000	
	50 Det kongelige hoff		223 991 000	
	51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff		87 900 000	324 858 000
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen			
	01 Apanasje		10 792 000	10 792 000
	Sum Det kongelige hus			335 650 000
Administrasjon				
500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet			
	01 Driftsutgifter		413 942 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>		73 215 000	
	23 Husleie for fellesarealer m.m.		122 327 000	
	25 Nytt regjeringskvartal, <i>kan overføres</i>		4 119 000	
	27 Felles IKT-løsning, <i>kan overføres</i>		66 403 000	
	50 Forskningsprogrammer		53 324 000	
	70 Diverse formål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		3 090 000	736 420 000
502	Tariffavtalte avsetninger			
	71 Opplæring og utvikling av tillitsvalgte		195 000 000	195 000 000
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon			
	01 Driftsutgifter		669 775 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	62 798 000	
	22	Fellesutgifter	138 287 000	
	45	Større utstyranskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	21 673 000	
	46	Sikringsanlegg og sperresystemer, <i>kan overføres</i>	9 025 000	901 558 000
		Sum Administrasjon		1 832 978 000
		Fylkesmannsembetene		
525		Fylkesmannsembetene		
	01	Driftsutgifter	1 889 021 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	176 932 000	2 065 953 000
		Sum Fylkesmannsembetene		2 065 953 000
		Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning		
530		Byggeprosjekter utenfor husleieordningen		
	30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	173 000 000	
	33	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	1 769 500 000	
	36	Kunstnerisk utsmykking, <i>kan overføres</i>	33 000 000	
	45	Større utstyranskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	193 551 000	2 169 051 000
531		Eiendommer til kongelige formål		
	01	Driftsutgifter	27 512 000	
	45	Større utstyranskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	47 620 000	75 132 000
533		Eiendommer utenfor husleieordningen		
	01	Driftsutgifter	21 347 000	
	45	Større utstyranskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	335 000 000	356 347 000
		Sum Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning		2 600 530 000
		Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk		
540		Digitaliseringsdirektoratet		
	01	Driftsutgifter	158 105 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	44 678 000	
	22	Bruk av nasjonale fellesløsninger	109 300 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	23	Utvikling og forvaltning av nasjonale fellesløsninger, <i>kan overføres</i>	119 360 000	
	25	Medfinansieringsordning for digitaliseringsprosjekter, <i>kan overføres</i>	176 298 000	
	26	StimuLab, <i>kan overføres</i>	20 702 000	
	28	Altinn, <i>kan overføres</i>	181 892 000	
	29	Tjenesteeierfinansiert drift av Altinn, <i>kan overføres</i>	112 900 000	
	71	IT-standardisering	837 000	924 072 000
541		IT- og ekompolitikk		
	22	Utvikling, gjennomføring og samordning av IT- og ekompolitikken, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	19 619 000	
	50	Forskningsprogrammer	167 395 000	
	60	Bredbåndsutbygging	264 082 000	
	70	Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk, <i>kan nyttes under post 22</i>	33 956 000	485 052 000
542		Internasjonalt samarbeid		
	01	Driftsutgifter	4 858 000	
	70	Internasjonale program, <i>kan overføres</i>	78 812 000	83 670 000
543		Nasjonale kommunikasjonsmyndighet		
	01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	234 741 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	14 942 000	
	70	Telesikkerhet og -beredskap, <i>kan overføres</i>	125 253 000	374 936 000
		Sum Forvaltningsutvikling, IT- og ekompolitikk		1 867 730 000
		Personvern		
545		Datatilsynet		
	01	Driftsutgifter	66 487 000	66 487 000
546		Personvernemnda		
	01	Driftsutgifter	2 564 000	2 564 000
		Sum Personvern		69 051 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Distrikts- og regionalpolitikk				
553	Regional- og distriktsutvikling			
	61 Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling		780 770 000	
	62 Kompetansepiloter, <i>kan overføres</i>		16 920 000	
	63 Interreg og Arktis 2030		104 548 000	
	65 Omstilling		99 046 000	
	74 Klynger og innovasjon		219 665 000	
	76 Nordisk og europeisk samarbeid, <i>kan overføres</i>		31 858 000	1 252 807 000
554	Kompetansesenter for distriktsutvikling			
	01 Driftsutgifter		32 869 000	
	73 Merkur, <i>kan overføres</i>		61 310 000	94 179 000
	Sum Distrikts- og regionalpolitikk			1 346 986 000
Samiske formål				
560	Samiske formål			
	50 Samisk språk, kultur og samfunnsliv		539 182 000	
	51 Divvun		7 628 000	
	55 Samisk høyskole		5 507 000	552 317 000
563	Internasjonalt reindriftssenter			
	01 Driftsutgifter		6 244 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		2 864 000	9 108 000
	Sum Samiske formål			561 425 000
Nasjonale minoriteter				
567	Nasjonale minoriteter			
	22 Kollektiv oppreisning til norske rom mv.		1 136 000	
	60 Rom, <i>kan overføres</i>		3 729 000	
	70 Nasjonale minoriteter		7 989 000	
	72 Det Mosaiske Trossamfund		9 480 000	
	73 Kvensk språk og kultur		10 836 000	
	74 Kultur- og ressursenter for norske rom		14 473 000	
	75 Romanifolket/taterne, <i>kan overføres</i>		5 188 000	52 831 000
	Sum Nasjonale minoriteter			52 831 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Kommunesektoren mv.				
571	Rammetilskudd til kommuner			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		33 369 000	
	60 Innbyggertilskudd	134 458 338 000		
	61 Distriktstilskudd Sør-Norge		808 012 000	
	62 Distriktstilskudd Nord-Norge		2 269 747 000	
	64 Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572, post 64</i>		1 025 000 000	
	65 Regionsenterstilskudd		202 897 000	
	66 Veksttilskudd		190 848 000	
	67 Storbytilskudd	604 898 000		139 593 109 000
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner			
	60 Innbyggertilskudd	36 916 160 000		
	62 Nord-Norge-tilskudd		713 613 000	
	64 Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 571, post 64</i>		1 632 000 000	39 261 773 000
573	Kommunestruktur			
	60 Kommunesammenslåing		53 200 000	53 200 000
575	Ressurskrevende tjenester			
	60 Toppfinansieringsordning, <i>overslagsbevilgning</i>		11 023 904 000	11 023 904 000
577	Tilskudd til de politiske partier			
	01 Driftsutgifter		8 739 000	
	70 Sentrale organisasjoner		311 821 000	
	71 Kommunale organisasjoner		34 667 000	
	73 Fylkesorganisasjoner		75 751 000	
	75 Fylkesungdomsorganisasjoner		22 501 000	
	76 Sentrale ungdomsorganisasjoner		8 478 000	461 957 000
578	Valgdirektoratet			
	01 Driftsutgifter		111 201 000	
	70 Informasjonstiltak		5 537 000	116 738 000
579	Valgutgifter			
	01 Driftsutgifter		11 780 000	11 780 000
	Sum Kommunesektoren mv.			190 522 461 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Bolig, bomiljø og bygg				
581	Bolig- og bomiljøtiltak			
	70 Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i>		3 048 808 000	
	76 Utleieboliger, <i>kan overføres</i>		239 727 000	
	78 Boligsosiale tiltak, <i>kan overføres</i>		11 588 000	
	79 Heis og tilstandsvurdering, <i>kan overføres</i>		50 480 000	3 350 603 000
585	Husleietvistutvalget			
	01 Driftsutgifter		35 859 000	35 859 000
587	Direktoratet for byggkvalitet			
	01 Driftsutgifter		103 364 000	
	22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling		43 830 000	147 194 000
	Sum Bolig, bomiljø og bygg			3 533 656 000
Planlegging, byutvikling og geodata				
590	Planlegging og byutvikling			
	65 Områdesatsing i byer, <i>kan overføres</i>		65 195 000	
	72 Bolig- og områdeutvikling i byer, <i>kan overføres</i>		20 160 000	
	81 Kompetansetiltak, <i>kan overføres</i>		6 910 000	92 265 000
595	Statens kartverk			
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 21 og 45</i>		914 320 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 01 og 45</i>		267 626 000	
	30 Geodesiobservatoriet, <i>kan overføres</i>		17 161 000	1 199 107 000
	Sum Planlegging, byutvikling og geodata			1 291 372 000
Statsbankene				
2412	Husbanken			
	01 Driftsutgifter		361 232 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		11 282 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		72 541 000	
	71 Tap på lån		11 000 000	
	72 Rentestøtte		2 100 000	
	90 Nye lån, <i>overslagsbevilgning</i>		18 050 000 000	18 508 155 000
	Sum Statsbankene			18 508 155 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Statens forretningsdrift				
2445	Statsbygg			
	24	Driftsresultat		
		1 Driftsinntekter	-5 593 922 000	
		2 Driftsutgifter	2 199 763 000	
		3 Avskrivninger	1 506 000 000	
		4 Renter av statens kapital	697 200 000	
		6 Til reguleringsfondet	-135 000 000	-1 325 959 000
	30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>		78 800 000
	31	Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		1 261 700 000
	32	Prosjektering og igangsetting av brukerfinansierte byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		327 000 000
	33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		743 376 000
	34	Videreføring av brukerfinansierte byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		900 000 000
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		312 372 000
	49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>		303 566 000
		Sum Statens forretningsdrift		2 600 855 000
		Sum departementets utgifter		227 189 633 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Kommunal- og moderniseringsdepartementet			
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon		
	02 Diverse inntekter	40 372 000	
	03 Brukerbetaling	66 967 000	107 339 000
3525	Fylkesmannsembetene		
	01 Inntekter ved oppdrag	176 932 000	176 932 000
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen		
	02 Diverse inntekter	2 513 000	2 513 000
3540	Digitaliseringsdirektoratet		
	03 Diverse inntekter	90 000	
	05 Bruk av nasjonale fellesløsninger	109 300 000	
	06 Tilleggstjenester til nasjonale fellesløsninger	4 600 000	
	07 Tjenesteeierfinansiert drift av Altinn	112 900 000	
	86 Tvangsmulkt	100 000	226 990 000
3542	Internasjonalt samarbeid		
	01 Refusjon fra Utenriksdepartementet	2 640 000	2 640 000
3543	Nasjonal kommunikasjonsmyndighet		
	01 Diverse gebyrer	294 000	294 000
3563	Internasjonalt reindriftssenter		
	02 Diverse inntekter	2 864 000	2 864 000
3585	Husleietvistutvalget		
	01 Gebyrer	1 822 000	1 822 000
3587	Direktoratet for byggkvalitet		
	01 Diverse inntekter	110 000	
	04 Gebyrer	39 000 000	39 110 000
3595	Statens kartverk		
	01 Gebyrinntekter tinglysing	447 750 000	
	02 Salg og abonnement m.m.	162 074 000	
	03 Samfinansiering	210 772 000	820 596 000
	Sum Kommunal- og moderniseringsdepartementet		1 381 100 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Ymse inntekter			
5312	Husbanken		
	01 Gebyrer m.m.	10 146 000	
	11 Diverse inntekter	76 368 000	
	90 Avdrag	12 740 000 000	12 826 514 000
	Sum Ymse inntekter		12 826 514 000
Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.			
5447	Salg av eiendom utenfor statens forretningsdrift		
	40 Salgsinntekter	1 400 000 000	1 400 000 000
	Sum Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.		1 400 000 000
Skatter og avgifter			
5570	Sektoravgifter under Kommunal- og moderniseringsdepartementet		
	70 Sektoravgifter Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	242 148 000	242 148 000
	Sum Skatter og avgifter		242 148 000
Renter og utbytte mv.			
5615	Husbanken		
	80 Renter	1 820 000 000	1 820 000 000
5616	Kommunalbanken AS		
	85 Aksjeutbytte	588 000 000	588 000 000
	Sum Renter og utbytte mv.		2 408 000 000
Sum departementets inntekter			18 257 762 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 500 post 01	kap. 3500 post 01
kap. 510 post 01	kap. 3510 postene 02 og 03
kap. 525 post 01	kap. 3525 post 02
kap. 525 post 21	kap. 3525 post 01
kap. 533 post 01	kap. 3533 post 02
kap. 540 post 01	kap. 3540 post 03
kap. 540 post 21	kap. 3540 post 03
kap. 540 post 22	kap. 3540 post 05
kap. 540 post 23	kap. 3540 post 06
kap. 540 post 28	kap. 3540 post 03
kap. 540 post 29	kap. 3540 post 07
kap. 543 post 01	kap. 3543, post 01
kap. 554 post 01	kap. 3554 post 01
kap. 563 post 21	kap. 3563 post 02
kap. 585 post 01	kap. 3585 post 01
kap. 587 post 01	kap. 3587 post 04
kap. 595 post 01	kap. 3595 postene 02 og 03
kap. 595 post 21	kap. 3595 postene 02 og 03
kap. 595 post 45	kap. 3595 post 04

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse, skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

III

Forskudd på rammetilskudd

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan utgiftsføre uten bevilgning:

1. inntil 350 mill. kroner på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd som forskudd på rammetilskudd for 2022 til kommuner.
2. inntil 150 mill. kroner på kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd som forskudd på rammetilskudd for 2022 til fylkeskommuner.

IV

Utsatt utgifts- og inntektsføring

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan gi Statens kartverk fullmakt til å plassere innbetalinger fra samfinansierte prosjekter på mellomværendet med statskassen. Inntektene vil bli rapportert til statsregnskapet på det tidspunkt utgiftene i de samfinansierte prosjektene kommer til utbetaling og rapporteres til statsregnskapet.

V

Samfinansiering

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan gi Statens kartverk fullmakt til å sette i gang samfinansierte prosjekter før finansieringen i sin helhet er innbe-

talt til Statens kartverk, forutsatt at det er inngått en bindende avtale med betryggende sikkerhet om innbetaling mellom partene. Fullmakten begrenses oppad til 90 mill. kroner og gjelder utgifter ført på kap. 595 Statens kartverk, post 21 Spesielle driftsutgifter mot inntekter ført på kap. 3595 Statens kartverk, post 03 Samfinansiering.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan:

1. gi Statens kartverk fullmakt til å foreta bestillinger av kartgrunnlag utover gitt bevilgning under kap. 595 Statens kartverk, post 21 Spesielle driftsutgifter, men slik at rammen for nye

- bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger 70 mill. kroner.
2. foreta bestillinger utover gitt bevilgning under kap. 540 Digitaliseringsdirektoratet, post 28 Altinn, men slik at ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overskrider 50 mill. kroner.

VII

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at sam-

let ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
540		Digitaliseringsdirektoratet	
	25	Medfinansieringsordning for digitaliseringsprosjekter	163,9 mill. kroner
567		Nasjonale minoriteter	
	74	Kultur- og ressursenter for norske rom	4,1 mill. kroner
581		Bolig- og bomiljøtiltak	
	76	Utleieboliger	162,2 mill. kroner
	79	Heis og tilstandsvurdering	46,1 mill. kroner
590		Planlegging og byutvikling	
	72	Bolig- og områdeutvikling i byer	22,5 mill. kroner

Andre fullmakter

VIII

Husbankens låneramme

Stortinget samtykker i at Husbanken i 2021 kan gi tilsagn om lån for 20 mrd. kroner. Lånene vil bli utbetalt i 2021 og senere år.

IX

Tilskudd uten krav om tilbakebetaling

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan:

1. tildele midler til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling under kap. 553 Regional- og distriktsutvikling, post 61 Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling, post 62 Kompetansepiloter, post 63 Interreg og Arktis 2030 og post 65 Omstilling.
2. tildele midler til Innovasjon Norge og Forskningsrådet som tilskudd uten krav om tilbakebetaling under kap. 553 Regional- og distriktsutvikling, post 74 Klynger og innovasjon.

X

Sikringsprosjekt på de kongelige eiendommer

Stortinget samtykker i at H.M. Kongen i 2021 kan pådra forpliktelser utover bevilgningen på kap. 1, post 51 for å gjennomføre sikringsprosjektet på de kongelige eiendommer. Kostnadsrammen er 608,1 mill. kroner i prisnivå per juli 2021.

XI

Overføring av udisponert beløp

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet gis fullmakt til å overføre udisponert beløp på kap. 567 Nasjonale minoriteter, post 75 Romanifolket/taterne fra 2021 til 2022.

XII

Fullmakt til postering mot mellomværendet med statskassen

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan gi Husbanken fullmakt til å føre utbetalinger knyttet til utlegg i låne- og tilskuddsforvaltningen samt tilhørende refusjoner mot mellomværendet med statskassen.

XIII

Avvikling av reguleringsfond

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan gi Nasjonal kommunikasjonsmyndighet fullmakt til å avvikle reguleringsfondet som inngår i mellomværende med statskassen. Resterende midler kan inntektsføres på kap. 3543 Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, post 01 Diverse gebyrer. Midlene kan overføres til senere års anvendelse gjennom merinntektsfullmakt kombinert med stikkordet *kan overføres* på kap. 543 Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, post 01 Driftsutgifter.

Bygge- og eiendomsfullmakter

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

XIV

Fullmakter til overskridelse

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan:

1. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30–49, med inntil 250 mill. kroner, mot dekning i reguleringsfondet.
2. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30–49, med beløp som tilsvarer netto gevinst fra salg av eiendommer.

XV

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan omdisponere:

1. under kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, mellom postene 31 og 33 og mellom postene 30 og 34.
2. under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, fra post 01 til 45.
3. under kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen, fra post 01 til 45.
4. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 30, 31, 33, 45 og 49.
5. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 32 og 34, samt post 49 i de tilfeller det er aktuelt å kjøpe en eiendom som ledd i gjennomføringen av brukerfinansierte byggeprosjekter.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

XVI

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser i investeringsprosjekter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre byggeprosjekter og andre investeringsprosjekter som er omtalt under kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet, kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen og kap. 2445 Statsbygg, innenfor de kostnadsrammene som er omtalt i Prop. 1 S (2020–2021) eller i tidligere proposisjoner til Stortinget.

XVII

Fullmakter som gjelder brukerfinansierte byggeprosjekter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan:

1. sette i gang byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg, post 32 Prosjektering og igangsetting av brukerfinansierte byggeprosjekter, uten at disse er omtalt med kostnadsramme overfor Stortinget, når leietakeren har de husleiemidlene det er behov for innenfor gjeldende budsjettammer.
2. pådra staten forpliktelser utover budsjettåret, innenfor en samlet ramme på 1 500 mill. kroner for gamle og nye forpliktelser, ved gjennomføring av brukerfinansierte byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg, post 32 Prosjektering og igangsetting av brukerfinansierte byggeprosjekter og post 34 Videreføring av brukerfinansierte byggeprosjekter.

Andre fullmakter

XVIII

Diverse fullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan:

1. godkjenne salg, makeskifte eller bortfeste av eiendom som forvaltes av Statsbygg eller av statlige virksomheter som ikke har egen salgsfullmakt, for inntil 750 mill. kroner.
2. selge statens eiendommer på Adamstuen i Oslo. Det kan foretas direktesalg til Oslo kommune av eiendom som skal benyttes til kommunale formål. Prisen fastsettes da til markedstakst.
3. godkjenne kjøp av eiendom finansiert ved salgsinntekter, innsparte midler eller midler fra reguleringsfondet for inntil 300 mill. kroner totalt, utover bevilgningen på kap. 2445 Statsbygg, post 49.
4. korrigere Statsbyggs balanse i de tilfellene hvor prosjekterings- og investeringsmidler ført på kap. 2445 Statsbygg blir overført til andre budsjettkapitler eller prosjektene ikke blir realisert.

XIX

Fullmakt til postering mot mellomværendet med statskassen

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2021 kan gi Statsbygg fullmakt til å:

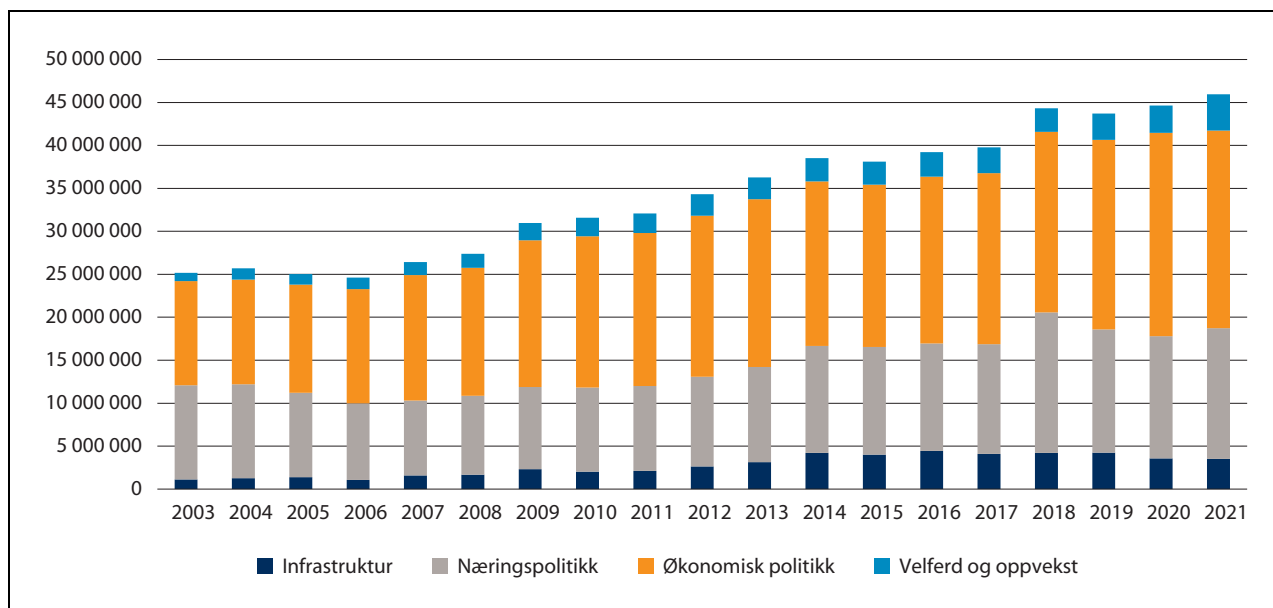
1. foreta posteringer til og fra reguleringsfondet som del av mellomværendet med statskassen.
2. føre inn- og utbetalinger knyttet til bruksavhengige driftskostnader og tilleggsavtaler mot mellomværendet med statskassen.
3. føre utlegg som skal viderefaktureres kunde og tilhørende innbetalinger mot mellomværendet med statskassen.
4. føre innbetalinger knyttet til delfinansiering av investeringsprosjekter fra oppdragsgiver mot mellomværendet med statskassen. Innbetalingene nettoføres på investeringspostene i takt med når investeringskostnadene påløper.

Vedlegg 1**Bakgrunnsmateriale for budsjettforslaget på programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk****1.1 Omtale av tiltak innanfor den brede distriktspolitikken**

Omtalen skal syne statleg innsats og tiltak under dei andre departementa sine budsjett som er viktige for å nå regional- og distriktspolitiske mål.

Mange landsdekkande ordningar er viktige for å nå dei regional- og distriktspolitiske måla. Det gjeld til dømes vegtiltak, høgare utdanning, forskning og utvikling, arbeidsmarknadstiltak og overføringar til kommunane. Desse er likevel ikkje tatt med i oversikten, fordi det er problematisk å skilje ut regional- og distriktspolitiske delar frå heilskapen.

For 2021 gjer regjeringa framlegg om at det blir løyvd om lag 1,35 mrd. kroner over programkategori 13.50. Dette må sjåast i samanheng med omfanget av den breie distriktspolitikken, som for 2021 utgjer om lag 46,0 mrd. kroner. Dette er ei auke på 3 pst., samanlikna med saldert budsjett for 2020.

Figur 1.1 Utvikling i den breie distriktspolitikken 2003–2021

Tiltaka er delt i to kategoriar:

- Kategori A: Tiltak og ordningar som har grunngeving i distriktspolitiske mål, eller som favoriserer distriktsområde, ut over å jamne ut for å oppnå likeverdige tilbod.
- Kategori B: Tiltak og ordningar som skal jamne ut og kompensere mellom geografiske område eller som er særleg viktige for verdiskaping, sysselsetjing eller busetjing i distriktsområde.

Av målretta distriktspolitiske tiltak (kategori A) utgjer økonomisk politikk om lag 89 pst. av innsatsen, totalt 23,02 mrd. kroner. Provenytapet av den differensierte arbeidsgjevaravgifta er det største enkelttiltaket med 16,7 mrd. kroner.

Økonomisk politikk

Tabell 1.1 Økonomisk politikk

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2019	Budsjett 2020	Forslag 2021
Differensiert arbeidsgivaravgift i privat sektor	FIN	A	inntektstap	9 900 000	9 300 000	10 200 000
Differensiert arbeidsgivaravgift i offentlig sektor	FIN	A	inntektstap	6 300 000	6 000 000	6 500 000
Innbyggertilskot til fylkeskommunane ¹	KMD	B	572/60	0	796 323	

¹ Skredsikring fylkesvegar (kap. 1320, post 62) blei innlemma i inntektssystemet til fylkeskommunane frå 2020 med særskilt fordeling.

Næringspolitikk

Størstedelen av tabell 1.2 syner tilskotsordningar til landbruket. Viktige tiltak retta mot fiskerinæringa er også tatt med.

Landbruk er tradisjonelt ei av dei viktigaste næringane i distrikta. I dei årlege jordbruksoppgjera blir det forhandla om storleiken på tilskota til landbruket. Ein del tilskot innanfor landbruket har distriktpolitisk grunngeving, til dømes pristilskota for mjølk og kjøt og distriktstilskot for frukt, bær, grønsaker og poteter. Desse tilskota går difor inn under kategori A.

Tabell 1.2 Næringspolitikk

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2019	Budsjett 2020	Forslag 2021
Pristilskot mjølk	LMD	A	1150/73	664 858	701 100	670 000
Pristilskot grøntsektoren	LMD	A	1150/73	147 506	152 300	171 600
Pristilskot kjøt	LMD	A	1150/73	1 466 360	1 453 400	1 449 000
Distriktstilskot egg	LMD	A	1150/73	3 088	3 500	3 400
Driftstilskot mjølk og kjøt	LMD	B	1150/74	1 591 132	1 678 900	1 678 900
Tilskot husdyr	LMD	B	1150/74	2 416 088	2 552 385	2 611 900
Pristilskot ull	LMD	B	1150/73	116 784	124 000	115 000
Areal- og kulturlandskapstilskot	LMD	B	1150/74	3 430 315	3 552 200	3 569 300
Frakttilskot	LMD	B	1150/73	339 287	385 700	405 350
Frådrag i positiv næringsinntekt for jordbruk	FIN	B	inntektstap	700 000	830 000	830 000
Reindriftsavtalen	LMD	B	1151	130 678	136 100	149 500
Tiltak for berekraftig reindrift	LMD	B	1142/71	4 355	4 513	4 513
Frådrag i positiv næringsinntekt for reindrift	FIN	B	inntektstap	11 600	11 900	11 900
Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	LMD	B	1150/50	115 000	127 000	132 000
Tilskot til drenering	LMD	B	1150/50	58 000	68 000	68 000

Tabell 1.2 Næringspolitikk

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Rekneskap 2019	Budsjett 2020	Forslag 2021
Tilskot til dyreavl m.m.	LMD	B	1150/77	86 144	92 600	98 133
Tilskot til regionale miljøprogram	LMD	B	1150/74	490 636	528 159	551 100
Bedriftsretta midlar til investering og utvikling	LMD	B	1150/50	634 500	634 500	664 500
Regionale tilretteleggingsmidlar	LMD	B	1150/50	48 000	48 000	48 000
Skattefritak for investering i landbruket (IBU-midlar) under LMD	FIN	A inntektstap		85 000	85 000	85 000
Skattefritak for distriktsretta investeringsstøtte	FIN	A inntektstap		24 000	24 000	24 000
Høgare avskrivingsstøtte for husdyrbygg	FIN	B inntektstap		50 000	50 000	50 000
Skogfundsordninga	FIN	B inntektstap		130 000	130 000	130 000
Direkte utgiftsføring av skogsveg-investeringar	FIN	B inntektstap		40 000	40 000	40 000
Låg skogfaktor i formuesskatten	FIN	B inntektstap		5 000	5 000	5 000
Rentestøtte – utbetalingar	LMD	B	1150/50	40 000	31 000	25 000
Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi og teknologiutvikling i landbruket	LMD	B	1150/50	77 000	87 000	97 000
Skogbruk	LMD	B	1150/50	242 000	257 000	257 000
Administrasjonsstøtte for distriktsretta såkornfond	NFD	B	2421/78	3 399	3 400	3 500
Tilskot til kommunar og fylkeskommunar ¹	NFD	B	919/60	522 710		1 000 000
Tilskot til næringsstiltak i fiskeria ²	NFD	A	919/75	32 839	17 000	15 000
Tilskot til regional næringsutvikling ³	NFD	A	900/60	0	0	0
Særfrådrag for fiskarar	FIN	B inntektstap		220 000	240 000	240 000
Arktisk landbruk	LMD	B	1150/50	2 000	4 000	4 000
Fjellandbruket	LMD	B	1150/50	2 000	4 000	4 000
Regionale kompetansenettverk for lokalmat	LMD	B	1150/50	0	14 000	14 000
Regionale tilskot til rekruttering og kompetanseheving	LMD	B	1150/50	14 000	14 000	14 000

¹ Kommunanes og fylkeskommunanes del av vederlag for tildelte oppdrettsløyve.

² Fordeling på føringstilskot, garantilott og tilskot til selfangst ikkje fastsett for 2021.

³ Tidlegare Artic Race. Overført frå NFD kap. 900, post 60 til KUD kap. 315, post 86 i 2019.

Infrastruktur

Satsing på samferdsle handlar mellom anna om å knyte landsdelar saman og å korte ned avstandar, kostnader og reisetid mellom by og land. Ei satsing på samferdsle er soleis eit kraftfullt distrikts- og regionalpolitisk verkemiddel.

Tabell 1.3 syner fleire tiltak som skal medverke til å redusere ekstrakostnader som følge av avstandsulemper. I tillegg til tiltaka omtalt i tabellen er samferdslebudsjettet generelt, særleg riksvegsløyvingane, eit vesentleg verkemiddel for å redusere distrikta sine avstandsulemper.

Tabell 1.3 Infrastruktur

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Rekneskap 2019	Budsjett 2020	Forslag 2021
Kjøp av innanlandske flyruter ¹	SD	B	1310/70	665 605	718 100	690 000
Rentekompensasjon for transporttiltak i fylka ²	SD	B	1320/61	264 500	254 300	0
Skredsikring fylkesvegar ³	SD	B	1320/62	703 552	0	0
Utbetring på fylkesvegar for tømmertransport	SD	B	1320/64	13 960	25 800	20 000
Tilskot til fylkesvegar	SD	B	1320/65	0	100 000	100 000
Kjøp av sjøtransporttenester på strekninga Bergen–Kirkenes (sikrar dagleg heilårig transporttilbod)	SD	B	1330/70	722 841	856 100	926 700
Kjøp av post- og banktenester	SD	B	1370/70	705 300	617 400	740 200
Tilskot til breibandutbygging ^{4, 5}	KMD	B	541/60	249 800	406 142	264 082
Tilskot til telesikkerheit og -beredskap ⁶	KMD	B	543/70	100 800	231 400	125 253
Fiskerihammer og farleier mv. ⁷	SD	B	1360/30	404 841	249 300	280 600
Tilskot til fiskerihamneanlegg	SD	B	1360/60	26 145	33 300	34 300
Tilskot til hamnesamarbeid	SD	B	1360/71	7 042	10 900	11 200
Flaum- og skredførebygging	OED	B	1820/22	386 049	320 000	200 000
Krise- og hastetiltak	OED	B	1820/25	-	45 000	45 000
Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald	OED	B	1820/45	18 369	20 000	23 000
Tilskot til flaum- og skredførebygging	OED	B	1820/60	26 714	131 000	68 000
Tilskot til flaum- og skredførebygging	OED	B	1820/72	4 000	6 000	6 000
Tilskot til utjamning av overførings-tariffar	OED	B	1820/73	0	0	20 000
Tilskot til skoginfrastruktur	LMD	B	1149/71	92 300	79 774	72 674
Tilskot til grøn skipsfart	KLD	B	1420/62	0	0	13 820

¹ Kjøp av innanlandske flyruter (kap. 1310, post 70) blir innlemma i inntektssystemet til fylkeskommunane etter særskilt fordeling frå 2021.

² Renteforesetnadene for 2021 er satt til 0. Dette inneberer at løyvinga på kap. 1320 post 61 settast til 0.

³ Skredsikring fylkesveier (kap. 1320, post 62) ble innlemma i inntektssystemet til fylkeskommunane etter særskilt fordeling frå 2020.

⁴ Ble frå 2020 overført frå Samferdselsdepartementets kap. 1380, post 71 til Kommunal- og moderniseringsdepartementets kap. 541, post 60 i 2020.

⁵ Rekneskap for 2019: Tilleggsloøyving RNB 2019. Prop. 114 S (2018–2019) og Innst. 391 S (2018–2019). Budsjett 2020: Tilleggsloøyving koronapakke 1 2020, jf. Stortingets behandling av Prop. 67 S i Innst. 216 S.

⁶ Tilleggsloøyving koronapakke 3 i 2020, jf. Prop. 127 S og Innst. 360 S.

⁷ Fiskerihammer og farleier mv (kap. 1360, post 30) blir innlemma i inntektssystemet til de fylkeskommunar som har avtalt å overta ansvaret frå 2021 og fordelt særskilt.

Velferd, oppvekst og miljø

Det er eit overordna mål at helsetenestetilbodet skal vere likeverdig, uavhengig av bustad, alder, kjønn og sosial status. Dette blir sikra gjennom midlar til spesialisthelsetenesta og gjennom rammeoverføringer til kommunesektoren.

Viktige tiltak er tilskot som skal medverke til å styrke stabiliteten og rekrutteringa til allmennlegetenesta og andre helsetenester i distrikta. I tillegg blir det gjeve eigne tilskot til apotek i utkantkommunar, for å sikre tilgang på medisinar.

For kultur syner tabell 1.4 ordningar som i hovudsak er knytt til tilbodet i distrikta og i landsdelar utanfor det sentrale Austlandet.

Generelle landsdekkande velferdsordningar, som arbeidsmarknadstiltak, er ikkje tatt med i oversikta.

Tabell 1.4 Velferd, oppvekst og miljø

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2019	Budsjett 2020	Forslag 2021
Tilskot til apotek ¹	HOD	B	0717/70	2 855	4 734	
Rekruttering og fagleg utvikling i allmennlegetenesta	HOD	B	0762/70	6 300	6 300	4 900
Forsøks- og utviklingstiltak innan tannhelsetenesta	HOD	B	0770/70	115 000	110 000	110 000
Fraktfusjonsordning for legemiddel ¹	HOD	B	717/70	1 999	2 250	
Sjukestovefinansiering, Finnmark	HOD	A	0732/70	9 900	10 200	10 400
Tilskot LIS1-stillingar ²	HOD	A	732/70	0	10 000	178 500
Tilskot til fylkesmennene for kurs og rettleiingsprogram	HOD	A	783/21	0	0	3 600
Tilskot til LIS1-stillingar i Helse Nord og midlertidige LIS1-stillingar i kommunehelsetenesta	HOD	A	783/61	0	0	29 800
Tilskot til reise- og flytteutgifter	HOD	A	783/79	0	0	1 300
Tilskot til frivilligsentralar ³	KUD	A	315/60	0	0	206 800
Landsdelsmusikarordninga i Nord-Noreg	KUD	A	323/60	21 620	22 200	22 690
Musikk- og scenekunstinstitusjonar ⁴	KUD	B	323/70	1 505 230	1 548 890	2 641 650
Det nasjonale museumsnettverket	KUD	B	328/70	1 764 630	2 080 525	2 301 430
Riksteateret	KUD	B	323/01	97 231	99 135	99 140
Riksteateret – turneverksemd	KUD	B	323/21	68 554	65 190	66 690
Kulturtanken (tidl. Rikskonsertene)	KUD	B	325/01	67 773	74 550	74 623
Regionale filmtiltak m.m.	KUD	A	334/73	92 355	110 210	122 055
Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	KLD	B	1420/72	124 907	141 361	145 885
Førebyggjande og konfliktdempende tiltak i rovviltforvaltninga	KLD	B	1420/73	76 365	80 426	80 426

Tabell 1.4 Velferd, oppvekst og miljø

(i 1 000 kr)						
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2019	Budsjett 2020	Forslag 2021
Tilskot til kalking og lokale fiskeformål	KLD	B	1420/22	241 472	242 770	242 870
Tilskot til kalking og lokale fiskeformål	KLD	B	1420/70	33 334	40 792	40 792
Verdiskaping på kulturminneområdet	KLD	B	1429/77	7 970	8 232	8 232
Skogplanting	KLD	B	1420/37	1 179	0	0
Restaurering av myr	KLD	B	1420/38	17 851	16 625	17 090
Tilskot til klimatiltak- og klimatilpassing i kommunane	KLD	B	1420/61	131 365	187 832	224 244
Tiltak i kommunar med ulverevir i Hedmark, Akershus og Østfold (ny)	KLD	B	1420/65	19 535	20 560	20 560

¹ Summen for 2021 blir avklart i tildelingsbrev.

² Stilling for legar i spesialisering. Stillingane skal primært opprettast i Helse Nord.

³ I perioden 2017–2020 har tilskota til frivilligsentralar låge på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, kap. 571 Rammetilskot til kommunar, post 60 Innbyggartilskot med særskilt fordeling, jf. tabell c-k.

⁴ Tilskot til region- og distriktsopera, kap. 323 post 73, og tilskot til region-/landsdelsinstitusjonar, kap. 323 post 71, er frå 2021 lagt inn i tilskotet Musikk- og scenekunstinstitusjonar, kap. 323 post 70.

Spesielle tiltak for tiltakssona i Troms og Finnmark fylke

Tabell 1.5 syner ei oversikt over viktige ordningar som berre gjeld for tiltakssona i Troms og Finnmark fylke. Dei viktigaste ordningane er innanfor skatte- og avgiftspolitikken. Den mest omfattande ordninga er fritaket for arbeidsgjevaravgift, som kjem inn under den samla summen for differensiert arbeidsgjevaravgift i tabell 1.1.

Tabell 1.5 Særskilde tiltak for Finnmark og Nord-Troms

(i 1 000 kr)							
Politikk område	Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2019	Budsjett 2020	Forslag 2021
Økonomisk politikk	Lågare skatt på alminneleg inntekt ¹	FIN	A	inntektstap	670 000	700 000	720 000
	Særskilde frådrag i alminneleg inntekt ¹	FIN	A	inntektstap	190 000	200 000	200 000
	Lågare sats trinn 3 i trinnskatt ¹	FIN	A	inntektstap	50 000	50 000	45 000
	Låg sats og fritak for el-avgift i tiltakssona	FIN	A	inntektstap	300 000	300 000	300 000

Tabell 1.5 Særskilde tiltak for Finnmark og Nord-Troms

		(i 1 000 kr)					
Politikk område	Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2019	Budsjett 2020	Forslag 2021
	Frådrag i positiv nærings- inntekt for skiferdrivarar i tiltakssona i Troms og Finnmark fylke	FIN	A	inntektstap	1 500	1 500	1 500
Utdanning og forskning	Ettergjeving av utdanningslån	KD	A	2410/73	129 556	122 912	134 782
	Ettergjeving av utdanningslån for kvalifiserte grunnskule- lærarar i tiltakssona i Troms og Finnmark fylke	KD	A	2410/73	5 724	6 753	6 411
Levekår, miljøvern og offentlege tenester	Distribusjonstilskot til aviser i Finnmark ²	KUD	A	335/77	2 190	0	0
	Mediestøtte	KUD	A	335/71	0	2 250	2 322

¹ Samspelsverknader gjer at inntektstapet av desse skattetiltaka sett under eitt er høgare enn kvar for seg. For dei tre tiltaka er samla inntektstap vurdert til 950, 990 og 995 mill. kroner for 2019, 2020 og 2021.

² Tilskotet er flytta til kap. 335, post 71 Mediestøtte frå 2020, for å samle all mediestøtte under same post.

På fleire politikkområde er det etablert særordningar og prioritet i verkemiddelbruken for Nord-Noreg, i tillegg til ordninga for tiltakssona. Tabell 1.6 syner fordelten av fritak for meirverdiavgift på straum, kompensasjonsordningar for auka arbeidsgjevaravgift i samferdslesektoren og rammetilskot i kommuneøkonomien. Postane under kap. 571 Rammetilskot til kommunar og kap. 572 Rammetilskot til fylkeskommunar er nærare omtalt under programkategori 13.70.

Tabell 1.6 Tiltak som prioriterer Nord-Noreg og rammetilskot til kommunane

		(i 1 000 kr)					
Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Rekneskap 2019	Budsjett 2020	Forslag 2021	
0-sats for meirverdiavgift ved forbruk av elektrisk kraft og energi frå andre fornybare energikjelder i Nord-Noreg	FIN	A	inntektstap	1 200 000	1 200 000	1 200 000	
Kompensasjon for auka arbeidsgjevaravgift	SD	A	1320/34	168 218	0	0	
Kompensasjon for auka arbeidsgjevaravgift	SD	A	1360/34	2 029	25 800	0	
Rammetilskot til kommunane, Distriktstilskot Sør-Noreg	KMD	A	571/61	860 407	785 079	808 012	
Rammetilskot til kommunane, Distriktstilskot Nord-Noreg	KMD	A	571/62	2 199 842	2 204 969	2 269 747	
Rammetilskot til fylkeskommunane, Nord-Noreg-tilskot	KMD	A	572/62	676 012	697 702	713 613	

Vedlegg 2**Gjeldende romertallsvedtak fra tidligere år**

Nedenfor følger romertallsvedtak for Kommunal- og moderniseringsdepartementet som gjelder uten tidsavgrensing eller utover ett budsjettår.

Romertallsvedtak IX under Kommunal- og moderniseringsdepartementet i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014) *Endring av Prop. 1 S (2013–2014) Statsbudsjettet 2014*:

«Kostnadsramme for prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund». Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet kan gjennomføre prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund» innenfor en kostnadsramme på 355 mill. kroner.»¹⁸

Romertallsvedtak XV i Prop. 1 S (2014–2015) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet:

«Avskrivninger under Statsbygg. Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet fra 2015 kan gi Statsbygg fullmakt til å starte avskrivning av et anleggsmiddel fra det tidspunktet dette tas i bruk, og dermed avvike hovedregelen om at forvaltningsbedriftene starter avskrivning av anleggsmidler året etter at de er tatt i bruk, jf. St.prp. nr. 48 (2004–2005) og Innst. S. nr. 187 (2004–2005) Om bevilgningsreglementet.»

¹⁸ Prosjektet har en kostnadsramme på 395 mill. kroner i prisenivå per juli 2021.

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Media AS – 10/2020

